Møteinnkalling

Utvalg:	**Rondane-Dovre nasjonalparkstyre**
Møtested:	, TEAMS
Dato:	10.06.2020
Tidspunkt:	09:00

Eventuelt forfall må meldes snarest til xxx. Vararepresentanter møter etter nærmere beskjed.

Saksliste

Utvalgs-saksnr	Innhold	Lukket	Arkiv-saksnr
ST 24/2020	Godkjenning av innkalling og valg av medlem til å skrive under protokollen		
ST 25/2020	Rondane-Dovre nasjonalparkstyre - Valg av personer til rådgivende utvalg i perioden 2020-2023		2020/3971
ST 26/2020	Rondane NP - Landskapsplanlegging Mysuseter/Spranget - rammer for tiltaket		2020/6192
ST 27/2020	Rondane NP - Dovre NP - Oppføring av nye informasjonstavler etter ny merkevarestrategi på utvalgte stederutvalgte steder i Rondaneregionen.		2020/5129
ST 28/2020	Frydalen LVO - Søknad om midler knyttet til informasjon og skilting - Nord-Fron og Sør-Fron kommuner		2019/20449
ST 29/2020	Sak - Grimsdalen LVO - Høring av utkast til skjøtselsplan		2020/6272
ST 30/2020	Høring. Regional planstrategi for Innlandet - 2020 - 2024		2020/5171
ST 31/2020	Varsel om oppstart og høyring av planprogram - Dovre - kommunedelplan - kulturminneplan		2020/6240
ST 32/2020	Klage på vedtak - Dovre NP - Rondane NP - organisert ridetur - Hjerkinn - Rondablikk - musikkfestivalen Rondaståk - Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning		2019/20553
ST 33/2020	Frydalen LVO - Forberedende klagebehandling, byggetiltak gbnr.344/46 i Nord-Fron kommune - Erland Killi		2019/15202
ST 34/2020	Rondane NP- Forberedende klagebehandling - Motorferdsel Per Gynt hytta - Knut Olstad		2020/3833
ST 35/2020	Frydalen LVO - Søknad om godkjenning av tilbygg - Iver Stakston		2019/5782
ST 36/2020	Rondane NP - dispensasjon - 2020 - bygging av gapahuk ved teltplassen ved Rondvassbu - Den Norsk Turistforening Oslo og Omegn		2020/5362
ST 37/2020	Rondane NP - dispensasjon - 2020 - padling på Stor Ula fra Rondvassbu til Spranget - Nordisk Friluftskompani AS		2020/4501
ST 38/2020	Delegerte vedtak		
DS 25/2020	Delegert sak - Grimsdalen LVO - motorferdsel - barmark - Inger og Hans Skomakerstuen		2020/4901
DS 26/2020	Delegert sak. Hemmeldalen NR - tillatelse - motorferdsel - 2021 - 2025 - snødekt mark - Bergesjøen - Anders Grønli		2020/4835

DS 27/2020	Delegert sak - presisering - Rondane NP - Dispensasjon - Motorferdsel - 2020 - 2026 - Oppkjøring av skiløyper - Venabygdsfjellet Turskiløyper SA	2019/15276
DS 28/2020	Delegert vedtak. Rondane NP - dispensasjon - motorferdsel - 2020 - bruk av motorbåt Rondvatnet - fisketillatelse i Rondvatnet og bruk av kjøretøy på Tjønnbakkvegen - NINA	2020/5843
DS 29/2020	Delegert sak. Rondane NP - dispensasjon - innsamling av vannmidd - fjærmygg og sviknott - 2020 - Rondvassbu - Storula - Spranget og Illmannåe - NTNU	2020/6030
DS 30/2020	Delegert sak. Rondane NP - oppsetting av skilt - Folldal turlag - avslag	2020/5150
DS 31/2020	Delegert sak. Hemmeldalen NR - Hovdsjømyrene NR - dispensasjon - motorferdsel - 2020 - fly - geofysiske målinger - Norges geologiske undersøkelse - NGU	2020/6062
DS 32/2020	Delegert sak - Rondane NP - dispensasjon - motorferdsel 2020 - vedlikehold bua- Buvollen - Fron Atnedal Bygdealmenning	2020/4131
DS 33/2020	Delegert sak - Frydalen LVO - motorferdsel - snødekt mark - transport av byggevarer - Midtli og Svelstad Bygg AS	2020/4517
DS 34/2020	Delegert sak. Frydalen LVO - Motorferdsel barmark 2020, gnr. 331 bnr. 74 - Knut Engemoen	2020/6173
ST 39/2020	Referatsaker	
RS	Frydalen LVO - Videre oppfølging av kontroll med byggetiltak - Ingar Eide	2019/5782
RS	Avtale om tjenestekjøp Kistefos Skogtjenester AS - signert	2020/567
RS	Status overvåking fotråtesituasjonen Rondane N	2020/616
RS	Rondane NP - oppsetting av skilt - Folldal turlag	2020/5150
RS	Årsmelding 2019 for Villreinnemnda for Rondane og Sølnkletten	2020/5434
RS	Forslag	2020/5464
RS	Svar. Uttalelse - Oppfølging av byggetiltak Vulufjell - Østkjølen grunneierlag	2019/19629
RS	Svar. Rondane-Dovre. Behov for styrket naturoppsyn i store verneområder og nasjonalparker - sommeren 2020	2020/5903
RS	Sammensetting av prosjektgruppe besøksstrategi	2020/567
RS	Møtebok Dovre fjellstyre - Dispensasjon - Oppføring av gapahuk på campingområde ved Løken -	2019/20853
RS	Rondane NP og Frydalen LVO - Motorferdsel 2020 og båndtvang ifbm skadefelling ulv- Ringebu, Sør-Fron og Nord-Fron	2020/5859

RS	Sak -Rondane NP og Frydalen LVO - Dispensasjon motorferdsel 2020 og båndtvang - skadefellingsforsøk ulv	2020/5741
RS	Delegert sak - Rondane NP - Dispensasjon - motorferdsel - 2020-2023 Peer Gynt hytta - Knut Olstad	2020/3833
RS	Redningstjenestens bruk av snøscooter	2020/6403
ST 40/2020	Eventuelt	

ST 24/2020 Godkjenning av innkalling og valg av medlem til å skrive under protokollen

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre

Saksframlegg

Arkivsaksnummer: 2020/3971-6 **Saksbehandler:** Eirin Berge **Dato:** 29.05.2020

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	25/2020	10.06.2020

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre - Valg av medlemmer og vararepresentanter til rådgivende utvalg i perioden 2020-2023

Innstilling fra forvalter

Etter forslag mottatt fra de forespurte organisasjonene/sammenslutningene om innspill til én kvinne og én mann for deltakelse i rådgivende utvalg, jf likevel likestillingsloven § 28 bokstav e) oppnevner Rondane Dovre nasjonalparkstyre følgende personer til rådgivende utvalg for perioden 2020-2023:

Organ	
	Representant
Frilufts- og miljøinteresser	
Forum for natur og friluftsliv (FNF) Hedmark Morten Aas	1
Forum for natur og friluftsliv (FNF) Oppland Tormod Pedersen (medlem) Ole Morten Fossli (vara)	1
DNT Oslo – og Omegn Jan Erik Reiten	1
Villreininteresser	
Villreinnemda for Rondane-Sølnkletten Solvår Brustad Lileeng (medlem) Jørund Båstad (vara)	1
Villreinutvalget Rondane Nord og Rondane Sør Hans Olav Arnekleiv, Rondane Nord (medlem) Inge Asphoug, Rondane Sør (vara)	1
Sammenslutningen for Fjellstyrene i Rondane Knut Erik Ulen (medlem) Therese Rudi (vara)	1

Reiseliv	
Rondanevegen SA Anne Margrethe Sæterhaug, Kvistli Islandshester (medlem) Bjørn Brendbakken, Galleri Snøhetta (vara)	1
Nasjonalparkriket Reiseliv (Dovre og Sel) Ole Erik Bjørnstadhaugen (medlem)	1
Visit Lillehammer (N-Fron, S-Fron, Ringebu) (ingen forslag mottatt)	
Grunneiere	
Statskog Hilde Hammer (medlem) Trond Berger (vara)	1
Oppland Bondelag/bonde- og småbrukarlag/skogeierforening/Sau og geit Bjørnhild Vigerust (medlem) Jan Erik Brenden (vara)	1
Hedmark Bondelag/bonde- og småbrukarlag/skogeierforening/Sau og geit Ingar Elgevasslien (medlem) Håkon Edvard Nesset (vara)	1
Grunneier representant Hemmeldalen True Strand Schieldmann (medlem) Haaken Wilhelm Mathiesen (vara)	1
Hytteeiere	1
Kvamsfjellet vel v/Eystein Brustuen (medlem) Mysuseter Vel v/ Knyt Bryhn (vara)	
SUM TOTALT	**13**

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

- Vedtak i nasjonalparkstyre 2.april 2020 Særutskrift Rondane-Dovre np - Sammensetning av rådgivende utvalg 2020-2023, ny behandling (vedlagt)
- Vedtak i nasjonalparkstyre 17.mars 2020
- Vedtak i styremøte 13.september 2018 (saksnr 12/3740)

- Vedtekter for Rondane-Dovre nasjonalparkstyre gjeldende fra 1.januar 2020

Saksopplysninger

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre besluttet i konstituerende styremøte den 17.mars 2020 at de ønsket å ta opp igjen sak om rådgivende utvalg som tidlgiere var behandlet i styret den 13.september 2018.

Det hadde allerede vært sendt ut henvendelse til organisasjonene/sammenslutningene fra serkretariatet (6.februar 2019 og igjen etter kommuenvalget høsten 2019). Sekretariatet har mottatt tilbakemeldinger fra de aller fleste.

I styremøte den 2.april 2020 vedtok styret følgende sammensetning av rådgivende utvalg:

Organ	
	Representant
Frilufts- og miljøinteresser	
Forum for natur og friluftsliv (FNF) Hedmark	1
FNF Oppland	1
DNT Oslo – og Omegn	1
Villreininteresser	
Villreinnemda for Rondane-Sølnkletten	1
Villreinutvalget Rondane Nord og Rondane Sør	1
Sammenslutningen for Fjellstyrene i Rondane	1
Reiseliv	
Rondanevegen SA	1
Nasjonalparkriket Reiseliv (Dovre og Sel)	1
Visit Lillehammer (N-Fron, S-Fron, Ringebu). Er avklart tidligere med fylkeskommunen	1
Grunneiere	
Statskog	1
Oppland Bondelag/bonde- og småbrukarlag/skogeierforening/Sau og geit	1
Hedmark Bondelag/bonde- og småbrukarlag/skogeierforening/Sau og geit	1
Grunneier representant Hemmeldalen	1
Hytteeiere	1
SUM TOTALT	**14**

Møteprotokoll fra styremøte i nasjonalparkstyre den 2.april 2020 sier følgende:

«Fjellstyret og faglaga må henstilles om å ha et fokus på beiteressurser og beitebruken ved sin deltaking i utvalget. Det er viktig for å ivareta verneformålene.»

Det ble derfor sendt ut en epost til faglaga og fjellstyrene denn 27.april 2020 hvor ordlyden i møteprotokollen ble påpekt og om dette gav grunnlag for å endre de allerede foreslåtte kandidatene. Fra Oppland Bondelag ble det gjort en endring i foreslått kandidat, ingen andre gav tilbakemelding på at det var behov for endringer.

Det har vært krevende å få svar på hendvendelsen om deltakelse fra deler av reiselivet, og etter tre gjentatte eposter har sekretariatet ikke lyktes i å få en tilbakemelding fra Visit

Lillehammer. Saken legges likevel frem selv om dette innebærer at representant for reiselivet i de sørligste kommunen ikke blir oppnevnt men blir stående vakant.

Organisasjonene og sammenslutningene ble bedt om å foreslå én kvinne og én mann. Flere har kun foreslått én person (og da en mann). Flere har også foreslått på eget initiativ hvem av kanditatene som skal være vara og hvem som skal være medlem.

Hjemmelsgrunnlag

Hjemmelsgrunnlaget for oppnevning av et rådgivende utvalg er gitt i vedtektene til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre, samt i verneforskriftene for Rondane- og Dovre nasjonalparker, Grimsdalen-, Frydalen-, Dørålen og Vesle-Hjerkinn landskapsvernområde § 7.

Vedtekter Rondane-Dovre nasjonalparkstyre 1.januar 2020 punkt 9
«Styret skal oppnevne et rådgivende utvalg. Utvalget skal bestå av representanter for de ulike interessene i området, som bl.a. grunneiere, andre særlig berørte offentlige organer som for eksempel friluftsråd, næringsliv, frivillige organisasjoner, bl.a. natur- og miljøorganisasjoner og lignende. Nasjonalparkstyret bør ha minst ett årlig dialogmøte med rådgivende utvalg».

Verneforskriftene
I § 7 i verneforskriftene for de nevnte verneområder står det at det kan opprettes et rådgivende utvalg for forvaltningen av nasjonalparken/landskapsvernområdet.

Lov om likestilling og forbud om diskriminering (likestilling- og diskrimineringsloven) § 28 lyder:

«Når et offentlig organ oppnevner eller velger utvalg, styrer, råd, nemnder, delegasjoner mv., skal begge kjønn være representert på følgende måte:

a) Har utvalget to eller tre medlemmer, skal begge kjønn være representert.
b) Har utvalget fire eller fem medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst to.
c) Har utvalget seks til åtte medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst tre.
d) Har utvalget ni medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst fire.
e) Har utvalget flere medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst 40 pst.»

Vurdering

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre ble konstituert 9.mars 2011. Forvaltningen av verneområdene krever samhandling med andre, og styret er avhengige av å ha kontakt og dialog med representanter for de ulike brukerinteressene i området.

Hovedformålet med rådgivende utvalg er å sikre samhandling mellom forvaltningsmyndigheten og alle aktørene som representerer ulike brukerinteresser i verneområdene. Det rådgivende utvalget skal fungere som en arena for å komme med innspill til, og spørsmål om, forvaltninga av verneområdene. **Utvalget har ikke beslutningsmyndighet.**

I de vedtatte retningslinjene for det rådgivende utvalget (vedtak av 2.april 2020) skal utvalget sikre et godt samarbeid mellom nasjonalparkstyret og parter med interesser i verneområdene. Utvalget skal ikke håndtere enkeltsaker, men kunne gi råd om overordnede strategier. Utvalget skal videre bidra med lokal kunnskap og komme med innspill om og drøfte, saker knyttet til forvaltning, bruk og utvikling av verneområdene (for eksempel saker som gjelder forvaltningsplan, skjøtselsplan, osv.) Statens naturoppsyn (SNO) og Fylkesmannen blir invitert til møtene som observatører, dvs. med talerett med ikke stemmerett. Møtene i rådgivende utvalg ledes av styreleder og det skal avholdes minst ett årlig møte.

Forslag til medlemmer i rådgivende utvalg har ikke i alle tilfeller vært sammenfallende. Villreinutvalget Sør og Villreinutvalget Nord har fremmet hver sin kandidat selv om de skal representeres av én felles kandidat.

Likens har Oppland bondelag fremmet en egen kandidat som ikke er sammenfallende med den Oppland bonde- og småbrukarlag og Oppland Sau og Geit. Skogeierforening støtter et tidligere forslag fra Oppland bondelag (bondelaget endret sitt forslag etter henvendelsen 27.april 2020)

Oppland Bondelag og Hedmark Bondelag skulle etter planen blitt slått sammen til Innlandet Bondelag på årsmøtet i mars, men dette møtet ble utsatt på grunn av koronakrisen. Sammenslåingen er dermed lagt på is fram til det er mulig å avholde et fysisk årsmøte. Nytt årsmøte er berammet til 1.-2. desember 2020, men med forbehold

Når det gjelder Småbrukarlaget, er det heller ikke gjort noen sammenslåing i Innlandet. Om/når det evt skjer, har ikke sekretariatet fått noe informasjon om.

Tabellen under viser de foreslåtte medlemmene fra de ulike organisasjoenene/sammenslåingene:

Organ	
	Representant
Frilufts- og miljøinteresser	
Forum for natur og friluftsliv (FNF) Hedmark Morten Aas	1
Forum for natur og friluftsliv (FNF) Oppland Tormod Pedersen (medlem) Ole Morten Fossli (vara)	1
DNT Oslo – og Omegn Jan Erik Reiten	1
Villreininteresser	
Villreinnemda for Rondane-Sølnkletten	1

Jørund Båstad (medlem) Solvår Brustad Lileeng (vara)	
Villreinutvalget Rondane Nord og Rondane Sør Hans Olav Arnekleiv (Rondane Nord) Inge Asphoug (Rondane Sør)	1
Sammenslutningen for Fjellstyrene i Rondane Knut Erik Ulen (medlem) Therese Rudi (vara)	1
Reiseliv	
Rondanevegen SA Anne Margrethe Sæterhaug, Kvistli Islandshester Bjørn Brendbakken, Galleri Snøhetta	1
Nasjonalparkriket Reiseliv (Dovre og Sel) Ole Erik Bjørnstadhaugen	1
Visit Lillehammer (N-Fron, S-Fron, Ringebu) Ikke besvart henvendelsene	
Grunneiere	
Statskog Hilde Hammer Trond Berger	1
Oppland Bondelag/bonde- og småbrukarlag/skogeierforening/Sau og geit Bjørnhild Vigerust (Oppland bondelag) Jan Erik Brenden (Oppland bonde og småbrukarlag, Oppland sau og geit) Skogeierforening støtter et tidligere forslag fra bondelaget om Anders Formo.	1
Hedmark Bondelag/bonde- og småbrukarlag/skogeierforening/Sau og geit Ingar Elgevasslien Håkon Edvard Nesset	1
Grunneier representant Hemmeldalen Vang allemenning True Strand Schieldmann (Strandasameiet) Haaken Wilhelm Mathiesen (Strandasameiet)	1

Hytteeiere	1
Mysuseter Vel v/ Knyt Bryhn Bjønnåsen vel eller Øyungen vel Kvamsfjellet vel v/Eystein Brustuen Afstjønna Vel (Sødorpfjellet), leder Tor Høglo	
SUM TOTALT	**13**

Når det gjelder kandidatene fra Villreinutvalget Sør og Nord, foreslår sekretariatet at Villreinutvalget Nord får det faste medlemmet og Villreinutvalget Sør får vararepresentanten. Dette med bakgrunn i at et stort område av Rondane Nord ligger innenfor Rondane nasjonalpark i forhold til i Rondane Sør (men sør omfatter også Hemmeldalen NR). Villreinutvalget Nord antas å være godt kjent med størstedelen av området og utfordringene området har.

Oppland Bondelag/bonde- og småbrukarlag/skogeierforening/Sau og geit har spilt inn ulike kandidater. Skogeierforeningen støttet et tidligere forslag fra Oppland bondelag, og det vurderes å ikke være relevant ettersom bondelaget har endret sin kandidat.

Ettersom flere organisasjoner/sammenslutninger ikke har slått seg sammen men kan ha planer om det med bakgrunn i sammenslåing av Hedmark og Oppland fylke, vurderer sekretariatet at en på dette tidspunkt må forholde seg til organsisasjonene/sammenslutningen slik de er organsiert på nåværende tidspunkt. Det vil kunne bli aktuelt å se på sammensetningen av rådgivende utvalg i løpet av perioden dersom det skulle bli sammenslåinger av organisasjoner på bakgrunn av fylkessammenslåingen.

Konklusjon

Etter forslag mottatt fra de forespurte organisasjonene/sammenslutningene om innspill til én kvinne og én mann for deltakelse i rådgivende utvalg, jf likevel likestillingsloven § 28 bokstav e) tilrår sekretariatet at Rondane Dovre nasjonalparkstyre oppnevner følgende personer til rådgivende utvalg for perioden 2020-2023:

Organ	
	Representant
Frilufts- og miljøinteresser	
Forum for natur og friluftsliv (FNF) Hedmark Morten Aas	1
Forum for natur og friluftsliv (FNF) Oppland Tormod Pedersen (medlem) Ole Morten Fossli (vara)	1
DNT Oslo – og Omegn Jan Erik Reiten	1

Villreininteresser	
Villreinnemda for Rondane-Sølnkletten Solvår Brustad Lileeng (medlem) Jørund Båstad (vara)	1
Villreinutvalget Rondane Nord og Rondane Sør Hans Olav Arnekleiv, Rondane Nord (medlem) Inge Asphoug, Rondane Sør (vara)	1
Sammenslutningen for Fjellstyrene i Rondane Knut Erik Ulen (medlem) Therese Rudi (vara)	1
Reiseliv	
Rondanevegen SA Anne Margrethe Sæterhaug, Kvistli Islandshester (medlem) Bjørn Brendbakken, Galleri Snøhetta (vara)	1
Nasjonalparkriket Reiseliv (Dovre og Sel) Ole Erik Bjørnstadhaugen (medlem)	1
Visit Lillehammer (N-Fron, S-Fron, Ringebu) (ingen forslag mottatt)	
Grunneiere	
Statskog Hilde Hammer (medlem) Trond Berger (vara)	1
Oppland Bondelag/bonde- og småbrukarlag/skogeierforening/Sau og geit Bjørnhild Vigerust (medlem) Jan Erik Brenden (vara)	1
Hedmark Bondelag/bonde- og småbrukarlag/skogeierforening/Sau og geit Ingar Elgevasslien (medlem) Håkon Edvard Nesset (vara)	1
Grunneier representant Hemmeldalen True Strand Schieldmann (medlem) Haaken Wilhelm Mathiesen (vara)	1
Hytteeiere	1
Kvamsfjellet vel v/Eystein Brustuen (medlem) Mysuseter Vel v/ Knyt Bryhn (vara)	

SUM TOTALT	**13**

Rondane-Dovre
nasjonalparkstyre

Saksframlegg

Arkivsaksnummer: 2020/3971-1 **Saksbehandler:** Eirin Berge **Dato:** 20.03.2020

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	14/2020	02.04.2020

Rondane-Dovre np - Sammensetning av rådgivende utvalg 2020-2023, ny behandling

Innstilling fra sekretariatet

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre har i styremøte den 2.april 2020 vedtatt å endre den tidligere vedtatte representasjonen til faglig rådgivende utvalg for Rondane-Dovre nasjonalparkstyre.

Med hjemmel i verneforskriftene for Rondane- og Dovre nasjonalparker, Grimsdalen-, Frydalen-, Vesle-Hjerkinn landskapsvernområde § 7 vedtar Rondane-Dovre nasjonalparkstyre at rådgivende utvalg skal ha sammensetning som vist i tabell 2 og at formål og retningslinjer for utvalget samt praktiske forhold beskrevet under, gjelder.

Rådgivende utvalg velges for perioden 2020-2023.

Sammensetning av rådgivende utvalg:

Tabell 2:

Organ	
	Representant
Frilufts- og miljøinteresser	
Forum for natur og friluftsliv (FNF) Hedmark	1
FNF Oppland	1
DNT Oslo – og Omegn	1
Villreininteresser	
Villreinnemda for Rondane-Sølnkletten	1
Villreinutvalget Rondane Nord og Rondane Sør	1
Sammenslutningen for Fjellstyrene i Rondane	1
Reiseliv	
Rondanevegen SA	1
Nasjonalparkriket Reiseliv (Dovre og Sel)	1
Visit Lillehammer (N-Fron, S-Fron, Ringebu). Er avklart tidligere med fylkeskommunen	1
Grunneiere	
Statskog	1

Oppland Bondelag/bonde- og småbrukarlag/skogeierforening/Sau og geit	1
Hedmark Bondelag/bonde- og småbrukarlag/skogeierforening/Sau og geit	1
Grunneier representant Hemmeldalen	1
Hytteeiere	1
SUM TOTALT	**14**

Statens naturoppsyn og fylkesmennene blir invitert til møtene som observatører, dvs. med talerett med ikke stemmerett.

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre ber om at organisasjoner, offentlige organ, grunneiere mv som opplistet i tabell 2 over, om å foreslå minst to kandidater som skal representere deres interesser i det faglig rådgivende utvalg, én kvinne og én mann.

På bakgrunn av de innstilte kandidatene skal Rondane-Dovre nasjonalparkstyre velge medlemmer og varamedlemmer som behandles som en egen styresak.

Retningslinjer for faglig rådgivende utvalgt i Rondane-Dovre nasjonalparkstyre samt praktiske forhold:

Formål:
Hovedformålet med utvalget er å gi aktører som ikke er representert i nasjonalalparksstyret en arena for å komme med innspill til og spørsmål om forvaltninga av verneområdene. Utvalget skal sikre samhandling mellom forvaltningsmyndigheten og alle aktørene som representerer ulike brukerinteresser i verneområdene

Retningslinjer og oppgaver for utvalget:
- Rådgivende utvalg skal sikre et godt samarbeid mellom nasjonalparkstyret og parter med interesser i verneområdene. Et bredt utvalg av de berørte interessene og særlig de interessene som er mest påvirket av vernet skal være representert i utvalget
- Utvalget skal ikke håndtere enkeltsaker, men kunne gi råd om overordnede strategier
- Utvalget skal bidra med lokal kunnskap og komme med innspill om og drøfte, saker knyttet til forvaltning, bruk og utvikling av verneområdene (for eksempel saker som gjelder forvaltningsplan, skjøtselsplan, osv.)

Praktiske forhold:
- Rondane-Dovre nasjonalparkstyre vil lede møtene ved styreleder.
- Det skal holdes minimum et årlig møte
- Møtet skal forhåndsvarsles minst 1 måned før avvikling
- Innspill til dagsorden må sendes sekretariatet senest 3 uker før møtet
- Alle medlemmene i utvalget skal få tilsendt referat fra møtet. I tillegg skal Fylkesmannen Innlandet, SNO og administrativt kontaktutvalg få tilsendt møtereferat. Referatet legges også ut på hjemmesidene til nasjonalparkstyret.
- Rondane-Dovre nasjonalparkstyre dekker reiseutgifter etter Statens regulativ. Møtegodtgjørelse for representanter som ikke får dekket dette gjennom egen etat/organisasjon må avklares nærmere med styret.

Vedtaket kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse, jf. forvaltningsloven § 28. Frist for klage er tre uker fra vedtaket er mottatt. En eventuell klage stiles til Miljødirektoratet, men sendes til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre.

--- slutt på innstilling ---

Saksprotokoll i Rondane-Dovre nasjonalparkstyre - 02.04.2020

Fjellstyret og faglaga må henstilles om å ha et fokus på beiteressurser og beitebruken ved sin deltaking i utvalget. Det er viktig for å ivareta verneformålene.

Enstemmig vedtatt som innstillingen.

Vedtak

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre har i styremøte den 2.april 2020 vedtatt å endre den tidligere vedtatte representasjonen til faglig rådgivende utvalg for Rondane-Dovre nasjonalparkstyre.

Med hjemmel i verneforskriftene for Rondane- og Dovre nasjonalparker, Grimsdalen-, Frydalen-, Vesle-Hjerkinn landskapsvernområde § 7 vedtar Rondane-Dovre nasjonalparkstyre at rådgivende utvalg skal ha sammensetning som vist i tabell 2 og at formål og retningslinjer for utvalget samt praktiske forhold beskrevet under, gjelder.

Rådgivende utvalg velges for perioden 2020-2023.

Sammensetning av rådgivende utvalg:

Tabell 2:

Organ	
	Representant
Frilufts- og miljøinteresser	
Forum for natur og friluftsliv (FNF) Hedmark	1
FNF Oppland	1
DNT Oslo – og Omegn	1
Villreininteresser	
Villreinnemda for Rondane-Sølnkletten	1
Villreinutvalget Rondane Nord og Rondane Sør	1
Sammenslutningen for Fjellstyrene i Rondane	1
Reiseliv	
Rondanevegen SA	1
Nasjonalparkriket Reiseliv (Dovre og Sel)	1

Visit Lillehammer (N-Fron, S-Fron, Ringebu). Er avklart tidligere med fylkeskommunen	1
Grunneiere	
Statskog	1
Oppland Bondelag/bonde- og småbrukarlag/skogeierforening/Sau og geit	1
Hedmark Bondelag/bonde- og småbrukarlag/skogeierforening/Sau og geit	1
Grunneier representant Hemmeldalen	1
Hytteeiere	1
SUM TOTALT	**14**

Statens naturoppsyn og fylkesmennene blir invitert til møtene som observatører, dvs. med talerett med ikke stemmerett.

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre ber om at organisasjoner, offentlige organ, grunneiere mv som opplistet i tabell 2 over, om å foreslå minst to kandidater som skal representere deres interesser i det faglig rådgivende utvalg, én kvinne og én mann.

På bakgrunn av de innstilte kandidatene skal Rondane-Dovre nasjonalparkstyre velge medlemmer og varamedlemmer som behandles som en egen styresak.

Retningslinjer for faglig rådgivende utvalgt i Rondane-Dovre nasjonalparkstyre samt praktiske forhold:

Formål:

Hovedformålet med utvalget er å gi aktører som ikke er representert i nasjonalalparksstyret en arena for å komme med innspill til og spørsmål om forvaltninga av verneområdene. Utvalget skal sikre samhandling mellom forvaltningsmyndigheten og alle aktørene som representerer ulike brukerinteresser i verneområdene

Retningslinjer og oppgaver for utvalget:

- Rådgivende utvalg skal sikre et godt samarbeid mellom nasjonalparkstyret og parter med interesser i verneområdene. Et bredt utvalg av de berørte interessene og særlig de interessene som er mest påvirket av vernet skal være representert i utvalget
- Utvalget skal ikke håndtere enkeltsaker, men kunne gi råd om overordnede strategier
- Utvalget skal bidra med lokal kunnskap og komme med innspill om og drøfte, saker knyttet til forvaltning, bruk og utvikling av verneområdene (for eksempel saker som gjelder forvaltningsplan, skjøtselsplan, osv.)

Praktiske forhold:

- Rondane-Dovre nasjonalparkstyre vil lede møtene ved styreleder.
- Det skal holdes minimum et årlig møte
- Møtet skal forhåndsvarsles minst 1 måned før avvikling
- Innspill til dagsorden må sendes sekretariatet senest 3 uker før møtet
- Alle medlemmene i utvalget skal få tilsendt referat fra møtet. I tillegg skal Fylkesmannen Innlandet, SNO og administrativt kontaktutvalg få tilsendt møtereferat. Referatet legges også ut på hjemmesidene til nasjonalparkstyret.
- Rondane-Dovre nasjonalparkstyre dekker reiseutgifter etter Statens regulativ. Møtegodtgjørelse for representanter som ikke får dekket dette gjennom egen etat/organisasjon må avklares nærmere med styret.

Vedtaket kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse, jf. forvaltningsloven § 28. Frist for klage er tre uker fra vedtaket er mottatt. En eventuell klage stiles til Miljødirektoratet, men sendes til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre.

Dokumenter i saken

- Vedtekter for Rondane-Dovre nasjonalparkstyre gjeldende fra 1.januar 2020
- Rondane-Dovre nasjonalparkstyre, vedtak i styremøte avholdt den 6.juni 2012 (saksnr 12/3740).
- Rondane-Dovre nasjonalparkstyre, vedtak i styremøte 13.september 2018 (saksnr 12/3740), vedlagt.
- Rondane-Dovre nasjonalparkstyre – møteprotokoll styremøte 17.mars 2020, under «Eventuelt»

Saksopplysninger

I styremøte avholdt den 13.september 2018 (saksnr 12/3740) ble det vedtatt at følgende interesser som opplistet i tabell 1 under burde representeres i det rådgivende utvalget gjennom de nevnte organisasjonene. Saken var en oppfølging av tilsvarende sak der sammensetningen av det rådgivende utvalget ble vedtatt 6.juni 2013, men rådgivende utvalg ble ikke oppnevnt.

Tabell 1:

Organ	
	Representant
Frilufts- og miljøinteresser	
Forum for natur og friluftsliv (FNF) Hedmark	1
FNF Oppland	1
DNT Oslo – og Omegn	1
Villreininteresser	
Villreinnemda for Rondane-Sølnkletten	1

Villreinutvalget Rondane Nord og Rondane Sør	1
Sammenslutningen for Fjellstyrene i Rondane	1
Reiseliv	
Representant for Hedmark (avklares med fylkeskommunen)	1
Nasjonalparkriket Reiseliv (Dovre og Sel)	1
Lillehammer Turist AS (N-Fron, S-Fron, Ringebu). Er avklart tidligere med fylkeskommunen	1
Aktivtetselskap	1
Grunneiere	
Statskog	1
Oppland Bondelag/bonde- og småbrukarlag/skogeierforening/Sau og geit	1
Hedmark Bondelag/bonde- og småbrukarlag/skogeierforening/Sau og geit	1
Grunneier representant Hemmeldalen	1
Hytteeiere	1
SUM TOTALT	**15**

Etter dette ble det sendt ut forespørsler til de nevnte foreningene og organisasjonene med forespørsel om deltakelse i rådgivende utvalg. Denne henvendelsen gikk ut 6.februar i 2019 og flere har behandlet denne forespørselen i sine respektive styrer og ledergrupper og gitt tilbakemelding til sekretariatet på navn. Etter kommunevalget høsten 2019 ble det også tatt en ny henvendelse til de som hadde svart for å fange opp eventuelle endringer til foreslåtte kandidater, samt etterlyst hos de som ikke hadde svart på henvendelsen som ble sendt i februar. Det skulle etter dette behandles en ny sak i styremøte der nasjonalparkstyret skulle oppnevne medlemmer med bakgrunn i de foreslåtte navn fra de ulike foreninger og organisasjoner.

Sekretariatet i Rondane-Dovre fikk pr 1.april 2019 vakanse i en 100 pst stilling og saken ble ikke lagt frem for styret i løpet av 2019 grunnet stor arbeidsbelastning.

26.februar 2020 ble det oppnevnt et nytt styre for Rondane og Dovre nasjonalparker med tilliggende verneområder. I det konstiturende styremøtet den 17.mars 2020 ble det bestemt at spørsmålet om sammensetning av rådgivende utvalg på nytt skulle legges frem for styret. Følgende ble protokollført under punktet «Eventuelt» i styremøtet: *«Sekretariatet legger fram ny sak om oppnevning av rådgivende utvalg til møtet i nasjonalparkstyret 2. april.»*

Hjemmelsgrunnlag

Hjemmelsgrunnlaget for oppnevning av et rådgivende utvalg er gitt i vedtekene til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre, samt i verneforkriftene for Rondane- og Dovre nasjonalparker, Grimsdalen-, Frydalen-, Dørålen og Vesle-Hjerkinn landskapsvernområde § 7.

Vedtekter for Rondane-Dovre nasjonalparkstyre gjeldende fra 1.januar 2020 punkt 9 hvor det står følgende:

«Styret skal oppnevne et rådgivende utvalg. Utvalget skal bestå av representanter for de ulike interessene i området, som bl.a. grunneiere, andre særlig berørte offentlige organer

som for eksempel friluftsråd, næringsliv, frivillige organisasjoner, bl.a. natur- og miljøorganisasjoner og lignende. Nasjonalparkstyret bør ha minst ett årlig dialogmøte med rådgivende utvalg».

I § 7 i verneforskriftene for de nevnte verneområder står det at det kan opprettes et rådgivende utvalg for forvaltningen av nasjonalparken/landskapsvernområdet.

Vurdering

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre ble konstituert 9.mars 2011. Forvaltningen av verneområdene krever samhandling med andre, og styret er avhengige av å ha kontakt og dialog med representanter for de ulike brukerinteressene i området.

Hovedformålet med rådgivende utvalg er å sikre samhandling mellom forvaltningsmyndigheten og alle aktørene som representerer ulike brukerinteresser i verneområdene. Det rådgivende utvalget skal fungere som en arena for å komme med innspill til, og spørsmål om, forvaltninga av verneområdene. Utvalget har ikke beslutningsmyndighet.

Rondane-Dovre nasjoanlparkstyre har behandlet sak om rådgivende utvalg både i 2012 og i 2018. Invitasjonsbrev har blitt sendt ut etter begge vedtak. Arbeidet med å få oppnevnt et rådgivende utvalg for Rondane-Dovre nasjonalparkstyre har dratt ut i tid. Sekretariatet legger til grunn at det ikke er behov for de store justeringene i sammensetningen i rådgivende utvalg sammenlignet med vedtak fra 13.september 2018.

Mange av de sentrale interessene som er knyttet til de store verneområdene i Rondane er allerede er representert gjennom vedtak fra 13.september 2018 - eksempelvis villrein (nemnder og utvalg), friluftsliv/jakt/fiske/naturvern (FNF-systemet) og grunneier Statskog SF som har store arealer innenfor verneområdene. Arealene i Hemmeldalen naturreservat eies av flere private grunneiere, der noen har tidels store arealer innenfor reservatet. Disse bør være en del av det rådgivende utvalget med 1 representant som rulleres mellom grunneiere, selv om verken verneforskrift eller forvaltningsplan for Hemmeldalen hjemler eller omtaler et slikt utvalg. Også hytteeierforeninger bør ha en representant da fritidsbrukerene anses å være en gruppe som bruker områdene jevnlig knyttet til frilufts- og naturopplevelser. Både grunneiere i Hemmeldalen og hytteforeninger er i tidligere vedtak representert med én representant hver, og sekretariatet tilrår å opprettholde det slik.

Reiselivet anses ivaretatt ved at det er 2 destinasjonsselskaper representert samt at Rondanevegen SA er foreslått med 1 representant (etter avklaring med den gang Hedmark fylkeskommune). I styrevedtak av 13.september 2018 ble det vedtatt at også et aktivitetsselskap skulle ha en representant. De aller fleste reiselivsbedrifter er medlemmer i et destinasjonsselskap og i den foreslåtte sammensetningen av rådgivende utvalg er både Nasjonalparkriket reiseliv og Visit Lillehammer og Rondanevegen SA foreslått med en representant hver, til sammen 3 representanter. Dette er overbygninger som antas å kunne representere reiselivet på en god og ryddig måte. I tillegg er DNT Oslo og omegn foreslått med 1 representant. Sekretariatet vurderer at resiselivet har tilstrekkelig representasjon i

rådgivende utvalg og at den i likhet med flere av de andre er knyttet til overbygninger som representerer flere.

Sekretariates tilrådning for sammensetning av rådgivende utvalg:

Med bakgrunn i tidligere og foreliggende vurderinger tilrår sekretariatet følgende sammensetning for rådgivende utvalg i perioden 2020-2023:

Tabell 2

Organ	
	Representant
Frilufts- og miljøinteresser	
Forum for natur og friluftsliv (FNF) Hedmark	1
FNF Oppland	1
DNT Oslo – og Omegn	1
Villreininteresser	
Villreinnemda for Rondane-Sølnkletten	1
Villreinutvalget Rondane Nord og Rondane Sør	1
Sammenslutningen for Fjellstyrene i Rondane	1
Reiseliv	
Rondanevegen SA	1
Nasjonalparkriket Reiseliv (Dovre og Sel)	1
Lillehammer Turist AS (N-Fron, S-Fron, Ringebu). Er avklart tidligere med fylkeskommunen	1
Grunneiere	
Statskog	1
Oppland Bondelag/bonde- og småbrukarlag/skogeierforening/Sau og geit	1
Hedmark Bondelag/bonde- og småbrukarlag/skogeierforening/Sau og geit	1
Grunneier representant Hemmeldalen	1
Hytteeiere	1
SUM TOTALT	**14**

Statens naturoppsyn og Fylkesmannen Innlandet blir invitert til møtene som observatører, dvs. med talerett men ikke stemmerett.

Statskog er største grunneier i Rondane og Dovre. Andre grunneiere i dette området vil bli representert gjennom fylkenes bondelag, bonde-og småbrukarlag og skogeierforeninger. Disse faglaga i hvert fylke deler på en plass som rulleres etter avtale dem imellom. Beiteberettigede blir representert gjennom fjellstyrene og faglagene. I Hemmeldalen naturreservat er det private grunneiere, og det er rimelig at disse får 1 representant som rulleres dem i mellom, selv om verneforskriften ikke omtaler rådgivende utvalg.

Når det gjelder hytteeiere vi kommunene bli utfordret til å komme med forslag på foreninger. Styret vil bestemme hvilke foreninger som skal inviteres, og plassen i utvalget skal rulleres mellom disse.

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre vil be om at organisasjoner, offentlige organ, grunneiere mv som opplistet i tabell 2 over, om å foreslå minst to kandidater som skal representere deres interesser i det faglig rådgivende utvalg, én kvinne og én mann.

På bakgrunn av de innstilte kandidatene skal Rondane-Dovre nasjonalparkstyre velge medlemmer og varamedlemmer som behandles som en egen styresak.

Sekretariatets forslag til retningslinjer for rådgivende utvalgt i Rondane-Dovre nasjonalparkstyre samt praktiske forhold:

Formål

Hovedformålet med utvalget er å gi aktører som ikke er representert i nasjonalalparksstyure en arena for å komme med innspill til og spørsmål om forvaltninga av verneområdene. Utvalget skal sikre samhandling mellom forvaltningsmyndigheten og alle aktørene som representerer ulike brukerinteresser i verneområdene.

Retningslinjer og oppgaver for utvalget

- Rådgivende utvalg skal sikre et godt samarbeid mellom nasjonalparkstyret og parter med interesser i verneområdene. Et bredt utvalg av de berørte interessene og særlig de interessene som er mest påvirket av vernet skal være representert i utvalget
- Utvalget skal ikke håndtere enkeltsaker, men kunne gi råd om overordnede strategier
- Utvalget skal bidra med lokal kunnskap og komme med innspill om og drøfte, saker knyttet til forvaltning, bruk og utvikling av verneområdene (for eksempel saker som gjelder forvaltningsplan, skjøtselsplan, osv.)

Praktiske forhold

- Rondane-Dovre nasjonalparkstyre vil lede møtene ved styreleder.
- Det skal holdes minimum et årlig møte
- Møtet skal forhåndsvarsles minst 1 måned før avvikling
- Innspill til dagsorden må sendes sekretariatet senest 3 uker før møtet
- Alle medlemmene i utvalget skal få tilsendt referat fra møtet. I tillegg skal Fylkesmannen Innlandet, SNO og administrativt kontaktutvalg få tilsendt møtereferat. Referatet legges også ut på hjemmesidene til nasjonalparkstyret.
- Rondane-Dovre nasjonalparkstyre dekker reiseutgifter etter Statens regulativ. Møtegodtgjørelse for representanter som ikke får dekket dette gjennom egen etat/organisasjon må avklares nærmere med styret.

Konklusjon

Sekretariatet tilrår at styret velger sammensetning av rådgivende utvalg som foreslått i tabell 2, samt at styret gir sin tilslutning til de foreslåtte retningslinjene for det rådgivende utvalg som beskrevet.

Rondane-Dovre
nasjonalparkstyre

Saksframlegg

Arkivsaksnummer: 2020/6192-1 **Saksbehandler:** Eirin Berge **Dato:** 27.05.2020

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	26/2020	10.06.2020

Rondane NP - Landskapsplanlegging Mysusæter/Spranget - rammer for tiltaket

Innstilling fra forvalter

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre ber sekretariatet om å sette i gang med en landskapsplanlegging i området Mysusæter/Spranget, jf C-skjema i bestillingsdialogen for 2020.

Målet for landskapsplanleggingen skal være å få frem potensialet for attraktive startpunkt/informasjonspunkt med utgangspunkt i de naturgitte kvalitetene knyttet til parkeringsplassene på Mysusæter og Spranget.

Midlene som er avsatt gjennom bestillingsdialogen skal benyttes til kjøp av tjenester for landskapsplanlegging i tråd med de beskrivelser og rammer som fremkommer i saken.

Det forutsettes god dialog med lokale interesser og fylkeskommunen gjennom styringsgruppa for delprosjektet «Oppfølging av mulighetsstudie Mysusæter/Spranget» som ligger som en av 3 delprosjekt i «Villreinfjellet som verdiskaper i Rondane»

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

- Møtereferat fra møte med prosjektleder for «Oppfølging av mulighetsstudie for Spranget -Mysusæter» datert 5. mai 2020
- Brev fra Sel kommune av 9.desember 2019 – innspill til bestillingsdialogen
- Miljødirektoratet – Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder, 2020-2025
- Endelig C-skjema etter tildeling av midler (godkjent av nasjonalparkstyret)
- Innfallsporter - Miljødirektorates veileder M-417, år 2015
- Referat av 15.mai 2020 fra arbeidsgruppa i delprosjektet "Oppfølging av mulighetsstudie Spranget-Mysusæter"

Saksopplysninger

Bestillingsdialogen 2020

I forbindelse med bestillingsdialogen med Miljødirektoratet for 2020 ble et innspill fra Sel kommune om midler knyttet til landskapslanlegging tatt inn i søknaden om tiltaksmidler gjennom styrebehandling og vedtak i styremøte den 13.desember 2019. Møteprotokoll styremøte 13.desember 2019 sier om dette følgende:

«Innspill fra Sel kommune om å bruke kr. 100.000,- på prosjekt Viewpoint Rondane/landskapsplanlegging blir satt på tiltakslista, jf. besøksstrategien. Prosjektet kommer til behandling i nasjonalparkstyret ved en senere anledning.»

Søknad til Miljødirektoratet ble behandlet og Rondane-Dovre nasjonaparkstyre fikk tildelt total kroner 720 000 over bestillingsdialogen og midler knyttet til tiltak i verneområdene. C-skjema med tiltak etter søknadsbehandling hos Miljødirektoratet ble godkjent i styremøte 17.mars 2020.

Nasjonalparkstyret har over posten for tiltak i verneområder fått tildelt kroner 100 000 til arbeidet med landskapsplanlegging i tilknytning til det arbeidet delprosjektet «Oppfølging av mulighetsstudie for Spranget – Mysusæter» har startet opp.

Rammer for bruk av tiltaksmidler

Midlene fra Miljødirektoratet er fra den statlige investeringsposten 1420.31 – Tiltak i verneområdene, og er knyttet opp til gitte formelle rammer. I brev fra Miljødirektoratet datert 11.november 2019 ligger «Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder, 2020-2025». Følgende er hentet derfra (kursiv, forvalters utheving i fet skrift):

I statsbudsjettet for 2019 (Prop.1S (2018-2019) står følgende:

"Midlane går til tiltak som er naudsynte for å ta vare på verneverdiane, inkludert utgreiingar som er naudsynte før tiltak, informasjonstiltak og skjøtsels- og tilretteleggingstiltak. Tilretteleggingstiltaka omfattar opparbeiding av stigar, klopping og merking for å betre tilgjenget i verneområda og samstundes styre ferdsla i og rundtsårbar natur i verneområda. Midlane nyttast òg til informasjonstiltak i alle typar av verneområde i sambandmed ny merkevare for Noregs nasjonalparkar og til utarbeiding av besøksstrategiar for nasjonalparkar og andreverneområde med store besøkstal eller særskilde utfordringar. ***Alle tiltak skal vere i tråd med godkjentforvaltings-/skjøtselsplan for verneområda og andre relevante styringsdokument."***

Posten for tiltaksmidler er en statlig investeringspost for forvaltningsmyndighetenes prioriterte tiltak i verneområder. ***Midlene skal derfor kun benyttes til tiltak i forvaltningsmyndighetens egen regi, ev. til kjøp av tjenester for gjennomføring av tiltakene.*** *Midlene kan ikke benyttes som tilskudd til andre aktører. Drift ogvedlikehold av infrastruktur (veier, toaletter, parkeringsplasser o.l) utenfor verneområdene finansieres ikke over tiltaksmidlene"*

Bakgrunn

Besøksstrategien for Rondane nasjonalpark har i fokusområde 1 – Høvringen-Rondvassbu-Mysusæter følgende 3 målsetninger:

- Bedre muligheten for villrein til å trekke nord-sør på vestsiden av Rondanemassivet
- Legge til rette for økt verdiskaping i randområdene
- Legge til rette for en bedre opplevelse for turisten på de ulike innfallsportene i området

I forbindelse med besøksstrategien for dette området har det vært en omfattnede prosess med mange involverte aktører og det har vært avholdt flere arbeidsgruppemøter. Arbeidsgruppas forslag til tiltak har blitt behandlet i nasjonalparkstyre den 21.mars 2017, og vedtaket her lyder:

- *Rondane-Dovre nasjonalparkstyre skal i løpet av 2017 i samarbeid med Sel kommune gjennomføre en mulighetsstudie i området Mysusæter-Spranget. Mulighetsstudien skal utrede de kommersielle og praktiske effektene og konsekvensene av å flytte p-plassen fra Spranget og ned til Mysusæter (både muligheter og begrensninger), samt forutsetninger for å kunne gjennomføre dette inklusiv mulige finansieringskilder for tiltak/infrastruktur og servicetilbud på og ved Mysusæter.*

- *Oppland fylkeskommune inviteres med i arbeidet med mulighetsstudien.*

- *Rondane-Dovre nasjonalparkstyre skal be om en avklaring på eventuell flytting av parkeringsplassen fra Spranget og ned til Mysusæter fra Sel kommune så snart som mulig etter at mulighetsstudien er gjennomført.*

- *Parallelt med arbeidet med mulighetsstudien og oppfølgingen av denne skal følgende tiltak utredes og eventuelt realiseres:*

    - *Nedlegging eller flytting av stien over Randen.*
    - *Fjerning eller erstatning av brua over Ula ved Spranget.*
      En fjerning av brua forutsetter at vintertraseen til Rondvassbu legges om til å krysse Ula på ny bru lengre ned mot Mysusæter.
    - *Regulering av åpningstider på selvbetjeningen og den betjente hytta på Rondvassbu.*
    - *Innføre en sone med jaktforbud (villreinjakt) i fokusområdet*
    - *Om nasjonalparkstyret skal bidra på tilrettelegging vest for Høvringen.*

Rapporten om mulighetstudie ble gjennomført av MIMIR med midler fra nasjonalparkstyret. Rapporten forelå på vårparten 2018, tilbakemelding fra Sel kommune forelå den 4.juni 2018

Sekretariatet la frem en sak om videre oppfølging av besøksforvaltningsarbeidet i dette området den 30.november 2018 hvor rapporten fra mulighetsstudie var en del av det totale kunnskapsgrunnlaget. Styret ønsket ikke å behandle saken, og i møteprotokollen står det;

«Styreleder hadde fått innspill til saken om besøksforvaltning i Sel og det var ønskelig at saken utsettes. Det ble en prat om hvordan prosessen burde forankres blant andre aktører før styret tok en beslutning. Styret ba sekretariatet legge opp til en bredere involvering i

forkant av beslutningen.Nasjonalparkstyret ved sekretariatet oppretter derfor kontakt med aktører og interessenter og kommer tilbake med en tidsplan til styret for prosessen hvor medvirkning også synliggjøres i saken om videre arbeid med besøksforvaltning i Sel. Arbeidsgruppa for fokusområdet bringes inn i prosessen og også administrasjonen i Sel kommune må inn»

Rett etter dette startet delprosjektet «Oppfølging av mulighetsstudie for Spranget - Mysusæter» opp, under «Villreinfjellet som verdiskaper i Rondane». Delprosjektet arbeider ut fra Sel kommunestyre sitt vedtak knyttet til mulighetsstudie gjennomført av MIMR og selve rapporten fra mulighetsstudiet.

Etter konferering med styreleder ble det vurdert som hensiktsmessig at dette delprosjektet ble sett på som en del av involveringen knyttet til besøksforvaltninga og videre prosess i fokusområdet. Her var flere av de aktørene som var involvert i arbeidsgruppa knyttet til besøksforvaltninga representert i styringsgruppa og det ble også holdt et innspillseminar den 7.juni 2019 i regi av delprosjektet hvor ytteligere aktører var representert. Blant annet av kapasitetsmessige årsaker ble det lagt til grunn at både prosessen og den avsluttende prosjektrapporten skulle dekke opp involveringa som styret mente burde gjøres. I tillegg har sekretariatet fulgt opp andre punkter i henhold til styrevedtak 21 .mars 2017 (jaktfrie soner og åpningstider på selvbetjeningen på Rondvassbu) for at også dette skulle danne grunnlag for en beslutning om videre fremdrift av besøksforvaltningsarbeidet.

Sel kommune er prosjekteier for delprosjektet «Oppfølging av mulihgetsstudiefro Spranget-Mysusæter» (Fylkeskommunene er oppdragsgiver). Nasjonalparkstyret er representert i styringsgruppa til delprosjektet ved nasjonaparkforvalter. Delprosjektet «Oppfølging av mulighetstudie Spranget-Mysusæter» har i henhold til justert prosjektplan datert 7.juni 2019 en avslutningsdato (ev videreføring) som er satt til 30.oktober 2020.

Delprosjektet har videre nedsatt arbeidsgruppe som skal utarbeide konkrete forslag knyttet til tiltak på Spranget og Mysusæter, som legges fram for styringsgruppa.

Innspillet fra Sel kommune til bestillingsdialogen i brev datert 9.desember 2019 viser til prosjektet «Villreinfjellet som verdiskaper i Rondane» og delprosjektet «Oppfølging av mulighetsstuide Spranget-Mysusæter». Innspillet fra Sel kommune omhandler landskapsplanlegging med fokus på et «viewpoint», altså en attraksjon i form av en bygningskonstruksjon.

Som det fremkommer arbeidsgruppa sitt siste møte den 15.mai 2020 (jf. vedlagte refaret) er det ikke tatt stilling til hvor en attraksjon som et viewpoint skal ligge eller hvor startpunktet for attraksjonen skal være (jf.vedlegg) og arbeidsgruppa har heller ikke lagt frem noe konkre forslag for styringsgruppa om dette.

Nasjonalparkforvalter gjennomførte et møte med prosjektleder i delprosjektet i forbindelse med midlene nasjonalparkstyret har fått til landskapsplanlegging den 5.mai 2020. Det var i møtet enighet om at landskapsplanleggingen bør ha fokus på Mysusæter og inkludere tilrettelegging for stinett til et turmål/attraksjonspunkt, gjerne en rundtur. I tillegg vil det innenfor rammen av midler være ønskelig å ta inn i landskapsplanleggingen forhold knyttet til parkeringssituasjonen på Spranget. Prosjektleder signalisert videre at midler fra prosjektet var aktuelt å tas i bruk til landskapsplanlegging (jf. vedlagte møtereferat)

Sekretariatet viser til at de tildelte midlene gjennom bestillingsdialogen må benyttes i løpet av 2020. Det er derfor nødvendig at styret tar en beslutning om å sette i gang arbeidet i henhold bestillingsdialog og tildelte midler.

Vurdering

I nasjonalparkstyrets vedtak den 21.mars 2017 omtales at det kan være aktuelt å utvikle Mysusæter som en innfallsport og at et mulighetsstudie bør gjøres for å se på dette. Mulighetsstudien gjennomført av MIMIR peker på at Mysusæter har et uutviklet potensial og er i tillegg et statlig sikra friluftsområde.

Sammenholdt med de rammer tiltaksposten 1420.31 setter, mener sekretariatet at tiltaket (landskapsplanleggingen) bør knyttets opp til et planarbeid hvor målet er å få frem potensialet for attraktive startpunkt/informasjonspunkt* (jf. Miljødirektoratet sin veileder M-417, 2015 som er vedlagt) med utgangspunkt i de naturgitte kvalitetene på Mysusæter og Spranget og med fokus på Mysusæter (jf møtereferat av 5.mai 2020).

Målet for landskapsplanleggingen bør være å organsiere områdene bedre med blant annet oppstramming av parkeringsforhold, bedre strukturering og utforming av informasjon (jf. merkevarestrategien til Miljødirektoratet), også knyttet til stier og attraksjoner (nåværende og pågående kjente planer om slike, for eksempel et «Viewpoint») i området.

Selv om nasjonalparkstyret på nåværende tidspunkt ikke har tatt stilling til hvordan styret ønsker å gå videre med besøksforvaltningsarbeidet knyttet til fokusområdet og en eventuelt flytting av parkeringsplassen på Spranget, er det likevel innenfor besøksstrategiens rammer å få på plass et grunnlag som sier noe om områdenes potensiale som startpunkt/informasjonspunkt. Slik kunnskap kan med fordel bringes med inn i den videre prosessen med besøksforvaltning i tilknytning til fokusområdet.

Det vil være nødvendig å kjøpe tjenesten knyttet til landskapsplanlegging. Med en ramme på kroner 100 000 vil *Lov om offentlige ankaffelser* og *Forskrift om offenltige anskaffelser gjelde* (kontrakter med en anslått verdi som er lik eller overstiger 100 000 kroner ekskl. mva.)

Dette innebærer at det må utarbeides et skriflig grunnlag for konkurransen. Selve invitasjonen til å levere tilbud kan gjøres på 2 måter for å skape konkurranse – enten ved direkte henvendelse til flere leverandører eller frivillig kunngjøring av konkurransen.

Dersom delprosjektet «Oppfølging av mulighetsstudie for Spranget-Mysusæter» også beslutter å bruke eventuelle prosjektmidler knyttet til landskapsplanlegging (jf. vedlagte referat) kan det være rasjonelt å benytte samme tilbyder om dette er mulig gitt de krav som nasjonalparkstyret må forholde seg til i *Lov om offentlige anskaffelser.*

***startpunkt**:= har som formål å være et tilbud for besøkende som skal legge ut på vandring i nasjonalparken, **informasjonspunkt** = Informasjonspunktet har som formål å formidle helhetlig utendørs-informasjon om nasjonalparken til besøkende, En innfallsport kan inneholde ett eller flere tilretteleggingstiltak i regi av forvaltningsmyndigheten. Tiltakene kan, avhengig av funksjon og innhold, deles inn i tre kategorier/ nivåer av anlegg: utkikkspunkt, startpunkt og informasjonspunkt. Tilrettelegging av innfallsporter skjer i randsonen til verneområdet, ikke innenfor vernegrensa, jf. Miljødirektoratets veileder M-417 fra 2015.

Det er sekretariates vurdering at uavhengig av om delprosjektet i «Oppfølging av mulighetstudie for Spranget -Mysusæter» beslutter at de ønsker å bruke midler fra prosjektet til landskapsplanlegging eller ikke, så vil det være nødvendig med en god dialog mellom styringsgruppa for prosjektet og sekretariatet knyttet til landskapsplanlegging som omtales her i foreliggende sak. Blir det bestemt at også delprosjektet ønsker å bruke midler til landskapsplanlegging må en sørge for at planleggingene utfyller hverandre, og at dette skjer gjennom tilsvarende god dialog og samarbeid med sekretairatet, prosjektleder og styringsgruppa.

Sekretariatet ber om at nasjonalparkstyret vurderer om beskrevet prosess for fremdrift av tiltaket knyttet til landskapsplanlegging er en ønskelig retning og fornuftig bruk av tildelte midler. Dersom styret ber sekretariatet om å sette i gang arbeidet slik som er beskrevet, vil sekretariatet umiddelbart starte arbeidet med utarbeidelse av konkurransegrunnlag og innhenting av tilbud fra flere leverandører for landskapsplanlegging.

Rondane-Dovre
nasjonalparkstyre

Besøksadresse
Norsk Villreinsenter Nord
Hjerkinnhusvegen 33
2661 Hjerkinn

Postadresse
Postboks 987
2626 Lillehammer

Kontakt
Tlf: +47 948 50 236
Tlf: +47 916 23 715
fmoppost@fylkesmannen.no

REFERAT SKYPEMØTE - LANDSKAPSPLANLEGGING

Skypemøte: Landskapsplanlegging og bruk av midler fra bestillingsdialogen Rondane-Dovre nasjonalparkstyre.

Tilstede: Ole Aasaaren (prosjektet Villreinfjellet som verdiskaper i Rondane, Delprosjekt 3, Oppfølging av mulighetsstudie Mysuseter/Spranget), Eirin Berge, nasjonalparkforvalter Rondane-Dovre nasjonalparkstyre

Tid: tirsdag 5.mai 2020

En kort oppsummering av punkter som ble tatt opp til diskusjon på skypemøtet er gjengitt under.

- Nyttig og ønskelig med deltagelse fra Nasjonalparkstyret i felles arbeidsgruppe for Viewpoint og Spranget. Eirin tar dette videre med styreleder for avklaring.

- Eirin avklarer med Marit Vorkinn hvordan siste avsnitt i epost fra 23.april skal forstås, i forhold til det arbeidet som foregår.

- Nasjonalparkstyret har fått tildelt kr 100 000 til arbeid med landskapsplanlegging knyttet til landskapsplanlegging i delprosjket 3. Nasjonalparkstyret sitt utgangspunkt er at disse pengene skal brukes i tråd med besøksstrategi for Rondane, forvaltningsplan og relevante vedtak (rammer gitt av Miljødirektoratet for bruk av midler).

- Delprosjekt 3 i Villreinfjellet som verdiskaper i Rondane legger anbefalinger fra MIMIR rapporten og Sel kommunestyres behandling av rapporten ligger til grunn for sitt arbeid.

- Det var enighet om at landskapsplanleggingen bør ha fokus på Mysusæter og inkludere tilrettelegging for stinett til et turmål/attraksjonspunkt, gjerne en rundtur. I tillegg vil det innenfor rammen av midler være ønskelig å ta inn i landskapsplanleggingen forhold knyttet til parkeringssituasjonen på Spranget. Ole har signalisert at 100.00 fra prosjektet også vil kunne tas i bruk knyttet til landskapsplanlegging. Det forutsettes god dialog mellom nasjonalparkstyret v/sekretariatet og prosjektet i prosessen slik at landskapsplanleggingen samlet sett ender opp med et relevant dokument for begge parter.

- Det tas sikte på å benytte konsulent bistand hos firma med kompetanse innen landskapsplanlegging. Forhold rundt bestilling knyttet til eventuelle rammeavtaler og anbudsregelverk må avklares med prosjekteier (Sel kommune) når det gjelder midler

som skal brukes fra prosjektet. For midler gitt til Nasjonalparkstyre over post 1420.31 er dette kjent. Prosjekt/tiltak under 100 000 norske kroner må ikke ut på anbud, men det er vanlig praksis å ta kontakt med flere tilbydere av tjenesten.

SEL KOMMUNE

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre

Att. Berge, Eirin

Vår dato:	09.12.2019	**Vår referanse:**	2012/26-25	**Saksbehandler:**
Deres dato:	25.11.2019	**Deres referanse:**		Ingunn Synstnes 90269957

Innspill i forbindelse med bestillingsdialogen 2020

Vi viser til brev der vi blir bedt om å komme med innspill til bestillingsdialogen for tiltak som kan være nødvendig å få gjennomført i 2020.

Vi viser til C-skjema for bestillingsdialogen 2020. Vi er positive til i de planlagte tiltakene i Sel kommune.

Sel kommune mener det er nødvendig med en oppfølging av Mulighetsstudien. Som en oppfølging av Mulighetsstudien er det nedsatt en styringsgruppe, og to arbeidsgrupper. En arbeidsgruppe skal se på tiltak på parkeringsplassen på Spranget og en skal se på et viewpoint på Ranglarhø, arbeidsgruppa har kaldt prosjektet Viewpoint Rondane.

Arbeidsgruppa for Viewpoint Rondane er bredt sammensatt og har startet arbeidet, vedlagt er møtereferat fra møte i arbeidsgruppa. Viewpoint Rondane skal bli mer attraktivt å besøke enn Spranget. Det må legges til rette med sti fra parkeringsplassen på Mysusæter til Ranglarhø. Viewpoint Rondane må inneholde en bygningskonstruksjon, og skal være en attraksjon å besøke i seg selv. Viewpoint Rondane vil kanalisere ferdselen bort fra Spranget og sårbare områder i nasjonalparken og til område Mysusæter-Ranglarhø. Ranglarhø har en flott utsikt inn i Rondane, mot Furusjøen og Jotunheimen, mye videre enn utsikten på Spranget. Det skal bli så attraktivt å besøke Viewpoint Rondane at det blir et turmål i seg selv. Målet er å kanalisere mye av trafikken som i dag er inn til Spranget til området ved Ranglarhø.

Det er nødvendig å bruke 2020 til planlegging. Arbeidsgruppa ønsker at det utføres en landskapsplanlegging i 2020. Der Viewpoint Rondane blir tegnet og sett i sammenheng med parkeringsplassen på Mysusæter. Parkeringsplassen på Mysusæter skal være parkeringsplass for viewpointet. Det betyr at parkeringsplassen må ha stistart til Ranglarhø. Parkeringsplassen må opprustes med bedre toalett fasiliteter, parkeringsplass for bobiler og større kjøretøyer, og informasjon.

Viewpoint Rondane skal bli et turmål. Vi mener det vil redusere ferdselen mellom Spranget-Rondvassbu. For mange vil dette være et fullgodt om ikke bedre alternativ til å kjøre inn til Spranget og rusle innover veien til Rondvassbu. Folk som vil oppleve Rondane vil få en fin tur fra Mysusæter, som ender opp på Ranglarhø med en flott utsikt inn i flere nasjonalparker og Rondane spesielt.

I forvaltningsplanen for de store verneområdene i Rondane står det at hovedformålet med vern av Rondane er å ta vare på et fjelløkosystem med den siste gjenværende bestanden av Nord-Europas ville fjellrein. Det skal samtidig vare anledning til utøving av et enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging. For å møte utfordringer er det pekt på at ferdsel kanaliseres til stier og løyper, eventuelle kanaliseringstiltak skal skje til utkanten av verneområdene.

Tiltaket vil kanalisere ferdselen til utenfor nasjonalparken. Vi mener et viewpointet vil påvirke de besøkendes atferd ved å styre hvor de vil gå ved fysisk tilrettelegging og informasjon. Vi mener dette er en mer positiv måte å redusere ferdselen Mysusæter-Spranget-Rondvassbu enn ved å forby ferdsel. På den måten vil Viewpoint Rondane beskytte viktige naturverdier i nasjonalparken ved at det vil redusere ferdselen, samtidig vil viewpointet gi besøkende en opplevelse og glede av å besøke område.

Sel kommune mener dette viser at viewpoint Rondane støtter opp under formålet for nasjonalparken og tiltak som er nevnt for å møte utfordringer. Derfor søker Sel kommune nasjonalparkstyre om 100.000 til planleggingen i 2020.

Sel kommune mener det er nødvendig med et informasjonspunkt på Otta. Otta er innfallsporten til mange nasjonalparker og et knutepunkt med mange gjennomreisende. Otta sentrum bør med sin beliggenhet og nærhet til Rondane ha et informasjonspunkt. Informasjonspunktet bør i hovedsak profilere Rondane, men det må også ha informasjon om de andre nasjonalparkene i området.

Det må på plass et informasjonspunkt på Kampen. De som kommer til Kampen må ønskes velkommen og få informasjon om området.

Med vennlig hilsen

Ingunn Synstnes
Kommuneplanlegger
Plan og teknisk

Dokumentet er godkjent elektronisk og er derfor ikke signert.

Vedlegg:
1 Referat arbeidsgruppa viewpoint Rondane

Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder, 2020-2025

Innledning

Regjeringen vil bevare et representativt utvalg av norsk natur for kommende generasjoner, og en god forvaltning av verneområder er viktig for å kunne nå dette målet. Regjeringen ferdigstilte i 2019 Handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene, og ett av tiltakene i planen er å oppdatere strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder innen 2021. Ifølge tildelingsbrevet til Miljødirektoratet for 2019 skal "Styrket ivaretakelse av verneverdiene i verneområdene og oppfølging av handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene" prioriteres. Tiltaksmidlene fordeles på bakgrunn av dagens trusselbilde og har som formål å ivareta, samt forbedre tilstanden i verneområdene. Midlene prioriteres derfor til tiltak som virker avbøtende på negative påvirkningsfaktorer der verneverdiene er truet.

Klimaendringene kan forventes å gi økt stress for mange av artene og naturtypene i verneområdene og kan gi endringer i sammensetningen av arter. For å minimere de negative effektene av klimaendringer på verneverdiene, må andre negative påvirkninger begrenses mest mulig. Eksempler på dette er gjengroing, forstyrrelser og forurensning. I tillegg bør forvaltningen av verneområder nå ta ekstra hensyn til klimaeffekter i planlegging av tiltak. Skjøtselstiltak, som fjerning av fremmede arter, må for eksempel antas å øke i omfang som følge av klimaendringene, og planlegging av tilretteleggingstiltak som etablering av stier og broer, må ta høyde for økte nedbørsmengder med påfølgende flom- og rasfare.

Tiltaksposten – Statsbudsjettets kap./post 1420.31

Det overordnede målet for forvaltning av verneområder er å ivareta verneformålet og verneverdiene i det enkelte verneområde. Postbeskrivelsen for post 1420.31 Tiltak i verneområde, gir viktige formelle rammer for hvordan tiltaksmidlene skal disponeres. Størrelsen på tiltaksposten avsettes i hvert års statsbudsjett og har i de siste årene økt. I statsbudsjettet for 2019 (Prop.1S (2018-2019) står følgende:

"Midlane går til tiltak som er naudsynte for å ta vare på verneverdiane, inkludert utgreiingar som er naudsynte før tiltak, informasjonstiltak og skjøtsels- og tilretteleggingstiltak. Tilretteleggingstiltaka omfattar opparbeiding av stigar, klopping og merking for å betre tilgjenget i verneområda og samstundes styre ferdsla i og rundt sårbar natur i verneområda. Midlane nyttast òg til informasjonstiltak i alle typar av verneområde i samband med ny merkevare for Noregs nasjonalparkar og til utarbeiding av besøksstrategiar for nasjonalparkar og andre verneområde med store besøkstal eller særskilde utfordringar. Alle tiltak skal vere i tråd med godkjent forvaltings-/skjøtselsplan for verneområda og andre relevante styringsdokument."

Posten for tiltaksmidler er en statlig investeringspost for forvaltningsmyndighetenes prioriterte tiltak i verneområder. Midlene skal derfor kun benyttes til tiltak i forvaltningsmyndighetens egen regi, ev. til kjøp av tjenester for gjennomføring av tiltakene. Midlene kan ikke benyttes som tilskudd til andre aktører. Drift og vedlikehold av infrastruktur (veier, toaletter, parkeringsplasser o.l) utenfor verneområdene finansieres ikke over tiltaksmidlene.

For å kunne ivareta verneverdiene innenfor verneområder, vil det av og til være nødvendig å gjennomføre tiltak også utenfor verneområdene. Dette betinger samarbeid og avtale med grunneiere. Et eksempel på et slikt tiltak er når uttak av fremmede arter innenfor og utenfor vernegrensene må sees i sammenheng for at tiltaket skal få optimal effekt.

For å oppnå en god forvaltning av verneområder, kan det være nødvendig med generelle naturkartlegginger, sårbarhetsvurderinger, brukerundersøkelser, utarbeidelse av forvaltnings- og skjøtselsplaner, overvåking og

utarbeidelse av nettsider o.a. Slike tiltak finansieres ikke over kap./post 1420.31, men over andre budsjettposter.

Forutsetning for tildeling av midler

Tiltak skal være forankret i en skjøtsels- eller forvaltningsplan, en besøksstrategi for området eller andre relevante styringsdokumenter.

I forkant av innmeldingen må formaliteter rundt tiltaket være avklart, som planavklaringer og innhenting av nødvendige tillatelser for gjennomføring av tiltaket. I tillegg må eierforhold og tilsyns-/drift- og vedlikeholdsavtaler være avklart.

I Handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene er det presisert at "For større installasjoner som fugletårn mv. er det krav om en betydelig samfinansiering fra andre for å kunne prioritere tiltaket. Videre må eierforholdet og vedlikeholdsansvaret avklares på forhånd."

Prioriteringer ved bruk av midler til tiltak i verneområder

Klima – og miljødepartementet har bedt om en styrket ivaretagelse av verneverdiene i verneområdene. Bedring av tilstanden i verneområder, slik at antall truede verneområder reduseres, vil derfor ha fokus. De største negative påvirkningsfaktorene er gjengroing, fremmede arter, forstyrrelse av dyrelivet, tekniske inngrep og slitasje på vegetasjon, figur 1.

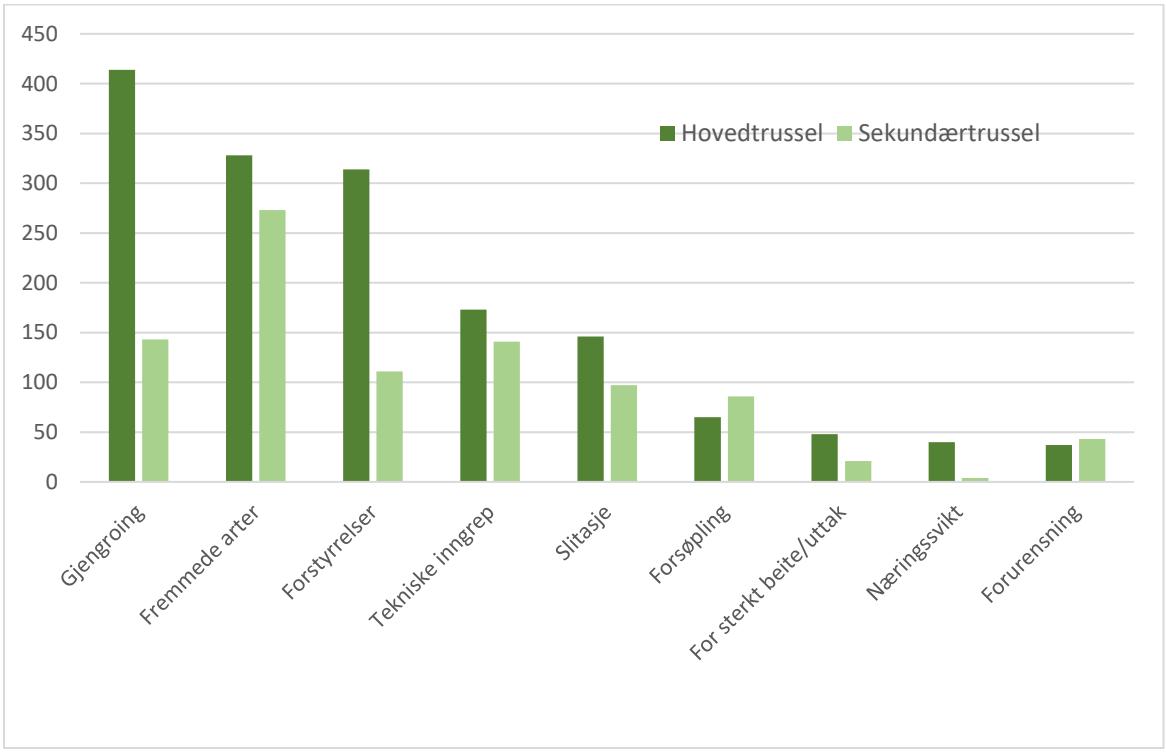

Figur 1. Trusselfaktorer i verneområder pr 31.12.2017

Ved fordeling av midler til skjøtsel og besøksforvaltning, skal tiltakene som gir størst positiv effekt på tilstanden og som direkte bidrar til å motvirke negative påvirkningsfaktorer prioriteres.

Etablerte skjøtselstiltak i naturtyper som krever kontinuerlig skjøtsel for å opprettholde god tilstand (løpende

skjøtsel), skal prioriteres høyere enn nye, større prosjekter. Det finnes likevel tilfeller der strakstiltak bør prioriteres. Dette gjelder f.eks. der det oppdages nye forekomster av fremmede arter med stort spredningspotensiale og der trua arter eller naturtyper står i fare for å gå tapt. Et annet eksempel kan være sikkerhetstiltak knyttet til besøksforvaltningen.

I verneområder der verneformålet trues av manglende skjøtselstiltak, og der det er behov for oppstart av tiltak umiddelbart, vil slike tiltak prioriteres foran besøksforvaltningstiltak som ikke er direkte knyttet til trusselbildet. Tiltak for å styrke besøksforvaltningen kan eventuelt gå parallelt med nødvendige skjøtselstiltak.

Et delmål med budsjettposten er å tilrettelegge for de besøkende med informasjon i tråd med merkevaren Norges nasjonalparker. I enkelte verneområder er det ikke ønskelig med økt ferdsel av hensyn til verneverdiene. I slike områder er likevel god, oppdatert informasjon i tråd med merkevaren viktig.

Målet med forvaltningen av verneområdene er å redusere truslene mot verneverdiene og å ønske folk velkommen inn for gode naturopplevelser.

Strategien vår for å nå dette målet, vil være å prioritere tiltak som innretter seg mot en bedret tilstand i verneområdene. Dette vil være tiltak som innrettes mot trusselfaktorene for de aktuelle områdene, og slike tiltak kan være både skjøtselstiltak og tilretteleggingstiltak. For å sikre en god opplevelse for besøkende, vil vi følge opp tiltak som er fremmet i besøksstrategier, og inkludert er bruk av merkevaren Norges nasjonalparker.

Prioriteringer ved bruk av tiltaksmidler:

1. Tiltak som direkte bidrar til å motvirke negative påvirkningsfaktorer knyttet til trusselbildet. Ramsar-områder og truede naturtyper prioriteres høyest blant disse tiltakene
2. Løpende skjøtselstiltak
3. Vedlikehold av eksisterende tilrettelegging
4. Bruk av merkevaren Norges nasjonalparker i verneområder med høyt besøkstrykk
5. Bruk av merkevaren i øvrige verneområder
6. Besøksforvaltningstiltak som ikke er direkte knyttet til trusselbildet (slik som fugletårn mm.)

Finansiering av større tilretteleggingstiltak

Midler til opprettelse av installasjoner som informasjonspunkt, toalettbygg og parkeringsplasser i tilknytning til verneområder, må være forankret i en godkjent besøksstrategi for å kunne bli prioritert. Tiltaksmidler kan brukes til (primært å delfinansiere) gjennomføring av denne typen tilrettelegging, og søknader til slike anlegg skal være godt begrunnet med bl.a. informasjon om besøkstall og eksisterende bruk av området.

Tilrettelegging etter universell utforming i verneområder

Universell utforming av stier innebærer krav til dekke, terrengutforming og bredde som vanskeliggjør denne typen tiltak i verneområder. I verneforskriftene er det et generelt forbud mot tyngre tekniske inngrep, og de har som den klare hovedregel ikke dispensasjonsbestemmelser som hjemler universell tilrettelegging i verneområdet. Den generelle dispensasjonsbestemmelsen i nml. § 48 første ledd, første alternativ, vil sjelden kunne anvendes da universell utforming medfører terrenginngrep som strider mot verneformålet og påvirker verneverdiene. Hvorvidt et omsøkt tiltak er i konflikt med forskriften må vurderes i det enkelte tilfellet.

Utenfor verneområdet, i tilknytning til innfallsporter eller startpunkt, kan det i enkelte tilfeller være aktuelt å etablere tilretteleggingstiltak med universell utforming. Også utenfor verneområder bør forvaltningsmyndighet være bevisst på inngrep som påføres terrenget og gjøre en vurdering av om behovet står i forhold til kostnader og inngrep.

På denne bakgrunnen vil det være høy terskel for tildeling av midler utover det som kan defineres som "enkel tilrettelegging" i verneområder.

Kulturminner i verneområder

Kulturminner er en del av verneformålet i de aller fleste nasjonalparker og i enkelte andre verneområder. Ansvaret for oppfølging og ivaretagelse av kulturminner ligger hos kulturminnemyndighetene. Det er egne poster på statsbudsjettet for forvaltning av kulturminner, og tiltaksmidler prioriteres vanligvis ikke til dette formålet. Skjøtsel av enkelte kulturminner, slik som steingjerder, gravrøyser og fangstsystemer, kan likevel vurderes prioritert for samfinansiering med kulturminnemyndigheten. Eksempler på tiltak som *ikke* finansieres av tiltaksmidler eller driftsmidler er vedlikehold av bygninger i verneområder. Ansvaret for finansiering av vedlikehold og drift av bygninger ligger hos eier.

C-skjema for bestillingsdialogen 2020

Prioritet	Verneområde	Tiltak	Tiltak i besøksstrategier	Avklart	Videreføring	Forank. i plan	Tiltak flerårig	Innmeldt behov Kostnad u.mva	Etter godkjenning Miljødirektoratet	Merknad	Plassering av midler	Estimert ukeverk forvalter
1	Rondane NP	**Stitilrettelegging Rondvassbu:** Tilrettelegge godkjent sti med trapp i bratt stigningen opp fra Rondvassbu i retning mot Storronden. Lengde 50 -100 meter. Stor slitasje og erosjon.	Ja	J	J	J	J	80 000	80 000	Gjenstår noe også i 2020 .Det meste av arbeidet ble gjort høst 2019. Værforholdene var utfordrende i forhold til vind, tåke og snø. En del av tilretteleggingen måtte derfor utsettes til 2020. Arbeidet er planlagt før sommersesongen begynner.	Forvalter	
2	Grimsdalen LVO	Tiltak for å unngå ulovlig motorferdsel utmark langs etablerte råk og begrense parkering i vikige villreintrekk	Nei	J	N	J	N	50 000	50 000	Nytt i 2020	Forvalter	
3	Rondane NP m.fl.	Oppføring av nye informasjonstavler etter ny merkevarestrategi på utvalgte steder i Rondaneregionen. Oversikt over prioriterte informasjonspunkt erutarbeidet av informasjonsansvarlig og forankres i styret	Ja	J	J	J	J	200 000	200 000	Infopunkt Rondvassbu + 2 andre nye punkt etter prioriteringslista, grafisk design og trykking av plakater (temaplakdat kulturminner, Grimsdalen og Frydalen)	Forvalter	
4	Rondane NP m. fl.	Formidling og kommunikasjon som tverrfaglig samarbeid med besøkssenteret Villrein på Hjerkinn med fokus på de unge,jf-Handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene	Nei	J	J	J	J	40 000	0	Nasjonalparkstyret har prioritert å bruke midler på å øke kunnskapen om verdiene i verneområdene blant barn og unge lokalt. Svært positivt mottatt i skolene og godt samarbeid med Villrensenteret Nord.Ikke godkjent av Mdir	Forvalter	
5	Frydalen LVO	Skjøtselstiltak i Frydalen LVO. Videreføring fra tidligere år.	Nei	J	J	J	J	0	0	95.000,- er overført til Nord Fron kommune 2016 og brukes i 2019.	Forvalter	
6	Grimsdalen LVO	Skjøtselstiltak Grimsdalen LVO. Gjennomføre tiltak.	Nei	J	J	J	J	150 000	150 000	Videreføring Grimsdalsprosjeket 2020	Forvalter	
7	Rondane NP m.fl.	Oppfølging av ferdselstellere m.m.	Ja	N	J	J	J	40 000	40 000		Forvalter	
8	Rondane NP m.fl.	Oppfølging FOU-prosjekt i Rondane	Ja	J	J	J	J	20 000	20 000		Forvalter	
9	Rondane NP	Forebygge terrengslitasje på sti i framkant av Formokampen	Nei	j	N	j	N	40 000	40 000			
10	Rondane NP m.fl.	Oppfølging bukkenes villreintrekk Vulufjell - Tjønnseterfjellet og arealbruk Kuva	Nei	J	J	J	J	20 000	20 000		Forvalter	
11	Rondane NP	Deler av de gamle stiene etter flyttinga av Gråhøgdbu må revegeteres.	Nei	J	N	J	N	20 000	20 000	Nye "Gråhøgdbu" er nå åpnet. Midlene skal gå til revegetering av nedlagt T-merka sti.		
12	Rondane NP	Viewpoint Rondane	nei	N	N	N	N	100 000	100 000	Planlagt oppføring av bygningskonstruksjon som skal bli et turmål og ha til hensikt å styre ferdselen bort fra Spranget. 2020 brukes til planlegging og midlene er tiltenkt landskapsplanlegging.		
							Sum 2019:	**760 000**				
							Tildelt:		**720 000**			
							Diferanse:	**-40 000**				

Bestillingsdialogen 2020 - 2023 (nye tiltak blir lagt til fortløpende i denne perioden, og endringer kan bli gjort før endelig behandling i de årlige bestillingsmøtene)

Prioritet	Verneområde	Tiltak	Tiltak i besøksstrategien	Avklart	Pågående	Forank. i plan	Tiltak flerårig	Kostnad**		Merknad	Plassering
	Rondane NP	Innspill fra Sel kommune: Otta sentrum er et knutepunkt, med mange gjennomreisende. Sentrumet bør med sin beliggenhet og nærhet til Rondane ha et informasjonspunkt. Informasjonspunktet bør i hovedsak profilere Rondane, men også de andre nasjonalparkene i området. Info på Kampen.								Avventer rapport fra informasjonsmedarbeideren på Hjerkinn. Sak til styret.	
	Rondane NP	Sel kommune mener det er nødvendig med en oppgradering av parkeringsplassen på Mysusæter. Det er nødvendig å få utført noe lignende det som ble gjort på Høvringen. Parkeringsplassen på Mysusæter må få en innramming og en forskjønning.								Avventer arbeid med tanke på oppfølging av mulighetsstudie Mysusæter - Sprnaget. Sak til styret.	
	Rondane NP	Stitilrettelegging og/eller revegetering ved diverse startpunkt (Peer Gynt, Rondvassbu) osv. Flerårig prosjekt som er viktig å følge opp fordi det er registrert mye slitasje på vegetasjonen i forbindelse med stinettet i deler av Rondane som er mye brukt. **Det blir utarbeidet rapport med anbefalinger fra SNO.**	Ja	N	N	J	J				Forvalter
	Rondane NP m.fl.	Diverse vedlikehold av infopunkt og annen infrastruktur i verneområdene.	Ja	J	J	J	J	0			Lokalt SNO
	Hemmeldalen NAT	Registrering av bygningsmasse.						0			Forvalter
	Rondane NP	**Pilot Rondane**: Vurdering av innfallsporter jf. SNO sin rapport om Rondane sine innfallsporter, nye infopunkt, merkevare, tilrettelegging osv.	Ja	N	J	J	J			Tiltak avklares gjennom besøksstrategien. Kostnader for de enkelte prosjekt avklares fortløpende.	Forvalter
	Rondane NP m.fl.	Ny bru Straumbu og eventuelt andre samarbeidstiltak på Straumbu.								Må avklares med Nasjonale turistveger, FMHE, grunneier, DNT, kommune.	Forvalter
	Hemmeldalen NAT	Vurdering av innfallsporter i Hemmeldalen etter modell Rondane.		N	J						Forvalter
	Rondane NP	Info Kampen	Ja	J	N	J	N				Forvalter
	Rondane NP Frydalen LV	Infopunkt Kvamsfjellet	Ja	N	N	J	N				Forvalter
	Grimsdalen LVO	Infotavler sykkelsti fra Folldal-Grimsdalen-Dovre.	Nei	N	N						Forvalter
	Grimsdalen lvo	Mulighetsstudie campingplass Grimsdalen.									
	Rondane NP	Info Mysuseter / Spranget / Rondvassbu	Ja	J	J	J	N				Forvalter
	Rondane NP m. fl.	Vedlikehold stier og annen infrastruktur	Ja								Forvalter
	Rondane NP m. fl.	Sykkelsti Dovre - Frydalen	Nei	N	N						Forvalter
	Rondane NP m.fl.	Infopunkt Frydalen og Rondane i Sør-Fron	Ja	N	N	J	N				Forvalter
	Rondane np	Skilting i forbindelse med omlegging av stier vedr. flytting av Gråhøgdbu.									
	Rondane np	Landbruksvei i Frydalen, sykkelforbud - 4 skilt									
	Rondane np	Utarbeiding av landskapsplan for infopunkt på Mysusæter og Spranget.Aventes til prosjektet Villreinfjellet som verdiskaper er avsluttet									

Foreløpig	**kostnad:**	**0**	** Kostnad må avklares når det enkelte prosjektet er klart.

MILJØ-
DIREKTORATET

VEILEDER

M-417 | 2015

Innfallsporter

Informasjonspunkt, startpunkt og utkikkspunkt

Innfallsporter

Informasjonspunkt, startpunkt og utkikkspunkt

Utførende institusjon:
Miljødirektoratet
M-nummer:
M-417 | 2015
År:
2015
Sidetall:
34
Utgiver:
Miljødirektoratet
Forfatter:
Gaute Sønstebø
Tittel - norsk og engelsk:
Innfallsporter
4 emneord:
Besøksforvaltning, nasjonalpark, verneområde, innfallsport
4 subject words
Visitor management, national park, nature protected area, outdoor visitor service facility

Forside:
Foto: Glen Musk

Layout:
Guri Jermstad

Sammendrag – summary
Med bakgrunn i nasjonale mål og føringer for forvaltning av Norges nasjonalparker inneholder veilederen prinsipper som skal legges til grunn ved planlegging av innfallsporter, - fra analyse til realisering og drift. Retningslinjene vil bli lagt til grunn når Miljødirektoratet tildeler tilskudd til slike tiltak. Veilederen tar utgangspunkt i tilsvarende svensk satsing jf. rapporten «Riktlinjer før entreer till Sveriges Nationalparker»(2007).

Retningslinjene utvikles og utprøves i forbindelse med fire pilotprosjekter på besøksforvaltning i perioden 2014-2017. Retningslinjene blir evaluert og videreutviklet etter hvert som praktiske erfaringer høstes. Retningslinjene retter seg i første rekke mot nasjonalparkstyrer og verneområdeforvaltere på fastlands Norge, men vil ha nytteverdi for alle som sysler med besøksforvaltning uavhengig av vernestatus.

Innhold

Brukerveiledning 5
Sammendrag 6
1 Om innfallsporter 9
1.1 Begrepsbruk 9
1.1.1 Innfallsport 9
1.1.2 Informasjonspunkt 11
1.1.3 Startpunkt 11
1.1.4 Utkikkspunkt 11
1.2 Innfallsportens betydning 12
1.2.1 for besøkende 12
1.2.2 for forvaltningen 12
1.2.3 for verdiskaping 13
1.3 Forbilder og ambisjonsnivå 13
2 Retningslinjer og kvalitetskrav for utforming av innfallsporter til Norges nasjonalparker 15
2.1 Felles identitet – merket Norges nasjonalparker 15
2.2 Nasjonalparkens egen identitet 16
2.3 Plassering i landskapet 17
2.4 Organisering av innfallsporten 18
2.5 Arkitektonisk uttrykk 19
2.6 Innhold og tilbud til den besøkende 20
3 Sjekkliste prosjektering av innfallsport 23
Fase 1: AVKLARE RAMMER 24
Fase 2: MULIGHETSSTUDIE 25
Fase 3: FORPROSJEKT 26
Fase 4: DETALJPROSJEKT 27
Fase 5: BYGGING (anleggsfase) 28
Fase 6: SKJØTSEL / DRIFT / VEDLIKEHOLD 28
4 Utdypende tekst 30
5 Litteratur 32

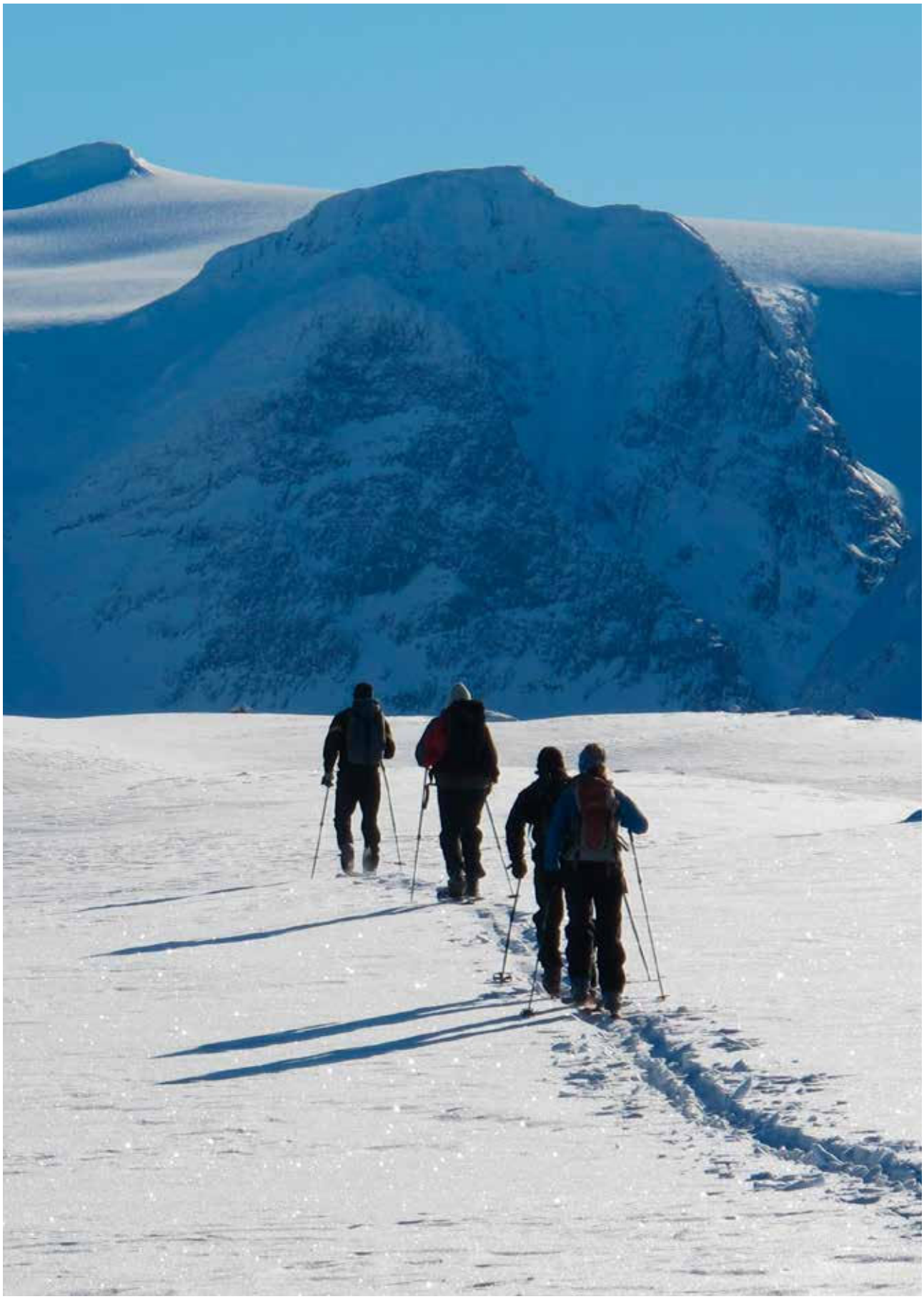

Jostedalsbreen nasjonalpark, Snønipa. Foto Anne Rudsengen

Brukerveiledning

Veilederen skal være et praktisk hjelpemiddel for forvaltningsmyndigheten for verneområder ved prosjektering av informasjonspunkt, startpunkt eller utkikkspunkt i en innfallsport. Det forutsettes at tiltakene har forankring i verneområdets forvaltningsplan og besøksstrategi. Veilederen er ikke et verktøy for å utrede, analysere og sette besøksstrategiske mål og tiltak, men skal være til hjelp og veiledning når forvaltningsmyndigheten som ansvarlig tiltakshaver gjennomfører prosjekterings- og byggeprosesser.

Kapittel 1. Om innfallsporter
Omforent begrepsbruk er viktig. Kapitlet inneholder begrepsavklaringer, informasjon om funksjonen til og betydningen av, innfallsporter med høy kvalitet mv. Gjennomgangen skal være til hjelp når forvaltningsmyndigheten skal beskrive og konkretisere et tiltak/prosjekt. (Trinn 1 og 2)

Kapittel 2. Kvalitetskravene
Inneholder retningslinjer som skal ligge til grunn når utformingen av innfallsporten planlegges og prosjekteres. Kvalitetskravene (jf. retningslinjene) vil være førende når konsulentoppdrag formuleres og settes ut. Videre er de prosjektleders og bevilgende myndighets sjekkliste for kvalitetskontroll av plan- og tegningsgrunnlaget før innfallsporten bygges. (Trinn 2 - 7)

Kapittel 3. Sjekkliste for prosjekteringsprosess
Detaljert gjennomgang av gjøremål og leveranser i prosessen fra plan- til driftsfase. Brukes som veiledning når prosjektplanen settes opp og som sjekkliste underveis i prosessen. (Trinn 1 - 12)

Kapittel 4. Utdypende tekst
Utfyllende informasjon om ulike tema i kapittel 3

Figuren under viser de viktigste trinnene i prosessen fra tiltak i en besøksstrategi til realisert anlegg.

Sammendrag

Med mål om høy kvalitet på besøksforvaltningen skal prosjektering og utforming av innfallsporter til norske verneområder ivareta følgende hensyn;

Felles identitet – merket Norges nasjonalparker
Merkestrategi for Norges nasjonalparker legger føringer for den visuelle utformingen av for eksempel skilt og tavler, og stiller også kvalitetskrav til funksjonalitet, design og varighet til innretninger og infrastruktur som møter den besøkende. Det er et mål at den besøkende, uavhengig av hvilken nasjonalpark eller verneområde som besøkes, på samme måte skal ønskes velkommen og få en sterk opplevelse av verneområdets kvalitet og verneverdi.

Verneområdenes egenart
Alle områder har sin egenart. Denne egenarten skal sette sitt preg på, kunne gjenkjennes og legge rammen for utforming av den enkelte innfallsport. De naturgitte forholdene ved innfallsporten, besøksgrunnlag og identifiserte brukergrupper setter ulike rammer for ønsket informasjon og service. Nasjonalparkens eller verneområdets egenart og særpreg skal være tydelig i formidling, materialvalg og design.

Plassering i landskapet
Ved prosjektering av innfallsporter skal tomt og terreng utnyttes på beste måte for å formidle nasjonalparken eller verneområdets naturverdier og verneformål. Terrengbehandling skal være nennsom for å minimere nødvendige inngrep. Gjennom å vektlegge presis terrengbehandling når infrastruktur og installasjoner innpasses i landskapet, skal sluttresultatet vise tydelig respekt for naturkvaliteter og naturopplevelse. Prinsippene for naturvennlig tilrettelegging skal legges til grunn (DN-håndbok 27-2006).

Organisering av innfallsporten
Den besøkende skal oppleve at innfallsporten er enkel å orientere seg i. Bevegelsen fra parkering og fram til starten av en sti som fører ut i nasjonalparken skal på en uanstrengt, logisk, praktisk og pedagogisk måte lede gjesten videre. Universell utforming skal vektlegges.

Arkitektonisk uttrykk
Anlegget skal framstå med en klar arkitektonisk grunnide og samtidig ivareta alle funksjonelle krav. Materialbruk, bestandighet, utførelse, detaljering mv skal være gjennomtenkt og holde høy kvalitet. Anlegget skal bygges med mål om å formidle, underbygge og forsterke naturopplevelsen og skal ikke overdøve eller framstå som en konkurrent til den.

Informasjon og øvrige tilbud
Informasjon som gis i anlegget skal være gjennomarbeidet og tilpasset definerte målgrupper. Besøksstrategien vil sette rammene for hva som er ønsket omfang av informasjon, og skal være avklart før prosjektering iverksettes. Føringene for visuell utforming og materialitet skal følges (jf. digital designmanual). Innhold og omfang av øvrige funksjoner avpasses etter naturforhold, besøksgrunnlag, besøksgrupper og erfaringer fra eksisterende bruk. Naturveiledning og aktivisering av besøkende prioriteres. Behovet for parkeringsareal, oppholdssoner, toalettløsning, natursti/nærtursti, bålplass/leirplass og søppelhåndtering mv. vurderes.

Illustrasjon: Snøhetta

Adferd og holdninger påvirkes av omgivelsene. Høy kvalitet på tilrettelegging i regi av verneområdeforvaltningen understreker verneområdenes status og viktighet. Respekten for det fineste vi har styrkes samtidig som den besøkende opplever å være ønsket velkommen.

Det nye merket for Norges nasjonalparker, med tilhørende visuell profil, er vårt kvalitetsmerke! Kapittel 2 og 3 i denne veilederen har som mål å bidra til smart planlegging, gode resultater og et sterkt og synlig merke.

Trollstigen landskapsvernområde, Reinheimen. Foto: Odd Harald Selboskar, GEOphoto.no

1 Om innfallsporter

1.1 Begrepsbruk

1.1.1 Innfallsport

Tradisjonelt har begrepet innfallsport vært brukt om det stedet hvor den besøkende setter fra seg bilen og legger ut på tur. Med ønske om en mer presis, fleksibel og helhetlig besøksforvaltning ser Miljødirektoratet behov for at begrepet innfallsport får et bredere innhold enn tettelegging som forutsetter stitilknytning og vandring inn i verneområdet. Møtet med et verneområde kan også bestå av andre opplevelser. Informasjon, utsikt eller aktiviteter i randsonen kan i mange tilfeller utgjøre en fullverdig innfallsport og være et godt tilbud til den besøkende.

I det videre brukes derfor *innfallsport* om summen av utendørs tilrettelegging som møter og kanaliserer besøkende fram til en opplevelse av hele eller deler av verneområdet. En innfallsport kan inneholde ett eller flere tilretteleggingstiltak i regi av forvaltningsmyndigheten. Tiltakene kan, avhengig av funksjon og innhold, deles inn i tre kategorier/nivåer av anlegg: ***utkikkspunkt***, ***startpunkt*** og ***informasjonspunkt***.

Den enkelte forvaltningsplan og besøksstrategi vil legge rammene for hva som kan være aktuelle anlegg i innfallsporten. Ett enkelt utendørs informasjonspunkt vil være riktig tilbud ved noen områder, ved andre områder vil et informasjonspunkt som viser videre til et startpunkt utgjøre innfallsporten, mens det i områder med særlig høyt besøk og høy tåleevne kan ligge til rette for å etablere et utkikkspunkt som gir et bredt tilbud til mange (se eksempler neste side).

Store verneområder som grenser til flere dalfører kan ha behov for flere innfallsporter med ulik grad av tilrettelegging og informasjon.

Etablering av en godt organisert innfallsport vil normalt involvere flere aktører enn forvaltningsmyndigheten. Toalettanlegg, turistinformasjon, matservering, kiosk, guiding og andre servicetilbud er supplerende tilbud som gjennom godt samarbeid og samordning med andre aktører vil kunne løfte opplevelsen av innfallsporten.

Tilrettelegging av innfallsporter skjer i randsonen til verneområdet, ikke innenfor vernegrensa.

Ved planlegging av innfallsporter er det viktig å se de ulike tilretteleggingstiltakene i sammenheng. Også besøkssentre, eller andre steder hvor den besøkende henter informasjon på vei mot en naturopplevelse, skal analyseres. Sammenhengen eller helheten har betydning for omfang og type informasjon som gis på hvert enkelt punkt. Helhetlig planlegging sikrer også at tilbudet som gis i et hvert punkt står i forhold til forventninger som er skapt tidligere på kundereisen.

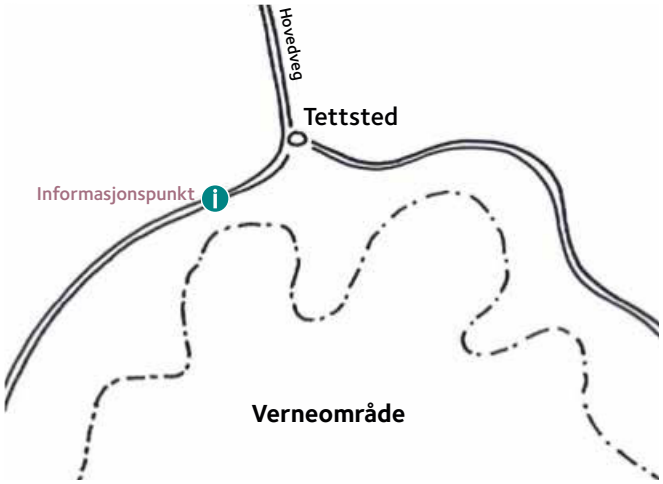

«Den sårbare attraksjonen»
Innfallsporten består av ett eller flere strategisk plasserte informasjonspunkt. Verdier, sårbarhet og betydning av å ta vare på kommuniseres. Alternative aktiviteter og naturopplevelser utenfor verneområdet markedsføres. Det vektlegges å utforme et «fotovennlig skilt» (been there). Om mulig etableres infopunktet slik at den besøkende får utsikt til verneområdet.

«Verneområdet som er særlig egnet for vandring»
Innfallsporten består av et informasjonspunkt nært annen servicevirksomhet (proviantering/utstyr). En godt forberedt besøkende ledes videre til ett eller flere startpunkt av høy kvalitet for korte eller lengre turer langs merka stier.

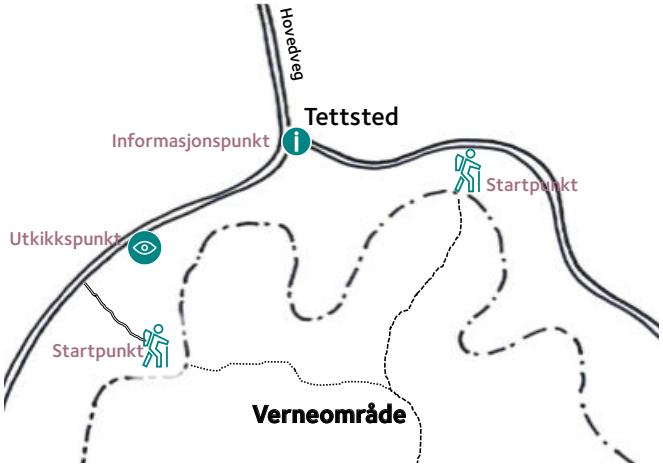

«Det spektakulære verneområdet som alle «må» besøke»
Innfallsporten skal håndtere et bredt spekter av brukergrupper med ulike forventninger og behov. Besøkstallene er høye. Et utkikkspunkt med bredt tilbud og god kapasitet etableres.

1.1.2 Informasjonspunkt

Informasjonspunktet har som formål å formidle helhetlig utendørs-informasjon om nasjonalparken til besøkende.

Lokalisering: Informasjonspunkt etableres på steder hvor det er naturlig å stanse. Informasjonstavler alene er sjelden en god nok grunn.

Samlokalisering med rasteplassanlegg, ved en veibom, fin utsikt, parkeringsplass eller andre serviceanlegg rettet mot veifarende bør ha prioritet. Informasjonspunktet forutsetter ikke umiddelbar nærhet til nasjonalparken. Det er informasjonsbehovet og besøksgrunnlaget som er førende for lokalisering.

Innhold/tilbud: Skilt eller tavler jf. skiltstandard. Omfang og innhold avpasses til stedet og formålet med informasjonspunktet. Dersom det ligger til rette for omfattende informasjon bør det vurderes å supplere anlegget med sitteplasser i tilknytning til skiltene. Ordna trafikale forhold for avkjøring fra hovedvei og biloppstilling forutsettes å eksistere.

Kvalitetskrav: Samlokalisering med andre aktører forutsetter at merkets visuelle profil eller budskap ikke forsimples eller framstår som utydelig. Forvaltningsmyndighetens informasjon på tavler jf. skiltstandard skal framstå som samlet, tydelig og stå adskilt fra andre avsendere. For øvrig gjelder de generelle kvalitetskravene i kapittel 2.

1.1.3 Startpunkt

Startpunktet har som formål å være et tilbud for besøkende som skal legge ut på vandring i nasjonalparken.

Lokalisering: Etableres med tilknytning til etablerte turstier som er identifisert som prioriterte i besøksstrategien til verneområdet. Dette er det naturlige utgangspunktet for besøkende som har bestemt seg for å gå tur. Normalt ligger startpunktet i enden av en blindveg som gir korteste gangavstand inn til verneområdegrensa.

Innhold/tilbud: Parkering og informasjon rettet mot turgåeren. Tavleinformasjonen følger manualens beskrivelse av innhold og er rettet mot turgåerens behov. Etablering av startpunkt forutsetter tilvisningsskilting til startpunktet samt tydelig merking fra startpunktet og fram til tilkopling på merket stinett ihht. *Merkehåndboka*.

Kvalitetskrav: Skilting jf. skiltstandard. Parkeringsareal dimensjoneres etter undersøkelse av besøksgrunnlag og tilrettelegges slik at langtidsparkering for besøkende ikke skaper problemer. For øvrig gjelder de generelle kvalitetskravene i kapittel 2 ved utforming av anlegget.

1.1.4 Utkikkspunkt

Utkikkspunkt er forvaltningens høyeste nivå på tilrettelegging som del av en innfallsport. Med et bredt tilbud henvender anlegget seg til alle grupper besøkende. Utkikkspunktet vil være et besøksmål i seg selv og er aktuelt for nasjonalparker eller andre verneområder med høye besøkstall, stor attraksjonskraft og nødvendig høy tålegrense.

Lokalisering: Utkikkspunkt stiller store krav til egnet tomt. Det forutsetter utsikt til nasjonalparken og skal være et egnet utgangspunkt for nærtur og opphold. Synlighet fra og nærhet til hovedveg er en forutsetning. Besøksgrunnlaget (-potensialet) forutsettes å være høyt. Lokalisering forutsetter god visuell kontakt med verneområdet men trenger ikke ha tilkopling til stinett i selve verneområdet (jf. funksjon som startpunkt).

Innhold/tilbud: Parkeringsareal for minimum 70 biler, et bredt informasjonstilbud, oppholdssoner, gangsti (nærtursti) som tar omlag 30 minutter samt tilgang til utkikkspunkt forutsettes. Det bør ligge til rette for å drive naturveiledning med utgangspunkt i anlegget. Elementer fra designmanualen for merket Norges nasjonalparker skal implementeres i anlegget. Antall varianter og elementer tilpasses i hvert enkelt tilfelle. Anlegget skal ha tilgang til toalettfasiliteter med universell utforming og regelmessig vedlikehold. Etablering i tilknytning til eksisterende reiselivsbedrift mv. vil være særlig aktuelt.

Kvalitetskrav: Kvalitetskrav i kapittel 2 forutsettes oppfylt ved utforming av anlegget. Anlegget forutsetter en komplett prosjekteringsprosess jf. kapittel 3. Universell utforming skal omfatte et nærturstitilbud.

INFORMASJONSPUNKT

- aktuelt i tilknytning til alle nasjonalparker
- ofte i tilknytning til andre aktørers stoppesteder (rasteplasser, utsiktspunkt, ved bom, infotorg mv)
- brukergrupper; alle
- skilt og tavler (evt benker)
- informasjon/budskap avklart i en informasjonsplan
- investering: opp til 0,25 mill + årlige driftsutgifter

STARTPUNKT

- aktuelt for nasjonalparker med etablert stinett
- avklart i forvaltningsplanen
- det beste utgangspunktet for turgåeren
- ligger ofte langt unna hovedferdselsåre og er nødvendigvis ikke et attraktivt eller egnet område for opphold
- parkering og informasjon
- informasjon rettet mot turgåer
- investering: fra 0 - 1 mill + årlige driftsutgifter

UTKIKKSPUNKT

- aktuelt for nasjonalparker med høyt besøksgrunnlag og høy attraksjonsverdi
- store krav til tomt
- bredt tilbud til alle grupper av besøkende skal være en attraksjon og et besøksmål i seg selv
- visuell profilering av merket med alle elementer
- investering: fra 2 - 5 mill + driftsutgifter

1.2 Innfallsportens betydning

1.2.1 for besøkende

Mange har besøk i en nasjonalpark eller et verne-område som ett av sine mål i forbindelse med ferie og fritid, eller knyttet til skole/undervisning. Undersøkelser viser at bare et begrenset antall som besøker innfallsportene har tid, interesse eller mulighet til å gå inn i parken for å utøve tradisjonelt norsk friluftsliv. De fleste nøyer seg med å se inn i området eller rusle en kort tur i nærområdet. Å tilrettelegge for gode opplevelser ved en innfallsport er derfor viktig både for den besøkende, for forvaltningen og for lokalsamfunnene rundt verneområdene. Et besøk til en innfallsport skal gi en totalopplevelse av å være ønsket velkommen, gi påfyll av spennende kunnskap og historier, samt «en smak av villmark» uavhengig av ferdighetsnivå. Fornøyde besøkende gir naturglede, forståelse for vern og øker muligheten for gjenvisitter.

1.2.2 for forvaltningen

Gode innfallsporter styrker vernet, fremmer friluftsliv og kan være holdningsskapende. Innfallsporten er ofte forvaltningens viktigste møtested med brukere av området og en viktig arena for å formidle viktige budskap til brukere. Dette kan handle om alt fra å styre ferdsel vekk fra sårbare områder til å gi den besøkende en introduksjon til naturopplevelse og naturglede. Videre kan innfallsporten være et egnet sted i undervisningssammenheng, for naturveiledning/guiding, for brukerundersøkelser, for tilrettelegging for funksjonshemmede og for å løse praktiske utfordringer knyttet til avfallshåndtering, toalett og parkering. En godt planlagt, organisert og tilrettelagt innfallsport av høy kvalitet vil bidra til respekt og omsorg for naturarven, til å forebygge/avverge brukerkonflikter og øke nasjonalparkenes omdømme og status.

1.2.3 for verdiskaping

Innfallsporter av høy kvalitet vil være et lokalt og regionalt aktivum og gode. For reiselivet vil gode innfallsporter representere et konkret og kvalitetssikret tilbud til gjester som ønsker å fylle sitt opphold i regionen med innhold og aktivitet. En god introduksjon til en nasjonalpark gir muligheter og opplevelser som gjerne innebærer gjenvisitter og lengre oppholdstid i regionen. For bedrifter som arbeider med natur- og kulturturisme kan en velorganisert og lett tilgjengelig innfallsport ha særlig stor betydning.
En god innfallsport vil være et egnet utgangspunkt og samlingsted for naturveiledning, og slik representere et godt tilbud til næringsaktører og skoler.
(Innfallsporter av god kvalitet og bestandighet vil over tid ha lavere vedlikeholdskostnader enn tilsvarende anlegg av lavere kvalitet.)

1.3 Forbilder og ambisjonsnivå

De fleste norske nasjonalparkene har innfallsporter hvor forvaltningen har tilrettelagt for parkering og informasjon med mer. Enkelte prosjekter har vært omfattende og har resultert i helhetlig og kvalitetssterke resultater som profilerer nasjonalparken på en god måte. Det gjenstår likevel fortsatt mye før norske nasjonalparker samlet sett framstår med en tydelig felles identitet. Alle anlegg tilknyttet norske nasjonalparker, uavhengig av om de består av en p-plass og et skilt eller er et større anlegg med mange funksjoner, bør over tid framstå med samme høye kvalitet i utforming og vedlikehold.

Sverige har ambisiøse mål for merkevarebygging og besøksforvaltning i sine nasjonalparker. Arbeidet med oppgradering av innfallsporter har vært et viktig tiltak i så måte. Blant de største anleggene er Hamra, Fulufjellet og Tyresta. Disse eksemplene kan illustrere det øvre ambisjonsnivået for anlegg ved norske nasjonalparker med stort besøkstrykk.

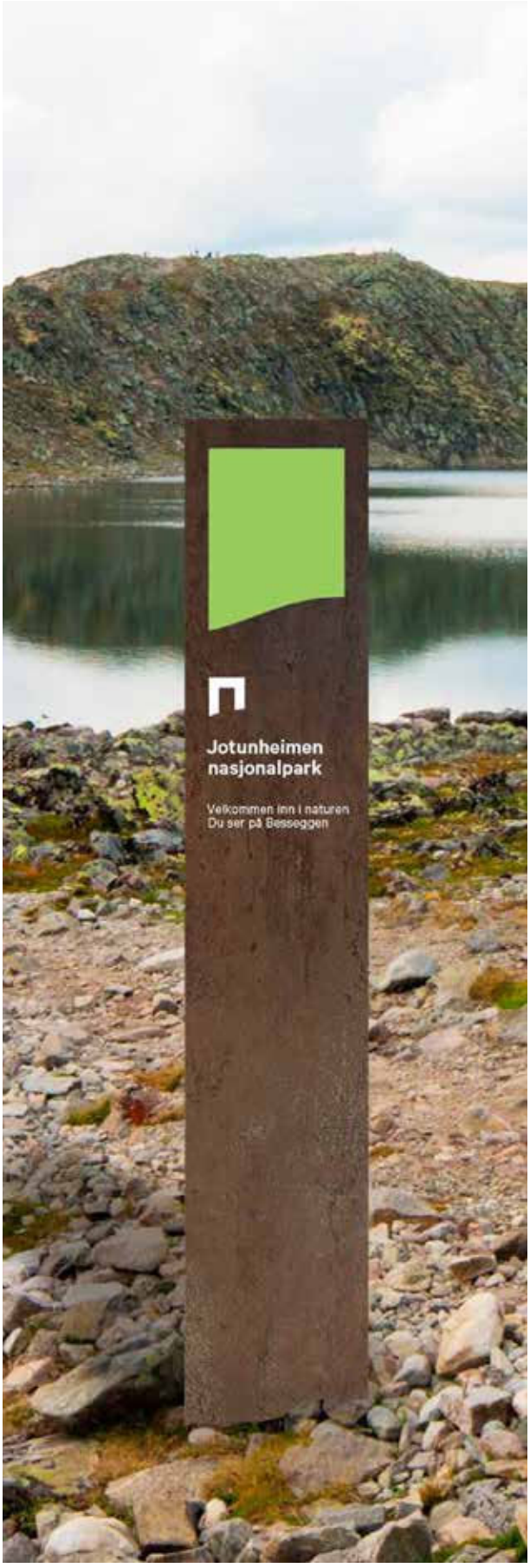

Illustrasjon Snøhetta

Rago, Litlverivatn fossen. Foto: Jim Kristensen

2 Retningslinjer og kvalitetskrav for utforming av innfallsporter

Under seks hovedoverskrifter er det laget kvalitetskrav som skal ligge til grunn ved planlegging og prosjektering av utkikkspunkt, startpunkt og informasjonspunkt.

Kvalitetskravene skal legges til grunn ved ombygging og opprusting av eksisterende anlegg, så vel som ved nyetableringer.

Retningslinjene for kvalitet er ikke utformet som en oppskrift som i detalj angir design, lokalisering, dimensjonering og innhold i anlegget. Hver enkelt nasjonalpark og hver enkelt plansituasjon har individuelle særtrekk som krever individuelle løsninger. Samtidig skal merkets visuelle identitet binde sammen alle aktørene under merket og gi nasjonalparkene og øvrige verneområder en felles identitet formidlet gjennom felles uttrykk i all kommunikasjon.

Alle kategorier naturvernområder er aktører under merket Norges nasjonalparker. Kvalitetskravene i kapittel 2 henvender seg spesielt til nasjonalparker men skal også ligge til grunn ved prosjektering av innfallsporter til øvrige verneområder.

2.1 Felles identitet – merket Norges nasjonalparker

Norske verneområder omfatter natur og landskap med stor variasjon. Fellesskapet, statusen som nasjonalpark/ verneområde, er nødvendigvis ikke åpenbar for alle. En felles identitet skal blant annet tydeliggjøres gjennom kvalitet, bestandighet og gjenkjennbare elementer i informasjonspunkt, startpunkt eller utkikkspunkt.

MERKET FOR NORGES NASJONALPARKER SKAL INNARBEIDES I ALLE INNFALLSPORTER

Merket er en invitasjon til besøk. Den besøkende skal lære hvordan vi tar vare på naturen og får mulighet til å ta del i vernet av det ypperste vi har av natur. Det handler om omsorg for natur og besøkende. Nasjonalparkenes felles identitet og symbolverdi skal styrkes.

I en besøksreise vil en innfallsport ofte være forvaltningens siste kontaktpunkt med den besøkende på reisen mot en naturopplevelse. Utformingen av informasjonspunktet, startpunktet eller utkikkspunktet skal sørge for at den felles identiteten som merket representerer er tydelig. Det vil komme til uttrykk gjennom;

- kommunikasjon («slektskap» i innhold, budskap, språkprofil og pedagogikk i det som formidles)
- høy kvalitet på utforming
- felles visuell profil (skiltsystem)

Skiltprogrammet for merket Norges nasjonalparker bidrar til en felles visuell identitet for naturvernområder (Illustrasjon: Snøhetta)

Nettstedet; Designmanual.norgesnasjonalparker.no redegjør nærmere om konseptet samt gir føringer for bruk av logo og kommunikasjon av merket.

INNFALLSPORTER TIL NASJONALPARKER SKAL I ALLE DELER UTFORMES MED HØY KVALITET

For å tydeliggjøre betydningen av nasjonalparkene, og av hensyn til den besøkende, skal alle fysiske innretninger og tiltak utformes med høy kvalitet. Det skal settes krav til arkitektonisk kvalitet, landskapstilpasning, organisering av funksjoner, utførelse og drift/vedlikehold.

Kvalitetskravene beskrives nærmere i resten av dokumentet.

INNFALLSPORTER SKAL BÆRE PREG AV LANGSIKTIGE OG VARIGE LØSNINGER

Nasjonalparkene er evigvarende. Tilretteleggingstiltak som informasjonspunkt, startpunkt eller utkikkspunkt, skal utformes med vekt på langsiktige og varige løsninger.

Dette innebærer;

- lokalisering på steder hvor det foreligger dokumentert kunnskap om at det vil finnes et stabilt besøksgrunnlag og nødvendig tåleevne over tid
- utforming hvor det er tatt høyde for enkel tilpasning til endret bruksmønster (for eksempel bør en utvidelse av p-plass være mulig uten at øvrige funksjoner berøres eller at den positive opplevelsen av anlegget svekkes)
- bruk av kvalitetsmaterialer og byggetekniske løsninger som er tilpasset bruk, klima og drift. Lang levetid og redusert behov for vedlikehold vil gi innsparing over tid.

2.2 Nasjonalparkens egen identitet

Hver enkelt nasjonalpark byr på natur med særpreg og egenart. Disse kvalitetene skal være gjenkjennbare og tydelige i utformingen av innfallsporten.

INNFALLSPORTEN SKAL GI DEN BESØKENDE EN KLAR OPPFATNING AV FORMÅLET MED NASJONALPARKEN

Formidling av formålet med å ta vare på akkurat denne nasjonalparken skal ha fokus i prosjekteringen. Dette vil ha betydning for valg av funksjoner og organisering av innfallsporten, og ikke minst for hvilken informasjon som formidles og hvordan den integreres og presenteres i anlegget.

Informasjon og tilrettelegging for å tydeliggjøre verneformålet skal være tilpasset mål- og brukergrupper slik de er definert for den enkelte parken. Det skal etterstrebes å være tydelig, kortfattet og positiv i presentasjonen av nasjonalparken. Stimulering til nysgjerrighet, utforskertrang og aktivitet skal prioriteres.

NASJONALPARKENS SÆRPREG OG KARAKTER SKAL PREGE UTFORMINGA AV INNFALLSPORTEN

Naturkvalitetene, gjerne de som er uttrykt gjennom verneformålet, vil være viktige stikkord og tema for innfallsportens designprogram. I dette ligger ikke et ønske om at anlegget skal forsøke å kopiere, abstrahere eller plagiere konkrete naturtema, men at det skal finnes en gjennomtenkt ide og tanke om forholdet mellom stedet, naturen og landskapet og de bygde installasjonene i innfallsporten.

I noen tilfeller kan lokal byggeskikk (materialvalg) representere en slik tenkning. Likevel vil funksjoner som skilttavler, parkering eller installasjoner for universell tilrettelegging sjelden ha lokale forbilder i etablert lokal byggeskikk og det bør derfor være stort rom for nytenkning.

Kontrast kan være et arkitektonisk grep for å tydeliggjøre både arkitektur og natur. Det skal vises måtehold. God arkitektur skal i denne sammenhengen forsterke opplevelsen av naturen på stedet, ikke overdøve eller konkurrere om oppmerksomheten.

Det er et mål å aktivt løfte fram geologi, flora, fauna, kulturhistorie og utsiktspunkter som måtte finnes i innfallsportområdet. Utnytt mulighetene som ligger i stedets natur- og øvrige landskapsverdier for å lage en spennende besøksopplevelse!

2.3 Plassering i landskapet

Informasjonspunkt, startpunkt og utkikkspunkt lokaliseres med målsetting om å utgjøre en attraktiv adkomst for den besøkende til nasjonalparken samtidig som behovet for naturinngrep blir minst mulig. Nærhet til hovedveinett, besøkssentre eller annen relevant infrastruktur skal tillegges vekt.

HVER ENKELT NASJONALPARK BØR HA EN INNFALLSPORT MED RELEVANT INNHOLD

Hver enkelt nasjonalpark bør ha én tydelig og lett tilgjengelig innfallsport som på kart og i informasjonsmateriell presenteres som et tilbud til besøkende. Forvaltningsplan og besøksstrategi er bestemmende for hva innfallsporten består av.

For enkelte nasjonalparker vil innfallsporten bestå av ett eller flere informasjonspunkt i tilknytning til verneområdet, for andre nasjonalparker vil en kombinasjon av informasjonspunkt og startpunkt utgjøre innfallsporten. For noen utvalgte nasjonalparker vil innfallsporten også omfatte utkikkspunkt.

De fleste norske nasjonalparker har flere eksisterende tilbud rettet mot besøkende. En mer aktiv besøks-forvaltning, samt implementering av det nye merket forutsetter at forvaltningsmyndigheten tar stilling til om eksisterende tiltak er formålstjenlig, riktig lokalisert, holder nødvendig standard, krever oppgradering eller evt. bør avvikles. I arbeidet med utforming av besøksstrategiens tiltaksplan skal det lages en prioriteringsrekkefølge for arbeid med nasjonalparkens eksisterende innfallsporter, samt gjøres vurderinger av behovet for evt nye tiltak (se Veileder for besøksforvaltning.

INNFALLSPORTER BØR LOKALISERES SLIK AT DE GIR ET GODT UTGANGSPUNKT FOR NATUROPPLEVELSE

Et viktig formål med innfallsporter er å tilby den besøkende naturopplevelse. Dette skal vektlegges ved lokalisering. En god tomt er en opplevelse i seg selv og krever lite tilrettelegging for å gi besøkende en god opplevelse.

Ofte vil lokalisering være gitt, og ikke nødvendigvis på «den mest attraktive» tomta. I slike tilfeller er det viktig å vurdere å ta i bruk mulighetene tomta likevel gir for å stimulere til naturopplevelse, -aktivitet og -interesse. En god prosjekteringsprosess (jfr kap 3) bidrar til at mulighetene blir undersøkt og drøftet.

OFFENTLIG KOMMUNIKASJON KAN PÅVIRKE PLASSERING AV INNFALLSPORT

Det skal etterstrebes å etablere innfallsporter med nærhet til offentlig kommunikasjon.

NÆRHET TIL BESØKSSENTER, HOVEDVEINETT ELLER ANNEN RELEVANT INFRASTUKTUR ER ØNSKET

For å redusere transportbehov og reiseavstander samt styrke mulighetene for verdiskaping skal nærhet til befolkningssentra tillegges vekt. For å gi besøkende en mer komplett opplevelse, samt for å styrke driftsgrunnlaget for besøkssentrene, vil det være gunstig om innfallsporten til nasjonalparken kan etableres i rimelig avstand fra senteret. Det har også betydning for slitasje som økt ferdsel kan medføre og for miljøpåvirkningene for øvrig at innfallsporten ligger nært hovedvegnett. En slik beliggenhet gir også den besøkende en mulighet til å lettere navigere langs en kundereise mellom aktørene under merket; for eksempel en reise fra et besøkssenter til en nasjonalparklandsby og videre til en innfallsport.

2.4 Organisering av innfallsporten

Ved innfallsporten skal den besøkende komme i kontakt med natur, samtidig som en rekke praktiske funksjoner løses på en hensiktsmessig måte. Parkeringsareal, område for skilt og tavler, ev. bygninger mv. Hvordan tilvisning, parkering, informasjon, stier og ev. andre tilbud organiseres og bindes sammen har betydning for opplevelsen av innfallsporten og nasjonalparken.

INNFALLSPORTEN SKAL GI ET POSITIVT FØRSTEINNTRYKK OG ØNSKE DEN BESØKENDE VELKOMMEN

Utforming av adkomstssone, med tydelig tilvisnings-skilting, ordnet avkjøring og parkering, er viktig for førsteinntrykket. Gjennomtenkt bruk og plassering av profilelementer (jfr skiltstandard for merket Norges nasjonalparker) kan bidra til et positivt møte med stedet.

INNFALLSPORTEN SKAL VÆRE UNIVERSELT UTFORMET

Informasjonspunkt, startpunkt og utkikkspunkt skal så langt som mulig være universelt utformet og tilgjengelig for alle besøkende. Informasjon og naturformidling skal være tilrettelagt slik at funksjonsnedsettelse eller bevegelseshemning ikke er til hinder for å få en positiv opplevelse. (se også kap 4.1.9)

INNFALLSPORTEN SKAL UTFORMES SLIK AT BESØKENDE MED ULIKE FORVENTNINGER OG FORKUNNSKAPER INSPIRERES OG SITTER IGJEN MED EN POSITIV PERSONLIG OPPLEVELSE

God kunnskap om de viktigste målgruppene eller besøkskategoriene er viktig for å lage en god innfallsport. Alle besøkende skal sitte igjen med et positivt nasjonalparkminne uavhengig av om de kun besøkte området rundt informasjons-, start- eller utkikkspunktet, eller endte med å gå en lengre tur i nasjonalparken.

INNFALLSPORTEN SKAL HA ET INNHOLD SOM IVARETAR FORVALTNINGENS BEHOV I MØTET MED DEN BESØKENDE og SAMTIDIG OPPFYLLER DEN BESØKENDES FORVENTNINGER.

Hvordan den enkelte nasjonalpark kommuniseres og markedsføres til publikum på nett, i besøkssentre og gjennom media, har betydning for hvilke forventninger den besøkende får. Forvaltningsmyndighet for nasjonalparken må være en aktiv bidragsyter til en kommunikasjon som bygger realistiske forventninger hos den besøkende (jf kap om kommunikasjonsplan i Veileder besøksforvaltning). Innholdet i informasjons-, startpunkt-, og/eller utkikkspunkt må stå i forhold til budskap og målsetting i kommunikasjonsplanen.

INNFALLSPORTEN SKAL VÆRE TYDELIG OG PRESIST AVGRENSET MOT NATURTERRENG

Alle bygde deler av innfallsporten skal ha en tydelig og presis avgrensing mot naturterreng/-mark. Dette gjelder parkeringsareal, stier eller soner hvor mye tråkk vil gi terrengslitasje (foran skilt/tavler mv). Presis og tydelig avgrensing mot naturmark forsterker opplevelsen av respekt for naturen.

INNFALLSPORTEN SKAL ORGANISERS SLIK AT DEN BESØKENDE LEDES PÅ EN GJENNOMTENKT MÅTE GJENNOM OMRÅDET OG UT I NATUREN

For innfallsporter med noe avstand mellom de ulike funksjonene, eller hvor terrenget er kupert og uoversiktlig, skal det legges vekt på tydelig skilting på stedet.

Som del av prosjekteringsarbeidet skal det lages en analyse som viser hvordan grupper av besøkende (jf. målgruppe) beveger seg gjennom terrenget fra parkeringsplass og fram til nasjonalparkgrensa. Analysen vil tydeliggjøre hvor det bør gjøres tilrettelegging (merking/skilting/fjerne stier) dersom det er ønskelig å endre det naturlige/opprinnelige ferdselsmønsteret. Analysen gir også et godt utgangspunkt for å plassere inn funksjoner i logisk rekkefølge og stier på riktig sted for å gi ønsket opplevelse.

Tilfeldig plassering gir mange alternative tråkk og terrengslitasje. For tiltak hvor det påregnes mye bruk fra brukergrupper med ulike behov, jf. kategorien utkikkspunkt, er denne type analyse og stram regissering svært viktig.

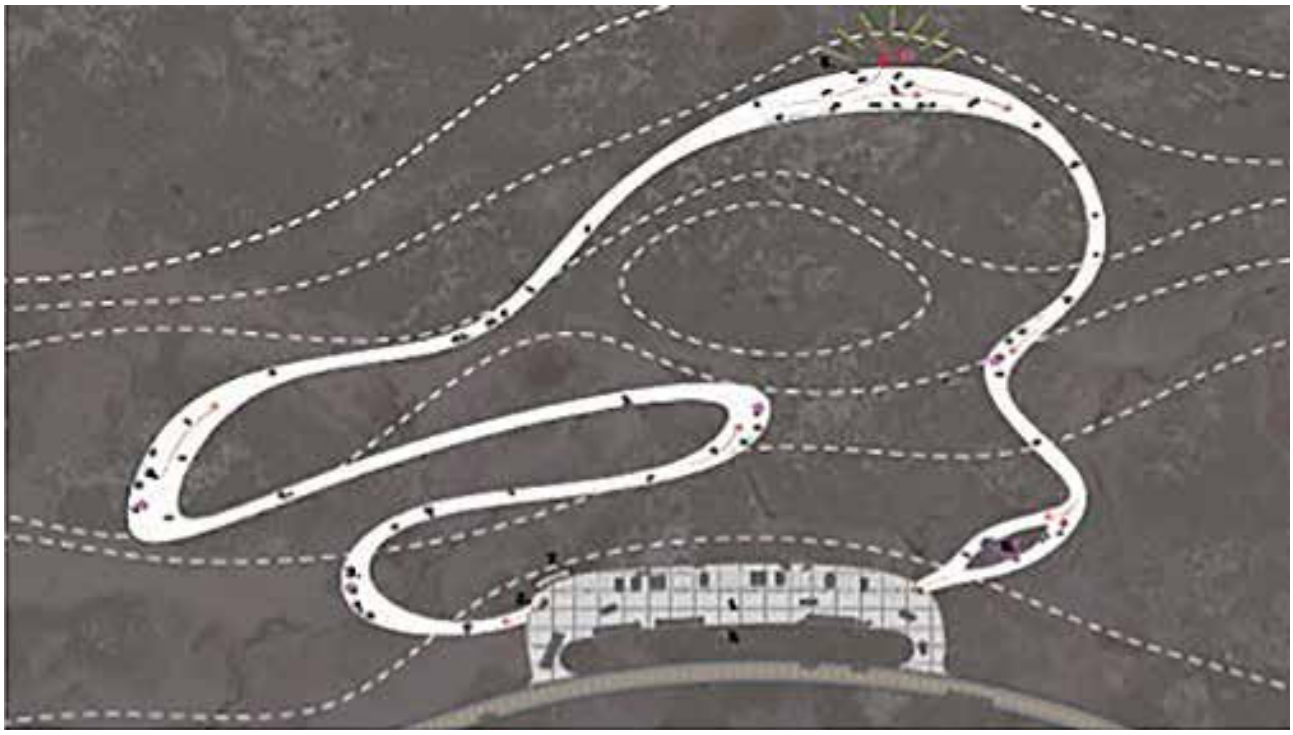

Prinsippskisse for tenkning omkring kategorien «Utkikkspunkt» (Illustrasjon: Snøhetta)

2.5 Arkitektonisk uttrykk

Hvordan bygde elementer framstår har betydning for opplevelsen i møtet med nasjonalparken eller verneområdet. Dette kan dreie seg om hvordan informasjonstavler, skilt, bygninger, stier og evt. annet utstyr ved innfallsporten er plassert i terrenget og designet.

INNFALLSPORTEN SKAL PREGES AV ARKITEKTUR MED HØY KVALITET

Innfallsporter til nasjonalparker skal bygges med høyt ambisjonsnivå når det gjelder kvalitet på arkitektur, formgivning og design.

Arkitektonisk kvalitet omfatter både praktiske/funksjonelle og kunstneriske forhold. Arkitektonisk kvalitet innebærer at form, struktur, funksjon, bygningsteknisk kvalitet, materialvalg, detaljutforming og utførelse skal stå i et bevisst forhold til omgivelsene og en tydelig arkitektonisk grunntanke.

Arkitekt/landskapsarkitekt med relevant kompetanse og erfaring skal benyttes med mindre tiltaket handler om oppgradering av et enkelt og allerede funksjonelt informasjonspunkt.

ANLEGG OG ALLE BYGDE INNRETNINGER SKAL TILPASSES NATUR OG LANDSKAP VED DEN ENKELTE NASJONALPARK

Den arkitektoniske ideen eller grunntanken skal ta utgangspunkt i naturen på stedet og i nasjonalparken. Formålet er i første rekke å utforme et anlegg som på beste måte fremhever og tydeliggjør verneformålet eller verneverdier. Arkitekturen eller anlegget må gjerne bli en attraksjon i seg selv, men uttrykket må alltid være slik at det ikke overdøver eller svekker opplevelsen av nasjonalparken.

Noen steder kan det ligge til rette for at bygde elementer står i kontrast til omgivelsene, andre steder kan det være avgjørende å framstå avdempet og forsiktig. Bruk av lokal byggeskikk inkl. tradisjonell materialbruk kan være en mulighet, men trenger heller ikke være løsningen. I et hvert prosjekt vil det være rom for kreativitet og nytenkning.

UTFORMING AV SKILT, PLAKATER OG ANNET LØST INFORMASJONSMATERIELL SKAL FØLGE EN FELLES STANDARD FOR ALLE INNFALLSPORTER

Jf. skiltmal for Norges nasjonalparker. Skiltmalen åpner for tre ulike valg av materialer. Hvordan materialet integreres i og på bygde konstruksjoner kan variere fra innfallsport til innfallsport for å ivareta det arkitektoniske uttrykket. Krav til funksjonalitet, universell utforming og god pedagogikk skal oppfylles jf. pkt. 2.6

HELHETLIG UTTRYKK

Det arkitektoniske uttrykket skal være helhetlig. Dvs at alle bygde elementer skal ha et slektskap i materialbruk og design. Dette gjelder alle elementer, små som store, i et gitt besøkspunkt. Det er ikke et mål at det arkitektoniske uttrykket skal være likt på alle besøkspunkt.

2.6 Innhold og tilbud til den besøkende

Utkikkspunkt, startpunkt og informasjonspunkt (jf side 12) fyller ulike funksjoner og har ulikt innhold. Videre vil tomtevalg både gi muligheter og sette begrensninger i forhold til hva som er aktuelt å innpasse av tilbud til glede for den besøkende. En god planprosess vil avklare hvilke kombinasjoner av elementer som er mulige, nødvendige, riktige og ønskelige.

INFORMASJON PÅ SKILT OG TAVLER

Tilpass til mål- og målgruppe. Uteinformasjon med ulikt innhold og omfang vil inngå i alle kategorier besøkspunkt. Prinsipp om universell utforming, språkprofil og tilpasning til ulike aldre, interesser og forkunnskaper (målgrupper) skal være gjennomgående. Dette gjelder all informasjon på skilt og tavler (både veivisende, veiledende og fordypende).

Språkprofil. Det skal vektlegges en imøtekommende tone overfor brukeren, som på flere språk ønskes velkommen inn i nasjonalparken. Når de besøkende møtes på sitt eget språk eller ett de forstår er dette svært positivt. I tillegg skal formaninger, påbud eller forbud formuleres på en slik måte at den enkelte ansvarliggjøres for sin atferd og ferdsel i området. Det er på denne måten den enkelte kan «ta del i vernet» ved å utvise aktsomhet og respekt for naturen og verneverdiene.

Design jf. rammene satt i skiltprogram for Norges nasjonalparker. Utforming av tavler og skilt ligger fast, mens materialvalg kan variere.

Vis måtehold! Det finnes et metningspunkt for hva besøkende kan ta inn av informasjon. Like viktig er det å huske at det finnes et metningspunkt for hva en innfallsport kan romme før det visuelle inntrykket blir uryddig og forvirrende. All informasjon skal ha en mening og være nødvendig.

Inspirer til aktivitet! Det er et overordnet mål at informasjonen skal inspirere til aktivitet, naturglede, naturopplevelse og god adferd.

Andre aktører sitt informasjons- eller skiltbehov. Det er en forutsetning at forvaltningens budskap framstår som tydelig og klar. I de fleste plansituasjoner vil det være flere aktører som har relevant informasjon til den besøkende. For å unngå visuelt uryddig og konkurrerende skilting bør det søkes samarbeid med sikte på å finne gode løsninger.

Det bør være en samordning med lokal turistnæring om informasjon om andre service og besøksmål i nærområdet.

NATURVEILEDNING

Bemannet. Innfallsporter vil kunne være sentrale utgangspunkt for bemannet naturveiledning og det bør legges til rette for denne aktiviteten på beste måte. En naturlig samlings- eller oppstillingsplass bør markeres dersom forholdene ligger til rette for det. Det er også naturlig å tenke nærhet til besøkssentre med tilbud om naturveiledning.

Ubemannet. Annen naturveiledning i innfallsporten kan ved behov tilrettelegges med faste skilt. Der det ligger til rette for det kan det være aktuelt å anlegge en kort natursti i nærområdet.

PARKERINGSAREAL SKAL LOKALISERES OG UTFORMES SLIK AT DET VISUELLE INNTRYKKET BLIR MINST MULIG DOMINERENDE

Ordnet adkomst og tilgjengelighet er en forutsetning. Parkeringsarealet bør dimensjoneres fornuftig og gjerne brytes opp i delområder for å unngå større terrenginngrep og dempe det visuelle uttrykket. Parkeringsareal som skal vinterbrøytes må ha et toppdekke og areal for snøopplag som er tilpasset situasjonen. Informasjon, opphold, eller andre tilbud bør ligge i noe avstand til parkeringsarealet (skilles fra hverandre)

RAST OG OPPHOLDSSONE I TILKNYTNING TIL INNFALLSPORTEN

En tydelig invitasjon til rast og opphold vil oppleves positivt av den besøkende. I noen tilfeller vil stedet ha tilstrekkelig med naturlige sitteplasser eller soner, i andre tilfeller kan det være aktuelt å innpasse utemøbler på utvalgte steder.

SØPPELHÅNDTERING

Prinsippet om å ta med eget søppel tilbake til egnet sted for håndtering vil være overordnet. For innfallsporter som er samlokalisert med virksomhet som tilbyr salg av mat og kioskvarer, eller med rasteplass ved hovedveg, kan søppelhåndtering med integrering av søppeldunk/container i anlegget være aktuelt. Driftsansvaret vil i slike tilfeller normalt tilligge andre aktører enn forvaltningsmyndigheten. Ansvar skal avtalefestes.

VED UTKIKKSPUNKT SKAL DET OPPLYSES OM TILGANG TIL TOALETT

Utkikkspunkt med bredt tilbud innebærer at den besøkende vil oppholde seg på stedet over tid. I tilknytning til slike anlegg må det være avklart tilgang til toalett. Primært bør dette skje i tilknytning til annen servicevirksomhet. Avtale må skrives og godt vedlikehold sikres.

SAMORDNING OG SAMARBEID MED ANDRE AKTØRER

I planleggingsfasen bør andre aktørers behov utredes og avklares. Feks oppstilling/samlingsplass/ utgangspunkt for guida turer, skole/undervisning, landbruk (dyr på beite og sanking), jaktutøvelse etc. Dette betyr nødvendigvis ikke at det er riktig, mulig eller ønskelig å integrere andres funksjoner i et tiltak som forvaltningen er eier og ansvarlig for. Samordning og avklaring gjøres primært for unngå konflikter, diskusjoner eller annen uklarhet etter at tiltaket er gjennomført. Videre vil en avklaringsprosess kunne bidra til løsninger som gagner flere aktører, gi muligheter for samfinansiering, synergieffekter for lokalt reiseliv og helhetlige estetiske grep til det beste for naturen.

I tilfeller hvor det inngås samarbeid skal verneområdestyret inngå skriftlige avtaler som avklarer ansvarsforhold og plikter mellom partene.

Dovre nasjonalpark. Foto: Otto Lund

3 Sjekkliste ved prosjektering av innfallsporter

Om sjekklisten;

Etablering av en ny innfallsport vil være et forvaltningstiltak og skal være i tråd med forvaltningsplanen for verneområdet. Forvaltningsmyndigheten vil stå ansvarlig for finansiering, avklaring mot aktører, grunneiere, rettighetshavere og kommunal planmyndighet samt for gjennomføring, drift og forvaltning.

Etablering av innfallsporter innebærer at forvaltningsmyndigheten påtar seg et forpliktende og langsiktig ansvar for drift og vedlikehold. Prosjekteringsprosessen skal sikre at forpliktelsene er tilstrekkelig utredet og forankret. Arbeidet fra ide til drift kan deles inn i seks faser eller steg:

1. Avklare rammer (vedtak i verneområdestyret om oppstart)
2. Analyse/mulighetsstudie
3. Forprosjekt
4. Detaljprosjekt
5. Bygging
6. Skjøtsel/drift/vedlikehold (forvaltning)

Til støtte for prosjektleder er det utarbeidet en sjekkliste som viser trinn og aktiviteter i en tenkt prosjekteringsoppgave. Det er ønskelig at det for alle tiltak som krever prosjektering med tilhørende tegningsgrunnlag lages en prosjektorganisasjon og at sjekklisten brukes aktivt i gjennomføringen av arbeidet. Omfanget av arbeid for å løse de enkelte oppgavene vil variere alt etter hvor omfattende tiltaket er.

En enkelt oppgradering av et eksisterende informasjonspunkt med skilt/tavler etter skiltsystemet vil kreve en mindre omfattende prosess enn prosjektering av et fullskala utkikkspunkt.

Uavhengig av hvor kompleks plansituasjonen er så vil sjekklisten være et relevant arbeidsverktøy for å påse at nødvendige avklaringer og gjeldende kvalitetskrav er ivaretatt.

Fase 1: Avklare rammer

Ansvarlig: Forvaltningsmyndigheten v/ vernområdestyret
Utførende: Nasjonalpark-/verneområdeforvalter (prosjektleder)
Aktører: Vereneområdestyret og Miljødirektoratet

Fase 1 tar utgangspunkt i at det er laget en besøksstrategi for nasjonalparken som konkluderer med innfallsport som et prioritert tiltak. Med utgangspunkt i denne lages en prosjekt- og gjennomføringsplan som forankres hos relevante aktører. Det etableres en prosjektorganisasjon.

Oppgave	
Utgangspunkt: Det eksisterer en besøksstrategi som del av forvaltnings- og tiltaksplanen for nasjonalparken	*Resultatene fra brukerundersøkelser, sårbarhetsanalyse, reiselivsanalyse viser at det er behov for oppgradering eller nyetablering av innfallsport.*
Avklare interne ressurser	Sette av nødvendig tid til prosjektledelse og oppfølging. Funksjon som ansvarlig prosjektleder skal ivaretas av nasjonalparkforvalter. Prosjektet kan ikke som helhet settes ut til ekstern innleid konsulent.
Lover/forskrifter/normer/finansiering	Skaffe oversikt over regelverk som berøres, kvalitetsstandarder som skal ligge til grunn (jf. retningslinjer), samt aktuell finansiering (statlig + ev. annen finansiering.
Konkretisere og detaljere rammene for tiltaket	Skal inneholde en kort og foreløpig beskrivelse av: 1. formål med tiltaket (bedre vern og opplevelser) 2. aktuell lokalisering 3. brukergrupper/besøkstall 4. dimensjonering (minimum) 5. funksjoner (kategori tiltak jfr kap 1) 6. hvem som må involveres
Avklare prosjektorganisasjonen	Avklare roller og mandat samt behov for involvering og forankring mv; - prosjektleder (verneområdeforvalter) - styringsgruppe/prosjektgruppe
Skrive prosjektplan (grunnlag for å melde inn behov for prosjekteringsmidler)	Med prosjektorganisasjonen på plass kompletteres prosjektplanen med gjennomføringsplan som konkretiserer og tidfester deloppgaver fram til ferdig bygget tiltak og drift. Behov for ekstern kompetanse (konsulentbistand) samt prosjekteringskostnader avklares.
Utarbeide oppdragsbeskrivelse for mulighetsstudie jf. fase 2	For alle tiltak vil det finnes alternative løsninger. En mulighetsstudie har som formål å på en strukturert måte skissere alternativer og vurdere de opp mot hverandre. Det være seg alternativ lokalisering eller alternative løsninger på hver enkelt tomt. En oppdragsbeskrivelse for utarbeidelse av mulighetsstudie, settes opp. Det besluttes hvordan konsulent skal innhentes.
Grunneier/rettighetshaver orienteres	Grunneiere og rettighetshavere på arealer som omfattes av mulighetsstudien skal orienteres i forkant av at arbeid med studien påbegynnes.
Forankring og beslutninger	Godkjennes av verneområdestyret og kvalitetssikres av Miljødirektoratet før ekstern kompetanse leies inn.

Fase 2: Mulighetsstudie

Ansvarlig: Prosjektleder
Utførende: Konsulent (med relevant arkitekt- /landskapsarkitektkompetanse)
Aktører: Nasjonalparkstyret og Miljødirektoratet

Fase 2 gjennomføres for å avklare tomtevalg og innhold i tiltak hvor det foreligger alternativer. Arbeidet forutsetter innleid prosjekteringskompetanse (landskapsarkitekt/arkitekt) dersom prosjektorganisasjonen ikke allerede har slik kompetanse. Fase 2 skal ende opp i en oppdragsbeskrivelse for forprosjekt.

Oppgave	
Kartlegging/registrering av aktuell tomt eller tomter	Sammenstilling og supplering av nødvendig grunnlagsinformasjon for analysen. Naturgrunnlag, landskapskvaliteter og ev. eksisterende anlegg. Omfang og detaljeringsgrad spesifiseres i oppdragsbeskrivelsen.
Foreløpig delfunksjonsprogram	Konkretisering av funksjonene tiltaket skal omfatte for å oppnå ønsket besøksstrategisk mål. (skille mellom må og kan funksjoner)
Tekniske løsninger	Generelle prinsipper for tekniske og bygningsmessige løsninger.
Lover, forskrifter og normer	Konkretisere behov for formelle avklaringer, avtaler og/eller søknader hvert alternativ innebærer. (Kjøp/leie av grunn, planprosess iht. planloven (Krav om reg- /bebyggelsesplan?))
Skissering av mulige løsninger med gitt lokalisering eller lokaliseringer (der det finnes flere alternativer)	Fokus på organisering av innfallsporten i landskapet. Min tre grovskisser hvor funksjonene innpasses på alternative måter for å belyse hvordan de naturlige forutsetningen på stedet kan utnyttes best mulig. Muligheter og begrensninger mht. å oppfylle kvalitetskravene i kapittel 3 skal analyseres for hvert alternativ og gir grunnlag for å lage en anbefaling.
Forankring fase 2	Mulighetsstudien behandles i verneområdestyret og det fattes vedtak om at prosjektleder kan iverksette utarbeidelse av oppdragsbeskrivelse forprosjekt og utlyse konkurranse. Tomtevalg og rammer for innhold er avklart.
Konkurransegrunnlag for valg av konsulent til forprosjekt (og deltaljprosjekt)	Oppdragsbeskrivelse med tydelige vilkår. Hvilke dokumenter skal utarbeides, kompetansekrav, relevant erfaring mv. Avklar rolle og samarbeidsform mellom konsulent og oppdragsgiver/prosjektgruppe. Kvalitetssikres av Miljødirektoratet. Viktig kvalifikasjonskrav at konsulent har nødvendig lokal/sentral godkjenning i forhold til tiltaksklasse. Dvs kan stå som ansvarlig søker.

Fase 3: Forprosjekt

Ansvarlig: Prosjektleder
Utførende: Konsulent

Fase 3 består i at konsulent utarbeider et konkret og realiserbart planforslag inkl. kostnadskalkyle (kun arbeidstegninger gjenstår etter dette)	
Oppgave	
Plankart	Oversiktsplan 1:500 som viser organisering
Planbeskrivelse	Skal begrunne løsningen i forhold til: 1. Overordnet arkitektonisk ide 2. Hensyn til verneverdiene i verneområdet 3. Hensyn til besøkende 4. Landskapstilpasning 5. Logisk organisering av funksjoner 6. Masseregnskap (massebalanse) 7. Minimalisere inngrep i naturlandskap
Kostnader	Kalkyle (byggekostnader samt driftsbudsjett)
Designprogram	Materialbruk, formspråk og design (helhet)
Forankring fase 3	Forprosjekt behandles av verneområdestyret og kvalitetssikres i Miljødirektoratet. Det utarbeides en detaljert beskrivelse av forhold som ønskes omarbeidet/korrigert i fase 4 Verneområdestyret vedtar å sluttføre prosjektet.

Fase 4: Detaljprosjekt

Ansvarlig: Prosjektleder
Utførende: Konsulent

Fase 4 består i at konsulent foretar ønska justeringer og utarbeider byggetegninger inkl. komplett sett av anbudsdokumenter.	
Oppgave	
Detaljplan	M 1:100
Arbeidstegninger	M 1:20 (for detaljer) Beskrivelse av tekniske løsninger/konstruksjon-stegninger, materialer, materialliste, farger, fundamentering, etc
Stikningsplan	
Revegetering	Beskrivelse av løsning/metode m bruk av stedegent plantemateriale
Skjøtselsplan (driftsplan)	Vilkår/krav og rutiner for oppfølging. Utkast til avtaledokument inkl. sjekkliste utarbeides.
Anbudsdokumenter	(viktig at disse blir kontrollert (sidemannskontroll))
Oppsett evaluering av anbud	(hvordan vekte forholdet kvalitet/pris)
Kontraktsforslag entreprenør	
Forankring fase 4	Detaljplan og anbudsdokumenter vedtas av verneområdestyret (kvalitetssikres i Miljødirektoratet). NB. Verneområdestyret skal påse at byggeperioden defineres klart og tar hensyn til bruker og verneverdier.

Fase 5: Bygging (anleggsfase)

Ansvarlig: Byggeleder (ev. prosjektleder dersom slik kompetanse)
Utførende: Entreprenør

Fase 5 løses av byggeleder og entreprenør som ferdigstiller innfallsporten	
Oppgave	
Engasjere byggeleder	Byggeleder engasjeres. Ved mer kompliserte byggeprosjekter kan dette være en oppgave som krever ekstern kompetanse. Byggeleder påser at entreprenør leverer den kvaliteten som er beskrevet i detaljprosjektet, og til riktig tid.
Utstikking	Prosjektleder og prosjekterende ark/landskapsarkitekt skal delta sammen med entreprenør (felles forståelse for detaljer/hensyn, samt avklare ev. detaljjusteringer i forhold til planen. Revisjon av arbeidstegninger ved behov)
Bygging	
Ferdigbefaring	Befaring der oppdragsgiver godkjenner at anlegget er ferdigstilt i henhold til kontrakt og tegninger. Mangler eller feil protokollføres og avtale om retting signeres på stedet. Dersom oppretting gjennomføres skal det gjennomføres en ny ferdigbefaring hvor oppdragsgiver overtar anlegget.
Skjøtselsbefaringer (Forutsatt at det i kontrakten med entreprenør er tatt inn et punkt om garantiperiode og ev. skjøtsel. Dette kan være aktuelt dersom tiltaket omfatter revegetering eller planting hvor sluttresultatet ikke kan dokumenteres før etter noe tid)	2 skjøtselbefaringer pr vekstsesong i garantitida (entreprenør og oppdragsgiver)
Garantibefaring	Garantitid kan være 3 eller 5 år avhengig av type kontrakt (jf.Norsk standard) (entreprenør sitt ansvar opphører ved denne befaringa og verneområdestyret overtar det fulle ansvaret)

Fase 6: Skjøtsel / drift / vedlikehold

Ansvarlig: Verneområdestyret

Oppgave	
Drift / skjøtsel	Oppfølging iht. driftsplan (del av tiltaksplanen i forvaltningsplanen for verneområdet)

Reisa, Nordkalottleden. Foto: Halti Nasjonalparksenter

4 Utdypende tekst

Prosjektplan

Prosjektplanen vil være prosjektleders viktigste styringsredskap. Planen oppdateres fortløpende i prosessen. Prosjektplanen skal som minimum inneholde følgende hovedpunkter:

- Prosjektbeskrivelse
- Organisering
- Budsjett
- Gjennomføringsplan (jf. kap 3)

Mulighetsstudie

Et tiltak formulert med grunnlag i besøksstrategi eller forvaltningsplan vil normalt kunne løses på flere måter. En mulighetsstudie er en objektiv, analytisk og faglig studie av mulige løsninger mht. til tomtevalg og/ eller organisering av innfallsporten for å oppnå ønsket formål.

En slik studie har to formål:

- å gi forvaltningsmyndigheten et godt beslutnings-grunnlag for å velge en tomt eller løsning som på beste måte ivaretar hensynet til den besøkende og naturvernet.
- å framskaffe nødvendig grunnlagsdokumentasjon for oppstart av for- og detaljprosjekt.

Mulighetsstudie, også kalt skisseprosjekt, klargjør muligheter og begrensninger ved ulike valg.

Potensialet for å ivareta de seks kvalitetskravene i kapittel 2 skal vurderes/sammenlignes.

En mulighetsstudie for tiltak hvor bygde innretninger skal plasseres i landskapet forutsetter feltarbeid og landskapsarkitekt- eller arkitektfaglig bistand. Tavler, parkering samt opparbeiding av sti eller oppholdssoner er eksempler på bygde innretninger.

Forprosjekt og detaljprosjekt

I disse fasene lages tegningsgrunnlaget og beskrivelsene som skal ligge til grunn for bygging av anlegget. Forprosjektperioden føres fram til et nivå hvor verneområdestyret kan ta stilling til et kostnadsoverslag før detaljprosjekteringen (utarbeidelse av arbeidstegninger) iverksettes. På denne måten åpnes det for at prosjektet kan justeres og at det ikke tegnes ut arbeidstegninger som ikke kommer til nytte. Detaljprosjekteringsfasen avsluttes med utarbeidelse av et komplett tilbudsgrunnlag til bruk i anbudskonkurranse for å engasjere entreprenør til byggefasen.

Finansiering

Ved oppgradering av forvaltningens eksisterende anlegg samt for ev. nyanlegg vil tiltaksmidler fra Miljødirektoratet utgjøre deler av, eller hele, finansieringen. Innmelding av behov og tildeling gjøres over to tildelingsrunder (min to år). Ved innmelding av behov stilles det krav om dokumentasjon som viser at kvalitetskravene i kapittel 2 og 3 er ivaretatt. Dette gjelder også for tiltak hvor andre aktører går inn med midler. (Dokumentasjonskrav gjelder ikke ved innmelding av behov for ordinært vedlikehold.)

1. tildeling; Midler til prosjektering
Dokumentasjonskrav; - henvisning til tiltak i besøksstrategi eller forvaltningsplan
- prosjektplan jf ...
2. tildeling; Midler til bygging
Dokumentasjonskrav; - detaljtegninger med tilhørende beskrivelse og kostnadsoverslag

Kostnadsoverslag og budsjettering

Et kostnadsoverslag skal inneholde følgende hovedposter;

	POST	
1	Administrasjon	Oppmåling/kartgrunnlag, ev. tomtekjøp, byggesaksgebyr mv. (møtekostnader og lønn prosjektleder dekkes over ord. driftsbudsjett)
2	Prosjekteringskostnad	Konsulentkostnader. Dvs bistand fra skisseprosjekt til ferdige byggetegninger (anbudsdokumenter). (1. tildeling inkl andel av post 4)
3	Byggekostnad/Entreprisekostnad	Rigg, materialer, transport og arbeidspenger. (2. tildeling inkl andel av post 4)
4	Uforutsett	25% av postene 2 og 3.
5	Prosjektkostnad	Totalkostnad for tiltaket (sum post 1 – 4)
6	Driftskostnad	Årlige driftsutgifter jfr driftsplan. Tomteleie, evt vedlikehold/ettersyn av installasjoner (søppel/toalett), skjøtsel mv.

Et første kostnadsoverslag må baseres på erfarings-priser fra lignende tiltak. Verneområdeloggen til SNO inneholder informasjon om gjennomførte tilretteleggingstiltak og vil være en viktig kilde. Erfaringsvis kan post 2, Prosjekteringskostnader, anslagsvis utgjøre fra 5 - 10 % av byggekostnad.

Offentlig anskaffelse av konsulenttjenester og/eller entreprenør

Prosjektering av innfallsporter av ulik størrelse og ulikt omfang forutsetter brei kompetanse. Innad i forvaltninga finnes betydelig erfaringskunnskap og kompetanse om tekniske løsninger som fungerer, enten det gjelder fundamentering eller hvilken varighet ulike typer materialer har. Denne kunnskapen er det viktig å nyttiggjøre seg. Formgivning og innpassing av bygde elementer i landskapet krever egen fagkompetanse. For å oppnå ønsket kvalitet er det ønskelig at det både i små og større prosjekter brukes kompetanse som sikrer god design og landskapstilpasning. Med mindre prosjektleder har denne kompetansen bør den leies inn. Omfanget vil variere fra noen få timer på enkle prosjekter, til mer omfattende tjenestekjøp ved større prosjekteringsoppgaver. Ved slike anskaffelser er det viktig at verneområdeforvalter (prosjektleder) formulerer oppdragsbeskrivelsen og kvalifikasjonskravene svært presist.

Totalentreprise, et samlet kjøp av tjenester fra mulighetsstudie og fram til ferdig prosjektert og bygget tiltak, vil ikke være egnet. Det normale vil være kjøp av konsulentbistand for å prosjektere tiltaket, og deretter kjøp av entreprenørtjenester for å bygge.

Regelverk for offentlige anskaffelser må overholdes. Avhengig av oppdragets innhold og størrelse (jf. terskelverdi) velges riktig konkurranseform. Direktoratet for forvaltning og IKT har nettsider som gir god veiledning. Her finnes også statens standardavtaler (kontraktsmaler) som vil være til hjelp i arbeidet. Se http://www.difi.no/veiledning/offentlige-anskaffelser

Verneområdeforvalter (prosjektgruppe) vil som oppdragsgiver være ansvarlig for utforming av konkurransegrunnlaget og konkurransegjennomføring ved kjøp av prosjekteringsbistand. Dette arbeidet krever nøyaktighet og det er viktig å avsettes tilstrekkelig tid til et grundig arbeid inkl sidemannskontroll (at materialet gjennomgås av andre.)

Bistand til utforming av konkurransegrunnlag (anbudsdokumenter) for bygging av anlegget vil kunne legges inn som en av flere leveranser i prosjekteringsoppdraget.

Før et anbud legges ut på Doffin skal verneområdeforvalter avklare med lokalt SNO om de har kapasitet eller mulighet til å gjennomføre deler eller hele tiltaket iht. prosjektplanen.

Byggesak/planavklaring (Plan- og bygningsloven)

Innfallsporten skal ligge nært verneområdegrensa, eller med god kontakt til verneområdet. Bygde anlegg som parkering og annen tilrettelegging av et visst omfang vil av hensyn til vernebestemmelsene ikke kunne realiseres innenfor vernegrensa. Planprosessen for innfallsporter skal gjennomføres i henhold til de krav som stilles i Plan og bygningsloven og forutsetter

nødvendige avtaler, samarbeid og godkjenning fra grunneier og kommunen som planmyndighet.

Kontakt kommunen så snart lokalisering av tiltaket er avklart (tidligst mulig). Undersøk om tiltaket krever byggetillatelse og for øvrig hvilke dokumentasjonskrav som forutsetter sentral godkjenning.

To-trinnssøknad kan være gunstig. Dette innebærer at det så snart prosjekteringen har nådd et gitt nivå (ved avsluttet forprosjekt) søkes om rammetillatelse. Når detaljprosjekteringen er ferdig og entreprenør er engasjert søkes igangsettingstillatelse. På denne måten vil tiden mellom anbudsåpning og byggestart reduseres.

Avtalegrunnlag

Forvaltningsmyndigheten vil stå som eier og være ansvarlig for tiltak finansiert med statlige midler. Tilrettelegging og drift av innfallsporter vil normalt involvere flere aktører. Avklart eierskap og ansvar er viktig for sikre at kvalitetskravene og tilbud til den besøkende opprettholdes også i en driftsfase. Avklaring skjer gjennom formaliserte avtaler mellom forvaltningsmyndigheten og den enkelte aktør.

- avtale om leie/tilgang til tomt
- standard samarbeidsavtale (for eksempel tilgang til toalett etc)
- avtale drift/vedlikehold/ettersyn

Universell utforming

Tilrettelegging skal utformes slik at tilgjengeligheten blir best mulig. Alle bør ha likeverdig tilgang til informasjon om verneområdene.

Ved universell utforming av innfallsporter er det viktig å ha en helhetlig tilnærming og et bevisst forhold til formålet om tilgjengelighet, aktivitet, deltakelse og naturopplevelser for alle. Dette innebærer en balansegang mellom å tilrettelegge for alle eller bare for noen, ivareta kravet om vern og verneformål, og det stiller ekstra krav til helhetstenkning.
Følgende elementer vil være særlig sentrale:

- Parkering (merking, underlag, helling)
- Informasjonstavle (høyde, lesbarhet)
- Gang- og turvei (ledelinjer, underlag, helling, bredde, hvileplasser)
- Toalett og omkledningsrom
- Hvile-/rasteplasser (gapahuk, utemøbler, avfallsbeholder)

Kravene til universell utforming skal imidlertid balanseres mot kravene om minst mulig inngrep i landskap og naturmiljø. Når kryssende hensyn gjør at krav til universell utforming ikke fullt ut kan tilfredsstilles, skal kravene til økt tilgjengelighet likevel ivaretas så langt praktisk mulig.

For at en atkomstsone skal godkjennes som tilrettelagt for funksjonshemmede (vist på skilt, kart, brosjyrer med mer), må som et minimum parkering og informasjonspunkt tilfredsstille kravene i kapittel 8 i *Norsk Standard for universell utforming av opparbeidete uteområder*. Hvis atkomstsonen innbyr til opphold og aktivitet må i tillegg området ha et toalett som tilfredsstiller kravene i standarden.

I malen er universell utforming delt inn i tre ulike grader. Det må ut fra områdets bruk, tilgjengelighet og naturgitte forhold vurderes hvilke av de tre alternativene som er aktuelle å bruke.

5 Litteratur

Naturvårdsverket, 2015: Riktlinjer för entréer till Sveriges nationalparker. Rapport 6656.

Naturvårdsverket, juni 2007; Friluftsanordningar – en vägledning för planering och förvaltning.

DN-håndbok 17-2001 «Områdevern og forvaltning»

DN-håndbok 27-2006 «Naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv»

Snøhetta 2014: Merkestrategi for Norges nasjonalparker

Merkehåndboka http://www.merkehandboka.no/merkehandboka/

Miljødirektoratet, 2015; Veileder for besøksforvaltning
Miljødirektoratet, 2015; Veileder for brukerundersøkelser

Miljødirektoratet 2015: Malverk for merket norges nasjonalparker; Skiltsystem og designmanual. norgesnasjonalparker.no

Miljødirektoratet
Telefon: 03400/73 58 05 00 | **Faks:** 73 58 05 01
E-post: post@miljodir.no
Nett: www.miljødirektoratet.no
Post: Postboks 5672 Torgarden, 7485 Trondheim
Besøksadresse Trondheim: Brattørkaia 15, 7010 Trondheim
Besøksadresse Oslo: Grensesvingen 7, 0661 Oslo

Miljødirektoratet jobber for et rent og rikt miljø. Våre hovedoppgaver er å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning.

Vi er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet og har mer enn 700 ansatte ved våre to kontorer i Trondheim og Oslo, og ved Statens naturoppsyn (SNO) sine mer enn 60 lokalkontor.

Vi gjennomfører og gir råd om utvikling av klima- og miljøpolitikken. Vi er faglig uavhengig. Det innebærer at vi opptrer selvstendig i enkeltsaker vi avgjør, når vi formidler kunnskap eller gir råd. Samtidig er vi underlagt politisk styring. Våre viktigste funksjoner er at vi skaffer og formidler miljøinformasjon, utøver og iverksetter forvaltningsmyndighet, styrer og veileder regionalt og kommunalt nivå, gir faglige råd og deltar i internasjonalt miljøarbeid.

SEL KOMMUNE

Vår dato: 15.05.2020 **Vår referanse:** **Saksbehandler:** Ole Aasaaren

Referat.

Arbeidsgruppe Mulighetsstudie Spranget - Mysusæter

Dato: 15.05.20
Sted: Skype/HUB Otta
Tid: 10.00-12.30

Tilstede: Erlend Dokken, Erland Husom, Liv Bjerke (Skype), Torfinn Stenersen, Magne Thøring, Jan Teigen og Ole Aasaaren.

Forfall: Eirin Berge og Hans Ellingsve

Sak	Tema	Oppfølging
1	**Presentasjon av ny medlem i arbeidsgruppa.** - Tjønnbakkvegen v/Magne Thøring blir ny medlem i arbeidsgruppa. - Nasjonalparkstyret avklarer om det er aktuelt å delta i arbeidsgruppa.	Eirin
2	**Referat fra møtet i arbeidsgruppa 03.12.19** Referatet ble godkjent.	
3	**Referat fra møtet i styringsgruppa 02.03.20** Referatet ble gjennomgått og tatt til orientering. Oppsummeringen i referatet som gir retning for arbeidsgruppas videre arbeid ble gjennomgått. Fra referatet til møtet i styringsgruppa: **"Oppsummering**: ➢ Hensikten med et Viewpoint er todelt: - bidra til å lede trafikken bort fra villreintrekkene - bidra til opplevelser og næringsutvikling på Mysusæter ➢ Styringsgruppa ønsker at det skal være en felles arbeidsgruppe for Viewpoint og Spranget. Styringsgruppa mener det er vanskelig å gjøre tiltak som påvirker trafikken	

<table>
<tr><td></td><td>innover i fjellet uten å gjøre trafikkregulerende tiltak for Spranget.
➢ Styringsgruppa ber arbeidsgruppa vurdere tekniske løsninger, betalingsløsninger, tidsbegrensninger og sanitærforhold ved parkeringsplassen på Spranget.
➢ Styringsgruppa ber arbeidsgruppa vurdere alternative plasseringer av et Viewpoint på Mysusæter.
➢ Et Viewpoint skal tilrettelegges for helårs bruk. "</td><td></td></tr>
<tr><td>4</td><td>Svar på søknaden fra Miljødirektoratet

Ole orienterte om avslaget på vår søknad til Miljødirektoratet.</td><td></td></tr>
<tr><td>5</td><td>Gjennomgang av planforutsetningene i området som omfattes av Mulighetsstudien.

Ingunn Synstnes ga en oversikt over aktuelle planer og plan-bestemmelser i området. Kart og oppsummering av aktuelle planbestemmelser ligger vedlagt referatet.</td><td></td></tr>
<tr><td>6</td><td>Viewpoint
▪ Drøfte styrker og svakheter ved alternative plasseringer.

<table>
<tr><th>Plassering:</th><th>Styrker</th><th>Svakhet</th></tr>
<tr><td>Toppen av skiheisen</td><td>- Nært til parkeringsplass på Mysusæter
- relativt kort tur
- antatt konfliktfritt
- avstand til reinstrekk
- kan utvikles nærings-messig sammen med skiheisen/gondol
-god utsikt mot Rondane fra toppen
- ligger i utviklings-sone i regional plan (sone 3)</td><td>- fra parkeringsplassen går besøkende i "feil"retning hvis utsiktsmålet er Rondane
- vil besøkende oppsøke et skiheisområde og gå "med ryggen mot Rondane"?
- mange "forstyrrende" inntrykk i utsiktsbildet
- relativt sterk stigning
- usikker interesse fra næringsaktører</td></tr>
<tr><td>Ranglarhø</td><td>- i samsvar med anbefaling fra Mimir
- nærhet til Rondane
- mindre forstyrrende inntrykk fra utsiktspunkt
- leder folk til park-grensen
- lett tilgjengelig fra Tjønnbakken
- ligger i buffersone i regional plan. (sone 2)
- tilrettelegging for ferdsel prioriteres for å redusere</td><td>- lang avstand fra parkeringsplass på Mysusæter
- relativt nært parkgrensa
- ligger i buffersone regional plan
- mulig konflikt med hytter dersom Tjønnbakken benyttes som parkering</td></tr>
</table>
</td><td></td></tr>
</table>

		ferdsel til sone 1 i regional plan. - godt tilrettelagt for rundtur i området	

- **Gjennomgang av ambisjonsnivået på et utsiktspunkt.**

  Oppsummering:
  Arbeidsgruppa registrerer at søknaden til Miljødirektoratet ikke ga tilsagn om midler for å utvikle et beskrevet Viewpoint som var relativt ambisiøst.
  Med betydelig mindre planleggingsmidler kan ambisjonsnivået måtte reduseres noe. Men endelig vurdering av ambisjonsnivået har sammenheng med valg av lokalisering.

- **Anbefaling til styringsgruppa.**

  Oppsummering:
  Arbeidsgruppa har foreløpig ikke samlet seg om en anbefaling**.**
  Videre arbeid kan konkludere med en anbefaling – eller at styringsgruppa får presentert fordeler og ulemper ved ulike alternativ.

7 **Spranget**

- **Drøfte aktuell tiltak for regulering.**

Forslag fra Sel Fjellstyre :
Fjellstyre mener Spranget bør være en dagparkering på størrelse med dagens kapasitet. Etablering av elektronisk bom i «Dumpa». Helst med telling som informerer om ledige plasser. For å unngå at folk kommer til full parkering/stengt bom bør den infoen være på Mysuseter.
Regulering av tidspunkt må testes ut og må derfor sees på som grove forslag. Åpning kl 05, stenging for innkjøring kl 19, fri utkjøring.
Bruksberettigede bør fristilles reguleringene. I sesong bør jegere ha egen regulering.
Langtidsparkering bør flyttes til Mysuseter. Her må behovene for Rondvassbu løses. En mulighet er at inntekt på parkering drifter en skyttelbuss. Lignende det de har på Gjende.

Oppsummering:
- Arbeidsgruppa mener det må innføres en regulering som hindrer langtidsparkering på Spranget. Vi tok ikke konkret stilling til hvor skillet går mellom korttid- og langtidsparkering.
- Det kan være et naturlig skille mellom dagsturparkering og overnatting.
- Langtidsparkering for besøkende i Rondane henvises til p-plass på Mysusæter.

	- I sesongen med åpen butikk kan det kanskje være et samarbeid med butikken om "skyttelbil" kjøring inn til Spranget av langtidsparkerende mot avgift? - Det må finnes en løsning som betyr at parkering på Spranget er avgiftsbelagt. Men arbeidsgruppa har foreløpig ikke et konkret forslag til betalingsløsning. - Hvis det innføres regler om kun dagsparkering på Spranget er det kanskje ikke nødvendig å gradere p-avgift opp mot antall timer, men kun operere med en dagsats. - Arbeidsgruppa mener at Statsskog, som grunneier, kan være en naturlig aktør som kan ilegge parkeringsavgift på Spranget. Dette er ikke kvalitetssikret. ▪ **Tekniske løsninger/betalingsløsninger/tidsbegrensninger og sanitærforhold.** **Oppsummering:** **-** Arbeidsgruppa mener at må vurderes å legge til rette for en toalettløsning på Spranget. I dag er det økende problem at området rundt p-plassen blir benyttet som "toalett", uten at det er lagt til rette for det. Arbeidsgruppa mener at en transportabel sanitærløsning i sommersesongen kan være en aktuell løsningen for et sanitærtilbud på Spranget. En utfordring er hvem det er som kan ta ansvar for drift og vedlikehold av en slik løsning. ▪ **Alternativ p-plass til dagens beliggenhet på Spranget.** **Oppsummering:** **-** I møtet lanserte Tjønnbakkvegen AL v/leder et alternativ om å flytte p-plass på Spranget fram mot toppen av Tjønnbakken. - På tross av at det ikke er pekt som et alternativ i Mimir rapporten eller i kommunestyrevedtaket under behandlingen av denne rapporten, så drøftet arbeidsgruppa innspillet fra Tjønnbakkvegen. - Det har tidligere vært fremmet – og drøftet- lignende forslag i forbindelse med parkeringssituasjonen på Spranget. - Tjønnbakkvegen mener at opparbeiding av ny parkeringsplass må kombineres med revegetering av eksisterende plass. - Tjønnbakkvegen mener ny parkeringsplass kan flyttes så langt fram at det er forsvarlig å knytte et sanitæranlegg til kommunalt nett. - Tjønnbakkvegen argumenterer med at ny parkeringsplass kan kombineres med et "servicebygg" som også kan fungere som et utsiktspunkt mot Rondane. - Ny parkeringsplass kan også være et gunstig utgangspunkt for tursti til eventuelt utsiktspunkt i/på Ranglarhø - Ny parkeringsplass kan også regulere et skille mellom langtids-parkering og korttidsparkering. - Adkomstveg til Rondvassbu består som i dag.	

8.	**Plan for videre arbeid.** ▪ Innkjøp av landskapsplanlegging som inkluderer helhetlig planlegging i tråd med ambisjonene i Mulighetsstudien. **Oppsummering:** Arbeidsgruppa har ikke konkludert i spørsmålet om lokalisering av et utsiktspunkt. Med begrensa midler er det ønskelig å ha et mer avklart grunnlag for en bestilling. ▪ **Sammenhengen mellom et Viewpoint og parkerings-plassen på Spranget**. **Oppsummering:** - Arbeidsgruppa er av den oppfatningen at sammenhengen mellom planleggingen av et utsiktspunkt og parkeringsplass(er) er slik at det må presenteres som en helhet. - Som et ledd i en vurdering av alle alternativ ønsker arbeidsgruppa å invitere Tjønnbakkvegen til et snarlig møte der de presenterer sin planer for å flytting av parkeringsplassen på Spranget. - Selv om Tjønnbakkvegen inviteres til å gi en samlet presentasjon av sitt forslag betyr ikke det at arbeidsgruppa har konkludert på om dette alternativet skal være med i et videre arbeid. ▪ **Momenter til en oppdragsbeskrivelse** **Oppsummering:** Ikke drøftet.	

Rondane-Dovre
nasjonalparkstyre

Saksframlegg

Arkivsaksnummer: 2020/5129-1 **Saksbehandler:** Trond Stensby **Dato:** 24.04.2020

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	27/2020	10.06.2020

Rondane NP - Dovre NP - Oppføring av nye informasjonstavler etter ny merkevarestrategi.

Innstilling fra forvalter

Med hjemmel i vedtektene for Rondane-Dovre nasjonalparkstyre pkt. 8.4, og med henvisning til Forvaltningsplan for de store verneområdene i Rondane, Besøksstrategien for Rondane nasjonalpark og bestillingsdialogen for 2020 pkt. *3. Oppføring av nye informasjonstavler etter ny merkevarestrategi på utvalgte steder i Rondaneregionen.»* godkjenner nasjonalparkstyret følgende opplegg:

Prioriterte arbeidsoppgaver:

1. Montering av de 15 portalskiltene i cortenstål på utvalgte steder, jf. tabell A.
2. Sanering av eksisterende skilt etter behov, jf. tabell A og B.
3. Videre arbeid med ulike plakater, tekst, foto, kart og design.

Punkt 2 og 3 blir å gjennomføre så langt midlene rekker, etter at pkt 1 er gjennomført.

Tabell A. Prioritert liste, innfallsporter planlagt oppsatt portalskilt.Gammel informasjon vil bli sanert.

Sted	Antall skilt
Rondvassbu	3
Eftansåe	3
Fallet v. avkjøring fra fv 27	3
Rudland fjellsenter	3
Lundegard (Venabygdsfjellet)	3
Sum	**15**

Tabell B. Liste over informasjonspunkt der en enten skal utsette arbeidet, avvikle informasjonen om verneområdene, eller punkt som ikke er aktuelle å tilrettelegge.

Utsette	**Avvikle**	**Ikke aktuell**
Spranget	Brattbakken	E6 aust
Mysusæter	Gammelgarden	Storrhusranden
Hageseter	Bjørgebu	Folldal gruver
Barthbua	Dørålevegen	Venabygdsfjellet 1 og 2
Grimsdalshytta	Fallet (v. gårdsbruket)	Spidsbergseter
Krøkla		Fryosen
Dørålseter		Sohlbergs plass/Atnasjø kafe
Frybrua		Atnabrua vannbruksmuseum
Tollevshaugen		Straumbu
		Smuksjøseter
		Høvringen handel

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:

1 Kart_Infopunkt

2 Informasjon om verneområda i Dovrefjell og Rondane 2019 R S Strand

3 Status innfallsporter til Rondane nasjonalpark 2014

Saksopplysninger

Bakgrunn

Denne saken gjelder etablering av informasjonspunkt rundt Dovre nasjonalpark og Rondane nasjonalpark i tråd med merkevaren Norges nasjonalparker. Det er også behov for informasjon ved Hemmeldalen naturreservat, men det må en komme tilbake til i et eget prosjekt.

I bestillingsdialogen for Rondane-Dovre nasjonalparkstyre 2020 er det satt av kr. 200.000,- til:
«3. Oppføring av nye informasjonstavler etter ny merkevarestrategi på utvalgte steder i Rondaneregionen.»

Videre står det om tiltaket:
«Oversikt over prioriterte informasjonspunkt er utarbeidet av informasjonsansvarlig og forankres i styret.»

Oversikten det vises til er hentet fra rappporten «Informasjon om verneområda i Dovrefjell og Rondane. Rapporten er fra 2019, og utarbeidet av Rebecca Nedregotten Strand, som i en periode var engasjert som informasjonsmedarbeider ved Norsk Villreinsenter.

Tilgjengelig materiell

Nasjonalparkstyret har allerede 15 cortenstålplater. Tre av disse er reservert for bruk ved Rondvassbu. Tavlene er lagret hos hendholdsvis Håkon Nårstad (3) og Oppland Stål (12). Vi mangler plakater (har temaplakat villrein og kartplakat), men mangler for eksempel temaplakat kulturminner i Rondane, plakat for Frydalen og Grimsdalen LVO.

Status innfallsporter til Rondane nasjonalpark 2014, Statens naturoppsyn.

Fra før finnes rapporten fra Statens naturoppsyn: «Status innfallsporter til Rondane nasjonalpark 2014». Her står det bl.a.:

«Det ble derfor laget nye verneområdeplakater for alle verneområdene i 2007. Denne informasjonen er etablert som informasjonstorg knyttet opp mot parkeringsplassene.

Det ble etablert et samarbeid med nasjonalparkriket reiseliv og kommunene Ringebu, Nord-Fron, Dovre og Sel for å få en helhetlig plan for informasjonen i 2009. I tråd med forvaltningsplanen ble det enighet om å samle informasjonen knyttet til nasjonalparkene/verneområdene med lokal informasjon på informasjonstorg med samme utforming på hovedinformasjonspunktene. Informasjon fra verneområdestyret var på egne plakater som stod sammen med bedriftsinformasjon og informasjon fra kommunene. Tekstdelen og bildene på plakatene ble sett i sammenheng slik at man unngikk samme informasjon på flere plakater. I tillegg ble det i fellesskap bestemt at alle plakatene skulle være på både norsk, engelsk og tysk.

…

For Nasjonal turistvei Rondane var det Vegvesenet som tok ansvaret for utbedring og vedlikehold av parkeringsplassene.

…

For informasjonen knyttet opp mot turisthyttene ble det valgt en enklere modell. Her ble det laget mer lokale plakater som var tilpasset det enkelte sted.

…

Det er gjort en vurdering på bruken av dagens innfallsporter til Rondane nasjonalpark. I denne sammenheng er en innfallsport definert som der den besøkende kan parkere bilen før man går på fottur eller opplever Rondane på avstand. Innfallsportene er delt inn i 3 hovedgrupper i forhold til dagens bruk. Der man har delt innfallsportene i forhold høy, middels og lav besøksmengde.

A: Høy besøksmengde med over 5000 passeringer knyttet til ferdselstellere ca 1 km innenfor innfallsporten i nasjonalparken. Eller at innfallsporten ligger langs en vei som fører til at mange turister/besøkende raster i området og opplever Rondane.

B: Middels besøksmengde med mellom 1000 og 5000 passeringer knyttet til ferdselstellere ca 1 km innenfor innfallsporten i nasjonalparken.

C: Lav besøksmengde med under 1000 passeringer knyttet til ferdselstellere ca 1 km innenfor innfallsporten i nasjonalparken.»

I rapporten fra SNO er det registrert 20 innfallsporter til nasjonalparkene, se figur 1 og tabell 1.

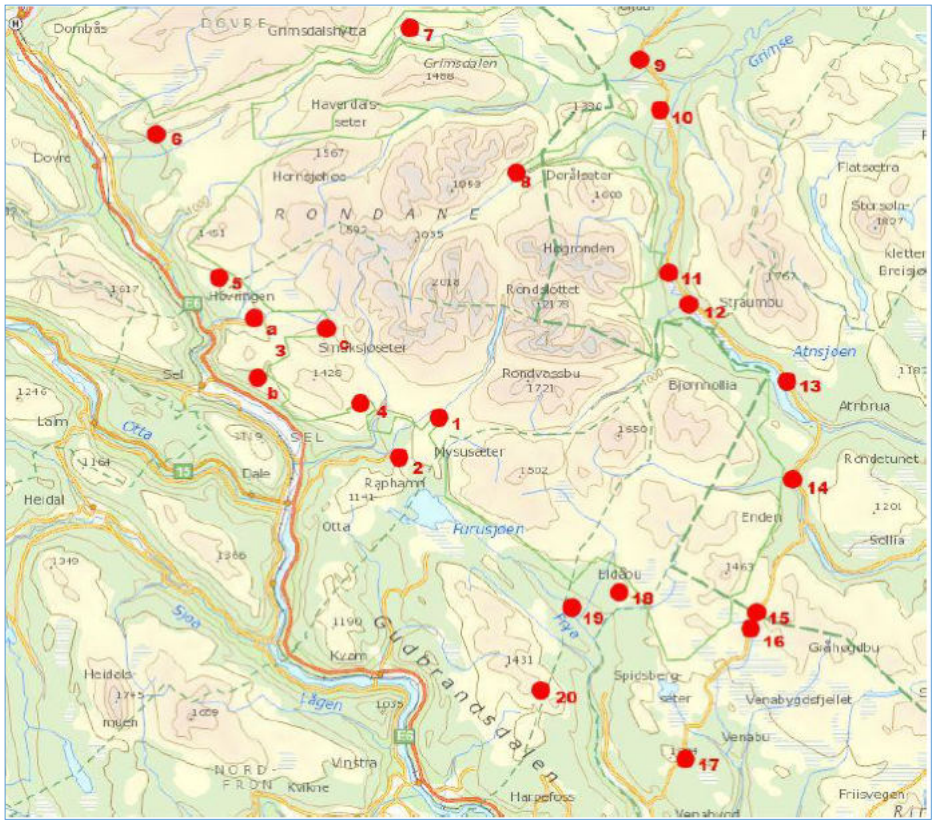

Figur 1. Innfallsporter, Statens naturoppsyn, 2014.

Tabell 1. Innfallsporter – SNO, 2014. (A – C = ulik besøksmengde)

Nr	Sted	Informasjon	Parkeringsplass – Status	Søppelstativ/toalett med mer	Bruk
1	Spranget 32 V 538472 6856006	felles infotorg med Sel kommune og reiselivet	Utbedret	Søppelstativ. iNasjonalparker/Sel fjellstyre hadde naturveiledning på plassen i årene 2008-2012	A
2	Mysuseter 32 V 536017 6853058	felles infotorg med Sel kommune og reiselivet	Utbedret	Søppel og toalett	A
3a	Høvringen 32 V 524630 6862234	felles infotorg med Sel kommune og reiselivet ved	Bruker butikken sin, ikke utbedret	Mange bruker eller overnatter på en turistbedrift. Totalt 15	A

Nr	Sted	Informasjon	Parkeringsplass – Status	Søppelstativ/toalett med mer	Bruk
		Høvringen handel		overnattingsbedrifter.	
3b	Høvringen-Putten seter 32 V 525865 6857979	Felles infotorg med Sel kommune og reiselivet	Utbedret	Tilgang på søppelstativ og toalett dersom man benytter Putten seter	B
3c	Høvringen-Smuksjøseter 32 V 530166 6861793	Felles infotorg med Sel kommune og reiselivet	Utbedret	Tilgang på søppelstativ og toalett dersom man benytter Smuksjøseter turisthytte	A
4	Kampen 32 V 532969 6856559	Markert grensa med grensestein med logo.	Uendret		B
5	Skogseter 32 V 522385 6864704				C
6	Eftansåi 32 V 516721 6874648	Felles infotorg med Dovre kommune og reiselivet	Etablert parkeringsplass	Søppelcontainer og toalett.	C
7	Grimsdalen, Barthbua 32 V 533908 6884007	Felles infotorg med Dovre kommune og reiselivet	Uendra, Dovre fjellstyre driver en enkel fjellcamp	Søppelcontainer og toalett. Drives av Dovre fjellstyre	A
8	Dørålseter 32 V 542604 6874405	Felles infotorg med Dovre kommune og reiselivet. I vegkrysset inne ved setrene.	Parkering i tilknytning til Øvre og nedre Dørålseter.	Søppelcontainer. Utedo driftet av Dovre fjellstyre	A

Nr	Sted	Informasjon	Parkeringsplass – Status	Søppelstativ/toalett med mer	Bruk
9	Fallet 32 V 549556 6882633	Felles infotorg med Dovre kommune og reiselivet	Parkeringsplass utbedret av vegvesenet		B/C
10	Blæsterdalen 32 V 551653 6880049	Felles infotorg med Dovre kommune og reiselivet	Parkeringsplass utbedret av vegvesenet		B/C
11	Gammelgarden 32 V 553661 6868108	Info om Atnsjømyrene naturreservat			B/C
12	Straumbu 32 V 555337 6865904	Felles infotorg med Nasjonalturistvei	Parkeringsplass utbedret av vegvesenet	Straumbu drives i sommersesongen tilgang på søppelstativ og toalett	A
13	Sohlbergplass 32 V 562262 6861510	Turistattraksjon	Parkeringsplass utbedret av vegvesenet	Søppelstativ	A
14	Vulua 32 V 563714 6854139	Parkeringsplass utbedret av vegvesenet	Søppelstativ		C
15/16	2 Parkerings-plasser på Venabygds-fjellet ved Fv27 (Muen). Ved fylkesgrensa: 32 V 561995 6844097	Informasjonssti knyttet til villrein	Parkeringsplass utbedret av vegvesenet	Søppelstativ og toalett på den ene parkeringsplassen	A

Nr	Sted	Informasjon	Parkeringsplass – Status	Søppelstativ/toalett med mer	Bruk
17	Venabygds-fjellet – Langbakken 32 V 557888 6833902	Under planlegging	Skisseprosjekt utarbeidet av vegvesenet		
18	Søre Eldåseter 32 V 552060 6844620				C
19	Frydammen 32 V 549544 6842436				C
20	Krøkla 32 V 547534 6837052	Felles informasjons-punkt med Nord-Fron kommune	Etablert		B
Andre	Felles informasjons-punkt med Dovre kommune i Dovre sentrum.	Etablert	Ligger ved butikken.		
Andre	Atnbrua vannbruks-museum	Etablert	Etablert av Nasjonal turistvei Rondane		

Informasjon om verneområda i Dovrefjell og Rondane. Rebecca Nedregotten Strand, 2019.

I tabell 2 er det vist en oversikt over informasjonspunkt fordelt på ulike kommuner etter Strand sin rapport. I rapporten er 35 ulike steder vurdert som informasjonspunkt.

Tabell 2. Oversikt over informasjonspunkt i kommuner, kartlagt av R.N. Strand 2019

Kommune	Antall	Videreføre	Forslag til nye	Forslag fjernet	Ikke aktuelle
Sel	7	Putten seter; Rondvassbu; Mysusæter; Spranget; Smuksjøseter.	Høvringen;	Høvringen handel;	
Dovre	11	E6 Aust; Hageseter; Eftansåe; Barthbue; Grimsdalshytta; Tollevshaugen; Dørålseter.	Storrhusranden; Norsk villreinsenter; Dombås felles.	Dombås	
Folldal	6	Dørålsvegen/Blæsterdalen; Fallet; Gammelgården; Straumbu; Brattbakken.	Folldal gruver		
Ringebu	4		Venabygdsfjellet v. Muen; Venabygdsfjellet v. Langbakken; Spidsbergseter; Lundegard.		
Nord-Fron	5	Krøkla;	Fryosen; Frybrua; Rudland fjellsenter	Bjørgebu;	
Stor-Elvdal	2				Sohlberg plass/Atnasjø kafé¸Atnabrua vanbruksmuseum
Antall	35	18	12	3	2

Et eget kartvedlegg som viser plassering av de enkelte informasjonspunktene følger vedlagt saken.

Rebecca Nedregotten Strand skriver i rapporten fra 2019, bl.a.:

«2.5 FORSLAG TIL TILTAK

2.5.1 INFORMASJONSPUNKT:

For båe nasjonalparkstyra vil det vere tenleg å sjå nærare på dagens informasjonsstruktur. Medarbeidar tilrår å styrke sentrale informasjonspunkt på stadar der ein når mange. Fleire stadar kan ein vurdere å redusere talet på punkt ute i

verneområdet og prioritere større punkt i randsonene. Sjå tabell over for konkrete forslag.

…

Heller ikkje i Dovre nasjonalpark kan ein setje opp nye skilt grunna manglande besøksstrategi. Også i dette tilfellet er årsaka stor arbeidsmengd for sekretariatet. Behovet for styrking av informasjon er stort. I arbeidet med besøksstrategi bør ein ha tett dialog med dei andre aktørane som informerer/ skal setje opp nye skilt over Dovrefjell: Dovrefjell-Sunndalsfjella NP, kongevegen og pilegrimsleia. Dersom ein samarbeider om informasjonspunkt vil ein gjere det lettare for brukarane å tileigne seg viktig informasjon, og ein vil bidra til å kunne kanalisere ferdsla i tråd verneføresegnene. Prosjektet Kongevegen over Dovrefjell varer til 2021.

Rondane nasjonalpark har besøksstrategi og kan såleis setje opp skilt i nytt design. Mange stadar er nye skilt på plass, men dessverre heng gamle skilt att. Ein bør ha ei målsetjing om å fjerne desse og heller supplere med temaplakatar i nytt design før sommarsesongen 2019. Det bør også avklarast kva som skal skje med punkt som det i dag er knytt usikkerheit til, som t.d. på Venabygdsfjellet.»

I tabell 3 er det gitt en omtale av hvert punkt fra tabell 2. Omtalen er hentet fra Strand sin rapport.

Tabell 3. Omtale av informasjonspunkt, etter rapport fra R.N. Strand.

Kommune:	**Kvar:**	**Kva:**	**Forslag til tiltak:**	**Tiltak ved større omlegging:**
Sel	Spranget i Sel kommune	Rondane-Dovre NP, NY	Suppler med temaplakat kulturminne. Nasjonalparkriket må fjerne falma plakatar. Skifer kan brukast oppatt.	Ved eventuelle endringar i parkeringssystem på Spranget/Mysusæter bør ein prioritere punktet der ein når flest.
Sel	Rondvassbu	Rondane-Dovre NP, NY og gamal.	Nye plakatar og skilt er klare. Må opp innan sommarsesongen 2019. Fjerne gamle plakatar.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.
Sel	Mysusæter i Sel kommune	Rondane-Dovre NP, NY	Byte ut og fjerne gamle plakatar. Vurder å endre utforminga slik at punktet verkar meir inkluderande. Plakatane blir skjult bak skiferhellene i dag. Kan t.d. fjerne nokre	Etablere som større start-/ utkikspunkt. Legge til rette med sti i randsone.

Kommune:	Kvar:	Kva:	Forslag til tiltak:	Tiltak ved større omlegging:
			av skiferhellene. Skifer med nasjonalparkriketplakat vil truleg kunne nyttast til temaplakat. Skifer kan brukast oppatt.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter dette punktet. Potensiale for å nå mange.
Sel	Høvringen v/butikken, Sel kommune	Rondane-Dovre NP, NY	Ta ned plakatar med verneområde-informasjon når nytt punkt på Høvringen er klart.	
Sel	Høvringen nytt punkt	Nytt punkt som kan erstatte Høvringen handel. Anbefalar tilrettelegging av sti til Anaripigg og Karihaug med tilhøyrande informasjon.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.
Sel	Putten sæter i Sel kommune	Rondane-Dovre NP, NY	Flytting av punkt og supplering med temaplakat er på gong. Då vil punktet fungere godt.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.
Sel	Høvringen Smuksjøsæter i Sel kommune	Rondane NP gamal?? Nasjonalparkriket: Høvringen + Sel kommune	Setje opp ny plakat, fjern gamle. Temaplakat Formokampen/ villrein? Skifer kan brukast oppatt.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.
Dovre	Norsk villreinsenter på Hjerkinn		Informasjon om verneområda vil få eitt av løpa i det nye formidlingsarealet til Norsk villreinsenter.	Besøkssenter for Rondane og Dovre NP, Dovrefjell-Sunndalsfjella NP og villrein. Organisert som

Kommune:	Kvar:	Kva:	Forslag til tiltak:	Tiltak ved større omlegging:
				ein del av Norsk villreinsenter.
Dovre	E6-AUST	Rondane og Dovre NP – gamal. Vesle-Hjerkinn LVO – gamal, Dovre NP – gamal.	Oppdatere plakatar. Fjern gamle. Plasser på frittståande cortentavler.	Informere i samarbeid med Dovre/ Oppdal kommune og Dovrefjell-Sunndals-fjella NP og Kongevegen. Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter utvikling av dette punktet.
Dovre	Storrhusranden	Fokstumyra NR-gamal. Sykkelrute Dovrefjell-NY	Etablere informasjons-punkt for Dovre NP i samarbeid med Dovre kommune og Dovrefjell-Sunndals-fjella NP og Kongevegen.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter utvikling av dette punktet.
Dovre	Dombås	Må få fjerna skilt med «nasjonalparksenter» som heng utanfor Frichs der det i dag ikkje er noko. På kafeen Heime er det turistinformasjon og brosjyrar.	Etablere informasjons-punkt i samarbeid med Dovrefjell-Sunndals-fjella NP/Rein-heimen og Dovre kommune.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter utvikling av dette punktet.
Dovre	Barthbua i Grimsdalen	Rondane-Dovre NP, NY + To gamle plakatar som skal bytast ut.	Suppler med nye temaplakatar snarast råd.	Målrette informasjon og tilrettelegging betre for born? Ved eventuell større reduksjon av punkt:

Kommune:	Kvar:	Kva:	Forslag til tiltak:	Tiltak ved større omlegging:
				Behald dette punktet.
Dovre	Dørålseter	Informasjon festa på sikk-sakk tavle ved krysset til dei to setrane. Tavla står ved ein container.	Skal stå eit skilt i krysset til Øvre og Nedre Dørålseter. Foreslått flytta til parkering v øvre og nedre Dørålseter. Bytte til nye plakatar. Setje opp informasjon om parkeringsforbod utanfor tilviste plassar i tråd med forslag i besøksstrategi.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter eitt punkt i området.
Dovre	Hageseter	Rondane-Dovre NP, NY + Dovre NP gamal + Vesle-Hjerkinn LVO	Plassert på «sikk-sakk»-skilt saman med plakatar frå Nasjonalparkriket. Fjerne gamle plakatar og flytt informasjon til frittståande punkt.	Vesle- Hjerkinn har ei rekke kulturminne som kunne vore betre formidla. Kan det etablerast ein «carwalk» dit? Sti og skilting treng utbetring. Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter utvikling av dette punktet dersom det er i tråd med besøksstrategi.
Dovre	Eftansåi	Rondane NP, Grimsdalen LVO, Dovre NP. Rondane+Dovre NP NY.	Sikk-sakk skilt. Også to plakatar frå Nasjonalparkriket. Berre ein av seks plakatar er i ny design. Sett opp to/tre cortenplater på meir sentralt punkt.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Avvikle punkt dersom ein vurderer at det er nok informasjon i/om Grimsdalen.

Kommune:	Kvar:	Kva:	Forslag til tiltak:	Tiltak ved større omlegging:
			Rondane + Dovre NP, Grimsdalen LVO eventuelt temaplakat sæterdrift.	Mest brukt i vintersesongen.
Dovre	Grimsdalshytta	Dovre NP, Grimsdalen LVO, Rondane NP, kart over Dovre og Rondane NP. Alle gamalt design.	Fjerne gamle. Sette opp nye om Rondane+Dovre NP, samt Grimsdalen LVO. Informasjon på tømmerstativ, men fin plassering. Må ikkje bytast ut.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Avvikle punkt dersom ein vurderer at det er nok informasjon i/om Grimsdalen.
Dovre	Tollevshaugen	Dovre NP, Rondane NP gamle. + plakatar m turtips og brosjyrebehaldar	Må setjast opp nye skilt som passar til det kulturhistoriske miljøet med verneområde-informasjon, informasjon om stiar og temaplakat sæterdrift/kulturlandskap.	Ved etablering av ny parkerings-plass lenger nede i vegen; flytte informasjon hit. Ved eventuell større reduksjon av punkt: Avvikle punkt dersom ein vurderer at det er nok informasjon i/om Grimsdalen.
Folldal	Folldal gruver	Pr. i dag er det berre info. om Knutshø LVO utandørs her.	Etablere felles utkiks-/startpunkt i samarbeid med Dovrefjell-Sunndalsfjella NP. Cortenplate med info om Rondane + Dovre NP.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter dette punktet. God utsikt til Rondane.
Folldal	Folldal infopunkt, Brattbakken			Informasjonspunkt i samarbeid med Folldal kommune og Dovrefjell-Sunndals-fjella NP. Plakat om

Kommune:	Kvar:	Kva:	Forslag til tiltak:	Tiltak ved større omlegging:
				Rondane + Dovre NP. Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter Folldal gruver.
Folldal	Dørålvegen/ Blæsterdalen i Folldal kommune	Rondane NP – gamalt design Rondane-Dovre NP, kart i gamalt design.	Står på felles sikk-sakk skilt med kommune mm. Avviklast.	
Folldal	Gammelgarden i Folldal	Atnsjømyrene NR, men ingen info frå NP.	Supplere med meir informasjon dersom ein ynskjer å legge til rette for trafikk herfrå.	Styrk og oppgrader punktet, eller avvikle.
Folldal	Fallet	Rondane-Dovre NP NY, Grimsdalen LVO gamal, Dovre NO gamal, Rondane NP	Fjerne gamle plakatar. Få opp tre cortenplater nærmare bom. Rondane/Dovre NP, Grimsdalen LVO og tema sæter.	Vurder avvikling av dette punktet dersom informasjon gjennom dalen blir vurdert som nok. Ved eventuell større reduksjon av punkt: Avvikle.
Folldal	Straumbu	Rondane-Dovre, ny plakat	Tiltak utført. Same punkt som før, ein verneområdeplakat og to frå NTV.	Legge til rette for carwalk i randsone. Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.
Ringebu	Venabygds-fjellet 1 v. Muen	Ingen info førebels.	Etablere informasjon-punkt på sørsida av vegen i samarbeid med Vegvesenet. To	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.

Kommune:	Kvar:	Kva:	Forslag til tiltak:	Tiltak ved større omlegging:
			cortenplater: Rondane NP og tema villrein.	
Ringebu	Venabygdsfjellet 2 v. Langbakken	Vitja for vurdering	Foreslått, ingen tiltak gjort.	
Ringebu	Spidsbergseter	Vitja for vurdering	Utbygt område med kommersiell drift.	Det blir sett opp ei DNT-hytte ved Forrestadsætre. Ein må vurdere om trafikken til denne vil generere behov for informasjonspunkt i området.
Ringebu	Lundegard	Vitja for vurdering	Utbygt område med kommersiell drift. Naturleg stoppestad for mange. To informasjons-skilt med torv på taket, ingen informasjon frå forvaltinga. Mykje plass, må vurderast om ein når mange med informasjon her og difor bør informere. Langt frå vernegrensa.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter Muen.
Nord-Fron	Krøkla	Frydalen LVO + Flakkstjønna NR, Rondane og Dovre NP NY, Sødorpfjellet	Godt punkt. Fjern gamle plakatar. Truleg plass til ny info på skifertavlene.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.
Nord-Fron	Fryosen	Ingen info førebels	Setje opp mindre skilt med informasjon om Frydalen LVO	Ved eventuell større reduksjon av punkt:

Kommune:	Kvar:	Kva:	Forslag til tiltak:	Tiltak ved større omlegging:
				Vurder om informasjon er naudsynt.
Nord-Fron	Frybrua	Ingen info førebels	Setje opp mindre skilt med informasjon om Frydalen LVO og at veg er vinterstengt av omsyn til villreinen.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Vurder om informasjon er naudsynt.
Nord-Fron	Bjørgebu	Frydalen LVO	Flytte punkt til stad der ein når fleire.	
Nord-Fron	Rudland fjellsenter	Frydalen LVO	Etablere nytt start-/utkikspunkt med informasjon på tavler, sikteskive og benkar. Legge til rette for born.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter eitt godt informasjonspunkt på Kvamsfjellet.
Stor-Elvdal	Sohlberg plass/Atnasjø kafé.		Vurderer ikkje informasjon her som naudsynt, sidan det er ei rekke andre informasjonspunkt i nærområdet.	
Stor-Elvdal	Atnbrua vannbruksmuseum	Nasjonal turiststi.	Foreslått punkt i besøksstrategi. Korte opningstider. Truleg plass til infopunkt om ein finn det naudsynt. Anbefaler å ikkje prioritere dette punktet.	

I rapporten frå R. N. Strand er det vidare drøfta forholdet til ulike målgrupper:

«Det har vorte gjennomført brukarundersøkingar i alle tre nasjonalparkane. NINA skreiv i 2014 rapporten Karaktertrekk ved de besøkende til innfallsporter i Rondane og Dovre nasjonalparker. Denne er basert på ferdsletal frå 2009-2014, samt data frå svarkasser i 2009. For Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark finst mellom anna NINA-rapporten Ferdsel i

Snøhettaområdet frå 2013, ein del av FoU-prosjektet Horisont Snøhetta. Ei felles problemstilling for verneområda er korleis ein skal legge til rette for ferdsle og samstundes ta vare på villreinen. I rapporten for Rondane og Dovre skildrar forskarane «push-pull» strategiar, dvs. korleis ein kan styre ferdsla ved å avgrense moglegheiter (push), eller ved å etablere nye moglegheiter på eigna stadar ved hjelp av fysisk».

Designmanual for Norges nasjonalparker

Vårt prosjekt gjelder oppsetting av fysisk informasjon etter en nasjonal merkevarestrategi for Norges nasjonalparker.Det er utarbeidet en Designmanual for Norges nasjonalparker, som ligger på internett:

https://designmanual.norgesnasjonalparker.no/ .

Her står det bl.a. om konseptet:

«Den visuelle identiteten er bygget på konseptet portal. En portal er en inngangsport som også symboliserer overgangen mellom to dimensjoner; det kultiverte og det naturlige.

…

Nasjonalparkene, alle verneområder, besøkssentrene og nasjonalparklandsbyene og -kommunene vil både være vertskap for opplevelser og vise omsorg for de besøkende og naturen. En ny og samlende visuell identitet åpner porten til nye opplevelser, senker terskelen for besøk og øker kunnskapen om naturen. Sammen tar vi vare på det aller fineste vi har.»

Det er laget en egen mal for skiltsystem:

https://designmanual.norgesnasjonalparker.no/maler/skiltsystem .

I malen for skiltsystem står det bl.a.:

Materialbruk
«Norges nasjonalparkers skiltsystem består av 11 ulike skilt som alle bygger på de samme designprinsippene.

Anbefalt material i alle skilt er stål eller tre. Anbefalt tykkelse for stålet er 20 mm for frittstående skilt og 10 mm for vegghengte skilt.»

Fundamentering

«Grunnforhold

Skilt som settes opp på fjellgrunn må forankres til fjellet. Hvordan dette gjøres må tilpasses i hvert enkelt tilfelle.

Skilt som settes opp på løsmasser må ha en fundamentering tilpasset grunnforholdene. Løsmasser varierer fra sand og grus til myr og leire. I vindutsatt områder er vind den viktigste ytre belastingen å ta hensyn til. Fundamentet må dimensjoneres slik at det ikke blir setninger i grunnen. Grunnen må tåle vekten av skiltet, fundament og de ytre belastningene. Alle disse faktorer må tas hensyn til når fundamentene for skiltene dimensjoneres. Det skal alltid bygges inn en sikkerhet for at skiltene ikke velter eller kommer ut av posisjon. Avhengig av løsmasser og klima, må en i mange områder hindre at tele bringer skiltene ut av posisjon.»

Stort portalskilt (se figur 2)

«Størrelse skilt: 800×2000 mm

Base: Cortenstål 20 mm (15mm + 5mm)

Tekst: Laserskjæres i 5mm-platen, bokstaver i rustfritt stål tvinges inn.

Portalvindu: Laserskjært

Bruksområde: Benyttes ved utkikkspunkt eller øvrige innfallsporter hvor du ser det aktuelle området gjennom det utskårede vinduet. Plasseres ikke inne i verneområdet, men ved infrastruktur, og slik at du ser inn i det aktuelle verneområdet. Plasseres ikke langs bilvei.

NB! Det må legges til 25 cm på lengden for skilt som skal stå på bakken. Dette er for å gi skiltene tilstrekkelig fundamentering. Skiltene bør etter de er produsert stå på lagring utendørs i ca tre måneder før de settes ut i terrenget. Dette for å rense de rustfrie bokstavene mens rusteprosessen pågår. Se instruks i veileder for vedlikehold.»

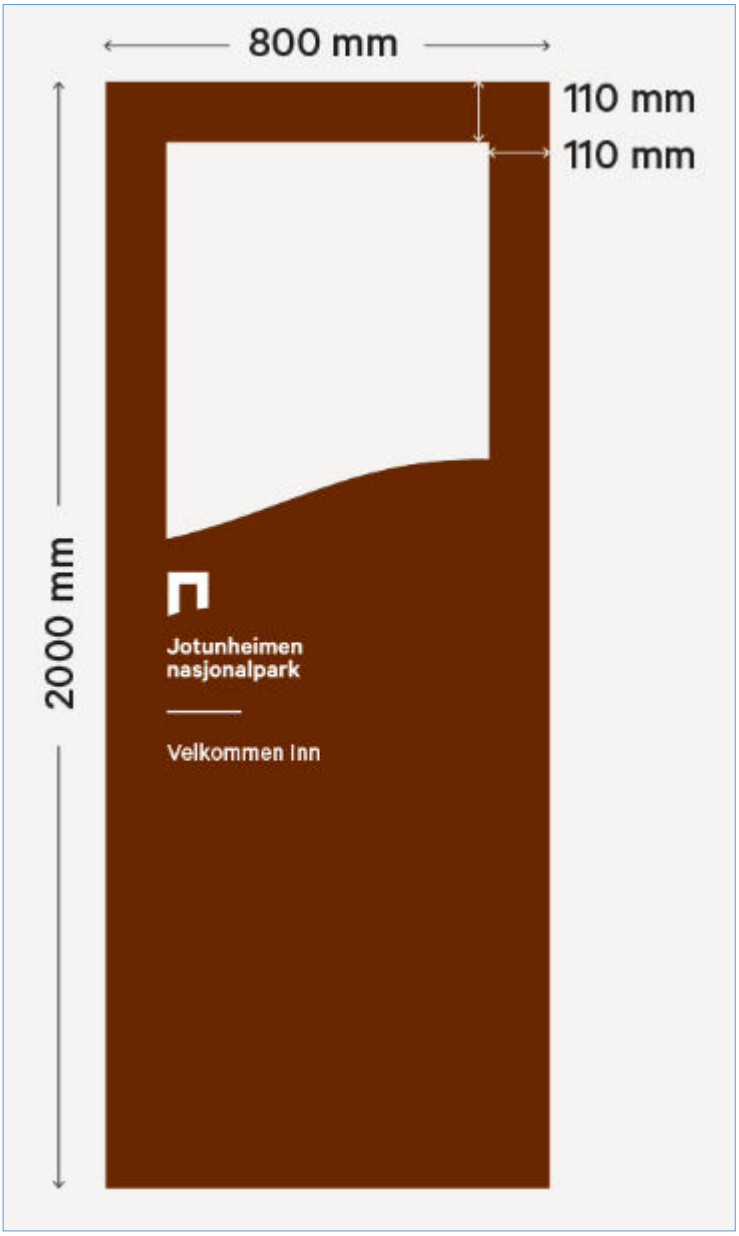

Figur 2. Stort portalskilt – prinsippskisse etter designmanualen for Norges nasjonalparker.

Hjemmelsgrunnlag

Delegering

Miljøverndepartementet har i brev av 9. mars 2011 delegert forvaltningsmyndigheten for verneområdene til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre i medhold av naturmangfoldloven § 62, jf. § 77.

Vedtekter

Pkt. 8.4

Som forvaltningsmyndighet skal styret i besøksstrategien vurdere behovet for særskilte informasjonstiltak. Styret er hovedansvarlig for informasjonstiltak og skal gjennomføre dette i henhold til Miljødirektoratets merkestrategi.

Verneformål – forskrift

§ 2.*Formål*

Formålet med opprettelsen av Rondane nasjonalpark er å:

- *ta vare på et stort, sammenhengende og i det vesentlige urørt fjellområde,*
- *ta vare på et høyfjellsøkosystem med et egenartet og variert biologisk mangfold,*
- *ta vare på sentrale leveområder til villreinstammen i Rondane,*
- *sikre variasjonsbredden i naturtyper som Rondaneområdet omfatter, herunder innslag av høyereliggende bjørke- og barskog,*
- *bevare landskapsformer og særpregede geologiske forekomster,*
- *ta vare på verdifulle kulturminner.*

Allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

§ 3 Vernebestemmelser

1. Landskapet
1.1. Området er vernet mot inngrep av enhver art, herunder oppføring av bygninger, tilbygg, gjerder, anlegg og faste og midlertidige innretninger, … oppsetting av skilt, ... Opplistingen er ikke uttømmende.

§ 5.Forvaltningsplan

Forvaltningsmyndigheten kan iverksette tiltak for å fremme formålet med vernet. Det skal utarbeides en forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for oppsyn, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon mv. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Miljødirektoratet.

Forvaltningsplan

Innfallsportene

- Spranghaugen – den største innfallsporten til Rondane
- Mysuseter
- Kampen, Putten, Høvringen og Smuksjøseter
- Grimsdalen
- Dovrefjellaksen

- Hjerkinn-Folldal
- Innfallsporter på Rv 27 på strekningen Enden-Folldal
- Venabygdsfjellet
- Frydalen
- Informasjon på turisthyttene.

Naturmangfoldloven

I tillegg til behandling etter verneforskrift og eventuelle retningslinjer i forvaltningsplanen (og naturmangfoldloven § 48) må søknaden også vurderes etter de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldlovens §§ 8-12 i (kunnskapsgrunnlag, føre-var prinsippet, samlet belastning på økosystemet, kostnader ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver samt miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder), jmf. § 7.

Presedens

Presedensvurderinger er ikke relevant i denne saken.

Vurdering

Målet for denne vurderingen er å legge fram en plan for gjennomføring av tiltak i bestillingsdialogen, med de midler som er til rådghet. Dette vil i grove trekk være:

1. Montering av de 15 portalskiltene i cortenstål på utvalgt steder.
2. Sanering av eksisterende skilt etter behov.
3. Videre arbeid med ulike plakater, tekst, foto, kart og design.

Punkt 2 og 3 blir å gjennomføre så langt midlene rekker, etter at pkt 1 er gjennomført.

Tiltakene vil måtte fortsette i 2021, og kreve ytterligere midler avsatt i bestillingsdialogen for neste år.

Opplegg for informasjon ved innfallsportene til Rondane nasjonalpark og Dovre nasjonalpark har blitt behandlet i tre ulike sammenhenger:

- Forvaltningsplan for de store verneområdene i Rondane, Fylkesmannen i Oppland
- Status innfallsporter til Rondane nasjonalpark 2014, SNO
- Informasjon om verneområda i Dovrefjell og Rondane 2019, Rebecca Nedregotten Strand.

Det er stor grad av sammenfall mellom de ulike rapportene, sjølv om vurderingene på detaljnivå kan variere noe. I denne vurderinga har vi lagt informasjonspunktene i Strand sin rapport til grunn.

Vi har ikke et antall portalskilt som gjør det mulig å sette opp slike ved alle definerte innfallsporter. Forslag til plassering av portalskiltene er listet opp i tabell 4. Gammel informasjon vil bli sanert. Nasonalparkforvalteren har i vurdering av hvor portalskiltene skal stå lagt vekt på å dekke:

- viktige innfallsporter med mye ferdsel.
- geografisk fordeling.

I tabell 5 er det vist en oversikt over informasjonspunkt der en foreslår enten å utsette arbeidet, avvikle informasjonen om verneområdene, eller punkt som ikke er aktuelle å tilrettelegge.

Informasjonspunkter som enten er foreslått avviklet eller er vurdert å ikke være aktuelle, har fått denne statusen fordi plassering og utforming må bli avklart i en pågående prossses, de

ligger for langt fra verneområdene, eller at området er dekt opp av andre informasjonspunkt i nærheten. Det er en skjønnsmessig vurdering å fastslå når et området er tilstrekkelig dekt med informasjonspunkter.

I tabell 6 er det gitt en oversikt over uførte informasjonstiltak i tråd med merkevaren.

Tabell 4. Prioritert liste, innfallsporter planlagt oppsatt portalskilt.Gammel informasjon vil bli sanert.

Sted	**Vurdering**	**Antall skilt**
Rondvassbu	Den mest besøkte turisthytta i Rondane, og et viktig knutepunkt for ferdsel, sommer og vinter.	3
Eftansåe	Parkering sommer og vinter, vegbom.	3
Fallet v. avkjøring fra fv 27	Innfallsport til Grimsdalen og Rondane.	3
Rudland fjellsenter	Hytteservice m.m. for Kvamsfjellet og Frydalen.	3
Lundegard (Venabygdsfjellet)	Utbygt område med kommersiell drift. Naturlig stoppested for mange .Venabygdsfjellet har stier og skiløypenett opp mot nasjonalparken. Når mange ved butikken her, i stedet for å tilrettelegge ved Muen. Det siste vil være uheldig for hensynet til villreinen.	3
Sum		**15**

Tabell 5. Oversikt over informasjonspunkt der en foreslår enten å utsette arbeidet, avvikle informasjonen om verneområdene, eller punkt som ikke er aktuelle å tilrettelegge.

Utsette	**Avvikle**	**Ikke aktuell**
Spranget	Brattbakken	E6 aust
Mysusæter	Gammelgarden	Storrhusranden
Hageseter	Bjørgebu	Folldal gruver
Barthbua	Dørålevegen	Venabygdsfjellet 1 og 2
Grimsdalshytta	Fallet (v. gårdsbruket)	Spidsbergseter
Krøkla		Fryosen
Dørålseter		Sohlbergs plass/Atnasjø kafe
Frybrua		Atnabrua vannbruksmuseum
Tollevshaugen		Straumbu
		Smuksjøseter
		Høvringen handel

Tabell 6. Utført informasjonstiltak, i tråd med merkevaren.

Sted	**Vurdering**	**Antall skilt**
Høvringen, nytt punkt	Stor hyttegrend og mye reiseliv. Kan kanalisere ferdsel til Anaripigg og Formokampen.	3
Putten	Parkeringsplass ved fjellstua	3
Norsk Villreinsenter	Blir en del av den nye «Fjellportalen».	

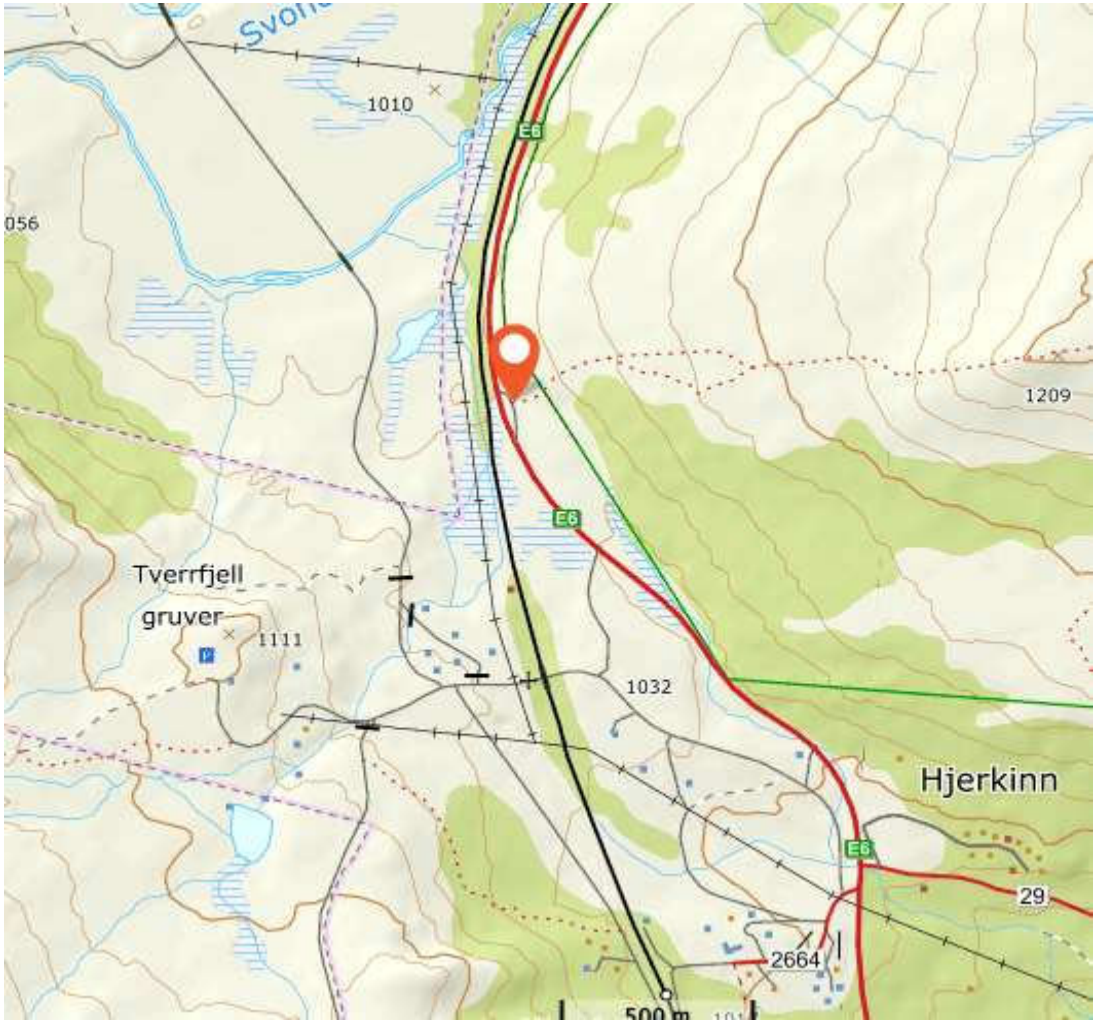
1010
E6
056
1209
E6
Tverrfjell
gruver
1111
1032
Hjerkinn
E6
29
2664
500 m

E6 AUST

Hjerkinnve
Gautåsætervegen
Vorkinnkveea
920
Saltsletta
lingen
Hageseter
turisthytte
Gautåsætre
Hytthaug
950
950

HAGESETER

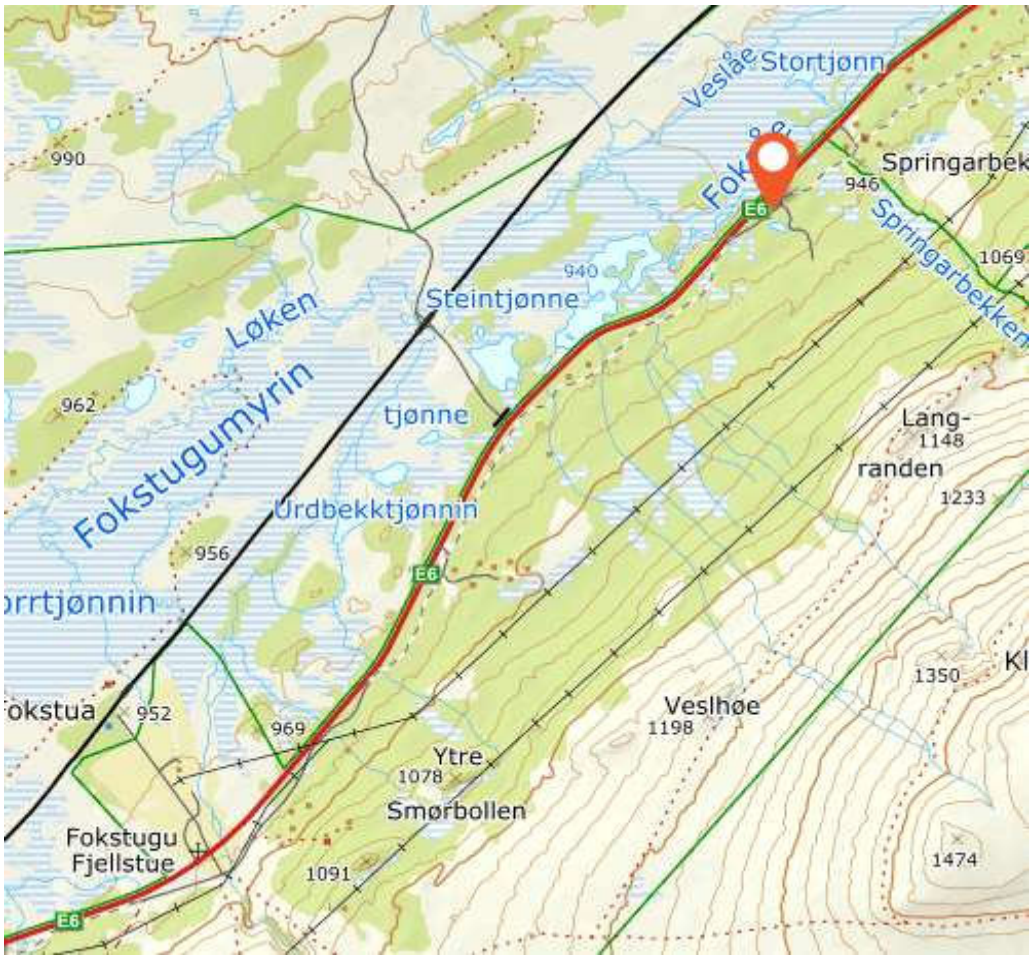

STORRHUSRANDEN

Haugje
Busjord
Skrugstad
Bakkesætre
Skjellstadsætre
Vardhøi
Heimare
Skardet
Vegaskilet
Storhovdaet
Vesltofte
Raudberget
Eftansåi
Tofte
Skjellom
Skjellstad
Bergseng
Øverjordet
Bjørkheim
Toftemo
Einbugga
Bergs-
Hovde
Stokkbekken
Bjørnsgard
grende
Svensgard
Ekrehagen
Tungåe
Torsteingard
Angard
Tunga
haugen
Stavåstjønne
Dovre
Åsen
Åsheim
Stavåe
Åsaranden
Hjerleid
Åsa-
Stigen
Bakken
Tårud
Slette
grende
Nysæterbekken
Ryddølstjønne

EFTANSÅE

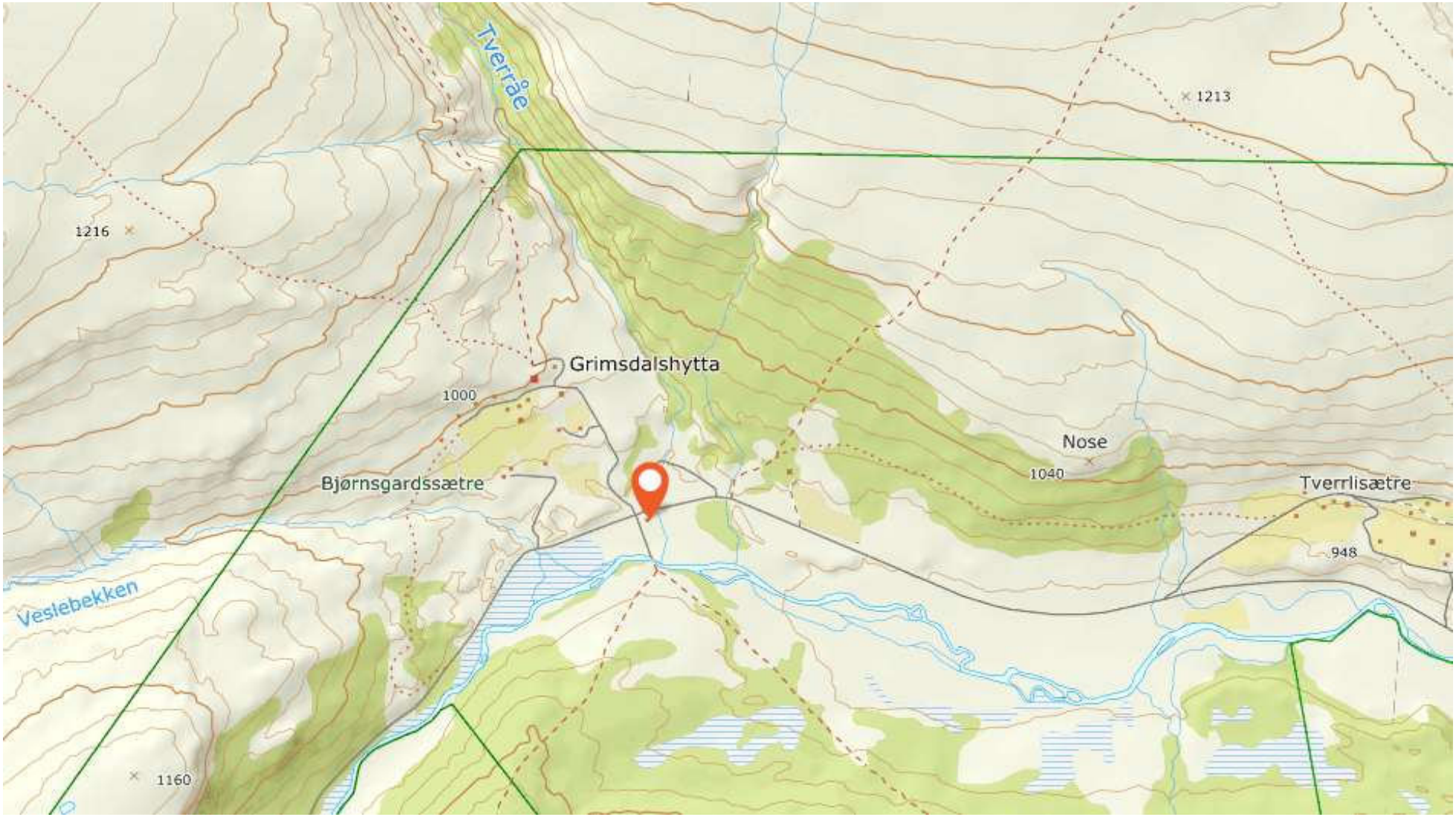
Tverråe
1213
1216
Grimsdalshytta
1000
Nose
1040
Bjørnsgardssætre
Tverrlisætre
948
Veslebekken
1160

BARTHBUE

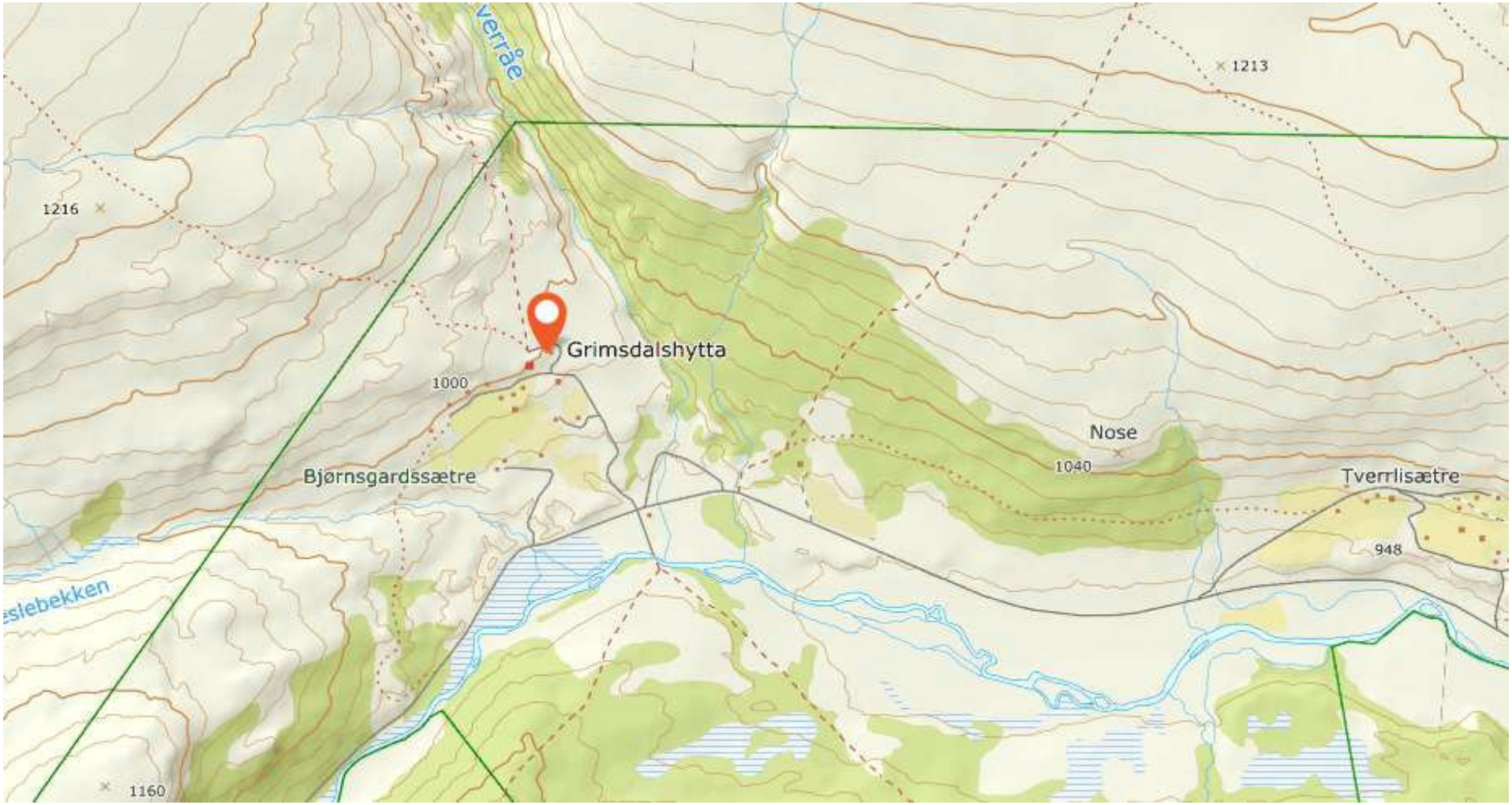

GRIMSDALSHYTTA

TOLLEVSHAUGEN

Grunna stengt bom, er det førebels ikkje gjort synfaring inne ved setrane.

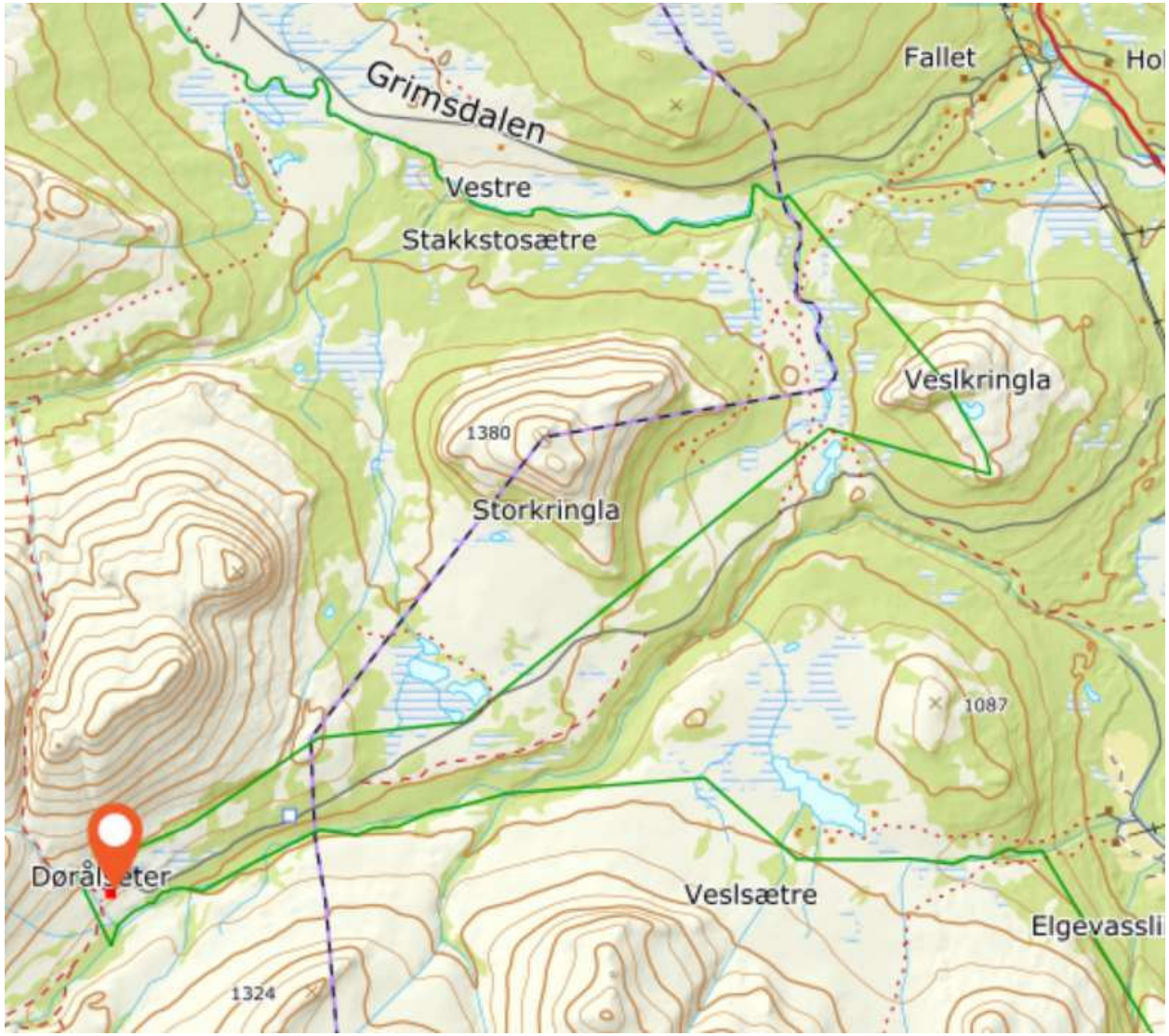

DØRÅLEN V. SETRENE

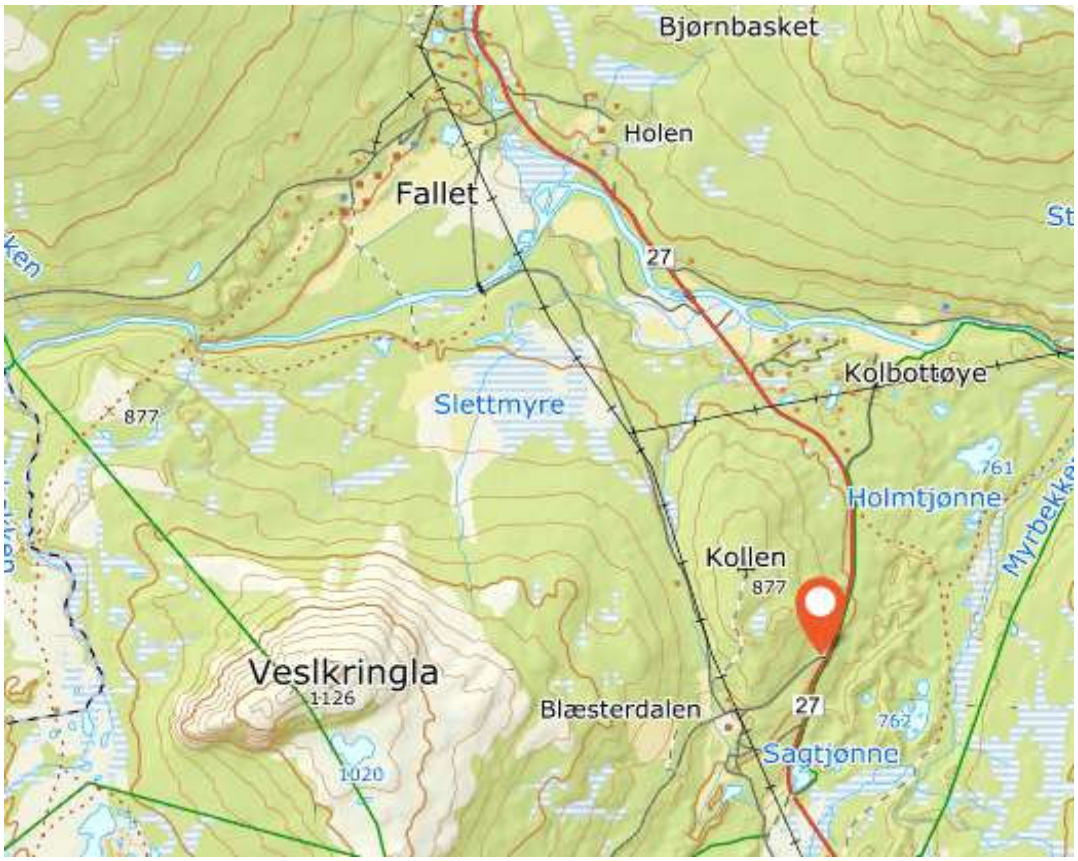

DØRÅLSVEGEN

FALLET v. gårdsbruket

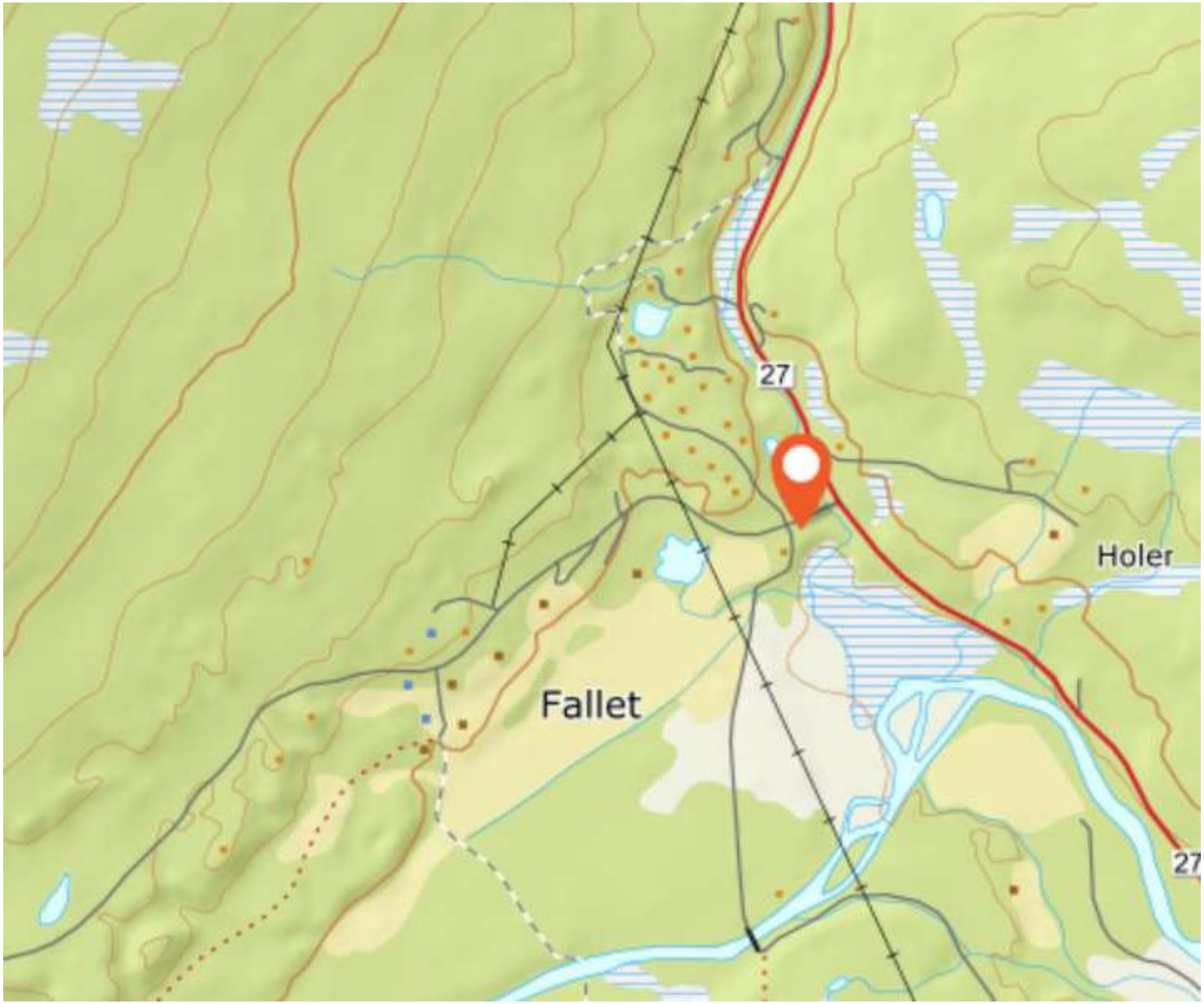

FALLET v. fv 27

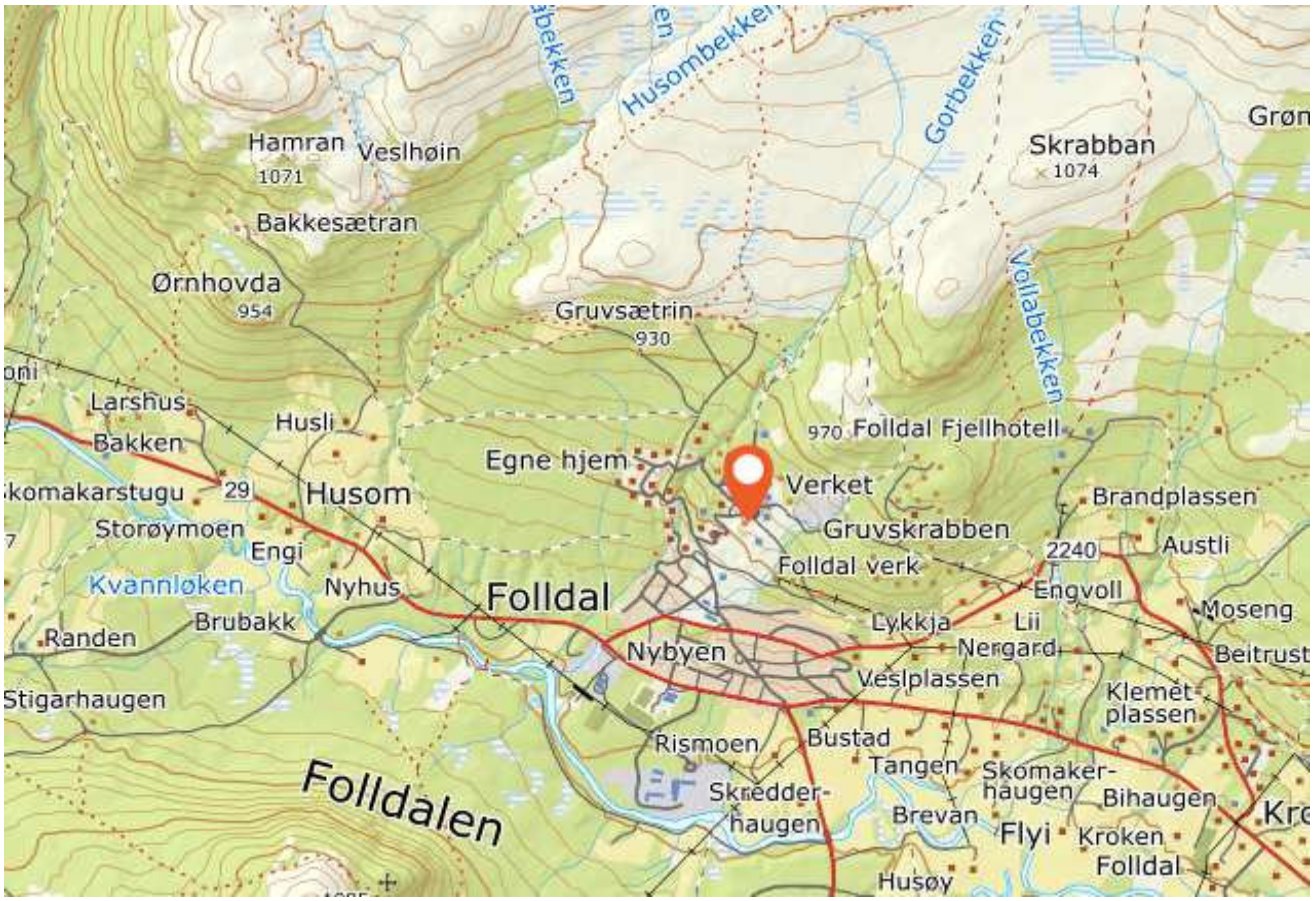

FOLLDAL GRUVER

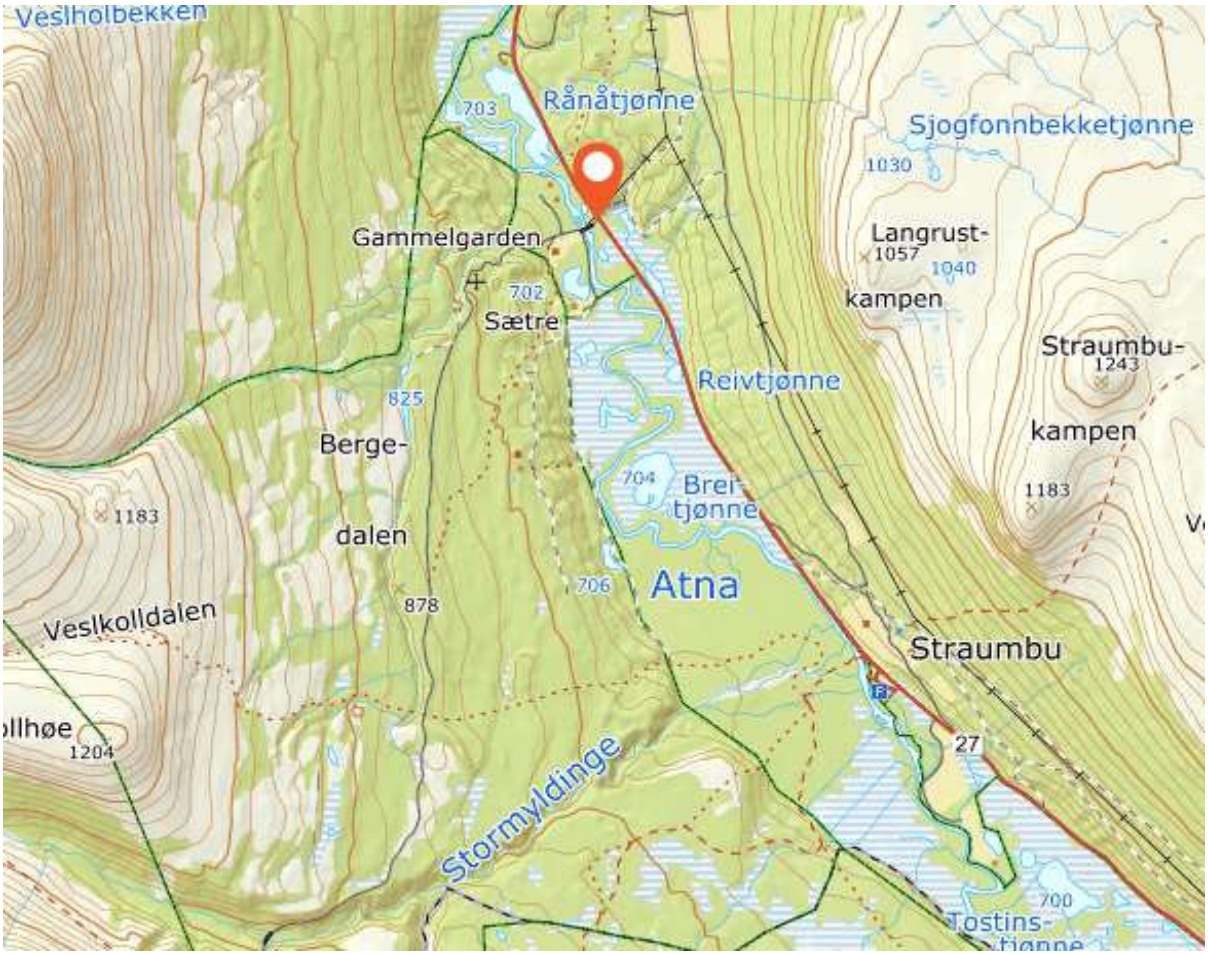

GAMMELGARDEN

høe
Gammelgarden
Straumbu
27
Atna
Ne
Musvolsætra
Bjørnhollia
Fagervoll

STRAUMBU

126
Karelen
Glittervika
Buholmen
Glitteroset
Luseby
Bupallan
Elgsvikje
stjønne
Furusjøen
852
Vassmillom
Vålå-
sjøen
852
Rauddyrodden
Frylisætra
Fryosen
Steinholmen
Rondgard
Kvamsvika
853
Krokbekken
Morkabekken
Skjemtjønna
Hovde
Hovde-
968
piggen
Varden
951
Rondablikk
Årvillingen
Haugsætrin
Haugsætra
Brendemosætra
Bjørgebu
870
Sildtjønn
Måså-

BJØRGEBU

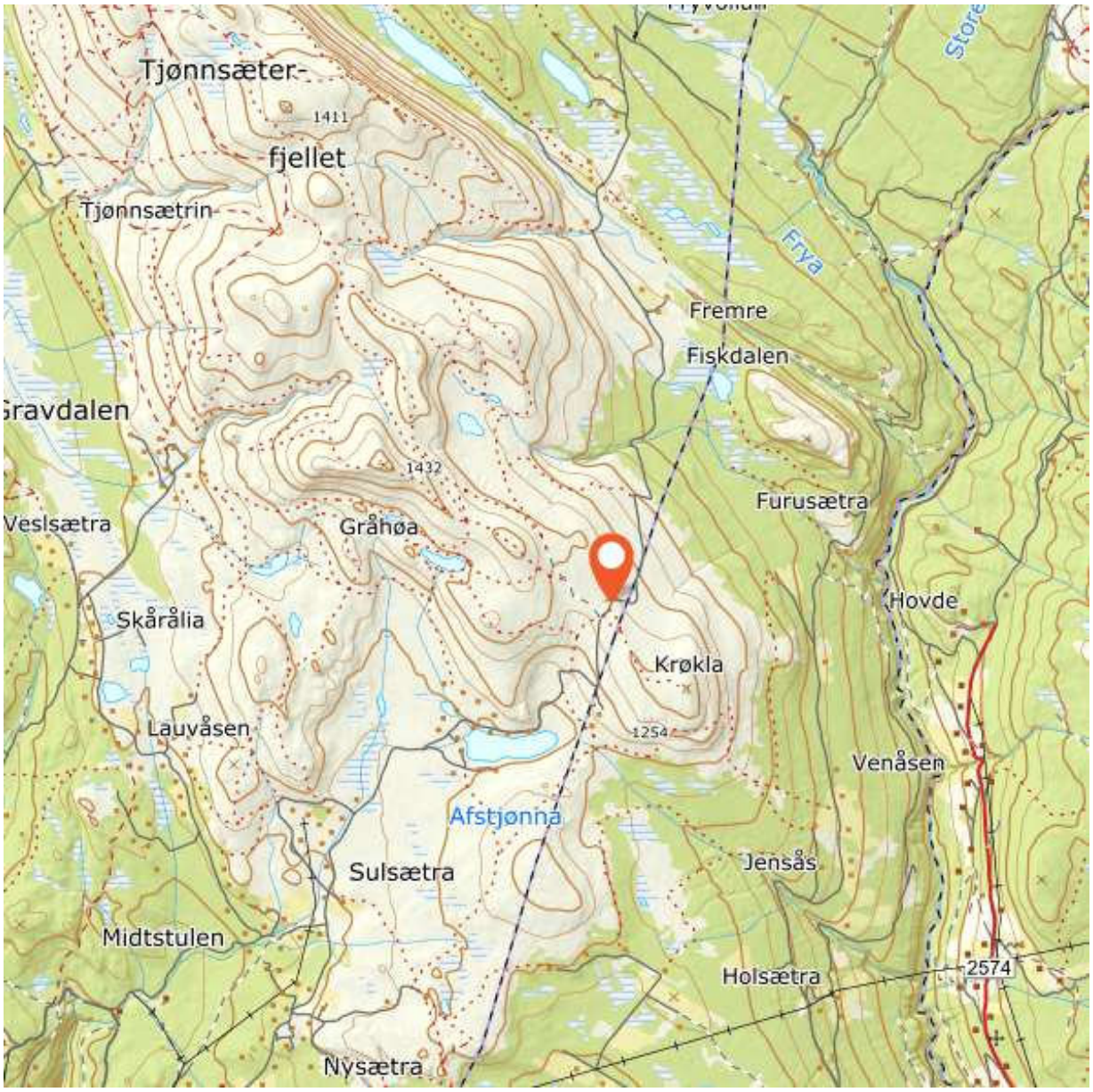
Tjønnsæter-
1411
fjellet
Tjønnsætrin
Frya
Fremre
Fiskdalen
Gravdalen
1432
Furusætra
Veslsætra
Gråhøa
Hovde
Skårålia
Krøkla
1254
Lauvåsen
Venåsen
Afstjønna
Jensås
Sulsætra
Midtstulen
Holsætra
2574
Nysætra

KRØKLA

Karelen
Glittervika
Buholmen
Glitteroset
Luseby
Bupallan
Elgsvikje
Furusjøen
852
Vassmillom
Frylisæt
Rauddyrodden
Fryosen
Steinholmen
Kvamsvika
853
Krokbekken
Hovde
Hovde-
968
piggen
Skjemtjønna
Varden
951
Rondablikk
Årvillingen
Haugsætrin

FRYOSEN

Karelen
1358
1312
1330
Glittervika
Buholmen
Glitteroset
Luseby
Bupallan
1321
Elgsvikje
Furusjøen
852
Frylibekken
Vassmillom
988
Frylisætra
1151
Rauddyrodden
Fryosen
Steinholmen
Jøråfossen
Kvamsvika
853
Frya
Frydalen
Krokbekken
Hovde
Hovde-
968
piggen
Skjemtjønna
Varden
951
Rondablikk
Årvillingen
874
Bjørgebu
870
Sildtjønnin
Måså-

FRYBRUA

RUDLAND FJELLSENTER

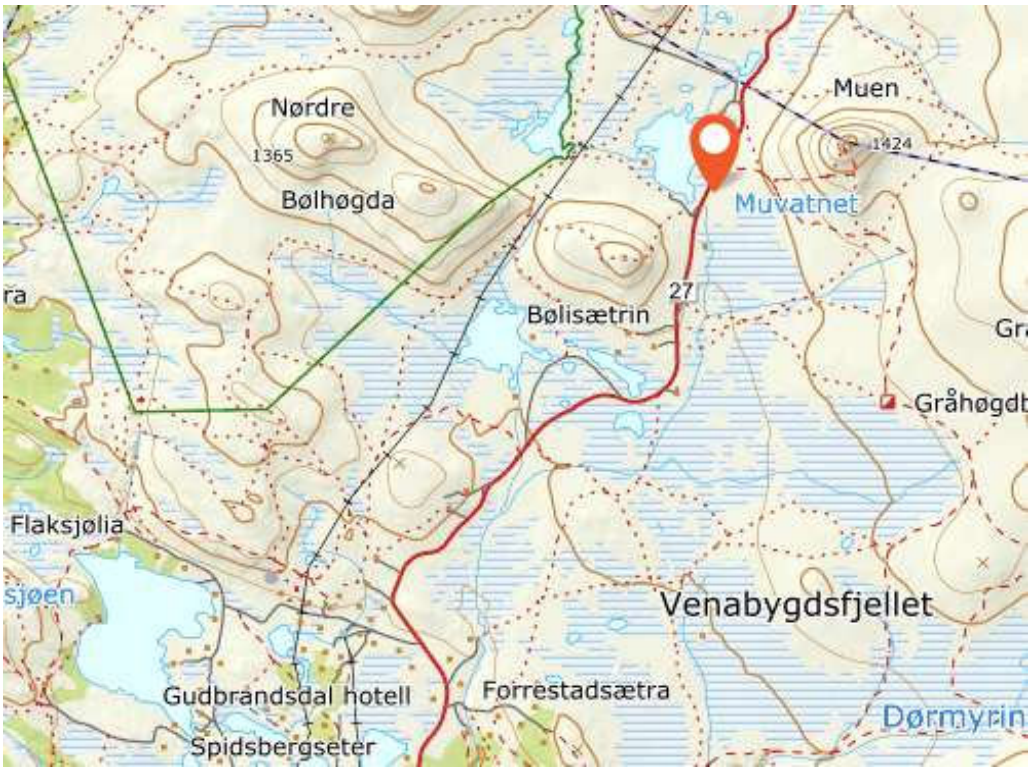
Muen
Nørdre
1365
Bølhøgda
1424
Muvatnet
27
Bølisætrin
Gråhøgdt
Flaksjølia
Venabygdsfjellet
Gudbrandsdal hotell
Forrestadsætra
Spidsbergseter
Dørmyrin

MUEN

HØVRINGEN HANDEL

HØVRINGEN

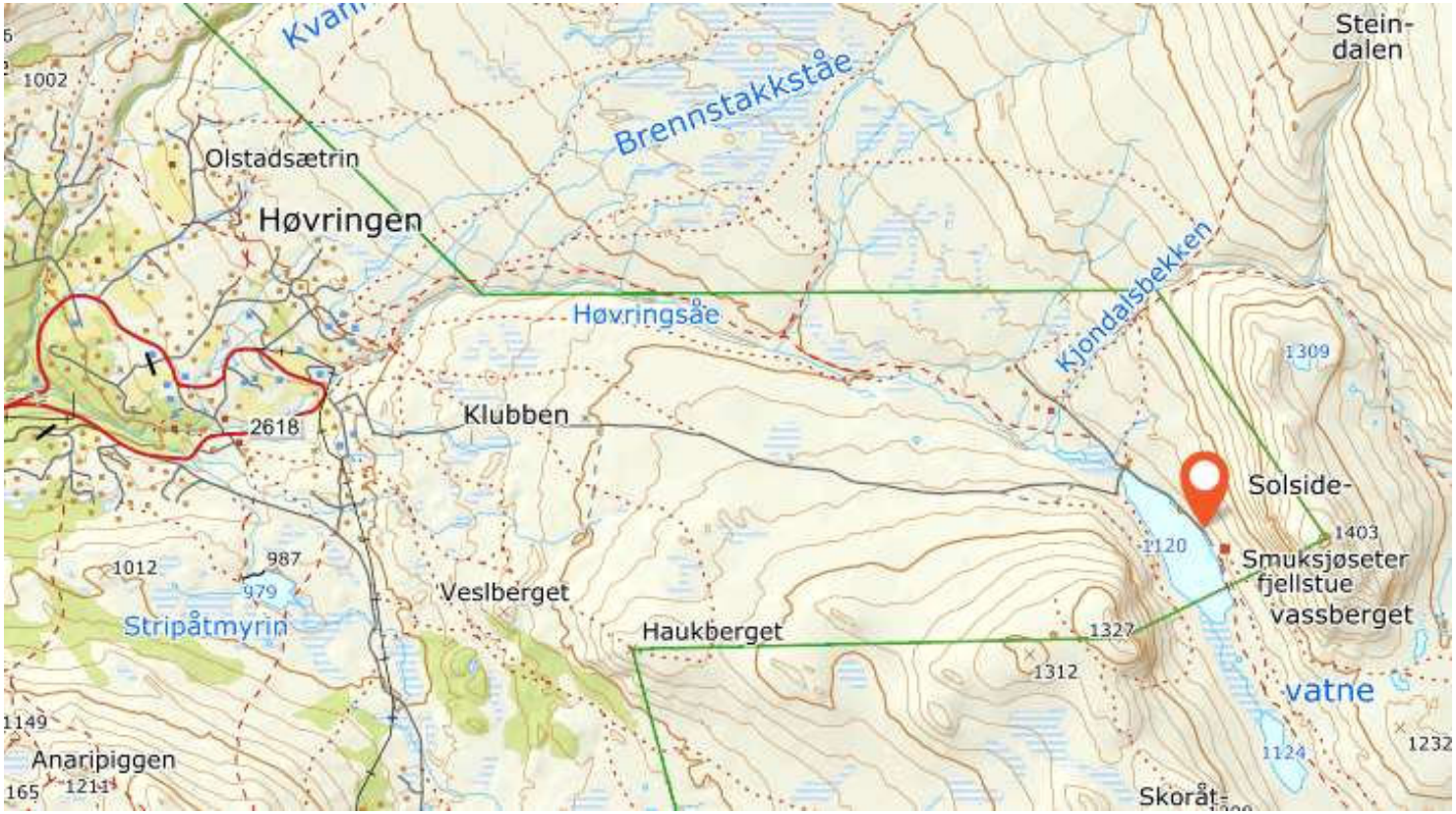

SMUKSJØSETER

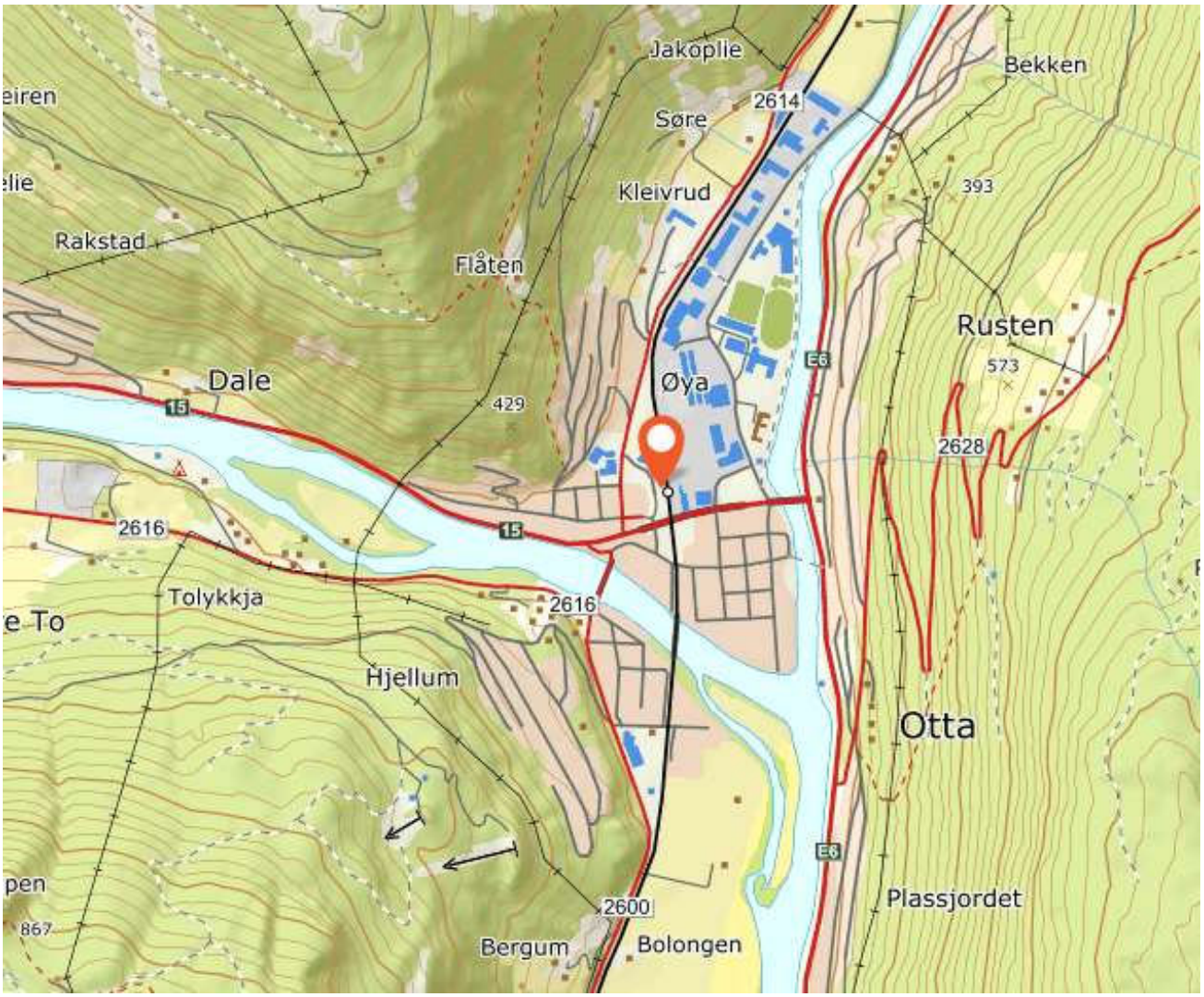

OTTA STASJON

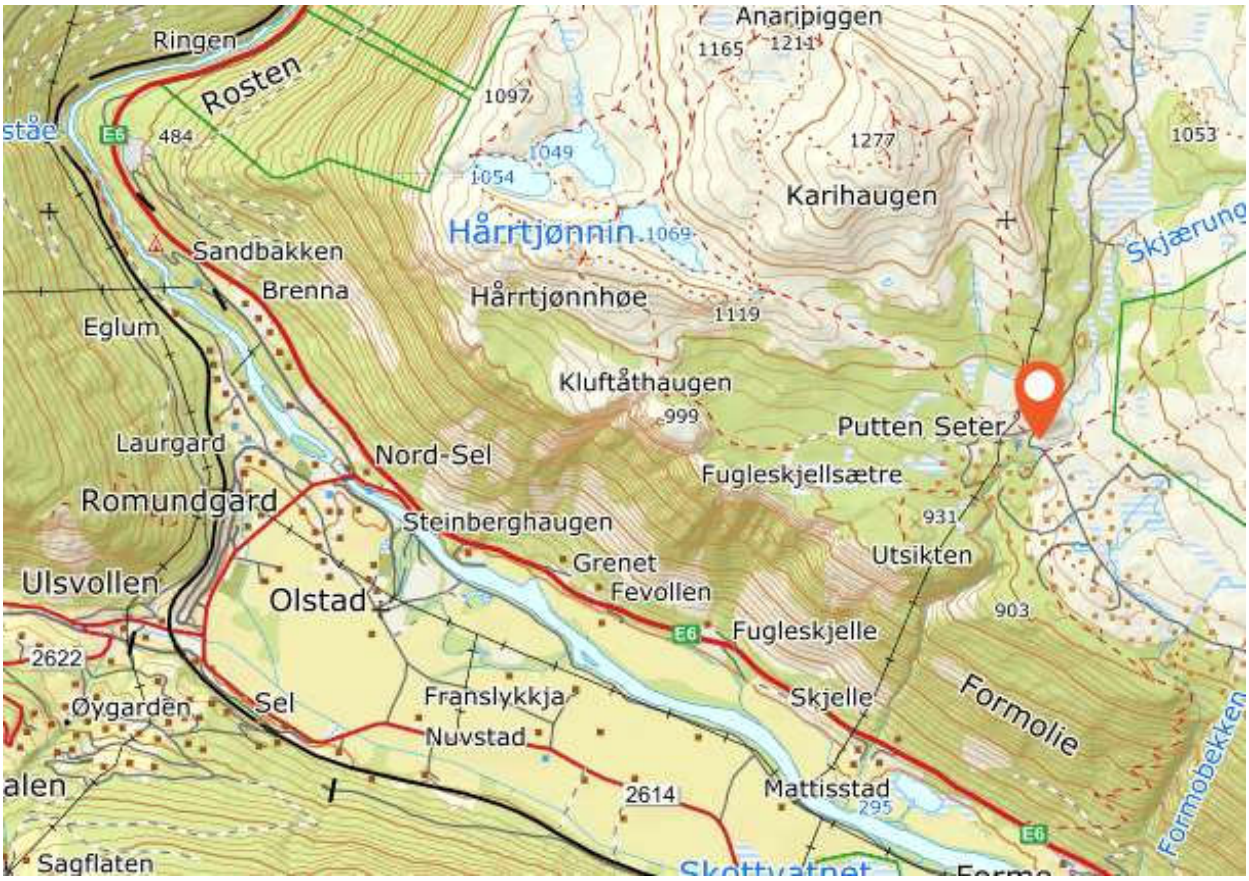

PUTTEN SETER

Smuksjø-
seter
Smiubelgin
Sel
Peer Gynt-hytta
Putten
seter
Formokampen
E6
Mysusæter
Selsverket
Dale
Raphamn
Otta
Furusjøen
Skjerrel-
fjellet

RONDVASSBU

Uløyhytta
Peer Gynt-hytta
Merra-
slettin
1428
Formokampen
Skardsætrin
Andalshytta
Rondvass
Storula
Fremre
Sel
Vesleula
Tjønn-
bakken
Hamn
Ula
ysusæter
Sel
Uldalen
2628
1123
Glitra
Skjerrel-
høa
Selsverket
Pungen
sætre
2614
E6
Raphamn
1141
Skjerr
Rusten
Furu-
sjøen
Glitteroset
2628
Otta

MYSUSETER

Uløyhytta
Peer Gynt-hytta
Rondva
Storula
Fremre
Vesleula
Tjønn-
bakken
Mysusæter
1123
Glitra
Skjerrel-
høa
Pungen

SPRANGET

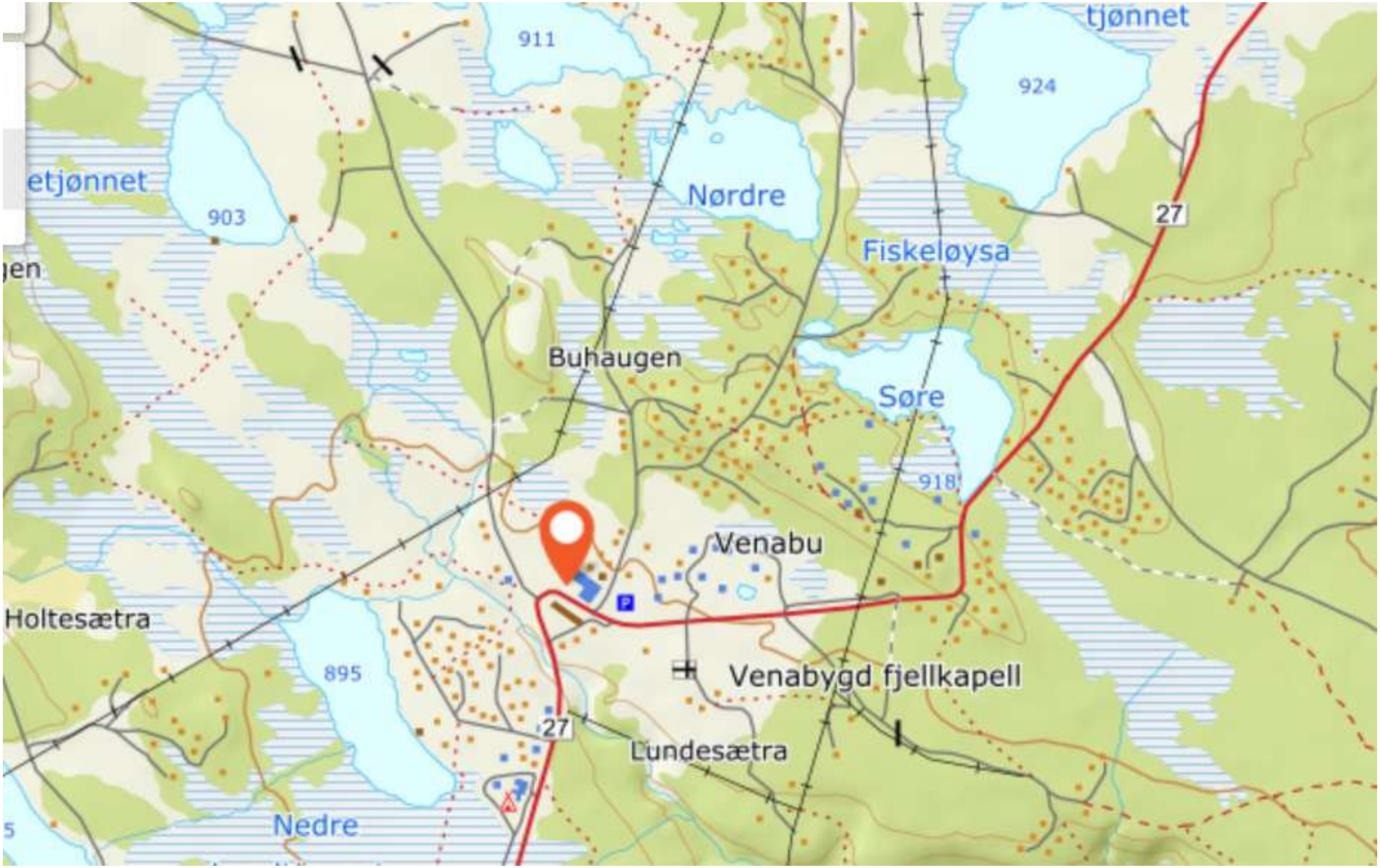

LUNDEGARDEN

INFORMASJON OM VERNEOMRÅDA I DOVREFJELL OG RONDANE

RAPPORT PR.28.01.2019 V/PROSJEKTMEDARBEIDAR R.N.STRAND

INNHALD

1. Bakgrunn
   - 1.1 Innleiing
   - 1.2 Resultatmål
   - 1.3 Status resultatmål
   - 1.4 Andre målsetjingar
2. Aktivitet for nasjonalparkane
   - 2.1 Oversikt pr. 10.10.18
   - 2.2 Målgrupper
   - 2.3 Kartlegging av informasjonsstruktur
     - 2.3.1 Oversikt over informasjonspunkt, Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark
     - 2.3.2 Oversikt over informasjonspunkt, Rondane og Dovre nasjonalpark
   - 2.4 Utfordringar
   - 2.5 Forslag til tiltak
     - 2.5.1 Informasjonspunkt
     - 2.5.2 Besøkssenter
     - 2.5.3 Digital formidling
       - 2.5.3.1 Heimeside, forslag til struktur
3. Prosjekt for andre aktørar
   - 3.1 Norsk villreinsenter
   - 3.2 Statens Naturoppsyn
   - 3.3 Fylkesmannen i Oppland
   - 3.4 Kongevegen over Dovrefjell/Pilegrimssenter Dovre
4. Vidare framdrift og målsetjingar
5. Økonomi
6. Ferdsletal
7. Vedlegg: Oversikt over informasjonspunkt i verneområda

1. BAKGRUNN

1.1 INNLEING

5.mars 2018 starta arbeidet med å utvikle ein ny informasjonsstruktur for verneområda i Dovrefjell og Rondane. Prosjektet varer i 2,5 år.

Overordna målsetjingar:

Å etablere ein ny informasjonsstruktur for verneområda der Rondane-Dovre og Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalparkstyre er forvaltingsstyresmakt. Å danne grunnlaget for ei avgjersle om etablering av felles besøkssenter nasjonalpark og tilsetjing av fast informasjonsmedarbeidar som felles ressurs for aktørane på knutepunkt Hjerkinn. For meir informasjon, sjå prosjektplan[1].

Fyrste del av prosjektperioden har i hovudsak vore brukt til kartlegging av eksisterande informasjon, og i denne rapporten blir innspel til endringar/utvikling av denne presentert. Medarbeidar har parallelt med kartlegginga jobba med å skaffe oversikt over, og innsikt i verneområda, utført ulike informasjons- og dokumentasjonsoppdrag for nasjonalparkforvaltinga og jobba praktisk med informasjon, dokumentasjon og rådgjeving for aktørane ved forvaltingsknutepunkt Hjerkinn.

1.2 RESULTATMÅL

I prosjektplanen er det sett opp fem resultatmål for hausten 2018. I styringsgruppemøte 23.mars 2018 vart det vedteke å forlenge fristen for resultatmål 5 til juli 2019.

Dei resterande resultatmåla for fyrste periode er:

RM 1	Skildre (aktuelle målgrupper) og kartfeste alle eksisterande plassar med informasjon om våre verneområde (dvs. infopunkt, utstillingar, turistinfo., nettsider, museum, skilting mot verneområde mm.)
RM 2	Summere opp gjennomsnittleg tal på vitjande på alle startpunkt ein i dag har info om. Dvs. ferdsleteljarar.
RM 3	I samarbeid med nasjonalparkforvaltinga og styra skildre kvar det bør vere verneområdeinformasjon i framtida.
RM 4	Detaljert skildra kva informasjon som bør vere kvar, inkludert på internett. Må koordinerast med annan informasjon frå kommunar, reiselivslag osb. (Sluttbehandlast i nasjonalparkstyra)

[1] Dovrefjell og Rondane-Dovre nasjonalparkstyrer: *Informasjon om verneområdene i Rondane og Dovrefjell. Prosjektplan.* Hjerkinn, januar 2018.

1.3 STATUS RESULTATMÅL PR. 17.12.18

RM 1	Aktuelle målgrupper skildra i rapport. Kartlegging av dei fleste informasjonspunkta i verneområda er gjennomført. Det er fotografert og skrive rapport for kvart informasjonspunkt. Kartfesting i GIS utført i samarbeid med Norsk villreinsenter v/ Ingrid Nerhoel. Sjå kart her: https://villrein.maps.arcgis.com/apps/StoryMapBasic/index.html?appid=c56b30b3fb21436d92e08984c14f9ff3
RM 2	Tal henta frå NINA og gjennomsnittsutrekna av medarbeidar, sjå tabell på punkt i kapittel 6 (ein må vere obs på feilmargin i tala. T.d. viser tal frå Viewpoint SNØHETTA trafikk både inn og ut. Dei samsvarer ikkje med dei offisielle ferdsletala som Norsk villreinsenter går ut med, fordi dei er eit påslag av trafikk inn til Viewpoint der ein har kalkulert med at teljaren ikkje tel alle som går forbi dersom ein er fleire i gruppe.).
RM 3	Prosjektmedarbeidar har utarbeidd tilråding etter rådføring og samtalar med forvaltarar og styreleiar. Leverer tilråding til behandling i nasjonalparkstyra tidleg i 2019.
RM 4	Prosjektmedarbeidar har møtt og diskutert med ei rekke reiselivsaktørar og kommunale representantar. I tillegg er det gjort kartleggingar av kva som finst på internett, i brosjyrar mm. Detaljert skildring i kapittel 2.6

1.4 ANDRE MÅLSETJINGAR

I tillegg til målsetjingar som er konkretiserte i prosjektskildringa, har medarbeidar hatt som mål å:

- Vitje nasjonalparksenter for å kartlegge deira verksemd og skape seg eit inntrykk av kva som fungerer/ikkje fungerer.
- Jobbe med praktisk informasjonsarbeid og fotodokumentasjon for aktørane på Hjerkinn. Ta aktivt del i dagleg drift.
- Få innsyn i kvifor iNasjonalparker mista tilskot frå Miljødirektoratet og om det er mogleg å få attende desse midla.
- Kartlegge forventingar og behov hjå reiselivsaktørar mm. i nedslagsfeltet for Rondane/Dovrefjell nasjonalparkar.

2. AKTIVITET FOR NASJONALPARKANE

2.1 OVERSIKT PR. 28.01.19

Prosjektmedarbeidar har gjennomført ei rekkje ulike arbeidsoppgåver for nasjonalparkstyra. Her er ei punktvis oversikt:

- Vitjing av tidlegare satellittar knytt til stiftinga iNasjonalparker. I Folldal gruver, Eresfjord og på Gjøra er det gjennomført møter med lokale aktørar som har vore/er involverte i drift. Det er skrivne eigne rapportar for dette.
- Vitjing og dokumentasjon av nasjonalparksenter i Noreg, Sverige og Danmark. Svenske og danske senter vart vitja i samband med ein studietur arrangert av Miljødirektoratet hausten 2018.

Kvar:	**Kva:**
Lom/Skjåk	Norsk fjellsenter i Lom og mindre utstilling på Dønfoss i Skjåk
Rosendal	Besøkssenter nasjonalpark Folgefonna
Lierne	Besøkssenter nasjonalpark for Lierne og Blåfjella-Skjækerfjella
Storjord	Nordland nasjonalparksenter
Eidfjord	Besøkssenter nasjonalpark Hardangervidda
Namsskogan	Norsk Rovdyrsenter, Besøkssenter rovdyr
Røros	Besøkssenter nasjonalpark Femundsmarka avd. Doktortjønna (utandørs)
Skinnarbu	Hardangervidda nasjonalparksenter
Fulufjäll, Sverige	Naturum Fulufjället
Skulberget, Sverige	Naturum Höga Kusten
Kullabarg, Sverige	Naturum Kullaberg
Varberg, Sverige	Naturum Getterön
Fjärås, Sverige	Naturum Fjärås Bräcka
Söderåsen, Sverige	Naturum Söderåsen
Kristianstad, Sverige	Naturum Vattenriket
Malmö, Sverige	Sea U
Amager, Danmark	Naturcenter Amager
Amager, Danmark	Naturcenter Amager Strand

- Vitjing og dokumentasjon av eksisterande informasjonspunkt for Rondane og Dovre, Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark.
- Møte med reiselivsaktørar: Nasjonalparkriket på Otta, turistinformasjonen på Dombås, Oppdal Event på Oppdal, Rondanevegen i Folldal, Dovrefjell Bedriftsnettverk og Visit Nordmøre & Romsdal i Molde.
- Deltek i prosessen knytt til *Portalen* - nytt utandørs formidlingsareal på Hjerkinn. Jobbar for integrering av verneområdeinformasjon her som ein sentral del av formidlinga.
- Praktisk rådgjeving, informasjonsarbeid og dokumentasjonsoppgåver for sekretariat i båe nasjonalparkar. Døme: Utarbeiding av pressemeldingar, fotodokumentasjon av synfaringar, foto til temaplakatar, artiklar til nettside og innlegg i sosiale media, oppsetjing av skilt, tekstarbeid til verneområdeinformasjon osb.

- Deltaking på nasjonal forvaltarsamling i Trondheim og lokal forvaltarsamling i Lom.
- Deltaking på Miljødirektoratet sin studietur for besøkssenter til Sverige og Danmark.
- Møter med Miljødirektoratet for å få bakgrunnsinformasjon om nedlegging av iNasjonalparker, status for pengestønad og moglegheiter for autorisasjon til nytt besøkssenter nasjonalpark.
- Gjennomført møte med aktørar på Hjerkinn og representantar for reiselivet i Gudbrandsdalen med målsetjing om å arrangere samling for reiselivsaktørar knytt til verneområda vinteren 2019. Felles fast møtepunkt for reiseliv og forvalting er under planlegging i samarbeid med Nasjonalparkriket Reiseliv, Villreinløypa og Norsk villreinsenter.
- Dialog og møter med nasjonalparkforvaltarar, leiarar for besøkssenter, naturvegleiarar og informasjonsansvarleg for å kartlegge utfordringar knytt til formidling, samt søke kunnskap om behov og forventingar knytt til nettsider.

2.2 MÅLGRUPPER

Ein nasjonalpark skal, og bør, vere eit besøksmål for alle typar menneske. Ulike element i verneområda tiltrekk seg ulike grupper. Det bør vere ei målsetjing å legge til rette informasjonen slik at brukarane lett kan finne den, får vite kva moglegheiter dei har til aktivitet, blir opplyste om kvifor areal er verna og kva føresegner som gjeld for området, og at dei samstundes kjenner seg velkomne. Å oppnå dette er utfordrande. Det er umogleg å setje opp informasjonstavler slik at ein treff alle, og det vil alltid vere nokon som ynskjer å utføre aktivitetar som ikkje er i tråd med verneføresegnene, t.d. sykling, motorferdsle mm. Samstundes treff ein garantert fleire dersom tavlene står på dei stadane flest brukar som innfallsport til verneområda. I tillegg vil besøksretta heimesider vere eit stort steg på vegen mot å nå denne målsetjinga. Då veit ein at alle har moglegheit til å skaffe seg den informasjonen dei treng på ein enkel og intuitiv måte.

Det har vorte gjennomført brukarundersøkingar i alle tre nasjonalparkane. NINA skreiv i 2014 rapporten *Karaktertrekk ved de besøkende til innfallsporter i Rondane og Dovre nasjonalparker*. Denne er basert på ferdsletal frå 2009-2014, samt data frå svarkasser i 2009. For Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark finst mellom anna NINA-rapporten *Ferdsel i Snøhettaområdet* frå 2013, ein del av FoU-prosjektet *Horisont Snøhetta*. Ei felles problemstilling for verneområda er korleis ein skal legge til rette for ferdsle og samstundes ta vare på villreinen. I rapporten for Rondane og Dovre skildrar forskarane «push-pull» strategiar, dvs. korleis ein kan styre ferdsla ved å avgrense moglegheiter (push), eller ved å etablere nye moglegheiter på eigna stadar ved hjelp av fysisk

tilrettelegging, informasjon og service (pull).[2] Plassering av informasjonspunkt og grad av tilrettelegging ved desse vil vere ein del av denne strategien. På bestemte stadar når ein t.d. dei som er på gjennomreise og ikkje har behov for å bruke lang tid i verneområda, men gjerne vil dele med vener og kjende at dei faktisk har vore i ein nasjonalpark. Ein kan nå denne gruppa og bidra til at dei når målet sitt ved at ein i større grad informerer på sentrale punkt langs hovudvegane og legg til rette for kortare rundturar med utkikspunkt inn i verneområda. Dette vil truleg vere ein effektiv måte å kanalisere ferdsle på, jf. tilretteleggingsprosjekt på Sognefjellet ved Jotunheimen NP.

I **Dovrefjell-Sunndalsfjella NP** har ein telt over 150 000 personar på 33 ulike stadar, ein har også gjennomført 12 ulike spørjeundersøkingar. Ein fann at turistar i hovudsak brukte stiar og lokalitetar knytte til spesielle attraksjonar med god tilrettelegging.[3] Lokale brukarar bevegde seg ofte utanfor stisystem og hausta av naturen, medan hyttefolk hadde faste utfartsstadar i enkelte lokalitetar. Ei overordna målsetjing med dette prosjektet var å undersøke korleis ferdsla påverka villreinen sin arealbruk: «En grunnleggende forståelse av de besøkendes bruk og opplevelser av landskapet er avgjørende for både å legge forholdene til rette for gode opplevelser og for å finne "smarte" løsninger på problematisk bruk.[4]» Undersøkingane omfattar ikkje dei vestlegaste delane av verneområda, men ein hadde svarkasser i Dindalen, på Vangshaugen, Raubergshytta og Bjorli. Ei sentral utvikling basert på data frå undersøkingane er at folk går kortare turar, fleire fylgjer merka sti og færre går utanfor stiane.[5] 80 % av brukarane fylgde merka stiar og 37 % av dei vitjande var utanlandske statsborgarar. Frå 1999 til 2009 auka talet på ulike nasjonalitetar frå 15 til 32. Nesten 50 % var fyrstegangsvitjande, noko forskarane ser på som ein indikasjon på at dei i stor grad vil fylgje opplegget som forvaltinga legg opp til. Det gjev altså gode moglegheiter for å kanalisere ferdsla. Berre 15-20 % av dei vitjande var på langtur utanfor merka stiar. Turistane brukar i hovudsak stiar med utgangspunkt i Hjerkinnområdet og nordaustlege delar av Dovrefjell-Sunndalsfjella NP.[6] Samstundes peikar rapporten på lokalitetar der ein har potensiale for å auke bruk ved hjelp av tilrettelegging som t.d. nord og sørsida av Hjerkinn langs E6, samt Sæterfjellet, Åmotsdalen og Dindalen. Dersom formidling av verneområda i større grad blir integrert som ein del av tilbodet til Norsk villreinsenter, har ein betre moglegheit til å treffe spesielt turistane med målretta informasjon. Det nye utandørs formidlingsarealet på Hjerkinn ligg tett ved busstoppet for reisande med Snøheimbussen. Her

[2] Gundersen, V., L. C. Wold og O. I. Vistad. . *Karaktertrekk ved de besøkende til innfallsporter i Rondane og Dovre nasjonalparker. - NINA Minirapport 522. 42 s.* Lillehammer, desember 2014. s. 4

[3] Gundersen, V., Nerhoel, I., Strand, O. & M. Panzacchi. 2013. *Ferdsel i Snøhettaområdet – Sluttrapport. NINA Rapport 932. 70 s.* Lillehammer, mars 2013. s. 3

[4] Ibid: s. 7

[5] Gundersen et.al, 2013: s. 16

[6] Ibid: s. 32

kan ein få informert om sårbare artar, verneføresegner og ynskja åtferd i fjellet før turistane beveger seg inn i verneområda.

I **Rondane NP** har ein henta tal frå 33 ulike ferdsleteljarar, og i 2009 vart det plassert ut 12 svarkasser, samt spørjeskjema på parkerte bilar. Ein registrerte vitjande frå 32 nasjonar, og alderen på dei vitjande var høgare enn for vitjande til Dovrefjell-Sunndalsfjella.[7] Dei siste åra har Rondane blitt ein populær destinasjon for toppturar på ski og barnefamiliar, noko som kan ha ført til ein nedgang i gjennomsnittsalder sidan undersøkingane vart gjennomførte. Eit anna fellestrekk ved mange vitjande til dette området, og også blant vitjande i **Dovre NP**, var eit ynskje om høg grad av tilrettelegging. Områda med størst forventingar og ynskje om tilrettelegging var innfallsportane Straumbu, Foksådalen, Gautåsætre, Smuksjøsæter og Spranget[8]. Eit tiltak her kan t.d. vere å legge til rette for kort fottur til Vesle-Hjerkinn, eit viktig kulturhistorisk punkt med moglegheit for rundtur frå Gautåsætre. I dag er skiltinga relativt dårleg og delar av stinettet kryssar elv utan skikkeleg bru. Eit anna interessant punkt er Høvringen. Undersøkingane viste at dette er eit populært utgangspunkt for dagsturar. Her har nasjonalparkforvaltinga gjort ein god jobb og sommaren 2019 står to informasjonspunkt med kart og annan tilrettelegging klare, eit på Høvringen og eit ved Putten sæter. Dette er eit døme på korleis ein kan legge til rette for og kanalisere ferdsle i tråd med brukarane sine behov. Ein annan stad med potensiale og utfordringar, er Spranget; den mest vitja innfallsporten til Rondane NP. I dette området er det i liten grad lagt til rette for kortare turar i verneområda si randsone. Medarbeidar tilrår tilrettelegging for kortare turar med utgangspunkt i Mysusæter, eller på Kvamsfjellet. Stadar der ein kan få god utsikt inn i Rondane utan å kome i konflikt med verneverdiane.

Ein har også utfordringar knytt til stadar der mange ynskjer å bruke naturen, men det ikkje finst/ er mogleg å finne informasjon frå nasjonalparkforvaltinga. Døme på dette er Skramstadsæter og Skolla i Hemmeldalen NR, stadar langs vegen over Venabygdsfjellet i Rondane NP, samt Mardalsfossen og Aursjøen i Dovrefjell-Sunndalsfjella NP.

På stadar der ein veit at mange barnefamiliar beveger seg inn i verneområda, er det også stort potensiale for betre tilrettelegging og informasjon. Born som målgruppe er ikkje teken vare på av forvaltinga pr. i dag, verken digitalt eller ved skilting. Ein kan t.d. gjere dette ved å setje opp eigne temaskilt for born, og å merke barnevenlege stiar på ein måte som inspirerer til aktivitet og bevaring av naturen. Grimsdalen LVO er ein av fleire stadar som utpeikar seg for utprøving av eit slikt konsept.

[7] Gundersen et.al, 2014: s. 13
[8] Ibid: s. 27

2.3 KARTLEGGING AV INFORMASJONSSTRUKTUR

I tillegg til kartlegging av fysiske informasjonspunkt knytte til verneområda, har medarbeidar innspel til korleis ein bør informere i andre kanalar som t.d. på internett. Desse innspela blir gjort reie for i punkt *2.4 Utfordringar*. Her fylgjer ei tabellvis oversikt over informasjonspunkt og forslag til endring for kvart verneområde (det er også laga rapportar med fotografi for dei registrerte informasjonspunkta). Fargekoder viser vitja punkt, punkt som står att å vitje, samt forslag til nye punkt. I tillegg er der ei eiga kolonne som viser foreslegne tiltak dersom ein vel ein større reduksjon av fysiske informasjonspunkt ute i verneområda.

Det er viktig at nasjonalparkstyra diskuterer kor mange informasjonspunkt det er tenleg å ha ute i landskapet, om ein skal satse tyngre på færre punkt der fleire ferdast, eller om det er ynskjeleg å halde fram med same informasjonsstruktur som i dag. Mi tilråding er å redusere talet på punkt og styrke informasjonen der ein når flest. I dag brukar dei fleste internett til å orientere seg før dei legg ut på tur. Dersom ein har ei besøksretta nettside der det kan hentast inn informasjon om ferdsleråd, verneføresegner mm. gjev dette meir spelerom for å redusere talet på fysiske punkt ute i verneområda. Nasjonalparkstyra bør sjå på moglegheitene for dette og tilpasse informasjonsstrukturen i tråd med korleis ein vel å satse. Samtalar med sekretariata indikerer at mange grunneigarar/ lokale krefter ynskjer å ha informasjonspunkt i sitt nærområde. Den tabellvise oversikta inneheld både forslag til tiltak dersom ein vel å behalde punkt og innspel til punkt ein kan vurdere å avvikle. Det understrekast at føreslegne tiltak er tilrådingar. Uansett kva løysing ein vel, er det viktig med god dialog med lokale aktørar, grunneigarar, SNO og fjellstyra i prosessen med endring av informasjonsstrukturen ved flytting/avvikling/utvikling av informasjonspunkt. . I nokre tilfelle vil det truleg vere dyrare å fjerne informasjonspunkt enn å setje opp nye skilt fordi tavlene er i skifer og godt fundamenterte.

I dag er innfallsportar tydelegare definerte frå Miljødirektoratet enn då dei eksisterande punkta vart etablerte. Skal ein operere i tråd med desse definisjonane er ei endring av informasjonsstruktur naudsynt:

1. **Informasjonspunkt:** Skal etablerast på stadar der det er naturleg å stanse. Infotavle åleine er sjeldan god nok grunn. Dersom punktet skal samlokaliserast med andre aktørar er det ein føresetnad at merket sin visuelle profil/bodskap ikkje blir forenkla eller står fram som utydeleg. Forvaltingsstyresmaktene sin informasjon på tavler skal i tråd med skiltstandard stå fram som samla, tydeleg og stå for seg sjølv, ikkje saman med andre avsendarar.

2. **Startpunkt:** Skal setjast opp i nærleiken av etablerte turstigar som er identifiserte som prioriterte i besøksstrategien til verneområdet. Altså eit naturleg utgangspunkt for den som skal ut og gå på tur. Etablering av startpunkt føreset «tilvisingsskilt» til startpunktet.
3. **Utkikspunkt:** Forvaltinga sitt høgste nivå på tilrettelegging som ein del av ein innfallsport. Breitt tilbod som rettar seg mot alle typar vitjande. Skal vere synleg frå og nær hovudveg. «Det bør ligge til rette for å drive naturvegleiing med utgangspunkt i anlegget.»

2.3.1 OVERSIKT OVER INFORMASJONSPUNKT, DOVREFJELL-SUNNDALSFJELLA NASJONALPARK, PR.2018:

Generell vurdering:

Totalt er det omlag 39 informasjonspunkt i Dovrefjell-Sunndalsfjella NP. Samstundes manglar det god utandørs informasjon på sentrale stadar med stor gjennomgangstrafikk som mellom anna Dombås, Lesja, Åndalsnes, Oppdal, Sunndal og i Eresfjord. Ein vil truleg vere betre tent med å redusere talet på informasjonstavler og styrke informasjonen der ein møter fleire folk. Samstundes er det nok i fleire tilfelle billegare å la informasjonspunktet stå og henge opp nye plakatar enn å fjerne det. Mearbeidar tilrår at ein i nasjonalparkstyra tek ein større diskusjon om informasjonsstruktur, slik at ein har eit godt avgjerslegrunnlag for framtidige løysingar. Ein har moglegheit til å avvikle ein god del punkt dersom ein vel å satse større på færre stadar. Den tabellvise oversikta viser også kvar ein kan behalde eksisterande skiferheller og skifte ut plakat.

Etter medarbeidar sitt syn er likevel ein reduksjon å anbefale. I ei tid der folk brukar internett for å skaffe seg informasjon, vil ei besøksretta nettside vere ein meir effektiv måte å få ut naudsynte opplysingar på enn store mengder skilt. Ein vil i mykje større grad enn no kunne nå folk før dei kjem til verneområda og såleis få informert dei om grenser og føresegner via denne, og bidra til at dei vitjar område der ein gjennom besøksstrategien har avgjort at ein ville styre ferdsla. Det må understrekast at mine forslag er å sjå på som innspel, lokal kompetanse er særs viktig når ein skal ta dei endelege avgjerslene, men ein må våge å velje.

Dåverande leiar for Dovrefjellrådet, Kirsten Thyrum, fortel at dagens plassering vart avklart gjennom kontakt med lokale fjellstyrer og kommunar (E-post 24.09.18). SNO v/ Kristian Klemetsen avgjorde detaljplassering i samråd med kommunar, grunneigarar m. fl. på dei aktuelle stadane og var ansvarleg for arbeidet i felt. Målet var å fange opp naturlege innfallsportar til vernet slik at folk skulle vere klar over at dei kom inn i eit verneområde. Alle punkt vart plasserte langs veg og nokre ved parkeringsplass. Ein hadde ingen spesielle føringar for plassering, innhald eller utsjånad frå sentrale styresmakter den gongen. Dovrefjellrådet fekk difor utarbeidd eit eige design hjå firmaet Fabelform. Uansett kva løysing ein landar på, anbefaler medarbeidar å setje inn ressursar for å styrke/etablere større informasjonspunkt på fylgjande stadar: Åndalsnes, Eresfjord, Gjøra, E6 på Dovrefjell, Folldal gruver, Dombås og i Lesja kommune. På det noverande tidspunkt får ein ikkje sett opp nye informasjonsskilt om Dovrefjell-Sunndalsfjella NP fordi ferdig besøksstrategi er eit krav for å få bruke den nye designmanualen til Miljødirektoratet. Ein må difor prioritere andre tiltak medan ein ventar på denne.

Tilrådde informasjonstiltak for Dovrefjell - Sunndalsfjella NP for 2019:

Kva:	**Korleis:**
Nytt utandørs formidlingsareal ved Norsk villreinsenter på Hjerkinn	Sørge for at verneområdeinformasjon blir integrert på ein god måte både gjennom utstilling og menneskeleg formidling.
Nett	Jobbe for å realisere besøksretta nettside for verneområda.
Otta stasjon	Samarbeid med andre nasjonalparkar og Nasjonalparkriket Reiseliv AS om betring av informasjonen på Otta stasjon innan sommarsesongen 2019
Brosjyrar	Få produsert mindre brosjyrar om ferdsleråd og føresegner knytt til m.a. nye vernegrenser på Hjerkinn.

Kommunevis oversikt, tal på registrerte informasjonspunkt:

Totalt: 39

Rauma: 2

Nesset: 4

Lesja: 3

Sunndal: 6

Dovre: 3

Oppdal: 11 (om ein reknar med info om moskusstien)

Folldal: 6

Tynset: 3

Sel: 1

Fargekoder:

1 = Vitja og rapportert

2 = Førebels ikkje vitja

3 = Forslag til nye punkt

Kommune	Kvar	Kva	Forslag til tiltak	Tiltak ved større omlegging	
Rauma	Venjesdalen i Rauma	Dalsida LVO	Plakatar må bytast. Samle all tekst på felles plakat. Skifertavle kan truleg brukast oppatt.	Flytte punkt til Venjesdals-setra. Definert som informasjons-punkt.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Avvikle
Rauma	Brue i Rauma kommune	Dalsida LVO	Plakat må bytast. Samle all tekst på felles plakat. Skifertavle kan truleg brukast oppatt.	Avvikle punkt. Erstatte med informasjonspunkt på Bjorli i samarbeid med Reinheimen.	
Rauma	Grøvdalen	Forslag nytt punkt		Informasjons-punkt. Utgangspunkt for fleire turar, mellom anna populært utgangspunkt for vårskiturar til Juratinden.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Ikkje sett opp nytt punkt.

Kommune	Kvar	Kva	Forslag til tiltak	Tiltak ved større omlegging	
Rauma	Norsk Tindesenter på Åndalsnes	Forslag nytt punkt		Etablere som informasjons-punkt i samarbeid med Reinheimen. Ein samlings-stad for mange. Her treff ein folk før dei reiser ut i verne-områda. Ingen informasjon pr. i dag.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Etabler nytt punkt her.
Nesset	Mardals-fossen	Forslag nytt punkt	Ein populær stoppestad og utgangspunkt for ein av dei mest brukte turane inn i Mardalen naturreservat. Bør setjast opp temaplakat om naturreservatet. Det ser ut til å vere mykje areal å ta av til oppsett av eventuelle skilt.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.
Nesset	Coop Eresfjord	Lokalt drifta nasjonal-parksenter inne i lokalet.	Etablere informasjons-/utkikspunkt. Naturleg stoppestad for mange. Innfallsport til verneområdet. Tilrår større informasjons-punkt med temaplakat, kart og turtips. God utsikt innover mot nasjonalparken. Sikteskive?		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Etabler nytt punkt her.
Nesset	Eikesdalen	Eikesdalsvatnet LVO	Plakat må bytast ut. Samle all tekst på felles plakat.	Setje opp cortentavler, suppler med temaplakatar. Skifertavle kan truleg brukast oppatt på andre punkt.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.
Nesset	Finnset	Dovrefjell-Sunndalsfjella NP	Plakat må bytast ut. Samle all tekst på felles plakat. Skifertavle kan brukast oppatt.	Avvikle punkt. Flytte informasjon til parkeringsplass der ein når fleire. T.d. oppe ved Aursjøen.	

Kommune	Kvar	Kva	Forslag til tiltak	Tiltak ved større omlegging	
Nesset	Aursjøen	Førebels ingen informasjon frå nasjonalparkstyret. I samarbeid med lokalt fjellstyre planla ein felles informasjon, men ny designmal frå M.dir. medførte at NP-styret ikkje kunne vere med på felles infostativ.		Etablere informasjons-/startpunkt dersom dette er i tråd med besøksstrategi. Ved Aursjøhytta er det informasjon frå lokale aktørar. Anbefaler nasjonalpark-informasjon og temaplakat villrein same stad. Viktig utgangspunkt for turar og knutepunkt for trafikk over fjellvegen. Mogleg å etablere ei kulturhistorisk vandring langs Aursjøvegen?(A la moskussti.) Tilrettelegging retta mot barn?	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Etabler nytt punkt.
Nesset	Kanndalen	Eikesdalsvatnet LVO	Skifte plakat.	Diskuter behovet for informasjonstavle her.	
Lesja	LESJA/ BJORLI	Foreslår to nye punkt samlokalisert med Reinheimen. T.d. ved Lesja bygdemuseum og på Bjorli.		Etablere større informasjons-punkt i Lesja kommune i samarbeid med Reinheimen. Punkt der ein treff mange på tur langs Romsdalsvegen. Prosjekt Tussheim i Lesja er også mogleg arena for informasjon.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Diskuter kor mange punkt det er behov for langs Romsdalsvegen.
Lesja	Bjørke på Fjellvegen, Lesjaverk	Dalsida LVO	Skifte ut plakat. Samle all tekst på ein plakat. Skifer kan truleg brukast oppatt.	Vurder avvikling	
Lesja	Myrin, (Auravegen)	Jora LVO	Skifte ut plakat. Samle all tekst på ein plakat. Skifertavle noko smal, men kan truleg brukast oppatt.	Vurder avvikling.	

Kommune	Kvar	Kva	Forslag til tiltak	Tiltak ved større omlegging	
Lesja	Nysætre	Dovrefjell-Sunndalsfjella NP	Bør flytte informasjon opp til parkeringsplass ved vegen (sjå rapport). Alle tekstar må bytast ut, vurdere temaplakat sæter.	Etablere som startpunkt dersom det er i tråd med besøksstrategi.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette.
Sunndal	Osbudalen langs Aursjøvegen		Skifte plakat.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette.
Sunndal	Hallen i Grøvudalen i Sunndal kommune	Dovrefjell-Sunndalsfjella NP	Plakatar må skiftast, samle all tekst på ein plakat. Suppler med plakat om Åmotan-Grøvudalen LVO og temaplakat. Kan truleg bruke oppatt skifer.	Flytt punktet opp til sjølve parkerings-plassen, helst ved toalettbygg der stien startar.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Vurder avvikling av nokre punkt i området.
Sunndal	Vangshaugen i Sunndal kommune	Åmotan-Grøvudalen LVO	Plakatar må skiftast ut, samle tekst på ein plakat. Skifer kan truleg brukast oppatt.	Setje opp to cortenplater. Supplere med temaplakat villrein.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Vurder avvikling av nokre punkt i området.
Sunndal	Jenstad	Åmotan Grøvudalen LVO	Plakatar må skiftast, samle all tekst på ein plakat. Skifer kan brukast oppatt.	Flytt. Punkt bør flyttast ned til p-plass ved bommen.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Vurder avvikling av nokre punkt i området.
Sunndal	Åmotan (Svøufallet)	Åmotan	Plakat må skiftast. Dovrefjellrådet står som avsendar, eksisterer ikkje lenger.	Dette punktet har veldig flott utsikt til landskapet som er så spesielt for Åmotan. Kan potensielt sett utviklast til eit utkikspunkt i tråd med Miljødirektoratet sin definisjon.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Vurder avvikling av nokre punkt i området.
Sunndal	Gjøra	Div.info om verneområdet, uklar avsendar.	Info om verneområdet tilsynelatande med NP som avsendar. Må flyttast og erstattast med godkjende plakatar	Etablere større informasjons-punkt ved Sunndalsporten.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter dette. Punkt der ein treff mange.
Sunndal	Holsskeiet			Vurder som nytt punkt. Her er no informasjon frå Sunndal kommune.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter dette. Punkt der ein treff mange.

Dovre	Fokstugu	Skifertavle med informasjon om Fokstugu LVO. Plassert saman med informasjon om pilegrimsleia.	Informasjons-punkt må koordinerast med pilegrimslei og Kongeveg. Foreslått å flytte det til eventuelt ny parkeringsplass sør for Fokstugu. (garden). En bør samlast om eitt felles punkt.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Vurder avvikling
Dovre	Snøheim		Her er plakatar etter gamal mal plasserte ved vegbom. Det ser ut frå bilete at skifer er stor nok til å kunne brukast oppatt, men ein må diskutere om punktet bør flyttast bort til DNT-hytta. Jamfør Rondvassbu som får nytt informasjonspunkt i 2019.	Etablere større informasjons-punkt ved hytta tilsvarande Rondvassbu. Cortenplater og temaplakat villrein.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter dette. Punkt der ein treff mange.
Dovre	Hjerkinn	Dovrefjell-Sunndalsfjella NP	Informasjon i nytt utandørs formidlingsareal på Norsk villreinsenter.	Besøkssenter for Rondane og Dovre NP, Dovrefjell-Sunndalsfjella NP og villrein. Organisert som ein del av Norsk villreinsenter.	
Dovre	Dombås		Må få fjerna skilt med «nasjonalpark-senter» som heng utanfor Frichs der det i dag ikkje er noko. På kafeen Heime er det turistinformasjon og brosjyrar.	Etablere informasjons-punkt i samarbeid med Rondane/Dovre NP/Reinheimen og Dovre kommune.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter dette. Punkt der ein treff mange.
Dovre	E6-AUST (Hjerkinnhø)	Rondane og Dovre NP – gamal. Vesle-Hjerkinn LVO – gamal, Dovre NP – gamal.	Tre cortenplater. Plassere verneområde-informasjon om Sunndalsfjella NP og Knutshø LVO. Temaplakat villrein.	Etablere informasjons-/start-/utkikspunkt i samarbeid med Dovre/Oppdal kommune og Rondane-Dovre NP og Kongevegen.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter dette. Punkt der ein treff mange.

Kommune	Kvar	Kva	Forslag til mindre tiltak	Tiltak ved større omlegging	
Dovre	E6-VEST (Svånå)	Ingen info. Plakat vekke.		Avvikle punkt, konsentrere seg om austsida. Vegvesenet planlegg truleg å prioritere ein rasteplass på austsida av E6 med toalett mm. Når plassering er vedteken, vurder om det også bør vere informasjonspunkt.	
Dovre	Storrhus-randen	Fokstumyra NR-gamal. Sykkelrute Dovrefjell-NY		Etablere informasjonspunkt i samarbeid med Dovre kommune og Rondane-Dovre NP og Kongevegen. To cortenplater til Dovrefjell-Sunndalsfjella NP + temaplakat.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter dette. Punkt der ein treff mange.
Oppdal	Gammalhålet	Ingen info i dag.	Viktig startpunkt for turar på Vårstgien. Setje opp enkel informasjon om Knutshø LVO.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Vurder om det er nok at Kongevegen informerer om at ein beveger seg inn i LVO.
Oppdal	Nestavollan	Ingen info i dag. Tavle med informasjon frå Oppdal kommune.	Viktig startpunkt for turar på Vårstigen. Setje opp enkel informasjon om Knutshø LVO.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Vurder om det er nok at Kongevegen informerer om at ein beveger seg inn i LVO.
Oppdal	Åmotsdalen	Åmotsdalen LVO, 2003	God plassering ved parkeringsplass som er utgangspunkt for turar i området. Byte ut plakatar, samle all tekst på ein plakat. Kan bruke oppatt skifer. Vurdere temaplakat i tillegg.	Etablere som startpunkt dersom dette er i tråd med besøksstrategi. To cortenplater: NP og villrein.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter dette punktet.

Kommune	Kvar	Kva	Forslag til mindre tiltak	Tiltak ved større omlegging	
Oppdal	Grønbakken vest	Dovrefjell-Sunndalsfjella NP, 2003	Byte ut plakatar, samle all tekst på ein plakat. Kan bruke oppatt skifer.	Etablere som startpunkt dersom i tråd med besøksstrategi. Strava heatmap og teljingar viser særs stor trafikk inn i verneområdet herifrå. To cortenplater: NP og villrein temaplakat.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Kan ein kanalisere folk til parkering ved Jørosklopa ved å konsentrere informasjon til det punktet?
Oppdal	Grønbakken aust	Moskussti	Fungerer bra som vegvisar for moskusstigen. Ein bør ikkje setje opp meir informasjon her, heller konsentrere seg om Jørosklopa.	Det blir vurdert å kanalisere trafikken til parkering ved Jørosklopa og etablere eitt større felles informasjonspunkt der.[9]	
Oppdal	Jørosklopa	Moskussti	Ein skiltjungel. Plakatar frå mange avsendarar. Kan ein i samarbeid med grunneigar (Statskog) rydde opp i dette? Koordinere informasjon med andre aktørar som Kongevegen og Pilegrimslei. Vurder informasjon om Knutshø LVO her.[10]		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter dette punktet. Avvikle andre i nærområdet.
Oppdal	Kongsvoll 1, ved elva.	Moskussti		Ein bør ta ei totalvurdering på informasjonen ved Kongsvoll og etablere eitt større informasjonspunkt.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Ikkje meir informasjon her utover Moskussti.

[9] På møte med formidlingsgruppa for Kongevegen, Oppdal og Dovre kommunar 17.01.19 vart ein samde om å samarbeide om utviklinga av punkta langs E6 over Dovrefjell.
[10] Sjå over.

Kommune	Kvar	Kva	Forslag til mindre tiltak	Tiltak ved større omlegging	
Oppdal	Kongsvoll 2, Kongsvold	Moskussti + Dovrefjell-Sunndalsfjella NP og Drivdalen-Kongsvoll-Hjerkinn LVO	På veggen til eitt av husa på Kongsvoll, ved deira private parkeringsplass. Ny moskusstiplakat, gamal plakat Dovrefjell-Sunndalsfjella NP og Drivdalen-Kongsvoll-Hjerkinn LVO. Oppmodar om å flytte punktet til ein stad der fleire ser det. Er i dag ofte skjult bak parkerte bilar og står ein plass der ikkje alle har lov til å setje frå seg bilane sine.	Ein bør ta ei totalvurdering på informasjonen ved Kongsvoll og etablere eitt større informasjons-punkt.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter godt punkt i nærleiken av Kongsvold. Samarbeid med Kongevegen og Pilegrimslei.
Oppdal	Kongsvoll 3, stasjonen.	Moskussti		Ein bør ta ei totalvurdering på informasjonen ved Kongsvoll og etablere eitt større informasjons-punkt.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Ikkje meir informasjon her utover Moskussti.
Oppdal	Dindalen	Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark	Flytte informasjon frå tretavle til nytt frittståande informasjonspunkt. Temaplakat?		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.
Oppdal	Ålmdalen	Knutshø LVO	Flytt punkt til Gammelvangen. Byte ut plakatar. Samle all tekst på ein stad. Kan bruke oppatt skifer.	Etabler eventuelt ekstra punkt t.d. Glupen v. krysset Orkelsjøen-Fundin.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter eitt punkt langs Orkelvegen
Oppdal	Vinstradalen	Knutshø LVO	Byte ut plakatar. Samle all tekst på ein stad. Kan bruke oppatt skifer.	Avvikle eller flytte punkt til stad der ein treff fleire folk. Betre villreininformasjon i Vinstradalen i samarbeid med Oppdal kommune.	
Oppdal	Turist-informasjon		Sørg for at turistinformasjonen har brosjyrar og kunnskap om verneområda.	Setje opp informasjons-punkt utanfor Turistinforma sjonen.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter informasjon på stadar der ein treff mange.
Oppdal	Bekkelægret	Knutshø LVO	Byte ut plakatar. Samle all tekst på ein stad. Skifer for smal. Erstatt med corten.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.

Kommune	Kvar	Kva	Forslag til mindre tiltak	Tiltak ved større omlegging	
Folldal	Einunndalen	Knutshø LVO, 2003	Fungerer dårleg. Hastar med tiltak. Tekstar er gøymde på baksida av skiltet og plakatar er øydelagde. To cortenplater: Knutshø LVO og temaplakat anten om villrein eller seterdrift.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Vurder avvikling.
Folldal	Råtåsjøen	Knutshø LVO, 2003	Utdaterte tekstar og plakatar plasserte på tømmertavle saman med informasjon frå andre avsendarar. Byte ut plakatar. Samle all tekst på ein stad. Ta med punkt i diskusjon om reduksjon av informasjonspunkt Knutshø LVO.	Vurder å avvikle punkt. Prioriter eitt større punkt i dette området.	
Folldal	Flåman i Folldal kommune	Knutshø LVO, 2003	Dersom medarbeidar har funne rett punkt, står tavla der, men ingen informasjon om LVO. Det er for mange informasjonspunkt i dette området, men ein må ta med denne plasseringa i diskusjonen om kva punkt ein skal prioritere her.	Vurder å avvikle punkt. Prioriter eitt større punkt i dette området.	
Folldal	Furutjønne	Knutshø LVO, 2003	Plakatar er plasserte inne i eit «skur» saman med informasjon frå ei rekke andre ulike aktørar, samt eit lite bibliotek. Verneområdeinformasjon bør ut av skuret og plasserast ute. Diskuter moglegheitene for å redusere talet på informasjonspunkt i dette området.	Informasjons punkt. To cortenplater: Knutshø LVO og villrein.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter eitt punkt i dette området.
Folldal	Dalholen	Knutshø LVO, 2003	Avvikle. Punktet fungerer særs dårleg i dag. Bør eventuelt gjennomførast større tiltak her. Tilrår heller å styrke informasjon ved gruvene i Folldal, samt oppe langs Furuhovdvegen.		

Kommune	Kvar	Kva	Forslag til mindre tiltak	Tiltak ved større omlegging	
Folldal	Brattbakken	Dovrefjell-Sunndalsfjella NP og Rondane NP.		Etablering av informasjons-punkt i samarbeid med Folldal kommune. Plakat Dovrefjell-Sunndalsfjella NP og Rondane NP. Fangar opp reisande langs nasjonal turistveg.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter informasjon ved Folldal gruver.
Folldal	Folldal gruver	Knutshø LVO	Plakatar må fjernast frå vegg til frittståande punkt. Byte ut plakatar. Samle all tekst på ein stad.	Etablere større utkiks-/informasjons-punkt i samarbeid med Rondane/ Dovre NP. Cortenplater med info om Dovrefjell-Sunndalsfjella NP, Knutshø LVO, Rondane + Dovre NP og villrein.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter informasjon ved Folldal gruver.
Tynset	Solvang (Brottveien)	Knutshø LVO	Byte ut plakatar. Samle all tekst på ein stad. Skifer kan brukast oppatt.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Vurder avvikling.
Tynset	Dølvadsetra	Knutshø LVO, 2003	Her er det ingen informasjon. Sjå rapporten om Storinnsjøvegen		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Vurder avvikling.
Tynset	Halvors-tjønna langs Storinnsjø-vegen.	Knutshø LVO	Byte ut plakatar. Samle all tekst på ein stad. Skifer kan brukast oppatt.	Flytte punkt til ein stad der ein når fleire. Sjå forslag i eigen rapport.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter eitt punkt knytt til Storinnsjø-vegen.
Tynset	Vollan gård	Knutshø LVO	Byte ut plakatar. Knutshø LVO og tema villrein. Skifer kan brukast oppatt (her er to plater).		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter dette punktet.

Kommune	Kvar	Kva	Forslag til mindre tiltak	Tiltak ved større omlegging	
Sel	Otta stasjon		I dag er det brosjyrar om dei ulike nasjonalparkane plassert i gangen på stasjonen. Manglar informasjon med nasjonalparkar som avsendar inne på turistinformasjonen til Nasjonalparkriket. Etablere/ utvikle informasjonspunkt i samarbeid med andre NP i området	.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter dette punktet. Når mange.

2.3.2 OVERSIKT INFORMASJONSPUNKT, RONDANE OG DOVRE NASJONALPARK, PR. 2018

Generell vurdering:

Også i Rondane/Dovre er det tilrådeleg å endre informasjonsstrukturen, men det er færre små punkt i desse områda. Sidan Rondane nasjonalpark har besøksstrategi, er ein allereie i gong med ei rekke tiltak her. Forslaga for dette området tek utgangspunkt i denne strategien og ferdigstilling av påbyrja tiltak.

Generelt er det behov for å styrke informasjonen på stadar der ein treff mange som t.d. på Otta stasjon, over Venabygdsfjellet og på Kvamsfjellet. Når det gjeld verneområdeinformasjon om Dovre NP, er det stort potensiale for betring over Dovrefjell. Her er det ingen besøksstrategi på plass førebels, ein må difor ta ei ny vurdering på plassering av punkt når denne er på plass. Ein kan også sjå på moglegheitene for å legge til rette for ein såkalla «carwalk» i dette området, t.d. til Vesle-Hjerkinn. Det er potensiale for større samarbeid om informasjonspunkt, slik at ein etablerer felles punkt med andre verneområde, spesielt Dovrefjell-Sunndalsfjella. På Otta stasjon er det kanskje mogleg å utvide samarbeidet slik at ein involverer alle nasjonalparkane i nedslagsfeltet. Dersom ein vel å satse på færre, tyngre punkt, anbefaler medarbeidar å prioritere større informasjonspunkt på fylgjande stadar: E6 over Dovrefjell, Folldal gruver, Straumbu, Høvringen, Kvamsfjellet, Mysusæter, Otta og Dombås, samt eit ved innfallsport til Hemmeldalen NR. I Hemmeldalen naturreservat er informasjonen i dag noko gøymt bort. Den er også i gamalt design. Tilrår ein gjennomgang av plassering og at ein set i verk tiltak for å informere ved knutepunkt der ein treff mange menneske, som t.d. ved større hyttefelt.

Som nemnt i avsnittet om Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark bør ein ha ein generell diskusjon om talet på informasjonspunkt i styret med utgangspunkt i at ein får på plass ei besøksretta nettside som vil bli ein viktig informasjonskanal. Det må også vurderast om fjerning av punkt er ei større økonomisk belasting enn å behalde dei. Etter medarbeidar sitt syn er likevel ein reduksjon å anbefale. I ei tid der folk brukar internett for å skaffe seg informasjon, vil ei besøksretta nettside vere ein meir effektiv måte å få ut naudsynte opplysingar på enn store mengder skilt. Ein vil i mykje større grad enn no kunne nå folk før dei kjem til verneområda og såleis få informert dei om grenser og føresegner via denne, og bidra til at dei vitjar område der ein gjennom besøksstrategien har avgjort at ein ville styre ferdsla. Det må understrekast at mine forslag er å sjå på som innspel, lokal kompetanse er særs viktig når ein skal ta dei endelege avgjerslene, men ein må våge å velje.

Kommunevis oversikt, tal på registrerte informasjonspunkt:

Totalt: 24

Sel: 6

Dovre: 7

Folldal: 3

Ringsaker: 1

Nord-Fron: 2

Stor-Elvdal: 5

Fargekoder:

1. Vitja og rapportert
2. Førebels ikkje vitja
3. Forslag til nytt punkt

Kommune:	Kvar:	Kva:	Forslag til tiltak:	Tiltak ved større omlegging:	
Sel	Spranget i Sel kommune	Rondane-Dovre NP, NY	Suppler med temaplakat kulturminne. Nasjonalparkriket må fjerne falma plakatar. Skifer kan brukast oppatt.	Ved eventuelle endringar i parkeringssystem på Spranget/Mysusæter bør ein prioritere punktet der ein når flest.	
Sel	Rondvassbu	Rondane-Dovre NP, NY og gamal.	Nye plakatar og skilt er klare. Må opp innan sommarsesongen 2019. Fjerne gamle plakatar.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.
Sel	Mysusæter i Sel kommune	Rondane-Dovre NP, NY	Byte ut og fjerne gamle plakatar. Vurder å endre utforminga slik at punktet verkar meir inkluderande. Plakatane blir skjult bak skiferhellene i dag. Kan t.d. fjerne nokre av skiferhellene. Skifer med nasjonalparkriketplakat vil truleg kunne nyttast til temaplakat. Skifer kan brukast oppatt.	Etablere som større start-/ utkikspunkt. Legge til rette med sti i randsone.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter dette punktet. Potensiale for å nå mange.
Sel	Høvringen v/butikken, Sel kommune	Rondane-Dovre NP, NY	Ta ned plakatar med verneområde-informasjon når nytt punkt på Høvringen er klart.		
Sel	Høvringen nytt punkt		Nytt punkt som kan erstatte Høvringen handel. Anbefalar tilrettelegging av sti til Anaripigg og Karihaug med tilhøyrande informasjon.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.
Sel	Putten sæter i Sel kommune	Rondane-Dovre NP, NY	Flytting av punkt og supplering med temaplakat er på gong. Då vil punktet fungere godt.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.
Sel	Høvringen Smuksjøsæter i Sel kommune	Rondane NP gamal?? Nasjonalparkriket: Høvringen + Sel kommune	Setje opp ny plakat, fjern gamle. Temaplakat Formokampen/ villrein? Skifer kan brukast oppatt.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.
Dovre	Norsk villreinsenter på Hjerkinn		Informasjon om verneområda vil få eitt av løpa i det nye formidlingsarealet til Norsk villreinsenter.	Besøkssenter for Rondane og Dovre NP, Dovrefjell-Sunndalsfjella NP og villrein. Organisert som ein del av Norsk villreinsenter.	

Kommune:	Kvar:	Kva:	Forslag til tiltak:	Tiltak ved større omlegging:	
Dovre	E6-AUST	Rondane og Dovre NP – gamal. Vesle-Hjerkinn LVO – gamal, Dovre NP – gamal.	Oppdatere plakatar. Fjern gamle. Plasser på frittståande cortentavler.	Informere i samarbeid med Dovre/ Oppdal kommune og Dovrefjell-Sunndals-fjella NP og Kongevegen.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter utvikling av dette punktet.
Dovre	Storrhusranden	Fokstumyra NR-gamal. Sykkelrute Dovrefjell-NY		Etablere informasjons-punkt for Dovre NP i samarbeid med Dovre kommune og Dovrefjell-Sunndals-fjella NP og Kongevegen.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter utvikling av dette punktet.
Dovre	Dombås		Må få fjerna skilt med «nasjonalparksenter» som heng utanfor Frichs der det i dag ikkje er noko. På kafeen Heime er det turistinformasjon og brosjyrar.	Etablere informasjons-punkt i samarbeid med Dovrefjell-Sunndals-fjella NP/Rein-heimen og Dovre kommune.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter utvikling av dette punktet.
Dovre	Barthbua i Grimsdalen	Rondane-Dovre NP, NY + To gamle plakatar som skal bytast ut.	Suppler med nye temaplakatar snarast råd.	Målrette informasjon og tilrettelegging betre for born?	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.
Dovre	Dørålseter	Informasjon festa på sikk-sakk tavle ved krysset til dei to setrane. Tavla står ved ein container.	Skal stå eit skilt i krysset til Øvre og Nedre Dørålseter. Foreslått flytta til parkering v øvre og nedre Dørålseter. Bytte til nye plakatar. Setje opp informasjon om parkeringsforbod utanfor tilviste plassar i tråd med forslag i besøksstrategi.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter eitt punkt i området.

Kommune:	Kvar:	Kva:	Forslag til tiltak:	Tiltak ved større omlegging:	
Dovre	Hageseter	Rondane-Dovre NP, NY + Dovre NP gamal + Vesle-Hjerkinn LVO	Plassert på «sikk-sakk»-skilt saman med plakatar frå Nasjonalparkriket. Fjerne gamle plakatar og flytt informasjon til frittståande punkt.	Vesle-Hjerkinn har ei rekke kulturminne som kunne vore betre formidla. Kan det etablerast ein «carwalk» dit? Sti og skilting treng utbetring.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter utvikling av dette punktet dersom det er i tråd med besøksstrategi.
Dovre	Eftansåi	Rondane NP, Grimsdalen LVO, Dovre NP. Rondane+Dovre NP NY.	Sikk-sakk skilt. Også to plakatar frå Nasjonalparkriket. Berre ein av seks plakatar er i ny design. Sett opp to/tre cortenplater på meir sentralt punkt. Rondane + Dovre NP, Grimsdalen LVO eventuelt temaplakat sæterdrift.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Avvikle punkt dersom ein vurderer at det er nok informasjon i/om Grimsdalen. Mest brukt i vintersesongen.
Dovre	Grimsdalshytta	Dovre NP, Grimsdalen LVO, Rondane NP, kart over Dovre og Rondane NP. Alle gamalt design.	Fjerne gamle. Sette opp nye om Rondane+Dovre NP, samt Grimsdalen LVO. Informasjon på tømmerstativ, men fin plassering. Må ikkje bytast ut.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Avvikle punkt dersom ein vurderer at det er nok informasjon i/om Grimsdalen.
Dovre	Tollevshaugen	Dovre NP, Rondane NP gamle. + plakatar m turtips og brosjyrebehaldar	Må setjast opp nye skilt som passar til det kulturhistoriske miljøet med verneområde-informasjon, informasjon om stiar og temaplakat sæterdrift/kulturlandskap.	Ved etablering av ny parkerings-plass lenger nede i vegen; flytte informasjon hit.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Avvikle punkt dersom ein vurderer at det er nok informasjon i/om Grimsdalen.
Folldal	Folldal gruver	Pr. i dag er det berre info. om Knutshø LVO utandørs her.		Etablere felles utkiks-/startpunkt i samarbeid med Dovrefjell-Sunndalsfjella NP. Cortenplate med info om Rondane + Dovre NP.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter dette punktet. God utsikt til Rondane.

Kommune:	Kvar:	Kva:	Forslag til tiltak:	Tiltak ved større omlegging.	
Folldal	Folldal infopunkt, Brattbakken			Informasjons punkt i samarbeid med Folldal kommune og Dovrefjell-Sunndals-fjella NP. Plakat om Rondane + Dovre NP.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter Folldal gruver.
Folldal	Dørålvegen/ Blæsterdalen i Folldal kommune	Rondane NP – gamalt design Rondane-Dovre NP, kart i gamalt design.	Står på felles sikk-sakk skilt med kommune mm. Avviklast.		
Folldal	Gammelgarden i Folldal	Atnsjømyrene NR, men ingen info frå NP.	Supplere med meir informasjon dersom ein ynskjer å legge til rette for trafikk herfrå.	Styrk og oppgrader punktet, eller avvikle.	
Folldal	Fallet	Rondane-Dovre NP NY, Grimsdalen LVO gamal, Dovre NO gamal, Rondane NP	Fjerne gamle plakatar. Få opp tre cortenplater nærmare bom. Rondane/Dovre NP, Grimsdalen LVO og tema sæter.	Vurder avvikling av dette punktet dersom informasjon gjennom dalen blir vurdert som nok.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Avvikle.
Folldal	Straumbu	Rondane-Dovre, ny plakat	Tiltak utført. Same punkt som før, ein verneområdeplakat og to frå NTV.	Legge til rette for carwalk i randsone.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.
Ringebu	Venabygds-fjellet 1 v. Muen	Ingen info førebels.	Etablere informasjon-punkt på sørsida av vegen i samarbeid med Vegvesenet. To cortenplater: Rondane NP og tema villrein.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.
Ringebu	Venabygdsfjell et 2 v. Langbakken	Vitja for vurdering	Foreslått, ingen tiltak gjort.		
Ringebu	Spidsbergseter	Vitja for vurdering	Utbygt område med kommersiell drift.	Det blir sett opp ei DNT-hytte ved Forrestadsætre. Ein må vurdere om trafikken til denne vil generere behov for informasjonspunkt i området.	

Kommune:	Kvar:	Kva:	Forslag til tiltak:	Tiltak ved større omlegging.	
Ringebu	Lundegard	Vitja for vurdering	Utbygt område med kommersiell drift. Naturleg stoppestad for mange. To informasjons-skilt med torv på taket, ingen informasjon frå forvaltinga. Mykje plass, må vurderast om ein når mange med informasjon her og difor bør informere. Langt frå vernegrensa.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter Muen.
Ringsaker	Bjørnåsen	Hemmeldalen NR (fann ingen info)	Setje opp informasjonstavle. Finn passande punkt der ein når mange i samarbeid med grunneigar og Bjønnåsen Vel.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter informasjon på eitt sentralt punkt på austsida og eitt på vestsida av natur-reservatet.
Ringsaker	Øyungen	Hemmeldalen NR	Informasjon står i dag v sommarparkering på dårleg vedlikehalden tavle. Når ein fleire ved å flytte informasjonen ned til vinterparkering? Må uansett ha skilt i nytt design.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter informasjon på eitt sentralt punkt på austsida og eitt på vestsida av natur-reservatet.
Ringsaker	Skvaldra	Hemmeldalen NR, info usikker.	Sikre at det er informasjon om NR her, nytt design.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter informasjon på eitt sentralt punkt på austsida og eitt på vestsida av natur-reservatet.

Kommune:	Kvar:	Kva:	Forslag til tiltak:	Tiltak ved større omlegging.	
Ringsaker	Skolla v. Øvre Åstbrua	Hemmeldalen NR, ingen info funne.	Etablere informasjonspunkt.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter informasjon på eitt sentralt punkt på austsida og eitt på vestsida av natur-reservatet.
Nord-Fron	Krøkla	Frydalen LVO + Flakkstjønna NR, Rondane og Dovre NP NY, Sødorpfjellet	Godt punkt. Fjern gamle plakatar. Truleg plass til ny info på skifertavlene.		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Behald dette punktet.
Nord-Fron	Fryosen	Ingen info førebels		Setje opp mindre skilt med informasjon om Frydalen LVO	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Vurder om informasjon er naudsynt.
Nord-Fron	Frybrua	Ingen info førebels		Setje opp mindre skilt med informasjon om Frydalen LVO og at veg er vinterstengt av omsyn til villreinen.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Vurder om informasjon er naudsynt.
Nord-Fron	Bjørgebu	Frydalen LVO	Flytte punkt til stad der ein når fleire.		
Nord-Fron	Rudland fjellsenter	Frydalen LVO		Etablere nytt start-/utkikspunkt med informasjon på tavler, sikteskive og benkar. Legge til rette for born.	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Prioriter eitt godt informasjons punkt på Kvamsfjellet.
Stor-Elvdal	Strandsætra/ Opphussætra	Hemmeldalen NR	Flytte skilt til parkering ved Strandsætra	Etablere informasjons-punkt ved bålplass på Strandsætra.	Ved større omlegging: Prioriter eitt punkt på austsida.

Kommune:	Kvar:	Kva:	Forslag til tiltak:	Tiltak ved større omlegging.	
Stor-Elvdal	Myklebysætra	Hemmeldalen NR	Setje opp plakat i nytt design på frittståande tavle. Flytte tavle som står langs sti på søraustsida av vegen til p-plass?	Vurder om punkt langs sti er naudsynt. Ved større omlegging: Prioriter eitt punkt på austsida, men ein kan behalde enkel infotavle her.	
Stor-Elvdal	Sohlberg plass/Atnasjø kafé.		Vurderer ikkje informasjon her som naudsynt, sidan det er ei rekke andre informasjonspunkt i nærområdet.		
Stor-Elvdal	Atnbrua vannbruksmuseum	Nasjonal turiststi.	Foreslått punkt i besøksstrategi. Korte opningstider. Truleg plass til infopunkt om ein finn det naudsynt. Anbefaler å ikkje prioritere dette punktet.		
Stor-Elvdal	Nyskolla	Hemmeldalen NR	Etablere nytt informasjonspunkt		Ved eventuell større reduksjon av punkt: Stikryss for Rondane-stien. Vurder om informasjon er naudsynt.
Stor-Elvdal	Birkebeiner-vegen 1	Hemmeldalen NR	Nytt design	Kan ein fjerne eitt punkt langs Birkebeiner-vegen dersom ein etablerer eit nytt punkt på Nyskolla?	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Vurder avvikling.
Stor-Elvdal	Birkebeiner-vegen 2	Hemmeldalen NR	Nytt design	Kan ein fjerne eitt punkt langs Birkebeiner-vegen dersom ein etablerer eit nytt punkt på Nyskolla?	Ved eventuell større reduksjon av punkt: Vurder avvikling.
Åmot	Skramstadsætra	Hemmeldalen NR	Etablere nytt informasjonspunkt	Etablere som startpunkt?	Ved evt. større reduksjon av punkt: Prioriter eitt sentralt punkt på austsida og eitt på vestsida av NR

Forslag til prioriteringar i 2019:

Ein bør prioritere å få opp ny informasjon/ferdigstille påbyrja punkt ved innfallsportane med mest ferdsle. I rapporten til Statens Naturoppsyn, *Status innfallsporter til Rondane nasjonalpark 2014,* er det gjort ei vurdering av bruken av innfallsportar til Rondane nasjonalpark. Her er ein innfallsport definert som ein stad der vitjande kan parkere bilen før dei går fottur eller opplever Rondane på avstand. Innfallsportane er delt inn i tre hovudgrupper i forhold til bruk. Dei er kategoriserte i A, B og C etter høg, middels og låg besøksmengde:[11]

> *A: Høy besøksmengde med over 5000 passeringer knyttet til ferdselstellere ca 1 km innenfor innfallsporten i nasjonalparken. Eller at innfallsporten ligger langs en vei som fører til at mange turister/besøkende raster i området og opplever Rondane.*
>
> *B: Middels besøksmengde med mellom 1000 og 5000 passeringer knyttet til ferdselstellere ca 1 km innenfor innfallsporten i nasjonalparken.*
>
> *C: Lav besøksmengde med under 1000 passeringer knyttet til ferdselstellere ca 1 km innenfor innfallsporten i nasjonalparken.*

Basert på denne rapporten er det tilrådeleg at ein i fyrste omgang jobbar vidare med informasjon på fylgjande stadar: Spranget, Mysusæter, Høvringen, Smuksjøseter, Barthbua i Grimsdalen, Dørålsæter, Straumbu og Muen.

Samstundes er det behov for utbetring av informasjonsstrukturen i Hemmeldalen. Styrking av informasjon ved turistinformasjonen på Otta i samarbeid med Nasjonalparkriket Reiseliv AS og andre nasjonalparkar i dette nedslagsfeltet. Ein bør prioritere å kome i gong med ei besøksretta nettside i samarbeid med Dovrefjell-Sunndalsfjella NP, og det hastar med å utarbeide besøksstrategi for Dovre NP slik at ein kan byrje arbeidet med betring av informasjonsstrukturen i randsona til denne.

[11] Rusten & Bjormyr: *Status innfallsporter til Rondane nasjonalpark 2014*. Statens Naturoppsyn, 2014. s. 10

2.4 UTFORDRINGAR

Informasjonen om både Dovrefjell-Sunndalsfjella, Rondane og Dovre nasjonalparkar er omfattande. Skilt med informasjon er spreidde over store geografiske område, brosjyrar er å finne på turistinformasjonane og verneområda er godt informert om frå reiselivsaktørar som t.d. Nasjonalparkriket, Rondanevegen mm. Det er likevel fleire utfordringar knytt til den eksisterande informasjonsstrukturen:

- Utdatert informasjon på skilt og nettsidene til reiselivsaktørar
- Gamle og til dels øydelagde skilt
- Utdaterte brosjyrar og utfordringar med ferdigstilling av nye
- Lite skilting der ein møter mange, mykje skilting på mindre sentrale stadar
- Nettsider er ikkje besøksretta og vanskelege å finne
- Ikkje overskot til nok dialog med reiselivsaktørar og dokumentasjon av verksemd i nasjonalparkane.
- Utdatert biletmateriale
- iNasjonalparker ikkje avvikla 100 %: Nettside eksisterer framleis, utstillingar som framleis finst har logoen til stiftinga, denne finst også på alle informasjonsskilt i Dovrefjell-Sunndalsfjella og gamle turskildringar frå stiftinga blir framleis bydd til turistar t.d. på Otta stasjon.

2.5 FORSLAG TIL TILTAK

2.5.1 INFORMASJONSPUNKT:

For båe nasjonalparkstyra vil det vere tenleg å sjå nærare på dagens informasjonsstruktur. Medarbeidar tilrår å styrke sentrale informasjonspunkt på stadar der ein når mange. Fleire stadar kan ein vurdere å redusere talet på punkt ute i verneområdet og prioritere større punkt i randsonene. Sjå tabell over for konkrete forslag.

Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark får ikkje setje opp nye skilt før ein besøksstrategi er på plass. Behovet for nye skilt er prekært, dei eksisterande inneheld mellom anna misvisande informasjon og fleire er i ferd med å bli øydelagde. Stor arbeidsmengde i sekretariatet gjer gjennomføring av arbeidet vanskeleg. Det blir no søkt om midlar til å tilsetje nokon i ei prosjektstilling slik at ein får frigjort tid til ferdigstilling av besøksstrategi. På styremøte i nasjonalparkstyret 01.10.18 vart det samrøystes vedteke å søke om midlar til ei slik stilling. Som førebels informasjonstiltak for å sikre at ferdsla i verneområde ikkje uroar sårbare artar, kan ein produsere enkle tematiske brosjyrar om t.d. sykling og villrein. Behovet er spesielt stort grunna vern av tidlegare Hjerkinn skytefelt i 2018 og nye føresegner for området som konsekvens av dette. Slike brosjyrar bør kunne la seg realisere innan sommaren 2019.

Heller ikkje i **Dovre nasjonalpark** kan ein setje opp nye skilt grunna manglande besøksstrategi. Også i dette tilfellet er årsaka stor arbeidsmengd for sekretariatet. Behovet for styrking av informasjon er stort. I arbeidet med besøksstrategi bør ein ha tett dialog med dei andre aktørane som informerer/ skal setje opp nye skilt over Dovrefjell: Dovrefjell-Sunndalsfjella NP, kongevegen og pilegrimsleia. Dersom ein samarbeider om informasjonspunkt vil ein gjere det lettare for brukarane å tileigne seg viktig informasjon, og ein vil bidra til å kunne kanalisere ferdsla i tråd verneføresegnene. Prosjektet Kongevegen over Dovrefjell varer til 2021.

Rondane nasjonalpark har besøksstrategi og kan såleis setje opp skilt i nytt design. Mange stadar er nye skilt på plass, men dessverre heng gamle skilt att. Ein bør ha ei målsetjing om å fjerne desse og heller supplere med temaplakatar i nytt design før sommarsesongen 2019. Det bør også avklarast kva som skal skje med punkt som det i dag er knytt usikkerheit til, som t.d. på Venabygdsfjellet.

2.5.2 NASJONALPARKSENTER:

Ei overordna målsetjing for prosjektet er at det skal etablerast eit felles besøkssenter nasjonalpark for verneområda. Dette har vist seg å vere vanskeleg å realisere. I dag finst det 15 autoriserte besøkssenter i Noreg. Dei siste signala frå Miljødirektoratet er at det ikkje er planar om å lyse ut fleire autorisasjonar. Trass i at iNasjonalparker tidlegare hadde autorisasjon som besøkssenter og

fekk ein million kroner i årleg stønad, vil det, slik vi tolkar Miljødirektoratet, bli vanskeleg å få attende denne stønaden i form av faste midlar. Samstundes er det ynskjeleg frå direktoratet si side at eksisterande norske besøkssenter tek på seg fleire formidlingsoppgåver, og ein kan søke ekstra årlege prosjektmidlar til dette. T.d. får Besøkssenter nasjonalpark i Pasvik midlar til å drive rovdyrskule, men dei kan ikkje bli Besøkssenter rovdyr. Besøkssenter villrein (Norsk villreinsenter Nord) på Hjerkinn vil ikkje kunne få ein ekstra autorisasjon som Besøkssenter nasjonalpark. Direktoratet har ikkje gjeve støtte til to ulike besøkssenter på same stad sidan 2013. (Jmf. Norsk Fjellsenter som er besøkssenter for fleire nasjonalparkar, men berre får ein stønad.) Skulle ein ynskje å søke om autorisasjon for Besøkssenter nasjonalpark ein annan stad i nærleiken av verneområda, er signalet frå Miljødirektoratet at det ikkje vil vere mogleg så lenge det ikkje ligg føre planar om å lyse ut nye autorisasjonar.

Hausten 2018 vart det forankra i styret for Norsk villreinsenter at dei også kan drive med formidling av nasjonalparkane. Årleg har Miljødirektoratet 15 millionar kroner å fordele til formidlingstiltak ved eksisterande besøkssenter. Det vil såleis vere mogleg for villreinsenteret å få auka stønad slik at dei kan styrke formidlingsarbeidet knytt til nasjonalparkane. I dag er som nemnt Norsk villreinsenter Nord autorisert som Besøkssenter villrein. Miljødirektoratet signaliserer at det vil vere mogleg å få omgjort denne autoriseringa slik at ein i staden er Besøkssenter nasjonalpark. I Noreg finst det berre eitt Besøkssenter villrein og sidan vern av villreinen er eit fellestrekk for verneområda som skal formidlast her, tilrår medarbeidar at ein beheld dette namnet. Samstundes er det viktig at ein tydeleggjer i informasjonskanalar som nettsider, brosjyrar, media mm. at Besøkssenter villrein også informerer om- og formidlar nasjonalparkane.

Hjerkinn er definert som forvaltingsknutepunkt av Miljødirektoratet med ei rekke fag- og formidlingsressursar. Sekretariata for nasjonalparkane har kontorstad her, og det same har to av dei tilsette i Statens Naturoppsyn. Det ligg sentralt plassert langs E6, samstundes som ein har utsikt til alle tre nasjonalparkane. I tillegg har Norsk villreinsenter Nord fire tilsette (dagleg leiar, to naturvegleiarar, fagkonsulent for villrein, samt sommarvikarar) og tilbyr naturvegleiing, lokale for møter og forsking mm. Bevaring av villreinen er som nemnt eit av hovudverneføremåla i båe nasjonalparkane. Ved etablering av eit felles senter på Hjerkinn, kan dette bli landets fremste arena for kompetanse på- og formidling av villreinen og tilhøyrande verneområde. Det er allereie eit attraktivt reisemål med rundt 30 000 vitjande til viewpoint SNØHETTA i sommarsesongen, det er hovudstopp for bussen til Snøheim, her vil bli ytterlegare tilrettelagt for turisme som eit ledd av prosjektet Kongevegen over Dovrefjell og pilegrimsleia går rett forbi.

Norsk villreinsenter utviklar no ein ny utandørs formidlingsarena som etter planen skal opne i løpet av 2019. Verneområdeinformasjon er prioritert som ein del av det utandørs arealet der ein lagar ei ny utstilling. Formidlingsarealet i det som no heiter Fangstminneparken (naturområde mellom kontorbygg og E6) er tenkt utvida som ein del av dette prosjektet, også her jobbar ein med å få integrert verneområdeformidling. Med dette legg ein eit godt grunnlag for å etablere eit besøkssenter for både villrein og verneområde på Hjerkinn. I rapporten *Formidlings- og opplevelseskonsept, Norsk villreinsenter Nord, Hjerkinn* frå konsulentselskapet Mimir v/ Torill Olsson, september 2018, står fylgjande om nasjonalparkane si rolle:

> *«Den delen av attraksjonen som brukes til informasjon om nasjonalparken og området ellers utvikles som en «turistinformasjon» og bør legges opp slik at den får status som «Besøkssenter nasjonalpark.» (s.23).*

Tilråding frå informasjonsmedarbeidar er difor at nasjonalparkstyra prioriterer å styrke Hjerkinn som eit fagmiljø og ein attraksjon der formidling av alle verneområda har ei sentral rolle, framfor å etablere eit nytt nasjonalparksenter ein annan stad. Då har ein moglegheit til å tilby ein fullverdig attraksjon der besøkande får opplevingar i senteret og samstundes får vite kvar dei kan reise ut for å oppleve verneområda allereie frå 2019. Samstundes slepp ein dei ekstra økonomiske belastingane ved å skulle etablere eit nytt senter med administrasjons- og driftsutgifter. Ein må sørge for grundig formidling av alle tre nasjonalparkane ved senteret, samt styrke informasjon, formidling og tilrettelegging der det er ynskjeleg med besøk ute i verneområda.

Miljødirektoratet meiner planane for utandørs formidling/utstilling ved Norsk villreinsenter oppfyller deira krav til besøkssenterautorisasjon. (Ref. Møte med Miljødirektoratet 13.12.18). Ei viktig erfaring etter å ha vitja besøkssenter i Noreg, Sverige og Danmark er nettopp at kostbare utstillingar ofte øydelegg for praktisk formidlingsarbeid. På stadar der ein har brukt fleire titals millionar kroner på innandørs utstillingar, er det eit gjennomgåande problem at teknikken sviktar og at utstillingane difor ikkje fungerer som dei skal. Dette øydelegg for publikumsopplevinga og medfører store driftsutgifter. På Hjerkinn er det ledig innandørs areal som potensielt sett kan brukast til utstilling. Medarbeidar tilrår at ein fyrst prioriterer utandørs formidlingsareal.

På sikt kan ein sjå for seg ei løysing der ein har eigne naturvegleiarar som jobbar ute i nasjonalparkane i sommarsesongen, med Hjerkinn som base. Menneskelege ressursar er dynamiske og fleksible på ein heilt annan måte enn statiske utstillingar. Med større midlar til naturvegleiing kan ein nå fleire og såleis auke forståinga for vernet. På Hjerkinn har Norsk villreinsenter også fått laga ein container for informasjonsformidling, den såkalla I-boksen. Dette er meint som eit fleksibelt og flyttbart areal. Dessverre har denne i hovudsak stått utanfor

villreinsenteret, men den vart i ein kortare periode sett ut på Dombås. Ideen er god og ein bør vurdere å vidareutvikle denne slik at ein har moglegheit til å informere ulike stadar i verneområda utan å setje opp permanente utstillingar. Ei løysing er ein skåphengar som naturvegleiarar kan fylle med passande innhald og reise ut til innfallsportar, skular mm. med. Ved seinare utbygging av arealet inne, bør ein søke å gjere det på ein måte som sikrar gode opplevingar for vitjande i lang tid framover utan at driftsutgiftene blir for høge. Eit lokale det er lett å endre på i takt med at tidene skiftar, der ein kan drive praktisk formidling og ikkje er avhengig av at teknologien fungerer for å oppleve noko.

Då stiftinga iNasjonalparker eksisterte, vart det drive formidling ved såkalla satellittar; utstillingar på utvalde stadar i dei ulike kommunane som verneområda femnar. Medarbeidar si tilråding er å styrke desse som informasjonspunkt, heller enn å etablere utstillingar som vil trenge vedlikehald og tilsette. I dag er mykje overlate til tilfeldigheitene på dei stadane som tidlegare var satellittar. Nokre stadar er utstillingar heilt vekke, eller erstatta med andre, medan ein t.d. i Eresfjorden i Nesset kommune har halde fram med drift av senteret takka vere lokalt engasjement. Om ein får til samarbeid med- og prosjektmidlar frå Miljødirektoratet vil ein kunne etablere utandørs informasjonspunkt/innfallsportar der ein gjev tilreisande gode opplevingar og informasjon. Lukkast ein med å gjere dette i randsonene av verneområda, når ein også dei som berre er på gjennomreise og får såleis spreidd informasjon til fleire. Døme på eit slikt prosjekt er tilrettelegging av sti frå Sognefjellshytta i Jotunheimen. Liknande bruk av merkevaren kan ein sjå for seg fleire stadar som t.d. ved Mysusæter i Sel.

2.5.3 DIGITAL FORMIDLING:

Ei sentral utfordring når det gjeld formidling av verneområda, er at Miljødirektoratet førebels ikkje har oppretta ei felles besøksretta inngangsside på nett for norske nasjonalparkar. I dag er det opp til kvar enkelt sekretariat/besøkssenter å lage nettsider. Helst etter Miljødirektoratet sin designmal, men det eksisterer ikkje nokon overordna heilskapleg plan for nettsider. Når det i tillegg er opp til kvar enkelt å finne domenenamn for sine sider, oppstår det eit slags informasjonsanarki. T.d. er domenenamnet *nasjonalparken.no* eigd av Besøkssenter Nasjonalpark Lierne og Blåfjella-Skjækerfjella, noko som naturleg nok fører til at dei får ein del trafikk frå folk som slett ikkje leitar etter informasjon om akkurat dei verneområda. Dessverre eksisterer også nettsida til den nedlagde stiftinga iNasjonalparker framleis. Denne vil bli stengt så snart stiftinga er endeleg avvikla.

Søker ein på nasjonalparknamn i søkefeltet til Miljødirektoratet sine sider, får ein fyrst opp treff i Google. Dette medfører mellom anna at fyrste treff ved søk på *Rondane* er heimesida til reiselivsselskapet Rondaneguiden. Miljødirektoratet sine eigne sider med informasjon om

verneområda kjem opp under googletreffa. Dersom ein vel engelsk som språk i desse nettsidene og søker på Rondane får ein norske treff: Øvst kjem fire nettstadar som annonserer, mellom anna reisesøkeportalen Trivago. Under denne kjem igjen treff for miljødirektoratet sine sider, men engelsk informasjon kjem fyrst som treff nummer ti.

Noverande sider for nasjonalparkstyra er også i liten grad besøksretta. Ein finn dei under felles domenenamn: www.*nasjonalparkstyre.no***.** Her legg sekretariata ut møteplanar, styredokument, postlister og nyheiter om forvalting og verneområde mm. På noverande nettsider og sosiale media er det stor skilnad på korleis nasjonalparkane informerer og treff *brukarane*.

Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark oppdaterer jamleg nettsidene, og har eigne kontoar på Facebook, Twitter og Instagram. Dei legg ut nyheiter og spreier desse, samt informasjon frå andre som t.d. medieoppslag, forskingsresultat o.l. via Facebook og Twitter. I tillegg har ein laga nokre besøksretta sider på fleire språk, mellom anna om moskusstien på engelsk og tysk.

Rondane og Dovre nasjonalpark legg i hovudsak ut praktisk informasjon om dato for styremøte, ferieavvikling mm. under si nyheitsfane og har ingen kontoar i sosiale media. Medarbeidar tilrår at ein etablerer ein Facebook-konto for Rondane nasjonalpark der sekretariatet kan dele informasjon om forvalting av verneområda. Samstundes vil etablering av besøksretta nettside gjere det lettare for sekretariata å treffe turistar, lokale og andre brukarar. Ein må vere medviten på skilnaden mellom besøksretta nettsider og nettsider for nasjonalparkstyra. Nettsidene som er retta mot dei besøkande må ikkje vere for omfattande og her må ein prioritere allmenngyldig informasjon. Ein bør lenke til styresidene via besøkssidene, slik at dei som treng det enkelt finn fram til desse.

I samarbeid med Fylkesmannen i Oppland og forvaltinga for andre nasjonalparkar i Oppland, Hedmark og Sogn og Fjordane, har det blitt jobba for å få Miljødirektoratet til å endre praksis slik at ei felles besøksretta nettside kan etablerast. Problemstillinga vart også teken opp då Klima- og Miljødepartementet vitja Hjerkinn 29.09.18. Ei felles nettside vil gjere det enklare for brukarar å orientere seg, få oversikt over norske verneområde og finne fram til informasjon om det verneområdet dei er interesserte i. Det vil også kunne bidra til å styrke merkevara *Norges Nasjonalparker*, ei merkevare som Miljødirektoratet har brukt store ressursar på. Likevel er kanskje det aller viktigaste at ein med ei slik nettside styrkar moglegheitene for å treffe vitjande før dei faktisk er i verneområda. Då blir det også lettare å nå ut med viktig informasjon knytt til forvalting som t.d. reglar for sykling, telting og bålbrenning, omsyn til flora og fauna mm. Når ein ut tidleg med informasjon, aukar ein også forståinga for kvifor reglane er som dei er. Kanskje kan ein jamvel inspirere vitjande til å bidra til å bevare verdiane i verneområda. Siste signal frå

Miljødirektoratet pr. 16.01.19 er at det no blir jobba med nye nettsider for heile direktoratet og at ein felles nettportal for nasjonalparkane skal sjåast i samanheng med dette. Denne vil då peike brukarane ut til dei ulike verneområda sine besøkssider.

Det må uansett etablerast besøksretta nettsider for Rondane og Dovre/Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark. Det er henta inn tilbod frå eit lokalt firma på oppretting av nye besøksretta nettsider for Rondane, Dovre og Dovrefjell-Sunndalsfjella NP. Arbeidet med desse bør setjast i verk snarast råd. Når Miljødirektoratet har kome lenger i arbeidet med felles nettportal vil ein truleg også kunne konkludere med kva domenenamn ein skal bruke på sidene. Medarbeidar tilrår ei løysing der alle verneområda ein finn via landingssida har felles domenenamn.

Ein har også diskutert å etablere ei eiga heimeside for aktørane på forvaltingsknutepunkt Hjerkinn. Her har Norsk villreinsenter eit stort fortrinn med domenenamnet *villrein.no* som har eksistert sidan tidleg på 2000-talet og såleis kjem høgt opp i søkefelt og liknande. Medarbeidar har diskutert moglegheitene for å implementere nasjonalparkinformasjon/meir besøksretta informasjon på desse nettsidene med tilsette ved Norsk villreinsenter Sør og Nord. Dei er positive til å lenke til besøksretta nasjonalparksider frå sine nettsider. Dersom det blir eitt felles besøkssenter for villrein og nasjonalpark på Hjerkinn, tilrår medarbeidar at ein etablerer ei nettside for dette senteret. For døme, sjå www.folgefonna.info

Medarbeidar har freista å etablere Instagram-kontoen *Villreinens Rike*. Dersom ein får knytt denne direkte opp mot ei besøksretta heimeside, vil fylgjartalet auke og ein kan i større grad dyrke *#villreinensrike* som ei merkevare. Ein har óg moglegheit til å legge ned Instagram-kontoen til Dovrefjell-Sunndalsfjella NP og flytte fylgjarane over til *Villreinens Rike*.

I tillegg er det potensiale for meir bruk av video. Ein kan til dømes sjå for seg ei løysing der informasjonsmedarbeidar i samarbeid med naturvegleiarane på Norsk villreinsenter lagar korte videosnuttar retta mot born og ungdom om fangsttradisjonar. dyreliv, praktiske råd for ferdsle i verneområda osb. Desse kan ein dele via kanalar som YouTube, Facebook og Instagram. Ved eventuell fast tilsetjing av informasjonsmedarbeidar som felles ressurs på Hjerkinn, vil denne type produksjonar kunne vere eit godt reiskap til omdømebygging og spreiing av informasjon.

Nasjonalparkane har utfordringar knytt til omdøme. Konfliktar mellom lokale aktørar og vernestyresmaktene får mykje merksemd, medan det i liten grad blir informert om tiltak som t.d. utbetring av stiar og annan tilrettelegging for besøkande. Det er også tilfelle der nettsider brukar bilete av, eller på anna vis promoterer aktivitet som ikkje er i tråd med verneføresegnene. Eit konkret døme er VisitNorway som la ut eit fotografi av sykling til Viewpoint SNØHETTA som illustrasjon til ein artikkel om norske nasjonalparkar. Biletet vart endra etter påpeiking frå

nasjonalparkforvaltar. Med ei nettside vil ein kunne styre informasjonen betre og såleis bidra til omdømebygging som i større grad er positiv og i tråd med verneføremåla. Truleg vil ein også styrke moglegheita for betring av omdømet ved tilsetjing av ein informasjonsmedarbeidar i fast stilling. Vedkomande kan då spreie informasjon om verneområda og aktivitet i desse gjennom ulike kanalar i sosiale media, pressemeldingar og kontakt med lokale mediar. Samstundes vil ein også tene på meir samarbeid, dialog og kontakt med reiselivet. I samarbeid med Nasjonalparkriket Reiseliv AS blir det i tråd med prosjektmålsetjingar for våren 2019 jobba for å få til ein fast møteplass mellom reiselivet og forvaltinga. Dette vil forhåpentlegvis vil vere eit steg i rett retning.

2.5.3.1 HEIMESIDE, FORSLAG TIL STRUKTUR

Som nemnt, finst det fleire døme på gode besøkssider for nasjonalparkar. Folgefonna nasjonalpark si heimeside har vore pilot for bruk av Miljødirektoratet sin designmanual i nettoppsett: www.folgefonna.info

Nettsida er visuelt tiltalande, samstundes som den er lett å navigere i. Her er også informasjon på engelsk og tysk. Tilrår liknande oppbygging ved etablering av besøksretta nettside for Rondane, Dovre og Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark.

Her er ei enkel oversikt over strukturen:

Startside: Nasjonalparklogo på høgre side, samt temperatur og vêr i verneområdet. Venstre side inneheld meny, moglegheit til å velje norsk, engelsk eller tysk, samt ei velkomsttekst. Teksta ynskjer velkomen inn i nasjonalparken og har ein kort ingress på 33 ord.

Under denne «introduksjonen» er det sett av stor plass til bilete, to fotografi går i loop. Tett utsnitt av rype, stort utsnitt av bre.

Vidare nedover sida er bilete og tekst plasserte parallelt, men byter side nedover slik at det aldri ligg to tekstar etter kvarandre. Tekstane er overskrifter med kort ingress, ei pil indikerer at ein kan trykke seg inn på emnet og lese meir.

Overskriftene er: Om nasjonalparken. Aktivitetar ved Folgefonna. Besøkssenter og innfallsportar.

Besøksmål. Reise & overnatting. Nedst ligg det eit interaktivt kart frå googlemaps. Her viser ikon kvar ein kan finne informasjon om nasjonalparken. I = innandørs informasjonspunkt. Portal = besøkssenter. Under kartet finn ein ei liste som fortel kvar ein finn Folgefonna, kvar ein finn besøkssenter, lenker til turistinformasjon på nett, startpunkt for opplevingar i verneområdet, samt verneområde i nærleiken. Vidare fylgjer ein slags artikkel om allemannsretten og til slutt lenke til nasjonalparken si facebookside, samt kontaktinformasjon.

Meny: Går ein inn i menyen får ein lenker med dei same overskriftene som på framsida. Ein har klart å vere kortfatta og hamna i informasjonsoverflodsfella. Det er fem lenker i menyen, samt ei lenke til Jondal nasjonalparklandsby og ei til Folgefonna nasjonalparkstyre.

Dersom ein bruker same mal for våre verneområde, vil ein som øvste val i menyen kunne legge ei lenke til kvar nasjonalpark. Vil også tilrå å legge eit kart over alle områda høgt oppe på startsida slik at dei som ikkje har så god kjennskap til stadnamn enkelt vil kunne finne fram. Når det gjeld punkt som involverer eksterne aktørar som t.d. *Reise & overnatting* har ein for Folgefonna lagt ut informasjon om offentleg transport, bilrute, samt lenka til eksterne overståande sider med overnattingsinformasjon som t.d. www.visitsunnhordland. Styresaker og annan informasjon som er direkte knytt til forvalting bør framleis ligge på eigne nasjonalparkstyresider som ein enkelt finn fram til frå besøkssida. Vil også anbefale å ha eit eige menyval for «nytt frå nasjonalparkane» der vi kan legge ut våre eigne saker. Det er viktig å vere nøysam med kva slags nyheitssaker ein lagar, og heller halde saker som er direkte knytte til forvaltingsspørsmål på styresidene. Som hovudregel bør nyheitssaker på besøkssida ha tydeleg relevans for publikum. Eit konkret døme er utbetring av sti til Bjørnhollia og informasjon om spesielle omsyn ein må ta t.d. ved stor skogbrannfare.

3. ARBEID FOR ANDRE AKTØRAR

3.1 NORSK VILLREINSENTER

Medarbeidar har utført ei rekke ulike oppdrag for Norsk villreinsenter, hovudsakleg som rådgjevar og fotograf.

Eit sentralt prosjekt for villreinsenteret i 2018/19 er utviding av det utandørs formidlingsarealet på Hjerkinn. Prosjektet har hatt arbeidstittel *Portalen*. Overordna målsetjing er å skape eit heilskapleg formidling- og opplevingskonsept for Norsk villreinsenter Nord. Dette inneber mellom anna omgjering av søre fløya til utandørs formidlingsrom med heilårsope toalett, og etablering av formidlingsarena med bålplass. Ein jobbar også med planar for oppgradering og utviding av «Fangstminneparken», samt utbetring av arealet som i dag er parkeringsplass ved Hjerkinnhus og parkeringsplassen til Viewpoint SNØHETTA. I denne prosessen er medarbeidar aktiv deltakar, kjem med innspel og råd, er med på utviklingsmøter og jobbar for å få integrert informasjon om- og formidling av verneområde i konseptet. Våren 2019 vil integrering av verneområdeinformasjon i dette konseptet vere ei sentral målsetjing for informasjonsprosjektet.

Annan aktivitet:

- Frå 2018 har Norsk villreinsenter Nord hatt to nye naturvegleiarar i arbeid. Det har difor vore behov for biletmateriale med desse. Medarbeidar har fotodokumentert arbeidet deira, både på Norsk villreinsenter og ute i felt med elevar.
- Har bidrege til oppbygging av biletbase til bruk i villreinsenteret sitt formidlingsarbeid.
- Har saman med nytilsette naturvegleiarar teke del i opplæring på moskus, villrein, fjellrev og generell naturvegleiing. Kan vere naturvegleiar ved behov.
- Undervist elevar på vidaregåande trinn om nasjonalpark og villrein.
- Vore med på Norsk villreinsenter sin studietur til Frankrike.
- Hatt jamleg dialog med dagleg leiar om moglegheiter for samlokalisering og tett samarbeid ved etablering av eventuelt Besøkssenter nasjonalpark på Hjerkinn.
- Vore rådgjevar ved utforming av tekstmateriell til artiklar på nettsider og liknande.

3.2 PROSJEKTET KONGEVEGEN OVER DOVRE:

- Sit i gruppa «Delprosjekt formidling, tilrettelegging og verdiskaping»
- Fotodokumentasjon av NIKU si skanning av Kongevegen sin trasé på Dovrefjell.
- Fotodokumentasjon av vandring på Vårstigen i august 2018 og vegetasjonsrydding i oktober same år.

3.3 STATENS NATUROPPSYN:

Samarbeid om å få ut informasjon om deira verksemd til lokalbefolkning og media. Potensiale for styrka dialog og meir samarbeid her. Ei besøksretta nettside for nasjonalparkane vil gje oss ei meir eigna plattform å publisere på.

3.4 NORSK PILEGRIMSSENTER DOVRE:

Dokumentasjon av NIKU-skanning på Dovrefjell. Kan bidra med fotografi, medierådgjeving, artikkelskriving mm. ved behov.

3.5 FYLKESMANNEN I OPPLAND:

- Produksjon av film om Spranget i Rondane.

4. VIDARE FRAMDRIFT OG MÅLSETJINGAR

4.1 RESULTATMÅL INNAN 01.07.19

Foreslegne målsetjingar i prosjektskildring:

RM 5	Setje opp investerings- og driftsbudsjett for den anbefalte informasjonsstrukturen. Legge fram denne for nasjonalparkstyra.
RM 6	Skildre ei tydeleg ansvarsfordeling for dei ulike delane av informasjonsstrukturen, både overordna og utførande
RM 7	Kjøpe inn og vere ansvarleg for oppsetjing og gjennomføring av informasjonstiltaka i tråd med ny merkevarestrategi (t.d. innandørs ubemanna informasjonspunkt, eventuelle utstillingar, utandørs informasjonspunkt, naturvegleiing, nettinformasjon, brosjyremateriell og liknande.)

Kva målsetjingar ein er best tent med for neste periode i prosjektet, avheng av fleire faktorar. Våren 2019 byrjar arbeidet med å fylle det nye utandørs formidlingsarealet på Hjerkinn med innhald. Her er det viktig at nasjonalparkforvaltinga er sterkt involvert og sikrar at arealet som er sett av til formidling av verneområda blir best mogleg. Informasjonsmedarbeidar er tiltenkt ei sentral rolle i dette arbeidet. Ein jobbar også med å få integrert verneområdeinformasjon i det som i dag blir kalla «Fangstminneparken.» Medarbeidar tilrådde difor å få dette inn som ei tydeleg målsetjing for våren 2019 under møte i styringsgruppa for prosjektet i oktober 2018.

Dersom Norsk villreinsenter skal formidle informasjon om nasjonalparkane, vil det i enda større grad krevje samarbeid med villreinsenteret. Ved eventuell oppretting av ei fast informasjonsstilling på Hjerkinn vil eg difor anbefale å få til ei ordning der vedkomande er tilsett på villreinsenteret, men har kontraktfesta at ein skal jobbe for alle aktørane på forvaltingsknutepunktet.

RM 7 er vanskeleg å gjennomføre innan juni 2019 fordi det ikkje føreligg besøksstrategi for Dovrefjell-Sunndalsfjella og Dovre nasjonalpark. Ein kan ha eit delmål om å gjennomføre tiltaka i Rondane nasjonalpark, men medarbeidar anbefalte å flytte hovudmålsetjinga om gjennomføring av RM 7 til innan september 2020. Det vil sjølvsagt likevel bli jobba med realisering av denne målsetjinga gjennom heile prosjektperioden. Rondane NP har fått midlar til ei rekke informasjonstiltak gjennom bestillingsdialogen med Miljødirektoratet i fleire år. Tett samarbeid med sekretariatet er viktig også i det vidare praktiske arbeidet med informasjonsstruktur. Dei har verdifulle erfaringar og kontaktar som vil kunne effektivisere og forenkle prosessen. Det er klokt å starte med dei enklare punkta der ein berre treng å skifte ut eksisterande plakatar, og i Rondane nasjonalpark er det ei rekkje slike punkt. Erfaringar frå sekretariatet viser at det tek tid å få på plass nye plakatar. Ein må mellom anna få tekstar og bilete godkjent av Miljødirektoratet, hente godkjenning frå grunneigarar osb.

For å nå delar av RM 6, er det også ein føresetnad at nasjonalparkstyra blir samde om kva slags informasjonsstruktur ein ynskjer å satse på. Skal ein redusere talet på punkt og styrke nokre utvalde sentrale punkt, anbefaler medarbeidar ei høyringsrunde i dei ulike kommunane for å få innspel til kvar punkta bør vere. Ein bør konkludere med kva slags overordna informasjonsstruktur ein skal satse på under fyrste styremøte i 2019.

Styringsgruppa har blitt samde om fylgjande resultatmål for neste periode:

RM 5	I samarbeid med Norsk villreinsenter jobbe med innhald, konsept og ferdigstilling av formidling i nytt utandørs areal.
RM 6	I samarbeid med sekretariatet for Rondane-Dovre nasjonalpark og SNO fjerne informasjonsskilt med gamalt design og setje opp nye. Ferdigstille temaplakatar og få på plass desse på strategiske punkt som skildra i besøksstrategi. Produsere mindre informasjonsbrosjyrar for Dovrefjell-Sunndalsfjella NP.
RM 7	Setje opp investerings- og driftsbudsjett for besøksretta nettsider for Dovrefjell-Sunndalsfjella og Rondane-Dovre nasjonalparkar. Opprette nye nettsider.
RM 8	Gjennomføre dialogmøte mellom aktørar på Hjerkinn og reiselivet for å styrke samarbeidet.

5. ØKONOMI PR.17.12.18

Tekst	Budsjett 2019	Sum budsjett 2019	Budsjett 2018
		kr 1 430 000,00	
Overført fra 2018 (overskudd)	kr 480 000,00		
Innskudd fra Rondane-Dovre og Dovrefjell nasjonalparkstyrer	kr 950 000,00		
		kr 927 000,00	
Lønnskostnader (inkl feriep, AAG, pensjon)	kr 782 000		
Husleie og adm. gebyr	kr 75 000		
Kurs/konf/reise	kr 50 000		
Telefon -	kr 10 000		
PC/arbeidsstasjon - innkjøp	kr -		
Programvareleie	kr 7 000		
Kamera + objektiv + utstyr	kr -		
Kontorutstyr (blokk og to kulepenner…)	kr 1 000		
kopiering, kontorrekvesita etc	kr 2 000		
OVERSKUDD/UNDERSKUDD	**kr 503 000**		

6. FERDSLETAL PR. 10.10.18

Tal ferdsleteljing Dovrefjell:

Stad	Årstal/måling		
Kongsvold fjellstue	2013	11265	Gjennomsnitt 2013-2017
	2014	12724	10676,8
	2015	10952	
	2016	8742	
	2017	9701	
Kongsvold stasjon	2013	1784	Gjennomsnitt 2013-2017
	2014	1777	2072,4
	2015	1844	
	2016	1961	
	2017	2996	
Viewpoint SNØHETTA Begge vegar, ver obs på feilmargin.	2013	25624	Gjennomsnitt 2013-2017
	2014	29268	32126,4??
	2015	33110	
	2016	35270	
	2017	37360	
Stroplsjødalen	2013	3997	Gjennomsnitt 2013-2017
	2014	4161	3586,4
	2015	3156	

	2016	3494	
	2017	3124	
Snøheim-Snøhetta	2013	16615 (auke på ca 1500 pers. frå 2012-2013)	Gjennomsnitt 2013 – 2017
	2014	15969	14459,6
	2015	13323	
	2016	13513	
	2017	12878	
Snøheim-Reinheim	2013	2156	Gjennomsnitt 2013-2017
	2014	2016	2011,2
	2015	1849	
	2016	1977	
	2017	2058	
Snøheim-Storstyggsvånådalen/Svånåkollan (litt lenger inn)	2013	1770	Gjennomsnitt 2013-2017
	2014	2589	1606,6 (rekna ut med minste tal frå 2016)
	2015	1370	
	2016	762/ Kjølen: 1250	
	2017	1542 (Kjølen)	
Grønbakken	2013	3303	Gjennomsnitt 2013-2017
	2014	4258	4450,6
	2015	3513	
	2016	5409 (mogleg feil i data frå september)	
	2017	5770	
Mot Tjønnglupen	2013	859	Gjennomsnitt 2013 + 2015-2016
			940,3
	2015	1076	
	2016	886	
Stordalen ved Aursjøhytta	738		
Mot Loennechenbya frå Åmotsdalen	353		
Store Ringveg innanfor Grisungen	2269		
Åmotsdalen	2013	2003	Gjennomsnitt 2013-2015
	2014	2794	2123,33
	2015	1573	
Reinsvatnet sør	305		
Reinsvatnet nord	525		
Pilbua mot Åmotsdalen	508		
Pilbua mot Ryggen	450		
Pilbua mot Dindalen	63		
Fokstumyra naturreservat	2013	Feil i data	Gjennomsnitt 2014-2017
	2014	2370	4986
	2015	5180	
	2016	6090	
	2017	6304	
Skamsdalen	2013	1784	Gjennomsnitt 2013-2016
	2014	1777	2075,75
	2015	2121	

	2016	2621		
Vesle Nystugguhø	2014	9186		Gjennomsnitt 2014-2017
	2015	11309 (usikre tal)		9005
	2016	7578		
	2017	7947		
Reinheim-Åmotdalshytta	Ny frå 2014	642		Gjennomsnitt 2014-2016
	2015	1605		1239,3
	2016	1471		
Storstyggsvånådalen	Ny frå 2014	881		
Kaldvella	2014 (ny då)	911		Gjennomsnitt 2014-2017
	2015	1394		1541
	2017	2318 (teljar flytta nærmare Grønbakken)		
Lesjøtelet	2014 (ikkje måling i 2013)	898		
	2015	1069		
	2016	825		
Salhøtjønne	2014 (ny då)	1011		
Sletthøe	2014 (ny då)	347		
	2015	268 (usikre tal)		
	2016	269 (teljar plassert nærmare Snøheim)		
Store Ringveg	Total	2014	1806	Gjennomsnitt 2014-2015
		2015	530	1168
	Fotgjengarar	2014	1563	
		2015	Feil i data	
	Syklistar	2014	154	
		2015	176	
	Køyrety	2014	89	
		2015	99	
Snøheimvegen	Køyrety	2014	1381	Gjennomsnitt bil 2014-2015:
		2015	1383	1382
	Syklistar	2014	761 (feil i data)	Gjennomsnitt sykkel: 711
		2015	661	
	Fotgjengarar	2014	2588 (feil i data)	Gjennomsnitt fotgjengar:
		2015	1058	1823
	Total	2014	4730 (feil i data)	Gjennomsnitt total:
		2015	3102	3916
Grønnbakken aust	2016	538		
Moskussti	Mellom hovudstigar på Kongsvold	2016	538 (Feilmåling dårleg varde.)	
		2017	2925	

	Kryss mot Grønbakken frå Kongsvold	2017 (ny då)	1163
	Innanfor stikryss begge stigar Kongsvold	2017	6571
	Mot Høgsnyta	2017	3378
	Frå Grønbakken nordover mot Kongsvold	2017	1894
Syklistar Ringvegen (NY)	2016		
Pilegrimsstigen Knutshøsida	2017 (ny då)	736	

2.1.2 Ferdsleteljing Rondane

Tal ferdsleteljing Rondane:

Stad:	**Årstal/måling:**		
Pilegrimslei Foksådalen	2013	1168	
Foksådalen mot Dovre NP	2013	1243	Gjennomsnitt 2013-2016
	2014	1139	1129
	2015	1384	
	2016	750	
Steinbuhø (mot Grimsdalshytta)	2013		Gjennomsnitt 2014-2017
	2014	2269	3201,3
	2015	3042 (datajustering)	
	2016		
	2017	4293	
Hageseter (mot Grimsdalshytta)	2013	4453	
	2014		
	2015		
	2016		
	2017		
Dørålseter	2013		Gjennomsnitt 2016-2017
	2014		5366
	2015		
	2016	4490	
	2017	6242	

Langglupdalen (før brua)	2013	2834	Gjennomsnitt 2013-2017
	2014	3574	3553,4
	2015	4227	
	2016	2928	
	2017	4204	
Straumbu (mot Bjørnhollia)	2013		
	2014		
	2015		
	2016	7973	
	2017		
Illmanndalen	2013	4429	Gjennomsnitt 2013 + 2016
	2014		4499
	2015		
	2016	4569	
	2017		
Mot Sletthø	2013	677	Gjennomsnitt 2013-2014+2017
	2014	1012	742,3
	2015		
	2016		
	2017	538	
Smiubelgen (frå Peer Gynt-hytta)	2013	1059	Gjennomsnitt 2013-2016
	2014	1292	1272,75
	2015	1318	
	2016	1422	
	2017		
Randen (mot Rondsvassbu)*	2013	1579	Gjennomsnitt 2013-2015
	2014	1443	1539
	2015	1595	
	2016		
	2017		
Spranget (mot Rondvassbu)	2013	22650	Gjennomsnitt 2013+2015+2017
	2014		29875
	2015	33075	
	2016		

	2017	33900	
Vulutjern	2013	578	Gjennomsnitt 2013-2015
	2014	1109	833,3
	2015	813	
	2016		
	2017		
Ramshøgda	2013	3641	Gjennomsnitt 2013 + 2017
	2014		3065
	2015		
	2016		
	2017	2488	
Mot Gråhøgdbu	2013	1786	Gjennomsnitt 2013-2016
	2014	1192	1321
	2015	1331	
	2016	975X	
	2017		
Frisvegen nord	2013		
	2014		
	2015		
	2016		
	2017	1055	
Frisvegen sør	2013		
	2014		
	2015		
	2016		
	2017	2310	
Grøhø/Steinbuhø (Høvringen)	2013		Gjennomsnitt 2014-2015
	2014	2579	2519,5
	2015	2460X	
	2016		
	2017		
Formokampen	2013		Gjennomsnitt 2014-2015
	2014	6804	6916,5
	2015	7029	

	2016		
	2017		
Spranget Ula (bru)	2013		Gjennomsnitt 2014-2017
	2014	5299	3886,5
	2015	3538	
	2016	3063	
	2017	3646	
Spranget – Rondvassbu (gåande)	2013	22650	Gjennomsnitt 2013 + 2015
	2014		22511
	2015	20372	
	2016		
	2017		
Spranget – Rondvassbu (syklande)	2013		Gjennomsnitt 2015-2016
	2014		13773
	2015	12703	
	2016	14843	
	2017		
Spranget – Rondvassbu (køyrety)	2013		Gjennomsnitt 2015-2016
	2014		532
	2015	618	
	2016	446	
	2017		
Formokampen (kun frå Putten)	2013		
	2014		
	2015		
	2016	2837	
	2017		
Straumbu (ny trasé, traktorveg)	2013		Gjennomsnitt 2016-2017
	2014		6715
	2015		
	2016	6839	
	2017	6591	
Straumbu (mot Musvolsætra, umerka sti)	2013		
	2014		

	2015	
	2016	183
	2017	
Spranget, T-merka stig sørside	2013	
	2014	
	2015	
	2016	
	2017	657
Straumbu-Høgronden	2013	
	2014	
	2015	
	2016	
	2017	2258

Status innfallsporter til Rondane nasjonalpark 2014

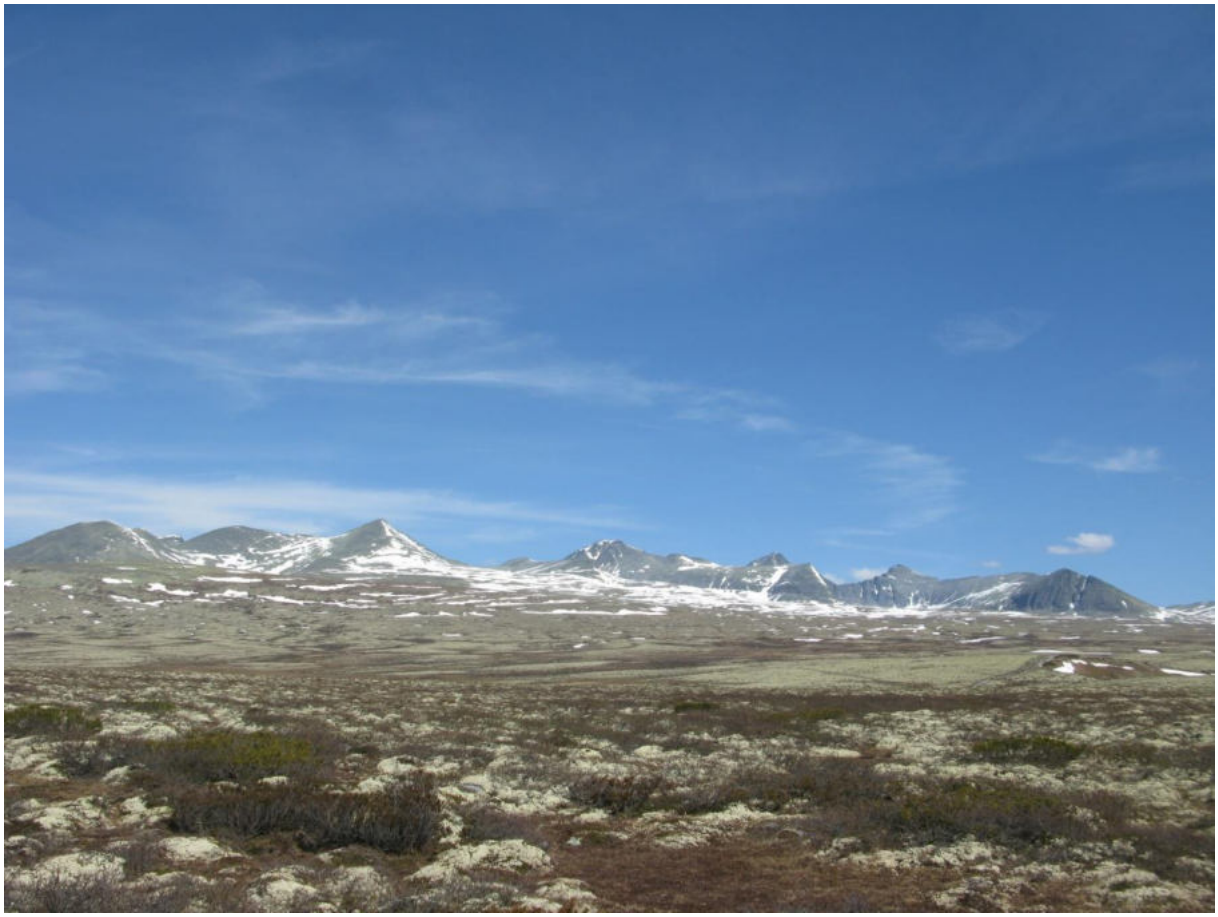

Rondane sett fra Spranget i Sel kommune

Av

Finn Bjormyr og Espen Rusten

Statens naturoppsyn Dovre og Rondane nasjonalparker

Forord

Dette notatet er skrevet med bakgrunn i at Rondane nasjonalpark er valgt ut til å være pilot i arbeidet med implementering av besøksforvaltning i utvalgte nasjonalparker i Norge. Strukturen på notatet følger rapporten "Innfallsportene til Jotunheimen", datert Lillehammer 1. februar 2011 fra Fylkesmannen i Oppland. Den delen av arbeidet som går på å tilpasse innfallsportene inn i en nasjonal struktur vil komme i en egen rapport knyttet besøksforvaltning fra Dovre- Rondane nasjonalparkstyre.

Notatet tar for seg selve parkeringsplassene som brukes av de besøkende og markeringen av selve nasjonalparkgrensen. Parkeringsplassene ligger noen plasser under 100 meter fra nasjonalparkgrensen andre plasser kan denne avstanden være opp mot 3 kilometer. Nasjonalparkgrensen er markert der stien/veien krysser denne. Rapporten inneholder ikke det som er gjennomført av infrastruktur på stier og løyper i nasjonalparken.

Innholdsfortegnelse:

	Side
1.0 Hvilken betydning har innfallsportene med tilliggende stier	4
2.0 Informasjonsplan Dovre og Rondane nasjonalparker	6
3.0 Ferdselstall Rondane	8
4.0 Innfallsporter til Rondane nasjonalpark	10
4.1 Den enkelte innfallsport	11
4.2 Tilstanden for innfallsportene med sti og løypenett	13
1. Spranget	13
2. Mysuseter	15
3. Høvringen	16
4. Kampen	20
5. Skogsetrin	21
6. . Eftansåi	21
7. Grimsdalen – Barthbua	22
8. Dørålseter	24
9. Fallet	25
10. Blæsterdalen	27
11. Gammelgarden	27
12. Straumbu	28
13. Sohlbergplass	30
14. Vulua	31
15, 16 og 17. Venabygsfjellet-Langbakken	32
18 og 19 Søre Eldåseter og Frydammen	34
20. Krøkla	35
20. Atnbrua vannbruksmuseum	36

1.0 Hvilken betydning har innfallsportene

Rondane nasjonalpark er Norges første nasjonalpark og ble opprettet i 1962. Parkeringsplassene rundt Rondane nasjonalpark ble etablert før nasjonalparken ble opprettet. Gjennom nasjonalparken går det ferdselsårer som er brukt langt tilbake i tid. Dette er blant annet dokumentert i årbok 1960 fra den norske turistforening om Rondane.

Alt i 1870-årene ble det åpnet mindre overnattingskvarter for fjellfolk på Bjørnhollia og på Dørålseter. Flere reiselivsdestinasjoner grenser opp mot nasjonalparken. De største er Høvringen og Mysuseter i Sel kommune, Kvamsfjellet i Nord-Fron kommune og Venabu/Spidsbergseter i Ringebu kommune. Alle disse destinasjonene bruker parkeringsplasser inn mot Rondane nasjonalpark. I tillegg kommer det mange besøkende til nasjonalparken som kommer for å oppleve fjellet.

For mange er parkeringsplassen det første stedet man opplever nasjonalparken. Disse parkeringsplassene har trolig stor verdi for lokalt næringsliv og gir gode muligheter for rekreasjon for bygdafolk og tilreisende. Parkeringsplassene og stinettet ut fra disse styrer i stor grad ferdselen i fjellet.

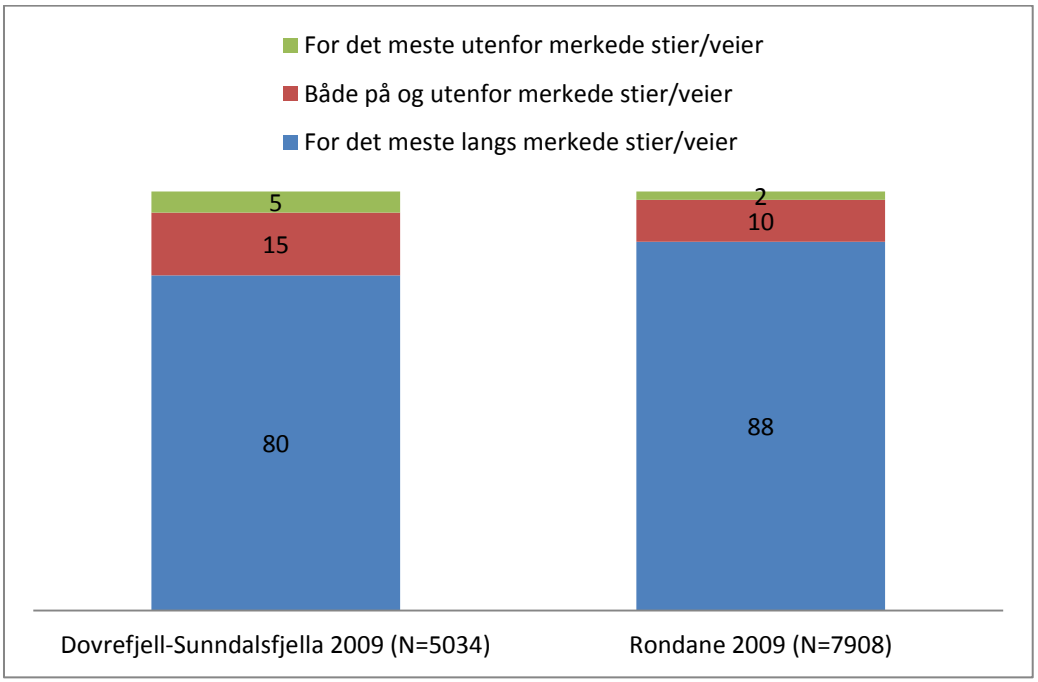

Tabellen viser bruk av stinett i % (antall respondenter i parantes). Kilde Nina rapport 1013 Villrein og ferdsel i Rondane, Strand m.fl.

Bruksintensitet på stier i Dovre og Rondane nasjonalparker:

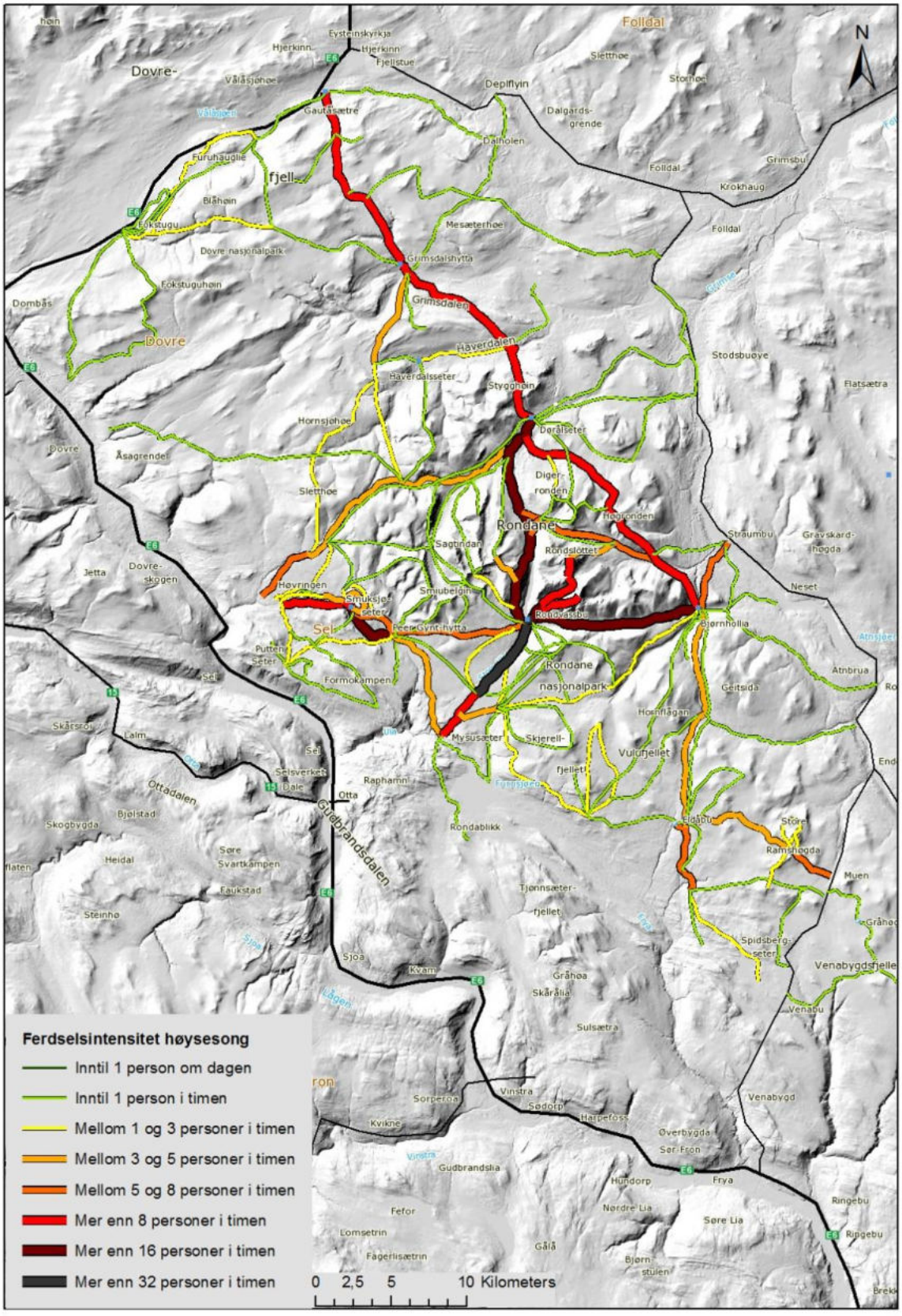

Figur tatt fra Nina rapport 1013, Villrein og ferdsel i Rondane, Strand m.fl.

2.0 Informasjonsplan Dovre og Rondane nasjonalparker

Forvaltningsplanen for de store verneområdene i Rondane ble vedtatt i 2009. I denne var det en egen handlingsplan som var knyttet til informasjon ved innfallsportene. Disse innfallsportene var klassifisert i forhold til sommerbruk, vinterbruk og helårsbruk. I tillegg ble informasjonspunktene delt i hoved- og biinformasjonspunkt.

Det var i liten grad satt opp informasjon om nasjonalparken ute ved parkeringsplassene i 2005. Mens Dovre nasjonalpark, Frydalen landskapsvernområde, Grimsdalen landskapsvernområde og Dørålen landskapsvernområde var nye verneområder som ble opprettet i 2003. Det ble derfor laget nye verneområdeplakater for alle verneområdene i 2007. Denne informasjonen er etablert som informasjonstorg knyttet opp mot parkeringsplassene.

Ved parkeringsplass Grimsdalen, Barthbua.

Det ble etablert et samarbeid med nasjonalparkriket reiseliv og kommunene Ringebu, Nord-Fron, Dovre og Sel for å få en helhetlig plan for informasjonen i 2009. I tråd med forvaltningsplanen ble det enighet om å samle informasjonen knyttet til nasjonalparkene/verneområdene med lokal informasjon på informasjonstorg med samme utforming på hovedinformasjonspunktene. Informasjon fra verneområdestyret var på egne plakater som stod sammen med bedriftsinformasjon og informasjon fra kommunene. Tekstdelen og bildene på plakatene ble sett i sammenheng slik at man unngikk samme informasjon på flere plakater. I tillegg ble det i fellesskap bestemt at alle plakatene skulle

være på både norsk, engelsk og tysk. Det er valgt litt ulike stativ på den enkelte plass fra steinheller, trestativ til stålrammer. Parkeringsplassene ble utbedret gjennom et spleiselag med flere aktører, der berørte kommuner tok et hovedansvar. For Nasjonal turistvei Rondane var det Vegvesenet som tok ansvaret for utbedring og vedlikehold av parkeringsplassene.

For informasjonen knyttet opp mot turisthyttene ble det valgt en enklere modell. Her ble det laget mer lokale plakater som var tilpasset det enkelte sted.

For biinformasjonspunktene ble det laget en enklere løsning med en tydelig markering ved nasjonalparkgrensen.

Markering av nasjonalparkgrensen ved Spranget i Sel kommune.

3.0 Ferdselstall Rondane

NINA har koordinert innsamling av ferdselsdata fra Rondane i perioden 2009 til og med 2014. Her følger en gjengivelse av selve dataene for årene 2009 til og med 2014. Vurderingene av dataene er gjort av Nina i Nina rapport 1013, Villrein og ferdsel i Rondane, Strand m.fl. Disse er ikke tatt med her.

*Tabell. Årstall for bruk av automatiske tellere i lokaliteter i Rondane villreinområde og med et typisk sumtall for antall passeringer forbi telleren (inn og ut) i perioden 31. juni til 1. oktober (samarbeid NINA og SNO). D=Dovre nasjonalpark. R=Rondane nasjonalpark. V=Villreinområdet sør for Fv27. * angir de tellerne der det er mindre endringer på plasseringspunkt. X=feil i data, x bak tallet angir at det er gjort en datajustering, 0=ingen målinger. I 2009 ble tellerne montert 16.-19. juli, og for å få sammenlignbare tall er de ekstrapolert tilbake til 1. juli.*

Nr	NP	Teller	2009	2010	2011	2012	2013	Gj. Snitt.
1	D	Pilegrimsled Foksådalen (etter T-merking)	2636x	0	0	0	1168	1902
2	D	Foksådalen mot Dovre NP (T-merka)*	0	0	1496	584	1243	1107
3	D	Steinbuhø (mot Grimsdalshytta)	2881x	2051	2557	X	0	2496
4	D	Hageseter (mot Grimsdalshytta)	0	0	0	0	4453	4453
5	D	Kattuglehø (mot Grimsdalshytta)*	2486x	X	1285	1492	0	1754
6	R	Storrvatnet (mot Grimsdalshytta)	1974x	2468	1145	2573	0	2040
7	R	Gravhø (mot Grimsdalshytta)	1287x	2037	1324	2411	0	1764
8	R	Dørålseter*	6093x	X	5763	4830	0	5562
9	R	Langglupdalen (før brua)	3637x	6668	2740	3651	2834	3906
10	R	Langglupdalen (etter brua)	0	0	2601	0	0	2601
11	R	Straumbu (mot Bjørnhollia)	5540x	5043	4971	5605	0	5289
12	R	Illmanndalen	0	0	0	4429	0	4429
13	R	Mot Sletthø	1003x	776	X	X	677	818
14	R	Kvannslådalen	1564x	1428	655	1411	0	1264
15	R	Smuksjøseter	0	10881	12395	10629	0	11301

16	R	Smuksjøseter (grind)	20742x	0	0	0	0	20742
17	R	Kjondalen	0	0	0	2227	0	2227
18	R	Smiubelgen (fra Peer Gynt hytta)	0	0	691	1128	1059	959
19	R	Mot Peer Gynt hytta	0	0	4078	3249	0	3663
20	R	Randen (mot Rondvassbu)*	3119x	3667	1166	1777	1579	2261
21	R	Spranget (mot Rondvassbu)	24906x	20841	21500x	23442	22650	22667
22	R	Musvoldalen	1593x	911	826	754	0	1021
23	R	Vulutjern	1210x	1189	464	628	578	813
24	R	Ramshøgda	4528x	3316	X	3081	0	3641
25	V	Mot Muen	0	0	0	4329	0	4329
26	V	Mot Gråhøgdbu	0	1584	2350	0	1786	1906
27	V	Frisvegen nord	0	2988x	1506	0	0	2247
28	V	Frisvegen sør	0	2527	3334	0	0	2930
29	V	Saubu nord	0	2397	0	0	0	2397
30	V	Saubu sør	0	1910x	0	0	0	1910

Tabell tatt fra Nina rapport 1013, Villrein og ferdsel i Rondane, Strand m.fl.

4.0 Innfallsportene til Rondane nasjonalpark

Det er gjort en vurdering på bruken av dagens innfallsporter til Rondane nasjonalpark. I denne sammenheng er en innfallsport definert som der den besøkende kan parkere bilen før man går på fottur eller opplever Rondane på avstand. Innfallsportene er delt inn i 3 hovedgrupper i forhold til dagens bruk. Der man har delt innfallsportene i forhold høy, middels og lav besøksmengde.

A: Høy besøksmengde med over 5000 passeringer knyttet til ferdselstellere ca 1 km innenfor innfallsporten i nasjonalparken. Eller at innfallsporten ligger langs en vei som fører til at mange turister/besøkende raster i området og opplever Rondane.

B: Middels besøksmengde med mellom 1000 og 5000 passeringer knyttet til ferdselstellere ca 1 km innenfor innfallsporten i nasjonalparken.

C: Lav besøksmengde med under 1000 passeringer knyttet til ferdselstellere ca 1 km innenfor innfallsporten i nasjonalparken.

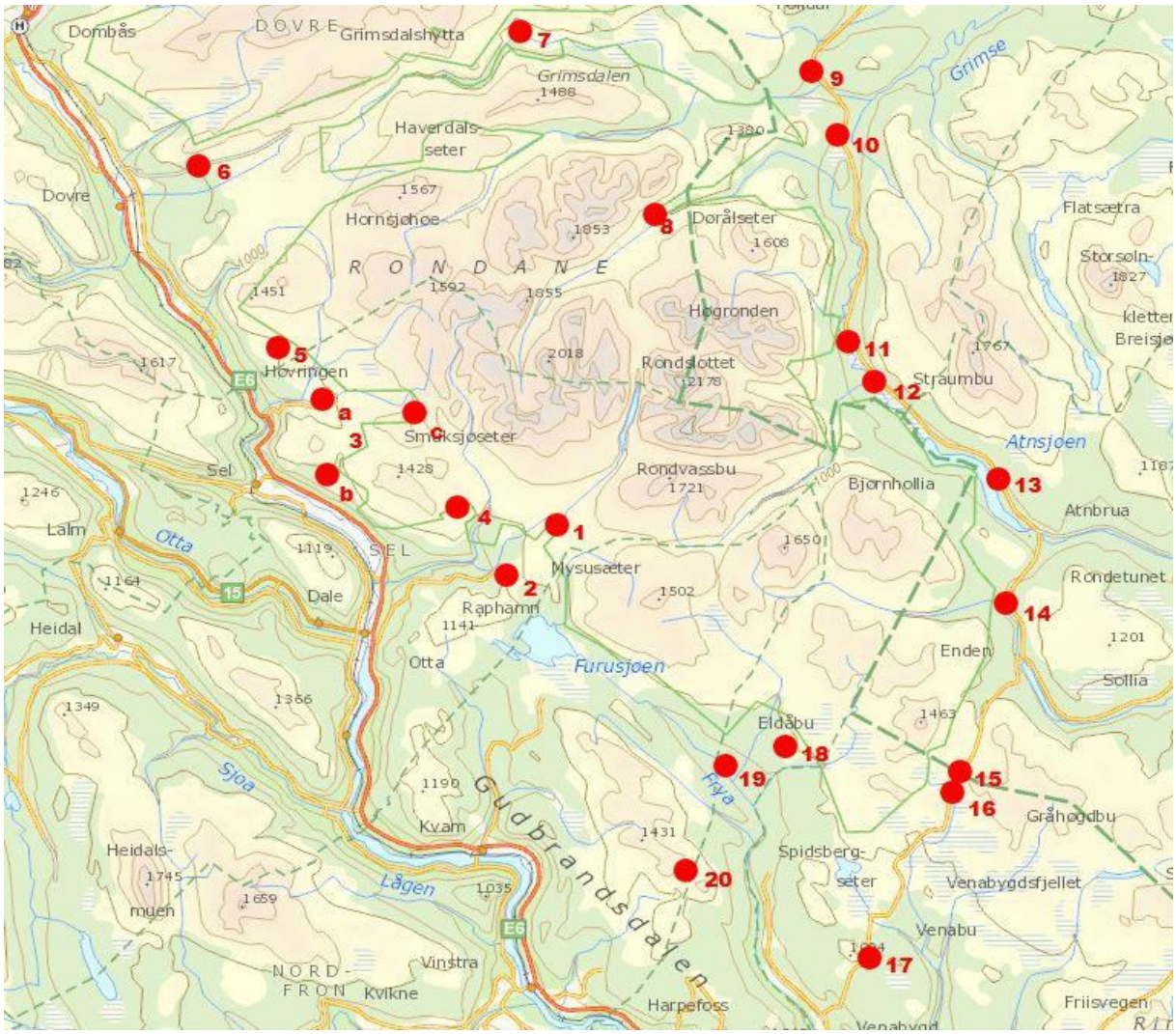

Kart som viser innfallsportene til Rondane nasjonalpark

4.1 Den enkelte innfallsport

Nr	Sted	Informasjon	Parkeringsplass – Status	Søppelstativ/toalett med mer	Bruk
1	Spranget 32 V 538472 6856006	felles infotorg med Sel kommune og reiselivet	Utbedret	Søppelstativ. iNasjonalparker/Sel fjellstyre hadde naturveiledning på plassen i årene 2008-2012	A
2	Mysuseter 32 V 536017 6853058	felles infotorg med Sel kommune og reiselivet	Utbedret	Søppel og toalett	A
3a	Høvringen 32 V 524630 6862234	felles infotorg med Sel kommune og reiselivet ved Høvringen handel	Bruker butikken sin, ikke utbedret	Mange bruker eller overnatter på en turistbedrift. Totalt 15 overnattingsbedrifter.	A
3b	Høvringen-Putten seter 32 V 525865 6857979	Felles infotorg med Sel kommune og reiselivet	Utbedret	Tilgang på søppelstativ og toalett dersom man benytter Putten seter	B
3c	Høvringen-Smuksjøseter 32 V 530166 6861793	Felles infotorg med Sel kommune og reiselivet	Utbedret	Tilgang på søppelstativ og toalett dersom man benytter Smuksjøseter turisthytte	A
4	Kampen 32 V 532969 6856559	Markert grensa med grensestein med logo.	Uendret		B
5	Skogseter 32 V 522385 6864704				C
6	Eftansåi 32 V 516721 6874648	Felles infotorg med Dovre kommune og reiselivet	Etablert parkeringsplass	Søppelcontainer og toalett.	C
7	Grimsdalen, Barthbua 32 V 533908 6884007	Felles infotorg med Dovre kommune og reiselivet	Uendra, Dovre fjellstyre driver en enkel fjellcamp	Søppelcontainer og toalett. Drives av Dovre fjellstyre	A
8	Dørålseter 32 V 542604 6874405	Felles infotorg med Dovre kommune og reiselivet. I vegkrysset inne ved setrene.	Parkering i tilknytning til Øvre og nedre Dørålseter.	Søppelcontainer. Utedo driftet av Dovre fjellstyre	A
9	Fallet 32 V 549556 6882633	Felles infotorg med Dovre kommune og reiselivet	Parkeringsplass utbedret av vegvesenet		B/C

10	Blæsterdalen 32 V 551653 6880049	Felles infotorg med Dovre kommune og reiselivet	Parkeringsplass utbedret av vegvesenet		B/C
11	Gammelgarden 32 V 553661 6868108	Info om Atnsjømyrene naturreservat			B/C
12	Straumbu 32 V 555337 6865904	Felles infotorg med Nasjonalturistvei	Parkeringsplass utbedret av vegvesenet	Straumbu drives i sommersesongen tilgang på søppelstativ og toalett	A
13	Sohlbergplass 32 V 562262 6861510	Turistattraksjon	Parkeringsplass utbedret av vegvesenet	Søppelstativ	A
14	Vulua 32 V 563714 6854139		Parkeringsplass utbedret av vegvesenet	Søppelstativ	C
15/ 16	2 Parkerings-plasser på Venabygds-fjellet ved Fv27 (Muen). Ved fylkesgrensa: 32 V 561995 6844097	Informasjonssti knyttet til villrein	Parkeringsplass utbedret av vegvesenet	Søppelstativ og toalett på den ene parkeringsplassen	A
17	Venabygds-fjellet – Langbakken 32 V 557888 6833902	Under planlegging	Skisseprosjekt utarbeidet av vegvesenet		
18	Søre Eldåseter 32 V 552060 6844620				C
19	Frydammen 32 V 549544 6842436				C
20	Krøkla 32 V 547534 6837052	Felles informasjons-punkt med Nord-Fron kommune	Etablert		B
	Andre	Felles informasjons-punkt med Dovre kommune i Dovre sentrum.	Etablert	Ligger ved butikken.	
	Andre	Atnbrua vannbruks-museum	Etablert	Etablert av Nasjonal turistvei Rondane	

4.2 Tilstanden for innfallsportene med tilliggende sti- og løypenett

1. Spranget

Status:

Sommerparkeringsplass som er i bruk fra 15.06 til 01.11. I sommersesongen går det også rutebuss fra Otta til Spranget 2 ganger om dagen. Veien mellom Mysuseter og Spranget blir utenom denne perioden stengt ved bom på Tjønnbakken, ca 2 kilometer før Spranget. På Tjønnbakken er det rundt 10 plasser for parkering. Parkeringa i denne perioden Spranget er stengt foregår da i hovedsak på Mysuseter. I sommersesongen går det over 10.000 biler til Spranget. Parkeringsplassen ble oppgradert i 2006-07 til å kunne ta ca 200 biler. Plassen er full i perioder med mye ferdsel i fjellet. Når parkeringsplassen er full parkeres det langs veiskulderen. Etablert snuplass for rutebuss ble etablert i 2011. Sel kommune har søppelcontainere på plassen som tømmes når de er fulle.

De som bruker Spranget som utgangspunkt for turer går ofte flere dagers turer i fjellet. I hovedsak går man da veien inn til Rondvassbu før en starter på den mest brukte fotturen, som er trekanten Rondvassbu-Bjørnhollia-Dørålen. I tillegg er der en del som også velger å gå toppturer med utgangspunkt fra Spranget. De mest benytta toppturene fra Rondvassbu er Veslesmeden, Storronden og Rondeslottet. Fra Spranget kan man sykle eller gå 6 km langs en grusvei inn til Rondvassbu, en av de største DNT hyttene i Norge med rundt 12000 overnattinger hvert år. Rondvassbu har utleie av sykler på Spranget. En del går også småturer ut fra Spranget både nedover mot Mysuster og innover mot Rondvassbu langs Ula. Nasjonalparkgrensa er markert med grensestein ca 100 meter fra selve parkeringsplassen på veien mot Rondvassbu.

Det er informasjonsplakater på 3 språk (norsk, engelsk og tysk). Samordnet infotorg med Sel kommune og Nasjonalparkriket. Etablert turstig med informasjon langs Ula mot Mysuseter.

Stinettet rundt Rondvassbu mot Illmanndalen er kanalisert og steinsatt for å unngå erosjon. Tiltaket ble gjennomført i 2010-12. Det er i tillegg blitt restaurert og nybygd 3 bruer i nærheten av Rondvassbu spesielt for å få en skredsikker skiløype til Rondvassbu i vinterperioden. Stinettet ut fra Spranget mot Rondvassbu, Bjørnhollia, Grimsdalshytta, Veslesmeden, Rondslottet og Storronden vurderes til å være i god stand, både i forhold til sti og merking.

Vurdering:

På kort sikt er det behov for mer brukertilpasset informasjon som blir sett i sammenheng med informasjonen på Mysuseter og Rondvassbu. Plassen er ikke beregnet på overnatting og parkering av busser. Gjennom informasjon bør bobiler og busser henvises til å parkere på etablert plass på Mysuseter. Selve informasjonspunktet virker også noe prangende. På sikt bør det vurderes en annen utforming av informasjonspunktet.

Etablert informasjonssti langs Ula er moden for en opprustning/modernisering. Deler av stien er utsatt for erosjon og bør vurderes istandsatt.

Informasjonspunkt på Spranget

Peketavle på Spranget

2. Mysuseter

Status:

Etablert parkeringsplass for besøkende og hytteeiere på Mysuseter. Plassen er i statlig eie gjennom statlig sikra friluftsområde. Det er Sel kommune som forvalter denne på vegne av staten. Plassen er opprustet i 2011 og i god stand. Hovedsakelig blir plassen brukt i forbindelse med påske og vinterferien. Men det står også en del biler på denne plassen i sommerperioden. Det er toalett, søppelcontainere og butikk ved parkeringsplassen. Informasjonspunktet er godt synlig i krysset ved avkjøringen videre inn mot Spranget. Skiløypene i området er tilpasset at dette er hovedparkeringsplassen i området. Vinterstid er det maskinpreparerte løyper til Furusjøen om Glitterdalen, Spranget og til Høvringen via Peer Gynt hytta. I tillegg er det preparerte skiløyper til Raphamn og Kringsetra. Fra Spranget og til Rondvassbu er det en mye brukt stikka løype som er i bruk fra 15. februar til etter påske.

Det er også 2 private parkeringsplasser i samme området som benyttes i vinterperioden.

Vurdering:

Parkeringsplassen er mye i bruk i vinter- og påskeferien, og fungerer godt. I sommerperioden er det også en del parkering på plassen, spesielt av folk som kommer med campingvogn eller bobil. Det er i 2014 kommet opp tydelige informasjon ut i fra plassen for fot og sykkelturer i området i sommerperioden. Dette kan trolig utvikles videre. Betongbrua over Ula ved Spranget som brukes som transportbru/skiløype vinterstid til Rondvassbu er i dårlig forfatning. I løpet av noen år bør man gjøre tiltak dersom denne brua fortsatt skal benyttes.

Informasjonspunkt på Mysuseter

Parkeringsplass på Mysuseter

3a. Høvringen

Status

Etablert informasjonstorg ved Høvringen handel. Det er ikke etablert egen parkeringsplass for informasjonspunktet. Butikken er et samlingspunkt på Høvringen og mange besøkende er innom.

Totalt er det 15 overnattingsbedrifter på Høvringen, med rundt 1000 sengeplasser. Det er etablert skiløyper som fanger opp hele området. I tillegg går det en mye brukt skiløype langs fylkesveien.

Vurdering

Informasjonspunktet fungerer etter hensikten. Det går ikke stier ut fra plassen, men den ligger til en etablert skiløype. Sel kommune vurderer å utvikle et nytt infopunkt på den kommunale parkeringsplassen på Høvringen. Det må da i tilfelle vurderes om informasjonen ved butikken skal flyttes.

Informasjonspunkt ved Høvringen handel

3b. Høvringen v/Putten

Status

Etablert informasjonstorg med parkeringsplass i tilknytning til Putten seter. Brukes som parkeringsplass for besøkende til området og gjester på Putten seter både sommer og vinter. Startpunkt for fottur til Formokampen, Karihaugen mfl. Mye brukt utgangspunkt vinterstid i eksisterende skiløypenett.

Nasjonalparkgrensa er markert med grensestein ca 300 meter fra selve parkeringsplassen i merka sti mot Formokampen.

Vurdering

Det parkeres helt inn til informasjonstorget. Selve informasjonspunktet vurderes til å fungere dårlig på grunn av parkeringsforholdene på plassen. Plassen har også en lite pen avgrensing ut mot terrenget. Parkeringsplassen er mye brukt for fottur på Formokampen. Flytting av informasjonspunkt enten til vestsiden av parkeringsplassen eller til starten av stien mot Formokampen bør vurderes.

Vinterstid starter skiløypene i området fra denne parkeringsplassen. Løype- og stinettet mot Formokampen er godt merket og i god stand. Trolig vil bruken av området øke når Formokampen blir ytterligere markedsført.

Peketavle på Formokampem

Informasjonspunkt ved Putten seter

3c. Høvringen v/Smuksjøseter

Status

Etablert parkeringsplass felles med Smuksjøseter turisthytte. Det går rutebuss i sommerperioden fra Otta til Smuksjøseter 2 ganger om dagen. Det er etablert et felles informasjonstorg med informasjonsplakater. Mye brukt turutgangspunkt til Peer Gynt hytta i barmarksperioden. Veien er ikke vinterbrøytet men Smuksjøseter kjører egne gjester i vintersesongen. Godt etablert skiløypenett i området som blir mye brukt. Nasjonalparkgrensa er markert med grensestein ca 50 meter fra selve parkeringsplassen i starten på T-merka sti mot Peer Gynt hytta.

Vurdering

Parkeringsplassen og informasjonstorget fungerer etter hensikten. Det er litt uoversiktlig hvor stien til Peer Gynt hytta starter ut i fra plassen. Parkeringsplassen og Smuksjøseter er gjerdet inn med saugjerde. Selve gjerdet framstår lite pent i selve nasjonalparkgrensa. Vinterstid går skiløypa mellom Høvringen og Peer Gynt hytta midt over sommerparkeringen.

Informasjonspunkt ved Smuksjøseter turisthytte

4. Kampen

Status

Nasjonalparkgrensen er markert med grensestein. Det er mulig å sette fra seg bilen ved snuplassen der kjøresporet til Peer Gynt hytta starter. Det er ikke opparbeidet parkeringsplass i området. Praksis i dag er at det er plass til ca 10-15 biler på et ikke opparbeidet areal. Nasjonalparkgrensa er markert med grensestein ca 20 meter fra selve parkeringsplassen på kjørespor mot Peer Gynt hytta.

Parkeringsplass ved Kampen

Vurdering

Det er noe parkering og utfart i området. Hovedsakelig fra nærområdet. I tillegg går det en ikke merket sti til Formokampen. Stedet er i hovedsak et startpunkt for lokal befokningen og hytteeiere i området. I forvaltningsplanen legges det opp til å etablere et informasjonspunkt i området. Dette arbeidet er ikke startet opp.

5. Skogsætrin

Status

Det er lokal utfart i området både fra lokal befolkning og hytteeiere. Parkeringsplassen har kapasitet på ca 50 biler. Det går en umerka sti mot Langtjønn og Storkuva. I tillegg går en mer brukt sti i skogen mellom Skogsætrin og Høvringen. Man må være lokalkjent for å finne startpunktet på stiene, både ut fra Skogsætrin og Høvringen. Vinterstid går det preparert skiløype mellom Skogseter og Høvringen.

Vurdering

Det er ikke kommet fram ønske eller behov for å gjøre noe med parkeringsforholdene i området. I forhold til nasjonalparkinformasjon blir denne dekket på Høvringen for de som går fra Høvringen til Skogsætrin. Sommerstid bør man vurdere bedre merking og mindre tiltak for å gjøre stien mellom Skogsætrin og Høvringen mer tilgjengelig, en rundtur kan også være aktuelt. Det må også vurderes om det skal opp informasjon om verneområdene i dette området.

Parkeringsplass ved Skogasætrin

6. Eftansåi

Status

Etablert informasjonspunkt og parkeringsplass ved inngangen til Grimsdalen. Grimsdalsveien brøytes til Eftansåi og plassen brukes som utgangspunkt for skiturer vinterstid i nærområdet. Det er utedo på plassen.

Vurdering

Parkeringsplassen fungerer godt for stopp vinterstid , og blir i all hovedsak brukt i forbindelse med skiutfart. Det er ikke naturlig å tilrettelegge for sommerutfart fra denne plassen slik det er i dag.

Informasjonstavle ved Eftansåi

7. Grimsdalen – Barthbua

Status

Etablert informasjonspunkt på fjellcampen i Grimsdalen. Utedo driftes av fjellstyret. Totalt kan parkeringsplassen ta opp mot 15 biler og 4-5 campingvogner. Parkeringsplassen ligger i tilknytning til Rondanestien som går både til Hjerkinn og videre sørover til Venabygdsfjellet. Gangbrua over Grimsa er av nyere dato og bygd som ei stokkbru. Brua glir godt inn i landskapet. Grimsdalshytta ligger ca 600 meter fra plassen. Det er også etablert en sti med informasjon om verneområdene som starter fra Barthbua. Barthbua er en rekonstruksjon av en gammel fangstbu fra middelalderen, og inneholder informasjon om kulturhistorien knyttet til fangst av villrein i regionen. Innfallsporten er mye brukt som rasteplass for veifarende gjennom Grimsdalen på sykkel eller med bil. Nasjonalparkgrensa er markert med grensestein ca 20 meter fra selve parkeringsplassen på andre siden av Grimsa i T-merka sti mot Dørålseter/Haverdalsseter.

Vurdering

Informasjonspunktet er godt synlig, og er et naturlig stoppunkt i Grimsdalen. Informasjonsstien blir brukt og gir de besøkende god informasjon om området. De som ikke benytter selve informasjonsstien kan bruke selve informasjonspunktet. Denne informasjonen bør skiftes ut for å bli mer relevant for turgåere som starter her. Plasseringa og gjerdet rundt Barthbua bør vurderes på nytt i forhold til selve fjellcampen. Et av problemene på fjellcampingen er langtidsparkering av campingvogner med framtelt som står så lenge at vegetasjonen dør. Dette må det iverksettes tiltak for å unngå.

Stinettet med tilliggende bruer mot Dørålseter, Haverdalsseter og Hageseter(Hjerkinn) vurderes til å være godt merket.

Informasjonstavle langs Grimsdalsveien mot Dørålen

Informasjonspunkt i Grimsdalen

8. Dørålseter

Status

Etablert informasjonspunkt ute ved fylkesveien ved avkjøringen til Dørålen og inne ved krysset mellom nedre og øvre Dørålseter. Utedo driftes av fjellstyret. Mange av de som benytter Dørålen er på rundtur fra Rondvassbu eller Bjørnhollia. Men noen bruker også Dørålen som start på fjellturen. Mange av brukerne benytter seg av turisthyttene i området. Det er få opparbeidete parkeringsplasser for biler i området, med unntak for de som ligger ved en av turisthyttene. Nasjonalparkgrensa er markert med grensestein ca 300 meter fra selve parkeringsplassen ved T-merka sti til Rondvassbu/Bjørnhollia.

Vurdering

Informasjonspunktene er ikke optimale. Det er ikke turutgangspunkt og parkeringsmuligheter ved selve infopunktene. Informasjonen er også i liten grad relevant for turgåere som starter i Dørålen. Det bør utarbeides nye informasjonsskilt som tilbys turistbedriftene med fokus på verneformålet. Det merka stinettet mot Høgronden (Bjørnhollia), gjennom Langglupdalen til Bjørnhollia og Bergedalen til Rondvassbu er skiltet og godt merket. Stien mellom Dørålseter og Høvringen gjennom Dørålsflyi er også T-merka. Informasjon og parkering må vurderes i forhold til hva som gjøres på Straumbu.

Informasjonstavle ved Øvre Dørålseter

9. Fallet

Status

Etablert informasjonspunkt ved starten på Grimsdalen fra Rv27. Opparbeidet parkeringsplass fra Nasjonal turistvei Rondane. Totalt er det plass til 10-15 biler. Det går en merket sti til Fallfossbrua fra plassen.

Vurdering

Informasjonspunktet fungerer dårlig. Svært få stopper og bruker informasjonspunktet. Det bør iverksettes tiltak for å forenkle punktet og få på plass et godt stikart. Med tanke på å øke bruken av stien rundt Fallfossbrua. Selve informasjonen bør vurderes å gjøres mer synlig og tilgjengelig på plassen. Eventuell endring må gjøres i et samarbeid med Nasjonal turistvei Rondane.

Ved avkjøring fra Fv 27 mot Grimsdalen

Informasjonspunkt ved Fallet

10. Blæsterdalen

Status

Etablert informasjonspunkt ved starten på Dørålen fra Rv27. Parkeringsplassen er etablert av nasjonalturistvei. Det er plass til 10-12 biler på plassen. Det er ikke naturlig å starte fottur fra dette stedet.

Vurdering

Informasjonspunktet fungerer bra som første informasjon om verneområdene. Selve informasjonsplakatene bør tilpasses lokal bruk og informasjon om parkeringsreglementet i Dørålen. Reglene om at det bare er lov med dagparkering i Dørålen må komme bedre fram. Eventuell endring må gjøres i et samarbeid med nasjonalturistvei.

Informasjonspunkt ved Dørålseterveien ved Fv 27.

11. Gammelgarden

Status

Startpunkt for de som går bilveien inn til Bjørnhollia. Det er driverne av Bjørnhollia og hytteeiere i området som kan benytte veien med bil. Plassen er i liten grad opparbeidet for parkering. Det er satt opp informasjon om Myldingi naturreservat.

Vurdering

For fotvandrerne er det kortere og lettere å gå fra Straumbu til Bjørnhollia istedenfor Gammelgarden. Ytterligere tilrettelegging og informasjon er derfor blitt prioritert på Straumbu.

Bør få fram info om raskeste gangvei til Bjørnhollia.

Parkeringsplass ved bilveien til Bjørnhollia ved Fv 27

12. Straumbu

Status

Etablert informasjonspunkt i samarbeid med Nasjonalturistvei. Etablert en stor parkeringsplass for besøkende som skal på fjelltur eller benytte Atna som fiskeelv eller for kano. Totalt kan plassen ta over 200 biler. Startpunkt for fotvandrere som skal gå store trekant i Rondane. Turen inn til Bjørnhollia er godt merket og tar ca 1 time og 30 minutter. I tillegg kan man gå merka sti til Høgronden og videre til Dørålseter. Plassen er også et mye brukt startsted for turer mot Breisjøseter og Flatsetra. Nasjonalparken er markert med grensestein ca 200 meter fra selve parkeringsplassen på T-merka sti til Bjørnhollia/Høgronden.

Vurdering

Parkeringsplassen fungerer bra og informasjonspunktet er godt plassert. Mange er innom mens plassen er betjent og får informasjon om tilbudene i området. Brua over Atna danner en hovedforbindelse mot Bjørnhollia og videre inn i Rondane. Brobanen starter i dag helt i kanten av riksvegen, noe som gjør at enkelte fotturister som kommer fra fjellet velger den trafikkerte bilveien istedenfor stien langs elven. Det virker også uheldig når man kommer motsatt vei, fra Strømbu-anlegget, og plutselig ledes ut i vegkanten igjen. Broen bør flyttes eller erstattes av en ny gangbro

legges lenger syd slik at den styrker naturopplevelsen og knytter seg bedre til turistanlegget. Et utvidet informasjonstilbud ved bygningene vil også bidra til en bedre sammenheng og klarhet. Den nye broplasseringen vil også muliggjøre en kontrollert åpning av sideløpet som er «tettet» av nåværende bro. Det må etableres en dialog med Nasjonal turistvei og Turistforeningen for å utvikle punktet både i forhold til bro, plakatinformasjon, digitale medium og naturveiledning.

Skilt i stidele i Vassbulia

Turistanlegget på Straumbu

13. Sohlbergplass

Status

Etablert utkikkspunkt fra Nasjonal turistvei. Ikke naturlig startpunkt for turer ut i terrenget.

Vurdering

Svært mange besøkende opplever utsikten til Rondane slik Sohlberg malte den i ”vinternatt i Rondane”.

Utsiktspunkt Sohlbergplass

Informasjon Sohlbergplass

Utsikt Sohlbergplass

14. Vulua

Status

Opparbeidet parkeringsplass fra Nasjonal turistvei langs Rv27. Ikke etablert noen info om verneområdene på denne plassen. Det er etablert noen korte turer ut fra plassen som alle ligger utenfor nasjonalparken.

Vurdering

Stedet ligger idyllisk til ved siden av elva og et mindre vatn. Mye brukt som stoppunkt langs veien for å strekke litt på beina. I så hensende fungerer plassen godt. Ikke naturlig å tilrettelegge for lengre turer ut fra denne plassen.

Parkeringsplass langs Fv 27 ved Vulua

15. og 16 Venabygdsfjellet

Status

Etablerte parkeringsplasser over Venabygdsfjellet (Rv.27) på rester av den gamle veien. Den ene plassen ved fylkesgrensa har toalett og informasjon som er driftet av vegvesenet. Fra denne plassen går det merka sti til Gråhøgdbu og til Eldåbu/Bjørnhollia. I forvaltningsplanen er det lagt opp til at Gråhøgdbu skal flyttes og at merkinga på denne stien skal fjernes/legges om. Det er tilrettelagt og merka sti mot Muen. Over Venabygdsfjellet er det mange plasser der man kan stoppe og strekke på beina. Noen er tilrettelagt med søppelstativ. Vinterstid er det stoppforbud mellom Gunstadsætra og Øygardssætrin. Stoppforbudet er etablert for å sikre villreinens beiteområder og trekk i området langs og over Fv 27. Det er startet et arbeid med en informasjonssti med fokus på villrein.

Vurdering

Arbeidet med å avklare flytting av Gråhøgdbu og fjerning/omlegging av merka sti er nå startet opp av nasjonalparkstyret. Dette er også i tråd med føringene i gjeldene fylkesdelplan for Rondaneområdet.

Eventuell endringer i parkeringsforholdene nær Muen og informasjon langs Fv 27 blir vurdert av Nasjonal turistvei. Eksisterende hovedrasteplass ved Fylkesgrensa ligger midt i villreintrekket over fylkesveien. Et mindre konfliktfylt stoppested bør vurderes i den videre prosessen. Informasjonsstien knyttet til villrein må sluttføres når parkeringsforholdene er avklart.

Parkeringsplass langs fv 27 ved fylkesgrensa ved Muen.

Infohelle langs sti til Muen

17. Venabygdsfjellet – Langbakken

Status

Det planlegges et større parkerings- og informasjonspunkt i dette området. Plassen ligger sentralt i forhold til det maskinpreparerte skiløypenettet i området. Det går ikke merka stier ut fra plassen i dag.

Mulig parkeringsareal langs Fv 27 ved Langbakken

18. Søre Eldåseter

Status

Enden på veien inn Østkjølen fra Hundorp. Det er etablert en parkeringsplass som tar 10-15 biler. Plassen blir hovedsakelig brukt av lokal befolkning i forbindelse med næring, jakt, fiske og friluftsliv. Det går merka sti både til Venabu og Vulutjønnin (Bjørnhollia) fra plassen.

Vurdering:

På sikt bør det opp en enkel informasjon om verneområdene.

19. Frydammen

Status

4H har etablert en camp rett innenfor vernegrensa med en gapahuk og bålplass. Stedet er mye brukt av lokal befolkningen og skolene i Sør-Fron. Det er nå planer om å restaurere brua over dammen. Denne ble totalskadet i flommen i 2011.

Det er ikke etablert informasjon om verneområdene i dette området.

Vurdering

På sikt bør det opp en enkel informasjon om verneområdene.

20. Krøkla

Status

Det er etablert et informasjonspunkt i samarbeid med grunneierlaget og Nord-Fron kommune. Plassen tar ca 50 biler. Det går mye brukte turstier både til Krøkla og Gråhøa. Det er også satt opp nasjonalparkinformasjon ved bommen på Peer Gynt setervei ved Bjørgebu.

Vurdering

Parkeringsplassen fungerer bra. Mange stopper på plassen og tar korte turer ut i terrenget. Det har tidligere vært etterspurt å lage en enkel informasjonssti på 30 minutters gange fra plassen. Informasjonstavla ved Bjørgebu brukes også til å henge opp mye annen informasjon. Tavla ser ikke spesielt pen ut.

Informasjonstavle felles med Peer Gynt setervei ved Bjørgebu

Andre

21. Atnbrua vannbruksmuseum

Status:

Nasjonale turistveger eier bygget og disponerer informasjonsplass både inne og ute. Det er fra Fjellstyret lagt opp til at museet også kan være utgangspunkt for stier/turer.

Vurdering:

Nasjonalparkstyret bør vurdere om det også er naturlig å ha informasjon om Rondane nasjonalpark også i dette området.

Atnbrua vannbruksmuseum

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre

Saksframlegg

Arkivsaksnummer: 2019/20449-9 **Saksbehandler:** Eirin Berge **Dato:** 02.06.2020

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	28/2020	10.06.2020

Sak - Frydalen LVO - Søknad om midler knyttet til vegbom, informasjon og skilting - Nord-Fron og Sør-Fron kommuner

Innstilling fra forvalter

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre har i styremøte den 10.juni 2020 besluttet å søke om midler til vegbommer og informasjonskilt i forbindelse med etableringen av landbruksveg som berører Frydalen landskapsvernområde, i supplerende tildeling for tiltaksposten 1420.31.

Nasjonalparkstyre vurderer at tiltaket er viktig for å ivareta verneverdiene i verneområdene som både er kulturlandskap gjennom bruk (beite) og villreinens arealbruk. Tiltaket er i tråd med målsetninger i besøksstrategien for Rondane nasjonalpark.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

- 18/1534-12 Søknad om middel til bom og informasjonsskilt jf. etablering av ny landbruksveg i Frydalen (vedlagt)
- Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområdene 2020 – 2025(vedlagt)
- Bestillingsdialogen 2020 - C-skjema etter tildeling fra Mdir (vedlagt)
- Nasjonalparkstyrets vedtak om etablering av landbruksveg av 30.september 2016 (vedlagt)
- Nasjonalparkstyrets vedtak om godkjenning av regelverk knyttet til landbruksveg av 30.november 2018 (vedlagt)

Saksopplysninger

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre sluttet seg til sekretariatets forslag til søknad om midler til tiltak i våre verneområder i styremøte den 13.desember 2019, med en justering på beløp knyttet til oppføring av nye informasjonstavler etter ny merkevarestrategi samt et tillegg på et prosjekt knyttet til landskapsplanlegging Mysusæter/Spranget, jf. vedtaket fra styremøtet. Den endelige prioriteringen ble gjort i styremøte den 17. mars 2020 etter tildeling fra Miljødirektoratet (jf. vedlagte C-skjema)

Søknaden fra Nord-Fron kommunesom nå foreligger er knyttet til etablering av en landbruksveg som berører Frydalen LVO, og som nasjonalparkstyret har hatt til behandling i 2 omganger tidligere, først i 2016 og deretter i 2018. Vedtakene ligger vedlagt i saken. Den etablerte landbruksvegen er i vegklasse 5 og ligger i tilknytning til Peer Gynt setervei og Fløtardammen i Frydalen og er ca. 600 meter lang og skal stenges med bom i begge ender. Veien skal bare brukes av grunneiere eller andre med spesiell tillatelse i forbindelse med landbruksformål. Bakgrunnen for å etablere veien er primært å gjøre det enklere for beitebrukere i området å føre tilsyn med beitedyr og eventuelt innhente dyr som er på avveie. Alternativet er en omkjøringsvei som er bortimot 6 mil lang.

Tjønnseterfjellet–Gråhø inngår i nasjonalt villreinområde og er et «øyfjell» hvor det i lange perioder har vært lite rein. Ingen av de GPS-merkede simlene har brukt dette området i løpet av registreringsperioden. Gjennom egne registreringer har man derimot i løpet av en 9-10 års periode dokumentert at bukkeflokker bruker området gjennom våren/forsommeren og fram til brunstperioden på høsten. I rapporten Villrein og ferdsel i Rondane (NINArapport 1013) oppsummeres fokusområdet Tjønnseterfjellet med at dette er et område som er i bruk og som har en betydelig beiteressurs for villreinen i Rondane. Rapporten peker på at det viktigste momentet for å opprettholde Tjønnseterfjellet som en resurs for villreinen i Rondane er å hindre ytterlige infrastruktur i trekk-korridorene. Den nå etablerte landbruksveien i Frydalen ligger på tvers av de potensielle trekkveiene mellom Vulufjell i Rondane og Tjønnseterfjellet. Denne problemstillingen var tema da søknaden om etablering av landbruksveg ble behandlet av nasjonalparkstyret i 2016, og det ble gitt tillatelse med vilkår for å ivareta hensynene til villreinens bruk av områdene.

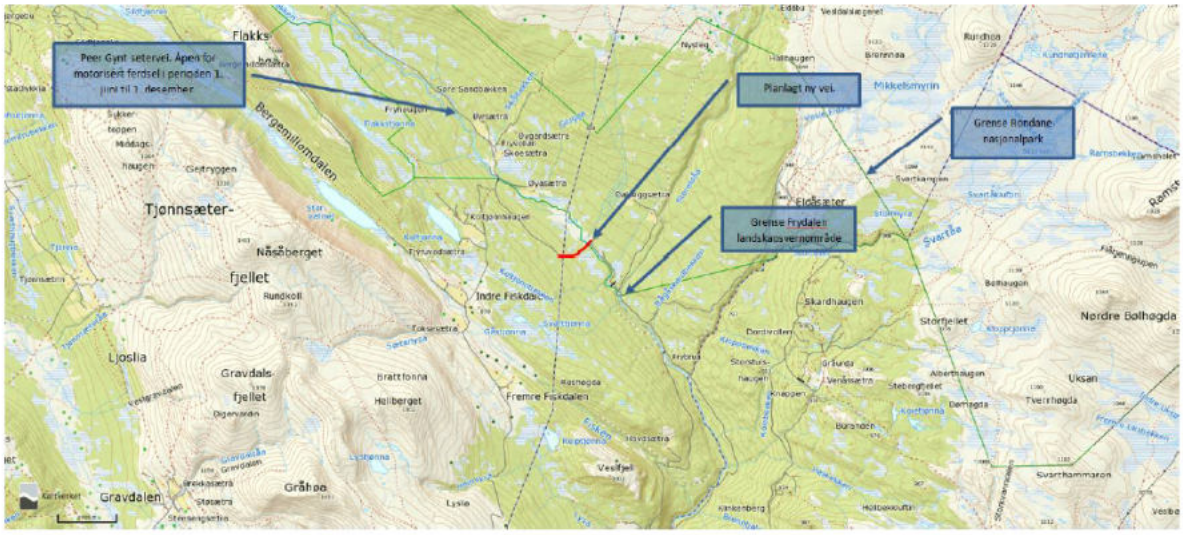

Oversiktskartet ovenfor viser nærområdene der ny vei er planlagt.

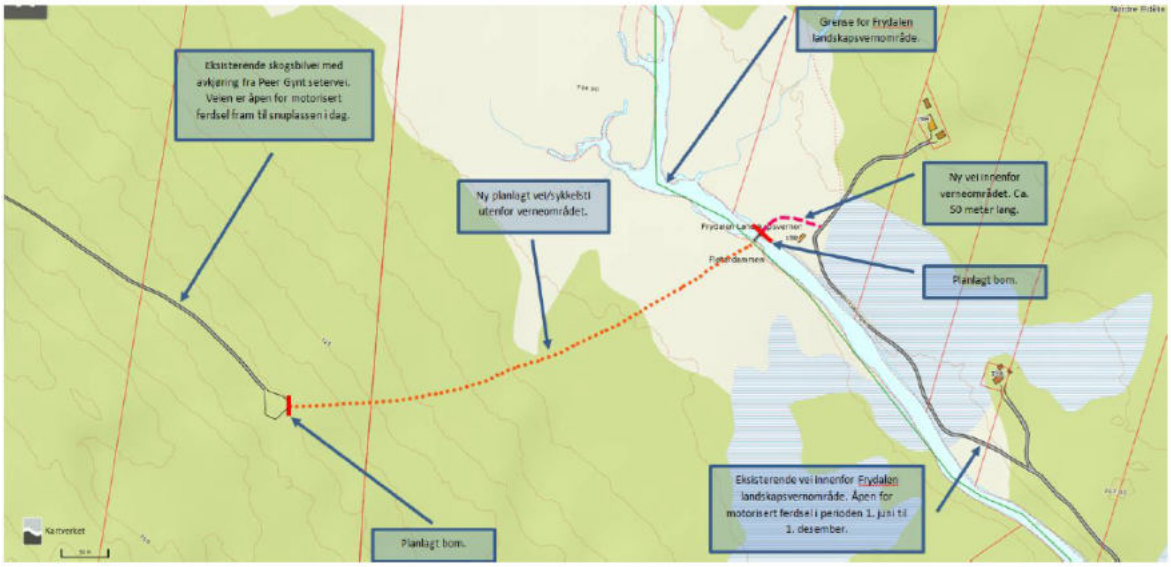

Detaljkart ovenfor viser den nye veien innenfor Frydalen landskapsvernområde og området utenfor vernegrensen.

Nasjonalparkstyrets vedtak fra 30.september 2016 har følgende ordlyd (hele saken er vedlagt):

«Rondane-Dovre nasjonalparkstyre har i styremøte den 30. september 2016 gitt Østkjølen grunneierlag mfl. tillatelse til å gruse opp veitrase fra Østkjølveien og inn på brua ved Fløtardammen i Frydalen landskapsvernområde. Dispensasjonen er gitt med hjemmel i § 3 pkt. 1.3 h i verneforskriften for Frydalen landskapsvernområde.

Følgende vilkår gjelder for tillatelsen:

- *Før arbeidet med veien settes i gang skal det etableres et regelverk for bruken av veien som tar hensyn til både tilsyn av beitedyr og villreinens mulighet for trekk over*

Frydalen. Regelverket skal legge føringer for tidspunkt for motorisert ferdsel og styring av annen type ferdsel som eksempelvis sykling. Regelverket skal legges inn i saken og fungere som vilkår for bruken av veien. Nasjonalparkstyret ber i den sammenhengen Nord-Fron og Sør-Fron kommuner om å ta initiativ til å utarbeide et slikt reglement i samarbeid med involverte parter. Dette reglementet skal godkjennes av nasjonalparkstyret før arbeidet med veien starter.

- *Total veibredde skal være maksimalt 4 meter og kjørebanen skal være maksimalt 3,5 meter bred innenfor verneområdet.*

- *Veien skal tilpasses terrenget på en god måte slik at den ikke blir dominerende.*

- *På brua over Fløtardammen skal det etableres en solid bom med lås. Bommen skal være utformet på en slik måte at ATV eller motorsykkel/moped ikke kan komme gjennom/forbi. Det må også sikres at gående fortsatt skal kunne gå over broen. Det forutsettes også at det blir etablert en bom i motsatt ende av den nye veien.*

- *Veien skal være stengt for all motorisert trafikk i perioden 1. desember – 1. juni, jf. åpnings- og stengetider på resten av veisystemet i Frydalen landskapsvernområde.*

- *Statens naturoppsyn Rondane v/ Finn Bjormyr skal ha beskjed om når tiltaket innenfor verneområdet iverksettes og skal ha mulighet til å være til stedet når tiltaket påbegynnes.»*

I 2018 behandlet nasjonalparkstyre en sak knyttet til regelverket i første kulepunkt i vilkåret fra tillatelsen i 2016. Nasjonalparkstyrets vedtak fra 30.november 2018 lyder:

«Rondane-Dovre nasjonalparkstyre viser til mottatte høringsuttalelser, kommunale behandlinger og stadfesting av forskrift som angår etablering av forskrift om forbud mot sykling på og langsmed landbruksvei i Frydalen.

Nasjonalparkstyret viser til første kulepunkt i vedtak med saksnummer 2016/2808-6 med møtedato 30.09.2016, og styret godkjenner regelverket som er etablert for bruken av veien av de berørte partene. Nasjonalparkstyrets godkjenning forutsetter at det gjøres vedtak i kommunene som også omfatter bruk av elektrisk sykkel på strekningen.

Nasjonalparkstyret forutsetter at Nord-Fron kommune og Sør-Fron kommune informerer godt om regelverket på den aktuelle strekningen og i andre kanaler der dette er naturlig.

Nasjonalparkstyret gjør oppmerksom på at dersom forskriften/regelverket for bruken av landbruksveien endres i framtiden skal dette på nytt godkjennes av nasjonalparkstyret før endring av bruken kan skje. Det vises ellers til vedtak med vilkår i sak med saksnummer 2016/2808-6 med møtedato 30.09.2016.»

Foreliggende søknad fra Nord-Fron kommune om midler til vegbom og informasjonsskilt er gjengitt under:

«Viser til møte på Vinstra 16.4.2020, samt tidlegare korrespondanse på e-post 10.1.2020. I samband med sykkelforbod ved etablering av ny landbruksveg i Frydalen søkjer Nord-Fron kommune og Sør-Fron kommune om middel til innkjøp av bom og informasjonsskilt. Landbruksvegen berører Frydalen landskapsvernområde, og sykkelforbodet er vedteke med bakgrunn i at tiltaksområdet ligg innafor nasjonalt villreinområde.

Landbruksvegen skal stengast med bom, og det skal vere bom både ved Peer Gynt Seterveg i Nord-Fron og ved Fløtardammen i Sør-Fron. Ein antek at ordinær vippebom er best eigna til føremålet.

Det skal tilsvarande settast opp informasjonsskilt ved kvar bom, med følgjande tekst: *På og langsmed landbruksvegen frå Fløtardammen i Sør-Fron til Per Gynt seterveg i Nord-Fron er all bruk av sykkel forbode. Føremålet med forbodet er å avgrense konflikten som sykling kan medføre i møte med villreinstamma i Rondane sør. Vedtak fatta av Sør-Fron kommune 23.4.2018 og Nord-Fron kommune 8.5.2018 med heimel i friluftslova §2. Stadfesta av Fylkesmannen i Oppland 13.9.2018.*

Ein har innhenta pristilbod for bom og informasjonsskilt.

- 2 stk vippebommar, ca. kr 40.000 + mva.
- 2 stk informasjonsskilt, inkl. stativ, frakt og platting, ca. kr 10.000 + mva.
- Kommunane kan stå for innkjøp, slik at mva blir refundert.

Det blir med dette søkt om inntil kr 50.000 til innkjøp av 2 stk bommar og 2 stk informasjonsskilt.»

Vurdering

Det omsøkte tiltaket kom ikke med i nasjonalparkstyrets priorteringer over tiltak i forbindelse med bestillingsdialogen for 2020 der søknadsfristen var 10.januar 2020.

Miljødirektoratet har supplerende tildelinger gjennom året, inntil 4 stykker slik sekretariatet er blitt gjort kjent med. Når fristene for innlevering av søknader til disse supplerende tildelingene er, har vi etter henvendelse til Miljødirektoratet ikke fått spesifikke datoer på. Det legges derfor til grunn at det er mulig å søke om supplerende tildelinger fortløpende og at Miljødirektoratet ev vurderer de ulike innkomne søknadene samlet.

Midlene fra Miljødirektoratet er fra den statlige investeringsposten 1420.31 – Tiltak i verneområdene, og er knyttet opp til gitte formelle rammer. I brev fra Miljødirektoratet datert 11.november 2019 ligger «Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder, 2020-2025». Følgende er hentet derfra (kursiv, forvalters utheving i fet skrift):

Det overordnede målet for forvaltning av verneområder er å ivareta verneformålet og verneverdiene i det enkelte verneområde. Postbeskrivelsen for post 1420.31 Tiltak i

verneområde, gir viktige formelle rammer for hvordan tiltaksmidlene skal disponeres. Størrelsen på tiltaksposten avsettes i hvert års statsbudsjett og har i de siste årene økt. I statsbudsjettet for 2019 (Prop.1S (2018-2019) står følgende:

Midlane går til tiltak som er naudsynte for å ta vare på verneverdiane, inkludert utgreiingar som er naudsynte før tiltak, informasjonstiltak og skjøtsels- og tilretteleggingstiltak. Tilretteleggingstiltaka omfattar opparbeiding av stigar, klopping og merking for å betre tilgjenget i verneområda og samstundes styre ferdsla i og rundt sårbar natur i verneområda. Midlane nyttast òg til informasjonstiltak i alle typar av verneområde i samband med ny merkevare for Noregs nasjonalparkar og til utarbeiding av besøksstrategiar for nasjonalparkar og andre verneområde med store besøkstal eller særskilde utfordringar. Alle tiltak skal vere i tråd med godkjent forvaltings-/skjøtselsplan for verneområda og andre relevante styringsdokument."

*Posten for tiltaksmidler er en statlig investeringspost for forvaltningsmyndighetenes prioriterte tiltak i verneområder. Midlene skal derfor kun benyttes til tiltak i forvaltningsmyndighetens egen regi, ev. til kjøp av tjenester for gjennomføring av tiltakene**. Midlene kan ikke benyttes som tilskudd til andre aktører.** Drift og vedlikehold av infrastruktur (veier, toaletter, parkeringsplasser o.l) utenfor verneområdene finansieres ikke over tiltaksmidlene.»*

For å kunne ivareta verneverdiene innenfor verneområder, vil det av og til være nødvendig å gjennomføre tiltak også utenfor verneområdene. I foreliggende søknad om midler til etablering av vegbom og skilt med informasjon er dette et tiltak som er gitt som et vilkår i nasjonalparkstyrets vedtak for å hensynta villreinens trekkområder samtidig som landbruket får en betydelig driftsmessig fordel. Ivaretakelse av kulturlandskapet er et viktig verneformål i Frydalen landskapsvernområde, og skjer gjennom beite- og jordbruk, i tillegg til eventuelle skjøtselstiltak.

Det vises til at det i besøksstrategien for Rondane nasjonalpark for fokusområdet Frydalen står følgende i tabell 3: Målsetning, strategisk hovedgrep og tiltak i de enkelte fokusområdene (s.29)

6 Frydalen	1. Opprettholde muligheten for villrein til å trekke over til og fra Tjønnseterfjellet 2. Legge til rette for en bedre opplevelse for de besøkende i området	• Vurdere tiltak med det eksisterende sti- og løypenettet i området for å gjøre dette mer brukervennlig for de ulike brukergruppene som benytter området. Samtidig bør områdene som villreinen bruker skjermes mest mulig. • Hovedsaklig bruke positive virkemidler gjennom tilrettelegging og informasjon, men i noen tilfeller sette i gang prosess rundt konkrete avbøtende tiltak. • Tilrettelegge og kanalisere til ytterkantene av nasjonalparken og områdene utenfor nasjonalparken som tåler høyt besøkstrykk • Lage høy kvalitet på flere informasjonspunkter	• Det må tas en gjennomgang på de eksisterende informasjonspunktene i området med tanke på plassering, utforming osv. I tillegg til eksisterende informasjonspunkt bør det vurderes om andre punkt også har tilsvarende behov for informasjon. • På de mest sentrale infopunktene bør den nye merkevarestrategien for verneområdene implementeres. • Det må ses på muligheten for at Trolløypa som går mellom Høvringen og Sjusjøen (170 km) kan flyttes fra snaufjellet i utkanten av Rondane NP og ned i Frydalen. • Bru over Fløterdammen må restaureres/gjenoppbygges for at ferdselen langs elva skal kunne krysse elva. I forbindelse med brua bør det opprettes et informasjonspunkt. • Innlede et nærmere forhold til reiselivsbedriftene gjennom formidling i form av bilder, foredrag, kompetanseheving for ansatte. • Være med å bidra økonomisk til overvåkingstiltak Tjønnseterfjellet

Brua over Fløterdammen er gjenoppbygget, det er ikke prioritert midler i 2020 for etablering av informasjonspunkt.

Konklusjon

Sekretariatet vurderer at det bør sendes en supplerende søknad til Miljødirektoratet der det søkes om midler til vegbom og skilting på til sammen 50 000 NOK over tiltaksposten 1420.31, med henvisning til besøksstrategi og ivaretakelse av verneverdiene i området.

Oppføring av vegbom og informasjonsskilt betinger samarbeid og avtale med grunneiere, noe sekretariatet legger til grunn er avklart i og med at landbruksvegen allerede er etablert.

Nord-Fron kommune

Rondane-Dovre Nasjonalparkstyre v/ Eirin Berge

Att:

Vår ref.	Dato:
20/7930	20.04.2020

Søknad om middel til bom og informasjonsskilt jf. etablering av ny landbruksveg i Frydalen

Viser til møte på Vinstra 16.4.2020, samt tidlegare korrespondanse på e-post 10.1.2020.

I samband med sykkelforbod ved etablering av ny landbruksveg i Frydalen søkjer Nord-Fron kommune og Sør-Fron kommune om middel til innkjøp av bom og informasjonsskilt. Landbruksvegen berører Frydalen landskapsvernområde, og sykkelforbodet er vedteke med bakgrunn i at tiltaksområdet ligg innafor nasjonalt villreinområde.

Landbruksvegen skal stengast med bom, og det skal vere bom både ved Peer Gynt Seterveg i Nord-Fron og ved Fløtardammen i Sør-Fron. Ein antek at ordinær vippebom er best eigna til føremålet.

Det skal tilsvarande settast opp informasjonsskilt ved kvar bom, med følgjande tekst: *På og langsmed landbruksvegen frå Fløtardammen i Sør-Fron til Per Gynt seterveg i Nord-Fron er all bruk av sykkel forbode. Føremålet med forbodet er å avgrense konflikten som sykling kan medføre i møte med villreinstamma i Rondane sør. Vedtak fatta av Sør-Fron kommune 23.4.2018 og Nord-Fron kommune 8.5.2018 med heimel i friluftslova §2. Stadfesta av Fylkesmannen i Oppland 13.9.2018.*

Ein har innhenta pristilbod for bom og informasjonsskilt.

- 2 stk vippebommar, ca. kr 40.000 + mva.
- 2 stk informasjonsskilt, inkl. stativ, frakt og platting, ca. kr 10.000 + mva.
- Kommunane kan stå for innkjøp, slik at mva blir refundert.

Det blir med dette søkt om inntil kr 50.000 til innkjøp av 2 stk bommar og 2 stk informasjonsskilt.

Nord-Fron kommune
Nedregata 50
2640 Vinstra

Tel: 61 21 61 00
Org.nr: 839 893 132

post@nord-fron.kommune.no
faktura@nord-fron.kommune.no
www.nord-fron.kommune.no

Med helsing

Geir Johan Groven
landbrukssjef

Telefon: 61216199
Epost: geir.johan.groven@nord-fron.kommune.no

Godkjend og sendt ut utan underskrift iht. interne rutinar.

Kopi til:			
Anders Nybakken	plan- og miljøkonsulent		
Arne Sandbu	kommunedirektør		
Egil Tofte	avdelingleiar næring og politikk		
Ingebjørg Jenssveen	landbrukskonsulent		
Jonas Ottesen	Midtvegen 103	2647	SØR-FRON
Ole Brandvold	Kapellvegen 112	2640	VINSTRA
Ole-Anton Stø	Gudbrandsdalsvegen 186	2640	VINSTRA
Rondane-Dovre Nasjonalparkstyre v/ Trond Stensby			
Rune Støstad	ordførar		
Sør-Fron kommune v/ Konrad Bryhn			
Tom Nøvik	tjenesteleder kultur, næring og IKT		

Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder, 2020-2025

Innledning

Regjeringen vil bevare et representativt utvalg av norsk natur for kommende generasjoner, og en god forvaltning av verneområder er viktig for å kunne nå dette målet. Regjeringen ferdigstilte i 2019 Handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene, og ett av tiltakene i planen er å oppdatere strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder innen 2021. Ifølge tildelingsbrevet til Miljødirektoratet for 2019 skal "Styrket ivaretakelse av verneverdiene i verneområdene og oppfølging av handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene" prioriteres. Tiltaksmidlene fordeles på bakgrunn av dagens trusselbilde og har som formål å ivareta, samt forbedre tilstanden i verneområdene. Midlene prioriteres derfor til tiltak som virker avbøtende på negative påvirkningsfaktorer der verneverdiene er truet.

Klimaendringene kan forventes å gi økt stress for mange av artene og naturtypene i verneområdene og kan gi endringer i sammensetningen av arter. For å minimere de negative effektene av klimaendringer på verneverdiene, må andre negative påvirkninger begrenses mest mulig. Eksempler på dette er gjengroing, forstyrrelser og forurensning. I tillegg bør forvaltningen av verneområder nå ta ekstra hensyn til klimaeffekter i planlegging av tiltak. Skjøtselstiltak, som fjerning av fremmede arter, må for eksempel antas å øke i omfang som følge av klimaendringene, og planlegging av tilretteleggingstiltak som etablering av stier og broer, må ta høyde for økte nedbørsmengder med påfølgende flom- og rasfare.

Tiltaksposten – Statsbudsjettets kap./post 1420.31

Det overordnede målet for forvaltning av verneområder er å ivareta verneformålet og verneverdiene i det enkelte verneområde. Postbeskrivelsen for post 1420.31 Tiltak i verneområde, gir viktige formelle rammer for hvordan tiltaksmidlene skal disponeres. Størrelsen på tiltaksposten avsettes i hvert års statsbudsjett og har i de siste årene økt. I statsbudsjettet for 2019 (Prop.1S (2018-2019) står følgende:

"Midlane går til tiltak som er naudsynte for å ta vare på verneverdiane, inkludert utgreiingar som er naudsynte før tiltak, informasjonstiltak og skjøtsels- og tilretteleggingstiltak. Tilretteleggingstiltaka omfattar opparbeiding av stigar, klopping og merking for å betre tilgjenget i verneområda og samstundes styre ferdsla i og rundt sårbar natur i verneområda. Midlane nyttast òg til informasjonstiltak i alle typar av verneområde i samband med ny merkevare for Noregs nasjonalparkar og til utarbeiding av besøksstrategiar for nasjonalparkar og andre verneområde med store besøkstal eller særskilde utfordringar. Alle tiltak skal vere i tråd med godkjent forvaltings-/skjøtselsplan for verneområda og andre relevante styringsdokument."

Posten for tiltaksmidler er en statlig investeringspost for forvaltningsmyndighetenes prioriterte tiltak i verneområder. Midlene skal derfor kun benyttes til tiltak i forvaltningsmyndighetens egen regi, ev. til kjøp av tjenester for gjennomføring av tiltakene. Midlene kan ikke benyttes som tilskudd til andre aktører. Drift og vedlikehold av infrastruktur (veier, toaletter, parkeringsplasser o.l) utenfor verneområdene finansieres ikke over tiltaksmidlene.

For å kunne ivareta verneverdiene innenfor verneområder, vil det av og til være nødvendig å gjennomføre tiltak også utenfor verneområdene. Dette betinger samarbeid og avtale med grunneiere. Et eksempel på et slikt tiltak er når uttak av fremmede arter innenfor og utenfor vernegrensene må sees i sammenheng for at tiltaket skal få optimal effekt.

For å oppnå en god forvaltning av verneområder, kan det være nødvendig med generelle naturkartlegginger, sårbarhetsvurderinger, brukerundersøkelser, utarbeidelse av forvaltnings- og skjøtselsplaner, overvåking og

utarbeidelse av nettsider o.a. Slike tiltak finansieres ikke over kap./post 1420.31, men over andre budsjettposter.

Forutsetning for tildeling av midler

Tiltak skal være forankret i en skjøtsels- eller forvaltningsplan, en besøksstrategi for området eller andre relevante styringsdokumenter.

I forkant av innmeldingen må formaliteter rundt tiltaket være avklart, som planavklaringer og innhenting av nødvendige tillatelser for gjennomføring av tiltaket. I tillegg må eierforhold og tilsyns-/drift- og vedlikeholdsavtaler være avklart.

I Handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene er det presisert at "For større installasjoner som fugletårn mv. er det krav om en betydelig samfinansiering fra andre for å kunne prioritere tiltaket. Videre må eierforholdet og vedlikeholdsansvaret avklares på forhånd."

Prioriteringer ved bruk av midler til tiltak i verneområder

Klima – og miljødepartementet har bedt om en styrket ivaretagelse av verneverdiene i verneområdene. Bedring av tilstanden i verneområder, slik at antall truede verneområder reduseres, vil derfor ha fokus. De største negative påvirkningsfaktorene er gjengroing, fremmede arter, forstyrrelse av dyrelivet, tekniske inngrep og slitasje på vegetasjon, figur 1.

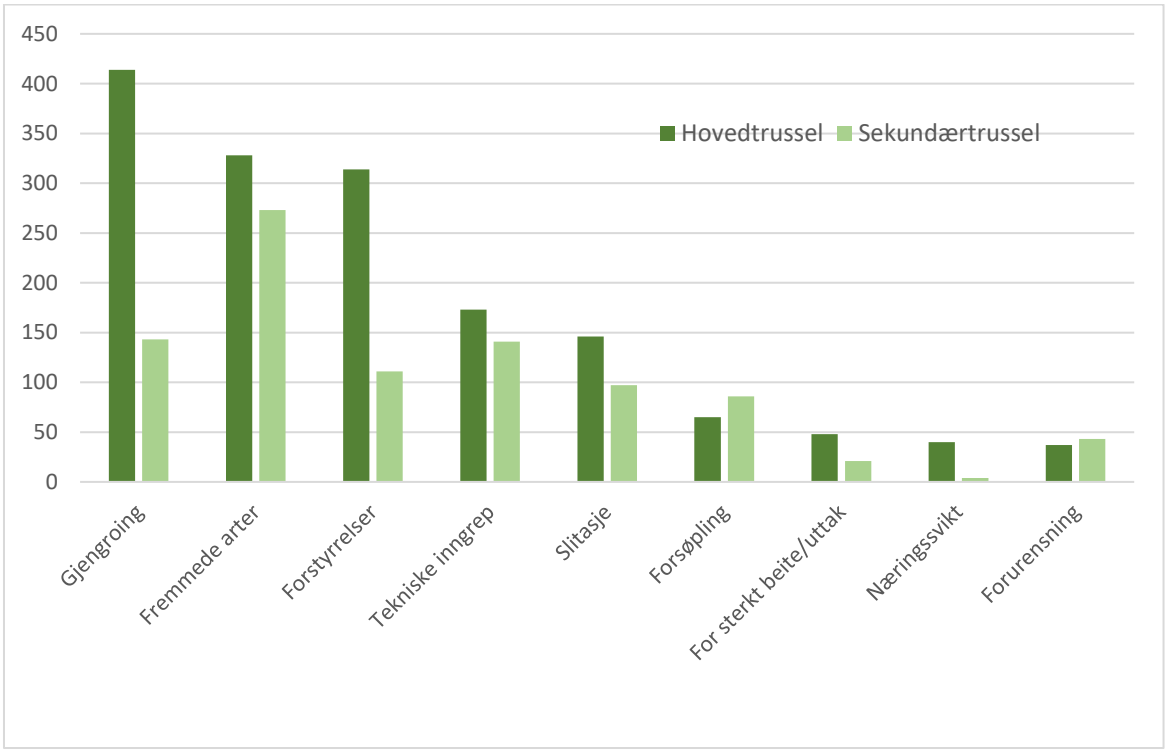

Figur 1. Trusselfaktorer i verneområder pr 31.12.2017

Ved fordeling av midler til skjøtsel og besøksforvaltning, skal tiltakene som gir størst positiv effekt på tilstanden og som direkte bidrar til å motvirke negative påvirkningsfaktorer prioriteres.

Etablerte skjøtselstiltak i naturtyper som krever kontinuerlig skjøtsel for å opprettholde god tilstand (løpende

skjøtsel), skal prioriteres høyere enn nye, større prosjekter. Det finnes likevel tilfeller der strakstiltak bør prioriteres. Dette gjelder f.eks. der det oppdages nye forekomster av fremmede arter med stort spredningspotensiale og der trua arter eller naturtyper står i fare for å gå tapt. Et annet eksempel kan være sikkerhetstiltak knyttet til besøksforvaltningen.

I verneområder der verneformålet trues av manglende skjøtselstiltak, og der det er behov for oppstart av tiltak umiddelbart, vil slike tiltak prioriteres foran besøksforvaltningstiltak som ikke er direkte knyttet til trusselbildet. Tiltak for å styrke besøksforvaltningen kan eventuelt gå parallelt med nødvendige skjøtselstiltak.

Et delmål med budsjettposten er å tilrettelegge for de besøkende med informasjon i tråd med merkevaren Norges nasjonalparker. I enkelte verneområder er det ikke ønskelig med økt ferdsel av hensyn til verneverdiene. I slike områder er likevel god, oppdatert informasjon i tråd med merkevaren viktig.

Målet med forvaltningen av verneområdene er å redusere truslene mot verneverdiene og å ønske folk velkommen inn for gode naturopplevelser.

Strategien vår for å nå dette målet, vil være å prioritere tiltak som innretter seg mot en bedret tilstand i verneområdene. Dette vil være tiltak som innrettes mot trusselfaktorene for de aktuelle områdene, og slike tiltak kan være både skjøtselstiltak og tilretteleggingstiltak. For å sikre en god opplevelse for besøkende, vil vi følge opp tiltak som er fremmet i besøksstrategier, og inkludert er bruk av merkevaren Norges nasjonalparker.

Prioriteringer ved bruk av tiltaksmidler:

1. Tiltak som direkte bidrar til å motvirke negative påvirkningsfaktorer knyttet til trusselbildet. Ramsar-områder og truede naturtyper prioriteres høyest blant disse tiltakene
2. Løpende skjøtselstiltak
3. Vedlikehold av eksisterende tilrettelegging
4. Bruk av merkevaren Norges nasjonalparker i verneområder med høyt besøkstrykk
5. Bruk av merkevaren i øvrige verneområder
6. Besøksforvaltningstiltak som ikke er direkte knyttet til trusselbildet (slik som fugletårn mm.)

Finansiering av større tilretteleggingstiltak

Midler til opprettelse av installasjoner som informasjonspunkt, toalettbygg og parkeringsplasser i tilknytning til verneområder, må være forankret i en godkjent besøksstrategi for å kunne bli prioritert. Tiltaksmidler kan brukes til (primært å delfinansiere) gjennomføring av denne typen tilrettelegging, og søknader til slike anlegg skal være godt begrunnet med bl.a. informasjon om besøkstall og eksisterende bruk av området.

Tilrettelegging etter universell utforming i verneområder

Universell utforming av stier innebærer krav til dekke, terrengutforming og bredde som vanskeliggjør denne typen tiltak i verneområder. I verneforskriftene er det et generelt forbud mot tyngre tekniske inngrep, og de har som den klare hovedregel ikke dispensasjonsbestemmelser som hjemler universell tilrettelegging i verneområdet. Den generelle dispensasjonsbestemmelsen i nml. § 48 første ledd, første alternativ, vil sjelden kunne anvendes da universell utforming medfører terrenginngrep som strider mot verneformålet og påvirker verneverdiene. Hvorvidt et omsøkt tiltak er i konflikt med forskriften må vurderes i det enkelte tilfellet.

Utenfor verneområdet, i tilknytning til innfallsporter eller startpunkt, kan det i enkelte tilfeller være aktuelt å etablere tilretteleggingstiltak med universell utforming. Også utenfor verneområder bør forvaltningsmyndighet være bevisst på inngrep som påføres terrenget og gjøre en vurdering av om behovet står i forhold til kostnader og inngrep.

På denne bakgrunnen vil det være høy terskel for tildeling av midler utover det som kan defineres som "enkel tilrettelegging" i verneområder.

Kulturminner i verneområder

Kulturminner er en del av verneformålet i de aller fleste nasjonalparker og i enkelte andre verneområder. Ansvaret for oppfølging og ivaretagelse av kulturminner ligger hos kulturminnemyndighetene. Det er egne poster på statsbudsjettet for forvaltning av kulturminner, og tiltaksmidler prioriteres vanligvis ikke til dette formålet. Skjøtsel av enkelte kulturminner, slik som steingjerder, gravrøyser og fangstsystemer, kan likevel vurderes prioritert for samfinansiering med kulturminnemyndigheten. Eksempler på tiltak som *ikke* finansieres av tiltaksmidler eller driftsmidler er vedlikehold av bygninger i verneområder. Ansvaret for finansiering av vedlikehold og drift av bygninger ligger hos eier.

C-skjema for bestillingsdialogen 2020

Prioritet	Verneområde	Tiltak	Tiltak i besøksstrategier	Avklart	Videreføring	Forank. i plan	Tiltak flerårig	Innmeldt behov Kostnad u.mva	Etter godkjenning Miljødirektoratet	Merknad	Plassering av midler	Estimert ukeverk forvalter
1	Rondane NP	**Stitilrettelegging Rondvassbu:** Tilrettelegge godkjent sti med trapp i bratt stigningen opp fra Rondvassbu i retning mot Storronden. Lengde 50 -100 meter. Stor slitasje og erosjon.	Ja	J	J	J	J	80 000	80 000	Gjenstår noe også i 2020 .Det meste av arbeidet ble gjort høst 2019. Værforholdene var utfordrende i forhold til vind, tåke og snø. En del av tilretteleggingen måtte derfor utsettes til 2020. Arbeidet er planlagt før sommersesongen begynner.	Forvalter	
2	Grimsdalen LVO	Tiltak for å unngå ulovlig motorferdsel utmark langs etablerte råk og begrense parkering i vikige villreintrekk	Nei	J	N	J	N	50 000	50 000	Nytt i 2020	Forvalter	
3	Rondane NP m.fl.	Oppføring av nye informasjonstavler etter ny merkevarestrategi på utvalgte steder i Rondaneregionen. Oversikt over prioriterte informasjonspunkt erutarbeidet av informasjonsansvarlig og forankres i styret	Ja	J	J	J	J	200 000	200 000	Infopunkt Rondvassbu + 2 andre nye punkt etter prioriteringslista, grafisk design og trykking av plakater (temaplakdat kulturminner, Grimsdalen og Frydalen)	Forvalter	
4	Rondane NP m. fl.	Formidling og kommunikasjon som tverrfaglig samarbeid med besøkssenteret Villrein på Hjerkinn med fokus på de unge,jf-Handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene	Nei	J	J	J	J	40 000	0	Nasjonalparkstyret har prioritert å bruke midler på å øke kunnskapen om verdiene i verneområdene blant barn og unge lokalt. Svært positivt mottatt i skolene og godt samarbeid med Villrensenteret Nord.Ikke godkjent av Mdir	Forvalter	
5	Frydalen LVO	Skjøtselstiltak i Frydalen LVO. Videreføring fra tidligere år.	Nei	J	J	J	J	0	0	95.000,- er overført til Nord Fron kommune 2016 og brukes i 2019.	Forvalter	
6	Grimsdalen LVO	Skjøtselstiltak Grimsdalen LVO. Gjennomføre tiltak.	Nei	J	J	J	J	150 000	150 000	Videreføring Grimsdalsprosjeket 2020	Forvalter	
7	Rondane NP m.fl.	Oppfølging av ferdselstellere m.m.	Ja	N	J	J	J	40 000	40 000		Forvalter	
8	Rondane NP m.fl.	Oppfølging FOU-prosjekt i Rondane	Ja	J	J	J	J	20 000	20 000		Forvalter	
9	Rondane NP	Forebygge terrengslitasje på sti i framkant av Formokampen	Nei	j	N	j	N	40 000	40 000			
10	Rondane NP m.fl.	Oppfølging bukkenes villreintrekk Vulufjell - Tjønnseterfjellet og arealbruk Kuva	Nei	J	J	J	J	20 000	20 000		Forvalter	
11	Rondane NP	Deler av de gamle stiene etter flyttinga av Gråhøgdbu må revegeteres.	Nei	J	N	J	N	20 000	20 000	Nye "Gråhøgdbu" er nå åpnet. Midlene skal gå til revegetering av nedlagt T-merka sti.		
12	Rondane NP	Viewpoint Rondane	nei	N	N	N	N	100 000	100 000	Planlagt oppføring av bygningskonstruksjon som skal bli et turmål og ha til hensikt å styre ferdselen bort fra Spranget. 2020 brukes til planlegging og midlene er tiltenkt landskapsplanlegging.		
							Sum 2019:	**760 000**				
							Tildelt:		**720 000**			
							Diferanse:	**-40 000**				

Bestillingsdialogen 2020 - 2023 (nye tiltak blir lagt til fortløpende i denne perioden, og endringer kan bli gjort før endelig behandling i de årlige bestillingsmøtene)

Prioritet	Verneområde	Tiltak	Tiltak i besøksstrategien	Avklart	Pågående	Forank. i plan	Tiltak flerårig	Kostnad**		Merknad	Plassering
	Rondane NP	Innspill fra Sel kommune: Otta sentrum er et knutepunkt, med mange gjennomreisende. Sentrumet bør med sin beliggenhet og nærhet til Rondane ha et informasjonspunkt. Informasjonspunktet bør i hovedsak profilere Rondane, men også de andre nasjonalparkene i området. Info på Kampen.								Avventer rapport fra informasjonsmedarbeideren på Hjerkinn. Sak til styret.	
	Rondane NP	Sel kommune mener det er nødvendig med en oppgradering av parkeringsplassen på Mysusæter. Det er nødvendig å få utført noe lignende det som ble gjort på Høvringen. Parkeringsplassen på Mysusæter må få en innramming og en forskjønning.								Avventer arbeid med tanke på oppfølging av mulighetsstudie Mysusæter - Sprnaget. Sak til styret.	
	Rondane NP	Stitilrettelegging og/eller revegetering ved diverse startpunkt (Peer Gynt, Rondvassbu) osv. Flerårig prosjekt som er viktig å følge opp fordi det er registrert mye slitasje på vegetasjonen i forbindelse med stinettet i deler av Rondane som er mye brukt. **Det blir utarbeidet rapport med anbefalinger fra SNO.**	Ja	N	N	J	J				Forvalter
	Rondane NP m.fl.	Diverse vedlikehold av infopunkt og annen infrastruktur i verneområdene.	Ja	J	J	J	J	0			Lokalt SNO
	Hemmeldalen NAT	Registrering av bygningsmasse.						0			Forvalter
	Rondane NP	**Pilot Rondane**: Vurdering av innfallsporter jf. SNO sin rapport om Rondane sine innfallsporter, nye infopunkt, merkevare, tilrettelegging osv.	Ja	N	J	J	J			Tiltak avklares gjennom besøksstrategien. Kostnader for de enkelte prosjekt avklares fortløpende.	Forvalter
	Rondane NP m.fl.	Ny bru Straumbu og eventuelt andre samarbeidstiltak på Straumbu.								Må avklares med Nasjonale turistveger, FMHE, grunneier, DNT, kommune.	Forvalter
	Hemmeldalen NAT	Vurdering av innfallsporter i Hemmeldalen etter modell Rondane.		N	J						Forvalter
	Rondane NP	Info Kampen	Ja	J	N	J	N				Forvalter
	Rondane NP Frydalen LV	Infopunkt Kvamsfjellet	Ja	N	N	J	N				Forvalter
	Grimsdalen LVO	Infotavler sykkelsti fra Folldal-Grimsdalen-Dovre.	Nei	N	N						Forvalter
	Grimsdalen lvo	Mulighetsstudie campingplass Grimsdalen.									
	Rondane NP	Info Mysuseter / Spranget / Rondvassbu	Ja	J	J	J	N				Forvalter
	Rondane NP m. fl.	Vedlikehold stier og annen infrastruktur	Ja								Forvalter
	Rondane NP m. fl.	Sykkelsti Dovre - Frydalen	Nei	N	N						Forvalter
	Rondane NP m.fl.	Infopunkt Frydalen og Rondane i Sør-Fron	Ja	N	N	J	N				Forvalter
	Rondane np	Skilting i forbindelse med omlegging av stier vedr. flytting av Gråhøgdbu.									
	Rondane np	Landbruksvei i Frydalen, sykkelforbud - 4 skilt									
	Rondane np	Utarbeiding av landskapsplan for infopunkt på Mysusæter og Spranget.Aventes til prosjektet Villreinfjellet som verdiskaper er avsluttet									
						Foreløpig	**kostnad:**	**0**		** Kostnad må avklares når det enkelte prosjektet er klart.	

Østkjølen Grunneierlag mfl.
v/ Terje Stian Bjørke
2647 SØR-FRON
Att:

SAKSBEHANDLER: STEIN MAGNE GREVRUSTEN ARKIVKODE: 2016/2808 - 432.2 DATO: 18.10.2016

FRYDALEN LANDSKAPSVERNOMRÅDE - ETABLERING AV LANDBRUKSVEG - ØSTKJØLEN GRUNNEIGARLAG MFL.

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre har gjort vedtak som angår søknad om etablering av landbruksvei i Frydalen landskapsvernområde. Se vedlagt saksframstilling og vedtak.

Ta kontakt med undertegnede dersom det er spørsmål til vedtaket.

Med hilsen
Stein Magne Grevrusten
Nasjonalparkforvalter
Med bakgrunn i interne rutiner sendes dokumentet uten signatur.

Hjerkinn 17. oktober 2016

Kopi går i e-post til følgende:
Sør-Fron kommune
Nord-Fron kommune
Villreinnemnda for Rondane og Sølnkletten
Villreinutvalget for Rondane Nord
Rådgivende utvalg for nasjonalparker og landskapsvernområder i Rondaneregionen
Statens naturoppsyn Rondane
Miljødirektoratet
Fylkesmannen i Oppland

Arkivsaksnr: 2016/2808-6

Saksbehandler: Stein Magne Grevrusten

Dato: 13.06.2016

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	29/2016	30.09.2016

Frydalen landskapsvernområde - Etablering av landbruksveg - Østkjølen Grunneigarlag mfl.

Nasjonalparkforvalters innstilling

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre har i styremøte den 30. september 2016 gitt Østkjølen grunneierlag mfl. tillatelse til å gruse opp veitrase fra Østkjølveien og inn på brua ved Fløtardammen i Frydalen landskapsvernområde. Dispensasjonen er gitt med hjemmel i § 3 pkt. 1.3 h i verneforskriften for Frydalen landskapsvernområde.

Følgende vilkår gjelder for tillatelsen:

- Før arbeidet med veien settes i gang skal det etableres et regelverk for bruken av veien som tar hensyn til både tilsyn av beitedyr og villreinens mulighet for trekk over Frydalen. Regelverket skal legge føringer for tidspunkt for motorisert ferdsel og eventuell styring av annen type ferdsel som eksempelvis sykling. Regelverket skal legges inn i saken og fungere som vilkår for bruken av veien. Nasjonalparkstyret ber i den sammenhengen Nord-Fron og Sør-Fron kommuner om å ta initiativ til å utarbeide et slikt reglement i samarbeid med involverte parter. Dette reglementet skal godkjennes av nasjonalparkstyret før arbeidet med veien starter.
- Total veibredde skal være maksimalt 4 meter og kjørebanen skal være maksimalt 3,5 meter bred innenfor verneområdet.
- Veien skal tilpasses terrenget på en god måte slik at den ikke blir dominerende.
- På brua over Fløtardammen skal det etableres en solid bom med lås. Bommen skal være utformet på en slik måte at ATV eller motorsykkel/moped ikke kan komme gjennom/forbi. Det må også sikres at gående fortsatt skal kunne gå over broen. Det forutsettes også at det blir etablert en bom i motsatt ende av den nye veien.
- Veien skal være stengt for all motorisert trafikk i perioden 1. desember – 1. juni, jf. åpnings- og stengetider på resten av veisystemet i Frydalen landskapsvernområde.

- Statens naturoppsyn Rondane v/ Finn Bjormyr skal ha beskjed om når tiltaket innenfor verneområdet iverksettes og skal ha mulighet til å være til stedet når tiltaket påbegynnes.

Saksprotokoll i Rondane-Dovre nasjonalparkstyre - 30.09.2016

Nasjonalparkforvalter orienterte om saken, og styret gikk inn for nasjonalparkforvalters forslag til innstilling, men ordet «eventuell» fjernes i første kulepunkt. Dette for å tydeliggjøre at reglementet også skal legge føringer for sykling i de aktuelle periodene villreinen trekker frem og tilbake til Tjønnseterfjellet.

Vedtak

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre har i styremøte den 30. september 2016 gitt Østkjølen grunneierlag mfl. tillatelse til å gruse opp veitrase fra Østkjølveien og inn på brua ved Fløtardammen i Frydalen landskapsvernområde. Dispensasjonen er gitt med hjemmel i § 3 pkt. 1.3 h i verneforskriften for Frydalen landskapsvernområde.

Følgende vilkår gjelder for tillatelsen:

- Før arbeidet med veien settes i gang skal det etableres et regelverk for bruken av veien som tar hensyn til både tilsyn av beitedyr og villreinens mulighet for trekk over Frydalen. Regelverket skal legge føringer for tidspunkt for motorisert ferdsel og styring av annen type ferdsel som eksempelvis sykling. Regelverket skal legges inn i saken og fungere som vilkår for bruken av veien. Nasjonalparkstyret ber i den sammenhengen Nord-Fron og Sør-Fron kommuner om å ta initiativ til å utarbeide et slikt reglement i samarbeid med involverte parter. Dette reglementet skal godkjennes av nasjonalparkstyret før arbeidet med veien starter.
- Total veibredde skal være maksimalt 4 meter og kjørebanen skal være maksimalt 3,5 meter bred innenfor verneområdet.
- Veien skal tilpasses terrenget på en god måte slik at den ikke blir dominerende.
- På brua over Fløtardammen skal det etableres en solid bom med lås. Bommen skal være utformet på en slik måte at ATV eller motorsykkel/moped ikke kan komme gjennom/forbi. Det må også sikres at gående fortsatt skal kunne gå over broen. Det forutsettes også at det blir etablert en bom i motsatt ende av den nye veien.
- Veien skal være stengt for all motorisert trafikk i perioden 1. desember – 1. juni, jf. åpnings- og stengetider på resten av veisystemet i Frydalen landskapsvernområde.
- Statens naturoppsyn Rondane v/ Finn Bjormyr skal ha beskjed om når tiltaket innenfor verneområdet iverksettes og skal ha mulighet til å være til stedet når tiltaket påbegynnes.

Vedtaket kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse, jf. forvaltningsloven § 28. Frist for klage er tre uker fra vedtaket er mottatt. En eventuell klage stiles til Miljødirektoratet, men sendes til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre.

Dokumenter i saken

- Uttale fra Oppland fylkeskommune – avdeling for plan og miljø, mottatt på e-post den 13. september 2016.
- Uttale fra Villreinutvalget for Rondane Nord, mottatt på e-post 13. juni 2016.

- Uttale fra Fylkesmannen i Oppland, datert 10. juni 2016.
- Uttale fra Villreinnemnda for Rondane og Sølnkletten, datert 10. juni 2016.
- Uttale fra Nord-Fron og Sør-Fron kommune, datert 26. mai 2016.
- Uttale fra Oppland fylkeskommune – avdeling for kulturarv, mottatt på e-post den 19. mai 2016.
- Søknad fra Østkjølen grunneierlag m.fl. grunneiere, datert 7. mars 2016 men mottatt 19.april 2016.

Saksopplysninger

Om søknaden

Søknaden til Østkjølen grunneierlag er gjengitt nedenfor:

> *Ovennevnte grunneiere og grunneierlag søker herved Nasjonalparkstyret for Rondane og Dovrefjell om å etablere landbruksvei klasse 5 fra nyrestaurert bru over Fløtardammen i Sør-Fron til snuplassen ved eksisterende skogsbilvei tilhørende Sigrid Tokse i Koltjønnlia Nord-Fron.*
>
> *Bakgrunn for ønske om ny veg er for å lette arbeidet med innhenting og tilsyn av beitedyr. Vegen skal kun være til nyttekjøring for grunneiere eller andre med spesiell tillatelse. Vegen skal være stengt med bom i begge retninger, fra Sør-Fron på brua over Fløtardammen og fra Nord-Fron på snuplassen til skogsbilvegen i Kolgjønnlia.*
>
> *Det vil ikke være tillatt med motorferdsel í brekkperioden, når telen går i april og mai måned. Det er i tillegg behov for å utbedre vegen til Østkjølen Grunneigerlag fra Fløtardammen til eksisterende veg dambua, ca 50 meter. Med utbedring menes grusing.*
>
> *Grunneierne og grunneierlagene ser det som positivt at landbruksvegen benyttes til sykkeltrase for Trolløypa, et prosjekt initiert av Oppland fylkeskommune. I den sammenheng er det en fordel med tilrettelagt veg for å kanalisere ferdsel til fots og på sykkel for å unngå annen slitasje i terrenget.*

Verneforskrift og forvaltningsplan

Miljøverndepartementet har i brev av 9. mars 2011 delegert forvaltningsmyndigheten for Frydalen landskapsvernområde til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre i medhold av naturmangfoldloven § 62, jf. § 77.

Området for bygging av deler av landbruksvei ligger innenfor Frydalen landskapsvernområde. Verneforskriftens § 2 angir følgende formål med opprettelsen av Frydalen landskapsvernområde:

- ta vare på et særpreget og vakkert natur- og kulturlandskap, der seterlandskap med seterbebyggelse og setervoller, vegetasjon og kulturminner utgjør en vesentlig del av landskapets egenart,
- ta vare på leveområder for villreinstammen i Rondane og et rikt dyre- og planteliv,
- ta vare på landskapsformene.

Allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

I følge verneforskriftens § 3 pkt. 1.1 er det forbud mot inngrep som veibygging, oppføring av bygninger eller anlegg, bergverksdrift, vassdragsregulering, graving og påfylling av masse m.m.

I verneforskriftens § 3 pkt. 1.3 står det bl.a. at forvaltningsmyndigheten *kan* gi tillatelse til:

> *h) Omlegging og opprusting av veger for jord- og skogbruksformål.*

I forvaltningsplanen for de store verneområdene i Rondaneregionen står det følgende om etablering av landbruksveier:

Ved søknad om opprusting eller ombygging av veger vil det være behovet i næringsøyemed som skal være avgjørende. Nye veger er det ikke hjemmel for å tillate etter denne bestemmelsen. Ved ombygging av veger kan det for eksempel være aktuelt med mindre endringer av traseen.

Ved behandling av søknader skal følgende momenter vektlegges:

- *behovet for endring/opprusting av vegen*
- *at utbedringer/utrettinger tilpasses landskapet og at den ikke endrer landskapets art og karakter*
- *at ombyggingen/opprustingen ikke kommer i konflikt med verneverdier*
- *at vegens standard tilpasses behovet*

Når det gjelder ferdsel i Frydalen landskapsvernområde står det følgende i verneforskriftens § 3 pkt. 4:

> *All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på landskap eller naturmiljø. Dyrelivet må ikke forstyrres.*

Denne saken må i tillegg vurderes etter naturmangfoldlovens miljørettslige prinsipper i §§ 8-12 (kunnskapsgrunnlag, føre-var prinsippet, samlet belastning på økosystemet, kostnader ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver samt miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder), jamfør § 7.

Vurdering

Søknaden fra Østkjølen grunneierlag, Sødorp grunneierlag og flere grunneiere gjelder etablering av landbruksvei klasse 5 som også skal kunne brukes som sykkeltrase. Ca. 50 meter av omsøkt trase ligger innenfor Frydalen landskapsvernområde der Rondane-Dovre nasjonalparkstyre er forvaltningsmyndighet. Resterende del av traseen på ca. 530 meter ligger utenfor verneområdet og må behandles av Nord-Fron og Sør-Fron kommune. Før saken blir lagt fram for nasjonalparkstyret var det ønskelig med en uttale fra følgende aktører:

- Villreinnemnda for Rondane og Sølnkletten.
- Villreinutvalget Rondane Nord.
- Nord-Fron kommune.
- Sør-Fron kommune.
- Oppland fylkeskommune.
- Fylkesmannen i Oppland.

I samråd med Nord-Fron og Sør-Fron kommune ble det bedt om at uttalene tar for seg hele strekningen og ikke bare den delen som berører verneområdet. Hoveddelen av omsøkt tiltak ligger altså utenfor verneområdet og må behandles etter annet lovverk av kommunene. Mottatte høringsuttalelser vil bli videresendt til kommunene slik at de eventuelt kan benytte disse i sin behandling av tiltaket.

Frist for uttale var satt til 3. juni 2016 men flere av aktørene ønsket utsatt frist på høringen.

Høringsuttaler i saken

Høringsuttalelsene ligger vedlagt i sin helhet der alle detaljene i uttalene kan leses. Uttalelsene kan kort oppsummeres slik:

Nord-Fron og Sør-Fron kommune: Høringsbrevet er drøftet administrativt mellom kommunene. Søknad om landbruksvei kl. 5 vil være i tråd med planformålet og søknaden vil bli behandlet etter landbruksvegforskriften. Siden kommunene skal behandle søknaden på et seinere tidspunkt, vil en ikke foregripe saksbehandlingen i denne høringen.

Villreinnemnda for Rondane og Sølnkletten og Villreinutvalget for Rondane Nord: Den ferdselen selve landbruksdriften medfører vurderes å være akseptabel i forhold til villreinens bruk av området, gitt at vegen stenges med bom. Vegen vil imidlertid fungere som gjennomfartsvei også for syklister, og det er stor sannsynlighet for at veien vil øke ferdselen i området vesentlig. Dette vil kunne ha negative konsekvenser for trekkmulighetene mellom Vulufjellet og Tjønnseterfjellet som beskrives som et viktig randområde som er i bruk og som er viktig å ta vare på i framtiden. Den forslåtte traseen ligger innenfor Nasjonalt Villreinområde i regional plan der retningslinjene sier: «Ny utbygging eller andre tekniske inngrep som kan forringe nasjonalt villreinområde, skal unngås». Villreinnemnda og Villreinutvalget frarår derfor at veien anlegges.

Fylkesmannen i Oppland: Fylkesmannen deler villreinnemndas bekymringer, og ber styret om å vurdere mulig stenging av vegen for syklister i perioder da villreintrekket foregår. Kanskje kan stenging av brua være en mulig barriere for sykling, i kombinasjon med informasjon i forkant og i trekkperioden.

Hvis Peer Gynt og Østkjølen seterveger skal sammenbindes må en slik veg ikke åpnes for allmenn trafikk men kun være åpen for landbruksnæringen. Vegåpningen, og tilhørende vedlikehold, bør følge tillat åpningsperiode for vegene i landskapsvernområdet (1. juni – 1. desember).

Nasjonalparkstyret og kommunene bør i tillegg sørge for at bruken av vegen ikke kommer i konflikt med villreintrekket mellom Vulufjellet og Tjønnseterfjellet, framfor alt om høsten. Dette kan forslagsvis gjøres gjennom å begrense tillatt kjøretid til spesielle klokkeslett i samråd med landbruks og villreininteressene, og gjennom informasjon og stenging av brua over Fløtardammen for syklister.

Oppland fylkeskommune – avdeling for plan og miljø

Oppland fylkeskommune har tatt initiativet til planleggingen av en sammenhengende sykkeltrase i randområdet til Rondane og Dovre nasjonalparker fra Hjerkinn i nord til Lillehammer i sør. Dette skal være et kanaliseringstiltak med mål om å konsentrere ferdselen utenom de mest sårbare villreinområdene samtidig som fylkeskommunen håper det skal føre til økt besøk hos reiselivsbedriftene langs traseen. I dette aktuelle området har fylkeskommunen tidligere gitt støtte til bru over Fløytardammen for å binde sammen en trasé over elva Frya. Etablering av den omsøkte landbruksvegen vil binde sammen eksisterende landbruksveg og brua over Fløtardammen. Fylkeskommunen mener etableringen vil muliggjøre flytting av skiløypa «Trolløypa», som i dag går

inne på "snaufjellet", til et mere skjermet skogsområde og på den kanalisere ferdselen bort fra de mest sårbare villreinområdene.

Fylkeskommunen viser også til handlingsprogrammet til den Regionale planen som sier at i Sør-Fron kommune skal man "Videreutvikle stier som kanaliserer folk utenom villreinområdene. Tilretteleggingstiltak som gjør området utenfor leveområdene mer attraktiv. Legge til rette, opparbeide og vedlikeholde godt preparerte skiløyper i de lavereliggende delene av fjellet der det ikke er villrein om vinteren. Tilrettelegge sommerstier i lavereliggende deler av fjellet. Legge til rette løype- og stinettet for å unngå beite- og kalvingsområdene. Gjøre det attraktivt å ferdes utenfor de mest sårbare områdene»

I den regionale planen er Tjønnseterfjellet definert som nasjonalt villreinområde og dermed i et område hvor ferdselen skal begrenses. Fylkeskommunen mener derfor at det er viktig at vegen stenges med bom og at det kun er rettighetshavere som kan bruke vegen. Vegklasse 5 betyr at vegen ikke skal ha "vinterstandard" og dermed ikke kan brøytes. Fylkeskommunen mener at Trolløypa bør flyttes hit og mener det bør reguleres ei skiløype på vegen.

Oppland fylkeskommune – avdeling for kulturarv

Fylkeskommunen har ikke kjennskap til at det foreslåtte tiltaket kommer i konflikt med kulturminner, og potensialet for funn av automatisk fredete kulturminner anses ikke som så høyt at det er behov for registrering, jf. Kulturminneloven § 9. Fylkeskommunen vil imidlertid gjøre oppmerksom på at dersom det i forbindelse med tiltak i marka blir funnet automatisk fredete kulturminner som ikke er kjent, skal arbeidet straks stanses i den grad det berører kulturminnene eller deres sikringssoner på fem meter, jf lov om kulturminner § 8. Melding skal snarest sendes til kulturminnemyndighetene i Oppland fylkeskommune slik at vernemyndighetene kan gjennomføre en befaring og avklare om tiltaket kan gjennomføres og eventuelt vilkårene for dette.

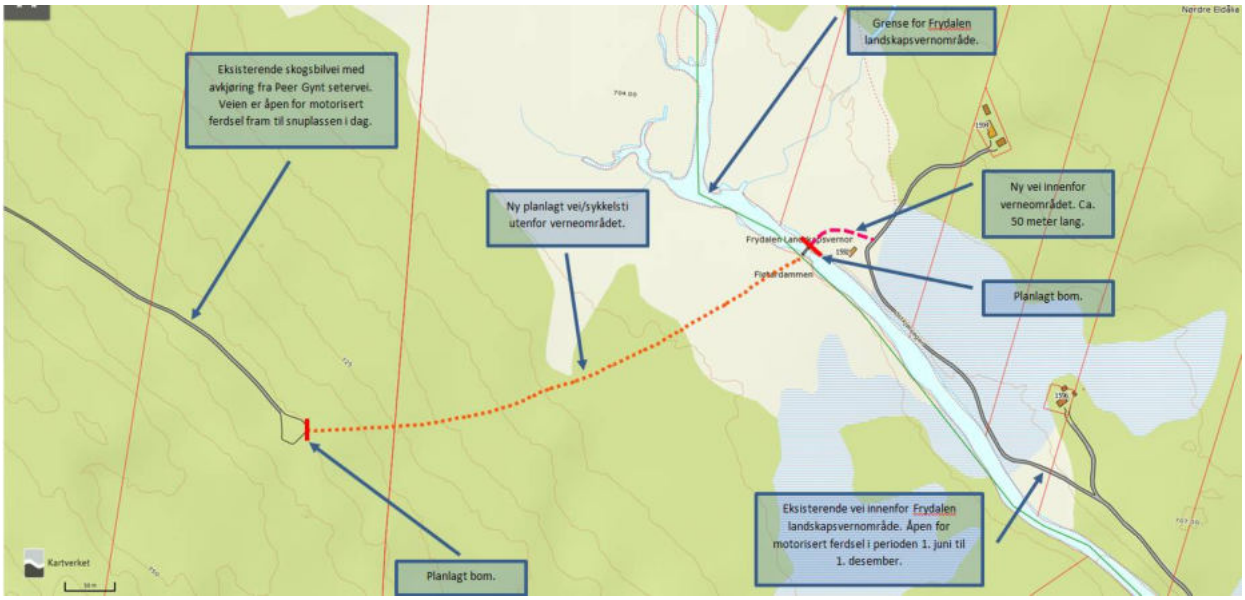

Detaljkart ovenfor viser den nye veien innenfor Frydalen landskapsvernområde og området utenfor vernegrensen.

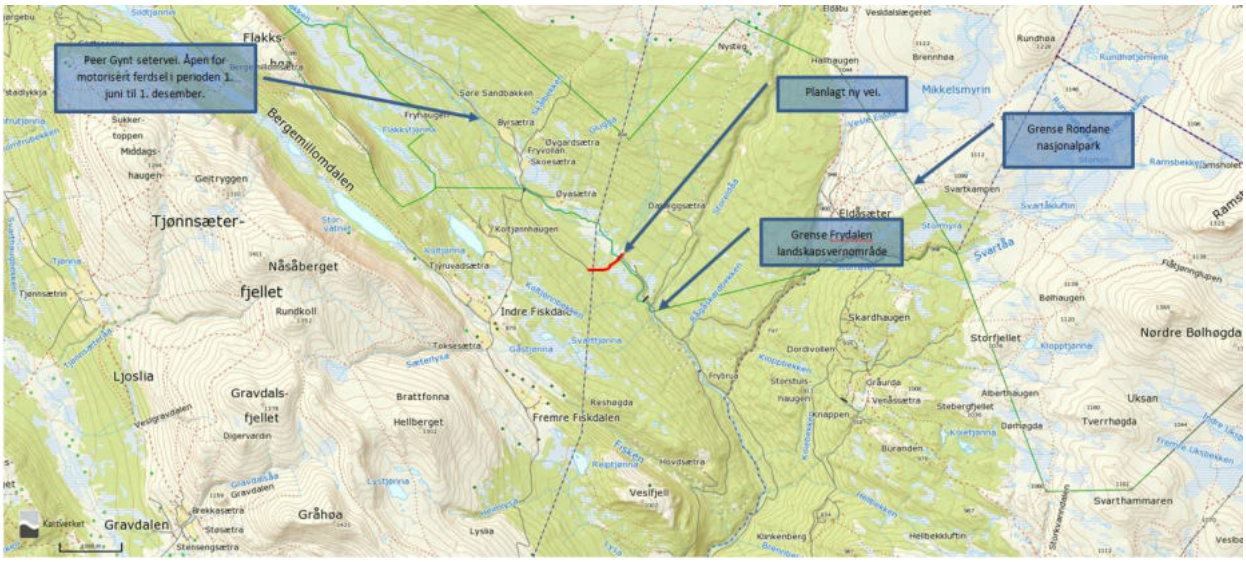

Oversiktskartet ovenfor viser nærområdene der ny vei er planlagt.

Flyfoto ovenfor viser området rundt brua over Frya der det er omsøkt etablering av vei innenfor Frydalen landskapsvernområde.

Tiltaket gjelder etablering av en landbruksvei klasse 5 mellom Peer Gynt setervei og Fløtardammen i Frydalen. Omsøkt vei er ca. 600 meter lang og skal stenges med bom i begge ender. Veien skal bare brukes av grunneiere eller andre med spesiell tillatelse i forbindelse med landbruksformål. I landbruksdepartementets håndbok for normaler for landbruksveier er veiklasse 5 omtalt som *bilveier beregnet for tømmertransport med bil uten henger utelukkende i barmarksperioden*. Veibredden er i håndboken satt til minimum 4 meter der kjørebanen er minimum 3,5 meter bred. Bakgrunnen for å etablere veien er primært å gjøre det enklere for beitebrukere i området å føre tilsyn med beitedyr og eventuelt innhente dyr som er på avveie. Alternativet i dag er en omkjøringsvei som er bortimot 6 mil lang. I tillegg er det i søknaden vist til Oppland fylkeskommune sitt prosjekt om sykkeltrase i utkantene av verneområdene der grunneierne i dette området er positive til at veien kan benyttes som sykkeltrase.

Kunnskapsgrunnlaget om verneverdiene i Frydalen landskapsvernområde er tilfredsstillende. Det er ikke kjent at tiltaket vil komme i konflikt med lokaliteter for rovfugler eller andre registrerte arter i Artskart. Når det gjelder villreinens bruk av området foreligger NINA Rapport 1013, Sluttrapport fra GPS-merkeprosjektet 2009-2014 og NINA Rapport 339 (2008) som oppsummerer kunnskapsstatus om villreinens leveområde både med tekst og tilhørende arealbrukskart. NINA Rapport 551 (2010) beskriver forholdet mellom villrein og menneskelig ferdsel i blant annet Rondane villreinområde. I tillegg blir det årlig utarbeidet rapporter om villreinens områdebruk i Gråhø - Tjønnseterfjellet som ligger sørvest for Fløtardammen i Frydalen.

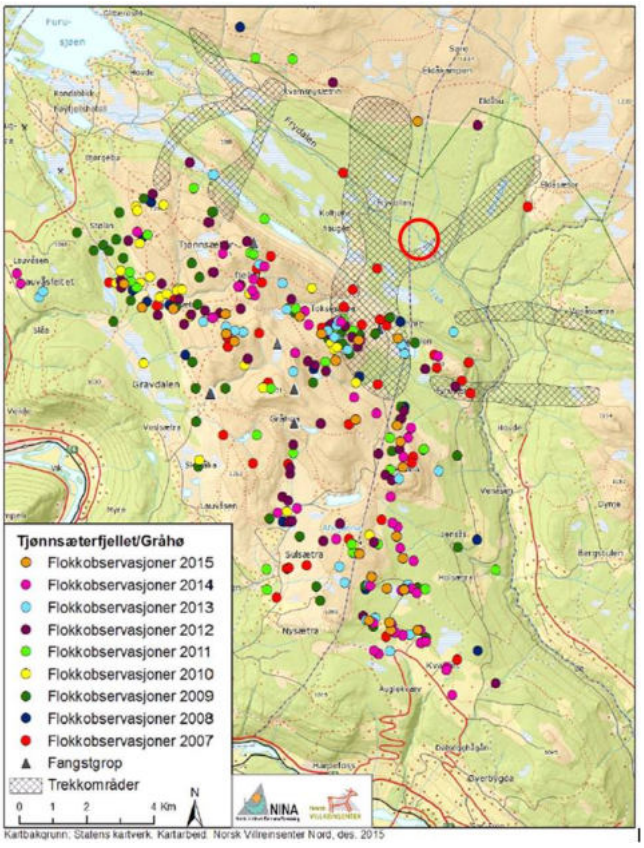

Kart viser flokkobservasjoner fra 2007 – 2015 og trekkveier over Frydalen.
Rød ring markerer område for omsøkt tiltak.

Tjønnseterfjellet–Gråhø inngår i nasjonalt villreinområde og er et «øyfjell» hvor det i lange perioder har vært lite rein. Ingen av de GPS-merkede simlene har brukt dette området i løpet av registreringsperioden. Gjennom egne registreringer har man derimot i løpet av en 9-10 års periode dokumentert at bukkeflokker bruker området gjennom våren/forsommeren og fram til brunstperioden på høsten. I rapporten Villrein og ferdsel i Rondane (NINA-rapport 1013) oppsummeres fokusområdet Tjønnseterfjellet med at dette er et område som er i bruk og som har en betydelig beiteressurs for villreinen i Rondane. Rapporten peker på at det viktigste momentet for å opprettholde Tjønnseterfjellet som en resurs for villreinen i Rondane er å hindre ytterlige infrastruktur i trekk-korridorene. Omsøkt landbruksvei i Frydalen ligger på tvers av de potensielle trekkveiene mellom Vulufjell i Rondane og Tjønnseterfjellet, og flere av høringsuttalelsene i saken peker på akkurat denne problemstillingen.

Pr. i dag er det liten eller ingen ferdsel mellom Peer Gynt setervei og Fløtardammen, og mellom disse to punktene er det bare en enkel sti i dag. Ferdselsmønsteret i området vil kunne endre seg betydelig dersom det etableres en landbruksvei mellom disse to punktene. Selve ferdselen som er knyttet opp mot landbruksvirksomheten vil trolig ikke utgjøre noen betydelig del, men veien vil kunne føre til at det på sikt blir mere bruk av eksempelvis sykkel i området, noe som også er skissert som et ønske bl.a. gjennom Oppland fylkeskommune sitt sykkelprosjekt. I den sammenhengen påpeker villreinnemnda for Rondane og Sølnkletten at: *Både på Kvamsfjellet, Sødorpfjellet og nordlige deler av Ringebufjellet (inkludert Venabygdsfjellet) er det store hyttekonsentrasjoner. Sykling, særlig i terrenget, øker i popularitet. Kvamsfjellet er allerede et populært sykkelområde, med betydelig tilrettelegging og arrangering av Furusjøen Rundt-rittet. Det er derfor stor sannsynlighet for at veien vil øke ferdselen i området vesentlig, noe som vil kunne ha negative konsekvenser for trekket til Tjønnseterområdet.*

I denne saken skal Rondane-Dovre nasjonalparkstyre ivareta hensynet til verneverdiene i Frydalen landskapsvernområde. Formålet med vernet er i korte trekk å ta vare på et særpreget og vakkert natur- og kulturlandskap, landskapsformene og leveområdene for villreinstammen i Rondane. I verneforskriften står hensynet til jord- og beitebruk sterkt men samtidig skal det også tas hensyn til villreinens arealbruk som er et sammenhengende tema i de store verneområdene i Rondane. Det er kun en liten del av den totale veien som ligger innenfor Frydalen landskapsvernområde (ca. 50-60 meter). Resterende del av veien må godkjennes av kommunene (Nord-Fron og Sør-Fron).

Nasjonalparkstyret ser at det i forbindelse med landbruksdriften kan være et behov for en «snarvei» i dette området med bakgrunn i at omkjøringsveien er lang, og at det er en forholdsvis liten strekning som mangler for å binde sammen eksisterende veier. Beitedyrene bruker store områder i og omkring Frydalen og dette vil helt klart gjøre tilsynet med beitedyrene enklere for beitenæringen. Isolert sett utgjør ikke omsøkt vei som skal strenges med bom noen direkte stor ulempe for verneverdiene i landskapsvernområdet. Her er det kun i overkant av 50 meter vei som skal gruses opp, og ut fra tidligere flybilder av området ved Fløtardammen framgår det at det er antydning til kjørespor fra tidligere. Derimot vil etableringen på sikt kunne føre til en økt bruk av området av gående og ikke minst syklende. Selv om Oppland fylkeskommune sitt prosjekt om etablering av sykkelsti pr. nå er lagt på is, vil det være naturlig at dette kommer opp på agendaen igjen på et senere tidspunkt. I følge tidligere planer har det vært ambisjoner om å etablere en betydelig trafikk langs disse sykkelstiene. Dette er viktige tiltak i forhold til lokalt reiseliv og folks mulighet for fysisk aktivitet og opplevelse, men i noen områder kan en slik «ny» aktivitet komme i konflikt med eksempelvis villreinens mulighet til å utnytte arealer. Villreinen i Rondaneregionen har i dag utfordringer i forhold til bruk av trekkveier i flere områder på grunn av menneskelig aktivitet og fysiske barrierer. Det er derfor viktig at nye tiltak i randområdene tar hensyn til denne problematikken.

Selv om det i verneforskriften er åpnet opp for at forvaltningsmyndigheten skal kunne gi tillatelse til bl.a. opprusting av veier til jord- og skogbruksformål må det også påpekes at ingen har *krav* på en dispensasjon. Dette må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Forutsetningen for en dispensasjon i dette tilfellet er bl.a. at veien ikke skal komme i konflikt med verneverdiene, veiens standard skal være tilpasset behovet og landskapet på en slik måte at den ikke endrer landskapets art og karakter. I denne sammenhengen vil dette kunne sikres gjennom spesifikke vilkår i saken, som veibredde, tykkelse på veien, bruk av bom for å hindre annen motorisert ferdsel, regelverk for bruk osv. Etablering av 50 – 60 meter med landbruksvei til bruk i forbindelse med landbruksformål innenfor Frydalen landskapsvernområdet ved Fløtardammen blir i denne sammenhengen vurdert til å ikke påvirke verneverdien og verneformålet nevneverdig dersom vilkårene i saken blir oppfylt.

Derimot vil en utstrakt bruk av veien til andre type formål, eksempelvis sykling, kunne være uheldig i forhold til villreinens mulighet for å trekke over Frydalen i barmarksperioden. I verneforskriften for Frydalen

landskapsvernområde står det at all ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på landskap eller naturmiljø, og at dyrelivet må ikke forstyrres. Dette gjelder i hele verneområdet og vil i denne sammenhengen være spesielt gjeldende i forhold til villreinens trekkmuligheter gjennom området. Nasjonalparkstyret ser det derfor som nødvendig at det etableres en god ordning for bruken av veien i de periodene der mulighetene for trekk er størst. Det vil derfor settes vilkår om at før en starter med opprusting av veien innenfor landskapsvernområde, skal det etableres et regime på hele veien som sikrer villreinens trekkmuligheter i de periodene dette er aktuelt. Regelverket skal legge føringer for tidspunkt for motorisert ferdsel og eventuell styring av annen type ferdsel. Regelverket skal legges inn i saken og fungere som vilkår for bruken av veien. Dette reglementet skal godkjennes av nasjonalparkstyret før arbeidet startes på veien. Nasjonalparkstyret ber i den sammenhengen Nord-Fron og Sør-Fron kommuner om å ta initiativ til å utarbeide et slikt reglement i samarbeid med involverte parter.

I forhold til etablering av landbruksveien innenfor landskapsvernområdet vil det derfor ikke være nødvendig å ta i bruk føre-var-prinsippet (§ 9). I forhold til økosystem-tilnærming og samlet belastning, mener nasjonalparkstyret at det er forsvarlig å tillate tiltaket som omsøkt, men mot at vilkårene i saken oppfylles. Vilkår kan normalt knyttes til vedtak om tillatelser for bl.a. å ivareta naturmiljøet. Forvaltningsmyndigheten kan normalt gå langt i å sette vilkår som begrenser skadevirkningene av en eventuell dispensasjon. Dersom et vilkår er egnet til å motvirke en mulig skadevirkning av et vedtak, vil det normalt alltid foreligge tilstrekkelig saklig grunnlag. I denne saken har forvaltningsmyndigheten valgt å gi dispensasjon til etablering av en landbruksvei, mot at vilkårene som er satt i saken oppfylles. Alternativet til dette kan være å avslå søknaden med bakgrunn i ulempene en eventuell dispensasjon vil gi (§10). Tiltakshaver plikter å iverksette de tiltak som er nødvendig for at naturmangfoldet ikke skal bli skadelidende. Om ikke dette blir gjort kan tiltakshaver bli pålagt å iverksette tiltak for å rette skaden i ettertid. Når det gjelder miljøforsvarlige teknikker sikres dette gjennom vilkårene som er stilt i saken (§§ 11-12).

Konklusjon

Nasjonalparkstyret mener at det kan gis dispensasjon til etablering av landbruksvei som omsøkt mellom Østkjølvegen og Fløtardammen i Frydalen landskapsvernområde. Forutsetningen for dette er at vilkårene i saken oppfylles, og det vises særskilt til kulepunkt 1 i vilkårene.

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre

Postadresse
Postboks 987
2604 LILLEHAMMER

Besøksadresse
Norsk Villreinsenter Nord
Hjerkinnhusvegen 33
2661 Hjerkinn

Kontakt
Sentralbord: +47 61 26 60 00
Direkte: +47
fmoppost@fylkesmannen.no
http://www.nasjonalparkstyre.no/rondane-dovre

Nord-Fron kommune og Sør-Fron kommune

Saksbehandler Stein Magne Grevrusten **Vår ref.** 2016/2808-14 432.2 **Deres ref.** **Dato** 07.12.2018

Frydalen landskapsvernområde - Etablering av landbruksvei - Godkjenning av regelverk for bruk av vei.

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre har behandlet saken som gjelder etablering av regelverk for bruk av landbruksvei i Frydalen landskapsvernområde. Se vedlagt saksframstilling, innstilling og vedtak.

Med hilsen

Stein Magne Grevrusten
nasjonalparkforvalter

Etter våre rutiner er dette brevet godkjent og sendt uten underskrift

Kopi går i e-post til følgende:
Østkjølen Grunneigarlag
Villreinnemnda for Rondane og Sølnkletten
Villreinutvalget for Rondane Nord
Rådgivende utvalg for nasjonalparker og landskapsvernområder i Rondaneregionen
Statens naturoppsyn Rondane

Saksframlegg

Arkivsaksnummer: 2016/2808-12 **Saksbehandler:** Stein Magne Grevrusten **Dato:** 20.11.2018

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	33/2018	30.11.2018

Frydalen landskapsvernområde - Etablering av landbruksvei - Godkjenning av regelverk for bruk av vei - Østkjølen Grunneigarlag mfl.

Innstilling fra forvalter

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre viser til mottatte høringsuttalelser, kommunale behandlinger og stadfesting av forskrift som angår etablering av forskrift om forbud mot sykling på og langsmed landbruksvei i Frydalen.

Nasjonalparkstyret viser til første kulepunkt i vedtak med saksnummer 2016/2808-6 med møtedato 30.09.2016, og styret godkjenner regelverket som er etablert for bruken av veien av de berørte partene. Nasjonalparkstyrets godkjenning forutsetter at det gjøres vedtak i kommunene som også omfatter bruk av elektrisk sykkel på strekningen.

Nasjonalparkstyret forutsetter at Nord-Fron kommune og Sør-Fron kommune informerer godt om regelverket på den aktuelle strekningen og i andre kanaler der dette er naturlig.

Nasjonalparkstyret gjør oppmerksom på at dersom forskriften/regelverket for bruken av landbruksveien endres i framtiden skal dette på nytt godkjennes av nasjonalparkstyret før endring av bruken kan skje.

Det vises ellers til vedtak med vilkår i sak med saksnummer 2016/2808-6 med møtedato 30.09.2016.

--- slutt på innstilling ---

Saksprotokoll i Rondane-Dovre nasjonalparkstyre - 30.11.2018

Forvalter orienterte om saken. Ble litt diskusjon rundt dette med håndheving av regelverket dersom det brytes. Det ble også pekt på at det er en utfordring å få forståelse hos befolkningen i kommunene for nødvendigheten av denne forskriften.

Vedtak

Enstemmig som innstilt.

Dokumenter i saken

- Stadfesting forskrift om sykling i Frydalen landskapsvernområde, Fylkesmannen i Oppland, datert 13.09.2018.
- Etablering av forskrift om ferdselsforbud om sykling på landbruksvei i Frydalen, Nord-Fron kommune, datert 18.04.2018/08.05.2018.
- Etablering av forskrift om ferdselsforbud om sykling på landbruksvei i Frydalen, Sør-Fron kommune, datert 16.04.2018/23.04.2018.
- Høringsuttale Fylkesmannen i Oppland, datert 12.03.2018.
- Høringsuttale Villreinnemnda Rondane og Sølnkletten, datert 15.02.2018.
- Høringsuttale Oppland fylkeskommune, datert 07.03.2018
- Vedtak om etablering av landbruksvei i Frydalen landskapsvernområde, Rondane-Dovre nasjonalparkstyre, datert 13.06.2016/30.09.2016

Saksopplysninger

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre mottok i april 2016 en søknad fra Østkjølen grunneierlag med flere grunneiere om å etablere landbruksvei klasse 5 i Frydalen landskapsvernområde. Veiens lengde innenfor landskapsvernområdet var ca. 50 meter og de resterende ca. 530 meterne ligger utenfor verneområdet. Bakgrunnen for ønske om ny vei i dette området var å lette arbeidet med innhenting og tilsyn av beitedyr i Frydalen. Veien skal kun være til nyttekjøring for grunneiere eller andre med spesiell tillatelse. Veien skal være stengt med bom i begge retninger, fra Sør-Fron siden skal bommen være anlagt på brua over Fløtardammen der vernegrensen for Frydalen landskapsvernområde går.

Nasjonalparkstyrets vedtak fra den 30. september 2016 lyder som følger:

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre har i styremøte den 30. september 2016 gitt Østkjølen grunneierlag mfl. tillatelse til å gruse opp veitrase fra Østkjølveien og inn på brua ved Fløtardammen i Frydalen landskapsvernområde. Dispensasjonen er gitt med hjemmel i § 3 pkt. 1.3 h i verneforskriften for Frydalen landskapsvernområde.

Følgende vilkår gjelder for tillatelsen:

- *Før arbeidet med veien settes i gang skal det etableres et regelverk for bruken av veien som tar hensyn til både tilsyn av beitedyr og villreinens mulighet for trekk over Frydalen. Regelverket skal legge føringer for tidspunkt for motorisert ferdsel og styring av annen type ferdsel som eksempelvis sykling. Regelverket skal legges inn i saken og fungere som vilkår for bruken av veien. Nasjonalparkstyret ber i den sammenhengen Nord-Fron og Sør-Fron kommuner om å ta initiativ til å utarbeide et slikt reglement i samarbeid med involverte parter. Dette reglementet skal godkjennes av nasjonalparkstyret før arbeidet med veien starter.*
- *Total veibredde skal være maksimalt 4 meter og kjørebanen skal være maksimalt 3,5 meter bred innenfor verneområdet.*
- *Veien skal tilpasses terrenget på en god måte slik at den ikke blir dominerende.*
- *På brua over Fløtardammen skal det etableres en solid bom med lås. Bommen skal være utformet på en slik måte at ATV eller motorsykkel/moped ikke kan komme gjennom/forbi. Det må også sikres at gående fortsatt skal kunne gå over broen. Det forutsettes også at det blir etablert en bom i motsatt ende av den nye veien.*
- *Veien skal være stengt for all motorisert trafikk i perioden 1. desember – 1. juni, jf. åpnings- og stengetider på resten av veisystemet i Frydalen landskapsvernområde.*
- *Statens naturoppsyn Rondane v/ Finn Bjormyr skal ha beskjed om når tiltaket innenfor verneområdet iverksettes og skal ha mulighet til å være til stedet når tiltaket påbegynnes.*

Det vises ellers til saksframlegg og vedtak fra styremøte den 30.09.2016 som ligger vedlagt.

Vurdering

Med bakgrunn i første kulepunktet i nasjonalparkstyret sitt vedtaket tok Nord-Fron kommune og Sør-Fron kommune initiativ til et møte mellom de involverte partene. Her var det representanter fra kommunene, villreinforvaltningen, verneområdeforvaltningen, berørte grunneiere m.fl. Møtet ble avholdt på kommunehuset i Sør-Fron den 24. mars 2017. Her var det enighet om at selve ferdselen landbruksdriften ville medføre var akseptabel i forhold til villreinens bruk av området, dersom veien ble stengt med bom i begge ender. Bekymringen fra flere i denne sammenhengen var at veien ville kunne fungere som gjennomfartsvei også for syklister, og at det var stor sannsynlighet for at etableringen av veien ville øke ferdselen i området vesentlig. Dette kunne dermed ha negative konsekvenser for villreinens trekkmuligheter mellom Vulufjellet og Tjønnseterfjellet, og forringe det nasjonale villreinområdet.

Dette endte opp i at Nord-Fron kommune og Sør-Fron kommune gikk i gang med å se på muligheten for å utarbeide en forskrift om forbud mot sykkel på og langs den nye landbruksveien. Forslag til forskrift ble sendt ut på høring den 2. februar 2018 og kommunene mottok 4 høringsuttalelser innen fristen. 3 av disse er gjengitt deler av nedenfor og den 4. er ikke relevant i denne sammenhengen (3 høringsuttalelser ligger vedlagt i sin helhet).

Utdrag av konklusjonen i uttalen fra Fylkesmannen i Oppland

> *Kommunane og Rondane-Dovre nasjonalparkstyre legg til grunn at det er viktigare å ta omsyn til landbruket i denne saka, slik at vegen blir bygd med et forbod enn at den ikkje blir bygd i det heile tatt. Fylkesmannen er einig i dette. Ut frå denne samla vurderinga vurderer vi at fordelen med eit forbod mot sykling veg tyngre enn den potensielle verknaden for friluftslivet.*

Utdrag av konklusjonen i uttalen fra Oppland fylkeskommune

> *OFK mener derfor at dette ferdselsforbudet ikke er hensiktsmessig i forhold til å ivareta villrein, og at tiltaket med ny vei vil ha større betydning for villrein ved at mer trafikk ledes bort fra de sentrale helårsbeiteområdene.*

Utdrag av konklusjonen i uttalen fra Villreinnemnda for Rondane og Sølnkletten

> *Villreinnemnda for Rondane og Sølnkletten mener at forskriften gjør det mulig å anlegge en landbruksveg som vil lette tilsyn og sanking av sau, samtidig som konsekvensene for villreintrekket til Tjønnseterfjellet minimeres. Villreinnemnda tilrår derfor at forskriften vedtas.*

Kommunene kan med hjemmel i friluftslovens § 2, 2. ledd etablere et forbud mot ferdsel med sykkel på nærmere angitt sted etter samtykke fra eier eller bruker. Nord-Fron kommune vedtok forskriften den 8. mai 2018 og Sør-Fron kommune vedtok samme forskrift 23. april 2018.

Fylkesmannen må stadfeste kommunens forskrift for at den skal være gyldig og dette ble gjort i brev fra Fylkesmannen i Oppland den 13. september 2018. Forskriftens ordlyd er som følger:

Forskrift om ferdselsforbod mot sykling på landbruksveg i Frydalen, frå Fløtardammen i Sør-Fron til Per Gynt seterveg i Nord-Fron, Nord-Fron og Sør- Fron kommunar, Oppland

§ 1. Føremål
Føremålet med forskrifta er å avgrense konflikten som sykling kan medføre i møte med villreinstamma i Rondane sør.

§ 2. Regulering av ferdsel
På og langsmed landbruksvegen frå Fløtardammen i Sør-Fron til Per Gynt seterveg i Nord-Fron er all bruk av sykkel forbode.

§ 3. Geografisk avgrensing
Ferdselsforbodet i § 2 omfattar gnr./bnr. 271/1, 275/1, 278/1, 278/3, 278/8, 279/1, 279/11, 283/1, 284/5, 285/1, 285/2, 286/1 i Nord-Fron og 28/1 i Sør-Fron.

§ 4. Iverksetting
Denne forskrifta trer i kraft frå det tidspunkt den er kunngjort i Norsk Lovtidend.

Fylkesmannen påpeker i sin stadfesting av forskriften at bruk av elektrisk sykkel ikke er en del av allemannsretten og forbudet mot bruk av sykkel i forskrift etter friluftsloven vil dermed ikke omfatte elektriske sykler. Kommunene har i den sammenhengen sett på muligheten for å forby bruk av elektrisk sykkel etter § 3-3 1. ledd i forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksveier. Her står det:

> *Ved godkjenning av nybygging eller ombygging av landbruksveier kan kommunen sette vilkår om planleggerkompetanse, linjeføring, teknisk utforming, vedlikehold og miljømessig tilpasning av veien, samt vilkår som begrenser motorisert ferdsel på veien.* (sekretariatets understreking).

Etter det sekretariatet kjenner til jobber kommunene med å utforme en ordlyd om forbud mot bruk av elektrisk sykkel som kan innarbeides i et kommunalt vedtak etter landbruksveiforskriften dersom nasjonalparkstyret godkjenner regelverket for bruken av veien. Kommunenes forslag til ordlyd pr. nå er som følger:

> *På og langsmed landbruksvegen frå Fløtardammen i Sør-Fron til Per Gynt seterveg i Nord-Fron er all bruk av bruk av elektrisk sykkel forbode. Jf. også Forskrift om ferdselsforbud mot sykling på landbruksveg i Frydalen, frå Fløtardammen i Sør-Fron til Per Gynt seterveg i Nord-Fron, Nord-Fron og Sør-Fron kommunar, Oppland.*

Sekretariatet er av den oppfatning at kommunene har gjort tiltak for finne gode og praktiske løsninger som både landbruksnæringen og villreininteressene kan stille seg bak i forbindelse med etableringen av landbruksveien i Frydalen. Dette underbygges bl.a. av Villreinnemnda for Rondane og Sølnkletten sin uttale i forbindelse med forslaget til forskrift.

Sekretariatet mener at kommunene har oppfylt forpliktelsene som ble stilt i første kulepunkt i nasjonalparkstyrets vedtak med saksnummer 2016/2808-6 med møtedato 30.09.2016. Det er viktig at kommunene etablerer en god informasjonsløsning, både ute i felten og på nettet, for å kunngjøre regelverket for bruken av landbruksveien. Dette er nødvendig for at forbudet mot bruk av sykkel ikke skal bli uthulet og at man oppnår den ønskede effekten av regelverket. Kommunene må også informere landbruksnæringen om de generelle

åpningstidene på veiene i området jf. 5. kulepunkt i nasjonalparkstyrets vedtak datert 30.09.2016.

Ellers er det viktig at kommunene er oppmerksomme på at dersom det vurderes å endre regelverket for bruken av landbruksveien må dette avklares med forvaltningsmyndigheten for Frydalen landskapsvernområde først.

Det vises ellers til nasjonalparkstyrets vurderinger og vilkår i sak med saksnummer 2016/2808-6 med møtedato 30.09.2016.

Rondane-Dovre
nasjonalparkstyre

Saksframlegg

Arkivsaksnummer: 2020/6272-1 **Saksbehandler:** Eirin Berge **Dato:** 28.05.2020

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	29/2020	10.06.2020

Sak - Grimsdalen LVO - Høring av utkast til skjøtselsplan

Innstilling fra forvalter

Rondane-Dovre nasjonalparktstyre har besluttet at utkast til skjøtselsplan «*Grimsdalen landskapsvernområde - Skjøtselsplan for helhetlig kulturlandskap i verneområdet*» sendes på høring til grunneiere, festere, bruksberettigde, relevante organisasjoner og myndigheter samt annonseres i to lokalaviser ihhv Dovre og Folldal kommuner.

Høringsfristen settes til 20.september 2020.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

- Utkast skjøtselsplan for Grimsdalen landskapsvernområde datert 2.juni 2020, Miljøfaglig utredning AS (vedlagt)
- Avtale med Miljøfaglig utredning AS datert 30.april 2020 (vedlagt)

Hjemmelsgrunnlag

Delegering

Miljøverndepartementet har i brev av 9. mars 2011 delegert forvaltningsmyndigheten for Grimsdalen landskapsvernområde til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre i medhold av naturmangfoldloven § 62, jf. § 77.

I henhold til fastsatte vedtekter av 1.januar 2020 puntk 8.2 om skjøtsel og besøksforvaltning står det:

«Som forvaltningsmyndighet skal styret ut fra naturmangfoldloven § 33 og verneformålet i de enkelte verneforskrifter vurdere behov for og nødvendig gjennomføring av skjøtsel og tilrettelegging. Plan for skjøtsel og eventuell tilrettelegging skal, jf. §§ 35 og 36 siste ledd, inngå i en forvaltningsplan godkjent av Miljødirektoratet. Forvaltningstiltak iverksettes på et kunnskapsbasert grunnlag i samsvar med vedtatte forvaltningsplaner/skjøtselsplaner. Styret kan som forvaltningsmyndighet legge til rette for at verneområdenes potensial for verdiskapning utnyttes innenfor rammen av verneforskriftene og naturmangfoldloven. Dette

skal skje gjennom konkrete forvaltnings- og skjøtselstiltak, fortrinnsvis i tråd med den delen av forvaltningsplanene som omhandler besøksstrategi. Styret skal ikke opptre som næringsaktør, men bør i denne sammenhengen innlede et samarbeid med lokalt reiseliv/øvrig reiseliv, samt det autoriserte besøkssenter»

Naturmangfoldlovens § 47 om skjøtsel i verneområder

«I verneområder etter dette kapitlet kan forvaltningsmyndigheten foreta skjøtsel og grensemerking av verneområdet. Forvaltningsmyndigheten skal, hvis mulig, inngå avtale med grunneieren om at denne utfører nærmere bestemte skjøtselstiltak.

Forvaltningsmyndigheten kan også inngå avtale med interesserte organisasjoner eller andre om at disse utfører slike skjøtselstiltak.

Som skjøtsel kan foretas tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet, herunder tiltak for å kanalisere ferdsel, fjerning av vegetasjon eller fremmede treslag og restaurering etter naturinngrep. Skjøtselstiltak som innebærer høsting av naturlige ressurser eller en vesentlig endring i naturtilstanden slik den var da vernearbeidet tok til, jf. § 42 eller § 45 første ledd, kan ikke skje etter denne paragraf.

Berører skjøtselstiltak privat eiendom eller rettigheter i verneområdet, skal eieren eller rettighetshaveren så vidt mulig (211) varsles på forhånd.

Økonomiske fordeler ved gjennomføring av skjøtselstiltak tilfaller grunneieren eller rettighetshaveren.

Beslutninger om å iverksette skjøtselstiltak etter første og andre ledd er ikke enkeltvedtak

Utkast til plan for skjøtsel av verneområdet skal om mulig legges frem samtidig med at verneforskriften blir fastsatt.»

Verneformål – forskrift

Verneforskriftens § 2 angir følgende formål for vernet:

- *ta vare på et særpreget og vakkert natur- og kulturlandskap, der seterlandskap med seterbebyggelse og setervoller, vegetasjon og kulturminner utgjør en vesentlig del av landskapets egenart,*
- *ta vare på en del av et stort sammenhengende fjellområde, med leveområder for villreinstammen i Rondane og et rikt dyre- og planteliv,*
- *sikre viktige og mye brukte trekkområder for villreinen,*
- *ta vare på geologiske forekomster og landskapsformer.*

Allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Forvaltningsplan

s. 22-23

«Hovedutfordringen for de store verneområdene i Rondane er å legge opp til en forvaltning som tar vare på naturkvalitetene, og eventuelt forbedrer disse, samtidig som området fortsatt kan utnyttes til jakt, fiske, friluftsliv og tradisjonell landbruksvirksomhet. Dette betyr at området må skjermes mot inngrep eller aktiviteter som kan ødelegge eller forringe de naturkvalitetene vernet er ment å ivareta.

(…..)

For å møte disse utfordringene legges følgende strategi til grunn:

- *Kanalisere ferdsel gjennom stier og løyper - Begrense tilrettelegging for ferdsel øst-vest (ikke inn i sentrale fjellområder i nasjonalparkene) - Nye kanaliseringstiltak skal skje i ytterkant av nasjonalparkene - Prinsippet om èn merket sti/løype mellom to punkter*
- *Gjennom søknadsplikt få oversikt over ferdsel som kan skade naturmiljøet, og som gir forvaltningsmyndigheten mulighet å styre/nekte aktiviteter som kan redusere verneverdiene*
- *Overvåkning med vekt på villrein og ferdsel, for å kunne iverksett nødvendige tiltak*

- *Få utarbeidet handlingsplan/skjøtselsplan for å ivareta kulturlandskap og biologisk mangfold i Grimsdalen og Frydalen*

- *Utarbeide en helhetlig informasjonsplan for området»*

S.121

5.2.4 Skjøtsel

«I Grimsdalen er Grimsdalsprosjektet et samarbeid mellom kommunen og setereierne/beiteberettigete i Grimsdalen. Grimsdalen er også utpekt som et nasjonalt viktig kulturlandskapsområde. På bakgrunn av dette er det utarbeidet et forslag til skjøtselsplan for biologisk mangfold i Grimsdalen (Larsen, 2005). Grimsdalsprosjektet har også gjennomført andre typer skjøtsel enn de knyttet direkte til biologsk mangfold. For å forankre eventuelle tillatelser til gjennomføring av blant annet krattknusing vil det være behov for å lage en helhetlig skjøtselsplan for Grimsdalen landskapsvernområde. En skjøtselsplan bør lages for å ivareta verneverdiene knyttet til biologisk mangfold og landskapsbildet, blant annet med prioritering av områder og type tiltak der blant annet tiltak som krattknusing og rydding av skog inngår. En slik plan kan lages gjennom å revidere handlingsplanen for Grimsdalen (Ulekleiv, 1999). Arbeidet med skjøtselsplan er påbegynt i 2009. Det vil også være behov for å utarbeide en skjøtselsplan for å kunne ivareta verdifullt kulturlandskap i Frydalen landskapsvernområde. Når en slik plan utarbeides, vil det være naturlig å undersøke andre potensielle lokaliteter, slik som Fagervoll og Musvoldsetra i Rondane nasjonalpark».

Tiltak - skjøtsel

Tiltak	Ansvarlig
Få utarbeidet en skjøtselsplan med en handlingsplan for prioritering av tiltak for Grimsdalen landskapsvernområde, for å implementere skjøtselsplanen laget for biologisk mangfold som del av prosjektet knyttet til nasjonalt viktige kulturlandskap	FM
Få utarbeidet en skjøtselsplan for Frydalen og eventuelt andre viktige områder for biologisk mangfold som for eksempel Fagervoll og Musvolsetra i Rondane	FM

Bakgrunn, vurdering og prosess

Grimsdalen landskapsvernområde ble opprettet ved kgl. res. av 24. oktober 2003 som en del av verneplan for Rondane. Forvaltningsplan for de store verneområdene i Rondane ble vedtatt av Direktoratet for naturforvaltning våren 2009. Planen dekker blant annet forvaltningen av Grimsdalen landskapsvernområde, som er en sentral og verdifull seterdal i verneområdet.

Grimsdalen sine store verdi som natur- og kulturmiljø er knyttet blant annet til en langvarig seterbruk. Verdifull seterbebyggelse og kulturmiljø kombinert med store arealer med artsrike utmarksbeiter, kalkrik berggrunn og et uvanlig tørt og kontinentalt klima, gjør området verdifullt i både nasjonal og internasjonal sammenheng

Et av tiltakene forvaltningsplanen foreslår er å utarbeide skjøtselsplan med en handlingsplan for priortering av tiltak for Grimsdalen. I forvaltningsplanen (s. 121) står følgende: *«En skjøtseslplan bør lages for å ivareta verneverdiene knyttet til biologisk mangfold og landskapsbildet, blant annen med prioritering av områder og type tilaket der blant annet tiltak som krattknusing og rydding av skog inngår»*

Skjøtselsplanen er utarbeidet i flere etapper, først av Dovre kommune på oppdrag fra Fylkesmannen i Oppland, som var forvaltningsmyndighet for området fram til 2011. Therese Ruud og Berit Fiksdahl i Dovre kommune koordinerte arbeidet i en tidlig fase, som også inkluderte sekretærfunksjonen i en lokal styringsgruppe. Arbeidet ble gjenopptatt av Fylkesmannen i Oppland i 2012, der Ulf E. Ullring hos fylkesmannen og nasjonalparkforvalter Stein Magne Grevrusten var sentrale i arbeidet med en videreføring av skjøtselsplanarbeidet. Dette resulterte i et nytt utkast til plan i 2013, men heller ikke denne planen ble endelig godkjent i nasjonalparkstyret.

Når arbeidet med skjøtselsplanen startet opp igjen i 2012-2013 ble det sendt ut invitasjoner til alle rettighetshavere og grunneiere om befaring. Befaringen ble gjennomført og det ble stoppet og gått igjennom status og utfordringer i tilknytning til de relevante setermiljøene. Utkastet til skjøtselsplan fra 2013/2014 ble ikke sendt på høring og arbeidet har ligget nede inntil nå i vår.

Nasjonalparkstyret søkte og fikk midler til å ferdigstille den påbegynte skjøtselsplanen over bestillingsdialogen 2020. Med bakgrunn i at Miljøfaglig Utredning AS tidligere har vært tungt involvert i planen og innehar kompetansen, tok sekretariatet kontakt og avtale om å ferdigstille det påbegynte utkastet ble laget (jf. vedlagte avtale).

Miljøfaglig utredning AS ved Bjørn Harald Larsen har ferdigstilt utkastet til skjøtselsplan for Grimsdalen LVO med utgangspunkt i de tidligere forslagene. I arbeidet har det vært god dialog med sekretairatet.

Som grunnlag for skjøtselsplanen har fokus vært å dokumentere verdier i området knyttet til biologisk mangfold, landskap og arealbruk, inkludert beiting. Det har vært nødvendig å

avgrense området for skjøtselsplanen med bakgrunn i at det er nødvendig å prioritere både ressurser og innsats til et avgrenset område slik at virkningen av tiltakene kanskje blir større.

For oppfølgingen av skjøtselen i verneområdet har det vært sentralt
å formulere forslag til bevaringsmål, peke på skjøtselsbehov og foreslå en prioritering av konkrete tiltak.

Bevaringsmål

"Bevaringsmål definerer den tilstanden en ønsker en naturkvalitet i verneområdet skal ha. Bevaringsmål skal være målbare. Det vil si at de skal presiseres gjennom mål for areal, nødvendige strukturer/prosesser og/eller forekomster av bestemte arter osv."

I 2006 ble organisasjonen Grimsdalen stiftet og overtok ansvaret for skjøtselstiltakene som tidligere ble gjennomført og organisert av Dovre kommune og Grimsdalsprosjektet. Organisasjonen har et styre som representerer brukerne, setereierne og styret for statsallmenningen/Grimsdalsvegen, og gir slik god lokal forankring av tiltakene og virksomheten. Organisasjonen Grimsdalen har gjennomført skjøtsel de senere år med utgangspunkt i utkastet til skjøtselsplan for Grimsdalen fra 2013/14 i dialog med sekretariatet. Gjenomføringen av skjøtselstiltakene som Organisasjonen Grimsdalen har gjort har blitt finansert blant annet gjennom SMIL-midler og midler fra nasjonalparkstyret over bestillingsdialogen.

Hensynet til brukerinteressene er viktig i et arbeid med en skjøtselsplan. Skal skjøtselsplanen bli et godt verktøy, er vi avhengige av godt samarbeid med grunneier og brukere. Skjøtselsplanen vil være et viktig verktøy både for de som skal gjennomføre den praktiske skjøtselen, men også for forvaltninga som skal drive overvåkning av tilstanden og utvikling av området i årene som kommer. Mye godt arbeid er gjort i Grimsdalen for å bevare det biologiske mangfoldet og kulturmiljøet i dalen, men det krever et langsiktig perspektiv i arbeidet for å sikre disse verdiene for framtiden.

Som en del av involveringen i arbeidet med skjøtseslplanen vil det bli arrangert møte der utkast til skjøtselplan legges frem for inviterte brukere, organisasjoner, festere av eiendommer, grunneiere mfl. Innspill herfra vil bli tatt med som en del av høringen og innarbeidet sammen med andre høringsuttalelser i det som legges frem for nasjonalparkstyret i forbindelse med vedtak av en endelig skjøtselsplan.

Konklusjon

Utkastet til skjøtselsplan vurderes å være et godt gjennomarbeidet dokument som i sin form kan sendes på høring. Sekretariatet tilrår derfor at nasjonalparkstyret sender utkast til skjøtselsplan for Grimsdalen landskapsvernområde på høring til berørte grunneiere,

bruksberettigede og relevante organisasjoner og myndigheter. I tillegg bør det annonseres i to lokalaviser i de to berørte kommunene at det er foreligger et høringsutkast til skjøtselsplan for Grimsdalen LVO. Høringsfrist for innspill til skjøtselsplanen oppgis i annonsen.

I henhold til avtalen med Miljøfaglig utredning er det lagt opp til en høringsperiode fra 15.juni til 1.september. I og med at det er sommer og mange avvikler ferie har sekretariatet vurdert at høringsfristen kan settes til 20.september 2020 uten at dette vil påvirke den videre oppsatte fremdriften av planen.

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre

Besøksadresse
Norsk Villreinsenter Nord
Hjerkinnhusvegen 33
2661 Hjerkinn

Postadresse
Postboks 987
2626 Lillehammer

Kontakt
Tlf: +47 948 50 236
Tlf: +47 916 23 715
fmoppost@fylkesmannen.no

Avtale om tjenestekjøp for

ferdigstillelse av skjøtselsplan for Grimsdalen landskapsvernområde

Oppdragsgiver	Rondane-Dovre nasjonalparkstyre Postboks 987, 2626 Lillehammer E-post: fminpost@fylkesmannen.no Kontaktperson: Eirin Berge, nasjonalparkforvalter
Oppdragstaker	Miljøfaglig utredning Orgnr: 984 494 068 MVA E-post: larsen@mfu.no Kontaktperson: Bjørn Harald Larsen

1. Leveransen gjelder

Ferdigstillelse av skjøtselsplan for Grimsdalen landskapsvernområde med utgangspunkt i utkastet til skjøtselsplan fra 2013. Oppdraget skal gjennomføres i samarbeid med Rondane-Dovre nasjonalparkstyre.

2. Organisering av arbeidet – bemanning

Prosjektleder for oppdragstaker er: Bjørn Harald Larsen, tlf. 97 73 93 50 e-post: larsen@mfu.no

Skifte av personell kan bare skje ved sykdom og etter avtale med oppdragsgiver. Nødvendig opplæring av nye personer som kreves for at skiftet ikke skal innebære kvalitetsforringelse av konsulenttjenesten eller forsinkelse iht. fremdriftsplan, bekostes av oppdragstaker.

3. Oppdragsbeskrivelse

a) Formålet med oppdraget er å ferdigstille skjøtselsplanen for Grimsdalen landskapsvernområde slik at forvaltningsmyndigheten skal kunne prioritere tiltak som gir størst effekt for å bedre naturtilstanden, og tilstanden til landskapet i verneområdet.

b) Skjøtselsplanen skal avgrenses til å dekke området fra Vegaskillet i Dovre kommune, gjennom Grimsdalen og til kommunegrensa til Folldal kommune (jf. utkast til skjøtselsplan fra 2013, vedlagt)

c) Planen skal dokumentere verdier i området knyttet til biologisk mangfold.

d) Det skal formuleres bevaringsmål for de ulike lokalitetene, som beskriver mål ønsket tilstand for naturtype/vegetasjonstype eller for utvalgte prioriterte arter. Det kan også være mål for bekjemping av problemarter som fører til gjengroing.

e) Skjøtselsplanen skal beskrive skjøtselstiltak, og hvordan de skal gjennomføres for å nå bevaringsmålene. Den skal konsentrere seg om tiltak rettet mot skjøtsel av kulturlandskapet og bevaring av biologisk mangfold knyttet til kultur og naturlandskap. Planen skal inneholde ei liste over aktuelle tiltak, både generelle tiltak og konkrete restaureringstiltak med forslag til oppfølging. Dette omfatter følgende:

- tiltak for aktiv skjøtsel av kulturlandskapet, med beitedyr/slått.

f) I tiltakslista skal det følge med kartvedlegg som viser de prioriterte lokalitetene.

g) Den ytre ramma for oppdraget er verneforskriften for Grimsdalen landskapsvernområde og forvaltningsplan for de store verneområdene i Rondane (2009).

h) Arbeidet skal baseres på eksisterende naturtypekartlegginger, rapporter og planer som er utarbeidet for området.

i) Oppdraget skal resultere i et endelig utkast til skjøtselsplan som etter en høringsprosess skal være klar til å legges frem for nasjonalparkstyret for godkjenning, og skal illustreres med foto og inneholde dokumentasjon med kildehenvisninger.

j) Oppdragstaker deltar på et møte med aktuelle parter (kommune, grunneier, fjellstyre, bruksrettshaver, evt. andre) i området. Nasjonalparkstyre organiserer møtet, betaler kostnaden med møtelokaler etc., og oppdragstaker orienterer om skjøtselsplan på møtet.

Kart for skjøtselsplanene og registrerte naturtyper i områdene skal leveres digitalt som shapefiler eller filgeodatabase (ikke personlig).

Oppdraget skal utføres i tråd med fremdriftsplanen i punkt 4. Planforslag skal leveres som pdf-format. Trykkekostnader er ikke inkludert. Et førsteutkast skal leveres til gjennomlesing til sekretariatet, før oppdragstaker leverer et høringsutkast til skjøtselsplan og deretter et endelig utkast som skal legges frem for nasjonalparkstyret for godkjenning.

Data og foto skal leveres på digital form. Rondane-Dovre nasjonalparkstyret og Miljødirektoratet evt. representert ved en oppdragshaver har rett til å bruke grunnlagsdata og foto i andre prosjekt. Rondane-Dovre nasjonalparkstyre og Miljødirektoratet har rett til å publisere alle data på Internett.

4. Fremdriftsplan

Dato	Delmål/milepæl	Ansvarlig
25.april 2020	Avtale inngått	Rondane-Dovre nasjonalparkstyre/Miljøfaglig utredning
23. mai 2020	1.utkast levert til gjennomlesing hos oppdragsgiver	Miljøfaglig utredning v/Bjørn Harald Larsen
27.mai 2020	Tilbakemelding fra oppdragsgiver oversendt oppdragstaker	Rondane-Dovre nasjonalparkstyre v/nasjonalparkforvalter
1. juni 2020	Høringsutkast klart og oversendt oppdragsgiver	Miljøfaglig utredning v/Bjørn Harald Larsen
10.juni 2020	Styret behandler sak om høring av skjøtselsplan	Rondane-Dovre nasjonalparkstyre
15.juni-1.september 2020	Utkast skjøtselsplan på høring	Rondane-Dovre nasjonalparkstyre v/nasjonalparkforvalter
oktober 2020	Møte i Dovre kommune der utkast skjøtselsplan presenteres	Rondane-Dovre nasjonalparkstyre arrangerer møtet i samarbeid med Dovre kommune, Bjørn Harald Larsen presenterer utkast skjøtselsplan
10.november	Endelig utkast skjøtselsplan levert oppdragsgiver og klar for sluttbehandling i nasjonalparkstyre	Miljøfaglig utredning v/Bjørn Harald Larsen
2. desember	Nasjonalparkstyre behandler sak om godkjenning av skjøtselsplan	Rondane-Dovre nasjonalparkstyre

5. Økonomiske forhold og betaling

Timepris for oppdraget er kroner 900 (eks mva) og øvre kostnadsramme for oppdraget er kroner 40 000 (eks mva) + reisekostnader etter statens satser. Reisekostnadene må ikke overskride kr. 3000 (eks. mva).

Betaling skjer i henhold til faktura. Sluttfaktura må leveres oppdragsgiver senest 1. desember 2020. Faktura må inneholde nødvendige kontrollgrunnlag. E-fakturaadresse er 974 761 645 og fakturaen må merkes 3860 EBE.

6. Taushetsplikt

Oppdragstaker er pålagt taushetsplikt om følsom informasjon som en får kjennskap til i forbindelse med utførelse av oppdraget (opplysninger om trua og sårbare arter og områder / personrelaterte opplysninger mv., jf. også forvaltningsloven paragraf 13 ff og lov om statlig naturoppsyn paragraf 5).

7. Mislighold

Avtalen anses misligholdt fra oppdragstakers side dersom:

a) Oppdraget ikke gjennomføres innenfor de tids- og ressursrammer som er angitt i avtalen med vedlegg, og dette ikke skyldes forhold på oppdragsgivers side.
b) Gjennomføringen og resultatet av oppdraget ikke er i samsvar med de krav det er rimelig å stille ved slike oppdrag og dette ikke skyldes forhold på oppdragsgivers side.
c) Oppdragstaker for øvrig ikke overholder sine forpliktelser i henhold til avtalen med vedlegg, og dette ikke skyldes forhold på oppdragsgivers side.

Avtalen anses som misligholdt fra oppdragsgivers side dersom:

a) Oppdragsgiver i strid med sine plikter etter kontrakten med vedlegg bidrar til forsinkelser eller vanskeliggjør oppdragets gjennomføring, og dette ikke skyldes forhold på oppdragstakers side.
b) Ikke foretar betaling i henhold til bestemmelser i avtalen med vedlegg, og dette ikke skyldes forhold på oppdragstakers side.
c) Oppdragsgiver for øvrig ikke overholder sine forpliktelser i henhold til avtalen med vedlegg, og dette ikke skyldes forhold på oppdragstakers side.

Dersom det inntreffer en ekstraordinær situasjon som etter vanlige kontraktrettslige regler må regnes som force majeure, anses avtalen ikke som misligholdt så lenge force majeure situasjonen vedvarer. Partene må selv bære de ekstra kostnader force majeure situasjonen medfører for oppfyllelse av avtalen.

8. Endringer/tillegg til avtalen

Endringer i oppdragets innhold eller omfang må avtales særskilt skriftlig. Som tillegg til denne avtalen kan partene bli enige om nye oppdrag. Rammetall for tid og kostnader avtales i hvert tilfelle.

Sted Sjo-Fum, dato 30. april 2020 sign oppdragsgiver _____

Ole Tvete Muriteigen, styreleder Rondane-Dovre nasjonalparkstyre

Sted Eina, dato 23.04.2019 sign. oppdragstaker _____

Bjørn Harald Larsen Miljøfaglig utredning AS

Grimsdalen landskapsvernområde

Skjøtselsplan for helhetlige kulturlandskap i verneområdet

Miljøfaglig Utredning

Rapport MU2020-21

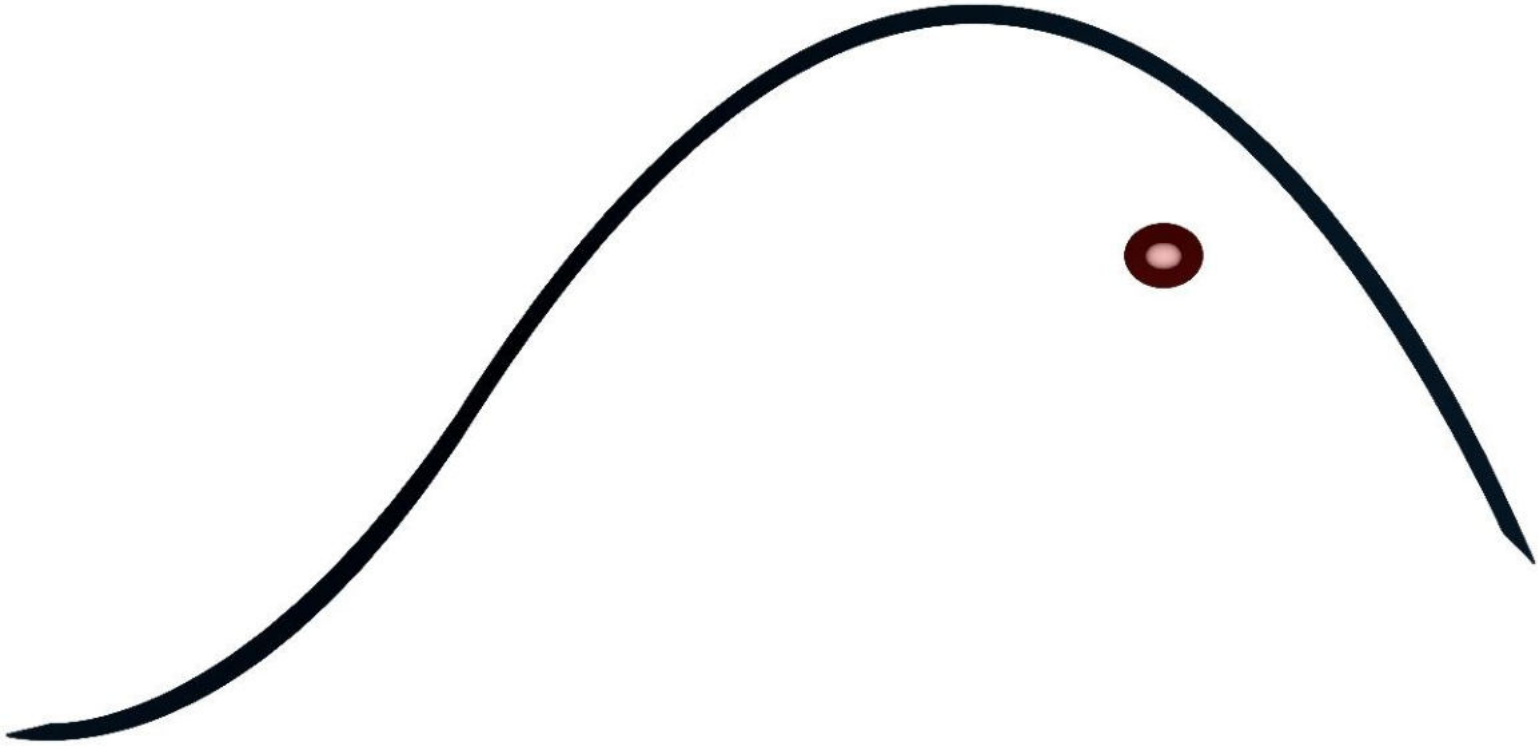

Forsidebilde

Kveene på Verkjesætre har god hevd og beites av storfe og sau som slippes inn i perioder. Sterringen er for det meste gjødslede kulturenger, men kveet tilhørende Nistun Rudsar sætre, hvor geiteflokken i setergrenda ofte beiter, har mager, svakt kalkrik tørreng. Foto: Bjørn Harald Larsen.

RAPPORT 2020-21

Utførende institusjon: Miljøfaglig Utredning AS	**Prosjektansvarlig:** Bjørn Harald Larsen
	Prosjektmedarbeider(er):
Oppdragsgiver: Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	**Kontaktperson hos oppdragsgiver:** Eirin Berge

Referanse:
Larsen, B. H. 2020. Grimsdalen landskapsvernområde. Skjøtselsplan for helhetlige kulturlandskap i verneområdet. Miljøfaglig Utredning rapport 2019-17. 42 s. + vedlegg. ISBN 978-82-8138-969-4.

Referat:
Målet med denne skjøtselsplanen er å fremme verneformålet for Grimsdalen landskapsvernområde. Hovedvekten er lagt på bevaring av seterlandskapet, spesielt med de kulturbetingete naturtypene og artene, men skjøtselsplanen omhandler også enkelte andre naturtyper og forekomster som er delvis skjøtselsbetingede – slik som elvebredder og sørvendte berg og rasmarker.

Grimsdalen er en gammel seterdal hvor det fortsatt drives aktiv setring. Skjøtselen skal fremme det biologiske mangfoldet i kulturlandskapet i dalen og hindre/reversere gjengroing. I rapporten er det utarbeidet bevaringsmål for landskap, skjøtselsavhengige naturtyper og utvalgte arter, og gitt anbefalinger for skjøtsel av seterinnmarka og omliggende kulturlandskap.

De skjøtselsbetingede kulturlandskapsområdene i Grimsdalen er først og fremst avhengig av et godt beitetrykk, gjerne med bruk av forskjellige beitedyr for å få et jevnt beitetrykk over større arealer. Videre er det viktig at setervoller med store biologiske kvaliteter ikke gjødsles, eller at det ikke tilleggsfores på slike områder. Krattknusing er prøvd ut flere steder i Grimsdalen. Dette foreslås videreført i kanten av setervollene og på noe friskere arealer med stor einerdekning eller tette vierkratt. Inne på biologisk viktige setervoller anbefales det manuell rydding.

Det foreslås også å rydde bjørk og andre lauvtrær på eller inntil setervollene i noen delområder for å få et større areal med naturbeitemark. Dette gjøres gjennom å legge ut teiger til vedhogst og tynning. I hele arbeidet med planen er det viktig at nettverksarbeidet i Organisasjonen Grimsdalen prioriteres.

FORORD

I forvaltningsplanen for Rondaneområdet som ble vedtatt våren 2009 var et av tiltakene å lage en skjøtselsplan for Grimsdalen landskapsvernområde. Med denne rapporten foreligger endelig en slik skjøtselsplan. Skjøtselsplanen er utarbeidet i flere etapper, først av Dovre kommune på oppdrag fra Fylkesmannen i Oppland, som var forvaltningsmyndighet for området fram til 2011. Therese Ruud og Berit Fiksdahl i Dovre kommune koordinerte arbeidet i en tidlig fase, som også inkluderte sekretærfunksjonen i en lokal styringsgruppe. Arbeidet ble gjenopptatt av Fylkesmannen i Oppland i 2012, der Ulf E. Ullring hos fylkesmannen og nasjonalparkforvalter Stein Magne Grevrusten var sentrale i arbeidet med en videreføring av skjøtselsplanarbeidet. Dette resulterte i et nytt utkast til plan i 2013, men heller ikke denne planen ble endelig godkjent i nasjonalparkstyret.

Arbeidet med å sluttføre skjøtselsplanarbeidet ble derfor tatt opp igjen våren 2020, og Miljøfaglig Utredning har nå laget et nytt utkast til skjøtselsplan for helhetlige kulturlandskap i Grimsdalen landskapsvernområde i Dovre kommune. Arbeidet har basert seg på tidligere forslag/utkast til skjøtselsplaner (Larsen & Ruud 2009 og Larsen & Ullring 2013) og er utført på oppdrag fra Rondane-Dovre nasjonalparkstyre. Formålet har vært å få en oppdatering av kunnskapen om verdifulle naturtyper i landskapsvernområdet og ny vurdering av tilstand og behov for skjøtsel.

Kontaktperson hos nasjonalparkstyret har vært nasjonalparkforvalter Eirin Berge, som takkes for innspill og kommentarer underveis i arbeidet med skjøtselsplanen våren 2020. Prosjektansvarlig for Miljøfaglig Utredning har vært Bjørn Harald Larsen, som også har utarbeidet tidligere forslag til skjøtselsplan for dalen.

En stor takk rettes til Berit Fiksdahl i Dovre kommune og ildsjelene i Organisasjonen Grimsdalen, som gjennom en årrekke har arbeidet målrettet for gjenopptaking av setring, økt beitebruk og annen positiv bruk og formidling av natur- og kulturverdiene i Grimsdalen. Berit Fiksdahl har også skaffet opplysninger om slipp av beitedyr i Grimsdalen i 2019.

Eina, 2. juni 2020

Miljøfaglig Utredning AS

Bjørn Harald Larsen

INNHOLD

1 INNLEDNING 7
1.1 BAKGRUNN 7
1.2 MÅLSETTING 7
1.3 AVGRENSNING 8
1.3.1 Avgrensning av planområde 8
1.3.2 Avgrensning av tema 8

2 METODE 9
2.1 OVERORDNEDE RETNINGSLINJER 9
2.2 REGISTRERING OG VERDISETTING 9
2.3 OPPBYGGING AV PLANEN 9
2.4 NATURFAGLIGE REGISTRERINGER I GRIMSDALEN 10
2.5 OM BEVARINGSMÅL 12
2.6 NAVNEBRUK 12

3 GRIMSDALEN LANDSKAPSVERNOMRÅDE 13
3.1 FORVALTNINGSSTATUS 13
3.2 NATURGRUNNLAG OG NATURTYPER 13
3.2.1 Beliggenhet og topografi 13
3.2.2 Naturgrunnlag og geologi 14
3.2.3 Naturtyper 15
3.2.4 Flora 17
3.2.5 Fauna 19
3.3 BRUKERINTERESSER 20
3.3.1 Generelt 20
3.3.2 Arealbrukshistorie 20
3.3.3 Organisasjonen Grimsdalen 20
3.3.4 Setring 21
3.3.5 Beiting 21
3.3.6 Vedhogst 22
3.3.7 Krattknusing 23

4 BEVARINGSMÅL OG TILTAK 25
4.1 OVERORDNEDE MÅL FOR KULTURLANDSKAPET I GRIMSDALEN 25
4.2 VURDERING AV TILSTANDEN I VERNEOMRÅDET 25
4.3 BEVARINGSMÅL FOR GRIMSDALEN LVO 25
4.4 NÆRMERE BESKRIVELSE AV TILTAK 31
4.4.1 Rydding mellom setergrendene og Grimse 31
4.4.2 Holde ugjødslet og lite gjødslet eng i hevd 31
4.4.3 Bevaring av gåsefot på Bjørnsgardssætre 32
4.4.4 Bevaring av hvitstarr langs Grimse 33
4.4.5 Bevaring av kravfulle kulturmarksarter og beitemarksopp 34
4.4.6 Bevaring av rødlistede lavarter (steppelav) 34
4.5 SKJØTSEL AV DELOMRÅDER 35
4.6 PRIORITERING AV TILTAK 37

4.7 OPPFØLGING 38
4.7.1 Bevaringsmål 38
4.7.2 Tiltak 39
4.7.3 Revidering av skjøtselsplanen 39
5 KILDER 40
5.1 SKRIFTLIGE KILDER 40
5.2 MUNTLIGE KILDER 41
6 VEDLEGG 42
6.1 FORSKRIFT FOR GRIMSDALEN LANDSKAPSVERNOMRÅDE 42
6.2 VEDLEGG 1: BESKRIVELSE AV DELOMRÅDER MED BEVARINGSMÅL OG SKJØTSELSRÅD 45
6.3 GÅSEFOT (EN) PÅ BJØRNSGARDSSÆTRE 67

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn

Helhetlige kulturlandskap som blir skjøttet på tradisjonelt vis er i tilbakegang i Norge. Alle de seminaturlige naturtypene er klassifisert som truete på Norsk rødliste for naturtyper 2018 (Hovstad mfl. 2018). Det er opphør av bruk som fører til gjengroing som er vurdert å være den største trusselen for slike naturtyper (Hovstad mfl. 2018). De seminaturlige naturtypene er hjem for mange truete og nær truete karplanter, sopp og insekter. Spesielt blomsterrike enger har et høgt artsmangfold, men også boreal hei er viktig for insekter og sopp.

En skjøtselsplan har som formål å opprettholde kvalitetene i kulturlandskapet og restaurere areal som har fått redusert kvalitet. Det er bare gjennom skånsom bruk av kulturlandskapet at man kan ta vare på de seminaturlige naturtypene og artsmangfoldet som forekommer der for framtida.

Grimsdalen landskapsvernområde ble opprettet ved kgl. res. av 24. oktober 2003 som en del av verneplan for Rondane. Forvaltningsplan for Rondaneområdet ble vedtatt av Direktoratet for naturforvaltning våren 2009. Planen dekker blant annet forvaltningen av Grimsdalen landskapsvernområde, som er en sentral seterdal i verneområdet. Forvaltningsplanen legger de ytre premissene for forvaltningen av Grimsdalen landskapsvernområde. Et av tiltakene forvaltningsplanen foreslår er å utarbeide skjøtselsplan for Grimsdalen, som skal omhandle tiltak for bevaring av biologisk mangfold, kulturlandskap og kulturmiljøer i Grimsdalen.

Et utkast til skjøtselsplan for Grimsdalen var ferdig allerede i desember 2009, utarbeidet av Miljøfaglig Utredning i samarbeid med Fylkesmannen i Oppland (Larsen & Ruud 2009). Denne planen ble ikke formelt behandlet av Rondane-Dovre nasjonalparkstyre, og Fylkesmannen i Oppland overtok arbeidet og laget et nytt utkast til skjøtselsplan i 2013 (Larsen & Ullring 2013) – basert på planen fra 2009, men heller ikke dette arbeidet førte til at planen ble forankret i Nasjonalparkstyret.

Mye arbeid er gjort i Grimsdalen for å bevare det biologiske mangfoldet og kulturmiljøet i dalen, men det krever et langsiktig perspektiv i arbeidet for å sikre disse verdiene for framtiden. Rondane-Dovre nasjonalparkstyre ønsket derfor å sluttføre arbeidet med skjøtselsplanen for landskapsvernområdet og har engasjert Miljøfaglig Utredning til å gjøre dette arbeidet. Planen bygger i stor grad på planene fra 2009 og 2013, men den følger nå i større grad malen for skjøtselsplan for verneområder utarbeidet av NIBIO (Bele mfl. 2017), samtidig som nye verdier og endringer i bruksmønster ol. i dalen er tatt inn.

Skjøtselsplanen er delt i to, med en plan for Grimsdalen som helhet og plan for de enkelte setermiljøene og andre områder med store arealer med kulturbetingede naturtyper.

1.2 Målsetting

Skjøtselen av et kulturlandskap har mange utfordringer. En av utfordringene er å hindre gjengroing og ta vare på det biologiske mangfoldet i kulturlandskapet ved å gjennomføre tiltak som er i tråd med vernebestemmelsene i området. Det er også viktig å skape engasjement og motivasjon blant brukerne av Grimsdalen til å ta vare på setermiljøet i dalen. Gjennom bla. Grimsdalsprosjektet har dette engasjementet allerede rotfestet seg i eierne og brukerne av dalen.

De sammensatte utfordringene i området gjør at en kan si at skjøtselen er todelt. Den ene delen går på tiltak som fremmer verneformålet. Dette kan være tiltak som virker forebyggende, dvs. kan forebygge en uønsket utvikling av kulturlandskapet. Tiltak her kan være beite, rydding, hogst og slått.

Tiltakene kan ellers være av mer restaurerende karakter, dvs. at formålet er å bringe kulturlandskapet tilbake slik det var tidligere.

1.3 Avgrensning

1.3.1 Avgrensning av planområde

Det har vært nødvendig å avgrense området for skjøtselsplanen med bakgrunn i at det er nødvendig å prioritere både ressurser og innsats til et avgrenset område slik at virkningen av tiltakene kanskje blir større.

Arbeidet Dovre kommune har gjort i Grimsdalen har hovedsakelig konsentrert seg om området fra Vegaskillet til Fallet, noe som ble naturlig med tanke på det rike kulturlandskapet som er i dette området. Dette området bør prioriteres videre for å se den langsiktige effekten av de tiltakene som har blitt gjennomført siden 2002.

Det ble gjort biologiske kartlegginger i Haverdalen sommeren 2009. Her går det langt færre dyr enn i Grimsdalen og arealene med naturbeitemark er svært begrensede. Gjengroing var et problem på det meste av disse områdene. Derfor har man valgt å avgrense skjøtselsplanen for Grimsdalen landskapsvernområde til området fra Vegaskillet i Dovre kommune gjennom Grimsdalen og til Fallet i Folldal kommune.

1.3.2 Avgrensning av tema

De ytre premissene for forvaltningen av Grimsdalen er lagt i Forvaltningsplanen for de store verneområdene i Rondane. En av hovedformålene til forvaltningsplanen er ta vare på villreinstammen i området, også i Grimsdalen. Derfor vil ikke forvaltningen av villrein bli omhandlet i denne skjøtselsplanen.

Tabell 1. Hovedlinjene for innholdet i forvaltningsplan for de store verneområdene i Rondane og skjøtselsplan for Grimsdalen landskapsvernområde.

Plan	Retningslinjer og tiltak knyttet til
Forvaltningsplan for de store verneområdene i Rondane	- Forvaltning av arealene til villrein - Landbruk og hogst av ved til eget bruk - Bygninger - Vegvedlikehold, masseuttak og parkering - Kulturminner - Friluftsliv og ferdsel - Motorferdsel - Turisme, reiseliv og utvikling i randsonen.
Skjøtselsplan for Grimsdalen landskapsvernområde	- Bevaringsmål og forvaltningsmål for kulturlandskapet i Grimsdalen. - Prioriterte skjøtselstiltak for bevaring av biologisk mangfold knyttet til kulturlandskap og for å hindre uønsket gjengroing av området. - Kunnskap og informasjon for bevaring av setermiljø.

Skjøtselsplanen skal være en *utfyllende del* til forvaltningsplanen for Rondaneområdet. Retningslinjer for bruken av området har i stor grad forvaltningsplanen for Rondaneområdet omtalt, derfor vil skjøtselsplanen hovedsakelig dreie seg om tiltak rettet mot skjøtsel av kulturlandskapet og bevaring av biologisk mangfold knyttet til kulturlandskap, se tabell 1.

2 METODE

2.1 Overordnede retningslinjer

Verneforskriften for landskapsvernområdet er juridisk bindene bestemmelser. Forvaltningsplanen inneholder retningslinjer og er kun juridisk bindende i de tilfeller bestemmelser i verneforskriften viser til forvaltningsplanen konkret. Verneforskrift og forvaltningsplan gir et rammeverk for hvilke tiltak som er aktuelle å foreslå i en skjøtselsplan.

Generelle retningslinjer for utarbeiding av skjøtselsplaner er gitt av Miljødirektoratet gjennom malen for skjøtselsplaner som er utarbeidet av NIBIO (Bele mfl. 2017). Direktoratet har også utarbeidet en egen mal for skjøtselsdelen av forvaltningsplaner, og kapittel 5 i DN-håndbok 17 (revidert senest sommeren 2008) om forvaltning av verneområder gir informasjon bl.a. om hvordan og hvorfor skjøtselsplaner bør utarbeides. Skjøtsel defineres i håndboka som økologisk funderte tiltak som igangsettes av forvaltningsmyndigheten for å ta vare på områdets naturkvaliteter i samsvar med verneformålet.

2.2 Registrering og verdisetting

En lang rekke viktige naturtypelokaliteter i kulturlandskapsområdene i Grimsdalenog Haverdalen ble befart, kartlagt og verdisatt i forbindelse med skjøtselsplanarbeidet i 2009 (Larsen & Ruud 2009). Verdisetting og inndeling av naturtyper som er vist til i planen er gjort etter Direktoratet for naturforvaltning sin håndbok for dette (Direktoratet for naturforvaltning 2007). Håndboka deler inn lokalitetene i **viktige (B)** og **svært viktige (A)** områder. I tillegg kommer områder av **lokal betydning (C)** som Direktoratet for naturforvaltning (1999b) tilføyde i etterkant av håndbokarbeidets første fase. Inndeling av vegetasjonstyper er gjort etter Fremstad (1997), men med nærmere beskrivelse/inndeling av lokale utforminger av verdimessig viktige typer.

Rødlistekategorier:
RE – Regionalt utryddet (Regionally Extinct)
CR – Kritisk truet (Critically Endangered)
EN – Sterkt truet (Endangered)
VU – Sårbar (Vulnerable)
NT – Nær truet (Near Threatened)
DD – Datamangel (Data Deficient)

Forekomst av rødlistearter er ofte et vesentlig kriterium for å verdsette en lokalitet. Gjeldende norske rødliste er fra 2015 (Henriksen & Hilmo 2015). IUCNs kriterier for rødlisting av arter (IUCN 2004) blir benyttet i rødlistearbeidet i Norge. Disse rødlistekategorienes rangering og forkortelser er vist i tekstboksen.

Navnebruken i rapporten baserer seg på Statens Kartverk sine karttjenester på nett og kart på informasjonstavler i Grimsdalen (i de tilfeller navn mangler på kartverkets nettsider).

2.3 Oppbygging av planen

Planen innledes med en kortfattet gjennomgang av forvaltningsstatus for landskapsvernområdet (kap. 3.1). Deretter følger en overordnet landskaps- og naturbeskrivelse (kap. 3.2), før dagens arealbruk, brukerinteresser og områdets brukshistorie gjennomgås (kap. 3.3). Denne generelle delen avsluttes med bevaringsmål og forslag til tiltak på overordnet plan (kap. 4).

Utover denne delen, som ser kulturlandskapet i Grimsdalen landskapsvernområde under ett, er det også skilt ut 18 delområder (setergrender, enkeltsetrer og andre områder med større arealer med seminaturlig eng) som blir beskrevet i vedlegg. Også for disse områdene er det formulert bevaringsmål, og det er i tillegg gitt skjøtselsråd.

Figur 1. I tillegg til bevaringsmål og tiltak for kulturlandskapsområdene i Grimsdalen samlet sett, er det også beskrevet, formulert bevaringsmål og gitt skjøtselsråd for de store setergrendene, enkeltsetrene og andre områder med større areal med seminaturlig eng. Bildet er fra Austre Stakkstosætre, også kalt Angard-Staksto. Foto: Bjørn Harald Larsen.

2.4 Naturfaglige registreringer i Grimsdalen

Grimsdalen er en av de best undersøkte seterdalene i Norge når det gjelder naturverdier. En rekke fagpersoner på ulike miljøer og organismegrupper har besøkt dalen de siste 150 årene. Naturtypene i kulturlandskapet er best kartlagt, mens det er noe mer tilfeldig hva som er undersøkt ellers av forvaltningsprioriterte naturtyper i verneområdet, men det er kjent en del rikmyrer og kalkrike fjellområder. Som normalt er det karplantefloraen som er best kjent på organismesida, men også lavfloraen og fuglefaunaen er godt kjent. For andre grupper varierer kunnskapsnivået noe.

I forbindelse med verneplan for vassdrag ble det utført kartlegging av flora og vegetasjon i Grimses nedbørfelt (Schumacher & Løkken 1981). Dette var den første systematiske naturfaglige undersøkelsen i Grimsdalen. Arbeidet var konsentrert om vegetasjonstyper og karplantebotanikk, med noen opplysninger også om lav, sopp og moser.

Soppfloraen i Grimsdalen har seinere blitt relativt godt undersøkt, og det skyldes spesielt Trond Schumacher og Knut Østmoe sine registeringer av storsoppfloraen i perioden 1981-1985 og førstnevntes doktorgradsstudier på begersopp med utgangspunkt i Grimsdalen (Schumacher 1987). I 1985 ble det også foretatt turer til Grimsdalen i forbindelse med den internasjonale soppkongressen som ble arrangert i Oslo dette året. Senere har den svenske røyksopp-spesialisten Michael Jeppsen besøkt Grimsdalen for å studere buksopper (Jeppson 2011). En del av disse soppundersøkelsene har foregått i kulturlandskapet, vesentlig i tilknytning til seterområdene.

Gaarder & Jordal (1996) utførte ettersommeren/høsten 1995 en botanisk undersøkelse av kulturlandskapsområder i Grimsdalen. Seterområdene ble prioritert, men det ble også gjort registreringer på godt beitede arealer ellers i dalen. Dette arbeidet økte kunnskapen om kravfulle

kulturmarksarter og beitemarksopper i dalen betydelig. De konkluderer med at kulturlandskapet i Grimsdalen samlet sett utvilsomt har nasjonal verdi; kanskje også internasjonal verdi.

Anders Bryn gjorde sitt hovedfagsarbeid på endringer i kulturlandskapet og floraen i Grimsdalen, med feltarbeid på slutten av 1990-tallet (Bryn 2000). Han har i tillegg publisert flere artikler omkring gjengroing av seterlandskapet i Grimsdalen og dalens floristiske kvaliteter (Bryn 1998, Bryn & Berg 1999, Bryn m.fl. 2001). I etterkant av dette arbeidet ble Grimsdalsprosjektet etablert for å stimulere til ny aktivitet i dalen.

I august 2003 ble det lagt ut i alt 20 prøveflater i tiltaksområdene for Grimsdalsprosjektet, samtidig som det ble foretatt en evaluering av tiltakene som hadde blitt utført i regi av prosjektet (Larsen 2003). Disse prøveflatene ble analysert også i 2004, samtidig som nye tiltak ble evaluert (Larsen 2005). I forbindelse med arbeidet med skjøtselsplan for Grimsdalen landskapsvernområde ble prøveflatene på nytt gjennomgått og resultatene kort omtalt i den foreløpige planen (Larsen mfl. 2009). Sist gang prøveflatene ble gått over var i 2014 (Larsen 2015).

Grimsdalen ble i den sentrale sluttrapporten prioritert som ett av fem områder i Oppland i forbindelse med nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap (Bruun 1994). Naturverdiene i det nasjonalt viktige kulturlandskapsområdet i Grimsdalen ble i 2006 summert i en rapport på oppdrag fra Oppland fylkeskommune og Fylkesmannen i Oppland (Larsen & Haugan 2006).

Figur 2. På Tverrlisætre ligger de artsrike naturengene klemt mellom dyrkningsarealer, og i bakkene mellom vegen og selve setergrenda. Dette er vanlig i flere av setergrendene i dalen. Foto: Bjørn Harald Larsen.

Grimsdalen landskapsvernområde inngår som et av fire studieområder i forskningsprosjektet DYLAN – "*Hvordan skal vi forvalte Dynamiske Landskaper? Mot en kunnskapsbasert og mer målrettet forvaltning og bevaring av natur- og kulturminner i fjellets landskapsvernområder*". Det er et flerfaglig og tverrvitenskapelig prosjekt med deltakere fra flere universitets- og forskningsmiljøer. Hovedformålet med prosjektet er å gi forvaltningen grunnlag for en kunnskapsbasert og mer

målrettet forvaltning av verneområder. I 2010 ble det foretatt biologiske undersøkelser I Grimsdalen I regi av prosjektet, og bla. ble forekomsten av gåsefot på Bjørnsgardssætre reinventert (Risbøl mfl. 2011).

Gåsefot (sårbar) ble første gang samlet på Bjørnsgardssætre av Johannes Lid i 1963. Etter denne innsamlingen har ikke arten blitt registrert eller beskrevet fra Grimsdalen før Anders Often gjorde botaniske undersøkelse i dalen i tilknytning til DYLAN-prosjektet i 2010. Her beskrives mer inngående landets høyestliggende forekomst av arten, og den vurderes samtidig å være landets største. Forekomstene ble registrert på nytt i 2014, og det ble da dokumentert flere nye vokseplasser på Bjørngardssætre (Larsen 2015).

2.5 Om bevaringsmål

DN-Håndbok 17-2008 (Direktoratet for naturforvaltning 2008) gir en definisjon av begrepet bevaringsmål:

"Bevaringsmål definerer den tilstanden en ønsker en naturkvalitet i verneområdet skal ha. Bevaringsmål skal være målbare. Det vil si at de skal presiseres gjennom mål for areal, nødvendige strukturer/prosesser og/eller forekomster av bestemte arter osv."

Håndboka er fokusert på verneområdenes naturkvaliteter, men omhandler også de kulturbetingete, biologiske kvalitetene som ofte inngår i de verneformålene som er knyttet opp mot landskapsvernområder. Dette kan være ulike typer av kulturmark, beiter, styvingstrær mv. Veilederen gir imidlertid mindre støtte til utvikling av bevaringsmål for fysiske konstruksjoner som bygninger, gjerdeanlegg, vanningsanlegg, bruer ol. Slike anlegg og konstruksjoner er vanligvis omtalt som viktige vernekvaliteter i formålet for vern av landskapsvernområder.

Forklaring til tabellene benyttet i skjøtselsplanene:

Tilstandsvariabler er en kategorisering av de vernekvalitetene som det er ønskelig å utvikle bevaringsmål for. Kategorisering er nødvendig fordi ulike typer av kvaliteter fordrer ulike målbeskrivelser, oppfølging m.m. Tilstandsvariablene er gruppert i henhold til NiN-tilstandsvariabler.

Bevaringsmål er uttrykk for ønsket utvikling, enten dette gjelder bevaring, fjerning eller videreutvikling. Målbeskrivelsen er forsøkt kvantifisert for å sikre at både status og eventuell ønsket/uønsket endring er målbar.

Metode henspiller på hvordan status og eventuell utvikling kan og bør måles/registreres.

Tilstandsklasse er en tredelt kategorisering av tilstand som etter en måling eller registrering gjør det mulig å si om vernekvaliteten er opprettholdt eller har utviklet seg negativt eller positivt. Hvis vernekvaliteten har vist en negativ utvikling over tid og endt i en lavere tilstandsklasse enn ved vernetidspunktet, kan det være aktuelt å gå inn med tiltak.

Aktuelle tiltak er forslag til slike tiltak som kan snu eller stanse en uheldig utvikling.

2.6 Navnebruk

Stedsnavn baserer seg på offisielle navn brukt i kart fra Statens kartverk.

3 GRIMSDALEN LANDSKAPSVERNOMRÅDE

3.1 Forvaltningsstatus

Grimsdalen landskapsvernområde (LVO) ble etablert i 2003. Ifølge verneforskriften er formålet å:

- «ta vare på et særpreget og vakkert natur- og kulturlandskap, der seterlandskap med seterbebyggelse og setervoller, vegetasjon og kulturminner utgjør en vesentlig del av landskapets egenart,
- ta vare på en del av et stort sammenhengende fjellområde, med leveområder villreinstammen i Rondane og et rikt dyre- og planteliv, sikre viktige og mye brukte trekkområder for villreinen,
- ta vare på geologiske forekomster og landskapsformer.

Allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.»

Verneformålet er altså firedelt, der noe av det viktigste er å ta vare på et seterlandskap med den tradisjonelle seterbebyggelsen, setervollene og andre kulturspor. Denne skjøtselsplanen forholder seg til dette delformålet med særlig vekt på bevaringen av flora og naturtyper knyttet til setergrendene og seterdrifta i området.

Forvaltningsplan for Rondaneområdet ble vedtatt av Direktoratet for naturforvaltning i april 2009. Forvaltningsplanen omfatter blant annet forvaltningen av Grimsdalen landskapsvernområde. Sammen med verneforskriften for landskapsvernområdet legger forvaltningsplanen de ytre premissene for forvaltningen av verneområdet. Ett av tiltakene i forvaltningsplanen er å utarbeide skjøtselsplan for Grimsdalen som skal omhandle tiltak for bevaring av biologisk mangfold og kulturlandskap i Grimsdalen.

Skjøtselsplanen skal vedtas av Rondane-Dovre nasjonalparkstyre og vil være styrende for inngåelse av avtaler og gjennomføring av tiltak framover.

3.2 Naturgrunnlag og naturtyper

3.2.1 Beliggenhet og topografi

Grimsdalen ligger øst for Gudbrandsdalen i Dovre kommune – mellom fjellmassivene Dovrefjell i nord og Rondane i sør. Hovedvassdraget Grimse drenerer mot øst til Folla/Atna og Glomma, og det samme gjelder Haverdalsåe. Ryddølsåe i sørvest derimot drenerer mot Gudbrandsdalslågen. Dalbunnen i hoveddalføret stiger langsomt fra kommunegrensa mot Folldal på rundt 820 moh. til 1000 moh. ved Verkjesætre ca. 20 km lenger vest. Dalsidene varierer noe i stigning, men er for det meste forholdsvis slake, med unntak av i øvre deler – der det er bratte fjellsider med ur og rasmark, særlig på nordsida av elva.

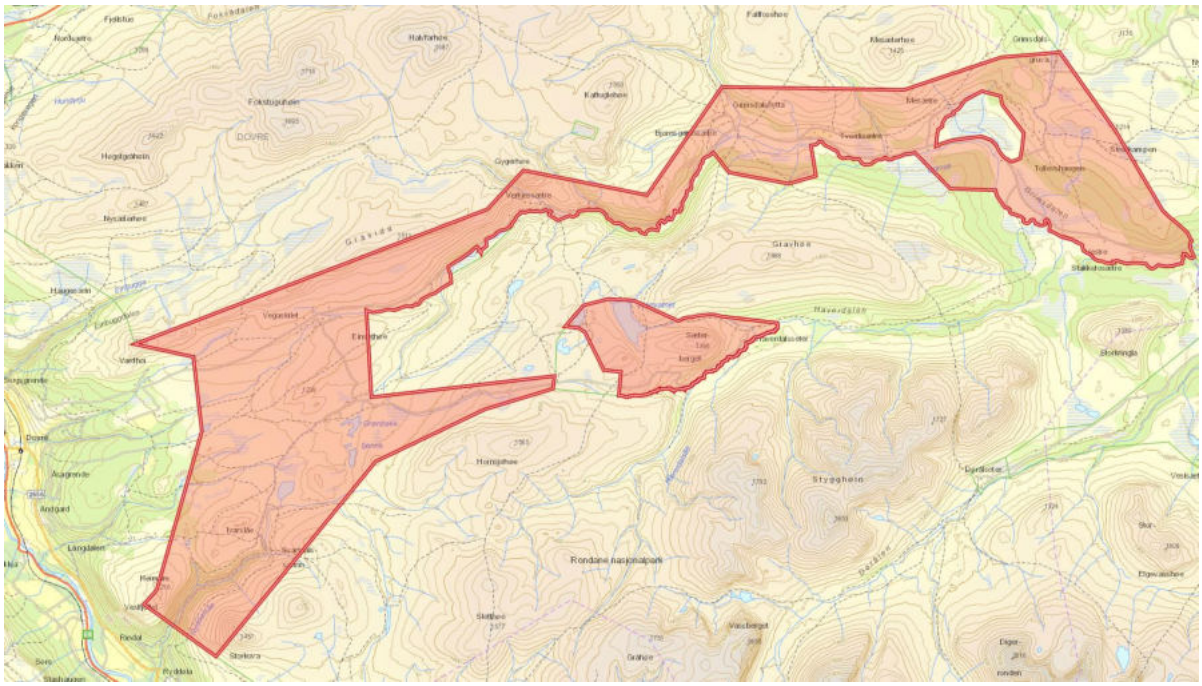

Figur 3. Kart som viser avgrensningen av Grimsdalen landskapsvernområde i Dovre og Folldal kommuner.

3.2.2 Naturgrunnlag og geologi

Grimsdalen ligger på et berggrunnsskille, der det er sure og næringsfattige kvartsittbergarter (sparagmitt) i sør og næringsrike kambro-silurske bergarter med glimmerskifer og fylitt i nord. Det meste av kulturlandskapsområdene i dalen ligger i kambro-silurdelen, men Stakkstosætrin er i grenseområdet og delvis inne på sparagmitten (jf. Schumacher & Løkken 1981 og Gaarder & Jordal 1996).

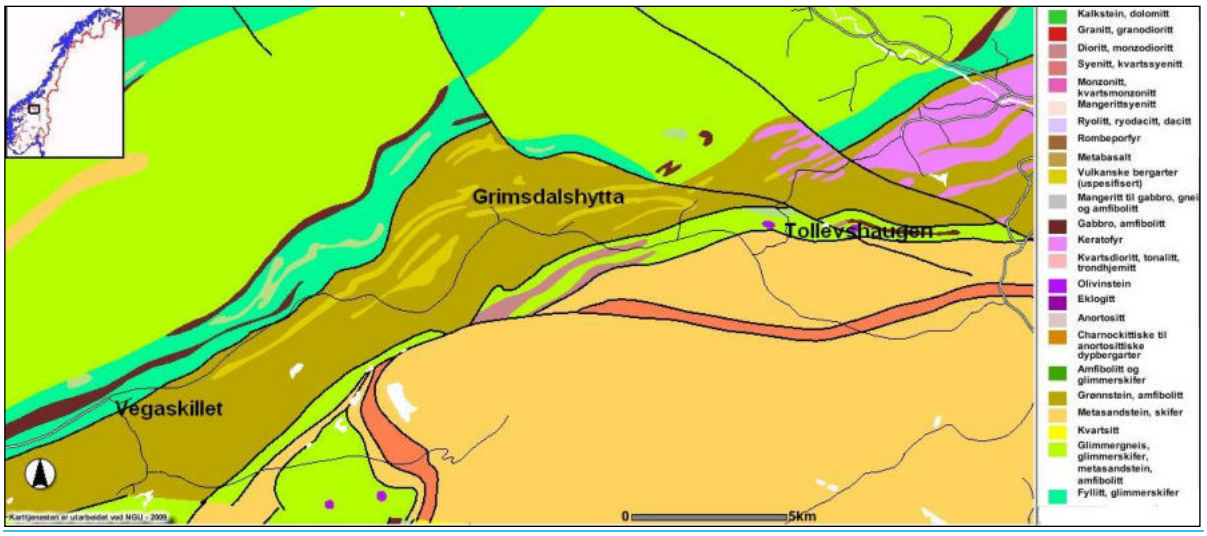

Figur 4. Berggrunn i og inntil Grimsdalen, hentet fra www.ngu.no.

Løsmassene i Grimsdalen består av en bunnmorene av varierende mektighet. Under avsmeltingen etter siste istid ble dannet flere bresjøer i dalen. I disse ble det avsatt sedimenter, og disse kan ses som strandlinjer, dødisterreng eller deltaer (Bryn 1999). Mange av terrengformene i Grimsdalen er verneverdige (Sørbel m.fl. 1988).

3.2.3 Naturtyper

Landskapet i Grimsdalen er et resultat av lengre perioder med intensiv seterdrift og høy grad av ressursutnyttelse. Botaniske undersøkelser i kulturlandskap i Grimsdalen viser at de mest verdifulle områdene med hensyn til biologisk mangfold ligger i velhevdede utmarksbeiter rundt setrene. De inngjerdede kveene har et mindre biologisk mangfold pga. moderne driftsformer med gjødsling og redusert beitepress i den seinere tid (Gaarder og Jordal 1996).

Registreringene i tilknytning til de ulike prosjektene i Grimsdalen på 1990- og 2000-tallet har konsentrert seg om de kulturbetingede naturtypene, særlig naturbeitemark. I forbindelse med skjøtselsplanen i 2008 ble også kulturlandskapet prioritert, men i tillegg ble det kartlagt noe bjørkeskog (gjengroingsskog) rundt setrene og myrområder som ble beitet. Andre naturtyper i landskapsvernområdet ble ikke prioritert pga. manglende eller lite skjøtselsbehov.

Innenfor øvrige hovednaturtyper vil det fortsatt være mulig å registrere nye verdifulle lokaliteter, kanskje spesielt av rikmyrer og kalkrike fjellområder. Tabell 1 gir en oversikt over kartlagte naturtypelokaliteter i Grimsdalen landskapsvernområde (etter DN-håndbok 13 før revisjonen i 2014). I alt 13 lokaliteter har fått verdien svært viktig (A), 29 lokaliteter har fått verdi viktig (B) og 7 lokaliteter har lokal verdi (C). Av disse er 18 lokaliteter naturbeitemarker med tørr/frisk middels baserik eng i høyereliggende strøk som viktigste utforming. Flere av disse har imidlertid partier med slåtteeng og innslag av dunhavreeng. I tillegg finnes to naturbeitemarker med hovedutforming dunhavreeng og en med finnskjegg-sauesvingeleng.

I tillegg har det de siste årene blitt utført kartlegginger i de sørvendte, høyereliggende delene av dalen, bla. i Gygerhøes sør- og vestside, der det opplagt er flere svært viktige naturtypelokaliteter, trolig flest kalkrike berg og kalkrike rabber eller lesider.

Det ligger to naturreservater i Grimsdalen; Grimsdalsmyrene naturreservat og Mesætermyre naturreservat. Begge verneområdene er opprettet for å ta vare på spesielle myrtyper (ulike utforminger av rikmyrer og på Mesætermyre også palsmyr). Mesætermyre er også en viktig hekkeplass for våtmarksfugl, og en del av formålet med fredningen av dette området er å ta vare på det spesielle fuglelivet.

Tabell 1. Oversikt over registrerte naturtypelokaliteter i Grimsdalen landskapsvernområde i Dovre og Folldal kommuner, Innlandet. Lokalitetene ble kartlagt i perioden 2003-2009 og baserer seg på inndelingen i DN-håndbok 13 fra 2007.

Nr.	Lokalitetsnavn	Naturtype	Hovedutforming	Verdi
1	Angard-Staksto	Naturbeitemark	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	B
2	Ekre-Staksto	Naturbeitemark	Frisk/tørr, middels baserik eng (dunhavreeng)	B
3	Tollevshaugen	Naturbeitemark, slåttemark	Frisk/tørr, middels baserik eng (dunhavreeng)	A
4	Løken fellesseter	Naturbeitemark	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	B
5	Rognrust	Naturbeitemark	Finnskjegg- og sauesvingeleng	C
6	Mesætre	Naturbeitemark, slåttemark, rikmyr/slåttemyr	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	A
7	Tverrbekksætre	Naturbeitemark	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	B
8	Tverrlisætre	Naturbeitemark, slåttemark	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	A
9	Talleråas/Langhaug	Naturbeitemark	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	B
10	Fjellcampingen n/Bjørnsgardssætre	Naturbeitemark, kalkrike områder i fjellet	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	B
11	Bjørnsgardssætre	Naturbeitemark, slåttemark	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	A
12	Pondarvangen	Naturbeitemark	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	A

Nr.	Lokalitetsnavn	Naturtype	Hovedutforming	Verdi
13	Buåes utløp	Naturbeitemark	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	B
14	Bakken	Naturbeitemark	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	C
15	Verkjesætre	Naturbeitemark, slåttemark	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	A
16	Gudbrandstad/Akerjordet	Naturbeitemark	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	B
17	Elven	Naturbeitemark	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	B
18	Måsåhuset	Naturbeitemark	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	B
19	Gråsida	Kalkrike områder i fjellet	Rabbe	B
20	Streitbekken	Rikmyr	Ekstremsrikmyr i høyereliggende områder	B
21	Bjørnsgardssætre sør	Rikmyr	Ekstremsrikmyr i høyereliggende områder	B
22	Gravhøtangen nord	Rikmyr	Ekstremsrikmyr i høyereliggende områder	B
23	Skridubekken	Rikmyr	Ekstremsrikmyr i høyereliggende områder	B
24	Tverrbekksætre V	Rikmyr	Ekstremsrikmyr i høyereliggende områder	B
25	Grimse sør for Tverrlisætre	Stor elveør	Gras- og urterik ør	B
26	Storberget vest	Kalkskog	Kalkbjørkeskog	B
27	Buåe	Sørvendt berg og rasmark	Ustabil rasmark med kalkrikt finmateriale	A
28	Gråhøe øst	Sørvendt berg og rasmark	Kalkrik og/eller sørvendt bergvegg	A
29	Storberget sør	Sørvendt berg og rasmark	Ustabil rasmark med kalkrikt finmateriale	A
30	Grimse sør for Angard-Staksto	Stor elveør	Gras- og urterik ør	B
31	Steitkampen	Kalkrike områder i fjellet	Ultrabasisk og tungmetallrik utforming	C
32	Tollevshaugkyrkja	Kalkrike områder i fjellet	Ultrabasisk og tungmetallrik utforming	C
33	Streittjønne vest	Kalkrike områder i fjellet	Leside	B
34	Gruvelia	Naturbeitemark	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	B
35	Tollevshaugkyrkja nord	Rikmyr	Ekstremsrikmyr i høyereliggende områder	B
36	Grimse sør for Tollevshaugen	Kroksjøer, flomdammer og meandrerende elveparti	Kompleks med meandrerende elveparti, kroksjøer og flomdammer	B
37	Grimse sør for Mesætre	Stor elveør	Gras- og urterik ør	B
38	Tverrlisætre sørvest	Naturbeitemark	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	B
39	Tverrådalen	Kalkrike områder i fjellet	Leside	A
40	Storberget øst	Kalkrike områder i fjellet	Leside	B
41	Grimse sør og øst for Storberget	Stor elveør	Gras- og urterik ør	A
42	Tverrgjelbekken	Stor elveør	Gras- og urterik ør	B
43	Grønbakktjønne nord	Naturbeitemark	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	B
44	Grønbakktjønne nordøst	Rikmyr	Ekstremsrikmyr i høyereliggende områder	C
45	Einsetkollan øst	Rikmyr	Ekstremsrikmyr i høyereliggende områder	C
46	Svartknattjønnin	Palsmyr		A
47	Storvassberget nordvest	Palsmyr		A
48	Haverdalssæter	Naturbeitemark	Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk	C
49	Storrvatnet nord	Rikmyr	Ekstremsrikmyr i høyereliggende områder	B

Naturbeitemarkene i Grimsdalen er generelt artsrike og har et markant innslag av kravfulle naturengarter og seterplanter. Dette skyldes en kombinasjon av rike berggrunnsforhold og langvarig og kontinuerlig bruk som beiteområde. Selv innenfor de inngjerdede seterkveene finnes større arealer med liten gjødselpåvirkning, særlig på Verkjesætre og Mesætre – der slike ugjødslede eller lite gjødslede naturbeitemarker har blitt inngjerdet de siste årene. I utmarksområdene inntil setergrendene finner vi nesten utelukkende mager og ugjødslet beitemark.

Figur 5. Kartlagte områder av spesielle verdi for biologisk mangfold i Grimsdalen landskapsvernområde fordelt på naturtyper. Innlagt er også plasseringen av de 20 prøveflatene som ble lagt ut i 2003 for å evaluere kulturlandskapstiltak i dalen.

Også utenfor de kulturbetingede naturtypene er det takket være rike berggrunnsforhold og ekstremt kontinentalt klima en artsrik og særpreget flora. Flere større og mindre rikmyrer og ekstremrikmyrer finnes i dalbunnen, dels som flatmyrer og dels som svakt hellende bakkemyrer. Kalkbjørkeskog forekommer under Storberget langs Buåe. På Tollevshaugkyrkja er det serpentinflora, men pga. tørre forhold og mangel på kalkførende lag er vegetasjonen her forholdsvis triviell (Schumacher & Løkken 1981).

3.2.4 Flora

Mer enn 400 plantearter er registrert i dalen, og dette omfatter sjeldne og truete arter som krypsivaks (EN), smalnøkleblom, hvitkurle (NT), hvitstarr (EN), smalstarr (NT) og dubbestarr (NT) (Artsdatabanken 2020). Flere sjeldne arter er funnet i fjellsidene nord for dalen og har ikke tilhold i de kulturbetingede delene av dalen. Dette gjelder for eksempel dovreløvetann og dovrerublom. Andre arter vokser innenfor kulturlandskapsområdet, men er ikke funnet i setergrendene – slik som bl.a. hvitstarr og smalstarr. Disse vokser på myrer og inntil elva i dalbunnen. Det sterkt truete krypsivakset vokser i overgangssona mellom kalkrik grasmark og rikmyr/rik fukteng sørøst for Tverrlisætre.

Det kanskje mest framtredende trekket ved karplantefloraen i de best beitede områdene av Grimsdalen, er de store forekomstene av kravfulle kulturmarksarter og rødlistearter som bakkesøte (NT), bittersøte, småsøte (NT), marinøkkel, fjellmarinøkkel og fjellnøkleblom. De ofte godt beitede elvekantene langs Grimse er voksested for smalnøkleblom og hvitstarr.

Flere karplanter vokser nær eller har sin høydegrense i Grimsdalen – bl.a. gjelder dette klåved (NT) som finnes på elveører helt opp mot Verkjesætre (Schumacher & Løkken 1981). På Bjørnsgardssætre finnes landets høyesteliggende og samtidig også landets største forekomst av gåsefot (VU), en art som er avhengig av konstant tilførsel av nitrogenrik gjødsel i et tørt klima.

Fjellfloraen i landskapsvernområdet er generelt dårligere kjent enn floraen nede i dalen. Men flere av våre botaniske pionerer har besøkt området, bl.a. finnes det mange krysslister av Johannes Lid fra

1940-tallet som går fra dalbunnen og opp på fjellet. På bakgrunn av disse listene, samt enkelte andre florafunn, er det skilt ut flere naturtypelokaliteter innenfor verneområdet, både i form av rikmyrer, kalkrike fjellområder, sørvendte berg og rasmarker og bjørkeskog med høgstauder.

Figur 6. Småsøte (NT) – en kravfull og nasjonalt sjelden art som stedvis er vanlig i hardt beitet kulturmark og vegkanter i Grimsdalen. Foto: Bjørn Harald Larsen.

Grimsdalen peker seg også ut som et interessant område for svært sjeldne, tørketålende lav på kalkrikt substrat (Elven m.fl. 1996) – det såkalte steppeelementet i norsk lavflora. De mest interessante funnene er gjort på sørvendt berg langs elver og bekker, men også noen mer kulturbetingede voksesteder er registrert (Gaarder & Jordal 1996). Bl.a. er kalkskjold (EN) dokumentert fra dalen; funnet på en kalkknaus ved Verkjesætre. Gjengroing med skog rundt voksestedet kan føre til at arten forsvinner herfra. I tillegg forekommer en rekke skorpelav, både kritisk truete og mange sterkt truete arter, samt flere sjeldne og rødlistede moser. I 2018 ble bl.a. fjellsidene sør for Gygerhøe undersøkt, og en rekke rødlistede lav og moser ble påvist (Artsdatabanken 2020).

Soppfloraen i Grimsdalen er uvanlig godt undersøkt, og det er registrert over 500 arter sopp i dalen (Gaarder & Jordal 1996). Trond Schumacher og Knut Østmoe sine registeringer av storsoppfloraen i perioden 1981-1985, og førstnevntes doktorgradsstudier på begersopp med utgangspunkt i Grimsdalen (Schumacher 1987), er det viktigste bidraget til dette. I 1985 ble det foretatt turer til Grimsdalen i forbindelse med den internasjonale soppkongressen som ble arrangert i Oslo dette året. Senere har den svenske røyksopp-spesialisten Michael Jeppsen besøkt Grimsdalen for å studere buksopper. En del av disse soppundersøkelsene har foregått i kulturlandskapet, vesentlig i tilknytning til seterområdene. Et spesielt trekk ved soppfloraen i Grimsdalen er den store likheten med soppfloraen i arktiske områder. Flere av de nasjonalt sjeldne arktisk-alpine artene fra området har sine nærmeste forekomster på Grønland og Spitsbergen.

Lite nedbør i vekstsesongen, sammen med at de fleste beitemarkene er sørvendte og ligger på lettdrenerte løsmasser, gjør at vegetasjonen blir utsatt for uttørking. Bare etter ekstremt nedbørrike somrer vil større mengder med beitemarksopp fruktifisere i Grimsdalen. I en slik sesong er derimot

mangfoldet forholdsvis stort i de kalkrike, gamle og ugjødslede naturbeitemarkene i dalen, og potensialet for funn av rødlistearter er betydelig i hele dalen.

3.2.5 Fauna

De seinere årene har et element med truete møkkbiller knyttet til storfemøkk på tørre og rike enger fått økt oppmerksomhet. På Tverrbekksætre er to slike arter registrert, bla. den kritisk truete *Aphodius sordidus*.

Mange rødlistede fuglearter hekker innenfor Grimsdalen landskapsvernområde. I gode smågnagerår kan det hekke flere par med myrhauk (EN) i dalbunnen (se for eksempel Opheim 1987 og Grønbekk m.fl. 1988). Mesætermyre naturreservat er et aktuelt hekkeområde for arten, og her er det også registrert en dobbeltbekkasinleik (Opheim 1987). Dobbeltbekkasin er en av få globalt truete arter som hekker i Norge, og på den norske rødlista er den klassifisert som nær truet (NT). Fiskemåke (NT) hekker på Langtjern sør for Tollevshaugen.

Figur 7. Vipe (EN) hekker på flere setervoller og dyrkningsfelt i Grimsdalen. Foto: Bjørn Harald Larsen.

Vipe (EN), gjøk (NT), blåstrupe (NT) og sivspurv (NT) hekker spredt i tilknytning til seterområder, dyrkningsfelt og våtmark, mens lappspurv (VU) hekker i de høyereliggende delene av landskapsvernområdet, bla. rundt Storrvatnet. Bergirisk (NT) er registrert rundt Bjørnsgardssætre i hekketida. Nedenfor Tverrlisætre og Bjørnsgardssætre er det kolonier med sandsvale (NT) i sandtak, mens små kolonier med taksvale finnes på Bjørnsgardssætre og på Verkjesætre.

Kongeørn hekker i sidedalene til Grimsdalen – hovedsakelig utenfor landskapsvernområdet, men ses regelmessig jaktende i dalen. Det samme gjelder fjellvåk. På flyene nord for Bjørnsgardssætre har fjellerke tilhold. Ved Storvassberget over mot Haverdalen finnes en av fylkets sikreste steder for denne svært lokale arten. På Storrvatnet kan både sjøorre (VU), svartand (NT) og havelle (NT) ses, og de to førstnevnte har også hekket ved vatnet. Landskapsvernområde har en god bestand med lirype (NT), mens fjellrype (NT) bare finnes på de høyeste toppene (omkring Storrvatnet og Gråsida/Gygerhøe).

Av pattedyr er landskapsvernområdet særlig viktig for villrein. Områdene i Grimsdalen er viktige kalvingsområder, og det finnes viktige beiteområde både sommer og vinter i verneområdet, samt at det går flere trekkveger på tvers av dalen. Mange fangstanlegg for villrein er kjent fra Grimsdalen, og disse ble gjort kjent av ekteparet Sonja og Edvard K. Barth på 1960- og 1970-tallet.

3.3 Brukerinteresser

3.3.1 Generelt

Et av hovedformålene med Grimsdalen landskapsvernområde er å ta vare på kulturlandskapet. For å holde i hevd kulturlandskapet er man i dag avhengig av å ha en aktiv bruk og drive en viss grad av skjøtsel. Vernet er derfor ikke til hinder for drift av eksisterende jordbrukslandskap og setervoller, herunder gjerding, dersom det ikke er i strid med verneformålet.

Forvaltningsplan for Rondaneområdet omtaler de fleste brukerinteressene i Grimsdalen. Dette kapittelet dreier seg om dagens bruk, pr. 2019. Det historiske perspektivet med tanke på bruk av Grimsdalen er også viktig i arbeidet med skjøtsel, her henvises det til handlingsplanen for tiltak i Grimsdalen fra 1999, hvor det redegjøres for den historiske bruken av Grimsdalen.

3.3.2 Arealbrukshistorie

Grimsdalen er et av de kulturhistorisk mest interessante dalførene på Østlandet. Dalføret har vært viktig for folk både i Dovre og Folldalen så lenge disse har hatt bosetting, og dalen er rik på kulturminner fra førhistorisk tid. Ved Grimsdalshytta ligger et av de viktigste gravfeltene i høyfjellet i Norge, noe som kan tyde på tidlig fast bosetting her. Dalen er i tillegg svært rik på spor etter villreinfangst, både nede i dalen og i fjellene omkring (se bl.a. Barth 1997). Grimsdalen vurderes også til å være av de kulturhistorisk mest verdifulle seterområdene i Gudbrandsdalen og på Indre Østlandet med 5 store setergrender og rundt 50 setrer – der spesielt Tollevshaugen er av stor verdi (Fylkeskonservatoren i Oppland 1989).

Seterdriften har sørget for å opprettholde et godt beitetrykk både i utmarka og inne på de fleste setervollene helt fram til våre dager. De siste tiårene er imidlertid utnyttelsen av utmarksressursene blitt redusert, og de første tegnene til gjengroing av kulturlandskapet har blitt synlige; både i form av gjengroing med tette einerkratt og økning i arealet med fjellbjørkeskog. En markert nedgang i setring i denne perioden førte også til at redusert beiting inne på seterkveene, og dermed en gjengroingssituasjon også på en del arealer her. Dette var de viktigste årsakene til at Grimsdalsprosjektet ble startet opp i 2002. De siste årene har beitetrykket tatt seg opp både i dalen som helhet og innenfor flere seterkveer som følge av tiltak utført i regi av Grimsdalsprosjektet – seinere Organisasjonen Grimsdalen.

3.3.3 Organisasjonen Grimsdalen

I 2006 ble organisasjonen Grimsdalen stiftet og overtok ansvaret for skjøtselstiltakene som tidligere ble gjennomført og organisert av Dovre kommune og Grimsdalsprosjektet. Organisasjonen har et styre som representerer brukerne, setereierne og styret for statsallmenningen/Grimsdalsvegen, og gir slik god lokal forankring av tiltakene og virksomheten. Virksomheten finansieres i dag av midler fra Rondane-Dovre nasjonalparkstyre og SMIL- midler.

Årlig har de satt opp en arbeidsplan for tiltak som skal gjøres i Grimsdalen. Arbeidsplanen har inneholdt følgende elementer;

- Skjøtselstiltak (storfe på utmarksbeite, gjerding, krattknusing, einerrydding og vedhogst)
- Drift av organisasjonen

- Sosialt/nettverksbygging

Grimsdalen har årsmøte som høyeste organ og styres etter vedtekter. Dovre kommune bidrar med sekretariatsfunksjonen i styret.

3.3.4 Setring

De over 50 setrene i Grimsdalen er fordelt på 5 setergrender, og noen enkeltsetrer. Setergrendene heter Verkjesetre, Bjørnsgardsssætre, Tverrlisætre, Mesætre og Tollevshaugen. Grimsdalen var fra gammelt av en aktiv og levende seterdal. Den ble brukt til setring allerede på slutten av 1500-tallet. Bruken av Grimsdalen har endret seg i takt med omleggingen av jordbruket. Etter 1960 har aktiv seterdrift omtrent blitt borte fra Grimsdalen. Trass i gode beiteområder med fôr av høy kvalitet, har kravene om økonomisk og rasjonell drift gjort seterbruken ulønnsom eller mindre lønnsom.

I dag er det kun to melkeprodusenter igjen i Grimsdalen, på Tverrbekksætre og Løken fellesseter. Disse leverer melk med tankbil. Seterlandskapet med seterbebyggelsen representerer en stor ressurs, og for mange et betydelig potensial for næringsutvikling. I tillegg foregår det fortsatt setring også på Haverdalsseter innenfor landskapsvernområdet.

Figur 8. Tverrbakksætre er ei av to setrer i Grimsdalen hvor det fortsatt setres på tradisjonell måte. Foto: Bjørn Harald Larsen.

3.3.5 Beiting

I 2002 ble det igangsatt et større kommunalt prosjekt for å finne fram til gode tiltak for å hindre gjengroing i Grimsdalen. Tiltaket ble hovedsakelig finansiert med tilskudd fra SMIL (Spesielle Miljø-tiltak I Landbruket). Målet var å få økt aktivitet i Grimsdalen, hvor økt beite var en sentral satsing. Det ble tilrettelagt for å ta imot et større antall og flere typer beitedyr i Grimsdalen. Et av tiltakene som var en forutsetning for å få dette til var at Dovre Fjellstyre endret reglene og åpnet for beitedyr

fra bruk som ikke har beiterett i Grimsdalen. I 2006 ble organisasjonen Grimsdalen stiftet og overtok ansvaret for skjøtselstiltakene, deriblant beiteprosjektet. Grimsdalen har et styre som representerer brukerne, setereierne og styret for statsallmenningen/Grimsdalsvegen, noe som gir god lokal forankring av tiltakene og virksomheten.

I 2019 ble det sluppet 31 hester, 346 storfe og 50 gammelnorsk spælsau i dalen – i tillegg til 10 kyr som gikk innagjerds på Ekre-Staksto med 9 kalver (oversikt fra Påmelding beitedyr 2019). Som en del av beiteprosjektet er det ansatt gjetere i Grimsdalen for å følge opp beitedyra som er med i beiteprosjektet, de siste årene har det vært ansatt to gjetere. Dette vurderes til å være en av suksessfaktorene for beiteprosjektet i Grimsdalen. Gjeterordningen gir en trygghet for dyreeierne som slipper dyra sine der, samtidig som det er viktig for å ha aksept for mer beitedyr i dalen med tanke på andre brukerinteresser. Organisasjonen Grimsdalen har arbeidsgiveransvaret for gjeterne og organiserer det praktiske knyttet til ordningen.

3.3.6 Vedhogst

Skogen forvaltes i et samarbeid mellom Grimsdal Statsalmenning og Statskog, hvor statsallmenningen administrerer forholdet til de bruksberettigede, mens Statskog har ansvaret for skogforvaltningen.

Barskogen har i tidligere tider blitt hardt utnytta, og det bærer dagens skogbilde preg av. I området mellom Tollevshaugen og Ekre-Staksto ble et 870 daa. stort barskogområde administrativt fredet av Statskog i 1979. Formålet var å verne ungskogen i området. Det har i de siste åra vært lav avvirkning av barskog, kun i forbindelse med vindfall, eller når det har foreligget konkrete søknader om virke til spesielle prosjekt. Det vil være behov for å gå inn med noe avstandsregulering/tynning i enkelte områder, og i den forbindelse uttak av enkelte frøtrær som hindrer gjenveksten. Lauvskogen bærer også preg av å ha vært hardere utnyttet tidligere.

Almenningsstyret utviser hvert år bjørketeiger hvor det foretas tynning. Fra handlingsplanen i 1999 ble det anbefalt at det i framtida bør tilrettelegges for økt tynning i områder med hogstklasse 4 A, og først og fremst i de områdene med høyest bonitet og lett adkomst. I starten av Grimsdalsprosjektet i 2002 ble det annonsert vedhogst i Grimsdalen for folk flest, og det ble blinket ut mange teiger som var aktuelle. Det var stor interesse for dette i starten, og mange gjorde en stor innsats for å hogge vedteigene etter den standarden det var ønskelig med tanke på skjøtselsverdien. I dag er det vanskeligere å få folk i de tilgjengelige teigene. Det er allmenningsstyret som utviser vedteiger i dag. Dersom innsatsen holder seg stabil, vil det være mulig å ta ut slik type virke i mange år fremover. De siste årene er det særlig rundt Pondarvangen det har blitt utvist vedteiger, og i 2019 ble det tatt ut en del ved på nedsida av Grimsdalsvegen mellom Buåe og Pondarvangen. Her er det fortsatt stort potensial for uttak av ved (Organisasjonen Grimsdalen 2020).

Et annet tiltak som har blitt gjennomført i Grimsdalsprosjektet er at ressurser har blitt satt av til å leie hjelp for å tynne i utvalgte områder som trenger litt ekstra innsats, da for eksempel i områder det er ekstra tett skog. Dette har vært en effektiv og nødvendig metode for å rydde utvalgt områder, og en ser gode resultater på tiltaket.

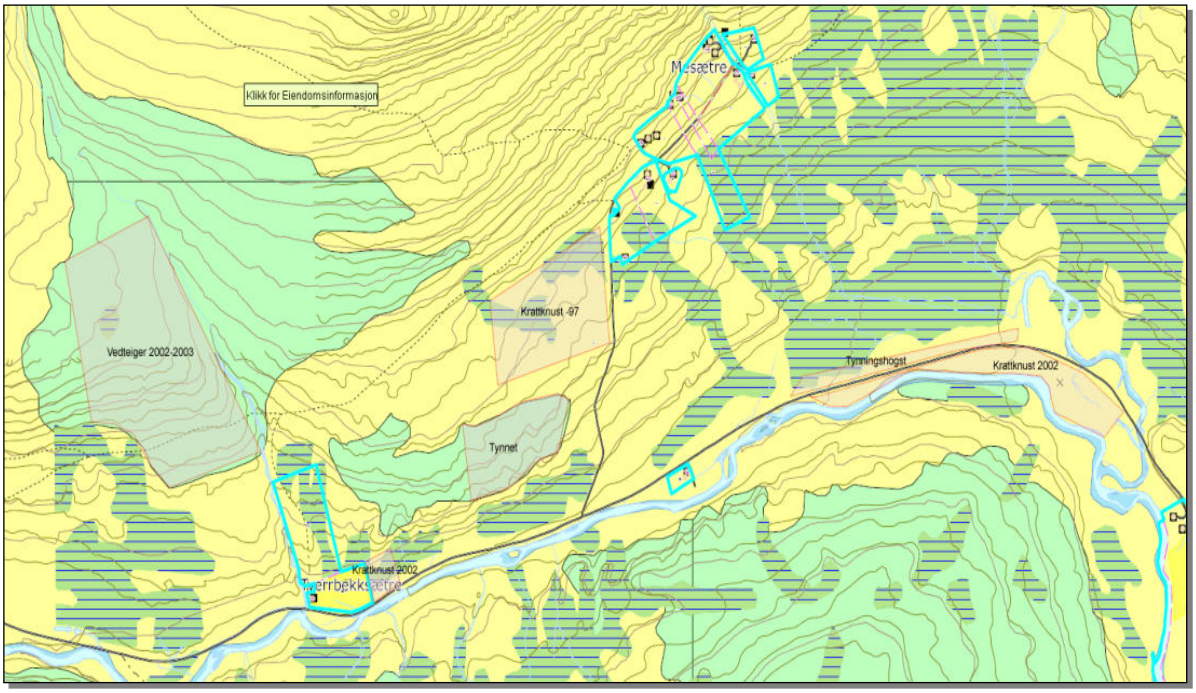

Figur 9. Områder som er tynnet (grå felt) og krattknust (mørkegrønne felt) ved Mesætre og Tverrbakksætre i perioden 2002-2009.

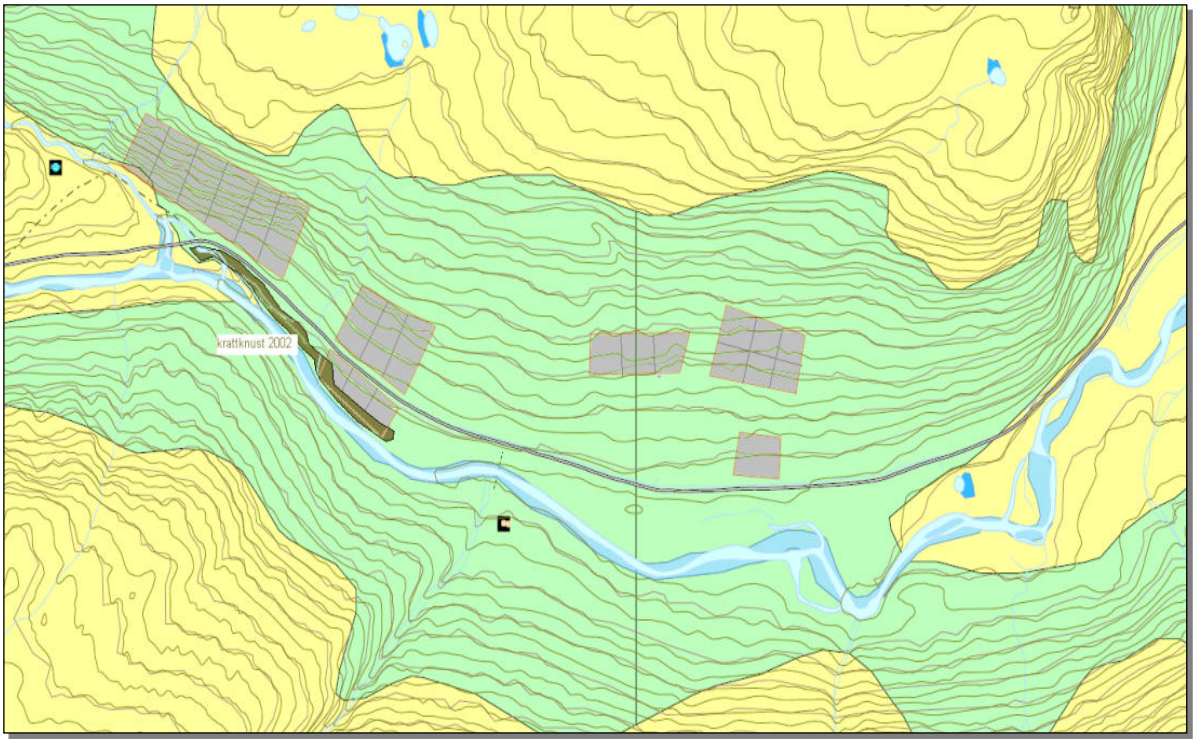

Figur 10. Kart som viser vedteiger (grå felt) og krattknuste områder (mørke grønn felt) ved Pondarvangen fra 2002- 2009. Mye av det andre området rundt disse vedteigene har blitt ryddet av innleide ressurser.

3.3.7 Krattknusing

Grimsdalsprosjektet har prøv ut flere metoder for krattknusing. Den ene metoden går på ulike former for maskinell rydding, både med kniver og roterende kjettinger, mens den andre metoden er manuell rydding av einer.

Det er gjort mange erfaringer under dette arbeidet, men hovedkonklusjonen er at dette er virkemidler som ikke har stort potensial i Grimsdalen, men fungerer i utvalgte områder. Dette skyldes at mange områder i Grimsdalen er for tørre og med for lite grasvekst i bunnen, og de områdene som kunne ha egnet seg har kommet for langt med gjengroing av skog. Derfor bør krattknusing konsentrere seg om å utvide områder som er krattknust allerede, områder som er tynnet for skog og seterkveer som gror igjen. De fleste områdene som ble krattknuste i Grimsdalen, ble ryddet i 2002 og 2003. I noen av disse områdene, spesielt i området utenfor Mesætermyre, avgrenset av vegen og Grimse, har det kommet godt med gras etter krattknusingen. Problemet er at beitedyrene ikke tar det nok i bruk, siden døde greiner fra krattknusingen står igjen og blir som et slags hinder for å ta i bruk beiteområdene optimalt.

Planene om å gjenta maskinell krattknusing på arealene ovenfor Tollevshaugen som ble krattknust i 2016 ble ikke gjennomført i 2019, men det ble utført noe manuell rydding av einer rundt Tollevshaugen.

4 BEVARINGSMÅL OG TILTAK

4.1 Overordnede mål for kulturlandskapet i Grimsdalen

Overordnede mål for Grimsdalen landskapsvernområde må være nøye knyttet opp mot formålet med vernet (se Vedlegg 1). Det primære målet må være å opprettholde en aktiv seterdrift med bruk av innmark og utmark til beite for et stort antall husdyr. Sekundært bør beite og slått av ugjødslet naturbeitemark prioriteres på innmarksarealene. Det er vesentlig at beitetrykket på utmarksarealene er tilstrekkelig til at eksisterende naturbeitemark ikke gror igjen med einer og lauvkratt.

4.2 Vurdering av tilstanden i verneområdet

Siden 1990-tallet har det skjedd store endringer i bruken av Grimsdalen. Etter en lang periode med nedgang i seterdrift og beitebruk i dalen, ble det gjennom Grimsdalsprosjektet tatt et krafttak for å snu denne utviklingen. Flere beitedyr, økt beitetrykk og bruk av krattknusing i enkelte områder har ført til at mange tidligere gjengrodde arealer igjen kan karakteriseres som naturbeitemark. Fortsatt kryper bjørkeskogen inn i det åpne kulturlandskapet og inn mot seterstulene, men slik er det ikke lenger i hele Grimsdalen.

Etter siste undersøkelse av prøveflatene i 2014, ble det gjort en ny vurdering av tilstanden og effekten av de ulike skjøtselsmetodene i Grimsdalen. Endringer i perioden 2003-2014 peker i retning av at krattknusing, særlig på noe friskere mark i nærheten av eksisterende naturbeitemarker, har hatt en positiv effekt på forekomsten av naturengarter/seterplanter og beitemarkssopp. Tynning/vedhogst i skogen har vært viktigst på landskapsnivå. Utmarksarealene inntil setergrendene viser hovedsakelig en positiv utvikling, noe som også kan sies om seterkveene som blir beitet. Prøveflater i inngjerdede områder på Mesætre og Bjørnsgardssætre som ikke beites lenger, viser en klar nedgang i antall naturengarter, samtidig som de kravfulle og rødlistede artene har forsvunnet.

4.3 Bevaringsmål for Grimsdalen LVO

Formålet med vern av Grimsdalen landskapsvernområde er bl.a. å *"**ta vare på** et særpreget og vakkert natur- og kulturlandskap, der seterlandskap med seterbebyggelse og setervoller, vegetasjon og kulturminner utgjør en vesentlig del av landskapets egenart."* Dette skal da være basis for utforming av bevaringsmål for området. Bevaringsmål er definert slik i Miljødirektoratets forvaltningshåndbok: *«Bevaringsmål definerer den tilstanden en ønsker en naturkvalitet i verneområdet skal ha. Bevaringsmål skal være målbare. Det vil si at de skal presiseres gjennom mål for areal, nødvendige strukturer/prosesser og/eller forekomst av bestemte arter osv.»* (Direktoratet for naturforvaltning 2007). Bruk av bevaringsmål skal bl.a. bidra til økt fokus på naturkvalitetene i verneområdet og systematisk oppfølging, dokumentasjon og rapportering av tilstanden til naturkvalitetene. Samtidig skal det gi bedre grunnlag for å vurdere behovet for skjøtsel eller andre nødvendige tiltak for å opprettholde naturkvalitetene.

Figur 11. Naturbeitemark med stor dekning av einer utenfor seterkveene på Tollevshaugen. Dette er magre og kalkrike naturenger med mange kravfulle kulturmarksarter – bl.a. bakkesøte, bittersøte, marinøkkel og fjellnøkleblom. Foto: Bjørn Harald Larsen.

I samsvar med formålet med vernet vil det være naturlig å knytte bevaringsmålene for Grimsdalen opp mot forekomst og utbredelse av ugjødslet/lite gjødslet naturbeitemark med kravfulle kulturmarksarter, dvs. hovedsakelig søtearter, marinøkkelarter, brudespore og fjellnøkleblom, og rødlistede beitemarksopper. Det er hensiktsmessig å dele bevaringsmålene opp i arealmål for naturbeitemark og forekomst av kravfulle arter (antall arter og populasjonsstørrelse av enkeltarter).

Bevaringsmålene foreslås knyttet opp mot at arealer med naturbeitemark i dalen skal holdes minst på nivå med det som ble registrert i 2009, som er det siste året med detaljerte kartlegginger av kulturlandskapet i dalen. I deler av området er beitetrykket så godt at det bør være et mål å øke arealet. Tilstrekkelig areal med ugjødslet naturbeitemark er også avgjørende for om de kravfulle og rødlistede kulturmarksartene overlever på sikt.

Figur 12. Marinøkkel er stedvis meget vanlig i setergrendene i Grimsdalen, spesielt på Verkjesætre og Tollevshaugen. Foto: Bjørn Harald Larsen.

Tidligere registreringer tyder på at enkelte rødlistearter har forsvunnet fra Grimsdalen. Dette gjelder bl.a. smånøkkel (NT), som er knyttet til rike tørrbakker med glissent feltsjikt, enten pga. tynt løsmasselag eller hardt beite. Den ble funnet på Verkjesætre og Tollevshaugen på 1940-tallet (Artsdatabanken 2020). Redusert beitetrykk kan ha ført til at arten har gått ut på disse lokalitetene. Den er imidlertid vanskelig å oppdage, særlig seint på sesongen da de fleste undersøkelsene i Grimsdalen har blitt utført i seinere tid, og det kan derfor ikke utelukkes at den fortsatt finnes i dalen.

Marinøkkelartene varierer en del i forekomst fra år til år, og dette kan trolig forklare disse forskjellene bedre enn miljøendringer. Av den grunn er det nødvendig med tett oppfølging for å registrere

utviklingen for disse artene. De store variasjonene i forekomst av beitemarksopp med fuktighetsforholdene på ettersommeren og tidlig høst, bidrar også til at tilstandsevaluering bør gjøres hyppig for å registrere endringer. Alternativt kan man ha lange tidsserier med lenger mellom hvor registrering for å fange opp endringer i forekomstene.

Det foreslås i tillegg følgende overordnede bevaringsmål for setergrendene i Grimsdalen landskapsvernområde:

- Det visuelle inntrykket av setergrendene skal bevares slik det var i 2009. Dette innebærer at areal dekket av einer- og vierkratt og bjørk ikke skal bli større. Det er også et mål at bygningsmassen skal bevares i tråd med forvaltningsplanens retningslinjer.

I denne skjøtselsplanen er det ikke gått inn på kulturminner, bygningsmiljøer mv. Disse verdiene er nærmere omtalt i forvaltningsplanen for de store verneområdene i Rondane og på Dovrefjell, og det er lagt opp til at forvaltningsplanen er styrende for bevaring og utvikling av verdiene knyttet til kulturhistorie.

Tabell 2. Bevaringsmål og tiltak for helhetlig kulturlandskap i Grimsdalen landskapsvernområde.

Tilstandsvariabler	Bevaringsmål	Overvåkings-metode	Tilstandsklasse	Aktuelle tiltak
Areal/arealbruk				
Åpne arealer	Holde arealene mellom setergrendene og Grimse åpne og oversiktlige (med unntak av furuskogen nedenfor Tollevshaugen).	Fjernanalyse ved bruk av flybilder med god oppløsning hvert 5. år. Tilstandssjekk i felt hvert 10. år.	God: Arealene mellom setergrendene og Grimse er åpne og uten yngre trær over en høyde på 2 meter. Middels: Arealene mellom setergrendene og Grimse er åpne og uten yngre trær over en høyde på 4 meter. Dårlig: Arealene mellom setergrendene og Grimse er delvis åpne og uten yngre trær over en høyde på 6 meter.	Rydding av trær i sonen mellom setrene og Grimse. Ryddingen starter fra Verkjesætre og fortsetter kontinuerlig til Angard-Staksto over en 5-årsperiode (2020-2025). Eldre furutrær settes igjen (diameter i brysthøyde > 25 cm). Ansvar: Nasjonalparkstyret Utførende: SNO/Grimsdalen/grunneier
Ugjødslet/lite gjødslet eng med god hevd (dvs. ekstensivt hevdpreg i henhold til NiN)	Arealet av seminaturlig eng med ekstensivt hevdpreg på alle setrene i dalen skal opprettholdes og helst økes ut over referansetilstanden i 2009 (tilsvarende kartlagt areal med eng i figur 21-35).	Fjernanalyse ved bruk av flybilder med god oppløsning hvert 5. år, kombinert med oppgaver over antall dyr og dyreslag som slippes i området. Tilstandssjekk i felt hvert 10. år.	God: Arealet av seminaturlig eng med ekstensivt hevdpreg har økt sammenliknet med referansetilstanden. Middels: Arealet av kulturmarkseng med ekstensivt hevdpreg er stabilt sammenliknet med referansetilstanden. Dårlig: Arealet av kulturmarkseng med ekstensivt hevdpreg er redusert pga. lavt dyretall/manglende beiting med mer enn 5 % sammenliknet med referansetilstanden.	Stimulere til inngjerding og beite av viktige arealer. Prøve ut målrettet beiting på de viktigste kulturlandskapslokalitetene. Rydding av einer og furu i utvalgte områder (prioritering; rundt Tollevshaugen og Tverrlisætre). Ansvar: Nasjonalparkstyret Utførende:SNO/ Grimsdalen/grunneier

Tilstandsvariabler	Bevaringsmål	Overvåkings-metode	Tilstandsklasse	Aktuelle tiltak
Truete arter				
Gåsefot (EN)	Utbredelsesareal og mengde av arten skal opprettholdes på samme nivå som i 2014 (referansetil-stand, se kart og ta-bell i vedlegg 3).	Registrering av ut-bredelse med mengdeangivelse på Bjørnsgardssæ-tre (jf. kart og ta-bell i vedlegg 3).	God: Forekomsten av gå-sefot er stabil eller har økt sammenliknet med referansetilstanden. Middels: Forekomsten av gåsefot viser en reduk-sjon på inntil 10 % sam-menliknet med referan-setilstanden. Dårlig: Forekomsten av gåsefot viser reduksjon på mer enn 10 % sam-menliknet med referan-setilstanden.	Kartlegging av utbredelse hvert 5. år. Vurdere aktuelle tiltak i forbindelse med overvå-kingen (f.eks. tilførsel av husdyrgjødsel på vokse-plasser som ikke beites). Ansvar: Nasjonalparkstyret Utførende: Innleid konsu-lent
Hvitstarr (EN)	Utbredelsesareal og mengde av arten på tre strekninger langs Grimse skal opprett-holdes på samme nivå som i 2020 (re-feransetilstand, regi-streres i august 2020).	Registrering av ut-bredelse og telling av antall individer på 3 strekninger langs Grimse (ne-denfor Tollevshau-gen, Mesætre og Bjørnsgardssætre, jf. figur 15 og 16).	God: Forekomsten av hvitstarr er stabil eller har økt sammenliknet med referansetilstanden. Middels: Forekomsten av hvitstarr viser en reduk-sjon på inntil 10 % sam-menliknet med referan-setilstanden. Dårlig: Forekomsten av hvitstarr viser en reduk-sjon på mer enn 10 % sammenliknet med refe-ransetilstanden.	Kartlegging av utbredelse hvert 10. år. Ansvar: Nasjonalparkstyret Utførende: Innleid konsu-lent
Rødlistede lavarter	Artsmangfoldet av såkalte «steppelav» skal opprettholdes innenfor landskaps-vernområdet (jf. Artskart pr 1.5.2020 som referansetil-stand).	Registrering av artsmangfold på knauser og små bergvegger ved Verkjesætre.	God: Antall lavarter in-nenfor steppeelementet ved Verkjesætre er sta-bilt eller har økt sam-menliknet med referan-setilstanden. Middels: Antall lavarter innenfor steppeelemen-tet ved Verkjesætre viser en reduksjon på inntil 10 % sammenliknet med re-feransetilstanden. Dårlig: Antall lavarter in-nenfor steppeelementet ved Verkjesætre viser en reduksjon på mer enn 10 % sammenliknet med re-feransetilstanden.	Feltsjekk med vurdering av skjøtselsbehov og anbefa-ling av skjøtselstiltak ved Verkjesætre og under Stor-berget. Kartlegging av utbredelse hvert 10. år. Ansvar: Nasjonalparkstyret Utførende: Innleid konsu-lent
Kravfulle kultur-marksarter (søtear-ter, marinøkler, fjell-nøkleblom og brude-spore)	Forekomsten av sø-tearter, marinøkler, fjellnøkleblom og brudespore skal minst opprettholdes på samme nivå som i	Overvåking av 20 prøveflater i Grimsdalen hvert 5. år	God: Forekomsten av sø-tearter, marinøkler, fjell-nøkleblom og brude-spore innenfor prøvefla-tene er stabil eller har	Stimulere til inngjerding og beite av viktige arealer. Prøve ut målrettet beiting på de viktigste kulturland-skapslokalitetene.

Tilstandsvariabler	Bevaringsmål	Overvåkings-metode	Tilstandsklasse	Aktuelle tiltak
	2014 (referansetil-stand, jf. Larsen 2015).		økt sammenliknet med referansetilstanden. Middels: Forekomsten av søtearter, marinøkler, fjellnøkleblom og brude-spore innenfor prøvefla-tene viser en reduksjon på inntil 10 % sammen-liknet med referansetil-standen. Dårlig: Forekomsten av søtearter, marinøkler, fjellnøkleblom og brude-spore innenfor prøvefla-tene viser reduksjon på mer enn 10 % sammen-liknet med referansetil-standen.	Rydding av einer og furu i utvalgte områder (prioritering; rundt Tollevshaugen og Tverrlisætre). Ansvar: Nasjonalparkstyret Utførende: SNO/Grimsdalen/grunneier
Beitemarksopp	Forekomsten av bei-temarksopp skal minst opprettholdes på samme nivå som i 2014 (referansetil-stand, jf. Larsen 2015).	Overvåking av 20 prøveflater i Grimsdalen hvert 5. år	God: Forekomsten av beitemarksopp innenfor prøveflatene er stabil el-ler har økt sammenliknet med referansetilstanden. Middels: Forekomsten av beitemarksopp innenfor prøveflatene viser en re-duksjon i forekomst in-nenfor prøveflatene på inntil 10 % sammenliknet med referansetilstanden. Dårlig: Forekomsten av beitemarksopp innenfor prøveflatene viser en re-duksjon på mer enn 10 % sammenliknet med refe-ransetilstanden.	Stimulere til inngjerding og beite av viktige arealer. Prøve ut målrettet beiting på de viktigste kulturland-skapslokalitetene. Rydding av einer og furu i utvalgte områder (prioritering; rundt Tollevshaugen og Tverrlisætre). Ansvar: Nasjonalparkstyret Utførende: SNO/Grimsdalen/grunneier
Fremmedartsinnslag				
Fremmede arter	Fremmede arter med økologisk risiko skal ikke forekomme i verneområdet.	Strukturert befa-ring hvert 5. år.	God: Fremmede arter med økologisk risiko fo-rekommer ikke i verne-området. Middels: Fremmede ar-ter med økologisk risiko forekommer, men repre-senterer ikke en trussel mot lokalt naturmang-fold. Dårlig: Fremmede arter med økologisk risiko fo-rekommer og represen-terer en trussel mot lo-kalt naturmangfold.	Bekjempelse av eventuelle fremmede arter med øko-logisk risiko etter anbefalte metoder. Ansvar: Nasjonalparkstyret Utførende: SNO

Figur 13. Gåsefot (EN) på Bjørnsgardssætre, hvor landets høyestliggende forekomst av denne sjeldne arten finnes. Samtidig er dette trolig også landets største forekomst. Det er foreslått tiltak for bevaring av arten i setergrenda. Foto: Bjørn Harald Larsen.

4.4 Nærmere beskrivelse av tiltak

4.4.1 Rydding mellom setergrendene og Grimse

For det visuelle inntrykk av landskapsvernområdet er denne sonen viktig, ikke minst fordi det er her Grimsdalsvegen går. Det er også viktig at oppslag av bar- og lauvtrær holdes nede i denne sona, da det på lang sikt er fare for at også disse områdene gror igjen med lauvkratt og furu. Dersom man setter inn en innsats nå, vil det være mulig å holde vegetasjonen nede også framover.

For det meste er dette snakk om åpne arealer med bare spredte og lave trær, med unntak av furuskogen mellom Grimsdalsvegen og Tollevshaugen. Furuskogen mellom Tollevshaugen og Ekre-Staksto ble administrativt fredet i 1979 av Statskog, og denne delen er derfor ikke inkludert i ryddetiltaket. Eventuelle eldre furu- og bjørketrær (stammediameter i brysthøyde > 25 cm) hogges ikke.

Tiltaket foreslås i første omgang over en periode på 5 år, og ryddingen starter fra Verkjesætre i vest og avsluttes ved Austre Stakkstosætre i øst.

4.4.2 Holde ugjødslet og lite gjødslet eng i hevd

For naturmangfoldet er det ugjødslete enger, dels også lite gjødslede enger som har blitt magret ned gjennom at gjødslingen har opphørt og beite eller slått har fortsatt, som er de viktigste. I magre enger kan konkurransesvake arter som er avhengig av kortvokst engvegetasjon klare seg godt, og dette er gjerne de artene som er mest truet. Beitemarksopp har vist seg å være særlig sårbar for gjødsling, ikke minst med kunstgjødsel.

I Grimsdalen finnes store arealer med ugjødslet og lite gjødslet naturbeitemark samt noe slåttemark (se figur 21-35 i vedlegg). For å opprettholde naturverdiene i disse engarealene er det viktig at de ikke gjødsles, og at beitetrykket er godt. Den siste kartleggingen av naturverdier i kulturlandskapet i Grimsdalen ble gjennomført i 2009, og dette året er derfor valgt som referansetilstand når bevaringsmål har blitt satt for disse miljøene i dalen (jf. figur 21-35).

Det viktigste tiltaket for å holde disse arealene i god hevd, er å minst opprettholde antall beitedyr på utmarksbeite i Grimsdalen. I tillegg er det viktig at ugjødslete og lite gjødslete enger på kveene blir beitet. Utviklingen i Grimsdalen har vært en dreining mot flere større besetninger med ammekyr, mens det har blitt noe færre hester med årene (som krever tettere oppfølging). Grimsdalen (2020) vurderer det dithen at Grimsdalen har «beitekapasitet» på inntil 500 storfe/hester i en normal sommer. Dvs. at antallet kan økes med litt over 100 dyr i forhold til i 2019. Dette bør det arbeides for, både i forhold til dyreeiere i Dovre som har behov for beite og i forhold til såkalt gjestebeiting. Et realistisk mål er at man kommer opp i 450 storfe og 50 hester i løpet av 3 år.

4.4.3 Bevaring av gåsefot på Bjørnsgardssætre

Forekomsten av gåsefot (EN) på Bjørnsgardssætre er trolig landets største og høyestliggende (Risbøl mfl. 2011, Larsen 2015). I alt ble det funnet 14 delpopulasjoner av arten på Bjørnsgardssætre i 2014, og forekomsten dette året er valgt som referansetilstand. Gåsefot er avhengig av jevnlig tilførsel av nitrogenrik gjødsel for langsiktig overlevelse, samtidig som den foretrekker tørt og solrikt lokalklima og trolig også kalkrik berggrunn. Den vokser på gjødselhauger og ved fjøs, men også under sørvendte berg, overheng og hellere.

I 2014 ble det registrert at to delpopulasjoner på Bjørnsgardssætre hadde blitt pløyd opp og gått ut i etterkant av at Anders Often gjorde sin kartlegging i 2010. Slik sett er det viktig at arealer med påvist forekomst ikke pløyes, i tillegg til at det legges til rette for tilførsel av husdyrgjødsel på voksestedene.

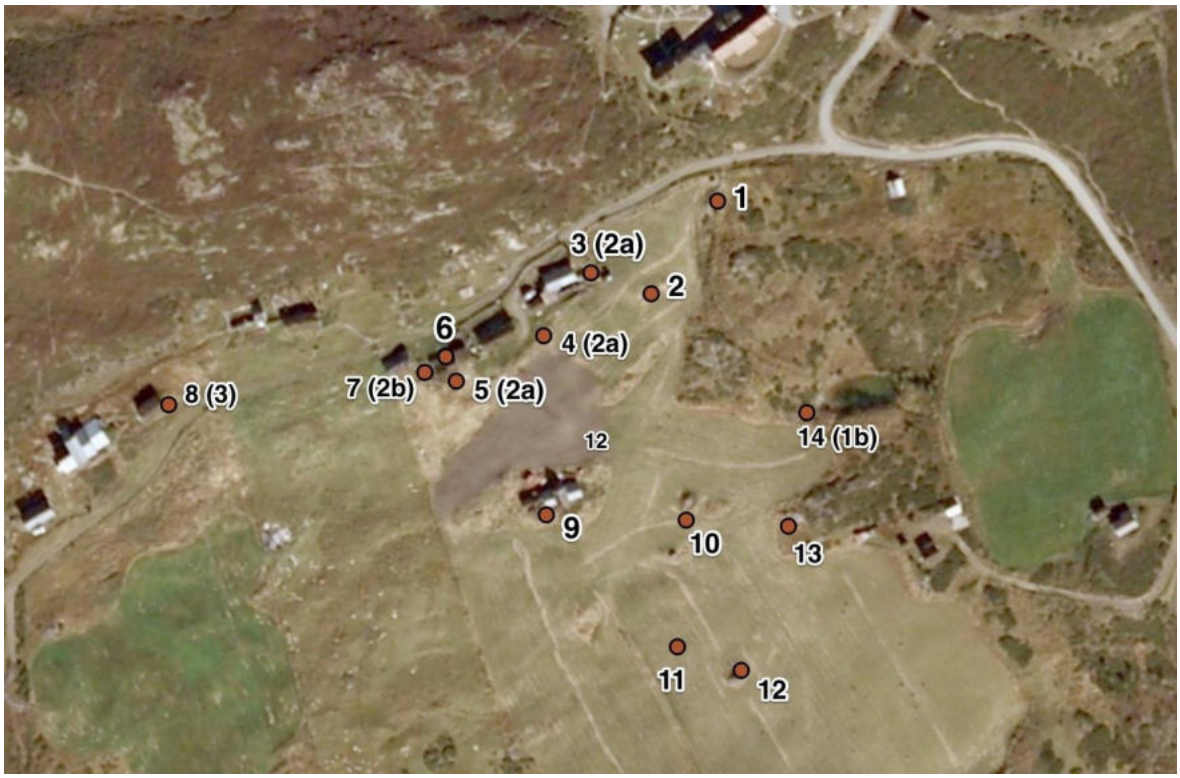

Figur 14. Overvåkingsområdet for gåsefot (EN) på Bjørnsgardssætre. Grimsdalshytta er i øvre billedkant. Nummeringen viser til delpopulasjonsnummer i tabell 4 i vedlegg, mens tallene i parentes henviser til nummerering i Risbøl mfl. (2011).

4.4.4 Bevaring av hvitstarr langs Grimse

Bevaringen av hvitstarr (EN) langs Grimse er også til en viss grad avhengig av skjøtselstiltak. Den alvorligste trusselen mot arten i Sør-Norge er gjengroing langs de få vassdragene i Østerdalen og Rondane/Dovre hvor den finnes. Fortsatt aktivt utmarksbeite i Grimsdalen er derfor viktig for arten. Vassdragsreguleringer er også en trussel, men siden Grimse er varig vernet mot kraftutbygging, og nedbørfeltet i sin helhet befinner seg innenfor verneområder (nasjonalpark og landskapsvernområde), er ikke dette en reell trussel i Grimsdalen. I alt 1/6 av antall funn i Norge av arten er gjort langs Grimse.

Overvåkingen vil samtidig fange opp forekomster av smalstarr (NT), klåved (NT) og smalnøkleblom, som også registreres med mengdeangivelse eller antall individer.

Figur 15. Overvåkingsområder for hvitstarr (EN) langs Grimse nedenfor Bjørnsgardssætre og Tverrlisætre.

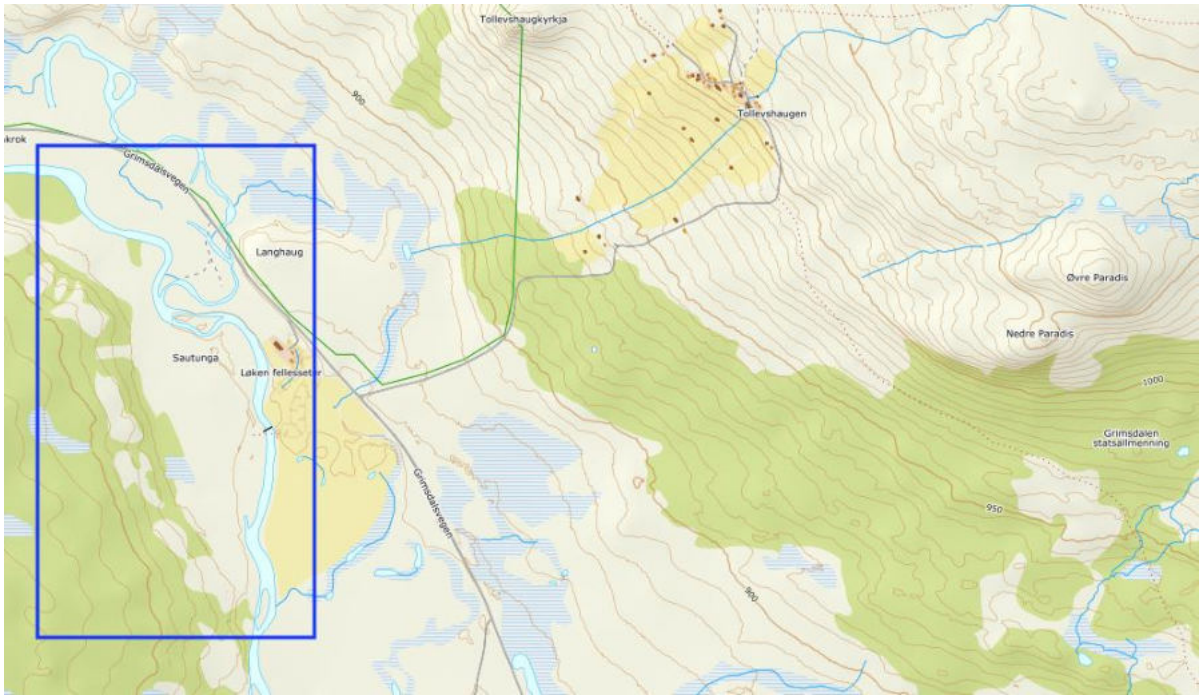

Figur 16. Overvåkingsområde for hvitstarr (EN) langs Grimse nednefor Tollevshaugen.

4.4.5 Bevaring av kravfulle kulturmarksarter og beitemarksopp

Grimsdalen har store bestander av en mange kravfulle karplanter som foretrekker ugjødslede enger, slik som bakkesøte (NT), bittersøte, småsøte (NT), marinøkkel, fjellmarinøkkel og fjellnøkleblom. I tillegg er det små forekomster av orkideene hvitkurle (NT) og brudespore i eng. Også en rekke rødlistede og kravfulle beitemarksopper har blitt funnet i dalen.

Bevaringen av både kravfulle kulturmarksarter og beitemarksopp er nært knyttet opp mot bevaringsmålene for ugjødslet og lite gjødslet eng, og dersom disse målene nås, vil trolig også bestandsmålene for disse gruppene nås.

4.4.6 Bevaring av rødlistede lavarter (steppelav)

Steppelavlokalitetene, som også har mange sjeldne og truete moser og karplanter, ligger ovenfor og øst for Verkjesætre, i sørskråningene til Gygerhøe (hovedsakelig utenfor landskapsvernområdet) og i sør- og sørøstskråningen til Storberget samt enkelte mindre lokaliteter bl.a. langs Buåe øst for Gjeterbu. Vernebestemmelsene vil i stor grad gjøre at disse forekomstene blir bevart. Lavartene som vokser her er lyselskende, så det kan imidlertid være aktuelt med rydding av skog eller oppslag av lauvkratt foran de kalkrike bergene som ligger i skoggrensa (ikke aktuelt ved Verkjesætre, som ligger over skoggrensa).

Kunnskapen om behovet for skjøtsel av de enkelte lokalitetene er pr i dag for dårlig til at spesifikke tiltak er foreslått i planen. Det anbefales at en skjøtselsvurdering og skjøtselsanbefaling av aktuelle lokaliteter utføres (særlig forekomstene under Storberget og langs Buåe øst for Gjeterbu – se figur 17 og 18).

Figur 17. I sør- og sørøsthellinga til Storberget forekommer flere truete lavarter, bla. den kritisk truete praktbønnelaven, og det er behov for å vurdere skjøtsel i form av hogst av trær som skygger for bergknausene hvor artene vokser.

Figur 18. Langs nordsida av Buåe øst for Gjeterbu vokser et par truete arter av steppelav – steppetegllav (VU) og steppe-oransjelav (VU), og det er behov for å vurdere skjøtsel i form av hogst av trær som skygger for bergknausene hvor artene vokser.

4.5 Skjøtsel av delområder

Landskapsvernområdet er inndelt i delområder ut fra geografisk beliggenhet og ulikheter i bruk og hevd. Det er valgt å delvis benytte kartlagte naturtypelokaliteter som grunnlag for inndelingen, men i noen tilfeller er flere nærliggende lokaliteter slått sammen til ett delområde. Areal utenfor disse lokalitetene anbefales ikke prioritert for skjøtsel, men det vises til den kortfattede anbefalingen som gjort under *Skjøtsel og hensyn* for alle kartlagte naturtypelokaliteter i verneområdet; disse kan lastes ned fra Naturbase (Miljødirektoratet 2020).

I alt er 18 delområder beskrevet i Vedlegg 2. Her er setergrender, enkeltsetrer og større eller mindre naturbeitemarker utenfor seterområdene beskrevet, samtidig som det er gitt skjøtselsanbefalinger tilpasset hvert enkelt område, hvorav de viktigste er summert i tabell 3 nedenfor.

Tabell 3. Sammendrag av anbefalinger av skjøtselstiltak i delområder innenfor Grimsdalen landskapsvernområde.

Nr.	Delområde	Skjøtselsanbefalinger
1	Austre Stakkstosætre (Angard-Staksto)	• Beite med hest og ungdyr • Rydde einer manuelt innenfor gjerdet
2	Vestre Stakkstosætre (Ekre- Staksto)	• Beite med storfe og hest • Naturengarealet sør for kveet bør gjerdes inn og beites ekstensivt. • Rydde einer manuelt innenfor gjerdet
3	Tollevshaugen	• Beite med hest er ønskelig for å få bukt med sølvbunkedominansen på flere av kveene.

Nr.	Delområde	Skjøtselsanbefalinger
		• Øke beitetrykk i de sentrale områdene (44/1, 45/4 og 40/1 spesielt). • De fineste setertunene (41/1 og 56/3) bør slås (ev. utvide arealet som slås). • Rydde einer utenfor gjerdet i øst/nordøst
4	Løken fellesseter	• Unngå ytterligere inngrep langs gjerdet og langs grøft/kanal i nordøst. • Unngå gjødsling inntil gjerdet mot vegen og i nordøst.
5	Rognrust	Opprettholde dagens beitemønster/-bruk
6	Mesætre	• Holde fram beite med ungdyr og hest i de inngjerdede områdene nedenfor setervegen. • Viktig at det ikke gjødsles mer på inngjerdede naturengarealer (43/1, 51/8 og 51/3 spesielt). • Hyttatomta med prøveflate R12 gror igjen og trenger skjøtsel i form av beite eller slått. Et lite areal ved hytta ser ut til å bli slått. For å bevare natur verdiene må dette arealet utvides mot sør (tom. prøveflata), eller det må åpnes opp for beiting. • På tomta ved snuplassen bør slåttearealet utvides både mot sør og nord for å få med de viktigste områdene med rik engvegetasjon. • Den fineste tomta (hjørnet av 47/1) har god skjøtsel i dag, og det beste for denne enga er slått i slutten av august der graset får tørke noen dager på bakken før det fjernes. • Rydde einer utenfor inngjerdede arealer, manuelt også på kveene.
7	Tverrbekksætre	• Beholde et godt beitetrykk på utmarksarealene. • Der det er forstyrret mark er det viktig at det ikke foretas ytterligere inngrep, samt at det ikke tilleggsfores på dette arealet.
8	Tverrlisætre	• Beitetrykket på tørrenga i sørvest er for hardt, og her anbefales inngjerding og ekstensivt beite med sau eller ungdyr, eventuelt slått hvert 2-3 år. • Beholde beitetrykket på 42/1, trolig er det ideelt med etterbeite med sau/storfe etter slått her, og dette anbefales. • De to tomtene mellom 37/1 og 37/5 bør slås årlig eller annethvert år. • Rydde einer i området rundt vegen manuelt.
9	Tallerås/Langhaug	Opprettholde godt beitetrykk på utmarksarealene i dalen.
10	Fjellcampingen	• Inngjerding av campingområdet og slått av dette arealet med 2 års mellomrom.
11	Bjønsgardsætre	• Hele tomta nedenfor Grimsdalshytta bør slås og helst etterbeites med sau. Kveet nedenfor denne bør få hardere beitetrykk. • Øke beitetrykket på begge sider av vegen nordøst i grenda. • Rydde bjørk og einer i noen områder (se vedlegg 2).
12	Pondarvangen	• Fortsette å rydde/tynne i bjørkeskogen rundt vangen. • Opprettholde et godt beitetrykk på elveslettene.
13	Buåas utløp	Opprettholde godt beitetrykk på utmarksarealene.

Nr.	Delområde	Skjøtselsanbefalinger
14	Bakken	• Gunstig med hest for å få ned dominans av sølvbunke og fremme naturengpreg. • Dagens skjøtsel god nok for å opprettholde nåværende kvaliteter.
15	Verkjesætre	• Generelt bør det arbeides for å få inn hest på setervollene, spesielt mellom hovedvegen og setervegen, og på den østligste av kveene ovenfor setervegen pga. sølvbunkedominans. • På det østligste av kveene ovenfor setervegen er beitetrykket svakt, og her bør kveet være åpent for beiting. Kveet bør ryddes for einer. • Kveet vest for dette har hatt god hevd de siste årene, og det biologiske mangfoldet her har vært økende. • På naturengene nord for setervegen i vestre deler ville artsmangfoldet blitt begunstiget av inngjerding og mer ekstensivt beite med for eksempel ungdyr.
16	Gudbrandstad/ Akerjordet	• Opprettholde dagens skjøtsel • På Akerjordet er det en fordel å sette på hest og holde disse inngjerdet over tid for å redusere dominansen av sølvbunke. For en kortere periode bør dette også gjøres ved Gudbrandstad.
17	Elven	• Opprettholde et godt beitetrykk på utmarksområdene. • Gjennomføres slått av naturengene innenfor gjerdet.
18	Måsåhuset/Fjellheim	• Opprettholde et godt beitetrykk som i dag. • Inngjerding rundt hyttene er negativt, men ikke kritisk pga. lite arealbeslag. Inngjerdet areal bør ikke økes.

4.6 Prioritering av tiltak

Med begrensede ressurser til å gjennomføre tiltak er det nødvendig med en prioritering av tiltak mellom de ulike delområdene. Et forslag til prioritering er satt opp nedenfor.

1. Beholde beitetrykket av storfe og sau minst på 2019 nivå, og stimulere til å øke antallet med hest og geit i Grimsdalen. Videreføre gjeterordningen i området.
2. Rydding av einer- og vierkratt og bjørk i tilknytning til og på setervoller. Stakkstosætrene og Tollevshaugen prioriteres i første omgang, dernest Mesætre, Tverrlisætre og Verkjesætre.
3. Rydding av einer- og vierkratt og bjørk i prioriterte områder (jf. Figur x) for å øke arealet med naturbeitemark i dalen. Elveslettene nedenfor Mesætre og Tverrlisætre prioriteres.
4. Rydding av furu og bjørk mellom Grimsdalsvegen og Grimse.
5. Kartlegging av skjøtselsbehov for steppelavlokaliteter på Verkjesætre og under Storberget.

4.7 Oppfølging

4.7.1 Bevaringsmål

Bevaringsmål skal være en indikator på tilstanden man ønsker å oppnå innenfor verneområdene. Oppfølging av bevaringsmål er krevende, spesielt fordi det er en utfordring å måle utviklingen i de fleste aktuelle parametere for overvåking konkret.

Når det gjelder arealmål knyttet til ugjødslet naturbeitemark foreslås det at tilstanden sjekkes hvert 5. år og måles i forhold til kart i denne skjøtselsplanen for å vurdere om bevaringsmålet nås.

En større utfordring er å følge med populasjonsstørrelsen for de ulike artene/artsgruppene som det er satt bevaringsmål for. Det viktigste i så måte blir å følge utviklingen i de 20 prøveflatene som er etablert i dalen. Disse vil gi bestandsinformasjon om artene bakkesøte, bittersøte, småsøte, marinøkkel og fjellnøkleblom samt beitemarksopp i alle de største setergrendene i dalen. Prøveflatene vil også si noe om utviklingen i biologisk mangfold i området som har blitt krattknust og områder hvor det er utført tynningshogst og vedhogst. Det foreslås at prøveflatene gås over hvert 5. år.

Figur 19. På Tollevshaugen er det store arealer med ugjødslet eller lite gjødslet naturbeitemark. Det er viktig å opprettholde et godt beitetrykk på disse kveene for sikre naturverdiene framover. Foto: Bjørn Harald Larsen.

Andre arter må overvåkes i tilknytning til arealovervåkningen av naturbeitemark. Dette gjelder spesielt fjellmarinøkkel, som forekommer sparsomt i området, samt brudespore – som finnes både på rikmyr og i friske beiter. I tillegg bør det hvert 10. år foretas en overvåking av hvitstarr langs Grimse nedenfor Bjørnsgardssætre, Tverrlisætre og Tollevshaugen, hvor også smalstarr, klåved og smalnøkleblom registreres.

Det er viktig at setergrendene i Grimsdalen ses på i en helhet, og at landskapet rundt disse holdes åpent. Alle setergrendene bør fotodokumenteres med tanke på gjengroing, slik at man har status pr.

2020. For å se endringer i det visuelle kan flyfotostudier benyttes (flyfotoer tas nå med 1-2 års mellomrom). Dette må gjøres med en regelmessighet på 10 år for å se eventuelle endringer.

4.7.2 Tiltak

Nasjonalparkstyret er forvaltningsmyndighet for Grimsdalen landskapsvernområde og kan dermed inngå skjøtselsavtaler med grunneiere, rettighetshavere eller organisasjoner. I vedlegg 4 er det vist et eksempel på en slik skjøtselsavtale (etter mal brukt av Reinheimen nasjonalparkstyre). Når det gjelder skjøtsel som medfører vedhogst, skal det som avvirkes stilles til rådighet for grunneier eller rettighetshaver, jfr. naturmangfoldlovens § 47.

4.7.3 Revidering av skjøtselsplanen

Planen bør revideres etter 5 år, og i den forbindelse bør det rapporteres på samtlige bevaringsmål.

Figur 20. Rundt flere setrer foreslås det å rydde einer, bl.a. som her på Vestre Stakkstoætre (Ekre-Staksto). Foto: Bjørn Harald Larsen.

5 KILDER

5.1 Skriftlige kilder

Artsdatabanken 2018a. Norsk rødliste for naturtyper 2018. Hentet 28.5.2020 fra https://www.artsdatabanken.no/rodlistefornaturtyper

Artsdatabanken 2018b. Fremmedartslista 2018. Hentet 28.5.2020 fra https://www.artsdatabanken.no/fremmedartslista2018

Artsdatabanken 2020. Artskart. Hentet 28.5.2020 fra http://artskart.artsdatabanken.no/

Bele, B., Thorvaldsen, P., Grenne, S. N. & Fagerås, K. 2017. Tilråding til generell del for mal til skjøtselsplanar for heilskaplege kulturlandskap. NIBIO Rapport 3/79/2017.

Bruun, M. 1994. Verdifulle kulturlandskap i Norge. 4. Sluttrapport fra det sentrale utvalget. Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap. DN, Trondheim. 117 s., 1 kart.

Bryn, A. 2000. The effect of landscape changes on vascular plant species richness in Grimsdalen, a summer farm valley in Oppland, south central Norway. Cand. Scient. thesis in botany. The Natrual History Museums and Botanical Graden. Univ. of Oslo. 102 s. + vedlegg.

Bryn, A. & Berg, T. 1999. Litt av hvert om sjeldne planter i Dovre. Dovrebygde 1999: 63-66.

Bryn, A., Norderhaug, A. & Daugstad, K. 2001. Re-growt effects on vascular plant richness in Norwegian, abandoned summer farm areas. Skógræktarritid 2001 (1. tbl.): 163-166.

Direktoratet for naturforvaltning 2007. Kartlegging av naturtyper. Verdisetting av biologisk mangfold. *DN-håndbok* 13, 2. utgave 2007: 1-258 + vedlegg.

Fremstad E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. 279 s.

Grimsdalen 2020. Årsmelding 2020 for *Grimsdalen*. Notat, 4 s.

Gaarder, G. & Jordal, J. B. 1996. Botaniske undersøkelser av kulturlandskap i Grimsdalen, Dovre, Dalsida i Lesja, Fryadalen i Nord-Fron, og av barskog i Formolia og Uladalen i Sel, Oppland fylke. Miljøfaglig Utredning, rapport 1996-13: 1-78.

Hovstad, K. A., Johansen, L., Arnesen, G., Svalheim, E. & Velle, L. G. 2018. Semi-naturlig eng, Semi-naturlig. Rødlista for Naturtyper 2018. Artsdatabanken. Hentet (3.12.18) fra: https://artsdatabanken.no/RLN2018/72

Henriksen S. & Hilmo O. (red.) 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge. ISBN: 978-82-92838-40-2.

Jeppson, M. 2011. The Gastromycetes of Grimsdalen. Agarica 31: 3-23.

Larsen, B. H. 2003. Kulturlandskap i Grimsdalen – effekter av tiltak på biologisk mangfold. *Miljøfaglig Utredning Rapport* 2003-44: 1-23 + vedlegg.

Larsen, B. H. 2005a. Overvåkning av effekter av kulturlandskapstiltak i Grimsdalen på biologisk mangfold. *Miljøfaglig Utredning Rapport* 2005-3: 1-25.

Larsen, B. H. 2005b. Faglig vurdering av skjøtselsbehov for biologisk mangfold i Grimsdalen, Dovre kommune. *Miljøfaglig Utredning Rapport* 2005-16: 1-41.

Larsen, B. H. 2006. Evaluering av skjøtselstiltak i Grimsdalen. Resultater fra analyse av prøveflater i 2006. *Miljøfaglig Utredning Rapport* 2006-72: 1-27.

Larsen, B. H. & Haugan, R. 2006. Naturverdier i nasjonalt verdifulle kulturlandskap. Grimsdalen i

Dovre kommune, Oppland fylke. *Miljøfaglig Utredning Rapport* 2006-11: 1-34 + vedlegg.

Larsen, B. H. & Ruud, T. 2009. Skjøtselsplan for Grimsdalen landskapsvernområde i Dovre kommune. Miljøfaglig Utredning Rapport 2009:58. 80 s + vedlegg.

Larsen, B. H. & Ullring, U. E. (red.) 2013. Skjøtselsplan for Grimsdalen landskapsvernområde (LVO). Seterinnmark og omkringliggende kulturlandskap. Fylkesmannen i Oppland, Miljøvernavdelingen. Rapp. nr. x/13.

Miljødirektoratet 2020. Naturbase kart. Hentet 28.5.2020 fra: https://kart.naturbase.no/

Moen A. 1998. *Nasjonalatlas for Norge. Vegetasjon*. Statens kartverk, Hønefoss. 199 s.

Risbøl, O., Stene, K. & Sætren, A. (red.).2011. Kultur og natur i Grimsdalen landskapsvernområde. Sluttrapport fra DYLAN-prosjektet. NIKU Tema 38. 217 sider.

Schumacher, T. 1987. A monograph of the genus Scutellinia (Cooke) Lamb. (Pyronemataceae). Phil. Thesis, Univ. Oslo. 310 pp.

Schumacher, T. & Løkken, S. 1981. Vegetasjon og flora i Grimsavassdragets nedbørfelt. Kontaktutvalget for vassdragsreguleringer. Universitetet i Oslo. Rapport 31: 1-114.

Ulekleiv, G. 1999. Kulturlandskap og biologisk mangfold i Grimsdalen. Handlingsplan 1999-2002. Dovre kommune.

5.2 Muntlige kilder

Navn	***Organisasjon/rolle***
Berit Fiksdahl	Dovre kommune

6 VEDLEGG

6.1 Forskrift for Grimsdalen landskapsvernområde

Forskrift om verneplan for Rondane, vedlegg 3, vern av Grimsdalen landskapsvernområde, Dovre og Folldal kommuner, Oppland og Hedmark.

Fastsatt ved kgl.res. 24. oktober 2003 med hjemmel i lov av 19. juni 1970 nr. 63 om naturvern § 5, § 6, jf. § 14 og § 21, § 22 og § 23. Fremmet av Miljøverndepartementet.

§ 1. *Avgrensning*

Foruten Grimsdalen og Folldal statsallmenninger berører landskapsvernområdet følgende gnr./bnr.:

Dovre kommune: 37/2, 40/2, 42/5, 42/6, 44/1, 45/1, 45/3, 45/4, 47/1, 47/2, 47/12, 48/1, 48/2, 48/3, 48/4, 50/2, 50/3, 50/8, 51/1, 51/3, 52/1, 52/2, 52/5, 54/1, 54/2, 54/10, 55/1, 55/2, 56/1, 57/1, 57/3, 57/4, 58/1, 58/2, 60/1, 60/2, 60/4, 61/3, 61/461/7, 61/8, 62/1, 63/2, 69/2, 69/3, 73/7, 86/1, 96/1.

Folldal kommune: 230/1.

Landskapsvernområdet dekker et areal på 122,5 km^2 . Grensene for landskapsvernområdet framgår av kart i målestokk 1:100.000, datert Miljøverndepartementet oktober 2003.

Kartet og verneforskriften oppbevares i Dovre og Folldal kommuner, hos Fylkesmannen i Oppland, Fylkesmannen i Hedmark, i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet.

De nøyaktige grensene for landskapsvernområdet skal avmerkes i marka og knekkpunktene skal koordinatfestes.

§ 2. *Formål*

Formålet med opprettelsen av Grimsdalen landskapsvernområde er å:

- ta vare på et særpreget og vakkert natur- og kulturlandskap, der seterlandskap med seterbebyggelse og setervoller, vegetasjon og kulturminner utgjør en vesentlig del av landskapets egenart,
- ta vare på en del av et stort sammenhengende fjellområde, med leveområder villreinstammen i Rondane og et rikt dyre- og planteliv,
- sikre viktige og mye brukte trekkområder for villreinen,
- ta vare på geologiske forekomster og landskapsformer.

Allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

§ 3. *Vernebestemmelser*

1. *Landskapet*

1.1. Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter.

Med de unntak som følger av forskriftens punkt 1.2 og 1.3 er det forbud mot inngrep som vegbygging, oppføring av bygninger eller anlegg, bergverksdrift, vassdragsregulering, graving og

påfylling av masse, sprenging og boring, uttak og fjerning av stein, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, framføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, merking av stier, løyper o.l. Opplistingen er ikke uttømmende.

Fylkesmannen avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må anses å ville endre landskapets art eller karakter vesentlig.

1.2. Bestemmelsene i 1.1 er ikke til hinder for:

a) Drift av eksisterende setervoller og dyrkede arealer, herunder gjerding, når dette ikke er i strid med verneformålet.

b) Vedlikehold av eksisterende bygninger, veger, anlegg, gjerder o.l. Alt vedlikeholdsarbeid på bygninger skal ta utgangspunkt i tradisjonell byggeskikk med hensyn til utforming og materialbruk. Arbeidet skal ikke medføre endringer av størrelsen eller eksteriøret på bygningen. Eksisterende veger og andre anlegg kan vedlikeholdes slik at dagens standard opprettholdes.

c) Vedlikehold av merka stier, løyper, bruer og skilt som i henhold til forvaltningsplanen kan opprettholdes.

1.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

a) Uttak av løsmasser til vegvedlikehold fra områder som er spesielt avsatt til formålet i forvaltningsplanen.

b) Hensetting/parkering av campingvogner og bobiler på areal som er spesielt avsatt til formålet i forvaltningsplanen.

c) Oppføring av nødvendige nye bygninger til jordbruks- og seterformål.

d) Ombygginger og tilbygg til eksisterende bygninger i tråd med forvaltningsplan.

e) Gjenoppføring av bygninger som går tapt ved brann eller naturskade.

f) Gjenopptakelse av jordbruksdrift eller seterdrift på nedlagte setervoller.

g) Oppdyrking/beitekultivering av nye arealer.

h) Omlegging og opprusting av veger for landbruksformål.

i) Riving av seteranlegg.

j) Gjerding i utmark og bygging av sankekveer.

k) Opparbeiding og merking av nye turstier og løyper.

2. *Plantelivet*

2.1. Nye plantearter må ikke innføres.

2.2. Hogst er tillatt i tråd med vernskogbestemmelsene i skogbruksloven.

2.3. Felling av særmerkte og dekorative trær, felling av furu med brannlyer eller gadder og døde tre som er med på å prege landskapet er forbudt.

2.4. Beiting er tillatt.

3. *Dyrelivet*

3.1. Jakt, fangst og fiske er tillatt i tråd med bestemmelser i viltloven og lakse- og innlandsfiskloven.

3.2. Nye dyrearter må ikke innføres. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til utsetting av fisk fra lokale stammer der dette er gjort tidligere.

4. *Ferdsel*

4.1. All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på landskap eller naturmiljø. Dyrelivet må ikke forstyrres.

4.2. Hunder må ikke slippes løs i perioden 1. mars - 20. august.

4.3. Innenfor nærmere avgrensede deler av landskapsvernområdet kan Direktoratet for naturforvaltning ved forskrift regulere eller forby ferdsel som kan være til skade for naturmiljøet.

5. *Motorisert ferdsel*

5.1. Motorisert ferdsel til lands og til vanns, herunder bruk av luftfartøy lavere enn 300 meter over bakken er forbudt.

5.2. Bestemmelsene i punkt 5.1 er ikke til hinder for:

a) Motorisert ferdsel i forbindelse med militær operativ virksomhet, politi-, rednings, brannvern-, oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsel og forvaltning som er bestemt av forvaltningsmyndigheten. Øvelseskjøring for nevnte formål må ha særskilt tillatelse.

b) Motorferdsel i forbindelse med vedlikehold og tilsyn av veganlegg.

c) Motorferdsel på følgende bilveier:

1. i perioden 15. juni - 1. desember på:

- Haverdalsvegen fra Vegaskillet til Haverdalssetrene

2. i perioden 5. juni - 1. desember på:

- Grimsdalsvegen fra parkeringsplassen ved Eftansåi

- Veien i Ryddølsdalen.

d) Motorferdsel i forbindelse med hogst etter vernskogbestemmelsene.

e) Nødvendig motorferdsel i forbindelse med landbruksdrift på og i nærheten av innmark.

f) Nødvendig motorferdsel langs traktorvegen mellom Haverdalsvegen om Ryddølstjønna til Ivarslåe i forbindelse med jordbruksdrift.

g) Motorisert transport av felt elg og hjort under skoggrensen.

5.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

a) Motorisert transport i forbindelse med jord- og beitebruk utover punkt 5.2.e.

b) Luft- og snøscootertransport av brensel, materialer, utstyr og proviant til buer, hytter, setre, anlegg mv.

c) Motorferdsel som er nødvendig for drift av turistanlegg som ikke ligger til brøytet bilveg.

d) Motorferdsel i forbindelse med opparbeiding, merking og preparering av skiløyper og skibakker.

e) Nødvendig motorisert transport på barmark til buer og hytter langs traktorveien mellom Haverdalsvegen om Ryddølstjønna til Ivarslåe.

f) Nødvendig motorisert transport på barmark til Grimsdalsgruva langs traktorvegen fra Hovdagrenda.

§ 4. *Generelle dispensasjonsbestemmelser*

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra vernebestemmelsene når formålet med vernet krever det, for vitenskapelige undersøkelser, for arbeid av vesentlig samfunnsmessig betydning, eller i andre særlige tilfeller når dette ikke strider mot formålet med vernet.

§ 5. *Forvaltningsplan*

Forvaltningsmyndigheten kan iverksette tiltak for å fremme formålet med vernet. Det skal utarbeides en forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for oppsyn, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon mv. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Direktoratet for naturforvaltning.

§ 6. *Forvaltningsmyndighet*

Direktoratet for naturforvaltning fastsetter hvem som er forvaltningsmyndighet for landskapsvernområdet.

§ 7. *Rådgivende utvalg*

Det kan opprettes et rådgivende utvalg for forvaltningen av landskapsvernområdet.

§ 8. *Ikrafttredelse*

Denne forskriften trer i kraft straks.

6.2 Beskrivelse av delområder med bevaringsmål og skjøtselsråd

Delområde 1. Austre Stakkstosætre (Angard-Staksto)

UTM (EUREF89): NP 462 814

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype: Naturbeitemark (D04)

Verdi for biologisk mangfold: Viktig (B)

Undersøkt/kilde: Gaarder & Jordal 1996, Larsen 2005b

Kort beskrivelse/bruk: Den østligste av setrene i Grimsdalen, knappe 2 km fra fylkesgrensa mot Hedmark. Den ligger sørvendt på gamle elveterrasser på nedsida av vegen og har veksling mellom tidligere dyrkede arealer og naturbeitemark innenfor gjerdet. Utenfor er det tørkesvake enger og risheier på elveavsetninger. Ungdyr av storfe beiter på vollene innenfor gjerdet, mens det utenfor er utmarksbeite for hest, storfe og sau. Hestene i Grimsdalen beiter mye i dette området. Bruker driver økologisk.

Biologisk mangfold: Kulturenger med mye sølvbunke nede på flatene, tørre naturenger i bakkene samt noe langs gjerdet i sørvest. De beste naturengene i østre del med en del bakkesøte, fjellnøkleblom og snøsøte, samt noe bittersøte. Stivstarrflyer i utmarksområdene mellom kveet og elva (hardt beitet av hest). Vegetasjonen bærer preg av å være i en overgangssone mellom de kalkrike områdene innover i Grimsdalen og mer fattigere og hardere berggrunn nærmere Folldal.

Naturengene innenfor kveet har tydelig blitt mer artsrike siden Gaarder & Jordal (1996) sine undersøkelser, bl.a. ble bittersøte og marinøkkel funnet nye i 2003/2004. Utenfor gjerdet var ubetydelige forskjeller å observere.

Rødlistearter: Lillagrå rødspore (NT), rombesporet rødspore (VU), *Entoloma cocles* (VU), slåtterødspore (VU), skifervokssopp (NT), musserongvokssopp (NT), bakkesøte (NT) og småsøte (NT).

Verdisetting: Middels verdi som kulturlandskap, der verdiene nesten utelukkende er knyttet til områder innenfor kveene. Mange funn av nær truete arter, til dels i gode bestander. Lokaliteten får derfor verdien viktig (B).

Bevaringsmål:

- Arealet av ugjødslet naturbeitemark skal opprettholdes minst på 2009-nivå.
- Delområdet skal ha livskraftige populasjoner av bakkesøte, bittersøte, småsøte, fjellnøkleblom, marinøkkel og brudespore.
- Delområdet skal ha forekomst av minst 5 rødlistede beitemarkssopp.

Forslag til tiltak:

Hest i kombinasjon med ungdyr er trolig en god skjøtsel innenfor gjerdet for å få bukt med sølvbunkedominansen, men beitingen bør ikke bli for intensiv da det er svært tørkesvake naturtyper her.

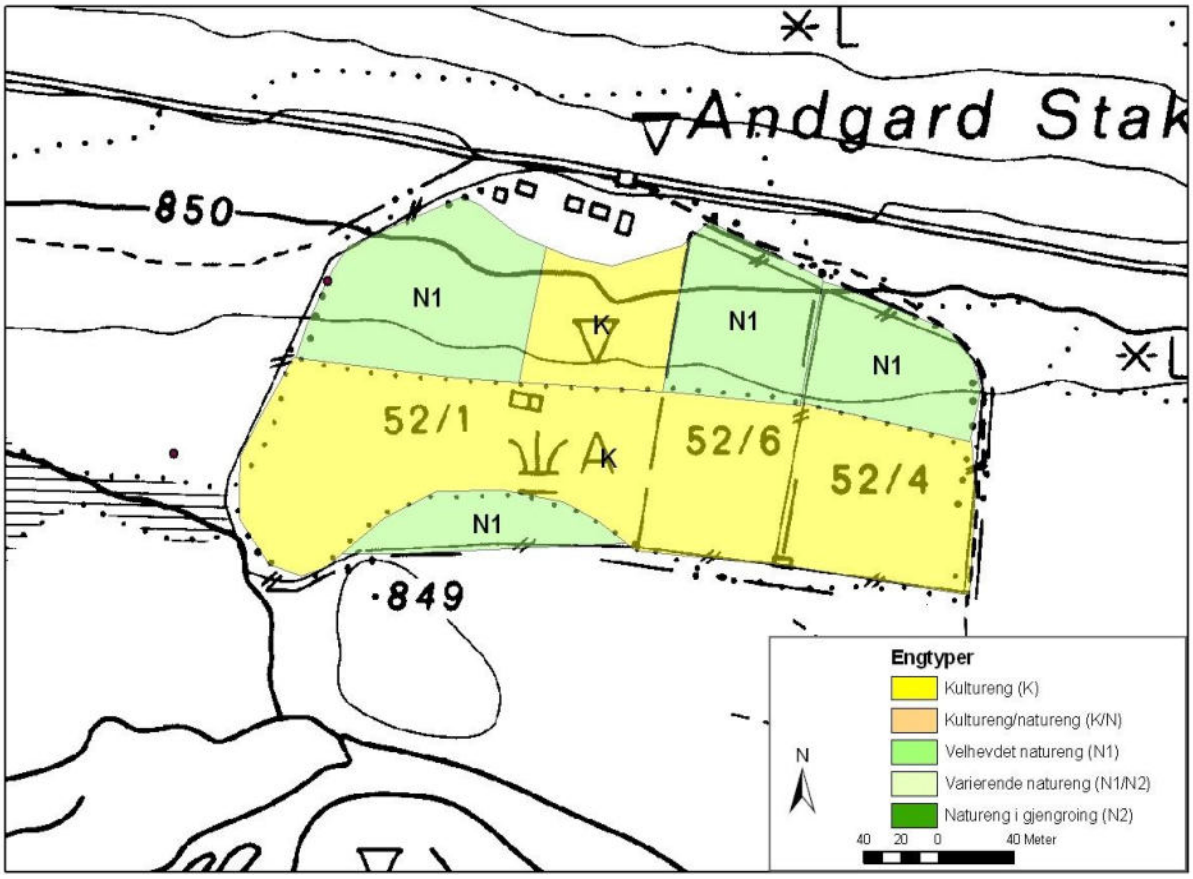

Figur 21. Engtyper i delområde 1.

Delområde 2. Vestre Stakkstosætre (Ekre-Staksto)

UTM (EUREF89): NP 452 816

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype: Naturbeitemark (D04)

Verdi for biologisk mangfold: Viktig (B)

Undersøkt/kilde: Gaarder & Jordal 1996, Larsen 2005b

Kort beskrivelse/bruk: Ei forholdsvis lita seter som ligger atskilt fra Angard-Staksto med et parti med utmark, i de nedre, østre delene av Grimsdalen. Den ligger sørvendt til, rett på nedsida av vegen og har veksling mellom tidligere dyrkede arealer og naturbeitemark innenfor gjerdet. Utenfor er det tørkesvake enger og risheier på elveavsetninger. Storfe beiter på vollene innenfor gjerdet (hardt beitetrykk), mens det utenfor er utmarksbeite for hest, storfe og sau. Hestene i Grimsdalen beiter mye i dette området.

Biologisk mangfold: Hovedsakelig kulturenger i veksling med naturenger, mest sølvbunkedominans og nitrofilt på flatene og i forsenkninger, mens det er ganske artsrike naturenger i bakkene og ut mot kantene. Men det forekommer lite gode indikatorarter; med unntak av et lite areal i nordvest med en del bittersøte, bakkesøte, snøsøte og marinøkkel. Tørre og grasrike flekkmureryer med mye hvitkløver sør for kveet hvor det er gode forekomster av bittersøte spesielt, samt noe marinøkkel, snøsøte, bakkesøte og småsøte. En del brudespore nedenfor veien i nordvest.

Naturengene innenfor kveet har blitt mer artsrike siden 1995; bl.a. ble bittersøte, snøsøte og fjellnøkleblom funnet 2003/2004 og ikke i 1995 – mens fjellmarinøkkel og smalfrøstjerne bare har blitt funnet i 1995. Muligens noe utarmet pga. hardt beitetrykk utenfor gjerdet, bl.a. det ikke funnet fjellnøkleblom og fjellmarinøkkel i 2003/2004; arter som var til dels vanlige her i 1995.

Rødlistearter: Rombesporet rødspore (VU), smalfrøstjerne (NT), bakkesøte (NT) og småsøte (NT).

Verdisetting: Middels-stor verdi som kulturlandskap, og verdiene mest knyttet til arealer utenfor kveet. Lokaliteten ligger nært opptil å være svært viktig, men pga. forholdsvis små arealer med truete vegetasjonstyper og ingen truete arter, får lokaliteten bare B-verdi.

Bevaringsmål:

- Arealet av naturbeitemark skal opprettholdes minst på 2009-nivå.
- Delområdet skal ha store og livskraftige populasjoner av bakkesøte, bittersøte, småsøte, marinøkkel, fjellnøkleblom og brudespore, samt forekomst av fjellmarinøkkel og smalfrøstjerne.
- Delområdet skal ha forekomst av minst én rødlistet beitemarkssopp.

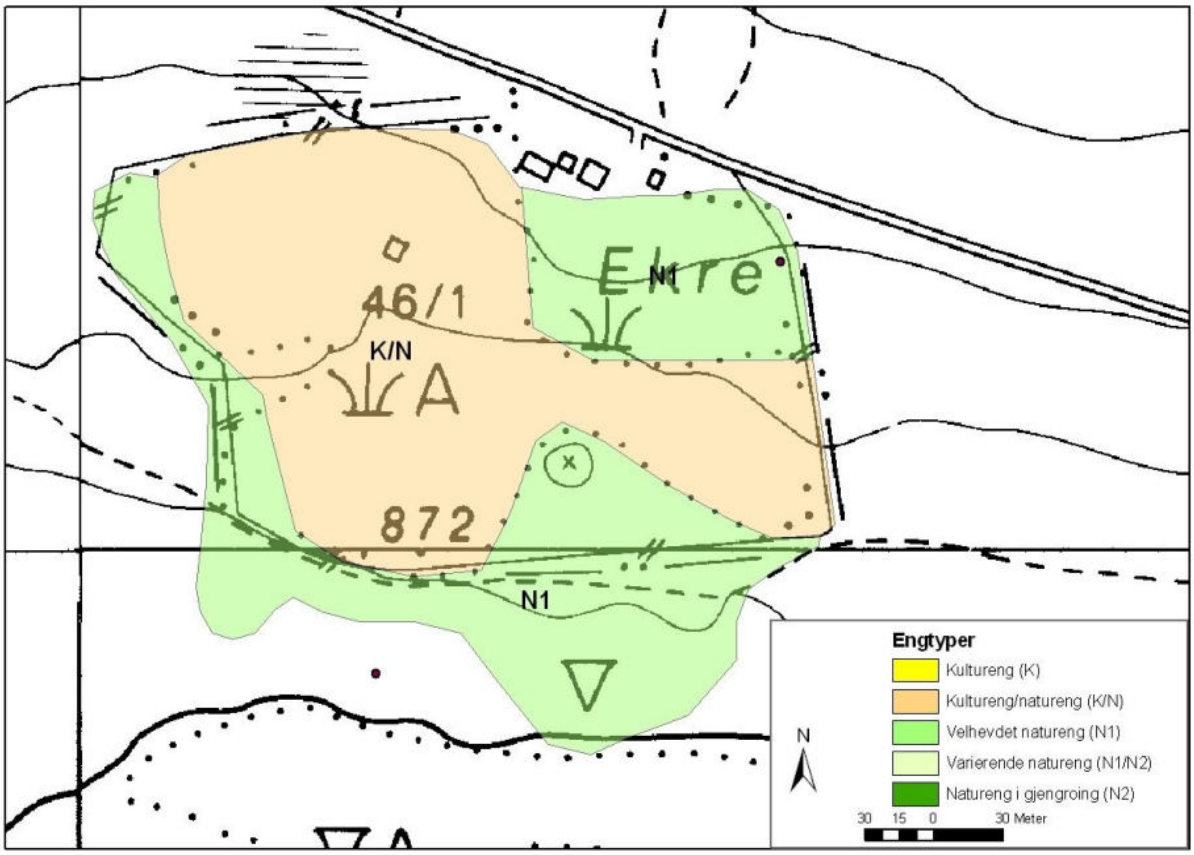

Figur 22. Engtyper i delområde 2.

Forslag til tiltak:

Storfe, som i dag, er trolig en god skjøtsel innenfor gjerdet. Hest gikk tidligere her, og det er en fordel at det skjer med jevne mellomrom for å få noe sølvbunkedominans i partier. Naturengarealet sør for kveet bør gjerdes inn og beites ekstensivt eller (bedre) slås. Dette er svært tørkesvakt, og vegetasjonstypen ligger nær kontinental tørreng, som er akutt truet. Ekstensivt beite eller slått vil her føre til langt mer frodige og artsrike enger.

Delområde 3. Tollevshaugen

UTM (EUREF89): NP 427 845

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype (etter dominans): Naturbeitemark (D04), slåtteenger (D01)

Verdi for biologisk mangfold: Svært viktig (A)

Undersøkt/kilde: Gaarder & Jordal 1996, Larsen 2005b

Kort beskrivelse/bruk: Stor setergrend som ligger et godt stykke opp i den sørvestvendte lia under Streitkampen. Består av mange seterbruk og har veksling mellom dyrkede/overflatedyrkede enger og

naturbeitemark. Flere setrer benyttes bare som hytter og til utleie. Kulturengene slås og etterbeites mens naturengene bare beites – hovedsakelig med storfe og sau, dels også hest. På noen av hyttetomtene synes det som om deler av inngjerdet areal slås.

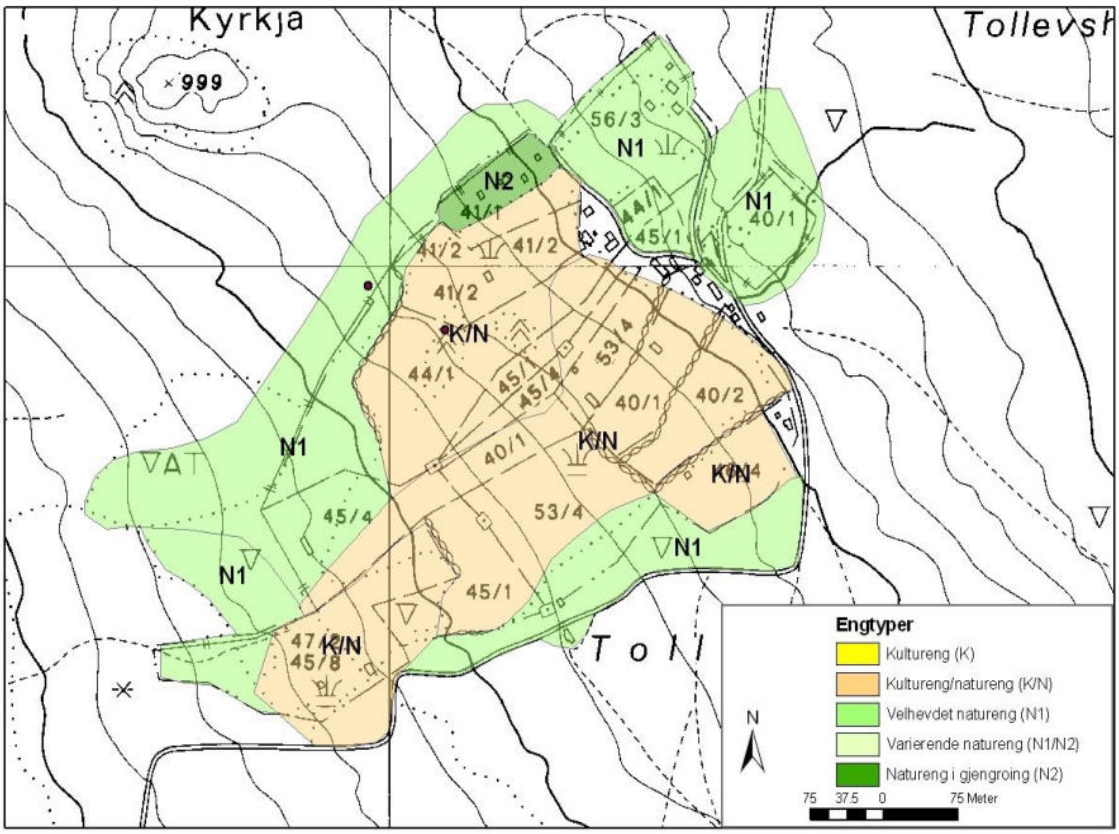

Figur 23. Engtyper i delområde 3.

Biologisk mangfold: Store kulturengarealer dominert av sølvbunke sentralt, men ut mot kantene er det veksling med større naturengarealer, samt også mye dunhavreenger inne i det som kan oppfattes som kultureng. I kantene og utenfor gjerdet (mot nord-nordvest og i sør) er det fine naturenger med mange gode indikatorarter. De mest artsrike utformingene er flekkmureryer nord for Bergseng seter, med en del bakkesøte, småsøte, bittersøte, snøsøte, fjellnøkleblom og marinøkkel. Artsrikt også på begge sider langs gjerdet mot sør, bl.a. med fjellmarinøkkel. Fine slåttenger på hyttetomter/tun i nord, med mye marinøkkel og bakkesøte, samt noe snøsøte.

Det ser ut til at naturengene både innenfor (spesielt) og utenfor kveene har blitt mer artsrike siden 1995; innenfor ble bakkesøte, bittersøte, snøsøte, fjellmarinøkkel og fjellnøkleblom funnet nye i 2003/2004, mens bittersøte og småsøte var nye arter mellom 1995 og 2003/2004 utenfor. Dette skyldes trolig bedre beitetrykk. Smånøkkel er tidligere funnet på Tollevshaugen (Artskart).

Vanlig sotbeger ble funnet på gammel gjerdestolpe av furu på nedre del av setervollen i 2011 (Artsdatabanken 2020).

Rødlistearter: Vanlig sotbeger, bakkesøte, småsøte og smånøkkel (alle NT).

Verdisetting: Stor verdi som kulturlandskap, verdiene knyttet både til arealer utenfor og innenfor kveene. Store bestander av mange rødlistearter, samt store arealer med truete vegetasjonstyper gir grunnlag for verdi svært viktig (A). Ett av de aller viktigste kulturlandskapsområdene i Grimsdalen mht. biologiske verdier.

Bevaringsmål:

- Arealet av naturbeitemark skal opprettholdes minst på 2009-nivå.

- Delområdet skal ha store og livskraftige populasjoner av bakkesøte, bittersøte, småsøte, marinøkkel og fjellnøkleblom, samt forekomst av fjellmarinøkkel og smånøkkel (dersom arten fortsatt finnes i setergrenda).
- Delområdet skal ha forekomst av minst én rødlistet beitemarkssopp.
- Delområdet skal ha forekomst av vanlig sotbeger på gamle gjerdestolper av furu.

Forslag til tiltak:

Hest bør benyttes i større grad på kultur/naturengene sentralt for å få bukt med sølvbunkedominansen. De øvre delene har fått god hevd med hest de siste årene. Generelt for lavt beitetrykk i de sentrale områdene (44/1, 45/4 og 40/1 spesielt). De beste hyttetomtene/tunene (41/1 og 56/3) bør slås (ev. utvide arealet som slås). Godt beitetrykk utenfor inngjerdede arealer.

Delområde 4. Løken fellesseter

UTM (EUREF89): NP 422 837

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype (etter dominans): Naturbeitemark (D04)

Verdi for biologisk mangfold: Viktig (B)

Undersøkt/kilde: Larsen 2005b

Kort beskrivelse/bruk: Nyanlagt fellesseter med store oppdyrkede arealer i dalbunnen mellom hovedvegen og Grimse nedenfor Tollevshaugen. Noe naturbeitemark langs vegen og på et lite areal i nordøst. Naturengene beites av storfe.

Biologisk mangfold: Hovedsakelig oppdyrkede kulturenger, men langs gjerdet mot vegen og på et lite areal i nordøst var det rike naturengarealer med gode forekomster av flere viktige indikatorarter, bl.a. brudespore og bittersøte, samt noe beitemarkssopp. Også langs elva er det ei smal stripe med naturbeitemark (utmarksbeite).

Som helhet har området liten verdi pga de store nydyrkingsarealene, men naturengene i nordøstre del var meget rike og har de beste forekomstene av brudespore i eng i Grimsdalen.

Rødlistearter: Bakkesøte (NT) og småsøte (NT).

Verdisetting: Det er lite naturbeitemark i tilknytning til setra, men særlig den rike forekomsten av brudespore og bittersøte, dels også beitemarkssopp gjør at lokaliteten får verdien viktig (B).

Bevaringsmål:

- Arealet av naturbeitemark skal opprettholdes minst på 2009-nivå.
- Delområdet skal ha livskraftige populasjoner av bakkesøte, bittersøte, småsøte, marinøkkel, fjellnøkleblom og brudespore.
- Delområdet skal ha forekomst av minst én rødlistet beitemarkssopp.

Forslag til tiltak:

Unngå ytterligere inngrep langs gjerdet og langs grøft/kanal i nordøst. Unngå gjødsling inntil gjerdet mot vegen og i det samme området i nordøst.

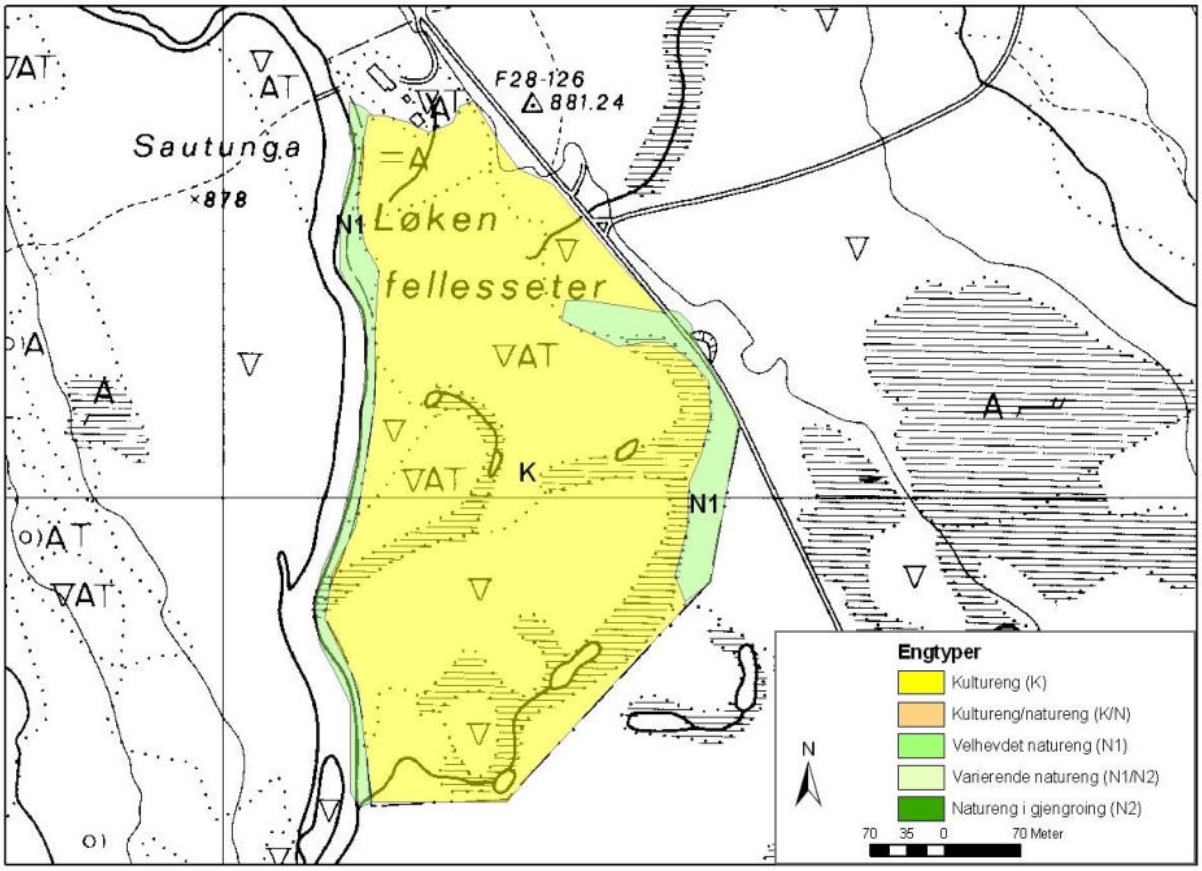

Figur 24. Engtyper i delområde 4.

Delområde 5. Rognrust

UTM (EUREF89): NP 400 841

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype (etter dominans): Naturbeitemark (D04)

Verdi for biologisk mangfold: Lokalt viktig (C)

Undersøkt/kilde: Larsen 2005b

Kort beskrivelse/bruk: Lita seter med små arealer med beitemark i dalbunnen mellom hovedvegen og Grimse nedenfor Tollevshaugen. Dyr kan i perioder gå inn å beite innenfor gjerdet, for øvrig utmarksbeite (storfe, sau og hest).

Biologisk mangfold: Bare svært små arealer med natureng rundt husene, samt litt i vegkanten og ned mot elva. Engvegetasjon i ei smal stripe langs elva, men ikke spesielt rikt. Liten verdi som kulturlandskap.

Rødlistearter: Bakkesøte (NT).

Verdisetting: Arealet med ugjødslet naturbeitemark er svært begrenset og bakkesøte forekommer bare spredt, og lokaliteten får derfor bare lokal verdi (C).

Bevaringsmål:

- Arealet av naturbeitemark skal opprettholdes minst på 2009-nivå.
- Delområdet skal ha en livskraftig populasjon av bakkesøte.

Forslag til tiltak:

Opprettholde dagens beitemønster/-bruk.

Delområde 6. Mesætre

UTM (EUREF89): NP 400 853

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype (etter dominans): Naturbeitemark (D04), slåtteenger (D01), rikmyr (A05)

Verdi for biologisk mangfold: Svært viktig (A)

Undersøkt/kilde: Gaarder & Jordal 1996, Larsen 2005b

Kort beskrivelse/bruk: Stor setergrend med mange bruk som ligger oppe i den sørøstvendte lia nedunder Mesæterhøe. Oppdelt i mange teiger, noen overflatedyrkede områder (mest i vest) som slås, mens det ellers i setergrenda er mest beitemark. De inngjerdede arealene benyttes hovedsakelig som beite for storfe, sau, geit og hest, mens noen dyrkingsområder i vestre del slås. Utmarksbeite (storfe, sau, hest) utenfor kveene.

Biologisk mangfold: Store oppdyrkede kulturenger i vest, ellers hovedsakelig veksling mellom kulturen- og naturengarealer (i de mest nitrofile områdene bare på knauser). Kalkrikt område med artsrike enger, og den av setergrendene i Grimsdalen med mest naturengarealer innenfor inngjerdede områder. Hele 43/1 og arealene nedenfor setervegen fra grinda og østover hadde mest natureng. Her veksler det mellom tørre flekkmyreryer og friske/fuktige hårstarrbeiter med mye harerug. På nedsida av vegen før grinda er det nitrofile enger med mye sølvbunke. Hyttetomta nedenfor grinda har gjengroende dunhavreenger, som fortsatt har betydelige naturverdier. Hyttetomt sør for parkering-/snuplass nedenfor Vigerustseter med mye bakkesøte, bittersøte, snøsøte og noe marinøkkel og fjellnøkleblom. Små "hotspots" med kalkrik vegetasjon på knauser inne i kulturengene på 51/1, med bl.a. mye bakkesøte, dvergjamne og fjellnøkleblom. En meget artsrik slåtteeng inne på hyttetomt i nordvestre hjørnet av 47/1. Veksling mellom dunhavreeng og flekkmyreryer, stort antall arter på lite areal (bra med bakkesøte, marinøkkel, snøsøte og fjellnøkleblom, samt noe småsøte og bittersøte). Bare små arealer med natureng utenfor inngjerdede områder (nord for sistnevnte hyttetomt og en liten flekk vest for grinda).

Nedenfor setergrenda er det store arealer med rike bakkemyrer, hvor bl.a. rødlistearten kalkrøyksopp er funnet (Gaarder & Jordal 1996), se lokalitet 25.

Innenfor de store kveene på nedsida av setervegen har mangfoldet av naturengarter og seterplanter økt siden 1995 pga bedre beitetrykk. På hyttetomta med prøveflate R12 (se Larsen 2003) derimot, har det foregått en utarming av mangfoldet pga gjengroing.

Rødlistearter: Lillagrå rødspore (NT), lillabrun rødspore (VU), *Entoloma anatinum* (VU), lutvokssopp (NT), bakkesøte (NT) og småsøte (NT).

Verdisetting: Meget viktig som kulturlandskapsområde, der verdiene nesten utelukkende er knyttet til inngjerdede områder (ulikt de fleste andre setergrender i dalen). Samlet vurderes Mesætre som ett av de aller viktigste kulturlandskapsområdene i Grimsdalen isolert sett og får verdien svært viktig (A).

Bevaringsmål:

- Arealet av naturbeitemark skal opprettholdes minst på 2009-nivå.
- Delområdet skal ha store og livskraftige populasjoner av bakkesøte, bittersøte, småsøte, marinøkkel, fjellnøkleblom og brudespore, samt forekomst av fjellmarinøkkel.
- Delområdet skal ha forekomst av minst 3 rødlistede beitemarkssopp.

Forslag til tiltak:

De inngjerdede områdene nedenfor setervegen beites av ungdyr og hest, og fungerer godt (optimalt beitetrykk og sølvbunke bekjempes). Viktig at det ikke gjødsles mer på inngjerdede naturengarealer (43/1, 51/8 og 51/3 spesielt). Store kvaliteter knyttet til hyttetomter; tomta med prøveflate R12 trenger sårt til skjøtsel (gror igjen), enten i form av beite eller slått. Et lite areal ved hytta ser ut til å bli slått. Enten må dette arealet utvides mot sør (t.o.m. prøveflata), eller det må åpnes for beiting, skal verdiene bevares. På hyttetomta ved snuplassen bør slåttearealet utvides både mot sør og nord for å få med de viktigste områdene med rik engvegetasjon. Den beste hyttetomta (hjørnet av 47/1) har god skjøtsel i dag, og det beste for denne enga er slått i slutten av august der graset får tørke noen dager på bakken før det fjernes.

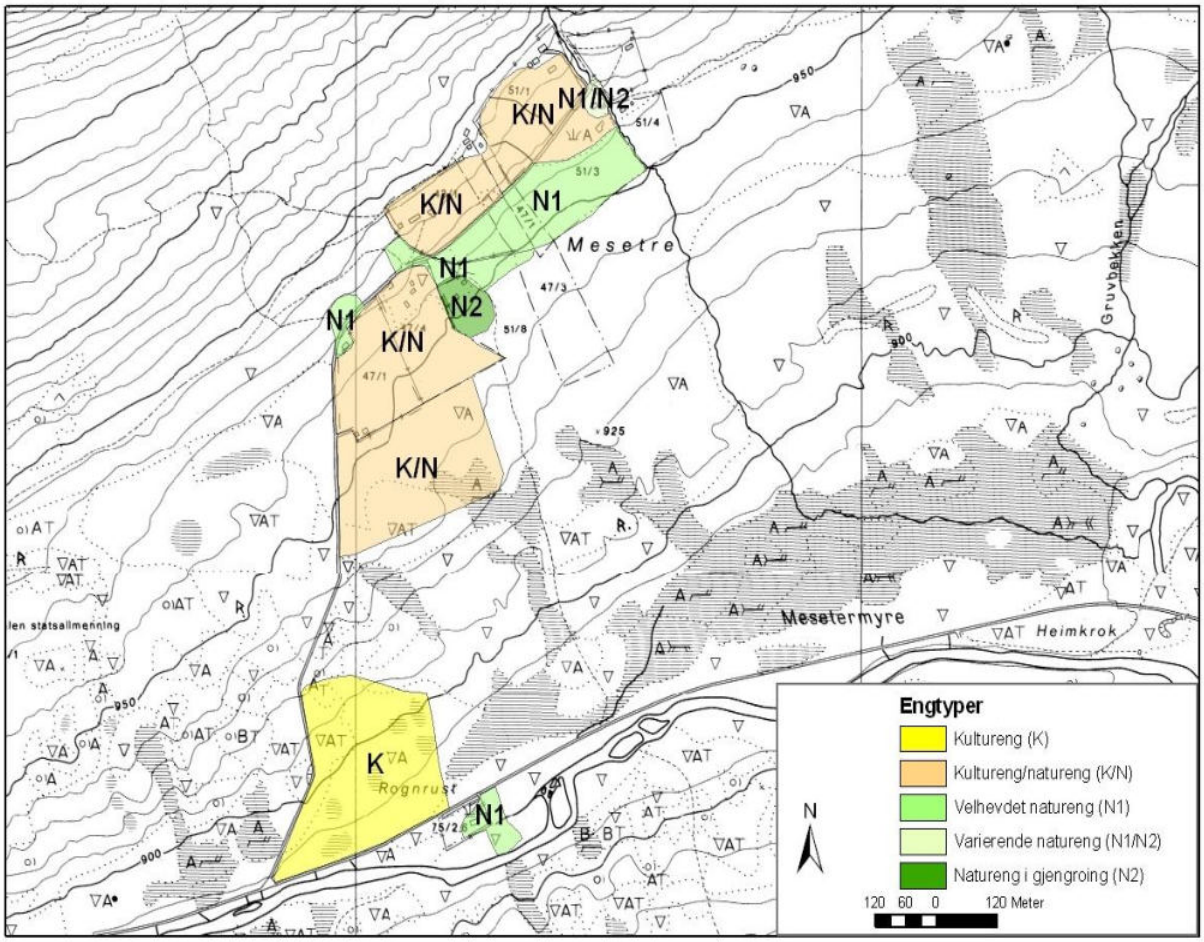

Figur 25. Engtyper i delområde 5 (Rognrust) og delområde 6 (Mesætre).

Delområde 7. Tverrbekksætre/Kirkestuen

UTM (EUREF89): NP 385 838

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype (etter dominans): Naturbeitemark (D04)

Verdi for biologisk mangfold: Viktig (B)

Undersøkt/kilde: Larsen 2005b

Kort beskrivelse/bruk: Enkeltseter som ligger på nordsida av hovedvegen mellom Tverrlisætre og Mesætre. Store nydyrkingsarealer og lite natureng. De inngjerdede arealene benyttes til grasproduksjon og etterbeites av storfe, mens det er utmarksbeite (storfe, sau, hest) utenfor.

Biologisk mangfold: Oppdyrket kultureng sentralt og i øst, naturenger (flekkmureryer og våte hararug/hårstarr/kornstarrenger) på et ekstensivt beitet område i nordvest. I dette området var det bra forekomst av bakkesøte, bittersøte, marinøkkel og fjellnøkleblom. Noe bakkesøte, bittersøte og småsøte på naturenger (mest flekkmureryer) langs elva nedenfor og vest for setra.

Rødlistearter: Bakkesøte (NT) og småsøte (NT).

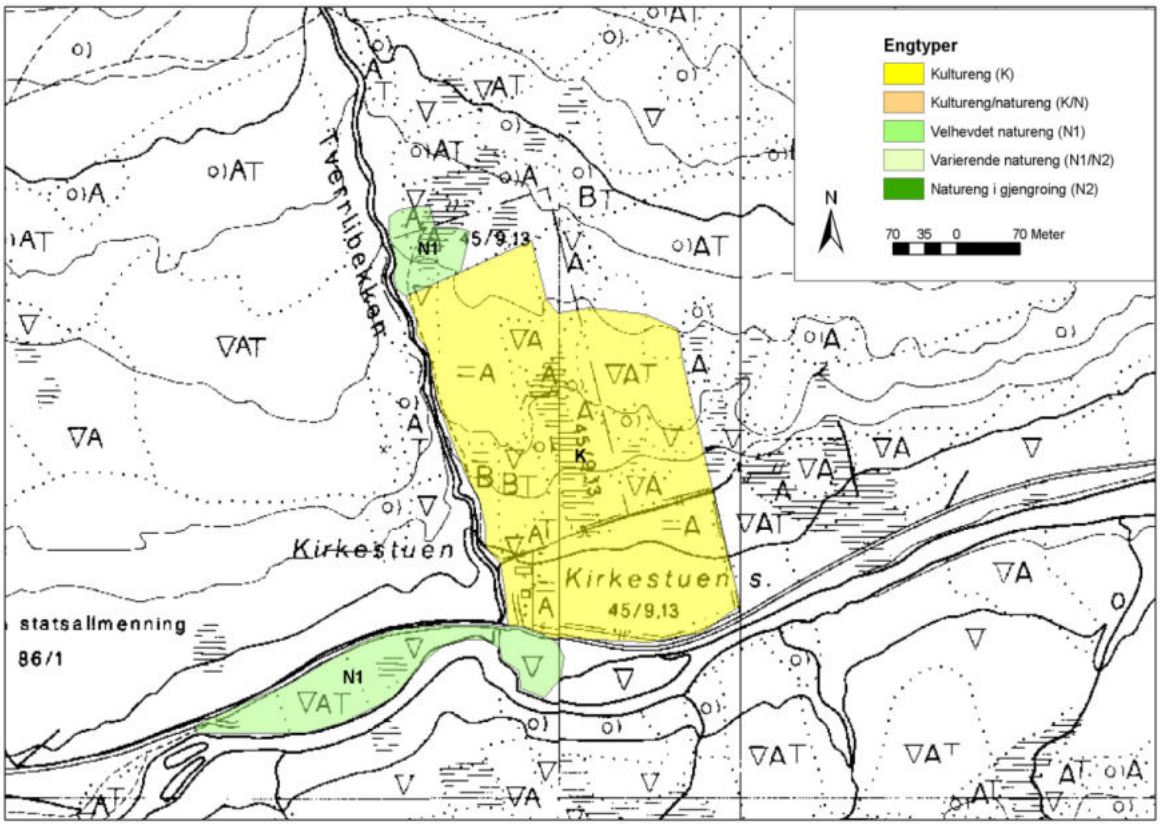

Figur 26. Engtyper i delområde 7.

Verdisetting: Liten verdi samlet som kulturlandskap pga at gamle naturenger i stor grad er forstyrret eller oppdyrket. Lokaliteten får imidlertid verdien viktig pga forekomsten av en truet vegetasjonstype og flere rødlistearter i til dels gode bestander.

Bevaringsmål:

- Arealet av naturbeitemark skal opprettholdes minst på 2009-nivå.
- Delområdet skal ha store og livskraftige populasjoner av bakkesøte, bittersøte, småsøte, marinøkkel og fjellnøkleblom.

Forslag til tiltak:

Beitetrykket utenfor kveet er godt. Kulturenga er uten verdi, utenom nordøstre hjørnet som har en tilfredsstillende skjøtsel i dag med ekstensivt beite av storfe. Noe forstyrret mark her, og det er viktig at det ikke foretas ytterligere inngrep, samt at det ikke tilleggsfores på dette arealet.

Delområde 8. Tverrliætre

UTM (EUREF89): NP 365 842

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype (etter dominans): Naturbeitemark (D04), slåtteenger (D01)

Verdi for biologisk mangfold: Svært viktig (A)

Undersøkt/kilde: Schumacher & Løkken 1981, Gaarder & Jordal 1996, Larsen 2005b

Kort beskrivelse/bruk: Et større seterkompleks som ligger på noen terrasser litt opp i den sørvendte lia et par km øst for Grimsdalshytta. Det meste av setergrenda består av oppdyrkede eller overflatedyrkede kulturengarealer. I kantene, langs setervegene og utenfor inngjerdede områder er det mindre arealer med natureng.

De fleste kveene benyttes til grasproduksjon, men andre er beite for storfe og sau. Utmarksbeite (storfe, sau, hest) utenfor inngjerdede arealer.

Biologisk mangfold: Store arealer med oppdyrkede kulturenger, men fine naturenger (kalkrike flekkmureryer mest) imellom disse; langs vegen gjennom setergrenda, i et belte sentralt mellom 37/2,4 og 37/6, i et bånd langs nesten hele nordsida av setergrenda og sør for gjerdet ved 37/7 samt helt i sørøst. Utenfor selve setergrenda er det et tørt område med kontinental tørreng i sørvest. Fine naturenger også langs vegen ut fra setergrenda i øst og på nedsida av vegen mot uteliggerbrua. Naturengene er for det meste mest flekkmureryer, men i nord en del friske partier med hårstarr-fuglestarrbeiter. Knaus med dunhavreeng og flere gode indikatorarter i sørvestre del av kulturenga på 42/1. Også enkelte kvaliteter på hyttetomter hvor deler slås.

Tørrengene langs vegen inn til setergrenda var atskillig mer artsrike i 1995 enn i 2003/2004, noe som trolig skyldes for hardt beitetrykk for denne tørkesvake engtypen. Innenfor de inngjerdede arealene i selve setergrenda derimot, har mangfoldet økt med bedre beitetrykk.

Smånøkkel er kjent fra tørreng på Tverrlisætre, mens gåsefot også er funnet i setergrenda (Schumacher & Løkken 1981).

Rødlistearter: *Entoloma cf. scabropellis* (DD), samt lillagrå rødspore (NT), tyrkerrødspore (NT), gåsefot (EN), bakkesøte (NT) og småsøte (NT).

Verdisetting: Samlet stor verdi som kulturlandskap, med verdiene nesten utelukkende knyttet til utmarksarealene. Lokaliteten får verdien svært viktig (A) både pga flere truete vegetasjonstyper og store bestander av mange rødlistearter.

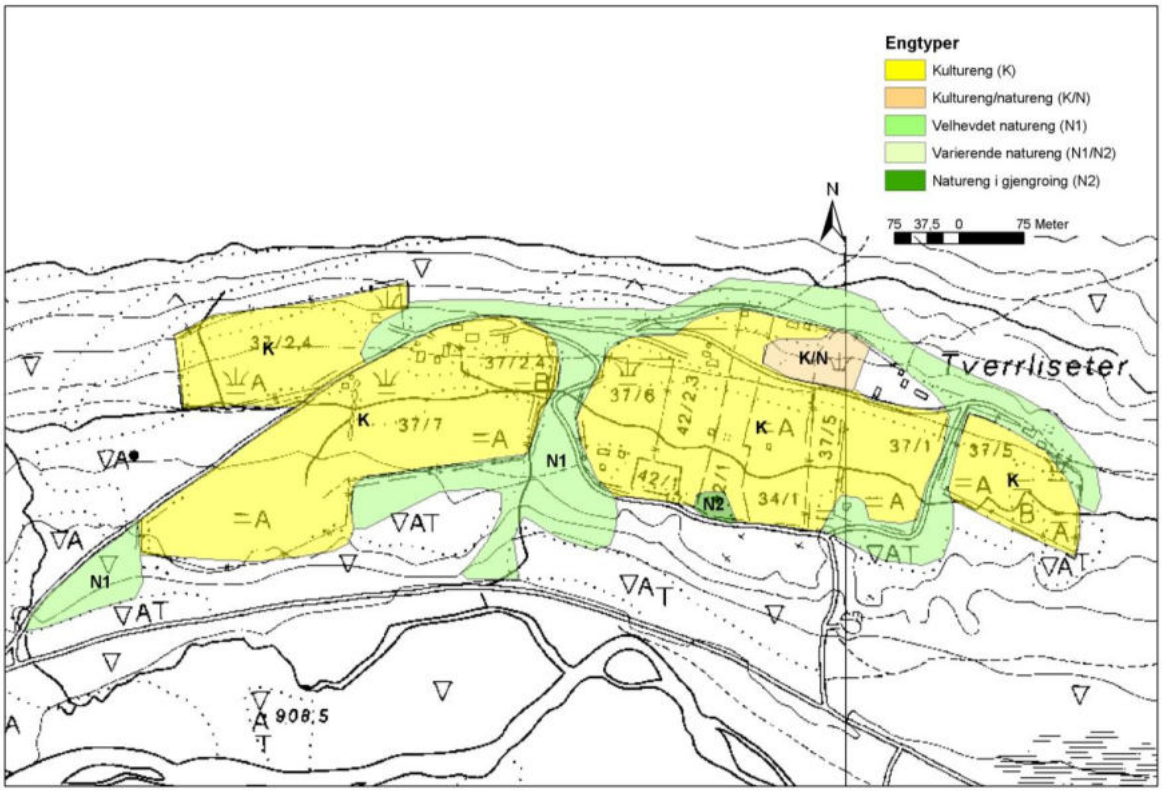

Figur 27. Engtyper i delområde 8.

Bevaringsmål:

- Arealet av naturbeitemark skal opprettholdes minst på 2009-nivå.
- Delområdet skal ha store og livskraftige populasjoner av bakkesøte, bittersøte, småsøte, marinøkkel og fjellnøkleblom, og forekomst av smånøkkel (dersom arten fortsatt finnes her).
- Dersom arten fortsatt finnes, må gåsefot sikres fortsatt eksistens, dvs. regelmessig tilførsel av husdyrmøkk på voksestedet.
- Delområdet skal ha forekomst av minst 3 rødlistede beitemarkssopp.

Forslag til tiltak:

Generelt er det godt beitetrykk på naturengene utenfor gjerdene i seterlaget. Beitetrykket på tørrenga i sørvest er for hardt, og her anbefales inngjerding og ekstensivt beite med sau eller ungdyr, eventuelt slått hvert 2-3 år. Dette vil gi mer urterike og artsrike naturenger på sikt. Dunhavreenga (med god forekomst av bittersøte, småsøte og marinøkkel) på 42/1 hadde svakt beitetrykk, men tilstrekkelig for denne naturtypen. Trolig er det ideelt med etterbeite med sau/storfe etter slått her, og dette anbefales. De to hyttetomtene mellom 37/1 og 37/5 hadde i partier fine naturenger med bl.a. bakkesøte, snøsøte og marinøkkel (de østre var best, den andre hadde kvaliteter bare i sørøst), og bør slås årlig eller hvert andre år.

Delområde 9. Tallerås/Langhaug

UTM (EUREF89): NP 344 841

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype (etter dominans): Naturbeitemark (D04)

Verdi for biologisk mangfold: Viktig (B)

Undersøkt/kilde: Larsen 2005b, felt 2009

Kort beskrivelse/bruk: Kulturenger og noe naturbeitemark på begge sider av hovedvegen øst for Tverråes utløp i Grimse. Utmarksbeite (storfe, sau og hest) utenfor kveet, grasproduksjon innenfor.

Biologisk mangfold: Oppdyrket kultureng mellom Tallerås og hovedvegen, kun med ei smal stripe med natureng mellom gjerdet og det dyrkede arealet. Her ble det funnet litt bakkesøtre og snøsøte. Fine naturenger langs hovedvegen på begge sider, samt rundt og nordvest for seterhuset på Tallerås – flekkmureryer med noe bakkesøte, bittersøte, snøsøte, småsøte, fjellnøkleblom og marinøkkel. Flekker med reinrosehei i naturengene på sørsida av vegen (Langhaug). Godt beitede arealer ned mot Grimse med bl.a. smalnøkleblom.

Rødlistearter: Bakkesøte (NT) og småsøte (NT).

Verdisetting: Artsrikt område, men små arealer med natureng. Naturverdiene finnes kun utenfor det inngjerdede arealet. Mange rødlistearter, til dels i gode bestander, gir imidlertid grunnlag for verdi B (viktig).

Bevaringsmål:

- Arealet av naturbeitemark skal opprettholdes minst på 2009-nivå.
- Delområdet skal ha livskraftige populasjoner av bakkesøte, bittersøte, småsøte, marinøkkel, fjellmarinøkkel, smalnøkleblom og fjellnøkleblom.

Forslag til tiltak:

Opprettholde godt beitetrykk på utmarksarealene.

Delområde 10. Fjellcampingen nedenfor Bjørnsgardssætre

UTM (EUREF89): NP 339 839

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype (etter dominans): Naturbeitemark (D04), kalkrike områder i fjellet

Verdi for biologisk mangfold: Viktig (B)

Undersøkt/kilde: Gaarder & Jordal 1996, Larsen 2005b

Kort beskrivelse/bruk: Elvesletter der Tverråe renner ut i Grimse, med campingplass og flere fornminner. Utmarksbeite (storfe, sau og tidvis hest), hardt beitepress.

Biologisk mangfold: Hardt beitede og tørre flekkmureryer og finnskjeggryer av sauesvingel-mogoptypen mellom hovedvegen og elva, vest for Tverråe. Reinroseheier oppetter langs Tverråe. Flere gode indikatorarter, bl.a. mye småsøte lokalt, særlig nærmest vegen på campingområdet. Forekomst av en rødlistet beitemarksopp; musserongvokssopp. Hvitsarr (EN) vokser både langs Tverråe og Grimse innenfor området.

Truete vegetasjonstyper: Små arealer med flekkmure-sauesvingeleng (VU).

Rødlistearter: Musserongvokssopp (NT), hvitstarr (EN), bakkesøte (NT) og småsøte (NT).

Verdisetting: Middels verdi som kulturlandskap og får derfor verdien viktig (B) – bl.a. pga av lokalt store bestander av nær truete kulturmarksarter.

Bevaringsmål:

- Arealet av naturbeitemark skal opprettholdes minst på 2009-nivå.
- Delområdet skal ha store og livskraftige populasjoner av hvitsatrr, bakkesøte, bittersøte, småsøte og marinøkkel.
- Delområdet skal ha forekomst av minst 1 rødlistet beitemarkssopp.

Forslag til tiltak:

Beitetrykket på naturengene blir i hardeste laget for denne naturtypen (tørr og god drenert mark). Inngjerding av campingområdet og slått av dette arealet med 1-2 års mellomrom vil gi langt frodigere og mer artsrike naturenger i dette området.

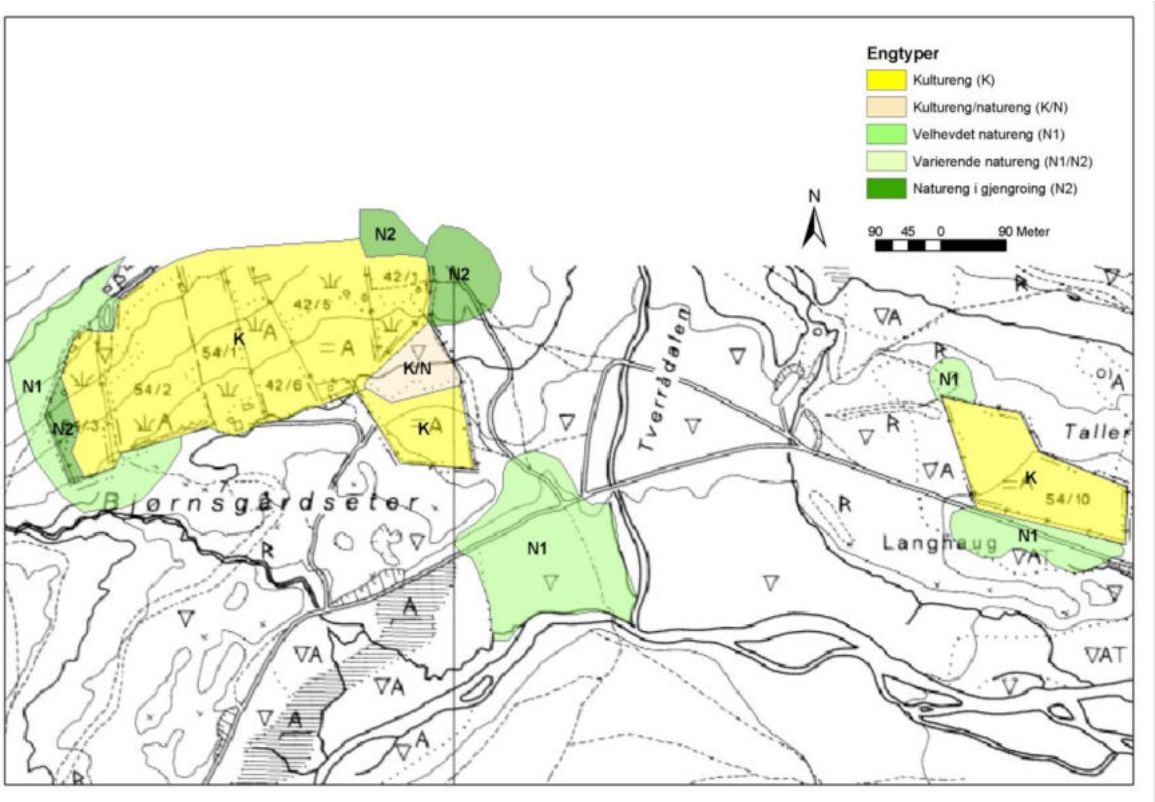

Figur 28. Engtyper i delområde 9 (Tallerås/Langhaug), delområde 10 (Fjellcampingen nedenfor Bjørngardsætre) og delområde 11 (Bjørnsgardssætre).

Delområde 11. Bjørnsgardssætre

UTM (EUREF89): NP 333 843

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype (etter dominans): Naturbeitemark (D04), slåtteenger (D01)

Verdi for biologisk mangfold: Svært viktig (A)

Undersøkt/kilde: Gaarder & Jordal 1996, Larsen 2005b, Larsen 2015

Kort beskrivelse/bruk: Stor, sørvendt setergrend sentralt i Grimsdalen med mange bruk. De sentrale delene består av oppdyrkede kulturenger med nitrofile kulturenger, og det er bare enkelte kantområder, særlig i vest, som har naturengpreg. Utenfor inngjerdede områder er det ganske store arealer med natureng.

Kulturengene gjødsles og slås og etterbeites med storfe/sau, mens områdene utenfor kveene er utmarksbeite for storfe, sau og hest. Dårlig beitetrykk på inngjerdede naturenger, godt beitetrykk på utmarksområdene.

Biologisk mangfold: Av inngjerdede områder var det bare helt i vest (vestre del av det vestligste kveet) og i nord (det midtre av de tre nordligste kveene) det var små arealer med flekkmureryer som fortsatt hadde biologiske kvaliteter, men disse var i ferd med å gro igjen pga dårlig hevd. For øvrig fine naturenger (mest flekkmureryer) med gode forekomster av kravfulle indikatorarter utenfor gjerdet i vest-nordvest og rundt og nord for Grimsdalshytta, samt på ei hyttetomt nedenfor Grimsdalshytta.

Gjengroingen av naturengene i vestre del av inngjerdet areal har ført til en utarming av mangfoldet i dette området, for øvrig ingen vesentlige endringer i mangfold mellom 1995 og 2009.

Gåsefot ble funnet på Bjørngardsætre i 1963 og gjenfunnet av Anders Often i 2010. I 2014 ble forekomsten detaljkartlagt, og tilsammen 14 delpopulasjoner ble registrert nedenfor Grimsdalshytta. Dette er landets høyestliggende forekomst, og samtidig trolig også den største.

Rødlistearter: Gåsefot (EN), samt lillagrå rødspore (NT), bakkesøte (NT) og småsøte (NT).

Verdisetting: Et meget viktig kulturlandskapsområde, men verdiene ser ut til å ha avtatt siden undersøkelsene i 1995. Lokaliteten forsvarer imidlertid fortsatt verdien svært viktig (A) pga store arealer med en truet vegetasjonstype, og gode bestander av mange rødlistearter.

Bevaringsmål:

- Arealet av naturbeitemark skal opprettholdes minst på 2009-nivå.
- Delområdet skal ha store og livskraftige populasjoner av bittersøte, bakkesøte, småsøte, marinøkkel og fjellnøkleblom, samt forekomst av fjellmarinøkkel.
- Gåsefot må sikres fortsatt eksistens gjennom jevnlig tilførsel av husdyrmøkk på voksestedene.
- Delområdet skal ha forekomst av minst én rødlistet beitemarkssopp.

Forslag til tiltak:

Naturengene i det vestligste kveet er i ferd med å gro igjen. Det beste her ville være å flytte gjerdet inn til kulturenga, slik at dette ble utmarksbeite, evt. ha vår og høstbeite på arealet. Kulturengene sentralt er uten biologisk verdi. Hele hyttetomta nedenfor Grimsdalshytta bør slås og helst etterbeites med sau. Helt i nordøst er det et område på begge sider av vegen med dårlig beitetrykk, her ville det vært ideelt med hest og sau i kombinasjon en periode for å oppnå hardt beitetrykk og bekjempelse av sølvbunke, senere vil det være tilstrekkelig med bare sau. Det samme gjelder kveet nedenfor den nevnte hyttetomta.

Delområde 12. Pondarvangen/Storberget øst

UTM (EUREF89): NP 323 815

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype (etter dominans): Naturbeitemark (D04), kalkrike områder i fjellet, rikmyr

Verdi for biologisk mangfold: Svært viktig (A)

Undersøkt/kilde: Gaarder & Jordal 1996, Larsen 2005b

Kort beskrivelse/bruk: Åpen rasteplass med sittebenker langs oversida av hovedvegen, og beitede elvesletter ned mot Grimse fra ca 1 km øst for Buåes utløp. Åpne, tørre grusrygger mellom Storberget og Bjørnsgardseter. Utmarksbeite (storfe, sau og tidvis hest).

Biologisk mangfold: På oversida av vegen ved sittebenkene er det hardt beitede og tørre flekkmureryer og småapp-følblombeiter, mens de beitede elveslettene ned mot Grimse har veksling mellom flekkmuresauesvingeleng og våtmarksvegetasjon med forekomst bla. av de sjeldne artene hvitstarr og smalnøkleblom (Gaarder & Jordal 1996). Grusryggene mellom Storberget og Bjørnsgardseter har få kulturbetingede arter (lavalpin greplynghei dominerer, reinrose ved vegen). Her ble det også funnet en del brudespore i en beitet bakkemyr.

Rødlistearter: Hvitstarr (EN), bakkesøte (NT) og småsøte (NT).

Verdisetting: Samlet et meget viktig område med mange sjeldne arter og god forekomst av mange rødlistearter, som for eksempel småsøte. Lokaliteten får derfor verdien svært viktig (A).

Bevaringsmål:

- Arealet av naturbeitemark skal opprettholdes minst på 2009-nivå.
- Delområdet skal ha store og livskraftige populasjoner av hvitstarr, bakkesøte, bittersøte, småsøte, fjellnøkleblom, smalnøkleblom og brudespore.

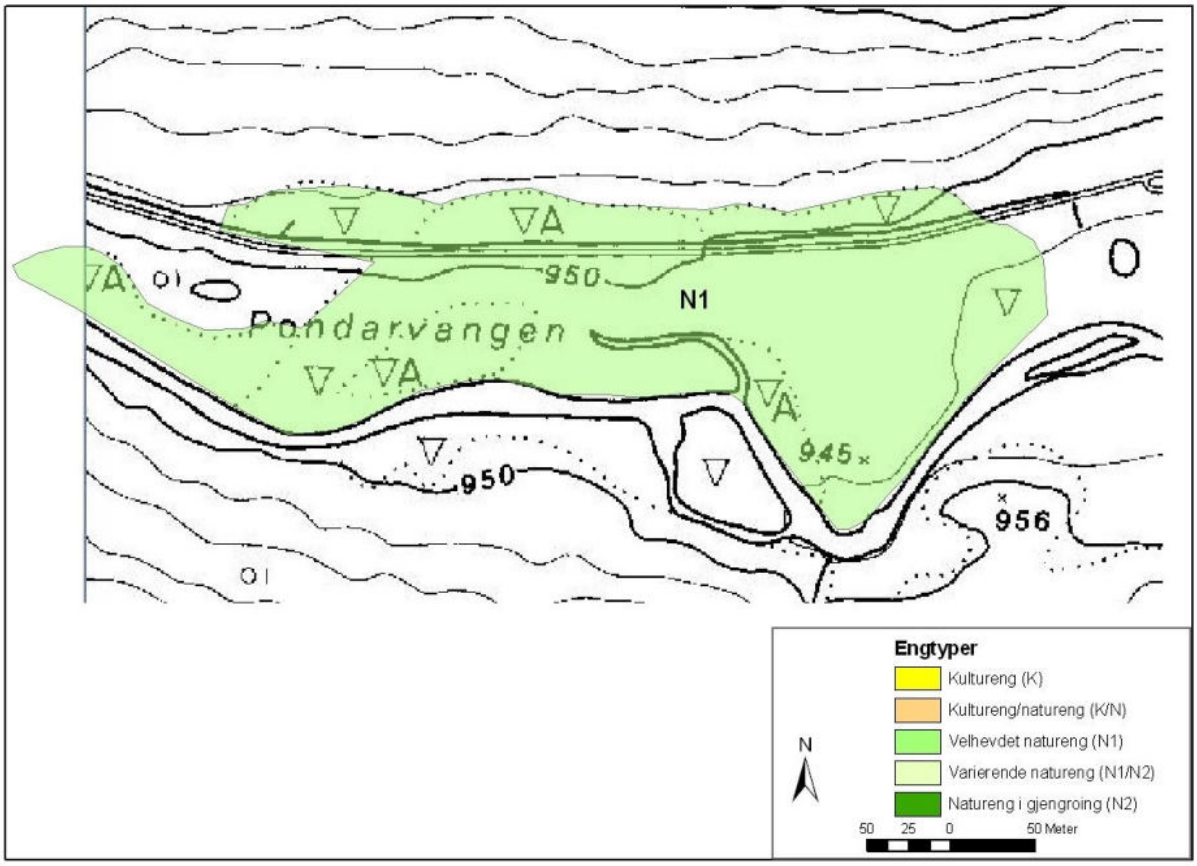

Figur 29. Engtyper i delområde 12.

Forslag til tiltak:

Ideelt sett burde arealet ved sittebenkene gjerdes inn og slås, men dette er lite realistisk. Dette ville fremmet svært artsrike naturenger her, da beitetrykket er noe hardt i dag og mange dyr samlet på et lite areal gjør at det blir en oppgjødslingseffekt. Beitetrykket på elveslettene er trolig optimalt, mens det er for lite i dalsidene til å få (tilbake) engvegetasjon.

Delområde 13. Buåes utløp

UTM (EUREF89): NP 301 813

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype: Naturbeitemark (D04)

Verdi for biologisk mangfold: Viktig (B)

Undersøkt/kilde: Schumacher & Løkken 1981, Gaarder & Jordal 1996, Larsen 2005b

Kort beskrivelse/bruk: Et lite område med naturenger mellom Buåes utløp og det krattknuste område med prøveflate R4, samt småflekker med natureng oppe ved rasteplassen og i vegkantene. Ganske artsrikt, men lite areal og liten verdi isolert sett. Utmarksbeite (storfe, sau og tidvis hest).

Biologisk mangfold: Et forholdsvis artsrikt område, med god forekomst spesielt av bittersøte, samt noe bakkesøte, snøsøte og marinøkkel. Det er funnet noe beitemarkssopp i området, bla. spissvokssopp og kremrødspore. Schumacher & Løkken (1981) nevner funn av smånøkkel fra lokaliteten. I soppdatabasen foreligger et funn av erterøyksopp fra vegkanten ved Buåi. Arealet med artsrik naturbeitemark har blitt økt noe med krattknusing de siste årene.

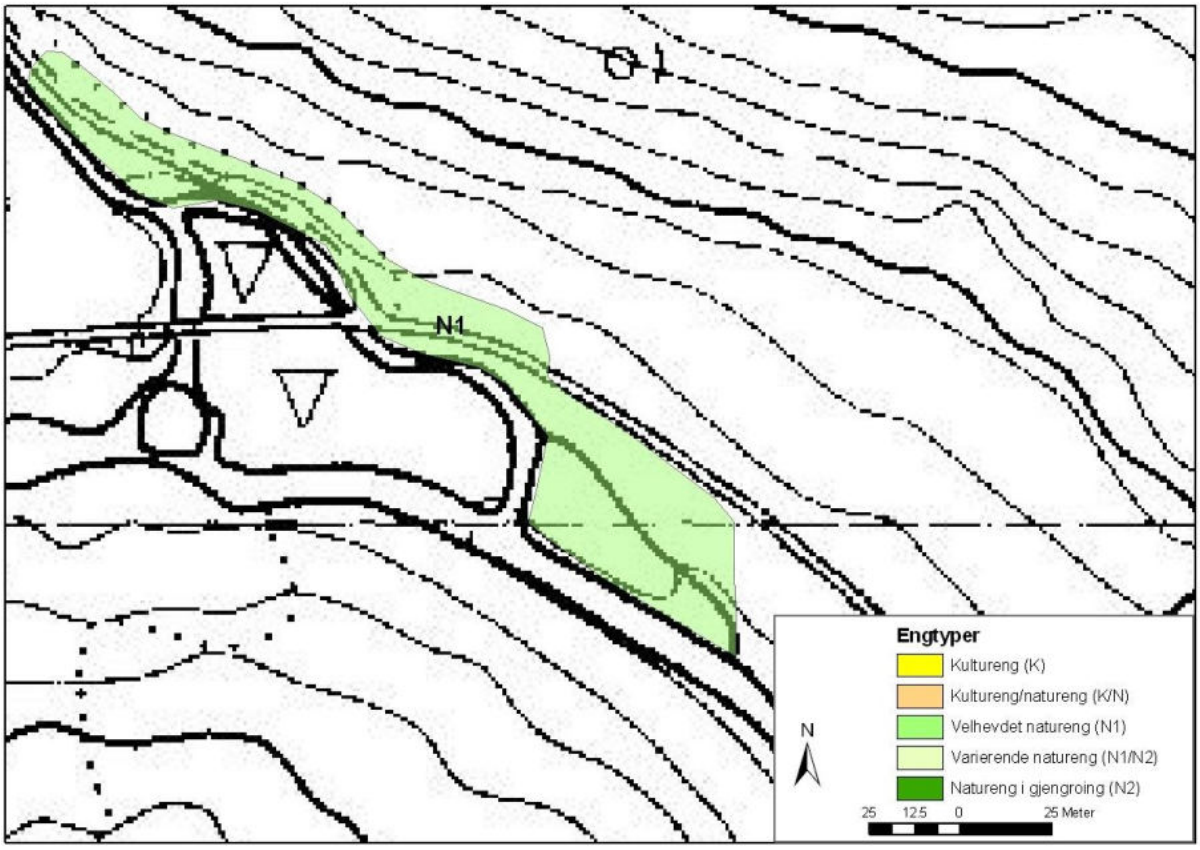

Figur 30. Engtyper i delområde 13.

Rødlistearter: Kremrødspore (EN), erterøyksopp (NT) og bakkesøte (NT).

Verdisetting: Lite areal og av liten verdi isolert sett, men forekomst av flere rødlistearter gjør at verdien blir viktig (B).

Bevaringsmål:

- Arealet av naturbeitemark skal opprettholdes minst på 2009-nivå.
- Delområdet skal ha livskraftige populasjoner av bakkesøte, bittersøte, marinøkkel og fjellnøkleblom.
- Delområdet skal ha forekomst av minst én rødlistet beitemarkssopp.

Forslag til tiltak:

Opprettholde godt beitetrykk på utmarksarealene i Grimsdalen.

Delområde 14. Bakken

UTM (EUREF89): NP 289 809

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype (etter dominans): Naturbeitemark (D04)

Verdi for biologisk mangfold: Lokalt viktig (C)

Undersøkt/kilde: Larsen 2005b

Kort beskrivelse/bruk: Et lite seterbruk på sørsida av Grimse rett øst for Verkjesætre, for øvrig det eneste kulturmarksområdet på denne sida av Grimse. Et lite kve med kultureng ved husene. Beites av sau.

Biologisk mangfold: Østre del kultureng med nitrofil vegetasjon (sølvbunkedominans), men i vestkant (vest for seterhusene) var det naturenger med noen få gode indikatorarter i kantene, bla. bakkesøte, bittersøte og marinøkkel. Fine naturenger også på nordsida av brua. Fjellgittermose og dvergsyre er funnet i våte sig nedenfor kulturmarka, og hvitstarr vokser langs Grimse her.

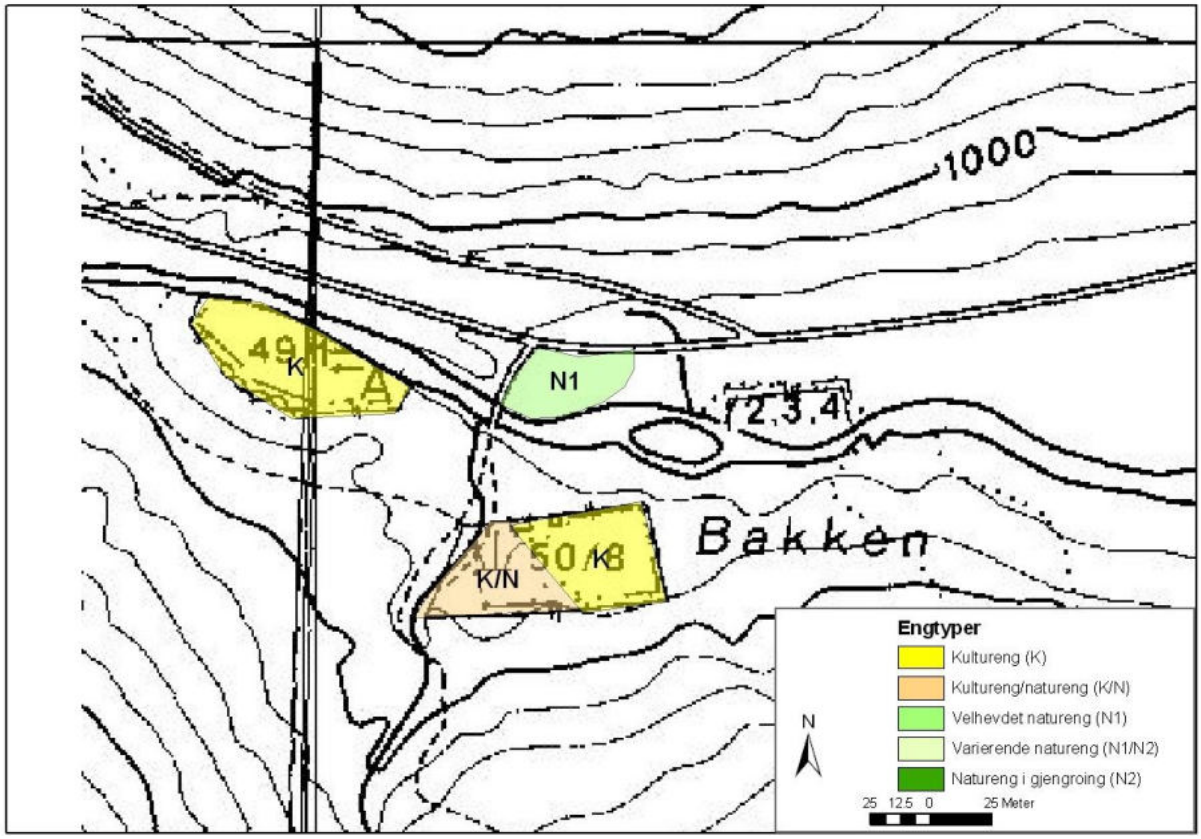

Figur 31. Engtyper i delområde 14.

Rødlistearter: Bakkesøte (NT), dvergsyre (NT) og fjellgittermose (NT).

Verdisetting: Lite areal og av forholdsvis liten betydning som kulturlandskap. Rødlisteartene sparsomme. Lokaliteten får verdien lokalt viktig (C).

Bevaringsmål:

- Arealet av naturbeitemark (70 % i de tre områdene til sammen) skal opprettholdes minst på 2009-nivå.
- Delområdet skal ha livskraftige populasjoner av bakkesøte, bittersøte og marinøkkel.
- Delområdet skal ha forekomst av minst én rødlistet beitemarkssopp.

Forslag til tiltak:

Det ville være gunstig med hest for å få ned dominans av sølvbunke og fremme naturengpreg. Dagens skjøtsel god nok for å opprettholde nåværende kvaliteter.

Delområde 15. Verkjesætre

UTM (EUREF89): NP 283 811

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype (etter dominans): Naturbeitemark (D04), slåtteenger (D01)

Verdi for biologisk mangfold: Svært viktig (A)

Undersøkt/kilde: Gaarder & Jordal 1996, Larsen 2005b

Kort beskrivelse/bruk: Den høyest beliggende setergrenda i Grimsdalen, ved Verkensåes utløp i Grimse. Ei middels stor setergrend med flere bruk, som ligger i den ganske trange dalbunnen, inntil elva og hoved-vegen. De inngjerdede områdene er delt i tre områder, atskilt av veger. Alle tre områdene har nitrofilt pregede engsamfunn, men naturbeitemark dominerer i de øvre delene.

Storfe beiter på de fleste kveene i setergrenda. Enkelte kve (særlig i nordøst) har imidlertid dårlig beitetrykk. På resten av arealet er beitetrykket godt, men i området mellom hovedvegen og gamlevegen dominerer sølvbunke store områder pga. ensidig beite med storfe og oppgjødslingseffekt.

Biologisk mangfold: Mest kultureng og natureng i kombinasjon med kultureng. Mellom hovedvegen og vegen inn på setrene er det kulturenger, men enkelte knauser har naturengpreg selv om arealet er/har vært gjødslet. Nedenfor hovedvegen er det lite areal med kultureng. Arealene ovenfor gamlevegen er de beste, med artsrike, ugjødslede naturenger (flekkmureryer) i vestre del og noe mer nitrofile naturenger i østre del. Små arealer i øst med natureng (flekkmureryer) langs vegen, og rike vegkanter med bl.a. mye bittersøte. Flågmure ble funnet her i 1952 (vest for husene).

Ingen vesentlige endringer i mangfold i perioden 1995-2004, men det kan se ut til at noe bedre beitetrykk mellom hovedvegen og gamlevegen har ført til større artsrikdom i dette området – mens inngjering av et areal nord for gamlevegen har vært negativt pga. for dårlig beitetrykk. Dette arealet var mer artsrikt som utmarksbeite (jf. Gaarder & Jordal 1996).

Lav ble ikke inventert i forbindelse med denne undersøkelsen, men gjentatte besøk av laveksperter de siste 40 årene har resultert i oppsiktsvekkende funn. De mest interessante områdene for lav ligger rundt seterhusene og vestover i den bratte, sørvendte lia. Flere arter knyttet til steppelementet vokser sammen med andre kalkkrevende arter på berg/knauser og mineraljord: kalkskjold, ru brunnever, stor steinlav, malmskjold, ruglet navlelav, skjellrosettlav, grynrosettlav, kalkrosettlav, steinrosettlav, fjellmessinglav, vanlig svovellav, *Acarospora wahlenbergii*, *Petractis hypoleuca*, *Phaeorrhiza sareptana*, *Psora globifera*, *Psora vallesiaca*, *P. rubiformis*, *Rhizoplaca chrysoleuca*, *R. subdiscrepans*, *Squamarina degelii*, *S. pachylepidea*, *Toninia aromatica*, *T. physaroides*, *T. sedifolia*, *T. squalida* og *T. verrucarioides*.

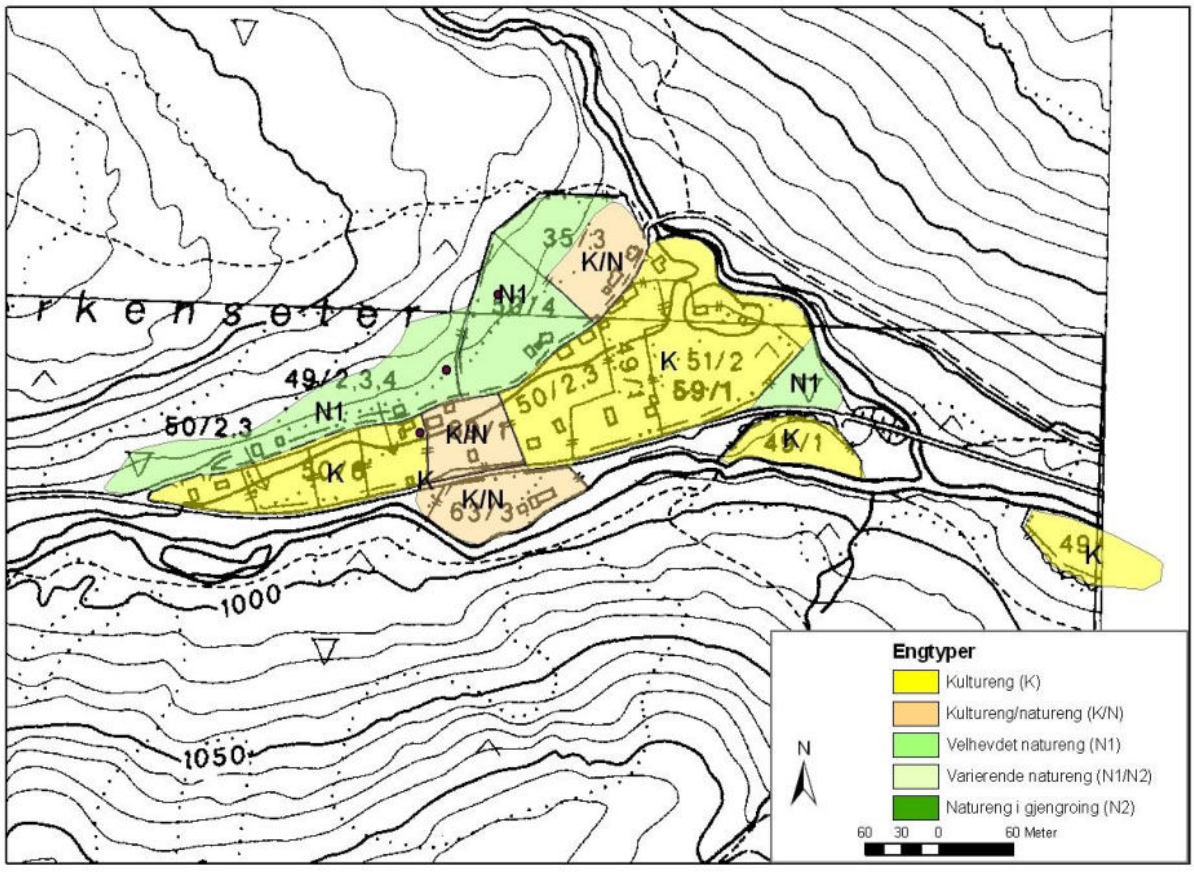

Figur 32. Engtyper i delområde 15.

Rødlistearter: *Entoloma cf. scabropellis* (DD), lillagrå rødspore (NT), lillabrun rødspore (VU), tyrkerrødspore (NT), grønn rødspore (NT), lutvokssopp (NT), kalkskjold (EN), kalkrosettlav (VU), skjellrosettlav (NT), grynrosettlav (NT), *Petractis hypoleuca* (DD), *Phaeorrhiza sareptana* (EN), *Psora vallesiaca* (EN),

Squamarina degelii (EN), *S. pachylepidea* (EN), *Toninia physaroides* (EN), flågmure (NT), bakkesøte (NT) og smånøkkel (NT).

Verdisetting: Generelt svært viktig kulturlandskapsområde med stor artsrikdom og gode forekomster av viktige indikatorarter på langvarig hevd. Den viktigste lokaliteten for beitemarkssopp i dalføret. En sentral og meget viktig lokalitet for lavarter i steppeelementet. En rekke rødlistearter, bl.a. flere sterkt truete arter. En meget klar A-lokalitet, og samlet sett den setergrenda i Grimsdalen med størst tyngde og variasjon i de biologiske verneverdiene.

Bevaringsmål:

- Arealet av naturbeitemark skal opprettholdes minst på 2009-nivå.
- Delområdet skal ha store og livskraftige populasjoner av bakkesøte, bittersøte, marinøkkel og fjellnøkleblom, samt forekomst av fjellmarinøkkel og smånøkkel (dersom arten fortsatt finnes her).
- Delområdet skal ha forekomst av minst 5 rødlistede beitemarkssopp og 10 rødlistede skorpelav.

Forslag til tiltak:

Generelt bør det satses mer på å få inn hest på setervollene, spesielt mellom hovedvegen og setervegen, og på den østligste av kveene ovenfor setervegen – for å få bukt med sølvbunkedominans. De første 2-3 årene bør dyrene holdes inngjerdet for å sikre godt beitetrykk, senere kan det som i dag holdes åpne kve. På det østligste av kveene ovenfor setervegen er beitetrykket svakt, og her bør kveet være åpent for beiting. Kveet vest for dette har hatt god hevd de siste årene, og det biologiske mangfoldet her har vært økende. På naturengene nord for setervegen i vestre deler blir beitetrykket i hardeste laget i en tørr sommer. Her ville artsmangfoldet blitt begunstiget av inngjerding og mer ekstensivt beite med for eksempel ungdyr. Geit bør ikke beite i dette området, da de kan tråkke i stykker de kalkrike bergknausene med skorpelav.

Delområde 16. Gudbrandstad/Akerjordet

UTM (EUREF89): NP 274 808

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype (etter dominans): Naturbeitemark (D04)

Verdi for biologisk mangfold: Viktig (B)

Undersøkt/kilde: Larsen 2005b

Kort beskrivelse/bruk: Akerjordet er et overflatedyrket område langs hovedvegen nedenfor Gudbrandstad, rett vest for Verkensetre. Ved Gudbrandstad er det godt hevdet naturbeitemark, både innenfor gjerdet og i lia ned mot Akerjordet. Dyr kan gå fritt inn og ut gjennom le på begge lokalitetene.

Hele arealet er i praksis utmarksbeite i og med at dyrene kan gå fritt ut og inn av le. Beitetrykket er godt på det meste av arealet, men hovedsakelig beite med storfe gjør at sølvbunka får dominere store arealer.

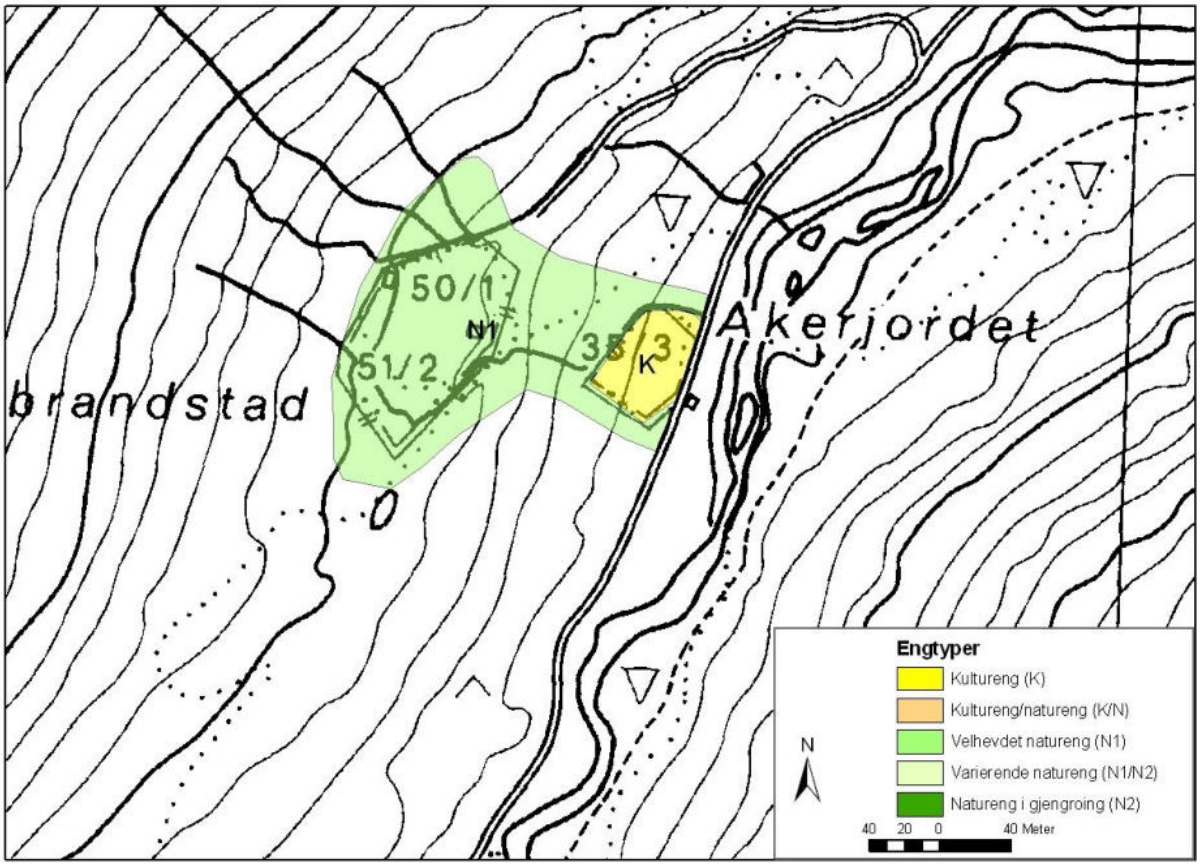

Figur 33. Engtyper i delområde 16.

Biologisk mangfold: På tross av ingen setring og lite areal er dette et ganske viktig kulturlandskapsområde med forholdsvis stort artsmangfold. Det har også et visst potensiale også for beitemarkssopp. Akerjordet har mest nitrofil vegetasjon med sølvbunkedominans, men i kantene mot vest og øst var det naturenger av flekkmuretypen med spredt forekomst av marinøkkel og fjellnøkleblom. Naturengene på Gudbrandstad var mer artsrike, selv om det også her var nitrofil vegetasjon sentralt på det inngjerdede arealet (svakt oppgjødslet). De fineste engflekkene var i ytterkantene og utenfor gjerdet mot sør, der det bla. var god forekomst av marinøkkel og fjellnøkleblom, samt mer spredt også bittersøte, snøsøte og fjellmarinøkkel (ett eks.).

Rødlistearter: Ingen.

Verdisetting: Lokaliteten får verdien viktig (B) pga. forekomst av en truet vegetasjonstype og artsrike naturenger med flere kravfullekarplanter.

Bevaringsmål:

- Arealet av naturbeitemark skal opprettholdes minst på 2009-nivå.
- Delområdet skal ha store og livskraftige populasjoner av bittersøte, marinøkkel og fjellnøkleblom, samt forekomst av fjellmarinøkkel.

Forslag til tiltak:

Opprettholde dagens skjøtsel, men spesielt på Akerjordet er det en fordel å sette på hest og holde disse inngjerdet over tid for å få bukt med sølvbunka her. For en kortere periode bør dette også gjøres ved Gudbrandstad.

Delområde 17. Elven

UTM (EUREF89): NP 266 799

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype (etter dominans): Naturbeitemark (D04)

Verdi for biologisk mangfold: Viktig (B)

Undersøkt/kilde: Larsen 2005b

Kort beskrivelse/bruk: Små arealer med beitemark nord for hovedveien, ved hytta Elven inntil Grimsdalsmyrene naturreservat og enkelte steder på elveslettene langs Grimse i reservatet. Hele arealet benyttes til utmarksbeite. Arealene utenfor gjerdet har godt beitetrykk, mens det innenfor gjerdet er gjengroingstendenser pga manglende skjøtsel.

Figur 34. Engtyper i delområde 17.

Biologisk mangfold: Nord for hovedvegen var det artsrike naturenger (flekkmureryer). Her var det også et rikt sig langs en liten bekk med mange kalkindikatorer og god forekomst av bakkesøte, fjellnøkleblom, bittersøte og snøsøte. Innenfor gjerdet mest rishei/vierkratt, noe natureng ved seterhuset med bl.a. noen eks. hver av snøsøte, bittersøte og fjellnøkleblom. Smalnøkleblom forekommer sparsomt langs Grimse i reservatet (Bryn 1999).

Rødlistearter: Bakkesøte (NT) og småsøte (NT).

Verdisetting: Liten til middels verdi som kulturlandskap, først og fremst knyttet til naturbeitemark utenfor inngjerdede arealer. Lokaliteten får verdien viktig (B) pga forekomsten av en truet vegetasjonstype og forholdsvis store bestander av mange rødlistearter.

Bevaringsmål:

- Arealet av naturbeitemark skal opprettholdes minst på 2009-nivå.
- Delområdet skal ha store og livskraftige populasjoner av bakkesøte, bittersøte, småsøte, fjellnøkleblom og smalnøkleblom.

Forslag til tiltak:

Opprettholde et godt beitetrykk på utmarksområdene, samtidig som det gjennomføres slått av naturengene innenfor gjerdet.

Delområde 18. Måsåhuset

UTM (EUREF89): NP 217 771

Hovednaturtype: Kulturlandskap

Naturtype (etter dominans): Naturbeitemark (D04)

Verdi for biologisk mangfold: Viktig (B)

Undersøkt/kilde: Gaarder & Jordal 1996, Larsen 2005b

Kort beskrivelse/bruk: Åpne beitemarker rundt hyttebebyggelsen ved Vegaskillet, på vannskillet mellom Eftansåi/Stokkbekken og Grimse/Veslegrimse. Hele arealet benyttes til utmarksbeite. Skjøtselen ser ut til å være optimal for området. Mange hyttetomter med små inngjerdede arealer.

Biologisk mangfold: Store arealer med ugjødslede naturenger rundt hyttene, mest flekkmureryer og finnskjeggryer. Gode forekomster av småsøte, bakkesøte og fjellnøkleblom, samt noe snøsøte.

Rødlistearter: Bakkesøte (NT) og småsøte (NT).

Verdisetting: Lokaliteten får verdien viktig (B) pga ganske store arealer med artsrik natureng inkludert forekomst av et par rødlistearter og en noe truet vegetasjonstype.

Bevaringsmål:

- Arealet av naturbeitemark skal opprettholdes minst på 2009-nivå.
- Delområdet skal ha store og livskraftige populasjoner av bakkesøte, småsøte, marinøkkel og fjellnøkleblom.

Forslag til tiltak:

Opprettholde et godt beitetrykk som i dag. Inngjerding rundt hyttene er negativt, men ikke kritisk pga. lite arealbeslag. Inngjerdet areal bør ikke økes.

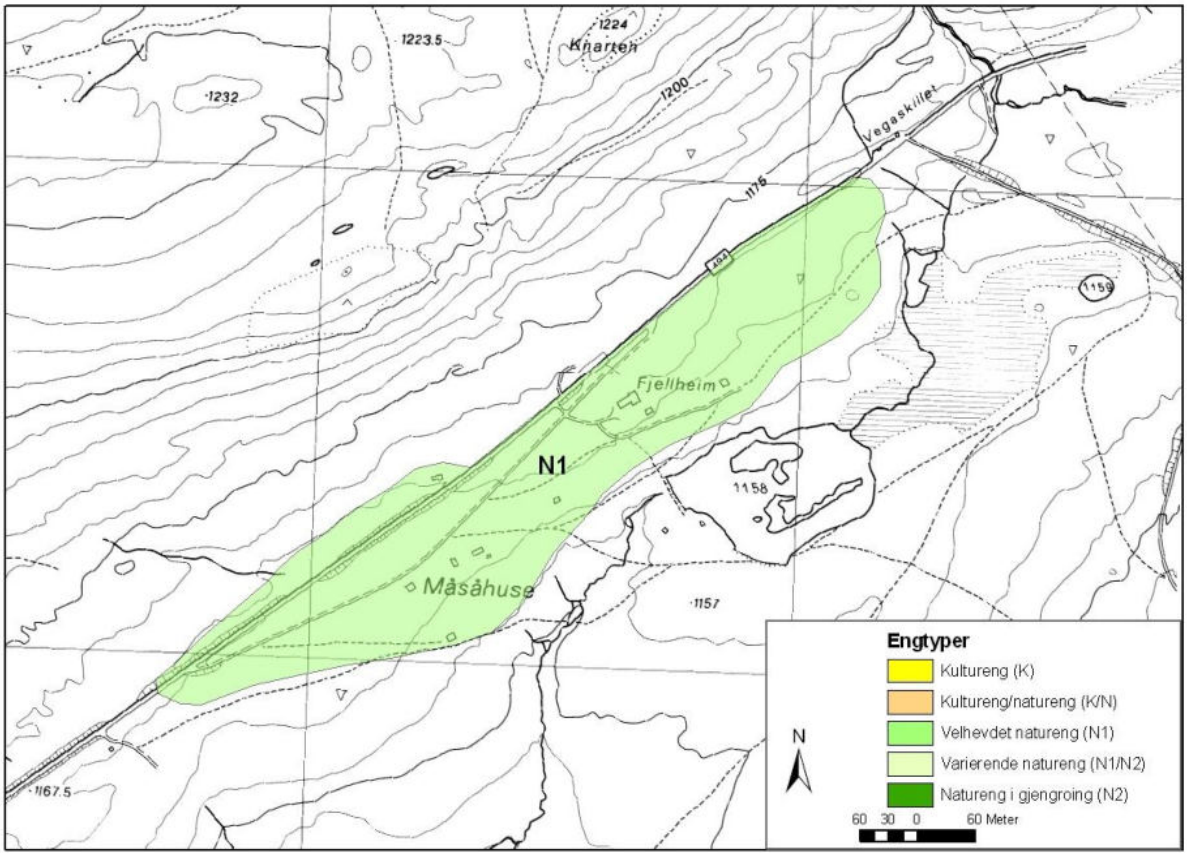

Figur 35. Engtyper i delområde 18.

6.3 Gåsefot (EN) på Bjørnsgardssætre

Forekomst av gåsefot på Bjørnsgardssætre, kartlagt sommeren 2014 (Larsen 2015).

Tabell 4. Delpopulasjoner med gåsefot (VU) registrert på Bjørnsgardssætre i 2014, sammenliknet med registreringer i 2010 (Risbøl mfl. 2011) og 2013 (Artskart). - = forekomstareal ikke oppgitt eller målt/antall individer ikke talt opp. Se figur 36 for lokalisering av funnstedene.

Delpopulasjon/ stedsangivelse	Naturtype/habitat	Fore-komst-areal	Antall indivi-der	Kommentar
1. Grimsdalshytta sør (gnr/bnr 86/1/58) 2014	Naturbeitemark/ åker-rein	-	15-20	Steinrøyser i åkerrein, delvis inne på naturbeitemark
2. Bjørnsgardssætre nord 1 (86/1/58) 2014	Gjødslet åkerholme	2 m^2	-	I liten skrent med djupere jord
3. Bjørnsgardssætre nord 2 (86/1/58)	Gjødselhauger ved utedo/gammelt fjøs og på overflatedyrket jord			Forekomst 2a i Risbøl mfl. (2011)
2010		100 m^2	-	Dominerende på til sammen 100 m^2, strekker seg 60 m mot vest fra hovedforekomsten i øst.
2013			16	
2014		80 m^2	-	Dominerende på østsida av ute-doen (16x4 m), samt på 2 m^2 sør for utedoen. Spredt på 6x4 m på nylig pløyd mark nedenfor.
4. Bjørnsgardssætre nord 3 (86/1/58) 2014	Åkerkant nedenfor setra SV for Grimsdalshytta	-	10	Står spredt langs i åkerkanten ne-denfor setertunet
5. Bjørnsgardssætre NV 1 (86/1/59)	Gjødselhauger nedenfor forfallent fjøs			Trolig en del av forekomst 2a i Ris-bøl mfl. (2011)
2010		(100 m^2)	-	Lok. 3 og 5 til sammen 100 m^2
2013			(16)	16 ind. til sammen på lok. 3 og 5
2014		40 m^2	-	Stedvis helt dominerende, to noe atskilte forekomster (6x5 m og 10 m^2)
6. Bjørnsgardssætre NV 2 (86/1/59) 2014	Inne i forfallent fjøs	-	5+	Det forfalne fjøset ovenfor lok. 5
7. Bjørnsgardssætre NV 3 (86/1/59)	Oppgjødslede arealer inne på setertun			Trolig forekomst 2b i Risbøl m.fl. (2011)
2010		16 m^2	-	
2013			0	
2014		18 m^2	-	Stedvis dominerende på 9x1-3 m
8. Bjørnsgardssætre, nordvestligste se-tra (86/1/56)	Steinmur på gammel fjøs (østvendt)			Forekomst 3 hos Risbøl mfl. (2011)
2010		-	-	"liten klatt inntil østveggen"
2013			0	
2014		2 m^2	-	Trolig 4-5 individer

Delpopulasjon/ stedsangivelse	Naturtype/habitat	Fore-komst-areal	Antall indivi-der	Kommentar
9. Bjørnsgardssætre vest 1 (86/1/59) 2014	Gamle gjødselhauger ne-denfor fjøs	55 m^2	-	Delvis dominerende i 3 noe atskilte forekomster (5x3 m, 5x2 m og 15x1-3 m)
10. Bjørnsgardssætre sentralt (86/1/58) 2014	Steinrøys på liten åker-holmen	-	3-4	Med stornesle blant rydningsstein
11. Bjørnsgardssætre SV 1 (86/1/58) 2014	Steinhelle på gjødslet eng	-	3-4	Under steinhelle på kultureng inne på kveet på 86/1/58
12. Bjørnsgardssætre SV 2 (86/1/58) 2014	Åkerholme med stein-røys	-	2-3	Står i rydningsrøys sammen med stornesle og vassarve
13. Bjørnsgardssætre SV 2 (86/1/58) 2014	Naturbeitemark	-	3-5	I rydningsrøys på knaus, sammen med stornesle
14. Bjørnsgardssætre øst (86/1/58)	Naturbeitemark/ åker-rein vest for dam			Forekomst 1b i Risbøl m.fl. (2011)
2010		30 m^2	-	"Kanskje flere tusen individer"
2013			9	Vurdert som truet av gjengroing
2014		24 m^2	-	Helt dominerende, deler av fore-komsten nylig pløyd opp. I graseng med stornesle nedenfor natureng med einer (deler av forekomsten inne på værbeite)

Sammenliknet med registreringene i 2010 var den største forekomsten på setra sørvest for Grims-dalshytta intakt med om lag samme forekomstareal (vurdert som noe større i 2014) (lokalitet 2a og 2b i Risbøl mfl. 2011, delpopulasjonene 3-5 og 7 her). Den andre store forekomsten som ble funnet i 2010, vest for dammen i kanten av værbeite ca. 150 sørøst for Grimsdalshytta, var noe redusert i areal (fra 30 m^2 til 24 m^2) pga. at en del av haugen med torv, gras og husdyrgjødsel her nylig hadde blitt pløyd opp. Delpopulasjonen på den nordvestligste setra var intakt. De to små forekomstene benevnt "ca. 150 m sørvest for Grimsdalshytta, nederst på en teig dominert av sølvbunke" i Risbøl mfl. (2011) ble ikke gjenfunnet (heller ikke i 2013), og trolig har disse blitt pløyd opp samtidig med deler av hovedforekomsten i dette området.

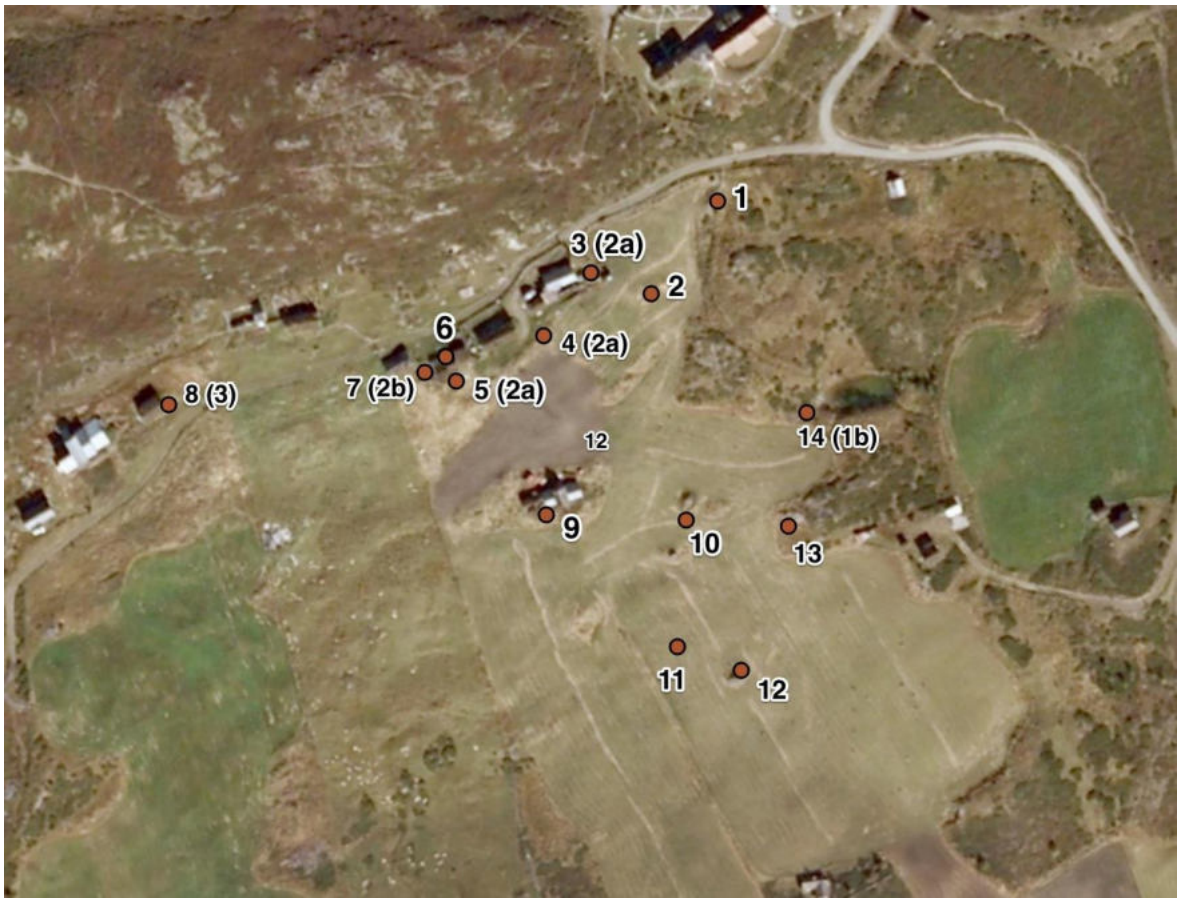

Figur 36. Delpopulasjoner av gåsefot på Bjørnsgaradssætre i Grimsdalen. Nummeringen viser til delpopulasjonsnummer i tabell 3, mens tallene i parentes henviser til nummerering i Risbøl mfl. (2011).

I alt 8 nye delpopulasjoner av gåsefot ble registrert på Bjørnsgardssætre i august 2014. De aller fleste av disse var små (2-20 individer), men forekomsten nedenfor fjøset på jordet på setra sørvest for Grimsdalshytta (9) var stor (forekomstareal på 55 m^2).

Det er svært vanskelig å telle antall individer av gåsefot i en stor forekomst. Plantene vikler seg i hverandre og har flere skudd ut fra samme rotsystem. Det mest presise målet på populasjonen i en stor forekomst er derfor forekomstareal. Men trolig er det riktig som Risbøl mfl. (2011) hevder, at det i den store forekomsten ved dammen sørøst for Grimsdalshytta består av flere tusen individer, og det samme gjelder hovedforekomsten på setra sørvest for Grimsdalshytta, mens forekomsten på sørsida av fjøset nedenfor er noe mindre. Til sammen på hele Bjørnsgardssætre dreier det seg utvilsomt om flere tusen individer, og sjekk av andre intakte forekomster i Sør-Norge tyder på at Risbøl mfl. (2011) har rett i at dette er landets største forekomst i dag. Samlet sett har det vært en liten nedgang i bestanden mellom 2010 og 2014 pga. at en del av den største forekomsten ved dammen sørvest for Grimsdalshytta og to små forekomster like ved har blitt pløyd opp.

De 6 naturtypelokalitetene som gåsefotforekomstene befinner seg innenfor er vist i figur 10. Det ble registrert relativt lite andre viktige kvaliteter på disse lokalitetene, men begge naturbeitemarkene hadde også andre viktige naturverdier. De engpregete erstatningsbiotopene er av undernaturtypen Plen og tun, der også setertun inngår. Selve gåsefotforekomstene har lite engpreg, men inntil disse var det noen steder gjengroende dunhavreeng med enkelte naturengarter. De to lokalitetene med erstatningsbiotop på berg og åpen jord (lok. 2 og 4), hadde begge delnaturtype Bygningsstrukturer i stein, som bla. omfatter steinmurer (lok. 2) og steinrøyser (lok. 4).

Figur 37. Naturtypelokaliteter med forekomst av gåsefot (VU) kartlagt på Bjørnsgardssætre i august 2014.

6.4 Eksempel på skjøtselsavtale

Skjøtselsavtale for:

xxsætre (gnr/bnr/fnr), Grimsdalen landskapsvernområde

Oppdragsgjevar

Prosjektansvarlig	Rondane-Dovre nasjonalparkstyre
Adresse	Postboks 987, 2604 Lillehammer
Kontaktperson	Eirin Berge, nasjonalparkforvaltar
Kontoradresse	xx
e-post / telefon	fmxx@fylkesmannen.no xx /xx (tlf)

Oppdragstaker

Navn	
Adresse	

Organisasjonsnummer	
e-post / telefon	

Areal

Naturtype: xx Verdi: xx

(Kart over skjøtselsområdet)

1. **Formål**
   Videreføre slått/beite/xx av arealet i vestre del, samt øke arealet med åpen naturbeitemark/slåttemark/xx forøvrig i setergrenda. Oppretthålde/øke arealet av semi-naurleg eng med ekstensiv hevd og slåttemarkpreg ut over referansetilstanden i 20xx.

   Det er utarbeidet ny skjøtselsplan for Grimsdalen landskapsvernområde (xx referanse). Når skjøtselsplan for Grimsdalen lvo har vært på høring og er endelig vedtatt i Nasjonalparkstyret, er det aktuelt å gjøre avtale om fleiårig skjøtsel.

2. **Arbeidsoppdraget:**
   Videreføre slått/beite/xx jf. skjøtselsavtale av xx.20xx.
   Slått:
   a) Slått etter blomstring i august.
   b) Graset skal tørkes på bakken minst to dager før det fjernes.
   c) Enkeltstående trær og kratt på slåttemarka skal ryddes. Av hensyn til landskapet skal enkelte trær stå igjen.
   d) Skogdekte areal omkring slåttemarka skal åpnes gradvis ved tynning. Større overstandere skal stå igjen til det er etablert ny eng.
   e) Det skal ikke kalkes eller gjødsles innenfor avgrenset naturtype.
   f) Beitedyr kan etterbeite arealet på høsten.

   Beite:
   a. Arealet skal beites ekstensivt med storfe/sau/hest/geit/xx, og avbeiting skal være jevn over hele arealet.
   b. Enkeltstående trær og kratt på beitemarka skal ryddes. Av hensyn til landskapet og skygge for dyra skal enkelte trær eller grupper av trær stå igjen.
   c. Skogdekte areal omkring slåttemarka skal åpnes gradvis ved tynning. Større overstandere skal stå igjen til det er etablert ny eng.
   d. Det skal ikke kalkes eller gjødsles innenfor avgrenset naturtype.

3. **Tidsrom**
   Avtalen gjelder for kalenderåret 20xx, med intensjon om forlenging.

4. **Rapportering og kontroll**
   Oppdragstaker skal gi en skriftleg rapport til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre v/nasjo-nalparkforvaltar, for å dokumentere gjennomførte tiltak.
   Rapporten skal sendast til fminpost@fylkesmannen.no

   Forvaltningsmyndigheten kan kreve at det blir gjennomført befaring/godkjenning, gjort av SNO-Rondane/Dovre, før godtgjøring blir utbetalt.

   Godtgjørelsen etter denne avtalen blir forvaltet i samsvar med «Reglement for økonomi-styring i staten», og Riksrevisjonen kan utføre kontroll med at godtgjøringa blir benyttet i

samsvar med denne avtalen.

5. Godtgjørelse og fakturering

Godtgjøring:

Tiltak	Mengde	Pris (kr)	Sum + mva (kr)	Sum + mva (kr)
Slått/beite/gjer-ding/xx	xx dagsverk	xx	xx	xx
Rydding	xx dagsverk	xx	xx	

Godtgjørelse etter denne avtalen blir dekt med tiltaksmidler, tildelt over statsbudsjettet til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre. Det blir derfor tatt forbehold om tilstrekkelige tildelinger til verneområdet.

Midlene vert utbetalt etterskuddsvis, etter dokumentasjon og faktura.

Fakturering:
Faktura for utført arbeid skal sendes Rondane-Dovre nasjonalparkstyre innen xx.20xx, etter at arbeidet er godkjent.

Vi ønsker elektronisk faktura. Vår elektroniske fakturaadresse er xx (vårt organisasjonsnummer). Referansenummer på faktura: xx

Dersom du/dere ikke kan fakturere elektronisk, er adresse for papirfaktura til Reinheimen nasjonalpark:
Fylkesmannen i Innlandet, ref.: xx
Fakturamottak DFØ
Postboks 4746
7468 Trondheim

6. Oppsigelse - tvister:

Eventuelle tvister mellom avtalepartene løses mellom prosjektansvarlig og oppdragstaker. Ved eventuell tvist skal avtalepartene be Fylkesmannen i fylket v/juridisk avdeling mekle.

Denne kontrakta er skrevet ut i 2 – to eksempler, der hver av partene skal ha ett eksemplar.

Dato / sted xx, xx.20xx	Dato / sted
_____	_____
xx For Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	Oppdragstaker

Miljøfaglig Utredning AS ble etablert i 1988. Firmaets hovedformål er å tilby miljøfaglig rådgivning. Virksomhetsområdet omfatter blant annet:

- Kartlegging av naturmangfold
- Konsekvensanalyser for ulike tema, blant annet: Naturmangfold, friluftsliv, reiseliv og landbruk
- Utarbeiding av forvaltningsplaner for verneområder
- Utarbeiding av kart (illustrasjonskart og GIS)
- FoU-virksomhet
- Foredragsvirksomhet

Hjemmeside: www.mfu.no

Org.nr.: 984 494 068 MVA

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre

Saksframlegg

Arkivsaksnummer: 2020/5171-2 **Saksbehandler:** Trond Stensby **Dato:** 27.05.2020

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	30/2020	10.06.2020

Høring. Regional planstrategi for Innlandet - 2020 - 2024

Innstilling fra forvalter

1.

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre mener forslaget til regional planstrategi for Innlandet gir en god beskrivelse av status, utfordringer og muligheter for ulike samfunnsektorer, med en grei oversikt og prioritering av fylkeskommunens planoppgaver i valgperioden.

2.
Gitt at 21% av det vernede areal i landet ligger i Innlandet mener nasjonalparkstyret at forvaltning av verneområdene burde vært mer synliggjort i selve planstrategien. Det gjelder særlig sammenhengen mellom

- Regionale planer og verneområdeforvaltningen, jf. bl.a. det som står i forvaltningsplanen for Rondane.
- Utvikling av et bærekraftig reiseliv og forvaltning av verneområdene.

3.
Den viktigiste regionale planen for nasjonalparkstyrets ansvarsområde er «Regional plan for Rondane Sølnkletten». Et av tiltakene her er et «*Årlig fellesmøte»* for rullering av handlingsplan i regional plan. Det er viktig at fylkeskommunen følger opp dette, og sørger for at nasjonalparkstyret blir involvert.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:	
1	innlandsstrategien-horingsdokument

Saksopplysninger

Innlandet fylkeskommune har, i brev datert 15.04.20, sendt på høring forslag til regional planstrategi for Innlandet (Innlandsstrategien). Det er satt en utvidet høringsfrist til 26.06.20.

For hver valgperiode legger Regjeringen fram nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. I forslaget til planstrategi er det vist til denne, for perioden 2019 – 2023, se ramme.

Regjeringen har synliggjort fire store utfordringer: Å skape et bærekraftig velferdssamfunn

- Å skape et økologisk bærekraftig samfunn gjennom blant annet en offensiv klimapolitikk og en forsvarlig ressursforvaltning
- Å skape et sosialt bærekraftig samfunn
- Å skape et trygt samfunn for alle.

Regjeringen har videre bestemt at FNs bærekraftamål skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer og denne gangen legges det vekt på:

- Planlegging som verktøy for helhetlig og bærekraftig utvikling
- Vekstkraftige regioner og lokalsamfunn i hele landet
- Bærekraftig areal- og transportutvikling
- Byer og tettsteder der det er godt å bo og leve.

I forslaget til regional planstrategi er det også vist til globale utfordringer:

- Klimaendringer
- Globalisering
- Teknologiutvikling
- Urbanisering
- Aldrende befolkning
- Ressursknapphet

Planstrategien skal bygge på et oppdatert kunnskapsgrunnlag. Kunnskapsgrunnlaget for forslaget er å finne på:

https://innlandetfylke.no/politikk/du-kan-pavirke/horinger/horing-om-innlandsstrategien.19317.aspx

I vedlegget *«Vi bygger Innlandet Kunnskapsgrunnlag for Innlandsstrategien 2020-2024 – Langversjon»* står det bl.a.:

«Vernet natur

2.1.6. Vernet areal

Hovedmålet med å verne natur er å ta vare på hele variasjonen av naturtyper og landskap i Norge. Innlandet har store naturområder og størst andel vernet natur i landet. De viktigste naturvernområdene er nasjonalpark, landskapsvernområde og naturreservat.

11 Nasjonalparker, 21 landskapsvernområder og X naturreservater ligger helt eller delvis i Innlandet. Areal av verneområdene i forhold til totalt fylkesareal er vist figuren under. 21% av totalt vernet areal i landet ligger i Innlandet

Nasjonalparker: Jotunheimen, Rondane, Dovre, Langsua, Dovrefjell-Sunndalsfjella, Reinheimen, Breheimen, Fulufjellet, Gutulia, Femundsmarka og Forollhogna»

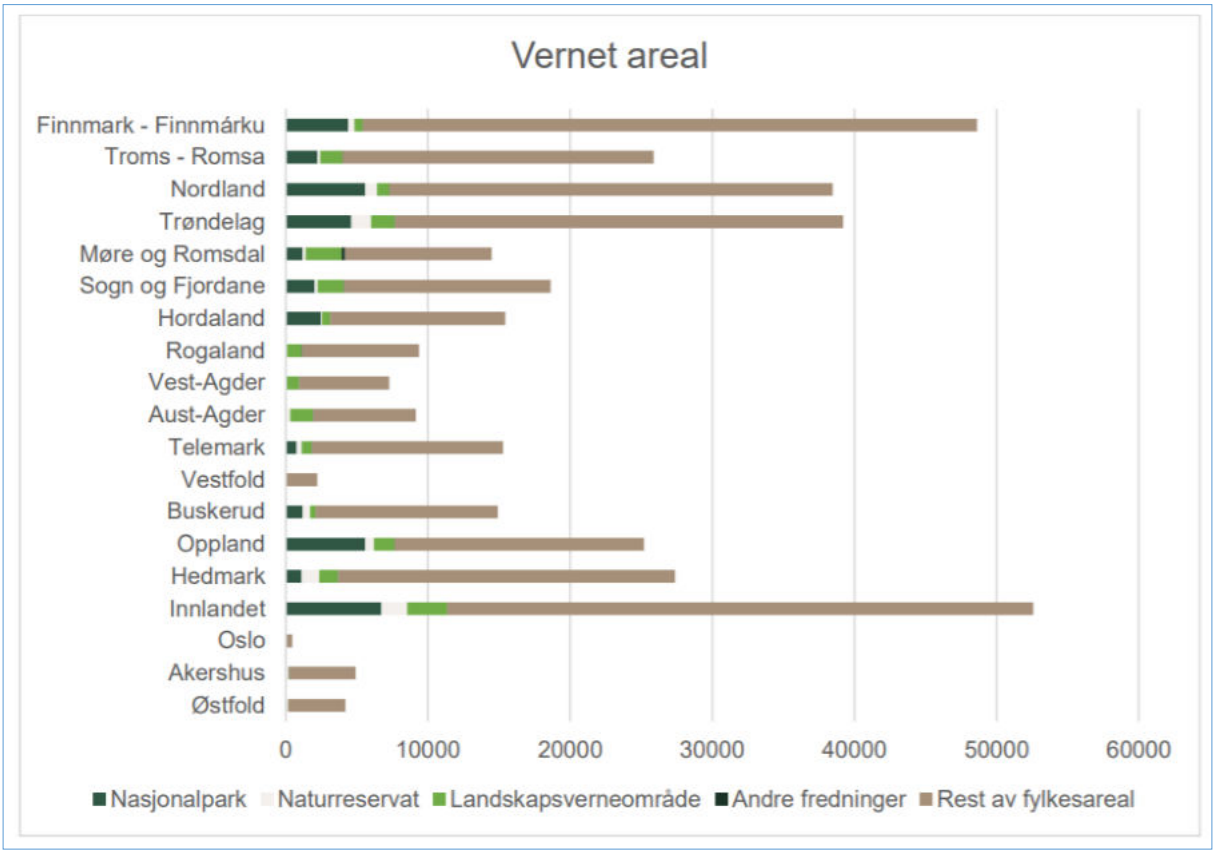

«Fra midten av 1800-tallet ble fjellet gradvis et populært turistmål. Vitenskapsfolk, kunstnere og noen norske og engelske turister var de første som fikk øynene opp for verdiene her. DNT ble stiftet i 1868, og Jotunheimen, Rondane og Dovrefjell ble viktige områder for foreningen. Bevaring og vern av norsk natur har lange tradisjoner i Innlandet. Rondane nasjonalpark, opprettet i 1962, er den første i sitt slag i landet. Nasjonalparker og landskapsvernområder har samlet sett sikret enorme verdier knyttet til natur- og kulturarven. Disse verdiene er også viktige deler av opplevelsesgrunnlaget for reiselivet som i dag står sentralt i utnyttelsen av ressursgrunnlaget i Innlandet.»

I kunnskapsgrunnlaget er det også vist til:

«3.3.1. Villreinfjellet Rondane som verdiskaper, prosjekt ut 2020

"Villreinfjellet som verdiskaper" er et program fra Klima- og miljødepartementet med formål å stimulere til bred verdiskaping knyttet til de ti nasjonale villreinområdene, særlig innrettet mot ulike deler av reiselivet. Programmet skal bidra til en god gjennomføring av de regionale planene, og til å utvikle og spre kunnskap om villreinen og villreinfjellet til ulike målgrupper. Delprosjekt: Flytting av Gråhøgdbu, Gjennomføring og oppfølging av mulighetsstudie for Mysusæter/Spranget. Kontrollregistrering av arkeologiske kulturminner i Rondane med randområder Prosjektet har som mål å øke den brede verdiskapinga i områder tilknyttet Rondane villreinområde.»

Forslaget til regional planstrategi er lagt ved saken.

Visjonen for planstrategien er *«Innlandet – eventyrlige muligheter»*, med følgende **satsingsområder**:

- Innbyggere
- Innovasjon
- Inkludering
- Infrastruktur.

Det er nedfelt **langsiktige utviklingsmål**:

- Bærekraftig ressursforvaltning som gir utvikling og nye arbeidsplasser
- Levende lokalsamfunn med bærekraftige byer, tettsteder og bygder
- At aktører i fylket vårt får større nasjonal betydning og synlighet.

Det er foreslått **visjoner for de ulike satsingsområdene:**

Visjon for innbyggere
Det skal være godt å bo, leve, jobbe og utdanne seg i Innlandet. Vi ønsker at flere skal flytte hit og tilbringe tid i fylket vårt.

Visjon for innovasjon
Vi skal ha vilje til utvikling, og skal alltid lete etter bedre løsninger. Innovasjon, både i offentlig og privat sektor, skaper nye arbeidsplasser.

Visjon for inkludering
Vi skal bygge det inkluderende Innlandet og feire mangfoldet. Alle skal kjenne tilhørighet og trygghet.

Visjon for infrastruktur
Vi må sikre grønn mobilitet, nye møteplasser og tilgjengelighet i et vidstrakt fylke. Derfor investerer vi i veg, kollektivtrafikk og digital infrastruktur.

Forslaget til regional planstrategi har et **eget kapittel om poltikkutvikling for by og bygd**. Her er det bl.a. tatt opp:

- Menneskene er, sammen med naturgitte fortrinn, de viktigste ressursene Innlandet har. Innlandet er både by og bygd, og vi skal bidra til at hele fylket utvikles på en god måte.
- Næringsutvikling er kjernen i å bygge Innlandet, og det er viktig å oppmuntre og støtte bedrifter og gründere som vil investere i nye arbeidsplasser. Naturressursene og bioøkonomien gir enorme muligheter for verdiskaping og økt sysselsetting. Innlandet er Norges grønne lunger og matfat, og fylket vårt har derfor forutsetninger for å ta en nasjonal lederrolle innen det grønne skiftet.
- Ønsket langsiktig utvikling
    - …
    - et innland hvor kulturarven og -landskapet ivaretas for å bygge felles identitet og tilhørighet. Alle kjenner til historien og verner om felles goder og verdier.
    - …
    - et innland som er attraktivt for deltidsinnbyggere og turister. Innlandet forvalter tilbudet av natur, kultur og opplevelser med økonomisk, sosial og økologisk bærekraft til det beste for alle som oppholder seg i området.
    - et grønt innland som leter etter løsninger for en bærekraftig framtid. Innlandssamfunnet reduserer sine utslipp av klimagasser. Skogen er Innlandets

grønne gull, som forvaltes på naturens premisser. Naturen ivaretas og har god vann- og luftkvalitet. …
    - …

- et innland hvor alle våre innbyggere har god og bærekraftig tilgang til natur og friluftsliv. Befolkningen er mer fysisk aktive enn tidligere. Det drives et aktivt folkehelsearbeid som sikrer god livskvalitet.

Eksisterende regionale planer som kan berøre nasjonalparkstyret sitt forvaltningsansvar er:

Regional plan for Rondane – Sølnkletten felles Hedmark og Oppland)	2013-
Regional plan for opplevelsesnæringer (Hedmark)	2012-2019
Ulike regionale vassdragsplaner	

Det er foreslått å utarbeide følgende **nye planer** i valgperioden:

- Regional plan for samfunnssikkerhet, klimatilpasning og robust infrastruktur
- Regional plan for det inkluderende Innlandet
- Regional plan for klima, miljø og arealbruk
- Regional plan for innovasjon, verdiskaping og kompetanse.

Hjemmelsgrunnlag

Delegering

Miljøverndepartementet har i brev av 9. mars 2011 delegert forvaltningsmyndigheten for verneområdene til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre i medhold av naturmangfoldloven § 62, jf. § 77.

I brev av 6. juni 2013 fra Miljøverndepartementet ble forvaltningsmyndigheten for Hemmeldalen naturreservat også delegert til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre.

Vedtekter for nasjonalparkstyre
8. STYRETS OPPGAVER
Medlemmene av styret skal forvalte verneområdene i samsvar med internasjonale forpliktelser, naturmangfoldloven og verneforskriftene for det enkelte verneområde. …

Plan- og bygningsloven

Fylkeskommunene skal, ifølge plan- og bygningsloven utarbeide ny regional planstrategi innen ett år etter at nytt fylkesting har tiltrådt, jf. plan- og bygningsloven § 7-1. Formålet med regional planstrategi er å avklare behovet for, og foreslå, regionale planer. Planstrategien skal inneholde en oversikt over hvordan de prioriterte planoppgavene skal følges opp. Den skal beskrive hvilke planformer som bør benyttes, om det skal utarbeides en plan for hele fylket eller planer for bestemte områder eller formål.

Forvaltningsplanen for de store venreområdene i Rondane

s. 11

En forvaltningsplan skal kun definere rammene for bruken, skjøtselen og tilretteleggingen i verneområdene. Å belyse mulighetene for næringsutvikling er ikke et formål. Det er også viktig å skille mellom forvaltningsplanen og fylkesdelplanen for Rondane. Fylkesdelplanen gir retningslinjer til myndighetenes behandling etter plan- og bygningsloven i villreinens leveområder og tilgrensende areal, og omfatter således et større areal enn de aktuelle verneområdene. Det er igangsatt en revisjon av dagens fylkesdelplanen for Rondane fra år 2000. Ansvarlig for arbeidet er fylkeskommunene i Oppland og Hedmark.

s.12

Fylkesdelplan Rondane dekker et areal som går ut over de områdene som er vernet etter naturvernloven. Fylkesdelplanen vil derfor utfylle verneplanen for Rondane. Fylkesdelplanen er retningsgivende for den kommunale, fylkeskommunale og statlige forvaltningen etter plan- og bygningsloven. Samtidig er verneforskriftene for verneområdene i Rondane/Dovre overordnet retningslinjene i fylkesdelplanen. Forvaltningsplanen vil imidlertid ikke legge opp til aktivitet som strider med rådene i fylkesdelplanen.

Vurdering

Nasjonalparkstyret bør avgrense sin uttale til å gjelde forhold som kan berøre forvaltningen av verneområdene , jf. vedtektene for nasjonalparkstyret.

Forslag til regional planstrategi for Innlandet er et dokument som omhandler status, utfordringer og muligheter på alle samfunnsektorer. Målet med planstrategien er å gi en oversikt og prioritering av fylkeskommunens planoppgaver i valgperioden. Sett i lys av dette synes nasjonalparkforvalteren at verneområdene har fått en grei omtale i kunnskapsgrunnlaget for planstrategien.

Gitt at 21% av det vernede arealet i landet ligger i Innlandet mener nasjonalparkforvalteren at forvaltning av verneområdene burde vært mer synliggjort i selve planstrategien. Det gjelder særlig sammenhengen mellom

- Regionale planer og verneområdeforvaltningen, jf. bl.a. det som står i forvaltningsplanen for Rondane.
- Utvikling av et bærekraftig reiseliv og forvaltning av verneområdene.

Det siste kulepunktet er viktig fordi Innlandet (etter Oslo) er fylket med flest gjestedøgn i 2019 (https://www.nhoreiseliv.no/tall-og-fakta/). Nasjonalparkene er viktige attraksjoner og reisemål for turister som kommer til Innlandet.

Det foreligger mye kunnskap om villrein og ferdsel i Rondane nasjonalpark. Besøksstrategien for Rondane nasjonalpark ble vedtatt av styret i 2015 og tilsvarende strategi for Dovre nasjoanalpark er underveis. Besøkstrategi er en plan for hvordan nasjonalparkstyret vil gjennomføre besøksforvaltning for parken, dvs hvordan legge til rette for og styre bruken i en nasjonalpark slik at opplevelsen for de besøkende og den lokale verdiskapingen blir størst mulig, forståelsen for vernet økes og verneverdiene ivaretas. Selv om besøkstrategien ikke er en reiselivsstrategi vurderes den å være relevant i reiselivssammenheng for fylket.

Den vedtatte besøkstrategien for Rondane viser til at den største utfordringen i nasjonalparken opplagt er knyttet til vår bruk av nasjonalparken i de områder og til de tider hvor villreinen bruker eller kunne brukt de samme områdene. Videre står i det besøksstrategien: *«Nasjonalparkstyret mener derfor at det ikke er noe mål å øke antall*

besøkende i de sentrale og de mest sårbare delene av Rondane, men heller legge til rette for økt besøk i utkanten av og utenfor nasjonalparken der potensiale for verdiskapning er størst.»

Det vises også til kartfortellinger om Rondane http://server.villrein.no/fokus/rn/ der forskere som i mange år har jobbet med villrein og ferdsel både i Rondane og andre steder, skriver:

«I reiselivssammenheng framstår Rondane som et vilt og vakkert fjellområde med flott natur og spektakulære landskap. De besøkende søker disse verdiene og økoturisme, kultur og kortreist mat har blitt viktige begreper i merkevarebygging. For aktørene i reiselivsnæringen bør det derfor være et stort tankekors og grunn til bekymring at en fortsatt økning i bruken av dette utsatte fjellområde uomtvistelig vil bidra til å uthule og forringe de samme naturverdiene som nasjonalparken, reiselivsnæring og andre aktører markedsfører. Det må jobbes for felles løsninger og en alternativ utvikling som bedrer forholdene for både folk og dyr.»

Den viktigiste regionale planen for nasjonalparkstyrets ansvarsområde er «Regional plan for Rondane Sølnkletten». Planen er fra 2013. Sett i et 10-års perspektiv er det neppe behov for rullering av planen i denne perioden. I den regionale planen står det bl.a.:
«Årlig fellesmøte
Det holdes årlig et fellesmøte i god tid før fylkestinget vedtar rullering av handlingsplan i regional plan, hvor alle aktører i planområdet inviteres. Stormøtet får en gjennomgang av iverksatte tiltak siste år og gir innspill til styret om tiltak og prioriteringer i handlingsplanen.»

Det er viktig at fylkeskommunen følger opp dette, og sørger for at nasjonalparkstyret blir involvert.

HØRING
frist 30. april 2020

Innlandsstrategien

Regional planstrategi for Innlandet 2020-2024

Innhold

1. Forord ved fylkesordfører Even Aleksander Hagen 3

2. Innlandet- eventyrlige muligheter..... 4

Langsiktige utviklingsmål.....4

3. Regional planstrategi 5

Nasjonale forventninger .....

FNs bærekraftsmål.....

4. Satsingsområder 8

Visjon for innbyggere.....

Visjon for innovasjon .....

Visjon for inkludering.....

Visjon for infrastruktur.....

Globale trender.....10

5. Politikkutvikling for by og bygd- Innlandets muligheter 13

Ønsket langsiktig utvikling 13

6. Forslag til nye regionale planer 15

Samordning av eksisterende planer / strategier 16

1. Forord

Ved fylkesordfører Even Aleksander Hagen

(Tekst kommer i endelig plandokument, juni 2020)

2. Innlandet- eventyrlige muligheter

Vi har høye ambisjoner for Innlandet. Sammen skal vi utvikle hele fylket gjennom tiltak som passer godt for både by og bygd. Et mangfoldig fylke krever ulike løsninger, og vi må derfor sikre en tilstedeværelse og utvikling i hele Innlandet. Det framtidige Innlandet formes i dag, av oss som bor og virker her. Til grunn for arbeidet legger vi FNs bærekraftmål.

Gjennom Innlandsstrategien prioriterer fylkestinget de største, mest komplekse og viktigste utfordringene, som må løses med regionale planer som virkemiddel. Dette er forankret gjennom en bred involvering av innlandssamfunnet.

Visjonen for Innlandet bærer i seg vår felles historie, og peker samtidig på mulighetene som det nye fylket har: ***Innlandet – eventyrlige muligheter***
Et fylke med sterke røtter og store drømmer, med en ledende posisjon innen teknologi, industri, landbruk og reiseliv

Sammen med denne visjonen ble det vedtatt fire satsingsområder.
Disse beskriver hvordan vi skal realisere de eventyrlige mulighetene og ta nye posisjoner. Satsingsområdene skal danne et godt grunnlag for mer tverrfaglig samarbeid og helhetlig politikkutforming:

Innbyggere – Innovasjon – Inkludering – Infrastruktur

Innlandet fylkeskommune skal ha hendene på rattet og foten på gasspedalen. Nå skal vi gjennom samarbeid jobbe for å realisere de eventyrlige mulighetene vi har sammen.

Langsiktige utviklingsmål

Innlandsstrategien skal peke retning for framtida. Det er helt avgjørende at vi i det nye Innlandet forstår våre utfordringer og at vi evner å realisere mulighetene våre. Vårt felles prosjekt er å bygge Innlandet, og da må vi starte med å legge en strategi for hvor vi skal og hvordan vi kommer dit. Enighet om langsiktige utviklingsmål og målrettet arbeid er viktige forutsetninger for å lykkes.

Vi i Innlandet vil jobbe for:

- Bærekraftig ressursforvaltning som gir utvikling og nye arbeidsplasser
- Levende lokalsamfunn med bærekraftige byer, tettsteder og bygder
- At aktører i fylket vårt får større nasjonal betydning og synlighet

3. Regional planstrategi

Fylkeskommunene skal, ifølge plan- og bygningsloven (pbl.) utarbeide ny regional planstrategi innen ett år etter at nytt fylkesting har tiltrådt (pbl. § 7-1). Formålet med regional planstrategi er å avklare behovet for, og foreslå, regionale planer. Med utgangspunkt i fylkets utfordringer og muligheter vurderes og tas det stilling til langsiktige utviklingsmål og hvilke spørsmål som skal prioriteres gjennom videre regional planlegging.

Regional planstrategi gir mulighet for å se utfordringer og muligheter på tvers av kommunegrenser, forvaltningsnivåer og sektorer. En god prosess er vesentlig, og det må skapes arenaer hvor mange aktører kan møtes for å drøfte hovedutfordringene i regionen, og sammen komme frem til hva som bør prioriteres. Regional planstrategi er et verktøy for langsiktig planlegging på fylkesnivå.

Planstrategien skal inneholde en oversikt over hvordan de prioriterte planoppgavene skal følges opp. Den skal beskrive hvilke planformer som bør benyttes, om det skal utarbeides en plan for hele fylket eller planer for bestemte områder eller formål.

Nasjonale forventninger

Regjeringen legger hvert fjerde år fram nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for å fremme en bærekraftig utvikling i hele landet. De nasjonale forventningene skal følges opp i fylkeskommunenes og kommunenes arbeid med planstrategier og planer, og legges til grunn for statlige myndigheters medvirkning i planleggingen. Forventningene synliggjør mål, oppgaver og interesser som regjeringen forventer at fylkeskommunene og kommunene legger vekt på for å bidra til nasjonal politikk. Disse avveies videre gjennom regionalpolitiske vurderinger og videreføres til helhetsløsninger

Våren 2019 kom det nye nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. I dokumentet synliggjør regjeringen fire store utfordringer:

- Å skape et bærekraftig velferdssamfunn
- Å skape et økologisk bærekraftig samfunn gjennom blant annet en offensiv klimapolitikk og en forsvarlig ressursforvaltning
- Å skape et sosialt bærekraftig samfunn
- Å skape et trygt samfunn for alle

Regjeringen har bestemt at FNs bærekraftamål skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer og denne gangen legges det vekt på:

- Planlegging som verktøy for helhetlig og bærekraftig utvikling
- Vekstkraftige regioner og lokalsamfunn i hele landet
- Bærekraftig areal- og transportutvikling
- Byer og tettsteder der det er godt å bo og leve

FNs bærekraftsmål

Fylkestinget for Innlandet vedtok at FNs bærekraftsmål legges til grunn for utarbeidelse av Innlandsstrategien. Dette er i samsvar med signaler i de nasjonale forventingene.

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Det er utarbeidet globale mål som gjelder for alle medlemsland i FN.

Bærekraftmålene ser miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng og det blir viktig å finne en god balanse mellom mennesker, miljø og økonomi. De tre bærekraftperspektivene henger sammen og er avhengig av hverandre. Figuren synliggjør at klima og miljø er grunnleggende for både økonomi og mennesker.

Å arbeide med bærekraftig utvikling er et stort og sammensatt tema, som skal implementeres i ulike planer og strategier. Arbeidet må ha et tydelig politisk eierskap og en god forankring og samarbeidsklima med innlandssamfunnet
Flere av bærekraftmålene fanges allerede opp i mange av fylkeskommunens planer og strategier.

4. Satsingsområder

Satsingsområdene skal danne et godt grunnlag for mer tverrfaglig samarbeid og helhetlig politikkutforming:

Innbyggere – Innovasjon – Inkludering – Infrastruktur

Derfor har både den tematiske inndelingen i kunnskapsgrunnlaget, og arbeidet med Innlandsstrategien, tverrfaglighet som utgangspunkt. Med denne oppbyggingen ønsker vi å invitere til å se utfordringer og muligheter på tvers, på nye måter og åpne opp for bredere og mer inkluderende deltagelse.

Visjon for innbyggere

Det skal være godt å bo, leve, jobbe og utdanne seg i Innlandet. Vi ønsker at flere skal flytte hit og tilbringe tid i fylket vårt.

De viktigste utfordringene og mulighetene for **innbyggere** i Innlandet:

Innlandet har 371 000 innbyggere. Selv om Innlandet har befolkningsvekst, så har det gjennom de siste ti årene vært fødselsunderskudd. Det er altså færre fødte enn antall døde personer gjennom perioden.

I tillegg har store deler av regionen betydelig netto fraflytting. Uten innvandring er det en betydelig befolkningsnedgang. Innlandet er også den regionen i Norge med størst andel eldre, og lavest andel yngre i sin befolkning. Befolkningsframskrivinger tyder på at disse effektene vil forsterke seg kraftig i årene framover. Disse endringene i befolkningssammensetning gir viktige perspektiver når det gjelder framtidig planlegging, finansiering og utvikling av ny politikk for Innlandet.

Innlandet som bo- og arbeidsmarkedsregion, kan videreutvikles. Utbygging av infrastruktur, etablering av universitet, og ikke minst ny sykehusstruktur, er viktige prosjekt med stor betydning for innbyggerne i Innlandet. Innlandet byr på mange kvaliteter, med både bymiljøer og naturopplevelser lett tilgjengelig. Dersom en på en bærekraftig måte tar ressursene i bruk, vil dette være fortrinn for Innlandets befolkning i årene fremover, og bidra til at regionen blir et attraktivt sted både å bo og besøke.

For å få til en utvikling i hele Innlandet og en balansering av folketallsutviklingen, må vi se på nye løsninger og virkemidler for næringsutvikling som bygger på regionale fortrinn, og som styrker verdikjedene.

Visjon for innovasjon

Vi skal ha vilje til utvikling, og skal alltid lete etter bedre løsninger. Innovasjon, både i offentlig og privat sektor, skaper nye arbeidsplasser

De viktigste utfordringene og mulighetene for **innovasjon** i Innlandet:

Utvikling og nyskaping er avgjørende for framtidig vekst og velferd. Det gjelder både for å møte globale, nasjonale og regionale utfordringer. Våre forpliktelser knyttet til en bærekraftig utvikling medfører behov for nytenking knyttet til produkter og tjenester. Nytenking og utvikling sikres best gjennom grenseløs samhandling mellom ulike aktører både gjennom eksisterende nettverk, men ikke minst gjennom nye koblinger og samarbeid.

Arbeidstakere i Innlandet har i snitt betydelig lavere lønn enn det som er gjennomsnittslønn i Norge. Dette er i stor grad knyttet til dagens næringsstruktur. Det er ikke nok samsvar mellom den kompetansen som unge tilegner seg, og de eksisterende arbeidsplassene som finnes i Innlandet. Dette er en viktig årsak til fraflytting og vi må prioritere gjennom de regionale planene for å snu denne utviklingen.

Verdiskapning gjennom bearbeiding av råvarer enten det er fra luft, vann, jord og skog, krever kraftfulle virkemidler for å unngå at man kun blir en råvareøkonomi. Det er avgjørende viktig å forstå at Innlandet på mange områder er en råvareøkonomi, og at dette byr på store muligheter og betydelige utfordringer. Hvilke politiske valg som tas og ikke tas, avgjør om Innlandet mestrer omstilling og utvikling av den grønne økonomien.

Visjon for inkludering

Vi skal bygge det inkluderende Innlandet og feire mangfoldet. Alle skal kjenne tilhørighet og trygghet

De viktigste utfordringene og mulighetene for **inkludering** i Innlandet:

Et velutviklet arbeids-, utdannings-, kultur- og aktivitetstilbud og tilgang til gode møtesteder, er forutsetninger for inkludering. Endringene i alderssammensetningen betyr at en stadig mindre andel av befolkningen vil være inkludert i utdannings- og arbeidslivet. Innlandet har i tillegg en høyere andel uføre enn landssnittet. Vel 30 000 personer, eller om lag 13,5 prosent av hele befolkningen i Innlandet, er uføre. De står dermed også utenfor arbeidslivet.

Innlandet er avhengig av den enkeltes innsats og deltakelse for å skape tilhørighet og sosiale nettverk. Det må tilrettelegges for et godt samarbeid med offentlige myndigheter, næringsliv, frivilligheten og andre grupper i samfunnet og sørge for at flere opplever økt tilhørighet og deltakelse i samfunnslivet.

En svært stor andel av innbyggerne i Innlandet trives godt. Dette er et godt utgangspunkt for å bygge det inkluderende Innlandet. Det er viktig å redusere ulikheter knyttet til grunnleggende sosiale forhold som utdanning og økonomi, og som også kan oppstå på grunn av store geografiske avstander. I tillegg har miljøfaktorer, næringsstruktur, folkehelse, levevaner og helsetjenester, stor påvirkning både på befolkningens livskvalitet og på graden av inkludering.

Visjon for infrastruktur

Vi må sikre grønn mobilitet, nye møteplasser og tilgjengelighet i et vidstrakt fylke. Derfor investerer vi i veg, kollektivtrafikk og digital infrastruktur.

De viktigste utfordringene og mulighetene for **infrastruktur** i Innlandet

Innlandet er stort i utstrekning og befolkningen bor spredt. Dette skaper en rekke utfordringer når det gjelder infrastrukturen i regionen, herunder det å etablere gode møtepunkt. Det meste av samferdselen i regionen er transportruter inn og ut av regionen, og i mindre grad mellom regionene og innad i Innlandet. Befolkningen i Innlandet har mindre tilgang til, og bruker vesentlig mindre, kollektivtransport enn landsgjennomsnittet. Det mangler i dag kollektive satsinger som binder Innlandet sammen.

En forutsetning for å sikre vekst og utvikling i hele Innlandet, er en godt utbygd digital infrastruktur. Bredbåndsutbyggingen må organiseres på en annen måte for å få til utbygging for innbyggerne i hele fylket.

Innlandet fylkeskommune er Norges største fylkesvegeier med nesten 7 000 km med veg. Det er et betydelig vedlikeholdsbehov på dette fylkesvegnettet. I tillegg er vegtrafikk Innlandets største kilde til klimagassutslipp. Klimaendringer skaper utfordringer for infrastrukturen i fylket der særlig flom og skred påvirker drift, vedlikehold og beredskap.

Med et stort antall tilreisende personer, særlig i høytider og ferier, befolkningsnedgang og endret befolkningssammensetning blant fastboende, har Innlandet viktige utfordringer tilknyttet infrastrukturens kapasitet og kostnader. Dette skyldes at infrastruktur er orientert mot enkeltpersontrafikk, og i liten grad mot kollektive løsninger. Dette gjelder spesielt jernbane.

Globale trender

Innlandet legger mange av premissene for egen utvikling. Samtidig er også verden rundt en drivkraft for endringene som skjer i Innlandet. Derfor er det viktig å være bevisst på de store strømningene, og at Innlandet også må bidra med løsninger på mange av verdens utfordringer.

Klimaendringer – Klimaendringene utgjør en viktig utfordring i tida framover med høyere temperaturer, endret naturlandskap, smeltende isbreer, press på truede økosystem og arter, mer ekstremvær og mer naturskade på infrastruktur.

Globalisering – Verden blir stadig mindre med digitalisering og internett. Kunnskap og idéer deles raskt over hele verden. Det gir et bredere tilbud av varer, tjenester og opplevelser, og gjør at næringslivet har et større marked. Samtidig åpner det for konkurranse som stiller krav til det å være innovativ og produktive.

Teknologiutvikling – Innovasjonstakten er stadig økende. Vi beveger oss i en retning hvor den digitale og fysiske verden smelter sammen i større grad. En større del av menneskenes tid tilbringes i digital interaksjon. Dette gir muligheter for å være i sentrum for utviklingen selv om man fysisk er i utkanten.

Urbanisering – Utviklingen de siste tiårene tyder på økt mobilitet og økt urbanisering. Flere vil søke seg mot byer og tettsteder for arbeid og bosetting. Dette ser ut til å gjelde både regionalt, nasjonalt og globalt.

Aldrende befolkning – I Norge som i store deler av verden vokser andelen eldre i samfunnet, og Innlandet er av de første fylkene i landet som dette vil gi tydelige utslag. Med en lavere andel i arbeidsstyrken så vil det kreve økt produktivitet. Samtidig er det muligheter for at eldre i framtida kan, og vil, jobbe lengre enn før.

Ressursknapphet – Mange steder i verden er det knapphet på viktige ressurser som rent vann, trygg mat, ren luft, energi, arealer og mineraler. Det betyr at det må utvikles løsninger for å bruke ressursene mer effektivt. Innlandet har god tilgang på mange av disse ressursene.

5. Politikkutvikling for by og bygd- Innlandets muligheter

Menneskene er, sammen med naturgitte fortrinn, de viktigste ressursene Innlandet har. Innlandet er både by og bygd, og vi skal bidra til at hele fylket utvikles på en god måte. For å få dette til er det viktig med godt samspill. Regionene skal gis redskaper til å dyrke sine fortrinn. De kommende årene vil det være sentrale satsinger og utviklingsprosjekter som blir viktige bidrag for å bygge Innlandet, og knytte by og bygd tettere sammen.

Næringsutvikling er kjernen i å bygge Innlandet, og det er viktig å oppmuntre og støtte bedrifter og gründere som vil investere i nye arbeidsplasser. Naturressursene og bioøkonomien gir enorme muligheter for verdiskaping og økt sysselsetting. Innlandet er Norges grønne lunger og matfat, og fylket vårt har derfor forutsetninger for å ta en nasjonal lederrolle innen det grønne skiftet. Innlandet må sammen bidra til at det skapes nye arbeidsplasser i fylket. Like viktig som antallet arbeidsplasser, er type arbeidsplasser. Mange små næringsaktører med høy omstillingsevne og kunnskap om produksjon og teknologi, gir store fremtidige muligheter.

Det skal føres en aktiv og desentralisert næringspolitikk, og det krever en større grad av fysisk tilstedeværelse av virkemiddelapparat og nye arbeidsformer med digitale løsninger. En må i større grad se virkemidlene i sammenheng, være tverrfaglige og være en pådriver for at alle som jobber for og med næringslivet skal dra i samme retning til det beste for hele Innlandet fylke.

FNs bærekraftmål skal legges til grunn, og økt produksjon av fornybare råvarer basert på lokale ressurser er en viktig del av løsningen på klimautfordringene. Offentlige aktører skal bruke sin innkjøpsmakt både til å nå klimamål, og samtidig sikre et anstendig arbeidsliv og motvirke sosial dumping.

Ønsket langsiktig utvikling

- **et innland med levende byer, tettsteder og bygder.** Innbyggerne trives og har høy livskvalitet. I nabolaget bor det folk i alle aldersgrupper, og med forskjellig bakgrunn. Service-, velferds- og fritidstilbudet i nærmiljøet er godt. Aktive eldre bidrar som frivillige inn i lag og foreninger. Alle engasjerer seg og kjenner seg inkludert i samfunnet.
- **et innland med mindre ulikhet og mindre utenforskap.** Alle barn skal ha like muligheter og møte et inkluderende samfunn.
- **et innland hvor kulturarven og -landskapet ivaretas for å bygge felles identitet og tilhørighet.** Alle kjenner til historien og verner om felles goder og verdier.
- **et innland med en befolkning med kompetanse tilpasset næringslivets behov.** Grunnopplæringsløpet holder høy kvalitet, og de aller fleste fullfører videregående opplæring. Det er arbeids- og utdanningsmuligheter for alle. For voksne er det etablert fleksible og tilpasset opplæringstilbud i alle deler av fylket. Utdanningsløpet bidrar til at arbeids- og næringslivet får dekket sine behov for kompetent arbeidskraft.
- **et innland med nye arbeidsplasser.** Det satses på å etablere bærekraftige, innovative og konkurransedyktige arbeidsplasser i hele fylket, særlig innen bioøkonomi, industri, reiseliv, håndverksfag, helseteknologi, informasjonssikkerhet, spill og underholdning. Privat og offentlig næringsliv gir grunnlag for meningsfylt arbeid og verdiskaping. Tilgang på tilrettelagte arbeidsplasser muliggjør et inkluderende arbeidsliv. Kompetansearbeidsplasser er skapt ved å være attraktiv for nasjonale og internasjonale talenter, bedrifter og kapital. Det bidrar med økt tilflytting.
- **et innland med innovative og relevante samarbeidsarenaer.** Samarbeid etablerer sterke koblinger mellom nærings-, lærings-, kunnskaps- og kompetansemiljøer. Virkemiddelbruken er målrettet, samordnet og forutsigbar.
- **et innland som legger til rette for møter mellom mennesker.** Et levende og mangfoldig kultur- og organisasjonsliv er arenaer for entreprenørskap og kreativ kompetanse. Innlandet har sterke kunst- og kulturinstitusjoner, historiske miljøer og aktive nærmiljøer for idrett og friluftsliv. Frivilligheten stimulerer til deltakelse, ansvar og mangfold.
- **et innland som er attraktivt for deltidsinnbyggere og turister.** Innlandet forvalter tilbudet av natur, kultur og opplevelser med økonomisk, sosial og økologisk bærekraft til det beste for alle som oppholder seg i området.
- **et grønt innland som leter etter løsninger for en bærekraftig framtid.** Innlandssamfunnet reduserer sine utslipp av klimagasser. Skogen er Innlandets grønne gull, som forvaltes på naturens premisser. Naturen ivaretas og har god vann- og luftkvalitet. Byer og tettsteder er planlagt og bygget slik at de største konsekvensene av klimaendringene unngås. Det er etablert god samfunnssikkerhet og beredskap. Innlandet forsyner Norges matbord gjennom et moderne og bærekraftig landbruk.
- **et innland med en grønn og robust infrastruktur som møter befolkningens og næringslivets behov.** Det er god mobilitet og sømløse reiser. I større lokalsamfunn har innbyggerne tilgang til et godt kollektivtilbud. I bygdesamfunnene er det mulig å kjøre bil til knutepunkt for videre transport. Innbyggene har et godt utbygd bredbånd og god mobiltelefondekning.
- **et innland hvor alle våre innbyggere har god og bærekraftig tilgang til natur og friluftsliv.** Befolkningen er mer fysisk aktive enn tidligere. Det drives et aktivt folkehelsearbeid som sikrer god livskvalitet.

6. Forslag til nye regionale planer

Til grunn for planforslagene ligger det en forutsetning om en tverrfaglig tilnærming og deltagelse, basert på de fire satsingsområdene Innbygger, Infrastruktur, Innovasjon og Inkludering.

Regional plan for samfunnssikkerhet, klimatilpasning og robust infrastruktur

Formål: Innlandet står over for store samfunnsendringer der både befolkningssammensetning, klimaendringer, næringsstruktur og kommunikasjon gir store konsekvenser for samfunnssikkerheten. I dette bildet er det nødvendig å tenke samfunnssikkerhet der Innlandets risikobilde må ses i et bredt perspektiv. Digital infrastruktur, bredbånd, er en viktig forutsetning for å kunne ivareta samfunnssikkerheten. Effektiv organisering, koordinering og en velfungerende infrastruktur er avgjørende for å sikre innbyggerne nødvendige og livsviktige tjenester. Det økende antallet deltidsinnbyggerne og turister i Innlandet er viktig å ivareta for mange kommuner. Planen skal ivareta et komplekst felt der mange aktører fra offentlig, privat og frivillig sektor må samarbeide for å sikre Innlandet i ei framtid med skiftende trusselbilder, store klimaendringer og en befolkning i stor mobilitet.

Regional plan for samfunnssikkerhet, klimatilpasning og robust infrastruktur skal blant annet bygge på regionale planer for samfunnssikkerhet og beredskap i Hedmark og Oppland.

Regional plan for det inkluderende Innlandet

Formål: Samarbeid om videreutvikling av aktive lokalsamfunn, bred samfunnsdeltakelse og gode møteplasser skal legge grunnlaget for god livskvalitet, innovasjon og verdiskaping i Innlandet. Det skal bidra til å løse utfordringer innen økende sosiale ulikheter og utenforskap knyttet både til folkehelse og arbeidsliv. Samtidig er det behov for i en fornyet samordnet bolig-, areal og transportpolitikk for hele Innlandet i tråd med nasjonale føringer. Arbeidet bør ha et todelt fokus som tar opp i seg Innlandets geografiske og demografiske ulikheter. Innlandets kommuner har ulike utfordringer, og dette krever ulike prosesser og planlegging. Planen må ha et mulighetsfokus, og bidra til å løse viktige utfordringer i tett samarbeid med kommunene, staten og andre relevante aktører.

Regional plan for det inkluderende Innlandet kan blant annet bygge på Regional plan for attraktive byer og tettsteder i Oppland, Areal og transportstrategi for Mjøsbyen, Regional plan for folkehelse, Regional plan for det flerkulturelle Hedmark.

Regional plan for klima, miljø og arealbruk

Formål: Legge til rette for mer helhetlig og bærekraftig arealbruk i Innlandet, og en mer helhetlig vurdering av arealgrunnlagets samlede verdi, kapasitetsutnyttelse og behov. Formålet er å sikre en bedre styring som gir bærekraft på lang sikt.

Klimaendringer medfører endringer for Innlandet. Målet er å utvikle tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser, der det også tas hensyn til effektiv ressursbruk for samfunnet. Sentrale perspektiv vil være effektiv energibruk og miljøvennlig transport, samt økt kunnskap om risikoområder og behov for klimatilpasning. I tillegg er det nødvendig med et helhetlig blikk for å sikre bærekraftig bruk av arealressurser, variert næringsstruktur og vern av sårbare naturressurser på samme tid. Som landets største hyttefylke med store ambisjoner om å oppnå høyere verdiskaping innen reiseliv og opplevelsesnæringene, må bruk av disse ressursene gjøres på en måte som ivaretar den langsiktige samfunns-utviklingen. I arbeidet med en slik plan bør det også foretas en kartlegging av hvilke verdier ressurser Innlandet har. Innlandet som råvareleverandør trenger tydelige prioriteringer og offensiv satsing for å realisere verdiskapingspotensialet.

Regional plan for klima, miljø og arealbruk kan blant annet bygge på Regional plan for klima og energi i Oppland og Energi- og klimaplan for Hedmark.

Regional plan for innovasjon, verdiskaping og kompetanse

Formål: Legge til rette for innovasjon og sikre at Innlandet er bedre rustet til å for fremtidens behov for rask omstilling og kompetansebehov.

Verdiskaping og innovasjon som et viktig tema som er fremhevet i prosessen. Innlandet bør ha ambisjoner for å videreutvikle satsingsområdene som blant annet Innlandsutvalget løftet frem i sin rapport i 2015. Dette må sees i sammenheng med kompetansebehov i framtida og behov for omstilling. Både Oppland og Hedmark har fulgt opp disse områdene og dette bør Innlandet videreføre i et langsiktig perspektiv. Det eksisterer mange planer og strategier innen verdiskaping, FoU og innovasjon. Det bør vurderes å se disse i sammenheng og løfte frem dette området slik at verdiskapingsperspektivet får en sentral plass og oppmerksomhet i Innlandet.

Samordning av eksisterende planer / strategier

Som en del av arbeidet med å utarbeide den nye planstrategien må det gjøres det en evaluering av de mange regionale planer og strategier som allerede finnes. Det må tas stilling til hvilke planer og strategier som må revideres, sammenslåes eller utgå, med dette er det krevende arbeid som vil pågå utover i planperioden. Det vises til en egen planoversikt (Vedlegg A) som presenterer dette i detalj.

VEDLEGG A REGIONALE PLANER som trenger avklaring

Regionale planer i Hedmark	Tidsperiode	Regionale planer i Oppland	Tidsperiode
Regional plan for kompetanse og arbeidskraft i Hedmark	2019-2030	Regional plan for kompetanse	2018-2030
Regional plan for opplevelsesnæringer	2012-2019	Regional plan for verdiskaping	2018-2030
Regional samferdselsplan	2012-2021	Regional plan for samferdsel	2018-2030
Regional plan for samfunnssikkerhet og beredskap		Regional plan for samfunnssikkerhet og beredskap	
Regional plan for klima og energi		Regional plan for klima og energi	2013-2024
Regional plan for framtidas flerkulturelle Hedmark	2009-2012(20)	Regional plan for attraktive byer og tettsteder i Oppland	2016-
Fylkesdelplan for vern og bruk av kulturminner og kulturmiljøer	2005-	Regional plan for folkehelse	2018-2022
Fylkesdelplan for samordnet miljø- areal- og transportutvikling for Hamarregionen (SMAT)	2009-2030	Regional plan for Hadeland	2015-2021
Regional plan for Røros bergstad og Circumferensen	2011-2021		

Regionale planer som videreføres, men revisjon må vurderes

Regionale planer i Hedmark	Tidsperiode	Regionale planer i Oppland	Tidsperiode
Vannbruksplan for Glomma (fylkesdelplan)	2001-2010		
Vannbruksplan for Femund-/Trysilvassdraget (fylkesdelplan)	1996-2000		

Regionale planer som videreføres i perioden:

Regionale planer i Hedmark	Tidsperiode	Regionale planer i Oppland	Tidsperiode
Regional plan for Dovrefjellområdet (felles Hedmark og Oppland)	2016-2026	Regional plan for Dovrefjellområdet (felles Hedmark og Oppland)	2016-2026
Regional plan for Rondane – Sølnkletten felles Hedmark og Oppland)	2013-	Regional plan for Rondane - Sølnkletten	2013-
Regional plan for Vestmarka	2012-	Regional plan for Ottadalsområdet	2016-2026
Regional plan for Forollhogna villreinområde	2013-2025	Regional plan for Gudbrandsdalslågen med sidevassdrag	2018-
Regional plan for vannforvaltning i vannregion Trøndelag (Forvaltningsplan for norsk del av grensevannområdene Ångermanälven, Indalsälven og Dalälven (vedlegg))	2016-2021	Regional plan for vannforvaltning i vannregion Vest-Viken	
Regional plan for vannforvaltning i vannregion Glomma	2016-2021	Regional plan for vannforvaltning i vannregion Glomma	2016-2021
Regional plan for vannforvaltning i de norske delene av vannregion Västerhavet (Grensevassdragene)	2016-2021	Regional plan for vassforvaltning for Sogn og Fjordane vassregion	2016-2021*
		Regional plan for vassforvaltning i Vassregion Møre og Romsdal	2016-2021*

*gjelder i små områder

INNSPILL

Sendes til
post@innlandetfylke.no

Høringsfrist: 30. april 2020

Ytterligere informasjon:

www.innlandetfylke.no

https://innlandetfylke.no/tjenester/plan-statistikk-og-folkehelse/innlandsstrategien/

Innlandet
fylkeskommune

Rondane-Dovre
nasjonalparkstyre

Saksframlegg

Arkivsaksnummer: 2020/6240-2 **Saksbehandler:** Trond Stensby **Dato:** 29.05.2020

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	31/2020	10.06.2020

Varsel om oppstart og høyring av planprogram - Dovre - kommunedelplan - kulturminneplan

Innstilling fra forvalter

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre ser det som positivt at Dovre kommune vil lage ein kommunedelplan for kulturminne, og meiner utsendt forslag til planprogram legg eit godt grunnlag for planarbeidet.

Nasjonalparkstyret vil gje følgjande innspel til planprogrammet:

- Kulturminnevern er ein viktig verdi i verneområda, slik det går fram av Forvaltningsplanen for de store verneområda i Rondane.
- Det er viktig at kommunedelplanen for kulturminne blir i samsvar med andre styringsdokument, som forvaltningsplan og besøksstrategi.
- I nasjonalparkane er alle kulturminne verna etter verneforskriften, uavhengig av fredingssatusen etter kulturminnelova. Det påligger derfor nasjonalparkstyret eit særleg ansvar for forvalting av kulturminne i nasjonalparkane. Dette og andre forvaltingsorgan si rolle i kulturminneforvaltinga bør komme tydlegare fram i planprogrammet.
- I landskapsvernområda er det knytt viktige kulturminneverdiar til ulike bygningsmiljø, særleg i setergrendene.Nasjonalparkstyret har eit ansvar for å ivareta desse interessene i skjøtselsplanar og behandling av søknadar om byggetiltak.Her er det viktig med samordning mellom nasjonalparkstyret og kommunen.
- Nasjonalparkstyret ser at det også vil ha ein verdi å få oppdatert SEFRAK-registeret i sæterområda. Det vil gje nyttig kunnskap om utvikling og status for kulturminneverdiane her.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:

1 Planprogram

Brev frå Dovre kommune, 25.05.20

Nasjonalpark	Dovre, Rondane
Naturreservat	Flakktjørna, Grimsdalsmyrene, Hemmeldalen, Hovdsjømyrene, Kattuglehøi, Mesætermyre, Myldingi, Veslehjerkinntjønnin
Landskapsvernområde	Dørålen, Frydalen, Grimsdalen, Vesle Hjerkinn

Saksopplysninger

Dovre kommune har i brev datert 25.05.20 sendt ut forslag *«Kulturminneplan for Dovre kommune Planprogram»*

Hovudinnhaldet i planprogrammet er gjeve att her:

- Føremål med planen
    - Bidra til forsvarleg forvaltning og langsiktig og berekraftig bruk av kulturminna
    - Foreslå tiltak som vil gi ei god forvaltning av viktige kulturminne i kommunen og tiltak som er eigna for å syne fram og eksponere kulturminna og kulturminnevernet på ein god måte.'
- Kulturminneplanen vil vere ein kommunedelplan/temaplan og følgje prosessreglane i plan- og bygningslova.
- Viktige tema
    - Ferdsel og ferdselsvegar
        - Jernbana: Dovrebana og Raumabana
        - Vegar
    - Automatisk freda kulturminne
    - Jakt og fangst
    - Kulturlandskap
    - Freda bygningar og anlegg
    - Verneverdige bygningar/bygningsmiljø
    - Kyrkjene i Dovre
    - Krigsminne
    - Immaterielle kulturminne
- Særleg fokus på
    - Eldre/verneverdige bygningar i hovuddalføret – SEFRAK
    - Krigsminne
    - Saksbehndling – forvaltning – arbeids-/ansvarsdeling
- Grunnlag for arbeidet
    - Plan- og bygningslova
    - Kulturminnelova
    - Kulturlova
    - Fjellova og seterforskrift
    - Naturmangfallova med verneføresegner for naturvernområde
- Utfordringar – prioriteringar
    - Gjennom åra er det arbeidd mykje med tilrettelegging og kunnskapsinnhenting/registrering av kulturminne både på Dovrefjell og i Grimsdalen. Hovudfokuset i denne planen vil derfor vere i bygda og hovuddalføret.
- Organisering av prosjektet
    - Nasjonalparkforvaltninga og SNO er nemnd som vikitge samarbeidsaktørar.

Hjemmelsgrunnlag

Delegering

Miljøverndepartementet har i brev av 9. mars 2011 delegert forvaltningsmyndigheten for verneområdene til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre i medhold av naturmangfoldloven § 62, jf. § 77.

Verneformål – forskrift

§ Formål

Kulturminne er ein del av verneformålet i nasjonalparkane og landskapsvernområde.

I nasjonalparkane geld:

§ 3 Vernebestemmelser

4. *Kulturminner*
4.1. Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Løse kulturminner kan ikke flyttes eller fjernes.
4.2. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til restaurering, istandsetting og skjøtsel av kulturminner.

Forvaltningsplan

s. 18

Rondane og Dovreområdet er svært rike på kulturminner. Menneskets utnyttelse av villreinen som ressurs står sentralt i områdets kulturhistorie. Sporene fra stein- og bronsealder er relativt sparsommelige. Innenfor verneområdene er det dokumentert boplasser fra denne tidsperioden i Vuludalen. I jernalder er bruken av områdene mer omfattende. I området ved Grimsdalsetra viser pollenprøver at det kan ha vært forsiktig husdyrhold i perioden 550 f. Kr. til 250 e. Kr. Tilsvarende aktiviteter kan en anta det har vært flere steder, blant annet i Vuludalen og i andre seterområder

s. 19

Ellers har området en rekke setermiljøer med lang historie og flere gamle ferdselsveier. Karakteristisk er de mange steinbuene og måsåbuene.

…

Gruvedriften i Grimsdalen har en lang historie og det er knyttet mange kulturminner til denne aktiviteten.

s. 58 – 59

Generelt

I Grimsdalen, Dørålen og Frydalen utgjør kulturminner en del av landskapets egenart. Det er imidlertid ikke bestemmelser i verneforskriftene for landskapsvernområdene som omhandler kulturminner spesielt. Kulturminnene her skal forvaltes gjennom kulturminneloven. De generelle retningslinjene gjelder derfor både for nasjonalparkene og landskapsvernområdene:

- Rekonstruksjon av kulturminner som har forfalt hinsides restaureringsverdig tilstand, som nedraste steinbuer, tufter uten påstående hus og lignende, skal kun unntaksvis tillates og da etter godkjenning fra kulturvernmyndighetene. Forholdet til verneverdiene skal tillegges avgjørende vekt. Faglig verdi av fortsatt forfallsprosess skal også tas med i vurderingen. Forfallet i fjellet går sent og tufter som kan synes restaureringsverdige kan være automatisk fredet kulturminne. En forvaltningsrettet tiltaksplan bør angi aktuelle objekter.
- Ved vedlikehold / restaurering / ombygging / rekonstruksjon av bygninger med kulturhistorisk verdi og andre kulturminner skal det brukes opprinnelige materialer og håndverksteknikker.
- Dersom det gis tillatelse til vedlikehold av kjørespor eller stier og til bygningsmessige tiltak som forutsetter terrenginngrep som uttak av torv eller stein, skal det settes vilkår

om at objekter av kulturhistorisk verdi ikke skades. Eksempelvis skal ikke stein fra gamle tufter, dyregraver eller lignende brukes til nybygg.
- Ved anlegging av nye turstier skal kulturminnemyndighetene høres og gis anledning til å gjennomføre befaring før endelig trase fastsettes.
- Ved nedlegging av stier og evt. riving av varder skal kulturminnemyndighetene høres og gis anledning til å gjennomføre befaring før tiltak iverksettes. I en del tilfeller kan dagens turstier være etablert der det gikk eldre ferdselsveger.

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Løse kulturminner kan ikke flyttes eller fjernes. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til restaurering, igangsetting og skjøtsel av kulturminner. (i nasjonalparkene)

Skjøtsel og skilting bør forankres i en helhetlig og overordna plan. Ved skjøtsel og skilting av kulturminner skal kulturminnemyndighetene høres.

4.4.3 Tiltak

Forvaltningsmyndighetene vil ta initiativ til å få:

- Utarbeidet en overordnet skilt-, skjøtsel- og formidlingsplan for kulturminner. Et overordnet mål er aktiv og målrettet informasjon om områdets kulturminner og kulturhistorie. Deretter gjennomføre tiltak iht. en slik plan.
- Utarbeidet plan og rutiner knyttet til oppsyn og registrering av kulturminner.
- Utarbeidet en plan hvor en går igjennom og evaluerer den kulturhistoriske verdien til enkeltbygninger og bygningsmiljøer. Planen kan blant annet brukes til å kanalisere midler til istandsetting av bygningene/miljøene med størst verneverdi. Tiltakene må i stor grad gjennomføres av fylkeskommunen(e).

Kulturminnelova

§ 2 Kulturminne og kulturmiljøer - definisjoner

Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.

Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng.

Reglene om kulturminner og kulturmiljøer gjelder så langt de passer også for botaniske, zoologiske eller geologiske forekomster som det knytter seg kulturhistoriske verdier til.

Etter denne lov er det kulturhistorisk eller arkitektonisk verdifulle kulturminner og kulturmiljøer som kan vernes. Ved vurdering av verneverdier kan det i tillegg legges vekt på viktige naturverdier knyttet til kulturminnene.

Miljødirektoratets strategi for bruk av tiltaksmidler i verneområder 2020-2025

Kulturminner er en del av verneformålet i de aller fleste nasjonalparker og i enkelte andre verneområder. Ansvaret for oppfølging og ivaretagelse av kulturminner ligger hos kulturminnemyndighetene. Det er egne poster på statsbudsjettet for forvaltning av kulturminner, og tiltaksmidler prioriteres vanligvis ikke til dette formålet. Skjøtsel av enkelte kulturminner, slik som steingjerder, gravrøyser og fangstsystemer, kan likevel vurderes prioritert for samfinansiering med kulturminnemyndigheten. Eksempler på tiltak som ikke finansieres av tiltaksmidler eller driftsmidler er vedlikehold av bygninger i verneområder. Ansvaret for finansiering av vedlikehold og drift av bygninger ligger hos eier.

Vurdering

Kulturminnelova gir en vid definisjon av hva som er kulturminne. Forvalting av kulturminna skjer også etter ulike ordningar avhengig av type og fredingsstatus. Det er derfor positivt at Dovre kommune vil utarbeide en Kommunedelplan for kulturminne, som kan bidra til å gje oversikt og samordning på dette feltet.

For nasjonalparkstyret vil kommunedelplanen være relevant når det gjelder forvalting av kulturminne i verneområda. Kulturminnevern er ein viktig verdi i verneområda, sik det går fram av forvaltningsplanen.

Forslaget til planprogram har eit overordna perspektiv på kulturminneforvaltinga. Både verneforskriftene og nasjonalparkforvaltninga er stutt nemnd i forslaget til planprogram.

Nasjonalparkstyret lagar forslag til forvaltningsplan og besøksstrategi. Det er viktig at kommunedelplan er i samsvar med desse styringsdokumenta.

Ikkje alle kulturminne er freda etter kulturminnelova, sjølv om dei er definert som kulturminne etter lova. I nasjonalparkane derimot er alle kulturminne verna etter verneforskriften, uavhengig av fredingssatusen etter kulturminnelova. Det påligg derfor nasjonalparkstyret eit særleg ansvar for forvalting av kulturminne i nasjonalparkane. Dette og andre forvaltingsorgan si rolle i kulturminneforvaltinga bør komme tydlegare fram i planprogrammet.

I landskapsvernområda er det knytt viktige kulturminneverdiar til ulike bygningsmiljø, særleg i setergrendene.Nasjonalparkstyret har eit ansvar for å ivareta desse interessene i skjøtselsplanar og behandling av søknadar om byggetiltak.Her er det viktig med samordning mellom nasjonalparkstyret og kommunen.

Nasjonalparkforvaltaren ser at det også vil ha ein verdi å få oppdatert SEFRAK-registeret i sæterområda. Det vil gje nyttig kunnskap om utvikling og status for kulturminneverdiane her.

Dovre kommune

Kulturminneplan for Dovre kommune

Planprogram

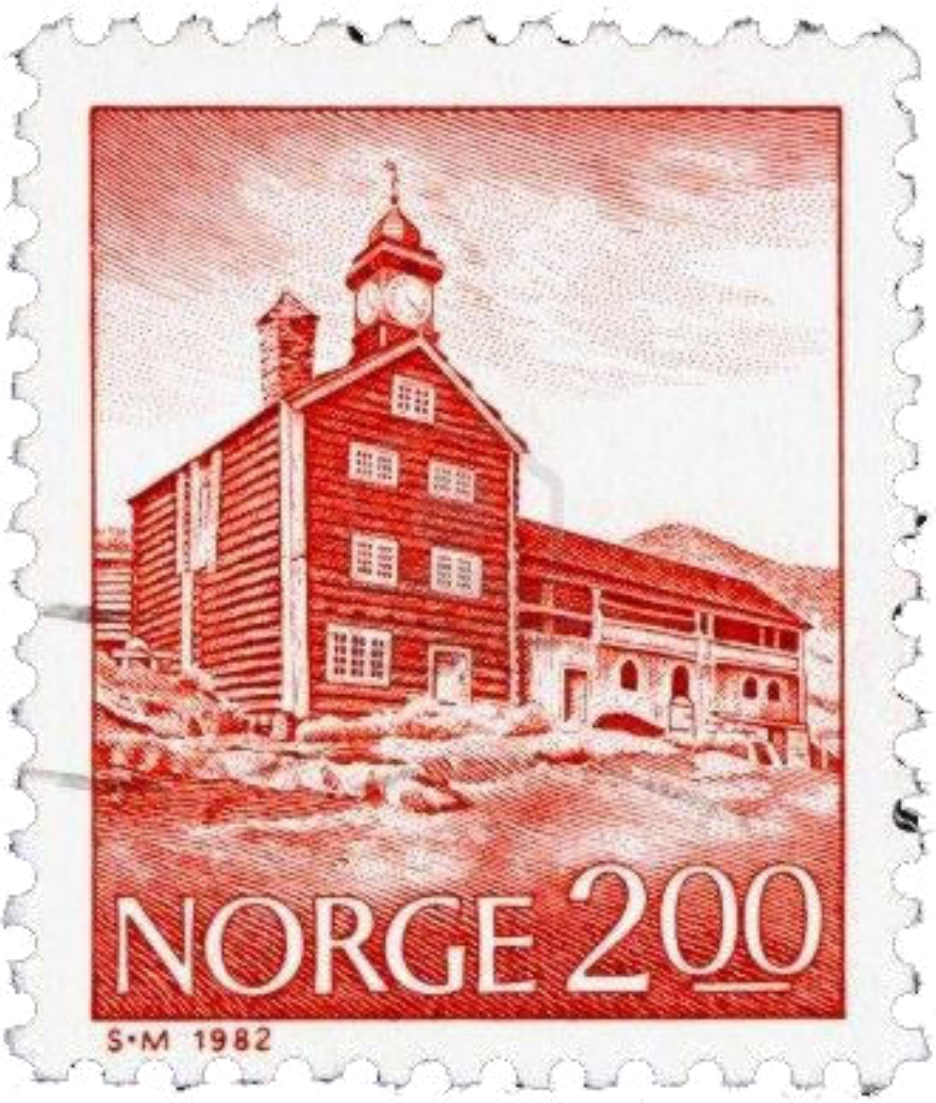

Kulturminneplan for Dovre kommune

Planprogram – oppstart av planarbeid

Innhald

1. *Bakgrunn* 3
2. *Innleiing* 3
3. *Føremål med planen* 4
4. *Formell status for kulturminneplanen for Dovre kommune* 4
5. *Planområde* 4
6. *Prosjektperiode – planperiode* 4
7. *Tema i planen* 5
   - 7.1. Viktige kulturminnetema innanfor Dovre kommune 5
   - 7.2. Tema med særleg fokus i kulturminneplanen 5
8. *Grunnlag for arbeidet* 5
9. *Utfordringar - prioriteringar* 6
10. *Ansvar - Planprosess* 6
11. *Kjelder* 7

Hinden leir – 6 brakker bygd av tyskarane på Dombås under 2. verdskrig. I dag m.a. miljøstasjon for Dovre og Lesja og lokale for samlinga til Dovre og Lesja krigsminnesamling

Framsida: Tofte gard – Tårnhus og stabbur på freda gardstun, frimerke av Sverre Morken, 1982

Skeie gard med freda gardstun

1. Bakgrunn

Dovre kommune har nettopp (febr. 2020) avslutta arbeidet med ein kulturminneplan for Dovrefjell. Denne vart sett i gang som ein del av arbeidet med "Verdiskapingsrogrammet for kulturminner" (VINK) i regi av Oppland fylkeskommune og Dovre kommune sitt prosjekt på Dovrefjell "Enig og tro til Dovre faller 2014" (2012-2017). Kulturminneplanen for Dovrefjell vart godt mottatt og både politikarane, regional kulturminneforvaltning og andre ønska ein kulturminneplan for heile kommunen. Dovre kommune vart i 2020 prioritert frå Riksantikvaren for tilskott til kulturminneplan for heile kommunen som ei oppfølging av kulturminneplanen for Dovrefjell.

2. Innleiing

Det er ei nasjonal målsetting å redusere tapet av verneverdige kulturminne. Sidan kommunane er viktige som forvaltarar av kulturminne og kulturmiljø, er arbeid med kulturminneplanar i kommunane eit ledd i satsinga til Riksantikvaren, «Kulturminne i kommunen», som blir avslutta i 2020. Arbeidet med ein kulturminneplan gir oversikt over verneverdige kulturminne og er eit godt verktøy i forvaltninga av kulturminna. Gjennom arbeidet med ein kulturminneplan får kommunen også sett temaet på den politiske dagsorden og aktualisert kulturarven si rolle i samfunnsutviklinga. Lokal forankring og gjennomføring som involverer aktørane innanfor kulturminnevern slik som aktørar innanfor ulike offentlege forvaltningsorgan lokalt og regionalt, frivillige organisasjonar, musé, historielag og enkeltpersonar er viktig. Til arbeidet med den kommunale kulturminneplanen er gitt tilsegn om 100 000 kr i tilskott frå Riksantikvaren.

3. Føremål med planen

- Bidra til forsvarleg forvaltning og langsiktig og berekraftig bruk av kulturminna ved å:
  - Fremme tiltak for å redusere truslar mot kulturminne eller kulturminnevernet ved å:
    - Gi ei oversikt over dei ulike gruppene av kulturminne og enkeltminne i Dovre kommune
    - Gi ei oversikt over tilrettelegging som er gjennomført for å ta vare på og syne fram kulturminna
    - Foreslå korleis dei ulike kulturminna skal bli forvalta
    - Vurdere saksbehandlingsrutinane innan kulturminnevernet, også etter ulike lovverk og med fleire offentlege aktørar
- Foreslå tiltak som vil gi ei god forvaltning av viktige kulturminne i kommunen og tiltak som er eigna for å syne fram og eksponere kulturminna og kulturminnevernet på ein god måte. Dette skaper interesse og kunnskap og med det interesse for å ta vare på kulturminna

4. Formell status for kulturminneplanen for Dovre kommune

Kulturminneplanen vil vere ein kommunedelplan/temaplan og følgje prosessreglane i plan- og bygningslova. Dovre kommune har ein relativt fersk arealdel, der ein ved neste rullering må innarbeide tiltaka i kulturminneplanen. Tettstadsplanen for Dombås tettstad vil bli rullert i nær framtid. Denne planen vil bli oppdatert med grunnlag i bl.a. kulturminneplanen.

5. Planområde

Planområdet for kulturminneplan for Dovre kommune vil vere heile Dovre kommune, også Dovrefjell som har ei plan som vart godkjent i februar 2020. Dovrefjellplanen vil vere integrert i planen for heile kommunen. Kulturminneplanen for heile Dovre kommune vil vere bygd opp lik Dovrefjellplanen. Sidan det er gjort mykje med tilrettlegging av kulturminne både på Dovrefjell og i Grimsdalen over svært mange år, vil planarbeidet ikkje prioritere fjellområda. Tanken er at hovudfokuset for kulturminneplan for Dovre kommune skal vere "bygda", dvs. områda i hovuddalføret.

6. Prosjektperiode – planperiode

Mai 2020 – juni 2021 - Førebuing

- Planprogram – PNU-sak - høyring
- Melding om oppstart – Vigga, kommunal nettside
- Førebu arbeid med SEFRAK – dvs. plan for oppdatering av SEFRAK i bygda.

Juli 20 – februar 21 – Planprosess - planarbeid

- Prosessar for medverknad
- Befaringar
  Gjennomføring av oppdatering av SEFRAK i bygda.
- Utforming av planen: Kulturminne i Dovre – inndelt i tema – status, kva er gjort, aktuelle tiltak

Februar 21 – juni 21

- Høyring
- Politisk behandling
- Sluttbehandling juni 2021

7. Tema i planen

7.1. Viktige kulturminnetema innanfor Dovre kommune

Kulturminneplanen for Dovrefjell hadde ein fyldig gjennomgang av ulike kulturminnetema som var viktige for området. Aktuelle tema for kulturminneplanen for heile kommunen vil vere:

- Ferdsel og ferdselsvegar
  - Jernbana: Dovrebana og Raumabana
  - Vegar
- Automatisk freda kulturminne
- Jakt og fangst
- Kulturlandskap
- Freda bygningar og anlegg
- Verneverdige bygningar/bygningsmiljø
- Kyrkjene i Dovre
- Krigsminne
- Immaterielle kulturminne

7.2. Tema med særleg fokus i kulturminneplanen

7.2.1. Eldre/verneverdige bygningar i hovuddalføret - SEFRAK

- Oppdatere SEFRAK for bygningar i bygda i forhold til registreringane gjennomført rundt 1980. Aktørar: Bygningsvegleiar v/Gudbrandsdalsmusea og registrator: mastergradsstudent frå NTNU
- Viktige kulturlandskap i bygda

7.2.2 Krigsminne

Gjennomgang og prioritering

- Kva skal stå att av krigsminna – ikkje bli bygd ned - verneplan??
- Plan for kva som skal tilretteleggast – prioritering – handlingsplan

7.3.2 Saksbehandling – forvaltning – arbeids-/ansvarsdeling

Sjå meir på korleis ein kan betre rutinane for saksbehandling av kulturminnesaker i Dovre kommune Jf kulturminneplanen for Dovrefjell:

- Vurdere og arbeide med forvaltningsrutinar for saker innan kulturminnevern
- Forvaltningstiltak
- Administrativ innstilling til politiske signal i ulike saker

8. Grunnlag for arbeidet

Grunnlaget og utgangspunktet for arbeidet med kulturminne er ulike lovverk som regulerer forvaltninga av kulturminne:

- Plan- og bygningslova
- Kulturminnelova
- Kulturlova
- Fjellova og seterforskrift
- Naturmangfallova med verneføresegner for naturvernområde

I tillegg er det nasjonale og regionale føringar i arbeidet med kulturminne i stortingsmeldingar og Oppland fylkeskommunes strategi "kulturarv forankrer og løfter Oppland – kulturarvstrategi for Oppland 2015-2020"

9. Utfordringar - prioriteringar

Gjennom åra er det arbeidd mykje med tilrettelegging og kunnskapsinnhenting/registrering av kulturminne både på Dovrefjell og i Grimsdalen. Hovudfokuset i denne planen vil derfor vere i bygda og hovuddalføret der det er eit press på kulturminne både når det gjeld arealbruk og økonomi/ interesse for å halde ved like og halde i hevd m.a. verneverdige bygningar/bygningsmiljø og kulturlandskap.

10. Ansvar - Planprosess

- **Ansvarsdeling:**
  - Prosjektleiar: Berit Fiksdahl, innleigd på seniorvilkår
  - Prosjektansvarleg: Rådmannen i Dovre kommune v/Plan- og utviklingssjef
  - Prosjekteigar: Dovre kommune
  - Politisk referansegruppe: Plan-,nærings- og utviklingsutvalet
  - Arbeidsgruppe: Ikkje opprette fast gruppe, men nært samarbeid undervegs i planarbeidet med dei viktige samarbeidsaktørane både i møte, kontakt i mindre fora og uformelle dialogar
  - Referansegruppe: Invitere til opne møte der interesserte kan bidra i planarbeidet

I samband med kulturminneplanen vil det bli gjennomført ein planprosess der det blir halde både opne møte/ev. nettmøte og møte med mindre grupper der dei ulike tema i planen vil bli diskutert. Dette vil vere formelle møte og meir uformell dialog både med dei som arbeider frivilling med ulike tema innan kulturminnevernet og med offentlege aktørar med ansvar og delansvar for kulturminnevernoppgåver. Innan kulturminnevernet er det ofte fleire offentlege aktørar som har ulikt ansvar for kulturminnevernet og dermed ulike sider av saksbehandlinga. Eit mål med planen er å gå gjennom prosedyrar for saksbehandling av desse sakene og foreslå ei føremålstenleg ansvarsdeling og sjå på korleis slik saker bør bli behandla.

- **Medverkande**
  - Medverkande på frivillig basis:
    - Dovre historielag
    - Dovre og Lesja krigsminnesamling
    - Dovre og Lesja arkeologisk foreining
    - Dovrebanen jernbanehistorisk foreining
    - Fortidsminneforeninga med fylkeslag for Oppland og lokallag for Nord-Gudbrandsdal
  - **Andre viktige samarbeidsaktørar:**
    - Gudbrandsdalsmusea
    - Grunneigarar/Statskog/bygdeallmenningar/Bane Nor
    - Eigarar av freda og verneverdige bygningar
    - Dovre fjellstyre
    - Kommunale sakshandsamarar
    - Felles landbrukskontor i Lesja og Dovre
    - Nasjonalparkforvaltninga og SNO
    - Pilegrimsled-/kongevegarbeidet
    - Kyrkjene i Dovre
    - Hjerleid

11. Kjelder

1. Kulturminneplan for Dovrefjell - https://www.dovre.kommune.no/
2. SEFRAK-registreringa i Dovre ca. 1980 http://www.dovrehistorielag.no/sefrak/
3. Krigsminne i Dovre – registrering av krigsminne i Dovre http://www.dovrehistorielag.no/krigsminner/

Tofte gard – delar av freda gardstun

Jora bru på Raumabana

Rondane-Dovre
nasjonalparkstyre

Saksframlegg

Arkivsaksnummer: 2019/20553-16 **Saksbehandler:** Trond Stensby **Dato:** 27.05.2020

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	32/2020	10.06.2020

Klage på vedtak - Dovre NP - Rondane NP - organisert ridetur - Hjerkinn - Rondablikk - musikkfestivalen Rondaståk - Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning

Innstilling fra forvalter

Med hjemmel i forvaltningsloven § 33 opprettholder Rondane-Dovre nasjonalparkstyre sitt vedtak fra møte 02.04.20, styresak 10/2020.

Saken blir sendt til Miljødirektoratet for endelig avgjerd.

Hovedinnholdet i klagen er vurdert i seks punkt. I klagen er det ikke lagt fram nye opplysninger som er vesentlige for vurdering av søknaden fra Hjerkinn fjellstue og fjellridning.

Nasjonalparkstyret har behandlet søknaden fra Hjerkinn fjellstue og fjellridning på en lovmessig måte, basert på eksisterende kunnskap om villreinen sin arealbruk og ferdsel i verneområdene. Deler av leveområdet er gått ut av bruk som følge av etablering av barrierer for trekkveger og at villreinen unnviker å bruke areal med stor ferdsel. Villreinen er en sentral del av verneformålet for nasjonalparkene, og hensynet til verneformålet skal veie tyngst i slike saker. Det er også nedfelt i besøksstrategien for Rondane nasjonalpark.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:

1 Klage på vedtak - Dovre NP - Rondane NP - organisert ridetur - Hjerkinn - Rondablikk - musikkfestivalen Rondaståk - Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning

2 Særutskrift Dovre NP - Rondane NP - dispensasjon - 2020 - organisert ridetur - Hjerkinn - Rondablikk - musikkfestivalen Rondaståk - Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning

3 Søknad - Grimsdalen LVO - organisert ridetur - Hjerkinn - Rondablikk - musikkfestivalen Rondaståk - Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning

4 Søknad om organisert ridetur sommeren 2020.

5 Dag 1 Hjerkinn Fjellstue til Grimsdalshytta

Nasjonalpark	Dovre, Rondane
Naturreservat	Flakktjørna, Grimsdalsmyrene, Hemmeldalen, Hovdsjømyrene, Kattuglehøi, Mesætermyre, Myldingi, Veslehjerkinntjønnin
Landskapsvernområde	Dørålen, Frydalen, Grimsdalen, Vesle Hjerkinn

6 Dag 2 Grimsdalshytta til Høvringen
7 Dag 3 Høvringen til Mysuseter
9 Dag 4 Mysuseter til Rondablikk
10 Utdrag protokoll - sak2020-4
10 organisert ridning_uttale

Saksopplysninger

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre gjorde i møte 17.03.20, styresak 10/2020 slik vedtak:

«…Med hjemmel i verneforskrift for Rondane nasjonalpark og for Dovre nasjonalpark, § 3, pkt. 5-2, jf. pkt. 5.3, får Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning avslag på sin søknad datert 29.11.19 om organisert bruk av hest / ridetur fra Hjerkinn fjellstue til Rondablikk.

Begrunnelsen for avslaget går fram av saksframlegget. Omsøkt aktiviet i området er ikke i tråd med verneforskriften og forvaltningsplanen. Aktiviten vil være til skade for verneformålet etter en vurdering av samlet belastning for villreinen sitt leveområde (jf. naturmangfoldoven § 10). »

Hjerkinn fjellstue og fjellridning har i e-post datert 31.03.20 klaget på vedtaket:

«Til Miljødirektoratet

Vi ønsker herved å påklage vedtak gjort av Rondane-Dovre nasjonalparkstyre (styresak 10/2020), angående en søknad fra Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning om en organisert ridetur fra Hjerkinn Til Rondablikk i juni 2020.

Søknaden ble sendt den 29.11.19, og etter nesten fire måneders behandlingstid, avslått på grunnlag av at aktiviteten ikke er i tråd med verneforskriften og forvaltningsplanen på møte den 17.3.2020.

Det står i avslaget: «De to første etappene av turen vil gå gjennom områder villreinen har benyttet de siste årene i den perioden turen er planlagt». Den første etappen går fra Gautåseter til Grimsdalshytta hvor det ifølge forvaltningsmyndigheten «er tillatt med organisert bruk av hest vest for den T-merka stien». Det er da kun dag to som gjenstår som problematisk i denne sammenheng.

Med all respekt vil vi si oss uenige i påstanden om at aktiviteten ikke er i tråd med verneforskriften. Se for dere følgende senario: En liten gruppe hester og ryttere skritter i rolig tempo gjennom et område som har vært brukt av hester og ryttere i omtrent 1000 år. I dette området har ville og domestiserte dyr gått side om side i utallige mannsaldre, og området blir fortsatt brukt av beitedyr, både hester, kyr og sauer. Det mest sannsynlige senarioet videre er at denne gruppen hester og ryttere ikke møter villrein eller andre dyr på sin ferd fra Grimsdalshytta til Høvringen. Men la oss se for oss at dette skjer: En hest stopper opp, spisser ørene og værer noe i luften. Foran seg ser den en flokk med villrein som også står med hodet opp og er oppmerksomme på de nyankomne. Deretter flytter villreinflokken seg noen hundre meter bort fra stien, hvor den står og venter på at hesteføget passerer, deretter flytter den seg tilbake til stien. Noen ganger følger den også etter hesteføget et lite stykke, da den er nysgjerrig på disse artsfrendene sine. Eller så fortsetter den å beite som om ingen ting har skjedd. Det som IKKE skjer er at villreinflokken får fullstendig panikk, glemmer at den har med seg små kalver, stormer hals over hode gjennom fjellheimen, blir spredt for alle vinder, pådrar seg fotråte i flukten og ender opp sliten, utsultet, redd, ensom og ute av stand til å overleve.

Som dere skjønner er dette satt på spissen. Men senarioet er tatt fra virkeligheten. Vi har ridd i fjellheimen her i 30 år, vi har møtt villrein flere ganger, og det vi beskriver over er det som skjer. Alle som har ridd i fjellet og har møtt villrein kan fortelle tilsvarende historier. Vi vil tørre og påstå at ingen som sitter i Rondane-Dovre nasjonalparkstyre, eller villreinnemda for den sags skyld, har ridd i fjellet og opplevd dette, derfor skjønner vi at det for dem kan se ut som om et hestefølge vil skremme villreinen. Men tro oss når vi sier at all erfaring tilsier det motsatte.

Ved innføring av nasjonalparken i gamle Hjerkinn skytefelt, som nå blir en del av Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark, så var vi aktivt med i hele prosessen. Her ble det sagt at eksisterende bedrifter som drev med aktiviteter skulle ha et fortrinn i forhold til nyetableringer. Ordbruken var noe i retning av «det er ikke noe problem for dere som allerede eksisterer, det er bare å søke så går det gjennom i nasjonalparkstyret».

Vi mener ydmykt at man kan utvise skjønn i forhold til hvem man kan gi dispensasjon til. Det ER forskjell på familiebedrifter som har holdt stand på fjellet i 13 generasjoner, og som klamrer seg fast hele året på tross av at sesongen er kort og vinteren lang, og nyoppstartede operatører som kanskje kommer fra andre områder eller til og med andre land. Med all beskjedenhet å melde: VI kjenner fjellet og villreinens adferdsmønster MYE bedre enn mesteparten av disse menneskene! Og vi regner med det var utvist skjønn da det sommeren 2019 ble gitt dispensasjon til å gjennomføre en tilsvarende ridetur omsøkt av Storengen islandshest.

Argumentet med at «søknaden vil kunne etablere en ny akse for ferdsel» faller på sin egen urimelighet, da denne «aksen» allerede er mye benyttet til ferdsel, om enn ikke organisert (med unntak av DNT). Fordelen med organisert ferdsel er at ingen som tar mer hensyn til flora og fauna enn erfarne, seriøse turoperatører.

Vi kjenner fjellet best, vi kjenner lovene vi har å forholde oss til, og vi holder oss samlet, i motsetning til enkeltindivider som kan spre seg over alle vinder.

Med henvisning til telefonsamtale mottatt den 30.3, hvor vi ble oppfordret til å søke en alternativ rute i ytterkanten av nasjonalparken. Dette har vi selvfølgelig allerede undersøkt muligheten av, og hadde det vært mulig hadde vi ridd der, og helst sluppet å søke i det hele tatt. Vi tar gjerne imot forslag til alternativ rute dersom noen kjenner områdene bedre enn oss.

Til sist vil vi påpeke at vi er enige i besøksstrategien til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre at «dersom det er motstridende målsettinger mellom ivaretakelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskapning, skal ivaretakelse av verneverdiene tillegges størst vekt». Vi som lever her, tett opptil reinsdyr, moskus og andre dyr, setter enormt pris på våre naboer, og vi ønsker på ingen måte og skape noen forstyrrelser for dem. Vi ønsker å leve side om side, slik mennesker og reinsdyr har gjort i tusenvis av år. Vi ønsker derimot ikke å jakte på dem, skyte og spise dem, men å ri gjennom et område de også befinner seg i, en enkelt dag i løpet av en enkelt sommer. Vi hadde ikke ønsket å arrangere en tur gjennom dette området dersom vi mente turen vår forstyrret villreinen. Det kan vi nemlig trygt si at den IKKE gjør, basert på empirisk forskning (egne opplevelser og erfaringer), og vi ønsker derfor at Miljødirektoratet tar opp saken til vurdering.»

Hjemmelsgrunnlag

Delegering

Miljøverndepartementet har i brev av 9. mars 2011 delegert forvaltningsmyndigheten for verneområdene til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre i medhold av naturmangfoldloven § 62, jf. § 77.

Vedtekter for nasjonalparkstyret

12. Klageadgang, klageinstans og klagebehandling

Fylkesmannen har klagerett på vedtak fattet av nasjonalparkstyret jf. naturmangfoldloven § 62 tredje ledd siste setning. For øvrig gjelder de alminnelige regler om klageadgang. Klage på vedtak truffet av styret, må vurderes/klagebehandles av styret med mindre det er avtalt at saken kan behandles av AU/forvalter. Dersom vedtak truffet av AU/forvalteren etter delegert myndighet påklages, skal klagen vurderes/klagebehandles av styret/arbeidsutvalget før den eventuelt sendes over til Miljødirektoratet som endelig klageinstans. Miljødirektoratet er endelig klageinstans for vedtak som treffes av styret/ forvalter som forvaltningsmyndighet.

Forvaltningsloven

§ 28

Enkeltvedtak kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse i saken til det forvaltningsorgan (klageinstansen) som er nærmest overordnet det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket (underinstansen).

§ 29

Fristen for å klage er 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem til vedkommende part. Skjer underretningen ved offentlig kunngjøring, begynner klagefristen å løpe fra den dag vedtaket første gang ble kunngjort.

§ 33

Om forberedelse m.m. av klagesaker gjelder kapittel IV og V tilsvarende, når ikke annet følger av reglene i denne paragraf.

Underinstansen skal foreta de undersøkelser klagen gir grunn til. Den kan oppheve eller endre vedtaket dersom den finner klagen begrunnet. Dersom vilkårene for å behandle klagen ikke foreligger, skal underinstansen avvise saken, jfr. dog § 31.

Når noen reknes som motpart i saken skal underinstansen varsle vedkommende snarest mulig, jfr. likevel § 16 tredje ledd. Samtidig skal settes frist for å gi uttalelse. Varsles klagemotparten ved brev, skal kopi av klagen vedlegges med mindre parten etter § 19 kan nektes adgang til den.

Blir det ikke truffet avgjørelse som nevnt i annet ledd, skal sakens dokumenter sendes klageinstansen så snart saken er tilrettelagt. Dersom underinstansen gir til klageinstansen uttalelse som partene kan kreve å få se uten hinder av § 19, skal den sende kopi til partene med mindre Kongen er klageinstans.

Klageinstansen skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Den kan pålegge underinstansen å foreta nærmere undersøkelser m.m.

Verneformål – forskrift

Rondane nasjonalpark

§ 2 Formål

Formålet med opprettelsen av Rondane nasjonalpark er å:

- *ta vare på et stort, sammenhengende og i det vesentlige urørt fjellområde,*
- *ta vare på et høyfjellsøkosystem med et egenartet og variert biologisk mangfold,*
- *ta vare på sentrale leveområder til villreinstammen i Rondane,*
- *sikre variasjonsbredden i naturtyper som Rondaneområdet omfatter, herunder innslag av høyereliggende bjørke- og barskog,*
- *bevare landskapsformer og særpregede geologiske forekomster,*
- *ta vare på verdifulle kulturminner.*

Allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

§ 3 Vernebestemmelser

5. Ferdsel
5.1. All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.
5.2. Bestemmelsene i denne forskrift er ikke til hinder for tradisjonell turvirksomhet til fots i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger.

Annen organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha særskilt tillatelse av forvaltningsmyndigheten. Det vises forøvrig til forvaltningsplanen.
5.3. Sykling, organisert kjøring med hundespann og organisert bruk av hest er bare tillatt på veger, traseer eller i områder som er særskilt utpekt av forvaltningsmyndigheten gjennom forvaltningsplanen. …»

Dovre nasjonalpark

§ 2 Formål

Hovedformålet med opprettelsen av Dovre nasjonalpark er å:

- ta vare på et stort, sammenhengende og i det vesentlige urørt fjellområde,
- ta vare på et høyfjellsøkosystem med et egenartet og variert biologisk mangfold,
- ta vare på sentrale leveområder til villreinstammen i Rondane,
- bevare landskapsformer og særpregede geologiske forekomster,
- ta vare på verdifulle kulturminner.

Allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

§ 3 Vernebestemmelser

5. *Ferdsel*
5.1. All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.
5.2. Bestemmelsene i denne forskrift er ikke til hinder for tradisjonell turvirksomhet til fots i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger.

Annen organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha særskilt tillatelse av forvaltningsmyndigheten. Det vises forøvrig til forvaltningsplanen.

5.3. Sykling, organisert kjøring med hundespann og organisert bruk av hest er bare tillatt på veier, traseer eller i områder som er særskilt utpekt i forvaltningsplanen… .

Vesle Hjerkinn landskapsvernområde; Grimsdalen landskapsvernområde

Traseén til omsøkte rideturen går også gjennom Vesle Hjerkinn landskapsvernområde og Grimsdalen landskapsvernområde. Her er ikke organisert ferdsel søknadspliktig, men all ferdsel skal skje hensynsfullt og varsom slik at det ikke skjer skade på landskap eller naturmiljø. Dyreliv skal ikke forstyrres (jf. § 3 puntk 4.1 i verneforskriften for begge områder).

§ 3 Vernebestemmelser

4. Ferdsel
4.1. All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på landskap eller naturmiljø. Dyrelivet må ikke forstyrres.

Forvaltningsplan

s. 60
For ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må det søkes forvaltningsmyndigheten om dispensasjon fra verneforskriftene for Rondane og Dovre nasjonalparker.

Utover organisert ferdsel til fots og på ski utenfor merkete stier og løyper regnes følgende aktiviteter for å kunne skade naturmiljøet slik at dispensasjon er nødvendig (gjelder alle, også turistforeninger mv):

- Telting i mer enn 30 persondøgn i samme nærområde
- Sykling utenfor spesielle traseer avsatt til formålet i forvaltningsplanen
- Organisert kjøring med hundespann
- Organisert bruk av hest
- Andre aktiviteter som kan skade naturmiljøet, for eksempel kiting.

s. 74 (se også figur 1)
Soner for organisert ferdsel

Det er laget to soner omkring Høvringen, den ene opp mot Skogseter, og den andre ned mot Musyseter, samt en ved Dombås (se kart i vedlegg 19). Her er organisert ferdsel til fots og på ski utenfor merkete stier og løyper, i tillegg til sykling og organisert riding på merkete stier samt organisert kjøring med hundespann, tillatt for alle uten spesiell tillatelse. Sonene er laget blant annet av hensyn til reiselivsbedrifter i området.

I området rundt Høvringen Peer-Gynt hytta Vesle Ula er ferdselen stor hele året og omfanget av merkete stier tett. Et området ved Høvringen brukes i forbindelse med det årlig arrangementet Rondane Multisport på Høvringen. Området ved Dombås er også en del brukt. Områdene er viktige for Den norske fjellskolen ved Høvringen, og Dombås Fjellskole ved Dombås i tillegg til vanlige skoler og barnehager.

Den søre delen av sonen ved Høvringen ned mot Mysuseter ble laget etter høringen av forvaltningsplanen etter ønske fra kommunen og reiselivsinteressen i området. Det vil her følges godt med på sårbare arters bruk av området rundt Velse Ula. Forvaltningsmyndighetene vil trekke tilbake denne delen av sonen hvis det viser seg at ferdselen går ut over disse verneverdiene.

Området fra Spranghaugen til Rondvassbu, Illmanndalen og de sentrale toppene i Rondane massivet er mye brukt av folk fremfor alt fra juni og utover sommeren og tidlig høst, men også inn i november. Området ble foreslått som en sone under høringen av forvaltningsplanen, men er tatt ut av hensyn til innspill om villreinens bruk av områder i og

inntil den foreslåtte sonen, samt den feilaktige signaleffekten en slik sone vill ha i forhold til de overordnede grepen i planen om å kanalisere mest mulig ferdsel ut til utkanten av verneområdene.

s. 76
Det legges til grunn at all organisert ferdsel til fots og på ski som følger merkete stier og skiløyper som er godkjente i forvaltningsplanen ikke er til skade for naturmiljøet, og at dette derfor er tillatt uten spesiell tillatelse.

s. 79-80 (se også figur 6)

Organisert bruk av hest
Organisert riding er en type tyngre bruk som forvaltningsmyndighetene ønsker å ha oversikt over, og regulere bruken av. Årsaken til dette er økt bruk med potensial for mer forstyrring av villrein, terreng og stislitasje, samt brukerkonflikt.

Det er flere aktører som organiserer rideturer i Rondane og Dovre. Dette er aktører som har drevet med riding i området i lang tid, også før verneområdene ble opprettet. Forvaltningsmyndigheten har tatt hensyn til denne bruken ved utforming av retningslinjene for organisert bruk av hest. Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å tillate organiserte rideturer i den østre delen av Dovre nasjonalpark. Gruppene vil måtte følge eksisterende stier, og det vil ikke være tillatt med organisert bruk av hest vest for den T-merka stien mellom Gautåseter og Grimsdalshytta. Et unntak vil være den årlige turen som arrangeres under pilegrimsdagen med en vandring over Dovre langs Gautstigen.

Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å gi en årlig dispensasjon for dette arrangementet, samt å tillate at noen få hester følger vandrerne som en sikkerhet i tilfelle mindre personskader oppstår underveis. Forvaltningsmyndighetene er for tiden ikke kjent med organisert hestebruk som berører Dørålen landskapsvernområde. Organisert bruk av hest på godkjente og merkete stier i de ovennevnte sonene rundt Høvringen og Dombås er tillatt.

Organisert bruk av hest i ytterkant av Rondane nasjonalpark i området mellom Mysuseter og Bølhøgda vil kunne tillates langs stier. Organisert bruk av hest på veien til Bjørnhollia er tillatt, og på veien til Rondvassbu er den type organisert bruk tillatt i perioden f.o.m. 1. juli t.o.m. 31. august.

Slik storfedriften har vært organisert i en årrekke inngår organisert bruk av hest i turistmessig sammenheng som en del av gjetingen inn og ut av Vuludalen. Om det skal gis tillatelse til riding i forbindelse med gjeting ved Vulutjønnene ut over det som er nødvendig som en del av gjetingen, vil måtte avklares gjennom en eventuell søknadsbehandling. Riding som en egen reiselivsaktivitet uten at det foregår sammen med gjeting, vil ikke tillates i Vuludalen/Vulufjellområdet. Liknende opplegg vil også kunne forekomme flere steder innenfor verneområdene. De som selv ikke driver landbruk må da dokumentere sitt samarbeid med landbruket.

Behovet hos funksjonshemmede for transport ved f eks skoleturer vil bli ivaretatt gjennom dispensasjoner så lenge dette ikke er i strid med verneformålet.

Søknad til forvaltningsmyndighetene
Ved søknad til forvaltningsmyndigheten om dispensasjon for å arrangere en tur eller utøve en aktivitet må søknaden inneholde opplysninger om formål med turen/aktiviteten, hvor turen/aktiviteten skal foregå inntegnet på kart, tidsrom og antall deltakere. For eksempelvis reiselivsbedrifter i området som driver søknadspliktig organisert virksomhet som ikke strider med verneformålet legges det opp til flerårige tillatelser med rapporteringsplikt etter endt sesong. Hvis nye søknader kommer inn i god tid før sesongstart til forvaltningsmyndighetene bør dette systemet bli en smidig løsning for alle. Les mer om saksbehandling og søknadsprosedyre i kap. 5.

Naturmangfoldloven

I tillegg til behandling etter verneforskrift og eventuelle retningslinjer i forvaltningsplanen må søknaden også vurderes etter de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldlovens §§ 8-12 i (kunnskapsgrunnlag, føre-var prinsippet, samlet belastning på økosystemet, kostnader ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver samt miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder), jmf. § 7.

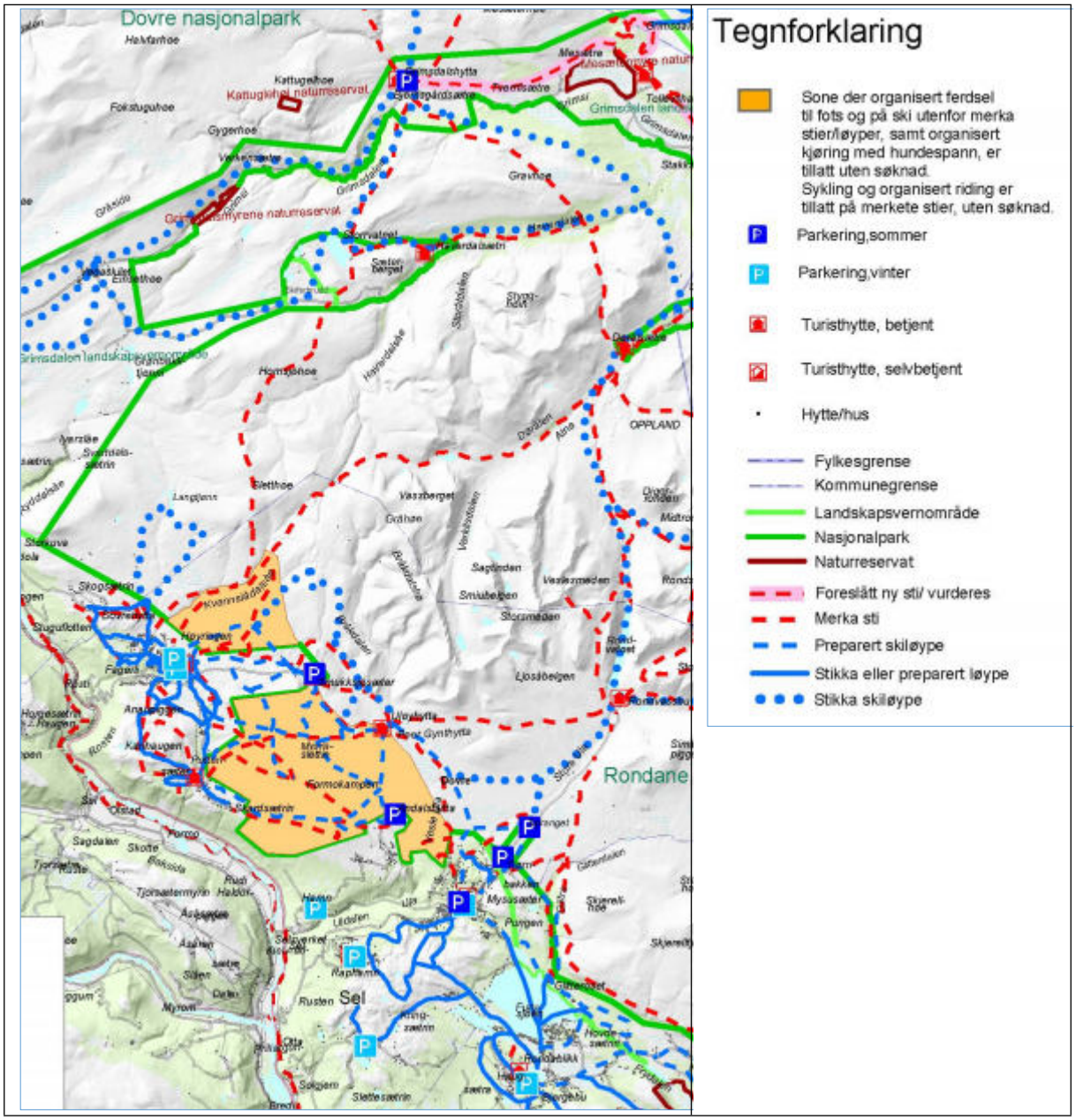

Figur 1. Utsnitt av kart med soner for organisert ferdsel. Fra forvatningsplan for de store verneområdene i Rondane.

Tilsvarende saker

Nasjonalparkstyret behandlet i møte 28.06.19 en søknad fra Storengen Islandshest. Her var opplegget en seksdagers tur med base i seter på Ivarslåe i Dovre kommune. En dag gikk rideturen innenfor nasjonalparken. Mot nasjonalparkforvalterens innstilling, ga nasjonalparkstyret tillatelse til en tur fra Ivarslåe til Høvringen.

Presedens

Man sier at en avgjørelse har skapt presedens når den senere kan bli lagt til grunn i andre lignende tilfeller. Presedens brukes både om avgjørelser fattet av forvaltningen og om rettsavgjørelser.

Vurdering

Hjerkinn fjellstue og fjellridning er part i saken, og har derfor klagerett etter forvaltningsloven § 28. Klagen er sett fram i rett tid, jf. forvltningsloven § 29. Klagen kan tas opp til behandling.

Den omsøkte rideturen er søknadspliktig, og nasjonalparkstyret har etter nasjonalparkforvalteren si vurdering behandlet søknaden basert på eksisterende kunnskap, gjeldende verneregler i verneforskrfitene og retningslinjer i forvaltningsplanen, samt miljørettsprinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12.

Hovedpunktene i klagen er:

1. Etappen på dag 1 går fra Gautåseter til Grimsdalshytta hvor det ifølge forvaltningsmyndigheten «er tillatt med organisert bruk av hest vest for den T-merka stien».
2. Klager er uenig i påstanden om at aktiviteten ikke er i tråd med verneforskriften, og at turen vil forstyrre villreinen.
3. Nasjonalparkstyret må utvise skjønn i forhold til hvem man kan gi dispensasjon til. Referanse til verneplanprosessen for Hjerkinn skytefelt.
4. Argumentet med at «søknaden vil kunne etablere en ny akse for ferdsel» faller på sin egen urimelighet, da denne «aksen» allerede er mye benyttet til ferdsel, om enn ikke organisert (med unntak av DNT).
5. Det har ikke vært mulig å finne alternativ rute.
6. Klager mener rideturen ikke er i strid med besøksstrategien for Rondane nasjonalpark: *«dersom det er motstridende målsettinger mellom ivaretakelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskapning, skal ivaretakelse av verneverdiene tillegges størst vekt».*

Nasjonalparkforvalteren si vurdering av de ulike punktene i klagen er:

Til pkt. 1.

I søknaden fra 29.11.20 er det opplyst: *«Turen går fra Hjerkinn og følger stien fra Hageseter Turisthytte over fjellet til Grimsdalen.»*

I saksframlegget som er påklaget er det skrevet (utdrag fra forvaltningsplanen):

«Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å tillate organiserte rideturer i den østre delen av Dovre nasjonalpark. Gruppene vil måtte følge eksisterende stier, og det vil ikke være tillatt med organisert bruk av hest vest for den T-merka stien mellom Gautåseter og Grimsdalshytta.»

Klager gir derfor en feil gjengivelse av saksframlegget på dette punktet. Sonen for organisert bruk av hest ligger øst for den T-merka stien mellom Gautåseter og Grimsdalshytta. Nasjonalparkforvalteren mener forvaltningsplanen må forstås slik at det kan gis tillatelse til turer innenfor sonen øst for den T-merka stien. Dette underbygges av at det er gjort et særlig unntak utenfor sonen for arrangementet «Pilgrimsdagen», mens andre tilfeller ikke er nevnt.

Et isolert opplegg for en ridetur i denne delen av Dovre nasjonalpark kunne blitt godkjent etter søknad, men i vurderingen av søknaden fra Hjerkinn fjellstue og fjellridning måtte en

vurdere et samlet opplegg fra Hjerkinn til Rondablikk. Dette er i tråd med naturmangfoldloven § 10, der konsekvensene av et tiltak skal bli vurdert for et helt økosystem. I denne saken vil økosystemet være villreinen sitt leveområde, og omfatte hele den omsøkte traseen.

Til pkt. 2.

Klageren hevder at et følge med 15 hester og ryttere ikke vil uroe villreinen i nevneverdig grad. Det blir bl.a. vist til at bruk av hest har skjedd i 1000 år. Videre at det har vært en blanding av ville og domestiserte dyr i denne perioden, og at området fortsatt er brukt av beitedyr.

Nasjonalparkforvalteren mener klager overser at arealbruken har endret seg svært mye de siste femti årene. Villreinen sine tilgjengilige leveområder er i stor grad redusert, og viktige trekkveger har gått ut av bruk. Det er dokumentert at årsaken er etablering av nye tiltak/infrastruktur, og en stor økning i ferdselen. Områdene vest for aksen Høvringen – Smuksjøseter – Rondvassbu er ikke lenger brukt av villreinen. Her er det dokumentert at villreinen unnviker å bruke arealene. Ferdsel langs aksen Mysuseter – Rondvassbu har skapt en barriere, slik at villreinen ikke lenger trekker mellom områder i Dovre og Sel (nord for Høvringen, og Nord-Fron og Sør-Fron (Vulufjell).

Etter forvaltaren sin vurdering er villreinen da blitt mer sårbar for øket ferdsel i de deler av leveområdet som fortsatt er i bruk.Den blir presset sammen på mindre areal, og kan i mindre grad trekke til områder fri for ferdsel.

Trass i klageren sin beskrivelse, vil nasjonalparkforvalteren mene at 15 hester og ryttere vil være et godt synlig følge i fjellet. Isolert sett vil rytterfølget ha små ulemper for villreinen. Sett i sammenheng med omfanget av dagens ferdsel vil et følge på 15 hester og rytter gi en øket samlet belastning for villreinen, jf. naturmangfolloven § 10.

Til pkt. 3.

Klager viser til signal som skal være gitt i samband med verneplanprosessen for Hjerkinn skytefelt, om at eksisterende bedrifter skulle få drive som før. Nasjonalparkforvalteren vil her kommentere at vi ikke har innsyn i hva som er sagt og gjort i verneplanprosessen for Hjerkinn skytefelt. Videre kan det som er gjort gjeldende i et verneområde ikke uten videre bli gjeldende i et annet verneområde. Nasjonalparkstyret har heller ingen hjemmel for å utvise skjønn når det gjelder hvilke bedrifter som skal få tillatelser eller ikke. Verken etter geografisk tilhørighet, eller andre kriterier.

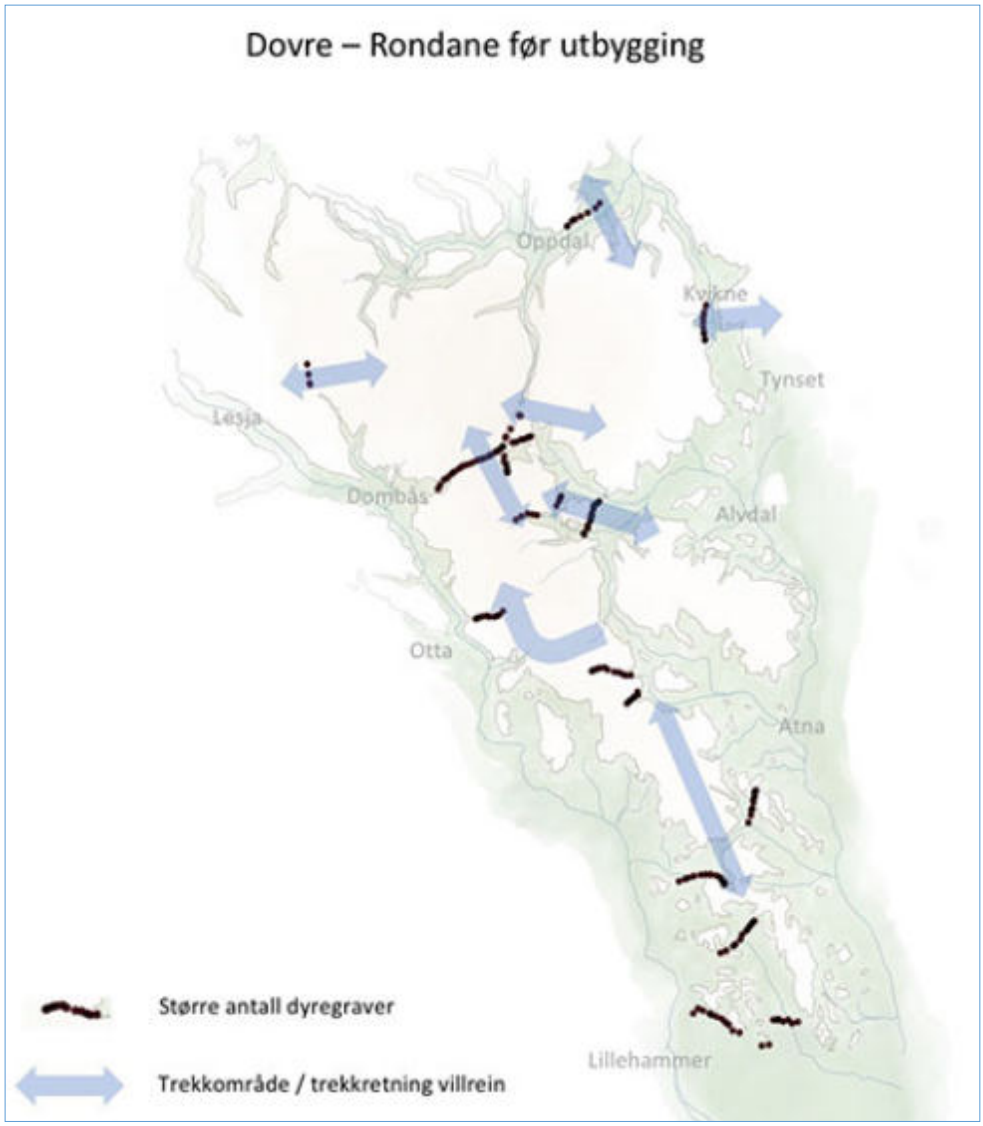

Figur 2. Dovre Rondane Trekkveger før utbygging (etter villrein.no)

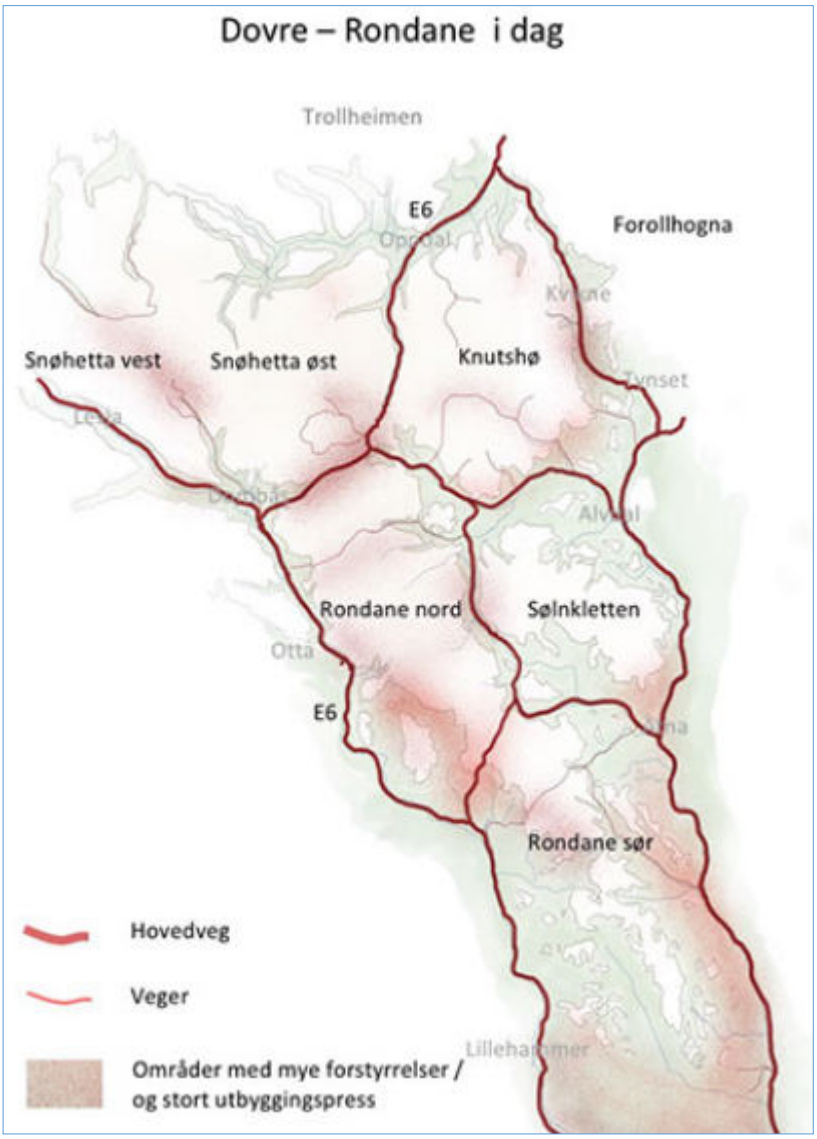

Figur 3. Dovre Rondane i dag. (etter villrein.no)

Til pkt.4.

Klager har rett i at det ligger inne merka stier i forvaltningsplanen for strekningen: Hjerkinn – Grimsdalshytta - Høvringen – Mysuster, med retningslinjer som åpner for organisert ferdsel til fots eller på ski. Organiserte rideturer langs denne aksen vil representere en ny bruk. Ny bruk av denne aksen må sees i sammenheng med den øvrige ferdselen i verneområdene, og de konsekvenser dette har hatt for villreinen når det gjelder arealunnvikelse og barrierer for villreintrekket.

I besøksstrategien for Rondane nasjonalpark er det bl.a. nedfelt følgende målsettinger:

- Bedre muligheten for villrein til å trekke nordsør på vestsiden av Rondanemassivet
- Bedre muligheten for villrein til å trekke nordsør på tvers av Grimsdalen.

Deler av aksen Hjerkinn – Mysuseter har allerede et høgt ferdselstrykk. Å legge til rette for en øket ferdsel langs aksen Hjerkinn – Mysuseter vil etter nasjonalparkforvalteren si vurdering være i strid med disse målsettingene.

Organsiert ferdsel bør legges til randsonene av verneområda, og som lokale aktivitetar. Det vil være uheldig å åpne for nye og gjennomgående aktiviteter i sentrale deler av verneområdene.

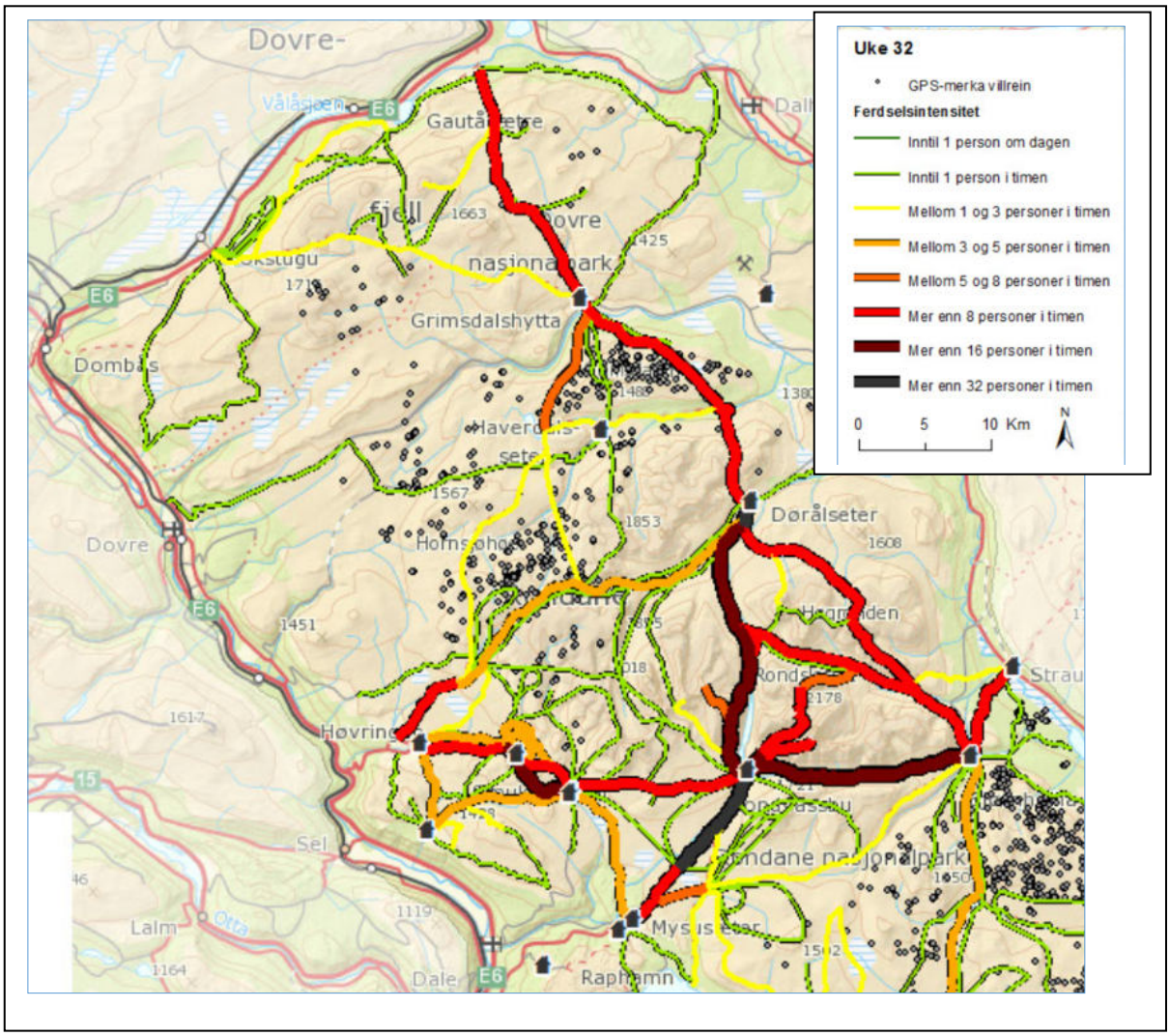

Figur 4. Ferdsel i Dovre og Rondane. (etter villrein.no)

Til pkt. 5.

Hjerkinn fjellstue og fjellridning opplyser at de ikke har en alternativ trase for sitt opplegg. Styret må likevel vurdere søknaden og konsekvensene av rideturen i lys av verneformålet, verneforskriftene og forvaltningsplanen. Styret har gitt tiltakshaver en åpning for å finne en alternativ løsning, men mangel på en alternativ trase kan ikke være styrende for nasjonalparkstyret sin behandling av klagen.

Til pkt. 6

Nasjonalparkforvalteren har forståelse for at reiselivbedrifter må utvikle sine tilbud i takt med tiden og markedet. Hjerkinn fjellstue og fjellridning legger fram at de ønsker å leve «side om side» med villreinen, og at de ikke ville søkt om godkjenning av rideturen hvis den var til skade for villreinen.

Nasjonalparkstyret må likevel vurdere søknaden basert på eksisterende kunnskap, og gjeldende forskrifter og retningslinjer. Nasjonalparkforvalteren har da kommet til at tiltaket ikke er innenfor rammene av verneformålet og vernereglene, slik det bl.a. er nedfelt i besøksstrategien for Rondane nasjonalpark:
«Et viktig prinsipp for besøksstrategien er at i de tilfeller det er motstridende målsettinger mellom ivaretakelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskaping, skal ivaretakelse av verneverdiene tillegges størst vekt.».

Organisert bruk av hest er søknadspliktig utenfor soner avsatt til formålet i forvaltningsplanen. Det er flere aktører i markedet som tilbyr reiselivsprodukt med hest og riding. Å imøtekomme klagen, og åpne opp for rideturer utenom sonene og traseene avsatt i forvaltningsplanen vil derfor kunne ha stor presedensvirkning.

Konklusjon

Nasjonalparkforvalteren vil innstille på at Rondane-Dovre nasjonalparkstyre opprettholder sitt vedtak fra møte 02.04.20, styresak 10/2020, og at saken blir sendt til Miljødirektoratet for endelig avgjerd.

Fra: booking@hjerkinn.no[booking@hjerkinn.no]
Sendt: 31. mar 2020 22:05:29
Til: Postmottak Fylkesmannen i Innlandet
Kopi: booking@hjerkinn.no; martin.ekre@hjerkinn.no; anne.ekre@hjerkinn.no; 'Anne Stine Hjerkind Ekre'; 'Kirsti Vik Hjerkind'
Tittel: Klage på vedtak gjort av Rondane-Dovre nasjonalparkstyre den 17.3.2020 (styresak 10/2020)

Til Miljødirektoratet

Vi ønsker herved å påklage vedtak gjort av Rondane-Dovre nasjonalparkstyre (styresak 10/2020), angående en søknad fra Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning om en organisert ridetur fra Hjerkinn Til Rondablikk i juni 2020.

Søknaden ble sendt den 29.11.19, og etter nesten fire måneders behandlingstid, avslått på grunnlag av at aktiviteten ikke er i tråd med verneforskriften og forvaltningsplanen på møte den 17.3.2020.

Det står i avslaget: «De to første etappene av turen vil gå gjennom områder villreinen har benyttet de siste årene i den perioden turen er planlagt». Den første etappen går fra Gautåseter til Grimsdalshytta hvor det ifølge forvaltningsmyndigheten «er tillatt med organisert bruk av hest vest for den T-merka stien». Det er da kun dag to som gjenstår som problematisk i denne sammenheng.

Med all respekt vil vi si oss uenige i påstanden om at aktiviteten ikke er i tråd med verneforskriften. Se for dere følgende senario: En liten gruppe hester og ryttere skritter i rolig tempo gjennom et område som har vært brukt av hester og ryttere i omtrent 1000 år. I dette området har ville og domestiserte dyr gått side om side i utallige mannsaldre, og området blir fortsatt brukt av beitedyr, både hester, kyr og sauer. Det mest sannsynlige senarioet videre er at denne gruppen hester og ryttere ikke møter villrein eller andre dyr på sin ferd fra Grimsdalshytta til Høvringen. Men la oss se for oss at dette skjer: En hest stopper opp, spisser ørene og værer noe i luften. Foran seg ser den en flokk med villrein som også står med hodet opp og er oppmerksomme på de nyankomne. Deretter flytter villreinflokken seg noen hundre meter bort fra stien, hvor den står og venter på at hesteføLget passerer, deretter flytter den seg tilbake til stien. Noen ganger følger den også etter hesteføLget et lite stykke, da den er nysgjerrig på disse artsfrendene sine. Eller så fortsetter den å beite som om ingen ting har skjedd. Det som IKKE skjer er at villreinflokken får fullstendig panikk, glemmer at den har med seg små kalver, stormer hals over hode gjennom fjellheimen, blir spredt for alle vinder, pådrar seg fotråte i flukten og ender opp sliten, utsultet, redd, ensom og ute av stand til å overleve.

Som dere skjønner er dette satt på spissen. Men senarioet er tatt fra virkeligheten. Vi har ridd i fjellheimen her i 30 år, vi har møtt villrein flere ganger, og det vi beskriver over er det som skjer. Alle som har ridd i fjellet og har møtt villrein kan fortelle tilsvarende historier. Vi vil tørre og påstå at ingen som sitter i Rondane-Dovre nasjonalparkstyre, eller villreinnemda for den sags skyld, har ridd i fjellet og opplevd dette, derfor skjønner vi at det for dem kan se ut som om et hesteføLge vil skremme villreinen. Men tro oss når vi sier at all erfaring tilsier det motsatte.

Ved innføring av nasjonalparken i gamle Hjerkinn skytefelt, som nå blir en del av Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark, så var vi aktivt med i hele prosessen. Her ble det sagt at eksisterende bedrifter som drev med aktiviteter skulle ha et fortrinn i forhold til nyetableringer. Ordbruken var noe i retning av «det er ikke noe problem for dere som allerede eksisterer, det er bare å søke så går det gjennom i nasjonalparkstyret».

Vi mener ydmykt at man kan utvise skjønn i forhold til hvem man kan gi dispensasjon til. Det ER forskjell på familiebedrifter som har holdt stand på fjellet i 13 generasjoner, og som klamrer seg fast hele året på tross av at sesongen er kort og vinteren lang, og nyoppstartede operatører som kanskje kommer fra andre områder eller til og med andre land. Med all beskjedenhet å melde: VI kjenner fjellet og villreinens adferdsmønster MYE bedre enn mesteparten av disse menneskene! Og vi regner med det var utvist skjønn da det sommeren 2019 ble gitt dispensasjon til å gjennomføre en tilsvarende ridetur omsøkt av Storengen islandshest.

Argumentet med at «søknaden vil kunne etablere en ny akse for ferdsel» faller på sin egen urimelighet, da

denne «aksen» allerede er mye benyttet til ferdsel, om enn ikke organisert (med unntak av DNT). Fordelen med organisert ferdsel er at ingen som tar mer hensyn til flora og fauna enn erfarne, seriøse turoperatører. Vi kjenner fjellet best, vi kjenner lovene vi har å forholde oss til, og vi holder oss samlet, i motsetning til enkeltindivider som kan spre seg over alle vinder.

Med henvisning til telefonsamtale mottatt den 30.3, hvor vi ble oppfordret til å søke en alternativ rute i ytterkanten av nasjonalparken. Dette har vi selvfølgelig allerede undersøkt muligheten av, og hadde det vært mulig hadde vi ridd der, og helst sluppet å søke i det hele tatt. Vi tar gjerne imot forslag til alternativ rute dersom noen kjenner områdene bedre enn oss.

Til sist vil vi påpeke at vi er enige i besøksstrategien til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre at «dersom det er motstridende målsettinger mellom ivaretakelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskapning, skal ivaretakelse av verneverdiene tillegges størst vekt». Vi som lever her, tett opptil reinsdyr, moskus og andre dyr, setter enormt pris på våre naboer, og vi ønsker på ingen måte og skape noen forstyrrelser for dem. Vi ønsker å leve side om side, slik mennesker og reinsdyr har gjort i tusenvis av år. Vi ønsker derimot ikke å jakte på dem, skyte og spise dem, men å ri gjennom et område de også befinner seg i, en enkelt dag i løpet av en enkelt sommer. Vi hadde ikke ønsket å arrangere en tur gjennom dette området dersom vi mente turen vår forstyrret villreinen. Det kan vi nemlig trygt si at den IKKE gjør, basert på empirisk forskning (egne opplevelser og erfaringer), og vi ønsker derfor at Miljødirektoratet tar opp saken til vurdering.

Med ønske om positivt svar!

Med vennlig hilsen Kirsti og Martin Hjerkind, samt resten av familien på Hjerkinn Fjellstue (12., 13.og 14 generasjon)

Rondane-Dovre
nasjonalparkstyre

Saksframlegg

Arkivsaksnummer: 2019/20553-11 **Saksbehandler:** Trond Stensby **Dato:** 05.03.2020

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	10/2020	17.03.2020

Dovre NP - Rondane NP - dispensasjon - 2020 - organisert ridetur - Hjerkinn - Rondablikk - musikkfestivalen Rondaståk - Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning

Innstilling fra forvalter

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre har i styremøte den 17.03.20 gjort følgende vedtak:

Med hjemmel i verneforskrift for Rondane nasjonalpark og for Dovre nasjonalpark, § 3, pkt. 5-2, jf. pkt. 5.3, får Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning avslag på sin søknad datert 29.11.19 om organisert bruk av hest / ridetur fra Hjerkinn fjellstue til Rondablikk.

Begrunnelsen for avslaget går fram av saksframlegget. Omsøkt aktiviet i området er ikke i tråd med verneforskriften og forvaltningsplanen. Aktiviten vil være til skade for verneformålet etter en vurdering av samlet belastning for villreinen sitt leveområde (jf. naturmangfoldoven § 10).

--- slutt på innstilling ---

Saksprotokoll i Rondane-Dovre nasjonalparkstyre - 17.03.2020

Forslag fra Guri Ruste:

Søknaden blir innvilget som omsøkt.

Forslag fra Guri Ruste falt mot en stemme (Guri Ruste).

Vedtatt som innstillingen mot en stemme (Guri Ruste).

Nasjonalpark	Dovre, Rondane
Naturreservat	Flakktjørna, Grimsdalsmyrene, Hemmeldalen, Hovdsjømyrene, Kattuglehøi, Mesætermyre, Myldingi, Veslehjerkinntjønnin
Landskapsvernområde	Dørålen, Frydalen, Grimsdalen, Vesle Hjerkinn

Vedtak

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre har i styremøte den 17.03.20 gjort følgende vedtak:

Med hjemmel i verneforskrift for Rondane nasjonalpark og for Dovre nasjonalpark, § 3, pkt. 5-2, jf. pkt. 5.3, får Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning avslag på sin søknad datert 29.11.19 om organisert bruk av hest / ridetur fra Hjerkinn fjellstue til Rondablikk.

Begrunnelsen for avslaget går fram av saksframlegget. Omsøkt aktiviet i området er ikke i tråd med verneforskriften og forvaltningsplanen. Aktiviten vil være til skade for verneformålet etter en vurdering av samlet belastning for villreinen sitt leveområde (jf. naturmangfoldoven § 10).

Dokumenter i saken

Doknr	Type	Innhold	Journaldato	Avsender/Mottaker
1	I	Søknad - Grimsdalen LVO - organisert ridetur - Hjerkinn - Rondablikk - musikkfestivalen Rondaståk - Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning	29.11.2019	Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning
2	U	Foreløpig svar - Dovre NP - Rondane NP - Grimsdalen LVO - organisert ridetur sommeren 2020	27.01.2020	Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning
3	I	Søknad om organisert ridetur sommeren 2020.	03.12.2019	Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning
4	U	Høring. Dovre NP/Rondane NP - dispensasjon - 2020 - organisert ridetur - Hjerkinn - Rondablikk - musikkfestivalen Rondaståk - Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning	04.02.2020	Villreinutvalget Rondane Nord m.fl.
5	I	Uttalelse - Protokoll - Dovre NP - Rondane NP - organisert ridetur - Hjerkinn - Rondablikk - musikkfestivalen Rondaståk - Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning v/ Kirsti Vik Hjerkind	10.01.2020	Villreinnemnda for Rondane og Sølnkletten
6	U	Høring - Dovre NP - Rondane NP - organisert ridetur - Hjerkinn - Rondablikk - musikkfestivalen Rondaståk - Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning	28.01.2020	Villreinutvalget Rondane nord
#	I	Uttalelse - Dovre NP - Rondane NP - organisert ridetur - Hjerkinn - Rondablikk - musikkfestivalen Rondaståk - Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning	13.02.2020	Rondane Nord Villreinutvalg

Vedlegg:

1 Søknad - Grimsdalen LVO - organisert ridetur - Hjerkinn - Rondablikk - musikkfestivalen Rondaståk - Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning
2 Søknad om organisert ridetur sommeren 2020.
3 Dag 1 Hjerkinn Fjellstue til Grimsdalshytta
4 Dag 2 Grimsdalshytta til Høvringen
5 Dag 3 Høvringen til Mysuseter
6 Dag 4 Mysuseter til Rondablikk
7 Utdrag protokoll - sak2020-4
8 organisert ridning_uttale

Saksopplysninger

Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning har i e-post datert 29.11.19 søkt om:
«Vi på Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning vil gjerne arrangere en ridetur fra Hjerkinn til Rondablikk og musikkfestivalen Rondaståk sommeren 2020. Turen starter fra Hjerkinn Fjellstue mandag 15. juni og vi vil være fremme på Rondablikk torsdag 18.juni.

Turen går fra Hjerkinn og følger stien fra Hageseter Turisthytte over fjellet til Grimsdalen. Her vil første overnatting være, enten på grimsdalshytta eller en nærliggende seter. Derfra går turen langs T-merket sti til Høvringen hvor andre overnatting blir. Deretter rir vi om Smuksjøseter og Peer Gynt-hytta til Mysuseter og tredje overnatting. Til sist går turen langt Furusjøen til Rondablikk.

Vi regner med å være ca 15 hester og ryttere.

Vi på Hjerkinn Fjellstue mener denne turen vil være et meget godt tilskudd til ridesesongen vår, da den foregår på et tidspunkt da det er lite gjester vanligvis. Dette gjelder mest sannsynlig også andre overnattingssteder på ruta vår som vi vil besøke.

Vi er meget godt kjente i fjellet og med flora og fauna og vil ta hensyn til både vær, underlag, omgivelser og eventuelt villrein om vi skulle møte det.

Vi håper på raskt og positivt svar da vi ser for oss å begynne å ta imot påmeldinger om ikke så lenge.»

Etter førespurnad har Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning i e-post datert 03.12.20 kommet med slik tilleggsinformasjon:
«Vedlagt er kartutsnitt over området vi kan tenke oss å ri i. Jeg har tegnet inn ruta vi har planlagt med rødt, dag for dag. Gi meg beskjed om det er noe mer dere trenger.

I tilfelle det ikke kom tydelig frem i søknaden vår så er det kun snakk om et enkelt tilfelle i løpet av sommeren 2020 vi søker om å ri gjennom området. Vi har ikke tenkt til å ri tilbake gjennom samme område, da hestene blir fraktet på lastebil tilbake til Hjerkinn Fjellstue.

Jeg må også få lov til å presisere hvor enormt stor pris vi hadde satt på å få lov til å gjennomføre denne enkeltturen i begynnelsen av sommeren 2020. Både fordi sesongen vår er meget kort som den er, og vi må sørge for å få gjennomført mange aktiviteter i dette tidsrommet for å få økonomien til å gå rundt gjennom resten av året. Det er ikke noe alternativ for oss, som har drevet med næring i dette området i 1200 år og 13 generasjoner,

og finne oss noe annet å gjøre fordi vi ikke klarer å opprettholde livsgrunnlaget vårt her :-) Men det er viktig at vi fornyer oss, og vi ser på denne overnattingsturen som et tilbud som kan skape oppmerksomhet rundt oss som bedrift, samt inntekter for oss og andre overnattingsbedrifter i området. Vi har vært i kontakt med arrangørene av musikkfestivalen Rondaståk, og de er meget interessert i et samarbeid rundt denne rideturen. I tillegg, og som jeg allerede har nevnt, så er vi veldig erfarne fjellfolk som har tatt og tar hensyn til dyrelivet i områdene våre. Dette kommer vi alltid til å fortsette med, og det er noe vi også viderefører til barna våre.

Så igjen, vi håper på positivt svar på denne søknaden!»

Kartutsnittene med omsøkt trase er vist i figur 1 – 4 nedenfor.

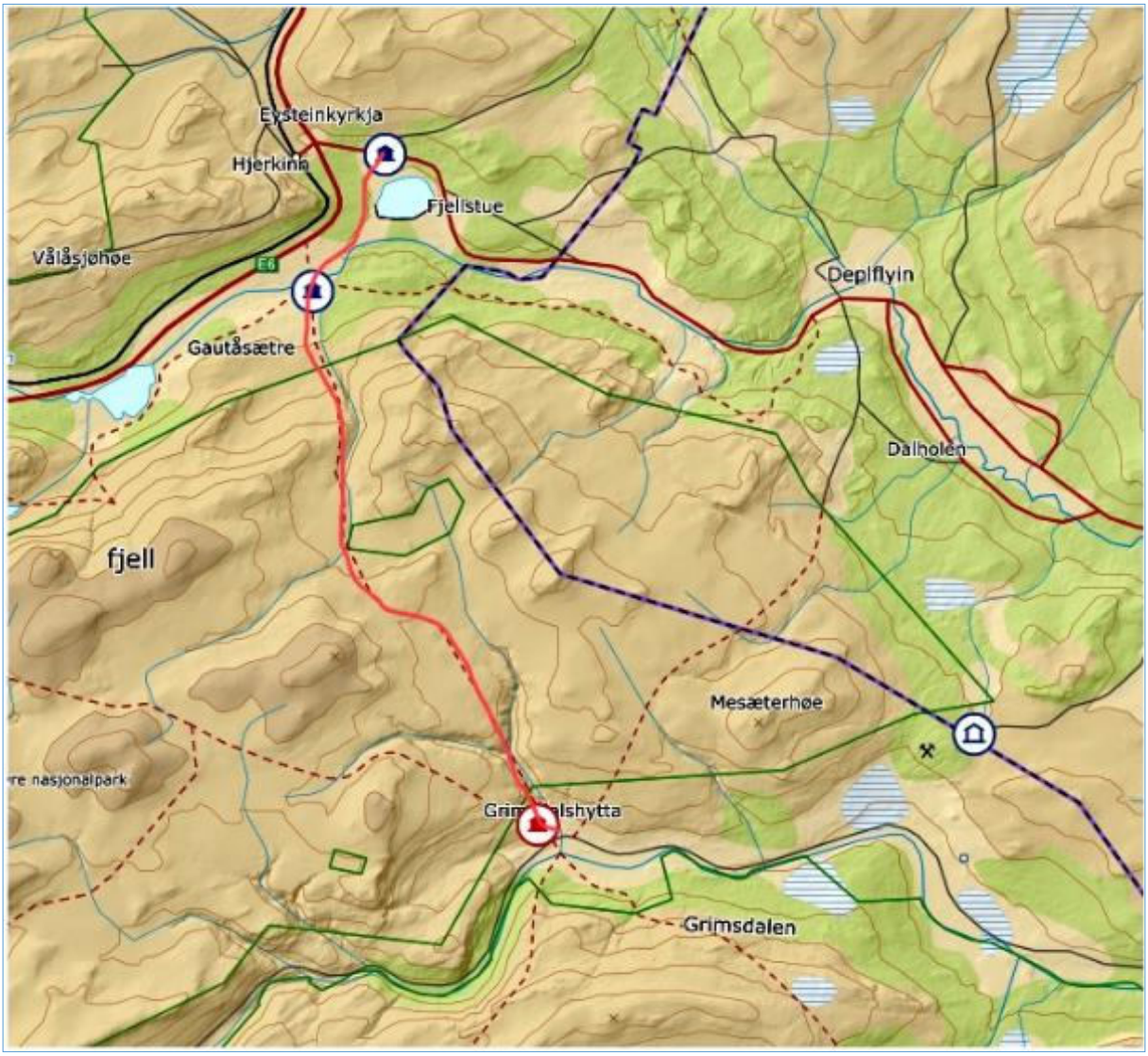

Figur 1. Omsøkt trase for ridetur, dag 1.

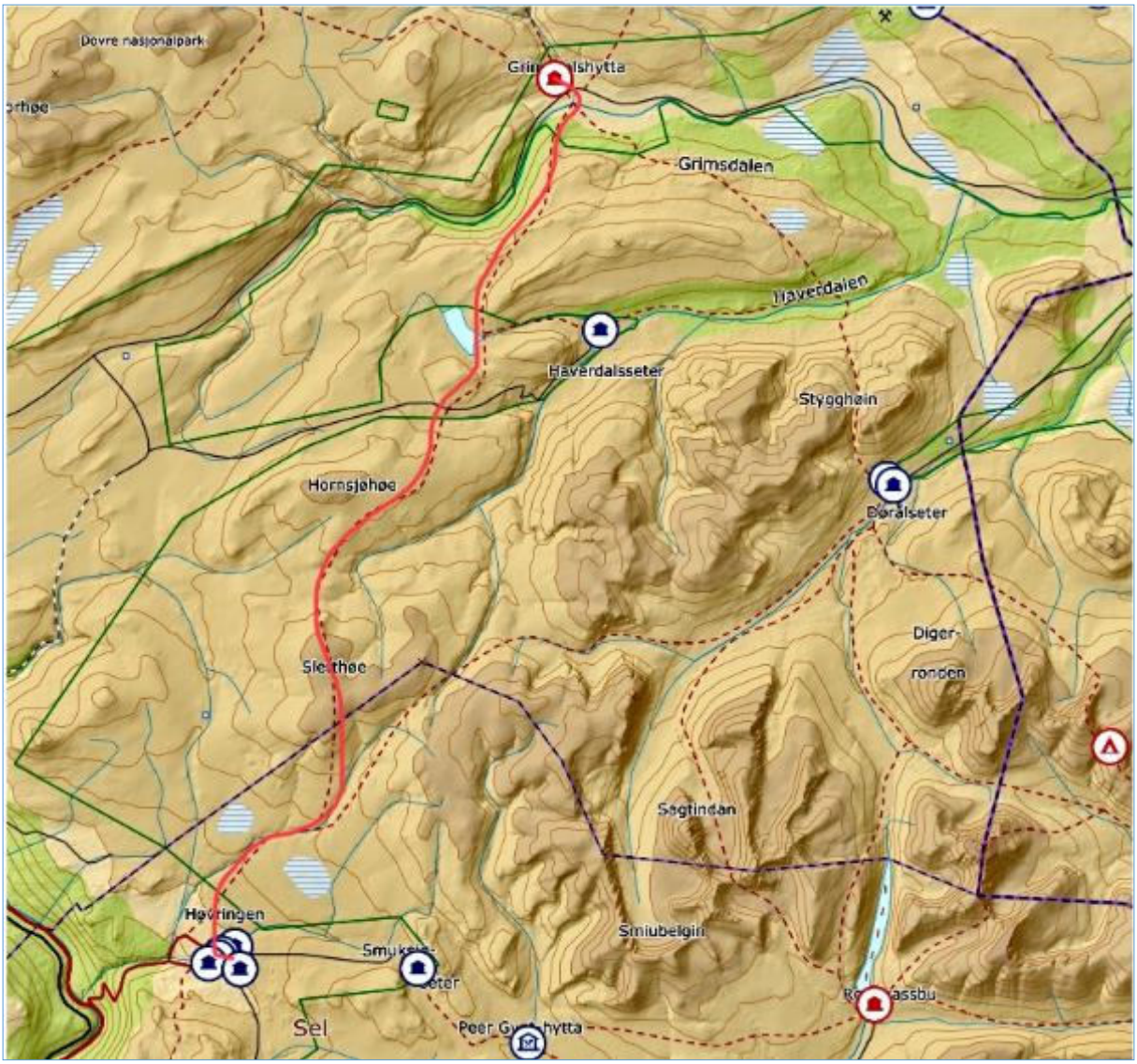

Figur 2. Omsøkt trase for ridetur, dag 2.

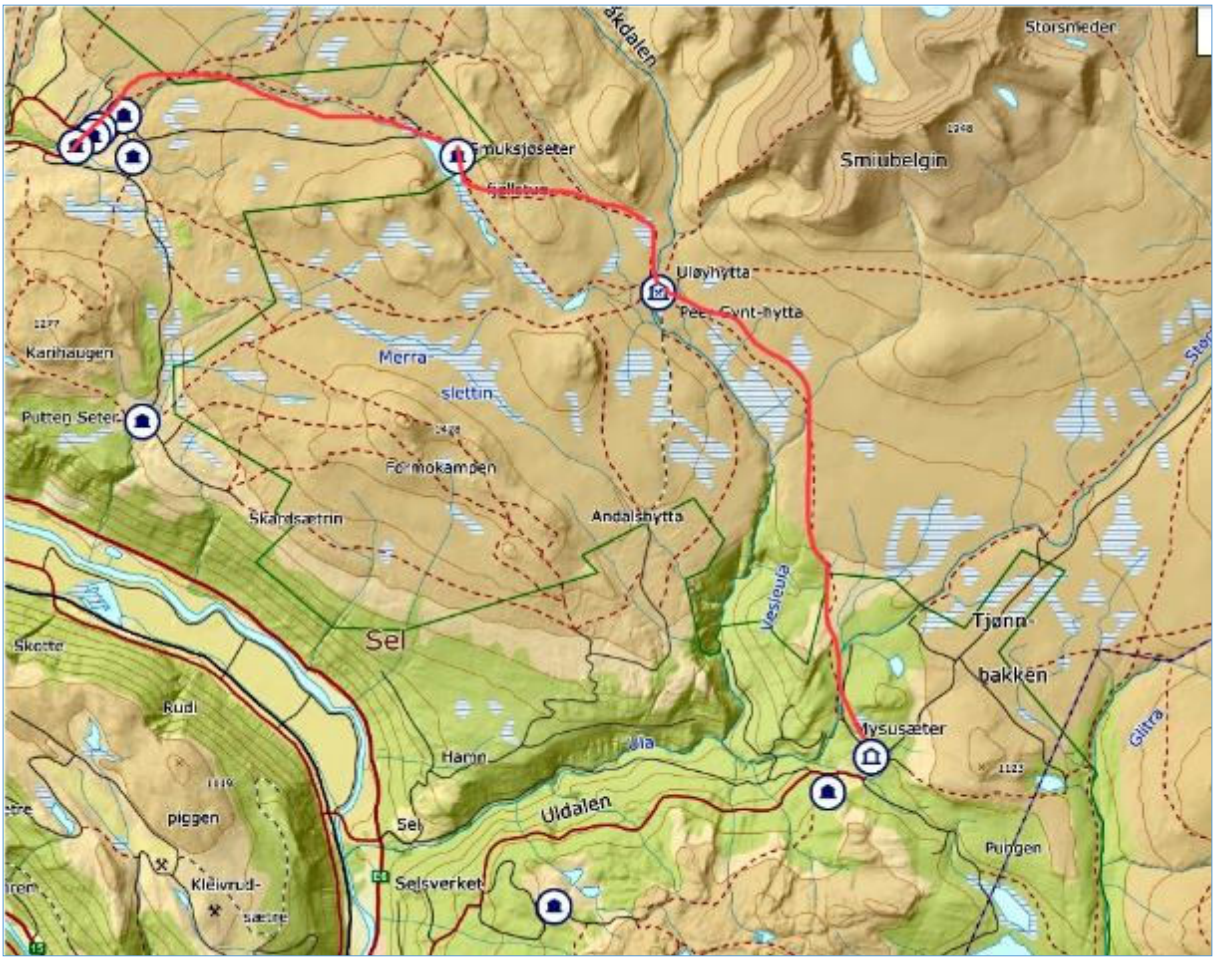

Figur 3. Omsøkt trase for ridetur, dag 3.

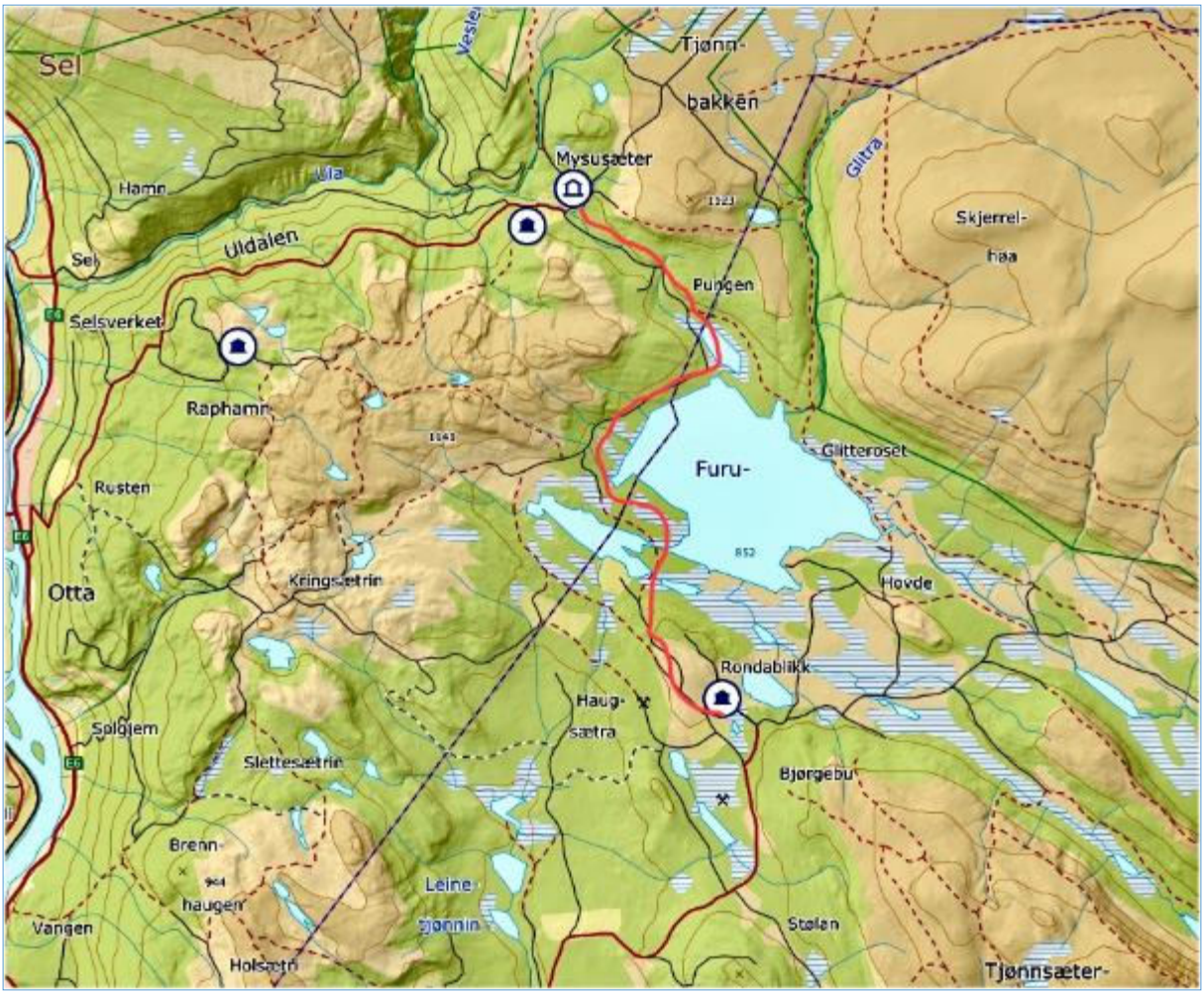

Figur 4. Omsøkt trase for ridetur, dag 4.

Traseen ser ut til å berøre fire verneområde, se figur 5:

- Dovre nasjonalpark
- Rondane nasjonalpark
- Vesle Hjerkinn landskapsvernområde
- Grimsdalen landskapsvernområde.

Slik traseen er tegnet ser den ikke ut til å berøre Frydalen landskapsvernområde.

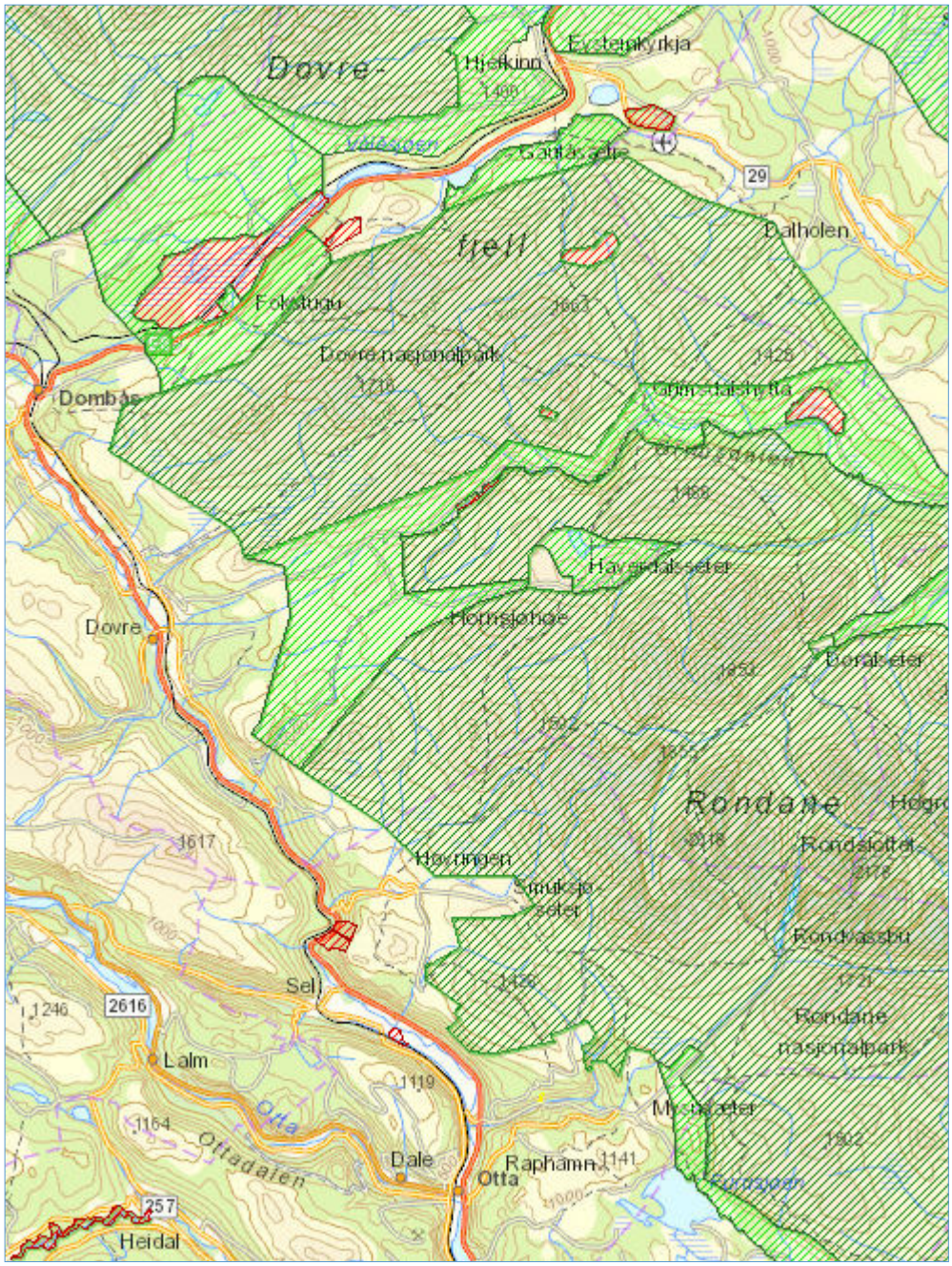

Figur 5. Oversiktskart med verneområder som søknaden berører. (Naturbase 14.02.20)

Uttaler til søknaden

Saken har vært sendt på høring til:

- Villreinnemnda for Rondane Sølnkletten
- Villreinutvalget for Rondane nord.

Det har kommet følgende uttaler:

Villreinnemnda for Rondane Sølnkletten, januar 2020

«Vedtak

I tillegg til den dokumentasjonen som er framkommet gjennom NINAs store forskningsprosjekt i Rondane-området, understreker fotråteutbruddet sommeren 2019 hvor sårbar villreinen i området er. For å ivareta villreinen i Rondane er det derfor helt nødvendig at ulike forvaltningsmyndigheter tar sumeffektene av mange små tiltak på alvor, slik naturmangfoldlovas §10 setter krav om.

Nasjonalparkstyret har utarbeidet retningslinjer for organisert ferdsel i området Høvringen-Rondvassbu, som vil gi videre rammer for organisert ferdsel enn dagens forvaltningsplan. Det er uheldig dersom styret gjennom dispensasjonspraksis åpner opp for ytterligere organisert ferdsel, uten en helhetsvurdering gjennom revisjon av forvaltningsplanen.

De to første etappene av turen vil gå gjennom områder villreinen har benyttet de siste årene i den perioden turen er planlagt. Turen er planlagt i midten av juni, et tidspunkt hvor kalvene fortsatt er forholdsvis små, og forstyrrelser uønsket.

Villreinnemnda vil derfor sterkt frarå at dispensasjon innvilges som omsøkt. Dersom nasjonalparkstyret likevel finner å innvilge dispensasjon, vil villreinnemnda vurdere å påklage vedtaket.»

Kommentar:
Nasjonalparkforvalteren slutter seg til villreinnemnda sin uttale når det gjelder samlet belastning på villreinen sitt leveområde, og at rammene i forvaltningsplanen må legges til grunn for vurdering av søknaden.

Villreinutvalget for Rondane nord, 10.02.20

«I tillegg til den dokumentasjonen som er framkommet gjennom NINAs store forskningsprosjekt i Rondane-området, understreker fotråteutbruddet sommeren 2019 hvor sårbar villreinen i området er. For å ivareta villreinen i Rondane er det derfor helt nødvendig at ulike forvaltningsmyndigheter tar sumeffektene av mange små tiltak på alvor, slik naturmangfoldlovas §10 setter krav om.

Nasjonalparkstyret har utarbeidet retningslinjer for organisert ferdsel i området Høvringen-Rondvassbu, som vil gi videre rammer for organisert ferdsel enn dagens forvaltningsplan. Det er uheldig dersom styret gjennom dispensasjonspraksis åpner opp for ytterligere organisert ferdsel, uten en helhetsvurdering gjennom revisjon av forvaltningsplanen.

De to første etappene av turen vil gå gjennom områder villreinen har benyttet de siste årene i den perioden turen er planlagt. Turen er planlagt i midten av juni, et tidspunkt hvor kalvene fortsatt er forholdsvis små, og forstyrrelser uønsket.

Om DNT sine sommermerkede fotruter skal gi klarsignal for alle sommer arrangement og organiserte aktiviteter, vil dette medføre at man må ta hele fotrutenettet opp til revisjon, da andre aktiviteter langs disse stiene ikke var med i beslutningsgrunnlaget da de ble godkjent.

Villreinutvalget støtter Villreinnemnda sin uttalelse og vil derfor sterkt fraråde at dispensasjon innvilges som omsøkt. Dersom nasjonalparkstyret likevel finner å innvilge dispensasjon, vil villreinutvalget sammen med villreinnemnda vurdere å påklage vedtaket.»

Kommentar:
Nasjonalparkforvalteren slutter seg til villreinutvalget sin uttale når det gjelder bekymringen spredning av fotråte på villreinen, det gjelder samlet belastning på villreinen sitt leveområde, og at rammene i forvaltningsplanen må legges til grunn for vurdering av søknaden.

Hjemmelsgrunnlag

Delegering

Miljøverndepartementet har i brev av 9. mars 2011 delegert forvaltningsmyndigheten for verneområdene til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre i medhold av naturmangfoldloven § 62, jf. § 77.

Verneformål – forskrift

Rondane nasjonalpark

§ 2 Formål

Formålet med opprettelsen av Rondane nasjonalpark er å:

- *ta vare på et stort, sammenhengende og i det vesentlige urørt fjellområde,*
- *ta vare på et høyfjellsøkosystem med et egenartet og variert biologisk mangfold,*
- *ta vare på sentrale leveområder til villreinstammen i Rondane,*
- *sikre variasjonsbredden i naturtyper som Rondaneområdet omfatter, herunder innslag av høyereliggende bjørke- og barskog,*
- *bevare landskapsformer og særpregede geologiske forekomster,*
- *ta vare på verdifulle kulturminner.*

Allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

§ 3 Vernebestemmelser

5. Ferdsel
5.1. All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.
5.2. Bestemmelsene i denne forskrift er ikke til hinder for tradisjonell turvirksomhet til fots i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger.

Annen organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha særskilt tillatelse av forvaltningsmyndigheten. Det vises forøvrig til forvaltningsplanen.
5.3. Sykling, organisert kjøring med hundespann og organisert bruk av hest er bare tillatt på veger, traseer eller i områder som er særskilt utpekt av forvaltningsmyndigheten gjennom forvaltningsplanen. …»

Dovre nasjonalpark

§ 2 Formål

Hovedformålet med opprettelsen av Dovre nasjonalpark er å:

- ta vare på et stort, sammenhengende og i det vesentlige urørt fjellområde,
- ta vare på et høyfjellsøkosystem med et egenartet og variert biologisk mangfold,
- ta vare på sentrale leveområder til villreinstammen i Rondane,
- bevare landskapsformer og særpregede geologiske forekomster,
- ta vare på verdifulle kulturminner.

Allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

§ 3 Vernebestemmelser

5. *Ferdsel*
5.1. All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.
5.2. Bestemmelsene i denne forskrift er ikke til hinder for tradisjonell turvirksomhet til fots i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger.

Annen organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha særskilt tillatelse av forvaltningsmyndigheten. Det vises forøvrig til forvaltningsplanen.
5.3. Sykling, organisert kjøring med hundespann og organisert bruk av hest er bare tillatt på veier, traseer eller i områder som er særskilt utpekt i forvaltningsplanen… .

Vesle Hjerkinn landskapsvernområde; Grimsdalen landskapsvernområde

Traseén til omsøkte rideturen går også gjennom Vesle Hjerkinn landskapsvernområde og Grimsdalen landskapsvernområde. Her er ikke organisert ferdsel søknadspliktig, men all ferdsel skal skje hensynsfullt og varsom slik at det ikke skjer skade på landskap eller naturmiljø. Dyreliv skal ikke forstyrres (jf. § 3 puntk 4.1 i verneforskriften for begge områder).

§ 3 Vernebestemmelser

4. Ferdsel
4.1. All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på landskap eller naturmiljø. Dyrelivet må ikke forstyrres.

Forvaltningsplan

s. 60
For ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må det søkes forvaltningsmyndigheten om dispensasjon fra verneforskriftene for Rondane og Dovre nasjonalparker.

Utover organisert ferdsel til fots og på ski utenfor merkete stier og løyper regnes følgende aktiviteter for å kunne skade naturmiljøet slik at dispensasjon er nødvendig (gjelder alle, også turistforeninger mv):

- Telting i mer enn 30 persondøgn i samme nærområde
- Sykling utenfor spesielle traseer avsatt til formålet i forvaltningsplanen
- Organisert kjøring med hundespann
- Organisert bruk av hest
- Andre aktiviteter som kan skade naturmiljøet, for eksempel kiting.

s. 74 (se også figur 6)
Soner for organisert ferdsel

Det er laget to soner omkring Høvringen, den ene opp mot Skogseter, og den andre ned mot Musyseter, samt en ved Dombås (se kart i vedlegg 19). Her er organisert ferdsel til fots og på ski utenfor merkete stier og løyper, i tillegg til sykling og organisert riding på merkete stier

samt organisert kjøring med hundespann, tillatt for alle uten spesiell tillatelse. Sonene er laget blant annet av hensyn til reiselivsbedrifter i området.

I området rundt Høvringen Peer-Gynt hytta Vesle Ula er ferdselen stor hele året og omfanget av merkete stier tett. Et området ved Høvringen brukes i forbindelse med det årlig arrangementet Rondane Multisport på Høvringen. Området ved Dombås er også en del brukt. Områdene er viktige for Den norske fjellskolen ved Høvringen, og Dombås Fjellskole ved Dombås i tillegg til vanlige skoler og barnehager.

Den søre delen av sonen ved Høvringen ned mot Mysuseter ble laget etter høringen av forvaltningsplanen etter ønske fra kommunen og reiselivsinteressen i området. Det vil her følges godt med på sårbare arters bruk av området rundt Velse Ula. Forvaltningsmyndighetene vil trekke tilbake denne delen av sonen hvis det viser seg at ferdselen går ut over disse verneverdiene.

Området fra Spranghaugen til Rondvassbu, Illmanndalen og de sentrale toppene i Rondane massivet er mye brukt av folk fremfor alt fra juni og utover sommeren og tidlig høst, men også inn i november. Området ble foreslått som en sone under høringen av forvaltningsplanen, men er tatt ut av hensyn til innspill om villreinens bruk av områder i og inntil den foreslåtte sonen, samt den feilaktige signaleffekten en slik sone vill ha i forhold til de overordnede grepen i planen om å kanalisere mest mulig ferdsel ut til utkanten av verneområdene.

s. 76
Det legges til grunn at all organisert ferdsel til fots og på ski som følger merkete stier og skiløyper som er godkjente i forvaltningsplanen ikke er til skade for naturmiljøet, og at dette derfor er tillatt uten spesiell tillatelse.

s. 79-80 (se også figur 6)

Organisert bruk av hest
Organisert riding er en type tyngre bruk som forvaltningsmyndighetene ønsker å ha oversikt over, og regulere bruken av. Årsaken til dette er økt bruk med potensial for mer forstyrring av villrein, terreng og stislitasje, samt brukerkonflikt.

Det er flere aktører som organiserer rideturer i Rondane og Dovre. Dette er aktører som har drevet med riding i området i lang tid, også før verneområdene ble opprettet. Forvaltningsmyndigheten har tatt hensyn til denne bruken ved utforming av retningslinjene for organisert bruk av hest. Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å tillate organiserte rideturer i den østre delen av Dovre nasjonalpark. Gruppene vil måtte følge eksisterende stier, og det vil ikke være tillatt med organisert bruk av hest vest for den T-merka stien mellom Gautåseter og Grimsdalshytta. Et unntak vil være den årlige turen som arrangeres under pilegrimsdagen med en vandring over Dovre langs Gautstigen.

Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å gi en årlig dispensasjon for dette arrangementet, samt å tillate at noen få hester følger vandrerne som en sikkerhet i tilfelle mindre personskader oppstår underveis. Forvaltningsmyndighetene er for tiden ikke kjent med organisert hestebruk som berører Dørålen landskapsvernområde. Organisert bruk av hest på godkjente og merkete stier i de ovennevnte sonene rundt Høvringen og Dombås er tillatt.

Organisert bruk av hest i ytterkant av Rondane nasjonalpark i området mellom Mysuseter og Bølhøgda vil kunne tillates langs stier. Organisert bruk av hest på veien til Bjørnhollia er tillatt, og på veien til Rondvassbu er den type organisert bruk tillatt i perioden f.o.m. 1. juli t.o.m. 31. august.

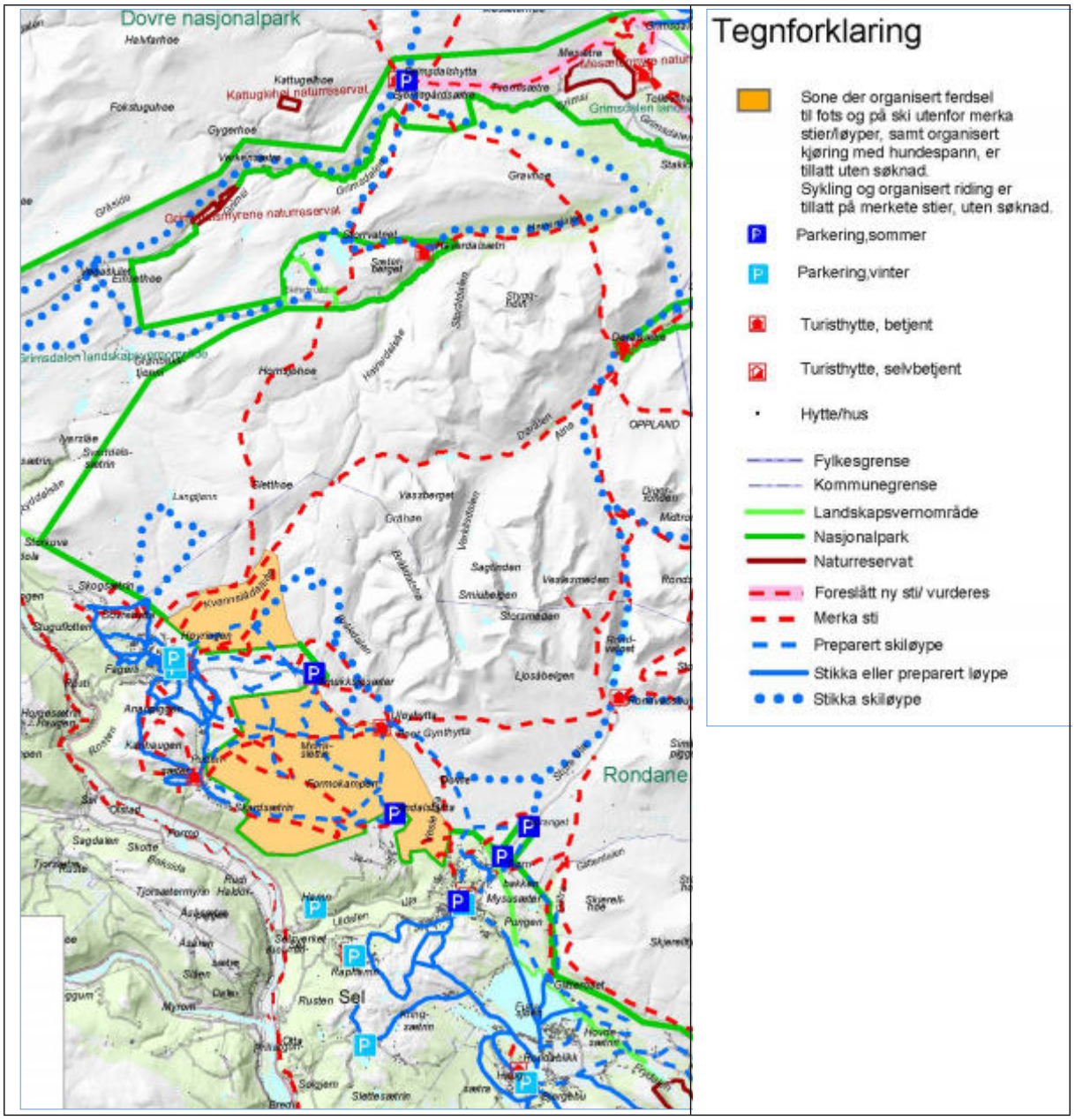

Figur 6. Utsnitt av kart med soner for organisert ferdsel. Fra forvatningsplan for de store verneområdene i Rondane.

Slik storfedriften har vært organisert i en årrekke inngår organisert bruk av hest i turistmessig sammenheng som en del av gjetingen inn og ut av Vuludalen. Om det skal gis tillatelse til riding i forbindelse med gjeting ved Vulutjønnene ut over det som er nødvendig som en del av gjetingen, vil måtte avklares gjennom en eventuell søknadsbehandling. Riding som en egen reiselivsaktivitet uten at det foregår sammen med gjeting, vil ikke tillates i Vuludalen/Vulufjellområdet. Liknende opplegg vil også kunne forekomme flere steder innenfor verneområdene. De som selv ikke driver landbruk må da dokumentere sitt samarbeid med landbruket.

Behovet hos funksjonshemmede for transport ved f eks skoleturer vil bli ivaretatt gjennom dispensasjoner så lenge dette ikke er i strid med verneformålet.

Søknad til forvaltningsmyndighetene

Ved søknad til forvaltningsmyndigheten om dispensasjon for å arrangere en tur eller utøve en aktivitet må søknaden inneholde opplysninger om formål med turen/aktiviteten, hvor

turen/aktiviteten skal foregå inntegnet på kart, tidsrom og antall deltakere. For eksempelvis reiselivsbedrifter i området som driver søknadspliktig organisert virksomhet som ikke strider med verneformålet legges det opp til flerårige tillatelser med rapporteringsplikt etter endt sesong. Hvis nye søknader kommer inn i god tid før sesongstart til forvaltningsmyndighetene bør dette systemet bli en smidig løsning for alle. Les mer om saksbehandling og søknadsprosedyre i kap. 5.

Naturmangfoldloven

I tillegg til behandling etter verneforskrift og eventuelle retningslinjer i forvaltningsplanen må søknaden også vurderes etter de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldlovens §§ 8-12 i (kunnskapsgrunnlag, føre-var prinsippet, samlet belastning på økosystemet, kostnader ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver samt miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder), jmf. § 7.

Presedens

Nasjonalparkstyret behandlet i møte 28.06.19 en søknad fra Storengen Islandshest. Her var opplegget en seksdagers tur med base i seter på Ivarslåe i Dovre kommune. En dag gikk rideturen innenfor nasjonalparken. Mot nasjonalparkforvalterens innstilling, ga nasjonalparkstyret tillatelse til en tur fra Ivarslåe til Høvringen.

Organisert bruk av hest er søknadspliktig utenfor soner avsatt til formålet i forvaltningsplanen. Det er flere aktører i markedet som tilbyr reiselivsprodukt med hest og riding. Å åpne opp for rideturer utenom sonene og traseene avsatt i forvaltningsplanen vil derfor kunne ha presedensvirkning.

Vurdering

Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning har søkt om en aktivitet, organisert bruk av hest, som er søknadspliktig etter verneforskriftene for Dovre nasjonalpark og Rondane nasjonalpark § 3 pkt. 5.2. Videre står det pkt 5.3 at bl.a. organsiert bruk av hest bare er tillatt i egne soner fastsatt i forvaltningsplanen eller på veger eller traseér som er særskilt utpekt av forvaltningsmyndigheten gjennom forvaltningsplanen. Soner er avsatt i tre områder:

- vest for Kongevegen i Dovre nasjonalpark
- rundt Høvringen i Rondane nasjonalpark
- rundt Formokampen Mellom Mysuseter og Smuksjøseter.

Videre er de utpekte vegene og traséene følgende:

- Organisert bruk av hest i ytterkant av Rondane nasjonalpark i området mellom Mysuseter og Bølhøgda vil kunne tillates langs stier.
- Organisert bruk av hest på veien til Bjørnhollia er tillatt
- På veien til Rondvassbu er den type organisert bruk tillatt i perioden f.o.m. 1. juli t.o.m. 31. august.

Den omsøkte traseen for rideturen vil i hovedsak gå utenom sonene for organisert ferdsel og utenom de vegene/traséene som er utpekt i forvaltningsplan.

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre har 28.06.19 vedtatt egne retningslinjer for organisert ferdsel til fots og på ski i deler av Rondane, men disse får ingen betydning for vurdering av søknaden fra Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning.

Kunnskapsgrunnlaget

Kunnskapsgrunnlaget om verneverdiene i dette området er godt. Når det gjelder villrein foreligger

- NINA Rapport 1013, Sluttrapport fra GPS-merkeprosjektet 2009-2014 og
- NINA Rapport 339 fra 2008 som oppsummerer kunnskapsstatus og leveområde, samt tilhørende kart utarbeidet i forbindelse med arbeid med regional plan for villreinen i Rondane og Sølnkletten.
- NINA Rapport 551 utreder konflikten mellom villrein og menneskelig ferdsel i området (§ 8).

Føre-var-prinsippet og økosystemtilnærming og samla belastning (naturmangfoldloven §§ 9 og 10)

Det er god kunnskap om villreinen sin arealbruk, om ferdsel i verneområdene og effekten av ferdsel på villreinen. Det blir her vist til NINA-rapport 1300 Villrein og ferdsel. Langs aksen Mysusæter og Rondvassbu er det dokumentert at det har oppstått en barriere for det tidligere villreintrekket mellom områder i Dovre og Sel nord for aksen og områder i Sel og Fron sør for aksen. I tillegg unnviker villreinen å bruke vriktige areal for sommerbeite øst for Furusjøen, Mysuæter, Formokampen og Høvringen. Se figur 7.

Figur 7. Utsnitt av kart GPS-merka simler, Rondane nord, barmarksesongen. (NINA-rapport 1300 Villrein og ferdsel i Rondane)

Norsk Villreinsenter har laget en nettbasert kartfortelling (http://server.villrein.no/fokus/rn/) som viser utviklingen for villreinen i Rondane. I figur 8 er det vist de opprinnelige villreintrekkene. Flere av villreintrekkene vist i figur 8 er nå ut av funksjon, f.eks over Dovrefjell, mellom Rondane og Sølnkletten, og mellom Dovre og Vulufjell.

Når villreinen ikke kan trekke mellom ulike beiteområde er det forventet øket beitepress, fare for sykdom og redusert kondisjon. Villreinen sin naturlige økologiske tilpassing som migrerende art blir skiplet.

Søknaden vil også kunne etablere en ny akse for ferdsel, mellom Hjerkinn og Rondablikk. Konsekvensene av dette er uforutsigbare, og søknaden vil av den grunn kunne være i strid med «føre-var-prinsippet» i naturmangfoldloven § 8.

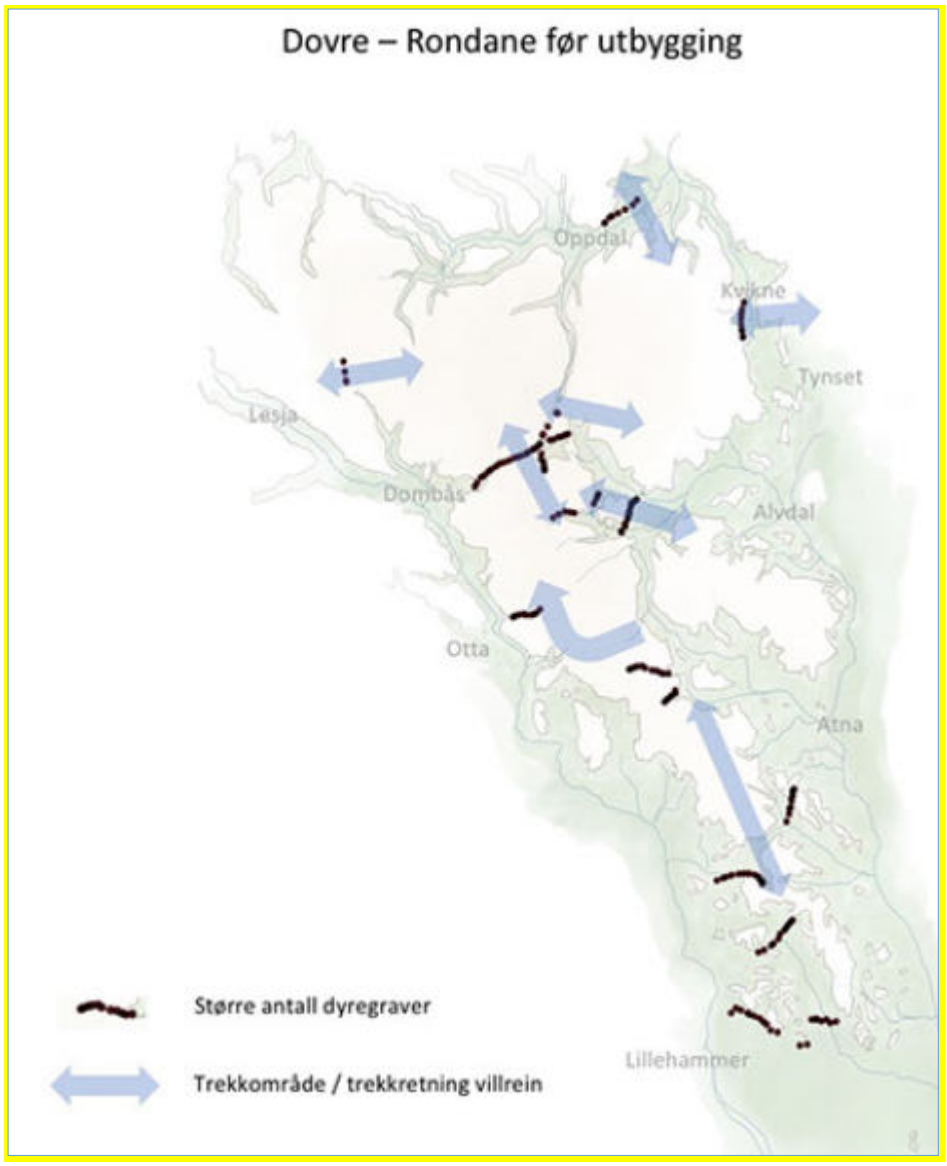

Figur 8. Utsnitt – kartfortelling Norsk Villreinsenter

Den omsøke aktiviteten er ikke i tråd med føringer i forvaltningsplanen der det er tatt høyde for den organiserte ridningen som pågikk på vernetidspunktet. Forvaltningsplanen er resultat av en omfattende prosess med bred involvering, og en helhetlig avveining av ulike interesser. Å åpne opp for ytterligere organisert ferdsel i form av organiserte rideturer i sårbare områder, vil være uheldig og skape forventninger om likebehandling av tilsvarende søknader om organisert ridning utenom de avsatte sonene, vegene og traséene. Omsøkt tur er en ny aktivitet som ønskes for å utvide aktivitetstilbudet. Den omsøkte rideturen går gjennom områder som er oppholdsområder for fostringsflokker for villreinen i Rondane Nord

og er lagt til et tidspunkt da kalvene fremdeles er relativ små og forstyrrelser er uheldig. Aktiviteten er vurdert å kunne påvirke verneverdiene på en negativ måte.

Gjennom flere omfattende FoU-prosjekt er det dokumentert en fragmentering av villreinens leveområde i Rondane nord. Bestanden her er i de senere årene splittet i to delbestander, nord og sør for aksen Mysusæter – Rondvassbu. Det ser nå ikke ut til å være utveksling av dyr mellom disse to områdene. Dette er kritisk vurdert opp mot kravet i naturmangfoldloven om å vurdere samlet belastning og konsekvenser for økosystemet. Villrein har allerede mistet vikitge funksjonsområder og trekkveier i Rondane-Dovre området. Det vil derfor være i strid med naturmangfoldlovens §§ 9 og 10 å gi tillatelse til den omsøkte rideturen, som vil gi ytterligere ferdsel i området. Søknaden kan ikke bare bli vurdert som et isolert prosjekt, men må sees i sammenheng med all annen ferdsel som skjer i nasjonalparkene.

Nasjonalparkforvalteren viser til uttaler fra Villreinnemnda for Rondane Sølnkletten og Villreinutvalget for Rondane nord. Disse går i mot at det blir gitt tillatelse som omsøkt, og begrunner det med konsekvensene for villrein, slik gjeldende dokumentasjon og kunnskap viser.

Nasjonalparkforvalteren har forståelse for at reiselivsbedriftene vil utvikle nye produkter og tilbud for sine kunder. Det er viktig for å være attraktiv i et marked, og å fange opp nye trender i tiden.

Det må likevel legges vekt på at Rondane-Dovre nasjonalparkstyre i sin besøkstrategi fra november 2015 har lagt følgende prinsipp til grunn:
«Dersom det er motstridende målsettinger mellom ivaretakelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskaping, skal ivaretakelse av verneverdiene tillegges størst vekt.»

Dette i tråd med de prinsippene som følger av I Miljødirektoratet sin veileder for besøksforvaltning (M 415|2015)

Konklusjon

Etter en samlet vurdering der verneforskriften, retningslinjene i forvaltningsplanen, ivaretakelse av verneformålet og naturmangfoldlovens § 10 peker i samme retning, tilrår nasjonalparkforvalter at det gis avslag på søknaden fra Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning om organisert ridning i Rondane og Dovre nasjonalparker som omsøkt.

Fra: Berge, Eirin[fmopebe@fylkesmannen.no] Sendt: 29. nov 2019 13:00:30 Til: Postmottak Fylkesmannen i Innlandet Tittel: VS: Søknad om organisert ridetur sommeren 2020 - Rondane-DOvre nasjonalparkstyre
Hei,

Fint om denne kan arkiveres på Rondane-Dovre nasjonalparkstyre

Med vennlig hilsen
Eirin Berge
Nasjonalparkforvalter

Rondane og Dovre nasjonalpark

Telefon: 915 38 046
E-postmottak: fminpost@fylkesmannen.no

Fra: booking@hjerkinn.no <booking@hjerkinn.no>
Sendt: 29. november 2019 10:45
Til: Berge, Eirin <fmopebe@fylkesmannen.no>
Emne: Søknad om organisert ridetur sommeren 2020

Hei

Vi på Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning vil gjerne arrangere en ridetur fra Hjerkinn til Rondablikk og musikkfestivalen Rondaståk sommeren 2020. Turen starter fra Hjerkinn Fjellstue mandag 15. juni og vi vil være fremme på Rondablikk torsdag 18.juni.

Turen går fra Hjerkinn og følger stien fra Hageseter Turisthytte over fjellet til Grimsdalen. Her vil første overnatting være, enten på grimsdalshytta eller en nærliggende seter. Derfra går turen langs T-merket sti til Høvringen hvor andre overnatting blir. Deretter rir vi om Smuksjøseter og Peer Gynt-hytta til Mysuseter og tredje overnatting. Til sist går turen langt Furusjøen til Rondablikk.

Vi regner med å være ca 15 hester og ryttere.

Vi på Hjerkinn Fjellstue mener denne turen vil være et meget godt tilskudd til ridesesongen vår, da den foregår på et tidspunkt da det er lite gjester vanligvis. Dette gjelder mest sannsynlig også andre overnattingssteder på ruta vår som vi vil besøke.

Vi er meget godt kjente i fjellet og med flora og fauna og vil ta hensyn til både vær, underlag, omgivelser og eventuelt villrein om vi skulle møte det.

Vi håper på raskt og positivt svar da vi ser for oss å begynne å ta imot påmeldinger om ikke så lenge.

Med vennlig hilsen Kirsti Vik Hjerkind
Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning
Tlf 95283506

Fra: booking@hjerkinn.no[booking@hjerkinn.no]
Sendt: 3. des 2019 13:19:53
Til: Stensby, Trond
Kopi: Berge, Eirin
Tittel: Søknad om organisert ridetur sommeren 2020.

Hei

Vedlagt er kartutsnitt over området vi kan tenke oss å ri i. Jeg har tegnet inn ruta vi har planlagt med rødt, dag for dag. Gi meg beskjed om det er noe mer dere trenger.

I tilfelle det ikke kom tydelig frem i søknaden vår så er det kun snakk om et enkelt tilfelle i løpet av sommeren 2020 vi søker om å ri gjennom området. Vi har ikke tenkt til å ri tilbake gjennom samme område, da hestene blir fraktet på lastebil tilbake til Hjerkinn Fjellstue.

Jeg må også få lov til å presisere hvor enormt stor pris vi hadde satt på å få lov til å gjennomføre denne enkeltturen i begynnelsen av sommeren 2020. Både fordi sesongen vår er meget kort som den er, og vi må sørge for å få gjennomført mange aktiviteter i dette tidsrommet for å få økonomien til å gå rundt gjennom resten av året. Det er ikke noe alternativ for oss, som har drevet med næring i dette området i 1200 år og 13 generasjoner, og finne oss noe annet å gjøre fordi vi ikke klarer å opprettholde livsgrunnlaget vårt her :-) Men det er viktig at vi fornyer oss, og vi ser på denne overnattingsturen som et tilbud som kan skape oppmerksomhet rundt oss som bedrift, samt inntekter for oss og andre overnattingsbedrifter i området. Vi har vært i kontakt med arrangørene av musikkfestivalen Rondaståk, og de er meget interessert i et samarbeid rundt denne rideturen. I tillegg, og som jeg allerede har nevnt, så er vi veldig erfarne fjellfolk som har tatt og tar hensyn til dyrelivet i områdene våre. Dette kommer vi alltid til å fortsette med, og det er noe vi også viderefører til barna våre.

Så igjen, vi håper på positivt svar på denne søknaden!

Med vennlig hilsen Kirsti og Martin Hjerkind
Hjerkinn Fjellstue og Fjellridning

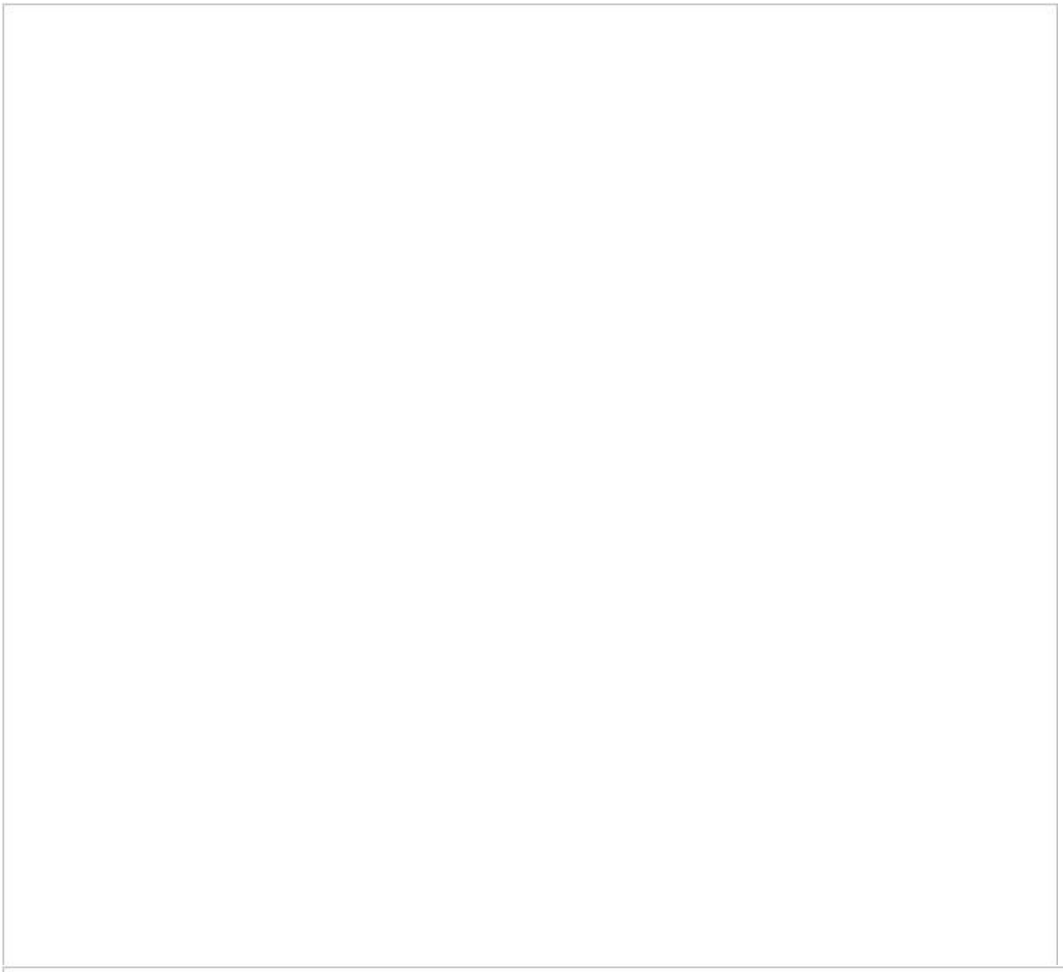

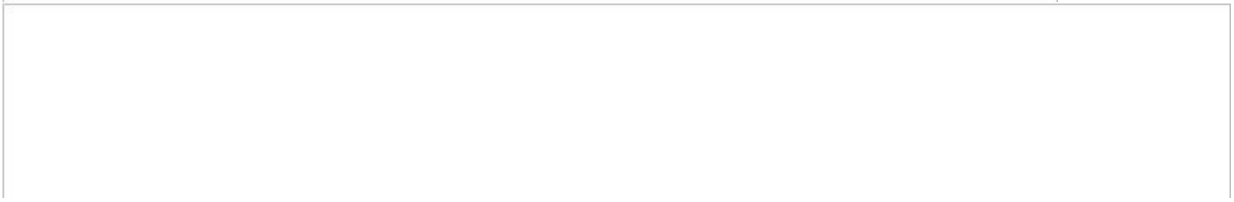

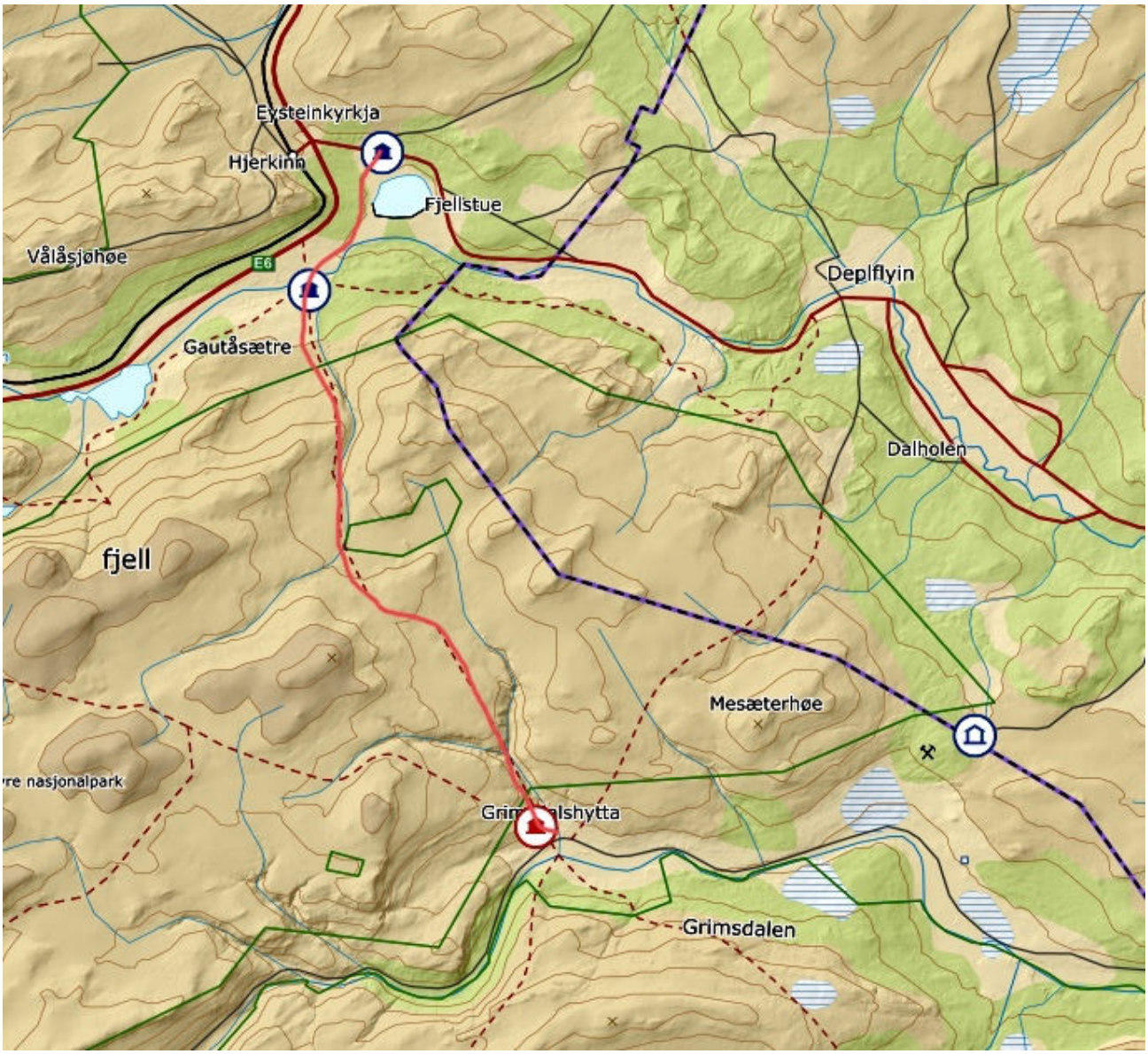
Eysteinkyrkja
Hjerkinn
Fjellstue
Vålåsjøhøe
E6
Gautåsætre
Deplflyin
Dalholen
fjell
Mesæterhøe
re nasjonalpark
Grimsdalen

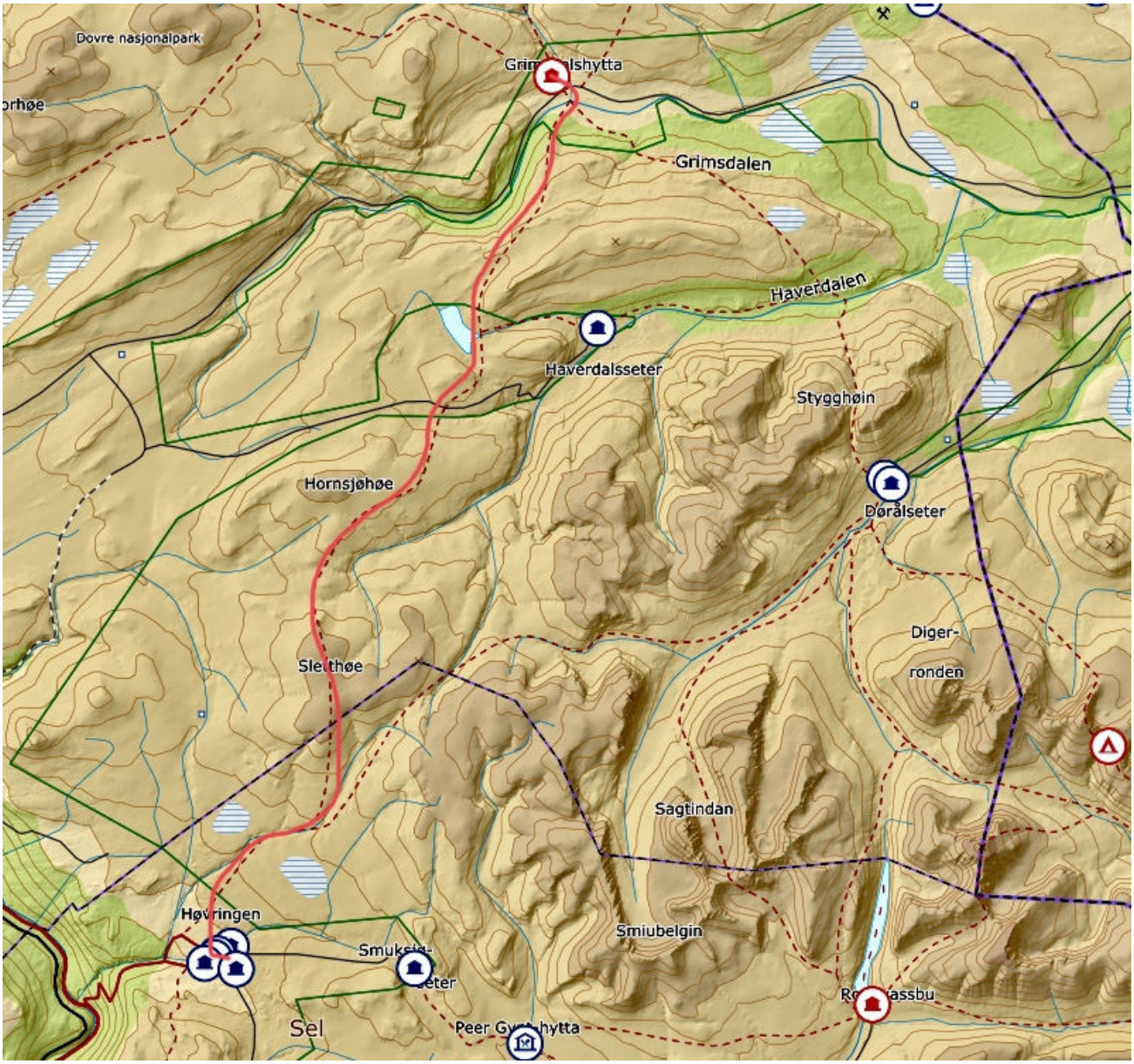
Dovre nasjonalpark
Grimsdalen
Haverdalen
Haverdalsseter
Stygghøin
Hornsjøhøe
Dørålseter
Diger-
ronden
Sagtindan
Smiubelgin
Høvringen
Sel

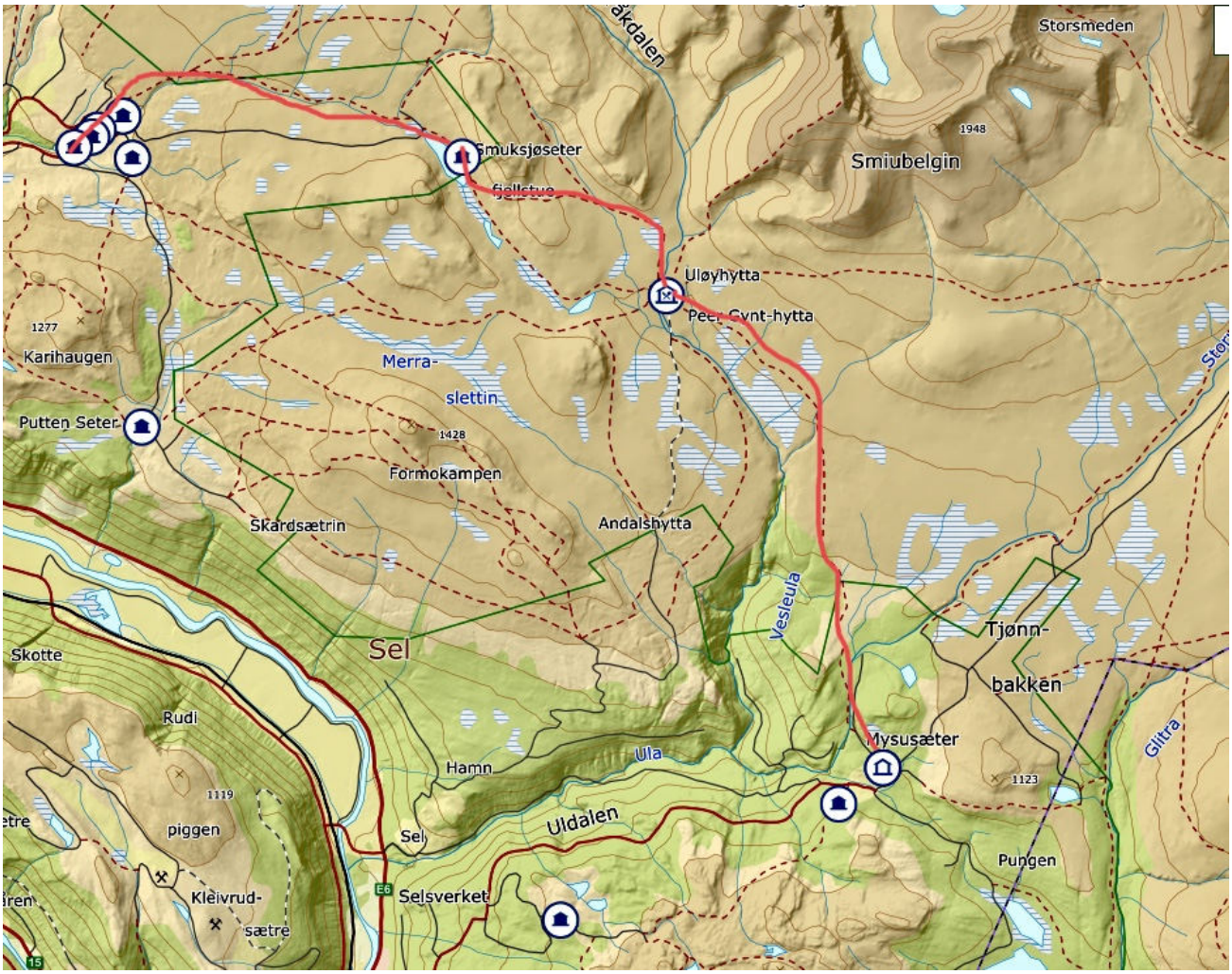
Storsmeden
Smiubelgin
1948
Smuksjøseter
Uløyhytta
Karihaugen
1277
Merra-
slettin
Putten Seter
1428
Formokampen
Skardsætrin
Andalshytta
Vesleula
Tjønn-
bakken
Sel
Skotte
Rudi
Mysusæter
Ula
Hamn
1123
Glitra
1119
piggen
Uldalen
Sel
Pungen
Kleivrud-
sætre
E6
Selsverket

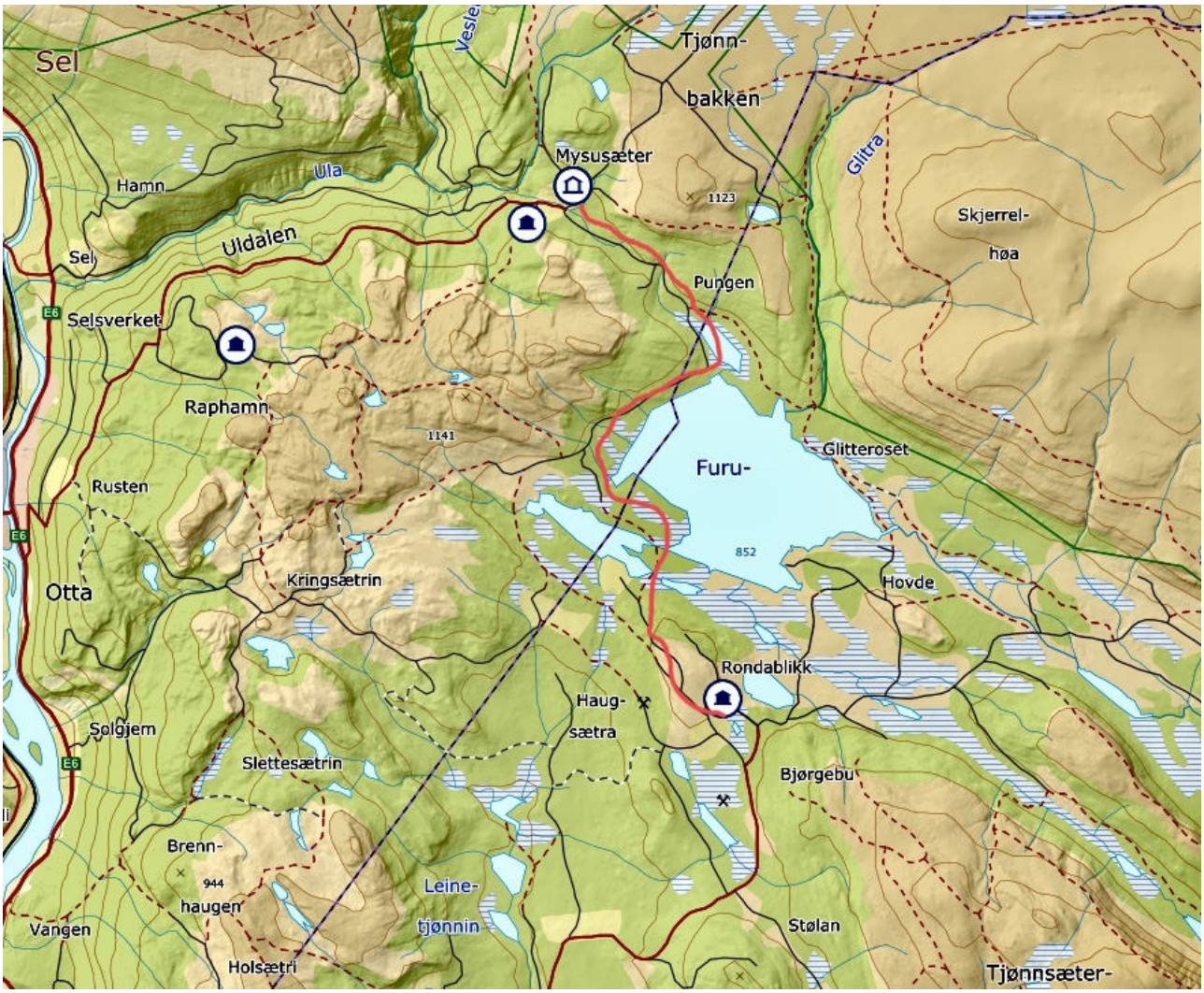
Sel
Vesle
Tjønn-
bakken
Mysusæter
Ula
Hamn
Glitra
1123
Skjerrel-
høa
Uldalen
Sel
Pungen
E6
Selsverket
Raphamn
1141
Furu-
Glitteroset
Rusten
852
E6
Otta
Kringsætrin
Hovde
Rondablikk
Haug-
sætra
Sølgjem
E6
Slettesætrin
Bjørgebu
Brenn-
944
haugen
Leine-
tjønnin
Vangen
Holsætri
Stølan
Tjønnsæter-

Villreinnemnda for Rondane og Sølnkletten

PROTOKOLL FRA ARBEIDSUTVALGET – tlf.møte/mailbehandling januar 2020

Deltakere: Jørund Båtstad, Torstein Storaas, Janne Lunaas (sak 202/5-6), Arne Vadet (sak 2020/4)
Innspill pr. mail fra Else Mari bjørke og Bjørn Moastuen

2020/4 RONDANE NASJONALPARKSTYRE – ORGANISERT RIDETUR

SAKSOPPLYSNINGER

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre har mottatt søknad om en firedagers ridetur fra Hjerkinn til Rondablikk i forbindelse med musikkfestivalen Rondaståk 2020, i perioden 15. juni til 18.juni. Turen vil omfatte 15 hester og ryttere.

Turen er en utvidelse av tilbudet ved en eksisterende reiselivsbedrift. Omsøkt rute er vist under.

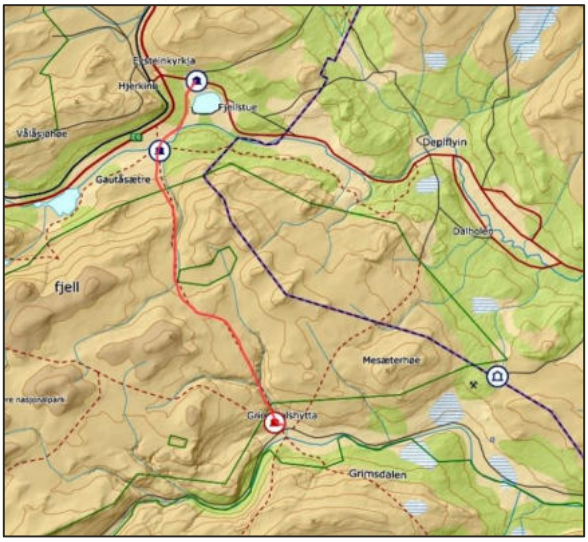

Dag 1 Fra Hjerkinn langs T-merka sti til Grimsdalshytta

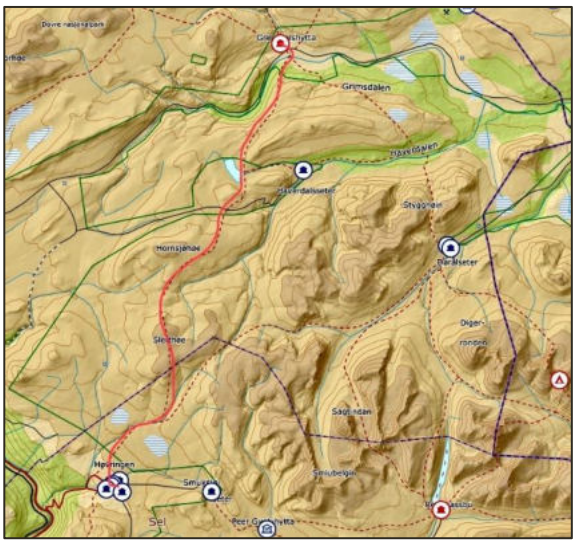

Dag 2 Fra Grimsdalshytta til Høvringen

Dag 3 Fra Høvringen til Mysusæter

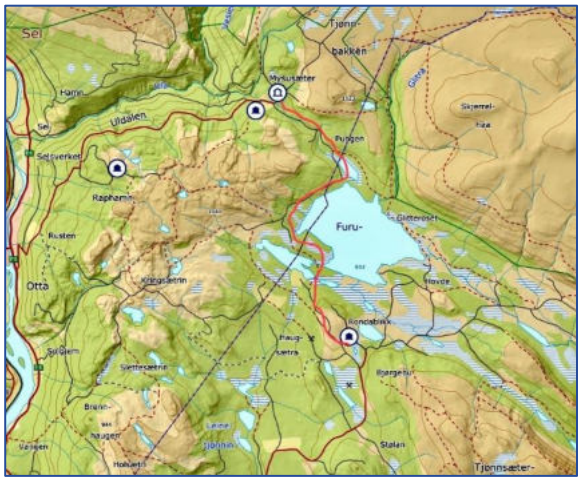

Dag 4 Fra Mysusæter til Rondablikk

Forholdet til Regional plan for Rondane-Sølnkletten

De tre første dagen av turen vil gå i hovedsak i nasjonalt villreinområde. Retningslinjene for nasjonalt villirenområde sier bl.a.:
«*Større arrangement, konkurranser, aktiviteter og lignende skal legges til områder, trasèer og tider der de kommer i minst mulig konflikt med villrein, og der de kan skape størst mulig ringvirkninger for lokalsamfunnet……Organiserte aktiviteter og opplevelser bør i størst mulig grad benytte eksisterende vegnett og godt merkede stier og løyper*».

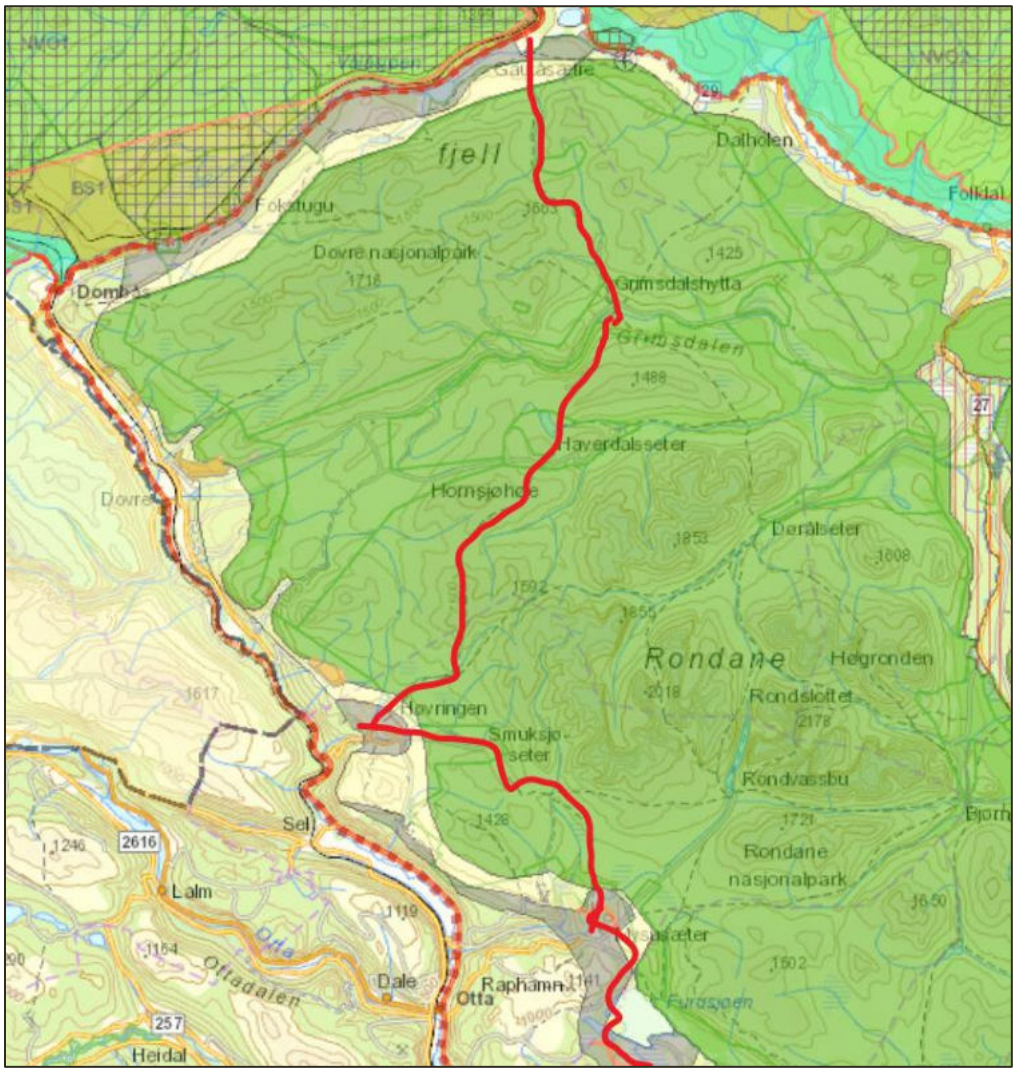

Ruta grovt inntegna i forhold til regionalplanen for Rondane-Sølnkletten

Villreinens arealbruk

I forhold til villreinens arealbruk de siste årene, dokumentert gjennom GPS-registreringer (se figur neste side), er særlig dag 1 og 2 av turen konfliktfylt i forhold til villreinen.

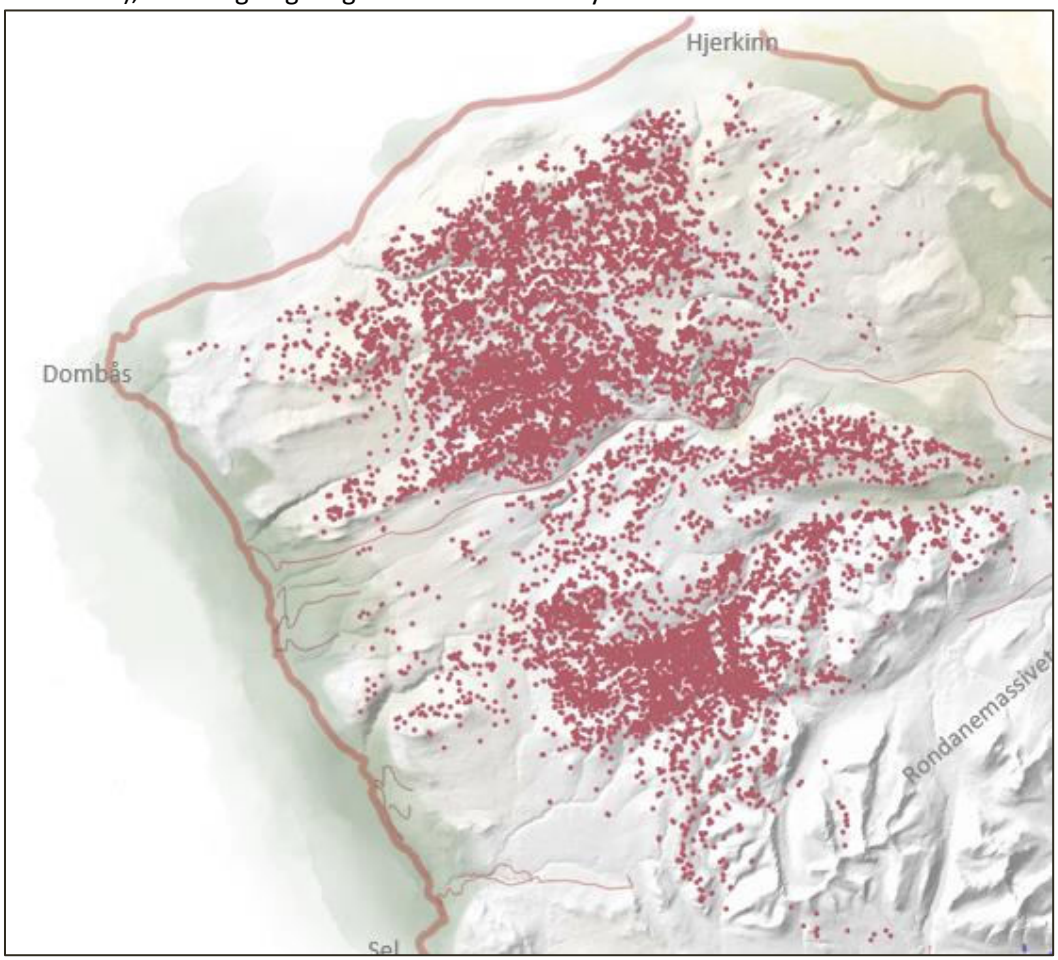

GPS-merka simler – juni og august

*Kilde: Kartfortelling Rondane – NINA (*http://server.villrein.no/fokus/rn/)

VURDERING

Det foreligger nå en omfattende forskningsmessig dokumentasjon om presset på villreinens levearealer i Rondane fra menneskelig ferdsel og inngrep (se særlig «Villrein og ferdsel i Rondane. Sluttrapport fra GPS-merkeprosjektet 2009–2014. Strand, O., Gundersen, V., Jordhøy, P., Andersen, R., Nerhoel, I., Panzacchi, M. & Van Moorter, B. 2014. NINA Rapport 1013» og http://server.villrein.no/fokus/rn/).

I 2019 har en hatt et betydelig utbrudd av fotråte på villreinen i Rondane Nord. Det er etter jakta foretatt strukturtellinger gjennom filming på et utvalg av dyrene i Rondane. Resultatene er under bearbeiding, og det er heller ikke foretatt en totaltelling. Men resultatene kan, og det understrekes kan, tyde på at omtrent halvparten av kalvene fra sommerens telling er borte i tillegg til jaktuttaket. Det vil i så fall ligne på frafallet av kalver på Hardangervidda

Fotråte-utbrudd ser ut til å variere fra år til år. Årsakene til slike utbrudd er også fortsatt uklare, men ser ut til å samvariere med tettheten av dyr, dvs. når det står for mange dyr på et for lite areal. I første del av sommeren sto mange dyr nord for Grimsdalsvegen, og disse krysset Grimsdalen sørover

først i midten av juli. Norsk institutt for naturforskning har advart mot at det kan oppstå en barriere-effekt i Grimsdalen i sommersesongen når veien er åpen. En slik barriere-effekt vil føre til ytterligere fragmentering av stammen i Rondane nord. Fotråteutbruddet er uansett nok et faresignal om sårbarheten til villreinstammen i Rondane Nord, og betydningen av å ikke øke presset på villreinens leveområder ytterligere. https://www.villrein.no/aktuelt/fotrte-hos-villrein-et-faresignal-fra-vrt-viktigste-miljbarometer)

Rideturen er ment å foregå i midten av juni, dvs. på et tidspunkt når reinskalvene fortsatt er relativt små, og forstyrrelser er uønsket. Det søkes her om en tur i løpet av 2020. Det vises imidlertid til at turen arrangeres for å utvide sesongen og tilbudet på reiselivsbedriften søknaden kommer fra. Rondaståk er et årlig arrangement. Dersom den omsøkte rideturen blir en suksess, er det trolig at det vil bli søkt om slike turer årlig framover.

En oppsummering av saker behandlet i villreinnemnda for Rondane og Sølnkletten over siste tre-års-periode viser at det i Rondane-området er svært mange søknader om mindre og isolert sett uproblematiske tiltak (http://server.villrein.no/fokus/rn/). Sumeffektene av mange små tiltak blir imidlertid store. For å ivareta villreinen i Rondane er det helt nødvendig at ulike forvaltningsmyndigheter tar disse sumeffektene på alvor, slik naturmangfoldlovas §10 setter krav om.

Nasjonalparkstyret har utarbeidet retningslinjer for organisert ferdsel i området Høvringen-Rondvassbu, som vil gi videre rammer for organisert ferdsel enn dagens forvaltningsplan. Det er uheldig dersom styret gjennom dispensasjonspraksis åpner opp for ytterligere organisert ferdsel, uten en helhetsvurdering gjennom revisjon av forvaltningsplanen.

FORSLAG TIL VEDTAK

I tillegg til den dokumentasjonen som er framkommet gjennom NINAs store forskningsprosjekt i Rondane-området, understreker fotråteutbruddet sommeren 2019 hvor sårbar villreinen i området er. For å ivareta villreinen i Rondane er det derfor helt nødvendig at ulike forvaltningsmyndigheter tar sumeffektene av mange små tiltak på alvor, slik naturmangfoldlovas §10 setter krav om.

Nasjonalparkstyret har utarbeidet retningslinjer for organisert ferdsel i området Høvringen-Rondvassbu, som vil gi videre rammer for organisert ferdsel enn dagens forvaltningsplan. Det er uheldig dersom styret gjennom dispensasjonspraksis åpner opp for ytterligere organisert ferdsel, uten en helhetsvurdering gjennom revisjon av forvaltningsplanen.

De to første etappene av turen vil gå gjennom områder villreinen har benyttet de siste årene i den perioden turen er planlagt. Turen er planlagt i midten av juni, et tidspunkt hvor kalvene fortsatt er forholdsvis små, og forstyrrelser uønsket.

Villreinnemnda vil derfor *sterkt frarå* at dispensasjon innvilges som omsøkt. Dersom nasjonalparkstyret likevel finner å innvilge dispensasjon, vil villreinnemnda vurdere å påklage vedtaket.

STYRETS BEHANDLING

Turen er planlagt gjennom noen av de mest uberørte og sårbare områdene i Rondane Nord. Det vil være uheldig å få en trafikkøkning i disse områdene. Nemnda har registrert en økning i organiserte turer inn i villreinområdene den siste perioden, og mener denne utviklingen nå må styres samla sett.

VEDTAK

I tillegg til den dokumentasjonen som er framkommet gjennom NINAs store forskningsprosjekt i Rondane-området, understreker fotråteutbruddet sommeren 2019 hvor sårbar villreinen i området er. For å ivareta villreinen i Rondane er det derfor helt nødvendig at ulike forvaltningsmyndigheter tar sumeffektene av mange små tiltak på alvor, slik naturmangfoldlovas §10 setter krav om.

Nasjonalparkstyret har utarbeidet retningslinjer for organisert ferdsel i området Høvringen-Rondvassbu, som vil gi videre rammer for organisert ferdsel enn dagens forvaltningsplan. Det er uheldig dersom styret gjennom dispensasjonspraksis åpner opp for ytterligere organisert ferdsel, uten en helhetsvurdering gjennom revisjon av forvaltningsplanen.

De to første etappene av turen vil gå gjennom områder villreinen har benyttet de siste årene i den perioden turen er planlagt. Turen er planlagt i midten av juni, et tidspunkt hvor kalvene fortsatt er forholdsvis små, og forstyrrelser uønsket.

Villreinnemnda vil derfor *sterkt frarå* at dispensasjon innvilges som omsøkt. Dersom nasjonalparkstyret likevel finner å innvilge dispensasjon, vil villreinnemnda vurdere å påklage vedtaket.

Dombås, 13.02.20

Rondane-Dovre Nasjonalparkstyre
v/Fylkesmannen Innlandet
fminpost@fylkesmannen.no

Søknad om organisert ridning - Uttale fra Villreinutvalget Rondane Nord

Rondane Nord Villreinutvalg har på møte 10.02.20 behandlet søknad fra Hjerkinn fjellstue til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre 15.-18. juni 2020. Følgende uttale ble vedtatt fra villreinutvalget:

> *I tillegg til den dokumentasjonen som er framkommet gjennom NINAs store forskningsprosjekt i Rondane-området, understreker fotråteutbruddet sommeren 2019 hvor sårbar villreinen i området er. For å ivareta villreinen i Rondane er det derfor helt nødvendig at ulike forvaltningsmyndigheter tar sumeffektene av mange små tiltak på alvor, slik naturmangfoldlovas §10 setter krav om.*
>
> *Nasjonalparkstyret har utarbeidet retningslinjer for organisert ferdsel i området Høvringen-Rondvassbu, som vil gi videre rammer for organisert ferdsel enn dagens forvaltningsplan. Det er uheldig dersom styret gjennom dispensasjonspraksis åpner opp for ytterligere organisert ferdsel, uten en helhetsvurdering gjennom revisjon av forvaltningsplanen.*
>
> *De to første etappene av turen vil gå gjennom områder villreinen har benyttet de siste årene i den perioden turen er planlagt. Turen er planlagt i midten av juni, et tidspunkt hvor kalvene fortsatt er forholdsvis små, og forstyrrelser uønsket.*
>
> *Om DNT sine sommermerkede fotruter skal gi klarsignal for alle sommer arrangement og organiserte aktiviteter, vil dette medføre at man må ta hele fotrutenettet opp til revisjon, da andre aktiviteter langs disse stiene ikke var med i beslutningsgrunnlaget da de ble godkjent.*
>
> *Villreinutvalget støtter Villreinnemnda sin uttalelse og vil derfor sterkt fraråde at dispensasjon innvilges som omsøkt. Dersom nasjonalparkstyret likevel finner å innvilge dispensasjon, vil villreinutvalget sammen med villreinnemnda vurdere å påklage vedtaket.*

Med hilsen

(s)

Per Erik Sannes

Sekr

Rondane-Dovre
nasjonalparkstyre

Saksframlegg

Arkivsaksnummer: 2019/15202-19 **Saksbehandler:** Eirin Berge **Dato:** 28.04.2020

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	33/2020	10.06.2020

Frydalen LVO - Forberedende klagebehandling, byggetiltak gbnr.344/46 i Nord-Fron kommune - Erland Killi

Innstilling fra forvalter

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre viser til klage fra Erland Killi av 9.april 2020 og omgjør på bakgrunn av klagen den delen av vedtaket datert 17.mars 2020 som gjelder avslag på ombygging av terrasse. Omgjøringen er hjemlet i forvaltningsloven § 33, 2.ledd.

Nytt vedtak lyder:

Erland Killi gis tillatelse til ombygging av terrasse på sin fritidsbolig gbnr 344/46 i Nord-Fron kommune, i Frydalen landskapsvernområde ved at terrassen bygges inn om omgjøres til soverom samt at det for nevnte areal bygges ny grunnmur.

Vedtaket er gitt i medhold av verneforskriften for Frydalen landskapsvernområde § 3 punkt 1.3 bokstav d.

Følgende vilkår gjelder for tillatelsen:

- Eksisterende åpne, overbygd areal (terrasse) med et bruksareal (BRA) på 14 m2 (6,1 m x 2 ,3 m) bygges inn og ny yttervegg fluktueres med eksisterende yttervegg.
- Ombygging skal ikke medføre utvidelse av det eksisterende bruksarealet (BRA) på fritidsboligen som er 76 m2. Eksisterende bebygd areal (BYA) skal ikke endres.
- Rivingsmaterialer og overskytende bygningsmaterialer skal bringes ut fra området.
- Tiltaket skal ikke medføre terrenginngrep over 1 meter, og bygningen skal tilpasses terreng, ikke motsatt.
- Eksisterende materialbruk og farger på fasade, vinduer, grunnmur og tak skal videreføres (stav og laft, torvtak).
- Statens naturoppsyn (SNO) kan utføre kontroll i henhold til vilkårene i tillatelsen.
- Tiltaket skal ferdigstilles senest 3 år etter vedtaksdato. Senest 4 uker etter tiltaket er gjennomført skal det sendes bilder av bygningens fasader (alle 4) til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre, fminpost@fylkesmannen.no

Nasjonalpark	Dovre, Rondane
Naturreservat	Flakktjørna, Grimsdalsmyrene, Hemmeldalen, Hovdsjømyrene, Kattuglehøi, Mesætermyre, Myldingi, Veslehjerkinntjønnin
Landskapsvernområde	Dørålen, Frydalen, Grimsdalen, Vesle Hjerkinn

Vedtaket er gjort i forhold til verneforskrift og naturmangfoldloven. Andre tillatelser som tiltaket krever, for eksempel fra grunneier eller kommune (plan- og bygningslov), må søker selv sørge for. Vedtaket er basert på opplysninger gitt i søknad. Dersom opplysningene i søknaden skulle vise seg å være uriktige, kan det medføre at vedtaket er ugyldig.

Vedtaket kan påklages innen 3 uker etter mottakelse av vedtaket, jf. forvaltningsloven §§ 28 og 29. Klagen skal sendes skriftlig til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre, men stiles til Miljødirektoratet. Angi vedtaket du klager over, den eller de endringer du ønsker, og de grunner du har for at vedtaket bør endres. Dersom du klager så sent at det kan være uklart for oss om du har klaget i rett tid, bør du oppgi når du mottok dette brevet. Vi gjør oppmerksom på at også andre enn søker kan ha rettslig klageadgang.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

- Vedtak gitt av Rondane-Dovre nasjonalparkstyre datert 17.mars 2020 om avslag på søknad om å bygge inn overbygd terrasse (vedlagt)
- Klage på vedtak av 17.mars 2020 fra Erland Killi datert 9.april 2020 inklusive vedlegg i form av tegninger som viser romfunksjoner (vedlagt)
- Foreløpig svar til tiltakshaver datert 22. april 2019 (vedlagt)
- Søknad om tiltak datert 25.juli 2019 samt tilleggsopplysninger datert 28.august 2019.

Saksopplysninger

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre avslo i vedtak datert 17.mars 2020 søknad om å bygge inn eksisterende terrasse og omgjøre dette arealet til soverom.

Tiltakshaver har påklaget avslaget i klage datert 9.april 2020.

Klagen:

Det vises til vedtak fattet av Rondane-Dovre nasjonalparkstyre jamfør overnevnt referanse nr. Jeg ønsker herved å klage på vedtaket som er fattet. Jeg vil herved redegjøre for hvorfor jeg mener at vedtaket er ugyldig, at det er begått saksbehandlingsfeil, samt at det er lagt vekt på feil opplysninger ved behandling av saken.

Det vises til vedtakets formulering om at… «avslaget er begrunnet med at omsøkt ombygging ikke er i tråd med verneforskriften for Frydalen landskapsvernområde §3 punkt 1.3 bokstav d, som sier at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til ombygging i tråd med forvaltningsplanen...».

1. *Jeg mener det ved behandling av saken er lagt vekt på feil opplysninger. Dette kan skyldes at jeg kan ha formulert meg utydelig i søknaden, at jeg ikke har forstått viktigheten av presiseringen av formålet for fasadeendringen og hva det vil medføre av bruksendring av hytta. Dette beklager jeg, og ønsker derfor å utdype dette nærmere.*

   Hytta er en eldre hytte oppført av min bestefar, ferdigstilt i 1962. Tegningene bærer preg av dette. Dersom en ikke har tatt hytta i innvendig øyesyn, ser jeg nå at dette kan medføre misforståelser i forståelsen av hvordan hyttas areal er utnyttet. Jeg vil derfor forklare dette nærmere ihht vedlagt tegninger. Tidligere innsendt søknad viser dagens romfunksjoner, men alle rommene er ikke navngitt. Jeg har derfor lagt ved

nye tegninger, med bedre angivelse av alle rommene se vedlegg 1 og 2. Her kan dere se av vedlegg 1 at hytta i dag allerede har tre tilgjengelige rom som disponeres som soverom. Altså vil ikke fasadeendringen medføre at flere rom vil bli disponert til soverom. Det foretas ikke ny utbygging, men det er søkt om en fasadeendring som faller innenfor det som regionalt benevnes som muliggjort innenfor en utvidelse/oppgradering på eksisterende bygningsmasse. Videre står det i saksfremstillingen at (manglende kunnskap ikke skal brukes som begrunnelse for å unnlate å treffe tiltak), det vil vel også innebære at manglende kunnskap ikke skal føre til avslag på en søknad.

Hyttas beliggenhet og bruken av den vil ikke føre til økt "bruk av vegnettet"- det er flere kilometer til nærmeste veg, og tilkomsten til hytta foregår på merkede turstier eventuelt skiløyper eller sjøveg med kort gange gjennom et dusin hytter/sætrer på Buvollen.

2. Utdrag fra forvaltningsplanen: «Byggetiltaket skal være forankret i konkret behov (som vedplass, do e.l) som ikke kan dekkes innenfor eksisterende bygningsmasse.» Formålet med fasadeendringen er å legge til rette for et forbrenningstoalett innendørs, samt utbedret kjøkken i ergonomisk høyde og mulighet for spiseplass.

Bakgrunnen for at vi ser behov for innendørs forbrenningstoalett, er fordi nåværende løsning ikke er tilfredsstillende. Utedoen som i dag benyttes fungerer ikke så godt, da grunnen består av leire. Dette medfører at urin ikke dreneres innenfor rimelig tid og at komposteringen går sakte. På grunn av den dårlige dreneringen så starter ikke nedbrytingen før doen eventuelt blir tømt. Dette fører til mye lukt, insekter og ubehag ved bruk. I tillegg til de hygieniske årsakene så ser vi behov for et innendørs forbrenningstoalett for å unngå at foreldre (med bruksrett), bestemor og barn må ut i kulden for å gå på utedo eller benytte potte på natten. Eksisterende utedo fungerer heller ikke som en fremtidig løsning pga helserelaterte vansker. Bruk av innendørs toalett vil i sin tur føre til mindre utendørs trafikk og tilsi at viltet ikke blir forstyrret på nattestid. Toalettløsningen er tenkt som Cinderella forbrenningstoalett på gass. Dette er tegnet inn som toalett i plantegningen.

Soverom 3(vedlegg1) fungerer dårlig som soverom slik det er per i dag fordi det er lite og svært lytt. En løsning med toalett her vil ikke være hygienisk pga plassering av kjøkkenet. Rommet ønsker vi å rive, da vi vil sette opp et kjøkken i ergonomisk riktig høyde. Dagens løsning har en benkehøyde på 75cm pga tak og vindusplassering, dette gjør at man må stå krokbøyd. Dette ble bygd med tanke på min bestemor, da hun er kortvokst. Ved å rive dette rommet vil det også bli mulighet for spiseplass.

Jeg ser for meg at dette løses ved å ta i bruk et soverom som toalett. Hytta har per idag 3 soverom (vedlegg 1). Soverom 3 blir revet, for å sette opp nytt kjøkken/spiseplass. Soverom 2 skal benyttes som toalett, soverom 1 gjenstår da som eneste funksjonelle soverom. Derfor søker vi om fasadeendring, for å ta i bruk eksisterende BRA(veranda) som to nye soverom. Totalt antall soverom vil fortsatt være 3, slik det har vært de siste 20 årene og overnattingskapasiteten vil fortsatt være den samme.

Vi har sett på muligheten for å gjøre disse endringene uten fasadeendring, men hyttas konstruksjon umuliggjør det. Oppsummert vil overnattingskapasiteten ikke økes ved denne fasadeendringen. Det er et konkret behov (innendørs forbrenningstoalett) som ikke kan dekkes innenfor eksisterende bygningsmasse. Dette er å tilrettelegge for bruk av hytta der vi tilpasser oss strenge vernetiltak uten framtidige utsikter til framføring av vvs og strøm. Vi har de siste årene opplevd at

færre bruker hyttene sine i Luseby, dette fører til økt gjengroing og forringelse av kulturlandskapet.

3. I saksdokumentene er det oppgitt feil areal når det oppsummeres at hytta har en BRA på 101m2 I tillegg til uthus. Dette stemmer ikke, da dette er inklusiv uthuset. Det riktige her er altså 101 m2 inkl uthus. For å presisere dette nærmere så er hyttas BRA 76 m2 og uthusets BRA 25 m2. Videre vises det til regel for hytter utenfor det vassdragsnære beltet, og at hytta overstiger maksimalt BRA (70m2). Her vil jeg vise til ordlyden i verneplanen hvor "det ikke skal overstige 70m2 etter bygging av tilbygg" Det presiseres at det er søkt om en fasadeendring og ikke et tilbygg, og hyttas BRA vil således ikke øke jamfør veilederen "grad utnytting beregning- og måleregler". Endringen vil innebære at man flytter veggen 2 meter og setter inn to vinduer, slik man kan se på vedlegg 2, og det bes om at dette behandles som en fasadeendring. Som beskrevet ovenfor så vil funksjonen endres fra veranda til soverom, men antall soverom vil ikke øke jamfør punkt 2.

Jeg stiller meg også undrende til at det vektlegges at en "bit for bit" ombygging av hytta vil bli for belastende for villreinen, når man tillater at det bygges platting. Det vil ikke medføre mer trafikk eller støy ved at man gjør en fasadeendring, ved å flytte en vegg enn å sette opp en platting.

4. *Jeg vil også påpeke saksbehandlingsfeil i Innlandet fylkeskommunes innstilling til min søknad. I deres innstilling er det benyttet feil opplysninger, da det ikke er opplyst riktig areal på hytta og uthuset som er behandlet i deres innstilling. Jeg kjenner meg heller ikke igjen at uthuset beskrives i dårlig stand. Uthuset er relativt nytt, har nytt panel, nytt tak, nye vinduer og framstår som pent og godt vedlikeholdt. Videre hevdes det også at jeg søker om et tilbygg på 12.7 m2, dette medfører heller ikke riktighet da det er søkt om fasadeendring. Videre er det også feil når deres innstilling baserer seg på at hyttas BRA skal økes. Jeg vil igjen vise til punkt 3 hvor det presiseres at BRA ikke økes jamfør veilederen "grad utnytting beregning- og måleregler". Til slutt ønsker jeg å påpeke at overnattingskapasiteten ikke økes.*

5. *Når det gjelder innstillingen fra villreinnemda så vil jeg påpeke at overnattingskapasiteten ikke vil øke på hytta. Dermed vil ikke fasadeendringen påvirke villreinen annet enn i byggeprosessen. Som forøvrig vil ferdigstilles samtidig med bygging av platting.*

6. *Det vises til sakspapirene hvor det påpekes viktigheten av likebehandling og presedens de ulike vedtakene vil kunne få for området og villreinen forøvrig.*

Det vises til tilsvarende sak med ref nr: 2019/10397-10 432.2 (Jørgensen). Denne hytta befinner seg i samme villreinsone, og det er innvilget tilbygg med samme funksjon som jeg omsøker. Her vurderes det at tiltaket vil ha liten påvirkning på ferdselen inn i viktige leveområdet for villreinen- med begrunnelse i at overnattingskapasiteten ikke økes. Dette er tilsvarende min søknad.

Videre viser jeg til at det i samme sak godkjennes da det vurderes at BRA er i tråd med forvaltningsplanen også etter utbygging. Jeg ser at jeg har en større hytte enn denne saken, men jeg kan ikke se at det skal utgjøre en forskjell da BRA forblir den samme. Videre vil heller ikke fasadeendringen utgjøre 30% av eksisterende fritidsbolig ihht forvaltningsplanen. Min oppfatning er at det er svært få andre hytter i samme landskapsvernområde som har overbygd veranda eller uutnyttet areal som er regnet som en del av BRA. Dermed vil jeg påstå at dette vil skape presedens, men for få til ingen andre hytter i samme område.

Vedlegg 1: Hytta før fasadeendring:

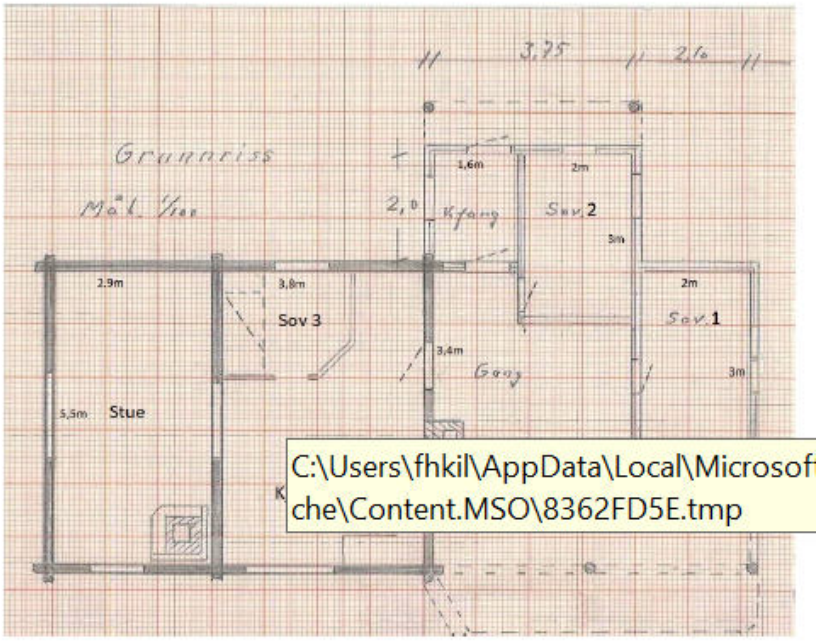

Vedlegg 2: Hytta etter fasadeendring:

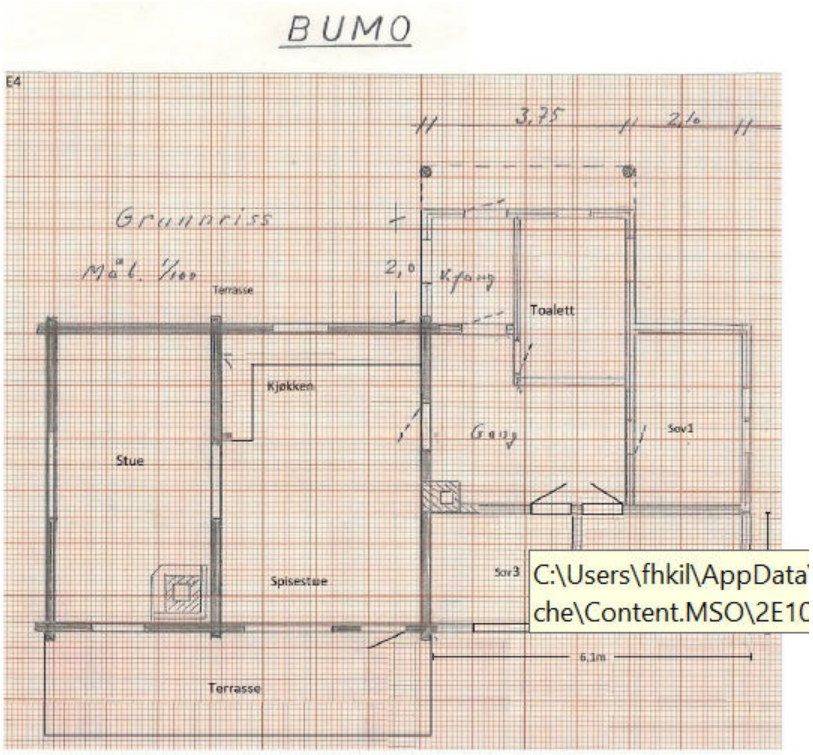

Hjemmelsgrunnlag

Delegering

Miljøverndepartementet har i brev av 9. mars 2011 delegert forvaltningsmyndigheten for verneområdene til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre i medhold av naturmangfoldloven § 62, jf. § 77

I vedtektene for nasjonalparkstyret står det i punkt 12 om klageadgang, klageinstans og klagebehandling:

«Fylkesmannen har klagerett på vedtak fattet av nasjonalparkstyret jf. naturmangfoldloven § 62 tredje ledd siste setning. For øvrig gjelder de alminnelige regler om klageadgang. Klage på vedtak truffet av styret, må vurderes/klagebehandles av styret med mindre det er avtalt at saken kan behandles av AU/forvalter. Dersom vedtak truffet av AU/forvalteren etter delegert myndighet påklages, skal klagen vurderes/klagebehandles av styret/arbeidsutvalget før den eventuelt sendes over til Miljødirektoratet som endelig klageinstans. Miljødirektoratet er endelig klageinstans for vedtak som treffes av styret/ forvalter som forvaltningsmyndighet»

Forvaltningsloven

§§ 28-33

«Enkeltvedtak kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse i saken til det forvaltningsorgan (klageinstansen) som er nærmest overordnet det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket (underinstansen).

Fristen for å klage er 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem til vedkommende part. Skjer underretningen ved offentlig kunngjøring, begynner klagefristen å løpe fra den dag vedtaket første gang ble kunngjort.

Underinstansen skal foreta de undersøkelser klagen gir grunn til. Den kan oppheve eller endre vedtaket dersom den finner klagen begrunnet. Dersom vilkårene for å behandle klagen ikke foreligger, skal underinstansen avvise saken, jfr. dog § 31.

Når noen reknes som motpart i saken skal underinstansen varsle vedkommende snarest mulig, jfr. likevel § 16 tredje ledd. Samtidig skal settes frist for å gi uttalelse. Varsles klagemotparten ved brev, skal kopi av klagen vedlegges med mindre parten etter § 19 kan nektes adgang til den.

Blir det ikke truffet avgjørelse som nevnt i annet ledd, skal sakens dokumenter sendes klageinstansen så snart saken er tilrettelagt. Dersom underinstansen gir til klageinstansen uttalelse som partene kan kreve å få se uten hinder av § 19, skal den sende kopi til partene med mindre Kongen er klageinstans.

Klageinstansen skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Den kan pålegge underinstansen å foreta nærmere undersøkelser m.m».

Verneformål – forskrift

Utvidelsen av Rondane nasjonalpark og opprettelsen av Frydalen landskapsvernområde ble vedtatt i kongelig resolusjon 24. oktober 2003. Formålet med opprettelsen av Frydalen landskapsvernområde er å:

- *ta vare på et særpreget og vakkert natur- og kulturlandskap, der seterlandskap med seterbebyggelse og setervoller, vegetasjon og kulturminner utgjør en vesentlig del av landskapets egenart,*
- *ta vare på leveområder for villreinstammen i Rondane og et rikt dyre- og planteliv,*

- *ta vare på landskapsformene.*

Allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Vernebestemmelsene § 3 punkt 1.1 fastslår at området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Med de unntak som følger av forskriftens punkt 1.2 og 1.3 er det forbud mot inngrep som veibygging, oppføring av bygninger eller anlegg, bergverksdrift, vassdragsregulering, graving og påfylling av masse, sprenging og boring, uttak og fjerning av stein, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, framføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, merking av stier, løyper o.l. Opplistingen er ikke uttømmende.

I medhold av § 3 punkt 1.3 bokstav d kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til ombygginger og tilbygg til eksisterende bygninger i tråd med forvaltningsplanen.

Forvaltningsplan

Forvaltningsplanen sier at utfordringene knyttet til ombygginger og tilbygg er at disse tiltakene kan endre landskapets karakter og dermed verneverdier. Utvidelser av bygningsmassen kan også føre til økt bruk og ferdsel inn villreinens leveområde.
Søknad om ombygninger og utvidelse vil behandles strengere innenfor nasjonalparkene enn innenfor landskapsvernområdene. Forvaltningsplanen s. 41-47 gir retningslinjer for tilbygg/ombygginger

Forutsetninger som må oppfylles for at den kan gis dispensasjon for tilbygg/ombygninger er blant annet at (s.42):

- Byggetiltaket skal være forankret i konkret behov (som vedplass, do e.l) som ikke kan dekkes innenfor eksisterende bygningsmasse
- Tilbygget må være vesentlig mindre enn eksisterende grunnflate, svært små buer bør ikke påbygges

Forvaltningsmyndigheten vil kunne stille vilkår om eksteriørmessig utforming, farge og materialvalg av ombyggingen/påbygg i samsvar med tradisjonell byggeskikk eller tilpasset bygningen/bygningsmiljøet for øvrig. Vilkår kan også være begrunnet i landskapshensyn.

Det vil normalt kunne gis tillatelse til etablering av utedo og vedplass der det ikke finnes tilfredsstillende løsninger på dette i dag. Generelt for hytteområder og fritidshus gjelder følgende (s 43):

- Oppsetting av flaggstenger, skinnende takrenner, store vindusflater har ikke tradisjon i området og skal derfor ikke tillates
- Inngjerding av fritidseiendommer skal ikke tillates.

Når søknad om ombygging/tilbygg skal behandles skal forvaltningsmyndighetene blant annet ta utgangspunkt i retningslinjer som er beskrevet i forvaltningsplanen. Ved behandling av søknad om bygging av terrasser/verandaer skal det legges vekt på generelle kulturhistoriske og estetiske vurderinger. Terrassen/verandaen/platting bør (s. 43):

- Søkes lagt så nær bakkenivå som mulig
- Være mindre enn 1/3 av fritidsboligens bebygde areal
- Bygges ut fra en vegg, dersom den ikke følger bakkenivå (og maks ut fra to vegger dersom den anlegges som «platting»)
- Tillatelse til bygging av platting/veranda vil ikke bli gitt i seter- og kulturlandskapsområder.

Forvaltningsplanens vedlegg 6 viser at gbnr 344/46 ligger i et område vist *som «Fritidsbolig nærere enn 100 m fra varig verna vassdrag».*

Naturmangfoldloven

I tillegg til behandling etter verneforskrift og eventuelle retningslinjer i forvaltningsplanen må søknaden også vurderes etter de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldlovens §§ 8-12 i (kunnskapsgrunnlag, føre-var prinsippet, samlet belastning på økosystemet, kostnader ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver samt miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder), jmf. § 7.

Presedens

I byggesaker vil det ofte være en problemstilling at tiltaket isolert sett ikke er særlig problematisk, men at samlet effekt av flere tilsvarende tiltak vil redusere verneverdiene. Også ved enkeltsaker som gjelder små tiltak, må det ses hen til presedensvirkningene ved at andre kan få dispensasjon/tillatelse til tilsvarende tiltak. Dette følger ikke minst av kravene til likebehandling. Presedensvirkninger avhenger for det første av sannsynligheten for at andre vil søke om dispensasjon/tillatelse til tilsvarende tiltak, og for det andre av konsekvensene for verneverdiene og verneformålet av at det blir gitt dispensasjon til tilsvarende tiltak.

Vurdering

Klagevilkår

Vedtaket som det klages over ble oversendt part i saken den 24.mars 2020. Vedtaket ble påklaget i skriftlig form av den vedtaket retter seg mot, den 9.april 2020. Det fremkommer klart i klagen hva det klages over, og hvilke endringer som ønskes. Klagen vurderes etter dette å oppfylle forvaltningslovens klagevilkår, jf §§ 28-32.

Klagens innhold

Under følger nasjonalparkforvalters vurderinger knyttet til klagepunktene.

<u>Vedtaket har lagt vekt på feil opplysninger</u>

Nasjonalparkstyret har tatt utgangspunkt i oversendt søknad fra tiltakshaver fra juli 2019 og tilleggsopplysninger mottatt august samme år. Det ble presisert i epost til tiltakshaver at romfunksjoner på både eksisterende og ev nye skulle vises i søknad. I klagen av 9.april 2020 er det lagt ved tegninger der alle rommenes funksjoner er vist, både slik fritidsboligen fremstår i dag, og slik den vil fremstå etter omsøkt ombygging.

Her fremkommer det at fritidsboligen pr i dag allerede har 3 soverom, og ved ombygging vil antall soverom ikke øke. Dette er nye opplysninger i saken. Nasjonalparkforvalter viser til at ombyggingen således ikke vil føre til økt overnattingskapasitet.

Ombyggingen skyldes behov for oppgradering av toalettfunksjon

I klagen vises det til at hele ombyggingen skyldes behovet for å legge til rette for et forbrenningstoalett i fritidsboligen da den eksisterende utedoen i uthuset ikke fungerer tilfredsstillende grunnet infiltrasjonsforhold, samt behovet for å utbedre kjøkken noe. Klager har også vurdert om det er mulig å få på plass et forbrenningstoalett uten ombygginger (omtales som fasadeendring i klagen) men viser til at bygninges kontstruksjon vanskeliggjør det. Det skal ikke innstalleres et vannklosett, men et forbrenningstoalett.

Et behov for en toalettordning som fungerer og er hygiensk vil etter nasjonalparkforvalters vurdering falle inn under de konkrete behovene som retningslinjene i forvaltningsplanen beskriver.

Totalt bruksareal

Som vurdert i saken tidligere vil ikke fritidsboligens eksisterende bruksareal (BRA) øke som følge av ombyggingen. Dette fordi det åpne, overbygde arealet på terrassen som er understøttet, allerede inkluderes i bruksarealet for bygingen. I klagen opplyses det om at fritidsboligens bruksareal er 76 m2 og at uthusets areal er 25m2, slik at totalt bruksareal på eiendommen er 101 m2.

Hva gjelder areal gir forvaltningsplanen en begrensning på T-BRA (det totale bruksarealet på en eiendom) på 70m2 utenfor det vassdragsnære beltet. Det er slik retningslinjen som lyder *«Maksimalt bruksareal etter bygging av tilbygg er 70 m² (TBRA)»* er praktisert. Selv om det i foreliggende sak ikke er snakk om et tilbygg, har fritidsboligen allerede et T-BRA som er større enn 70 m2 og ligger i tillegg innefor det vassdragsnære beltet. Ombyggingen fører ikke til noe nytt bruksareal, men en endret funksjon av arealene. Dette er også det som er lagt til grunn i tidligere vurdering av søknaden.

Bit-for-bit endring

I saksfremlegget til nasjonalparkstyret i styremøte den 17.mars er det omtalt at en «bit-for bit» ombygging til det formål som omsøkt ville kunne føre til økt samlet belastning på villreinens område. Vurderingen må ses i sammenheng med at oppfatningen ut fra søknaden var at det gjennom ombygningen som omsøkt ville overnattingskapasiteten øke. Selv om en slik ombygging isolert sett i denne saken ikke ville gi økt belastning for villrein, vil flere, tilsvarende ombygginger eller tilbygg som har som formål å øke overnattingskapasiteten samlet kunne føre til økt belastning.

I byggesaker vil det ofte være en problemstilling at tiltaket isolert sett ikke er særlig problematisk, men at samlet effekt av flere tilsvarende tiltak vil redusere verneverdiene. Også ved enkeltsaker som gjelder små tiltak, må det ses hen til presedensvirkningene ved at andre kan få dispensasjon/tillatelse til tilsvarende tiltak. Dette følger ikke minst av kravene til likebehandling. Presedensvirkninger avhenger for det første av sannsynligheten for at andre vil søke om dispensasjon/tillatelse til tilsvarende tiltak, og for det andre av konsekvensene for verneverdiene og verneformålet av at det blir gitt dispensasjon til tilsvarende tiltak. Når det gjelder presedensvirkninger skal disse vurderes etter hvor sannsynlig det er at det kan

komme flere søknader om lignende tiltak og konsekvensen av at det blir gitt tillatelse til lignende tiltak.

Når det nå er kommet nye opplysninger i tilknytning til klagen vil vurdering være en annen. De nye opplysningene tilsier at omsøkt tiltak er i tråd med forvaltnignsplanens retningslinjer og også i tråd med den praksis nasjonalparkstyret har hatt tidlgiere, ved å tillate både tilbygg og ombyggninger i tråd med forvaltningsplanen, der også areal er en del av vurderingen. Klager viser selv til sak 2019/10397 hvor det ble gitt tillatelse knyttet til behovet for fungerende toalettfasiliteter.

Med bakgrunn i at de nye opplysningene i klagen viser til at hensikten med ombyggingen hovedsakelig dreier seg om å få fungerende toalett fasiliteter, vurderer nasjonalparkforvalter at dette er i tråd med tidligere praksis for tilsvarende saker og ikke vil føre til presedensvirkning utover det som er etablert gjennom praksis.

Uttale fra Villreinnemda og Innlandet fylkeskommune
Villreinnemda sin uttale baserer seg på søknad og tilleggsopplysninger gitt til denne fra 2019. Som nasjonalparkstyret oppfattet også nemda at ombyggingen ville øke antall soverom. Det legges til grunn at nemdas uttale er basert på disse opplysningene.

Når det gjelder klagens anførsler av fylkeskommunens uriktige arealopplsyninger vises det til at vedtak av 17.mars la til grunn et bruksareal på 101 m2 som opplyst fra tiltakshavers side. Dette har i klagen blitt presisert å være det totale bruksarealet på eiendommen. Det opplyses videre at fritidsboligen har et areal på 76 m2. Vi har ingen kommentarer til at fylkeskommunen i sine vurderinger la til grunn andre arealopplysninger.

#

Vedtaket av 17.mars 2020 om avslag er begrunnet med at søknaden ikke er i tråd med et konkret behov fastsatt i forvaltningsplanen. Klager viser til i sin klage at ombyggingen er forankret i et konkret behov for et toalett som fungerer og er hygienisk, samt at overnattingskapasiteten ikke vil øke. Nasjonalparkforvalter vurderer etter dette at klagen bringer frem nye momenter som ikke var kjent på vedtakstidspunktet og som gir grunnlag for en omgjøring av vedtak datert 17.mars 2020 .

Ombygginger og tilbygg kan etter verneforskriften tillates etter søknad. I landskapsvernområdene skal dette skje i tråd med forvaltningsplanen. Der juridisk bindende bestemmelser i verneforskriften viser direkte til forvaltningsplanen vil dette som regel innebære at forvaltningsplanens bestemmelser er bindene for tiltaket. Generelt sett er behov som er tilknyttet fritidsbruk blitt vurdert strengere enn behov som eksempelvis er tilknyttet landbruksrelaterte saker i landskapsvernområdene.

Kunnskapsgrunnlaget om verneverdiene i dette området er godt. Når det gjelder villrein foreligger NINA Rapport 1013, Sluttrapport fra GPS-merkeprosjektet 2009-2014 og NINA Rapport 339 fra 2008 som oppsummerer kunnskapsstatus og leveområde, samt tilhørende kart utarbeidet i forbindelse med arbeid med regional plan for villreinen i Rondane og Sølnkletten. NINA Rapport 551 utreder konflikten mellom villrein og menneskelig ferdsel i området (§ 8).

Omsøkt tiltak vil ikke medføre endret overnattingskapasitet i fritidsboligen, men en standardheving. Det vurderes likevel at tiltaket vil ha liten påvirkning på ferdselen inn i viktige leveområder for villreinen, også om en tar høyde for andre lignende tiltak i samme område. Dette er blant annet i tråd med tidligere vedtak nasjonalparkstyret har gjort (jf. saksnr 2018/2980 om riving og oppføring av nytt uthus for utedo og vedlagring, saksnr 2016/4865 om tilbygg til seterhus brukt som fritidsbolig med vilkår om fjerning av eksisterende soverom i kokhus,og saksnr. 2017/3012 om tilbygg til uthus for vedlagring og utedo,der omsøkt soverom ikke ble godtatt – alle i Frydalen LVO).

På bakgrunn av nye opplysninger vurderes at den omsøkte ombyggingen er i tråd med forvaltningsplanens retningslinjer og også i tråd med den praksis nasjonalparkstyret har lagt seg på ved tilsvarende saker. En tillatelse er vurdert å ikke medføre presedens utover det som pr i dag er etablert for tilbygg/ombygginger. Det tilrås derfor at vedtaket av 17.mars 2020 omgjøres til klagers favør, ved at det gis tillatelse til ombygging som omsøk med vilkår.

Kunnskapgrunnlaget i området vurderes å være tilstrekkelig og også kunnskapen om virkningene av tiltaket, slik at føre-var prinsippet (nml | 9) blir ikke lagt til grunn. I forhold til økosystem-tilnærming og samlet belastning (nml § 10), vurderer nasjonalparkforvalter at det er forsvarlig å tillate tiltaket som omsøkt, bl.a. med bakgrunn i at overnattingskapasiteten forblir uendret og at tiltaket er begrunnet med konkret behov som forvaltningsplanen oppstiller. Totalt bruksareal på eiendommen forblir uendret etter ombygging. Saken vil i så måte ha liten eller ingen presedensvirkning. Tiltakshaver plikter å iverksette de tiltak som er nødvendig for at naturmangfoldet ikke skal bli skadelidende (§ 11). Om ikke dette blir gjort kan tiltakshaver bli pålagt å iverksette tiltak for å rette skaden i ettertid. Når det gjelder miljøforsvarlige teknikker (§ 12) sikres dette gjennom vilkårene som er stilt i saken.

Konklusjon

Nasjonalparksforvalter viser til at klagen gir nye opplysninger som ikke var kjent på vedtakstidspunktet for vedtaket datert 17.mars 2020, og tilrår etter en ny vurdering at det gis tillatelse til ombygging med vilkår og at tidligere vedtak endres på dette punkt.

Erland Killi

Marmorvegen 11

2818 Gjøvik

09.04.2020

Miljødirektoratet

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre

PB 987

2604 Lillehammer

Klage på avslag vedrørende fasadeendring av fritidsbolig på gnbr 344/46.

Ref nr: 2019/15202-16432.2

Det vises til vedtak fattet av Rondane-Dovre nasjonalparkstyre jamfør overnevnt referanse nr. Jeg ønsker herved å klage på vedtaket som er fattet. Jeg vil herved redegjøre for hvorfor jeg mener at vedtaket er ugyldig, at det er begått saksbehandlingsfeil, samt at det er lagt vekt på feil opplysninger ved behandling av saken.

Det vises til vedtakets formulering om at… «avslaget er begrunnet med at omsøkt ombygging ikke er i tråd med verneforskriften for Frydalen landskapsvernområde §3 punkt 1.3 bokstav d, som sier at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til ombygging i tråd med forvaltningsplanen...».

1. Jeg mener det ved behandling av saken er lagt vekt på feil opplysninger. Dette kan skyldes at jeg kan ha formulert meg utydelig i søknaden, at jeg ikke har forstått viktigheten av presiseringen av formålet for fasadeendringen og hva det vil medføre av bruksendring av hytta. Dette beklager jeg, og ønsker derfor å utdype dette nærmere.

   Hytta er en eldre hytte oppført av min bestefar, ferdigstilt i 1962. Tegningene bærer preg av dette. Dersom en ikke har tatt hytta i innvendig øyesyn, ser jeg nå at dette kan medføre misforståelser i forståelsen av hvordan hyttas areal er utnyttet. Jeg vil derfor forklare dette nærmere ihht vedlagt tegninger. Tidligere innsendt søknad viser dagens romfunksjoner, men alle rommene er ikke navngitt. Jeg har derfor lagt ved nye tegninger, med bedre angivelse av alle rommene se vedlegg 1 og 2. Her kan dere se av vedlegg 1 at hytta i dag allerede har tre tilgjengelige rom som disponeres som soverom. Altså vil ikke fasadeendringen medføre at flere rom vil bli disponert til soverom. Det foretas ikke ny utbygging, men det er søkt om en fasadeendring som faller innenfor det som regionalt benevnes som muliggjort innenfor en utvidelse/oppgradering på eksisterende bygningsmasse. Videre står det i saksfremstillingen at (manglende kunnskap ikke skal brukes som begrunnelse for å

unnlate å treffe tiltak), det vil vel også innebære at manglende kunnskap ikke skal føre til avslag på en søknad.

Hyttas beliggenhet og bruken av den vil ikke føre til økt "bruk av vegnettet"- det er flere kilometer til nærmeste veg, og tilkomsten til hytta foregår på merkede turstier eventuelt skiløyper eller sjøveg med kort gange gjennom et dusin hytter/sætrer på Buvollen.

2. Utdrag fra forvaltningsplanen: «Byggetiltaket skal være forankret i konkret behov (som vedplass, do e.l) som ikke kan dekkes innenfor eksisterende bygningsmasse.» Formålet med fasadeendringen er å legge til rette for et forbrenningstoalett innendørs, samt utbedret kjøkken i ergonomisk høyde og mulighet for spiseplass.

   Bakgrunnen for at vi ser behov for innendørs forbrenningstoalett, er fordi nåværende løsning ikke er tilfredsstillende. Utedoen som i dag benyttes fungerer ikke så godt, da grunnen består av leire. Dette medfører at urin ikke dreneres innenfor rimelig tid og at komposteringen går sakte. På grunn av den dårlige dreneringen så starter ikke nedbrytingen før doen eventuelt blir tømt. Dette fører til mye lukt, insekter og ubehag ved bruk. I tillegg til de hygieniske årsakene så ser vi behov for et innendørs forbrenningstoalett for å unngå at foreldre (med bruksrett), bestemor og barn må ut i kulden for å gå på utedo eller benytte potte på natten. Eksisterende utedo fungerer heller ikke som en fremtidig løsning pga helserelaterte vansker. Bruk av innendørs toalett vil i sin tur føre til mindre utendørs trafikk og tilsi at viltet ikke blir forstyrret på nattestid. Toalettløsningen er tenkt som Cinderella forbrenningstoalett på gass. Dette er tegnet inn som toalett i plantegningen.

   Soverom 3(vedlegg1) fungerer dårlig som soverom slik det er per i dag fordi det er lite og svært lytt. En løsning med toalett her vil ikke være hygienisk pga plassering av kjøkkenet. Rommet ønsker vi å rive, da vi vil sette opp et kjøkken i ergonomisk riktig høyde. Dagens løsning har en benkehøyde på 75cm pga tak og vindusplassering, dette gjør at man må stå krokbøyd. Dette ble bygd med tanke på min bestemor, da hun er kortvokst. Ved å rive dette rommet vil det også bli mulighet for spiseplass.

   Jeg ser for meg at dette løses ved å ta i bruk et soverom som toalett. Hytta har per idag 3 soverom (vedlegg 1). Soverom 3 blir revet, for å sette opp nytt kjøkken/spiseplass. Soverom 2 skal benyttes som toalett, soverom 1 gjenstår da som eneste funksjonelle soverom. Derfor søker vi om fasadeendring, for å ta i bruk eksisterende BRA(veranda) som to nye soverom. Totalt antall soverom vil fortsatt være 3, slik det har vært de siste 20 årene og overnattingskapasiteten vil fortsatt være den samme.

   Vi har sett på muligheten for å gjøre disse endringene uten fasadeendring, men hyttas konstruksjon umuliggjør det. Oppsummert vil overnattingskapasiteten ikke økes ved denne fasadeendringen. Det er et konkret behov (innendørs forbrenningstoalett) som ikke kan dekkes innenfor eksisterende bygningsmasse. Dette er å tilrettelegge for bruk av hytta der vi tilpasser oss strenge vernetiltak uten framtidige utsikter til framføring av vvs og strøm. Vi har de siste årene opplevd at færre bruker hyttene sine i Luseby, dette fører til økt gjengroing og forringelse av kulturlandskapet.

3. I saksdokumentene er det oppgitt feil areal når det oppsummeres at hytta har en BRA på 101m2 I tillegg til uthus. Dette stemmer ikke, da dette er inklusiv uthuset. Det

riktige her er altså 101 m2 inkl uthus. For å presisere dette nærmere så er hyttas BRA 76 m2 og uthusets BRA 25 m2. Videre vises det til regel for hytter utenfor det vassdragsnære beltet, og at hytta overstiger maksimalt BRA (70m2). Her vil jeg vise til ordlyden i verneplanen hvor "det ikke skal overstige 70m2 etter bygging av tilbygg" Det presiseres at det er søkt om en fasadeendring og ikke et tilbygg, og hyttas BRA vil således ikke øke jamfør veilederen "grad utnytting beregning- og måleregler". Endringen vil innebære at man flytter veggen 2 meter og setter inn to vinduer, slik man kan se på vedlegg 2, og det bes om at dette behandles som en fasadeendring. Som beskrevet ovenfor så vil funksjonen endres fra veranda til soverom, men antall soverom vil ikke øke jamfør punkt 2.

Jeg stiller meg også undrende til at det vektlegges at en "bit for bit" ombygging av hytta vil bli for belastende for villreinen, når man tillater at det bygges platting. Det vil ikke medføre mer trafikk eller støy ved at man gjør en fasadeendring, ved å flytte en vegg enn å sette opp en platting.

4. Jeg vil også påpeke saksbehandlingsfeil i Innlandet fylkeskommunes innstilling til min søknad. I deres innstilling er det benyttet feil opplysninger, da det ikke er opplyst riktig areal på hytta og uthuset som er behandlet i deres innstilling. Jeg kjenner meg heller ikke igjen at uthuset beskrives i dårlig stand. Uthuset er relativt nytt, har nytt panel, nytt tak, nye vinduer og framstår som pent og godt vedlikeholdt. Videre hevdes det også at jeg søker om et tilbygg på 12.7 m2, dette medfører heller ikke riktighet da det er søkt om fasadeendring. Videre er det også feil når deres innstilling baserer seg på at hyttas BRA skal økes. Jeg vil igjen vise til punkt 3 hvor det presiseres at BRA ikke økes jamfør veilederen "grad utnytting beregning- og måleregler". Til slutt ønsker jeg å påpeke at overnattingskapasiteten ikke økes.

5. Når det gjelder innstillingen fra villreinnemda så vil jeg påpeke at overnattingskapasiteten ikke vil øke på hytta. Dermed vil ikke fasadeendringen påvirke villreinen annet enn i byggeprosessen. Som forøvrig vil ferdigstilles samtidig med bygging av platting.

6. Det vises til sakspapirene hvor det påpekes viktigheten av likebehandling og presedens de ulike vedtakene vil kunne få for området og villreinen forøvrig.

   Det vises til tilsvarende sak med ref nr: 2019/10397-10 432.2 (Jørgensen). Denne hytta befinner seg i samme villreinsone, og det er innvilget tilbygg med samme funksjon som jeg omsøker. Her vurderes det at tiltaket vil ha liten påvirkning på ferdselen inn i viktige leveområdet for villreinen- med begrunnelse i at overnattingskapasiteten ikke økes. Dette er tilsvarende min søknad.

   Videre viser jeg til at det i samme sak godkjennes da det vurderes at BRA er i tråd med forvaltningsplanen også etter utbygging. Jeg ser at jeg har en større hytte enn denne saken, men jeg kan ikke se at det skal utgjøre en forskjell da BRA forblir den samme. Videre vil heller ikke fasadeendringen utgjøre 30% av eksisterende fritidsbolig ihht forvaltningsplanen. Min oppfatning er at det er svært få andre hytter i samme landskapsvernområde som har overbygd veranda eller uutnyttet areal som er regnet som en del av BRA. Dermed vil jeg påstå at dette vil skape presedens, men for få til ingen andre hytter i samme område.

Håper på et positivt svar,

Mvh

Erland Killi

Vedlegg 1: Hytta før fasadeendring
Vedlegg 2: Hytta etter fasadeendring

Vedlegg 1: Hytta før fasadeendring:

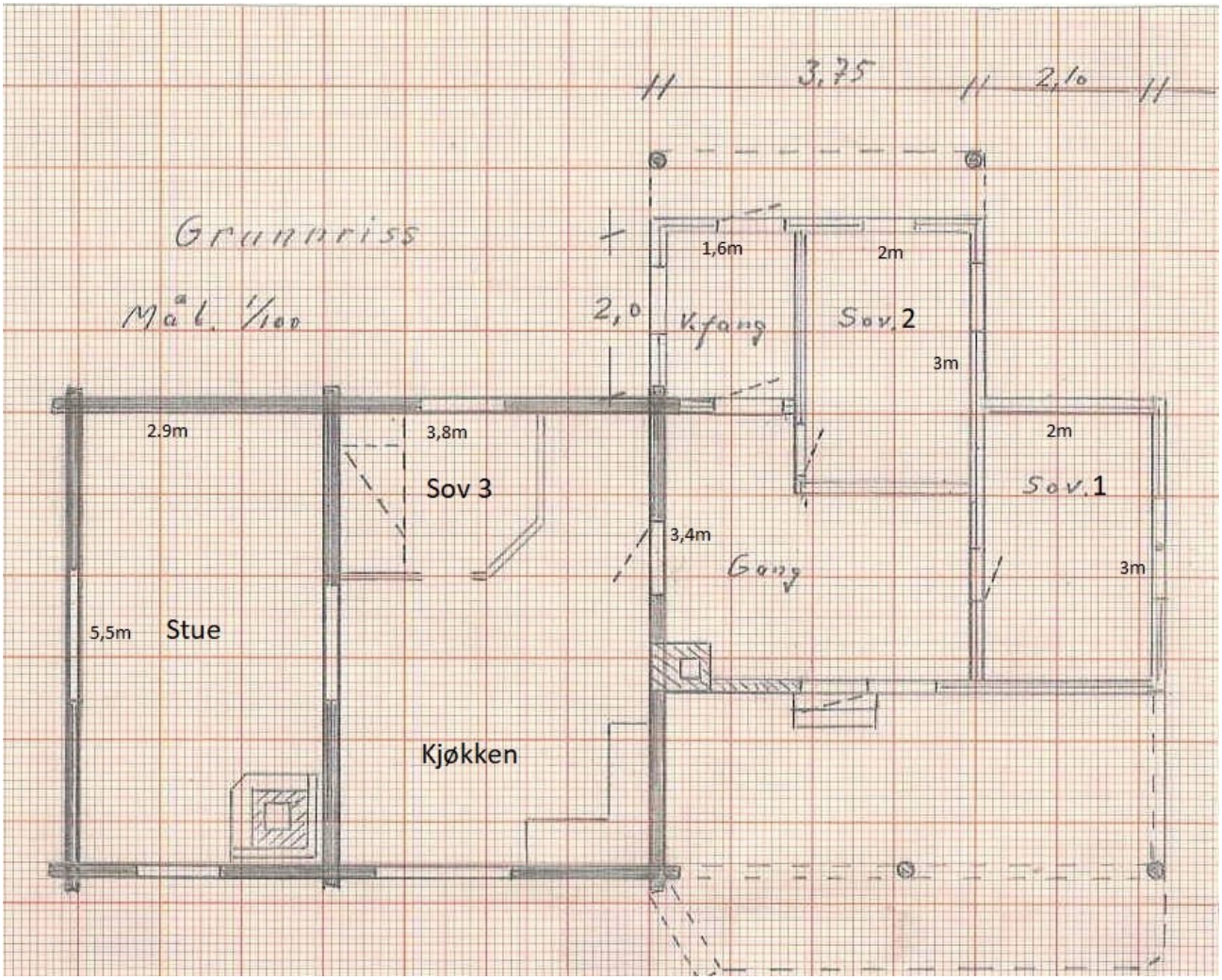

Vedlegg 2: Hytta etter fasadeendring:

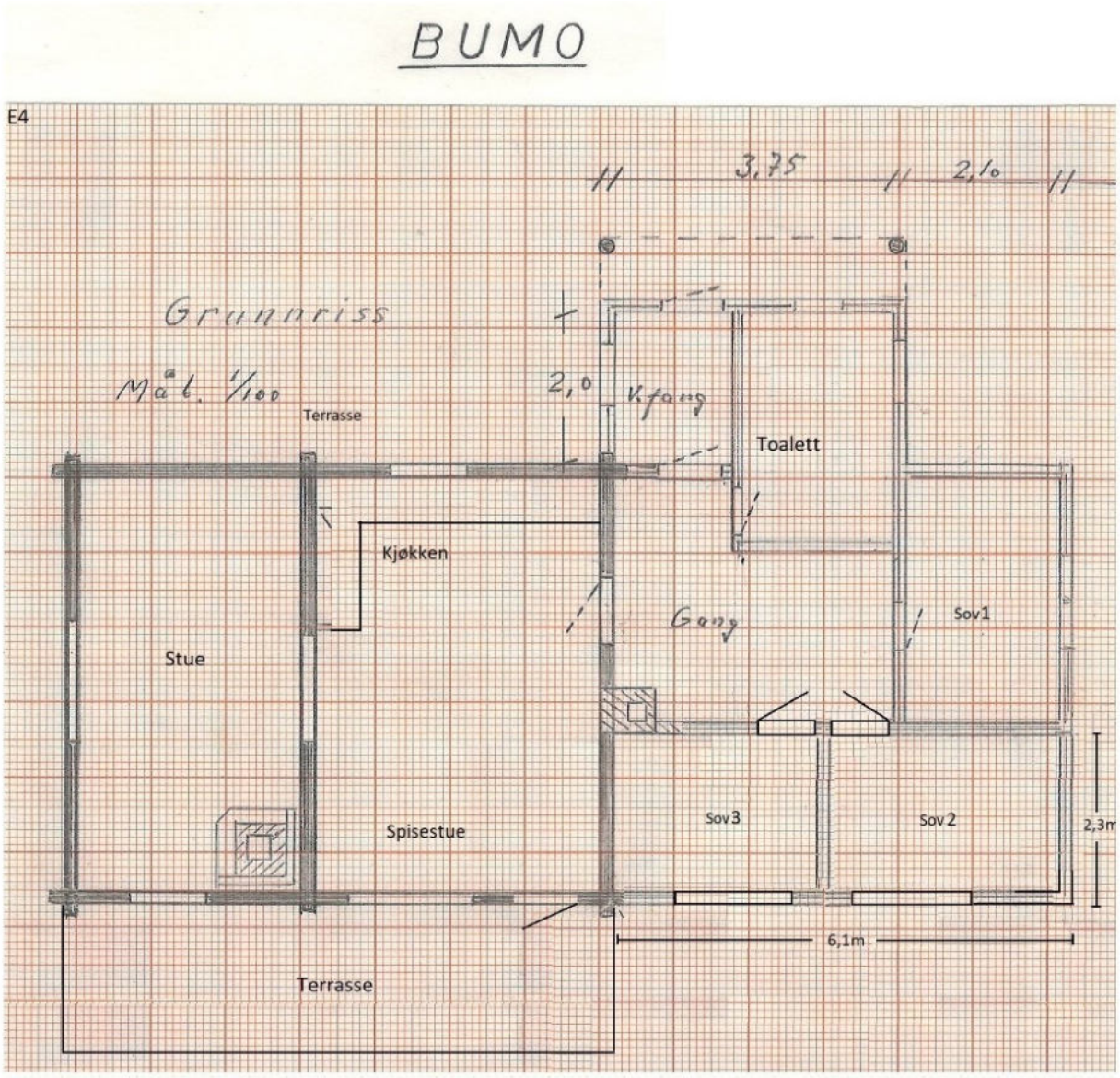

Hei,

Bekrefter med dette at din klage på nasjonalparkstyrets vedtak av 17.mars 2020 hva gjelder avslag på innbygging av veranda på fritidsbolig er mottatt at journalført den 10.4.2020.

Neste styremøte er 10.juni 2020 og det tas sikte på at din klage blir behandlet i det møtet. Nasjonalparkstyret kan endre tidligere vedtak eller opprettholde tidligere vedtak. Dersom vedtaket opprettholdes blir klagen oversendt Miljødirektoratet for endelig klagebehandling. Dette er etter forvaltningslovens bestemmelser om klagebehandling, jf. forvaltningsloven kapittel VI om behandling av klage § 33.

Har du spørsmål i sakens anledning kan du kontakte saksbehandler.

Med vennlig hilsen

Eirin Berge
Nasjonalparkforvalter

Telefon: 915 38 046
E-postmottak: fminpost@fylkesmannen.no
Web: http://www.nasjonalparkstyre.no/Rondane-Dovre/

Rondane-Dovre
nasjonalparkstyre

Saksframlegg

Arkivsaksnummer: 2019/15202-13 **Saksbehandler:** Eirin Berge **Dato:** 06.02.2020

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	11/2020	17.03.2020

Sak- Frydalen LVO-søknad om tillatelse til ombygging gbnr 344/46 Nord-Fron kommune - Erland Killi

Innstilling fra forvalter

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre har i styremøte den 17.mars 2020 gjort følgende vedtak:

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre avslår søknad om ombygging på fritdsbolig på gbnr 344/46 i Nord-Fron kommune. Avslaget er begrunnet med at omsøkt ombyging ikke er i tråd med verneforskriften for Frydalen landskapsvernområde § 3 punkt 1.3 bokstav d som sier at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til ombygging i tråd med forvaltningsplanen. Omsøkt tiltak er ikke i tråd med forvaltningsplanen.

Presedensvurdering og tidligere forvaltningspraksis støtter også et avslag.

I medhold av verneforskriften for Frydalen landskapsvernområde § 3 punkt 1.3 bokstav d gis det tillatelse til oppføring av en platting på bakken. Følgende vilkår gjelder:

- Plattingen skal ligge på bakken og gå ut fra én vegg
- Plattingens areal skal begrense seg til 14 m^2
- Avfall og overskytende bygningsmaterialer skal bringes ut fra området og avhendes i henhold til avfallsregelverket
- Statens naturoppsyn (SNO) kan utføre kontroll i henhold til vilkårene i tillatelsen.
- Tiltaket skal ferdigstilles senest 3 år etter vedtaksdato. Senest 4 uker etter tiltaket er gjennomført skal det sendes bilder av bygningens fasader (alle 4) til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre, fminpost@fylkesmannen.no

Vedtaket er gjort i forhold til verneforskrift og naturmangfoldloven. Andre tillatelser som tiltaket krever, for eksempel fra grunneier eller kommune (plan- og bygningslov), må søker selv sørge for. Vedtaket er basert på opplysninger gitt i søknad. Dersom opplysningene i søknaden skulle vise seg å være uriktige, kan det medføre at vedtaket er ugyldig.

Vedtaket kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse, jf. forvaltningsloven § 28. Frist for klage er tre uker fra vedtaket er mottatt. En eventuell klage stiles til Miljødirektoratet, men sendes til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre.

--- slutt på innstilling ---

Saksprotokoll i Rondane-Dovre nasjonalparkstyre - 17.03.2020

Forslag fra Eldri Siem til et nytt punkt under vilkår:

«Plattingen skal utformes slik at den ikke er til fare for beitedyr og vilt.»

Enstemmig vedtatt som innstillingen med tillegg som foreslått av Eldri Siem.

Vedtak

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre har i styremøte den 17.mars 2020 gjort følgende vedtak:

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre avslår søknad om ombygging på fritdsbolig på gbnr 344/46 i Nord-Fron kommune. Avslaget er begrunnet med at omsøkt ombyging ikke er i tråd med verneforskriften for Frydalen landskapsvernområde § 3 punkt 1.3 bokstav d som sier at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til ombygging i tråd med forvaltningsplanen. Omsøkt tiltak er ikke i tråd med forvaltningsplanen.

Presedensvurdering og tidligere forvaltningspraksis støtter også et avslag.

I medhold av verneforskriften for Frydalen landskapsvernområde § 3 punkt 1.3 bokstav d gis det tillatelse til oppføring av en platting på bakken. Følgende vilkår gjelder:

- Plattingen skal ligge på bakken og gå ut fra én vegg
- Plattingens areal skal begrense seg til 14 m^2
- Plattingen skal utformes slik at den ikke er til fare for beitedyr og vilt.
- Avfall og overskytende bygningsmaterialer skal bringes ut fra området og avhendes i henhold til avfallsregelverket
- Statens naturoppsyn (SNO) kan utføre kontroll i henhold til vilkårene i tillatelsen.
- Tiltaket skal ferdigstilles senest 3 år etter vedtaksdato. Senest 4 uker etter tiltaket er gjennomført skal det sendes bilder av bygningens fasader (alle 4) til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre, fminpost@fylkesmannen.no

Vedtaket er gjort i forhold til verneforskrift og naturmangfoldloven. Andre tillatelser som tiltaket krever, for eksempel fra grunneier eller kommune (plan- og bygningslov), må søker

selv sørge for. Vedtaket er basert på opplysninger gitt i søknad. Dersom opplysningene i søknaden skulle vise seg å være uriktige, kan det medføre at vedtaket er ugyldig.

Vedtaket kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse, jf. forvaltningsloven § 28. Frist for klage er tre uker fra vedtaket er mottatt. En eventuell klage stiles til Miljødirektoratet, men sendes til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre.

Dokumenter i saken

- Søknad fra Erland Killi journalført 25.juli 2019 (vedlagt)
- Tilleggsopplysninger og presiseringer i epost journalført 28.august 2019 (vedlagt)
- Søknad oversendt til uttale Villreinnemda for Rondane og Sølnkletten og Oppland fylkeskommune datert 30.august 2019
- Ny oversendelse til uttale til Oppland fylkeskommune 24.oktober 2019
- Uttale fra Villreinnemda journalført 3.oktober 2019 (vedlagt)
- Uttale fra Innlandet fylkeskommune (tidligere Oppland fylkeskommune) datert 19.februar 2020 (vedlagt).

Saksopplysninger

Tiltakshaver søker om å bygge om på sin fritidsbolig i Frydalen landskapsvernområde, ved at eksisterende veranda bygges inn og gjøres om til soverom. I tillegg viser tegninger vedlagt søknaden en ny terrasse. I telefonsamtale med søker opplyses det at den inntegnede terrassen i søknaden skal ligge på bakken som en platting og er 14 m^2. Søker viser videre til veileder for "Grad av utnytting Beregning- og måleregler", og mener at eksisterende veranda allerede er en del av bruksareal (BRA) pga understøttelsen. Eksisterende bruksareal (BRA) på fritidsboligen opplyses i søknaden (tilleggsopplysninger pr 28.august 2019) å være 101 m^2, og nytt BRA er da 0 m^2. Søker anser derfor at tiltaket er å forandre eksisterende bruksareal fra en overbygget veranda til to nye soverom uten at BRA øker.

Det opplyses videre i søknaden at den nye fasaden skal oppføres med "stav og laft" og males i farger som resten av hytten. Takmaterialer skal være torv slik som i dag. Det er ikke opplyst at tiltaket medfører endringer i mønehøyde.

Terrenginngrep opplyses å være en ny grunnmur, da den eksisterende steinmuren ikke lengre er brukbar og er i ferd med å skli ut. Grunnmuren opplyses å også støtte taket. Ingen terrenginngrep utover dette.

Bilder som viser eksisterende hytte. Overbygd veranda i bilde til venstre søkes om å ombygges til soverom.

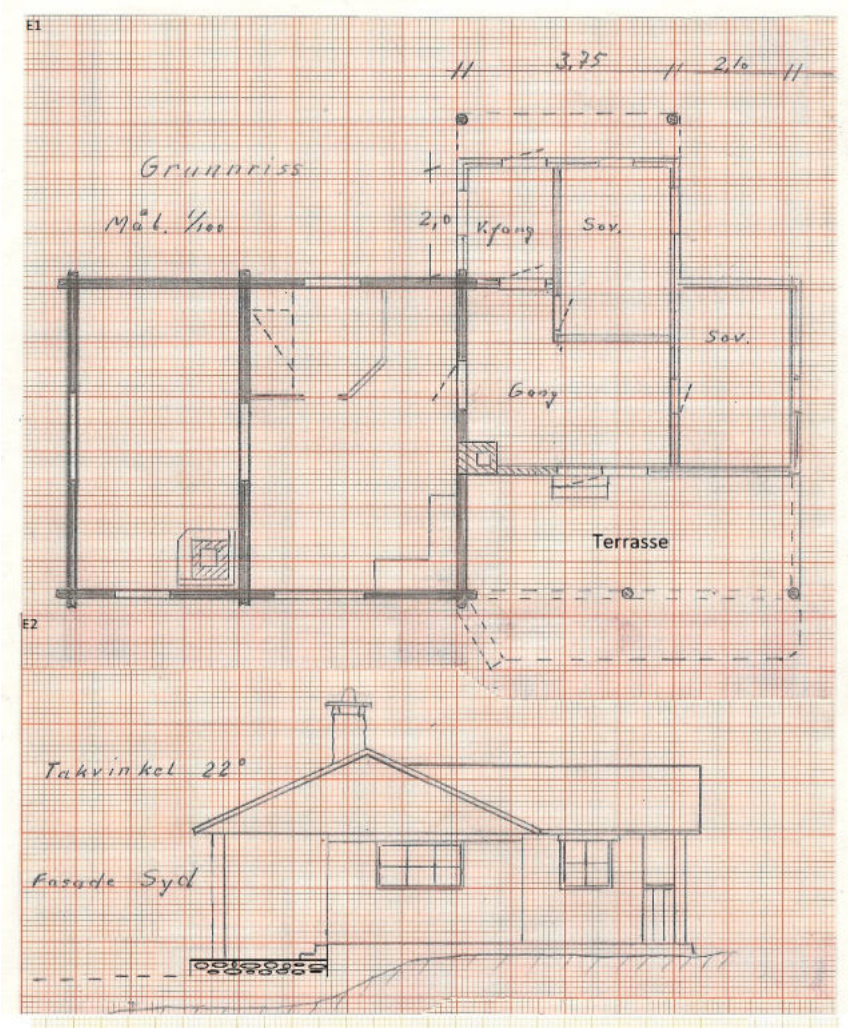

Tegning som viser romfunksjoner i fritidsboligen slik det er i dag.

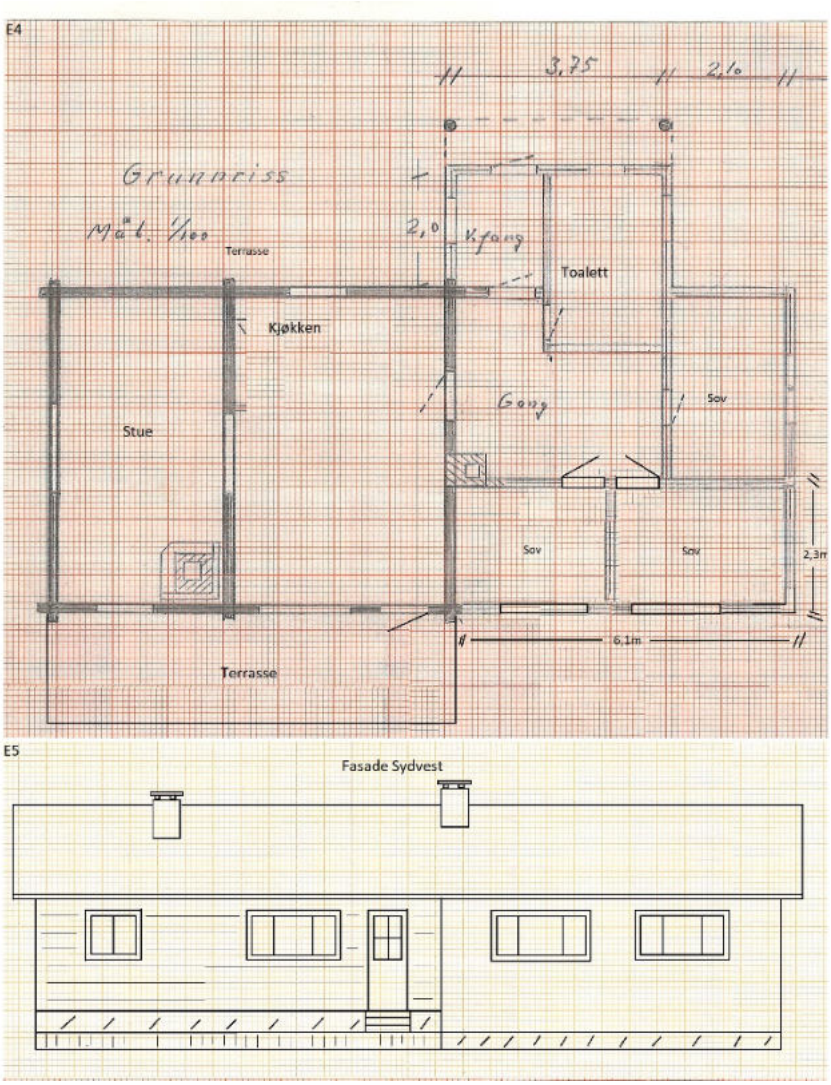

Tegning som viser omsøkte ombygging fra veranda til 2 soverom, samt terrasse/platting.

Saken har blitt sendt til uttale til Oppland fylkeskommune (nå: Innlandet fylkeskommune) og Villreinnemda for Rondane og Sølnkletten.

Villreinnemda behandlet saken i møte den 19.september.2019. Villreinnemda peker på at det omsøkte tiltaket er såpass begrensa at det *isolert sett* vil ha en ubetydelig negativ effekt for villreinens arealbruk. Men de viser til Sivilombudsmannens uttale av 13.03.2018, om at skadevirkningene av et tiltak ikke kan vurderes isolert og kun fra et nåtidsperspektiv (jfr. §10 i naturmangfoldlova om samla belastning). Å åpne for utvidelser av hytter i nasjonalt villreinområde vil samla sett kunne medføre et økt ferdselstrykk som er uheldig for villreinens arealbruk (nml § 10). Villreinnemnda frarår derfor at dispensasjon innvilges. (jf. vedlegg)

Innlandet fylkeskommune viser t til at området der fritidsboligen ligger er innenfor Villreinsonen, sone 1 i Regional plan for Rondane og Sølnkletten og at dette betyr at området er spesielt viktig for villreinen. Fylkeskommunen peker på at selv om en enkelt sak i seg selv mest sannsynlig ikke vil gi store konsekvenser for villreinens leveområde, kan konsekvensene bli store dersom flere saker innvilges. Fylkeskommunen konkluderer med at deres vurdering er at dispensasjon i denne saken ikke kan innvilges og begrunner dette med

føringer gitt i *Regional plan for Rondane og Sølnkletten.* Fylkeskommunen viser til at i dette tilfellet vil overnattingskapasiteten øke noe. Det vurderes at det er viktig å ikke bidra til presedens i denne typen saker og føre-varprinsippet står sterkt. (jf vedlegg)

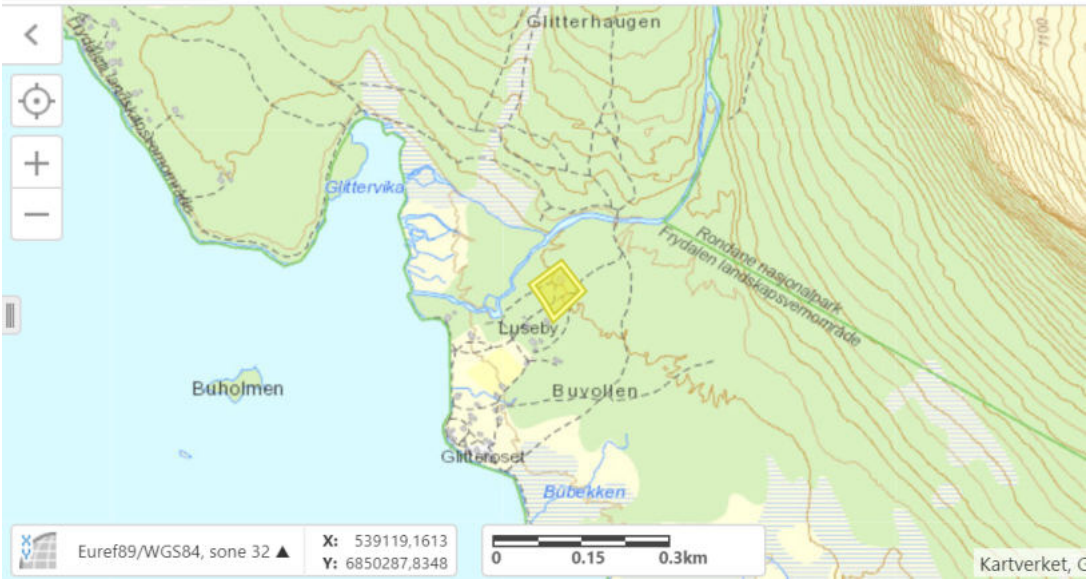

Gul firkant viser eiendommens beliggenhet ved Furusjøen i Frydalen landskapsvernområde

Hjemmelsgrunnlag

Delegering

Miljøverndepartementet har i brev av 9. mars 2011 delegert forvaltningsmyndigheten for Frydalen landskapsvernområde til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre i medhold av naturmangfoldloven § 62, jf. § 77.

Verneformål – forskrift

Utvidelsen av Rondane nasjonalpark og opprettelsen av Frydalen landskapsvernområde ble vedtatt i kongelig resolusjon 24. oktober 2003. Formålet med opprettelsen av Frydalen landskapsvernområde er å:

- *ta vare på et særpreget og vakkert natur- og kulturlandskap, der seterlandskap med seterbebyggelse og setervoller, vegetasjon og kulturminner utgjør en vesentlig del av landskapets egenart,*
- *ta vare på leveområder for villreinstammen i Rondane og et rikt dyre- og planteliv,*
- *ta vare på landskapsformene.*

Allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Vernebestemmelsene § 3 punkt 1.1 fastslår at området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Med de unntak som følger av

forskriftens punkt 1.2 og 1.3 er det forbud mot inngrep som veibygging, oppføring av bygninger eller anlegg, bergverksdrift, vassdragsregulering, graving og påfylling av masse, sprenging og boring, uttak og fjerning av stein, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, framføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, merking av stier, løyper o.l. Opplistingen er ikke uttømmende.

I medhold av § 3 punkt 1.3 bokstav d kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til ombygginger og tilbygg til eksisterende bygninger i tråd med forvaltningsplanen.

Forvaltningsplan

Forvaltningsplanen sier at utfordringene knyttet til ombygginger og tilbygg er at disse tiltakene kan endre landskapets karakter og dermed verneverdier. Utvidelser av bygningsmassen kan også føre til økt bruk og ferdsel inn villreinens leveområde. Søknad om ombygninger og utvidelse vil behandles strengere innenfor nasjonalparkene enn innenfor landskapsvernområdene.

Forutsetninger som må oppfylles for at den kan gis dispensasjon for tilbygg/ombygninger er blant annet at:

- Byggetiltaket skal være forankret i konkret behov (som vedplass, do e.l) som ikke kan dekkes innenfor eksisterende bygningsmasse
- Tilbygget må være vesentlig mindre enn eksisterende grunnflate, svært små buer bør ikke påbygges

Forvaltningsmyndigheten vil kunne stille vilkår om eksteriørmessig utforming, farge og materialvalg av ombyggingen/påbygg i samsvar med tradisjonell byggeskikk eller tilpasset bygningen/bygningsmiljøet for øvrig. Vilkår kan også være begrunnet i landskapshensyn.

Det vil normalt kunne gis tillatelse til etablering av utedo og vedplass der det ikke finnes tilfredsstillende løsninger på dette i dag. Generelt for hytteområder og fritidshus gjelder følgende:

- Oppsetting av flaggstenger, skinnende takrenner, store vindusflater har ikke tradisjon i området og skal derfor ikke tillates
- Inngjerding av fritidseiendommer skal ikke tillates.

Når søknad om ombygging/tilbygg skal behandles skal forvaltningsmyndighetene blant annet ta utgangspunkt i retningslinjer som er beskrevet i forvaltningsplanen side 43.Ved behandling av søknad om bygging av terrasser/verandaer skal det legges vekt på generelle kulturhistoriske og estetiske vurderinger. Terrassen/verandaen/platting bør:

- Søkes lagt så nær bakkenivå som mulig
- Være mindre enn 1/3 av fritidsboligens bebygde areal
- Bygges ut fra en vegg, dersom den ikke følger bakkenivå (og maks ut fra to vegger dersom den anelgges som «platting»)
- Tillatelse til bygging av platting/veranda vil ikke bli gitt i seter- og kulturlandskapsområder.

Forvaltningsplanens vedlegg 6 viser at gbnr 344/46 ligger i et område vist *som «Fritidsbolig nærere enn 100 m fra varig verna vassdrag»*

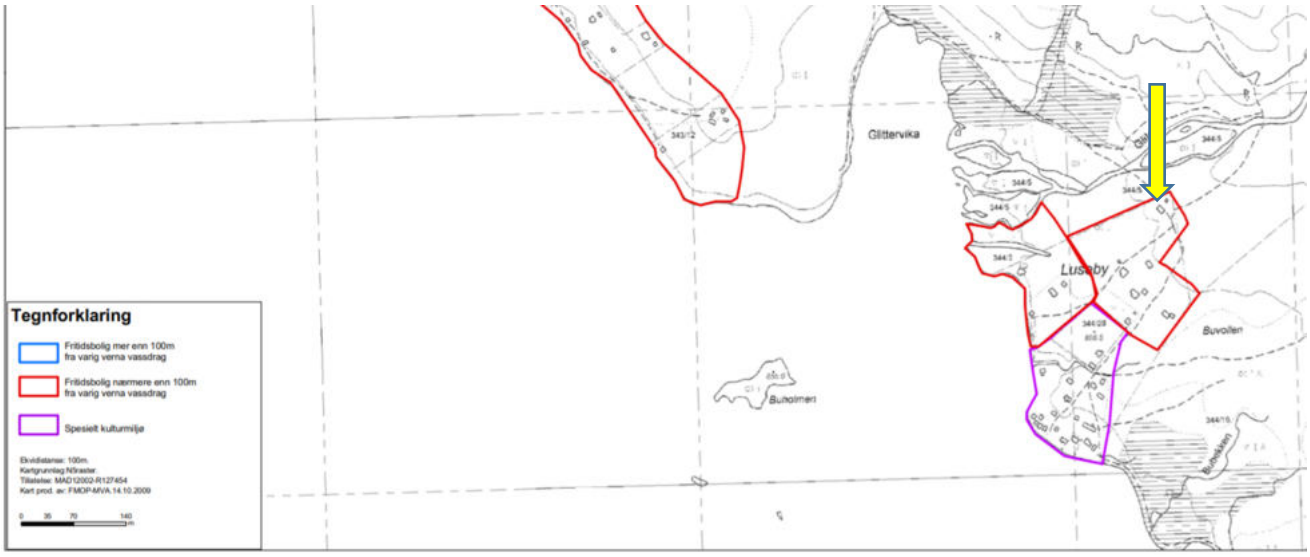

Forvaltningsplanens vedlegg 6. Gul pil viser eiendommen hvor tiltaket er omsøkt.

Fryavassdraget er et vassdrag varig vernet mot kraftutbygging. Det er innenfor en sone på om lag 100 m ikke tillatt å føre opp nye bygg/tilbygg i henhold til den gang kommunedelplan for Frydalen (jf. side 45 i forvaltningsplanen). I Frydalen landskapsvernområde er det definert ut hytteområder, som ligger utenfor det vassdragsnære beltet med byggeforbud. Hytteområdene utenfor dette beltet har felles retningslinjer for ombygging/tilbygg:

- Maksimalt bruksareal etter bygging av tilbygg er 70 m² (TBRA)
- Arealet på nytt tilbygg skal ikke utgjøre mer enn 30 % av areal på hytta/fritidsboligen på vernetidspunktet.

Naturmangfoldloven

I tillegg til behandling etter verneforskrift og eventuelle retningslinjer i forvaltningsplanen må søknaden også vurderes etter de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldlovens §§ 8-12 i (kunnskapsgrunnlag, føre-var prinsippet, samlet belastning på økosystemet, kostnader ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver samt miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder), jmf. § 7.

Presedens

I byggesaker vil det ofte være en problemstilling at tiltaket isolert sett ikke er særlig problematisk, men at samlet effekt av flere tilsvarende tiltak vil redusere verneverdiene.

Også ved enkeltsaker som gjelder små tiltak, må det ses hen til presedensvirkningene ved at andre kan få dispensasjon/tillatelse til tilsvarende tiltak. Dette følger ikke minst av kravene til likebehandling. Presedensvirkninger avhenger for det første av sannsynligheten for at andre vil søke om dispensasjon/tillatelse til tilsvarende tiltak, og for det andre av konsekvensene for verneverdiene og verneformålet av at det blir gitt dispensasjon til tilsvarende tiltak.

Vurdering

Ombygginger og tilbygg kan etter verneforskriften tillates etter søknad. I landskapsvernområdene skal dette skje i tråd med forvaltningsplanen. Der juridisk bindende bestemmelser i verneforskriften viser direkte til forvaltningsplanen vil dette som regel innebære at forvaltningsplanens bestemmelser er bindene for tiltaket. Generelt sett er behov som er tilknyttet fritidsbruk blitt vurdert strengere enn behov som eksempelvis er tilknyttet landbruksrelaterte saker i landskapsvernområdene.

Kunnskapsgrunnlaget om verneverdiene i dette området er godt. Når det gjelder villrein foreligger NINA Rapport 1013, Sluttrapport fra GPS-merkeprosjektet 2009-2014 og NINA Rapport 339 fra 2008 som oppsummerer kunnskapsstatus og leveområde, samt tilhørende kart utarbeidet i forbindelse med arbeid med regional plan for villreinen i Rondane og Sølnkletten. NINA Rapport 551 utreder konflikten mellom villrein og menneskelig ferdsel i området (§ 8).

I henhold til InnlandsGIS viser eiendomsdata at det på eiendommen gbnr 344/46 har 2 bygninger, InnlandsGIS oppgir ingen areal på bygningene. Søker opplyser at eksisterende fritidsbolig har et bruksareal (BRA) på 101 m^2. I tillegg er det et uthus på tomten hvor arealet ikke er oppgitt. Til sammen overstiger det eksisterende totale arealet det som er tillatt utenfor denne vassdragsnære sonen (70 m^2). Den omsøkte ombyggingen medfører et uendret totalt bruksareal på eiendommen men endrede funksjoner av arealet – fra åpent overbygd areal (veranda) til 2 soverom. I dag har fritidsboligen 2 soverom og tegningene viser at omsøkte tiltak vil medføre økt areal til soveroms funksjon og antall soverom øker fra 2 til 3.

I Frydalen landskapsvernområde har forvaltningsmyndigheten tidligere tillatt oppføring av både frittstående uthus og tilbygg knyttet til behov for vedplass og toalettfunksjon. Dette følger av forvaltningsplanen for området som sier at det i enkelte tilfeller kan gis dispensasjon til ombygninger og tilbygg som er forankret i konkrete behov (som vedplass, do e.l) som ikke kan dekkes innenfor eksisterende bygningsmasse. Det står videre i forvaltningsplanen at *«Normalt vil det kunne gis tillatelse til etablering av utedo og vedplass der det ikke finnes tilfredsstillende løsninger på dette i dag».*

Søker har i sin søknad vist til at behovet for ombygging skyldes ønske om flere soverom. Dette er imidlertid ikke et av de konkrete behovene som er fastsatt i forvaltningsplanen. Utover de estetiske og kulturhistoriske hensyn har tiltak knyttet til fritidsboliger også blitt vurdert ut fra den effekten tiltaket kan ha på ferdselen inn i områder som er viktige for villreinen. I den sammenhengen har søknader som er forankret i et behov for flere soveplasser blitt behandlet strengt. Tidligere forvaltningspraksis i bl.a i Frydalen landskapsvernområde viser dette (jf sak 2016/8020, sak 2016/4865 og sak 2014/4823), og underbygger praktiseringen av retningslinjene i forvaltningsplanen. Figuren under viser fritidsboligens plassering og GPS-merka simlers bruk av nærliggende områder.

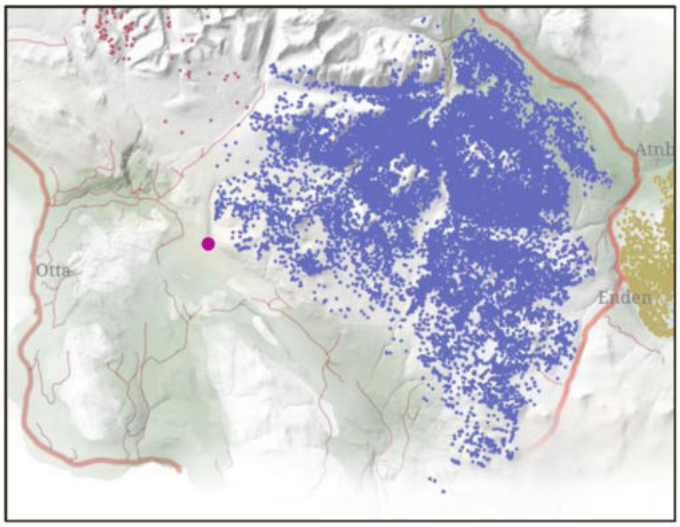

Figur 5 GPS-plott mars 2009-april 2018 Kilde: NINA (http://server.villrein.no/fokus/rn/)
Hyttas plassering er vist med lilla prikk

Figur hentet fra villreinnemdas uttale

Når det gjelder presedensvirkninger skal disse vurderes etter hvor sannsynlig det er at det kan komme flere søknader om lignende tiltak og konsekvensen av at det blir gitt tillatelse til lignende tiltak.

I verneområdene i Rondane er det 661 bygninger og 42 prosent av bygningene ligger i Frydalen landskapsvernområde. Av disse bygningene er 89 fritidsbygg. Sannsynligheten for at flere kan søke om tillatelse til ombygninger av fritidsbolig for å øke antall soverom vurderes derfor å være stor. En eventuell tillatelse i denne saken vil således skape en uheldig presedens hvor den samlede belastningen på ferdsel i villreinens leveområder vil kunne øke og gi negaitve konsekvenser for villreinen. Nasjonalparkforvalter kan heller ikke se at det foreligger spesielle forhold i denne saken som skiller seg fra andre tilsvarende eller lignende tiltak, og heller ikke spesielle behov for ombygging som skiller seg fra alminnelige behov for overnatting. Fritidsboligen har etter de opplysninger som er gitt et bruksareal på 100 m^2 som i dette området er et romslig bruksareal, jf at det er en grense på totalt BRA utenfor den vassdragsnære sonen på 70 m^2 ihht forvaltningsplanen.

Både Innlandet fylkeskommune og Villreinnemda for Rondane-Sølnkletten frarår at det gis dispensasjon til omsøkt tiltak, med begrunnelse i at det kan skape en uheldig presedens som igjen kan føre til økt ferdsel inn i villreinens leveområder. Dette støtter vurderingen av at omsøkt tiltak bør avslås.

Med bakgrunn i at omsøkte ombygging ikke faller inn under det konkrete behovet som forvaltningsplanen viser til, tidligere praksis, samt faren for uheldig presedens, vil nasjonalparkforvalter tilrå at søknad om ombygging fra veranda til soverom avslås. Det blir også lagt vekt på at en «bit for bit» endring av ombygginger til det formål som omsøkt vil kunne medføre en økt samlet belastning på villreinens leveområde.

Når det gjelder den omsøkte plattingen legges denne på bakken og bygges ut fra en vegg. Plattingen på 14 m^2 utgjør ikke mer enn 1/3 av arealet på fritidsboligen og er innenfor forvaltningsplanens retningslinjer. Tiltaket som gjelder platting er begrenset og er vurdert å ikke ville påvirke verneverdiene i nevneverdig grad ut fra den kunnskapen en har om området pr i dag, jf. naturmangfoldloven § 8. Det foretas derfor ingen vurdering av §§ 9 til 12.

Konklusjon

Etter en samlet vurdering der forvaltningsplan, forvaltningspraksis og presedens er vurdert tilrår nasjonalparkforvalter at søknad om ombygging av veranda til soverom avslås.

Videre tilrås det at det gis tillatelse med vilkår til oppføring av platting som omsøkt.

Rondane-Dovre
nasjonalparkstyre

Saksframlegg

Arkivsaksnummer: 2020/3833-7 **Saksbehandler:** Eirin Berge **Dato:** 04.05.2020

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	34/2020	10.06.2020

Rondane NP- Forberedende klagebehandling - Motorferdsel Per Gynt hytta - Knut Olstad

Innstilling fra forvalter

Med hjemmel i forvaltningsloven § 33 opprettholder Rondane-Dovre nasjonalparkstyre delegert vedtak datert 30.mars om motorferdsel knyttet til drift av Peer-Gynt hytta i Rondane nasjonalpark.

Saken blir sendt til Miljødirektoratet for endelig avgjørelse.

Innholdet i klagen er vurdert og avveid, og en kan ikke se at det i klagen er lagt fram nye opplysninger som er vesentlige og skulle tilsi en omgjøring av vedtaket.

Nasjonalparkstyret har behandlet søknaden fra Peer-Gynt hytta basert på eksisterende rammer, retningslinjer i forvaltningsplan, kunnskap om villreinen sin arealbruk og ferdsel i verneområdene. Deler av leveområdet er gått ut av bruk som følge av arealunnvikelser og etablering av barrierer for trekkveger. Villreinen er en sentral del av verneformålet for nasjonalparkene, og hensynet til verneformålet skal veie tyngst i slike saker. Det er også nedfelt i besøksstrategien for Rondane nasjonalpark.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

- Delegert vedtak om tillatelse til motorferdsel vinter- og sommerstid til Peer Gynt hytta datert 30.mars 2020 ephortesak nr 2020/3833(vedlagt)
- Epost utveksling mellom sekretariatet og Knut Olstad om innholdet i vedtak av 30.mars 2020, tidligere gitte vedtak samt prosess knyttet til klage og tidsfrister.
- Klage fra Knut Olstad datert 16.april 2020 (vedlagt)
- Tidligere klagesak knyttet til tidsrom for vintertransport datert 30.september 2016 (vedlagt)

Saksopplysninger

Driveren av Peer-Gynt hytta, Knut Olstad, har hatt flerårige tillatelser til motorferdsel på snødekt mark og barmark for drift av turisthytta. Det ble gitt en tillatelse i 2015 som gjaldt i perioden 2015-2019.Vedtaket i saken i 2015 ble påklaget av Fylkesmannen i Oppland, og nasjonalparkstyret omgjorde vedtaket, jf. forberedende klagebehandling datert 30.september 2016. Klagesaken og behandlingen av den fra 2016 er lagt ved da den anses relevant også i foreliggende sak.

Knut Olstad søkte den 14.mars 2020 om ny tillatelse til motorferdsel for drift av turisthytta. Nasjonalparkforvalter vurderte søknaden etter verneforskrift, forvaltningsplan og så også hen til nevnte klagesak. Delegert vedtak om tillatelse med vilkår til motorferdsel i forbindelse med drift av Peer Gynt hytta er datert 30.september 2016.

Delegert vedtak av 30.mars 2020 ble gitt med vilkår, blant annet ble kjøringa begrenset til den lokale vinterferien samt påska.

Vedtaket av 30.mars 2020 ble påklaget av Knut Olstad den 16.april 2020. Klagen i sin helhet er gjengitt under:

Klagen:

«Peer Gynt mener det er urimelig at vinterferien i Innlandet skal regulere -og i dette tilfellet også innskrenke- driften. Det er vesentlig danske skiturister som bidrar til at driften går rundt. Våre naboer i sør ferierer i området i ukene 6 til 10. Et rimelig krav bør være det Rondane-Dovrefjell nasjonalparkstyre ga oss anledning til i dispensasjon 2016-2019, utvalgssak 39/2015.

Videre stilles det spørsmål ved saksbehandlingen: - Om forhåndsvarsling og anledning til å uttale seg er oppfylt. Jf. Forvaltningslovens § 16.

Det presiseres at det ikke er spørsmål om å drive flere dager enn praksis har vært de siste årene. PG finner det ikke lønnsomt å holde åpent hele uker av gangen, bl.a. fordi danskene har ankomst/avreise i helgene. (Ferierende på Høvringen, Mysuseter..) Det vi ber om er 14 dagers drift fordelt på disse fire ukene.

Vi kan heller ikke lenger akseptere doforholdene på stedet. Hytta er et knutepunkt fra Høvringen, Rondvassbu, Mysuseter, Kampen, og de etterlatenskaper vi må ta hånd om før sommersesongen er et betydelig og ubehagelig ekstraarbeid.

Slik situasjonen er pr. i dag må en alternativ løypetrasé vurderes ved innskrenket åpning for å unngå nevnte problemer. Det er lite ærefullt å fungere som Rondanes største friluftstoalett. For øvrig er det et paradoks at det flere dager i uken, fra jul til over påske, prepareres dobbelt skispor fra Høvringen og Mysuseter til vår dørhelle, mens eier og driver ikke tillates adkomst.

Peer Gynt ber om forståelse for våre moderate ønsker og håper på positivt svar!»

Hjemmelsgrunnlag

Delegering

Miljøverndepartementet har i brev av 9. mars 2011 delegert forvaltningsmyndigheten for verneområdene til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre i medhold av naturmangfoldloven § 62, jf. § 77.

I vedtektene for nasjonalparkstyret står det i punkt 12 om klageadgang, klageinstans og klagebehandling:

«Fylkesmannen har klagerett på vedtak fattet av nasjonalparkstyret jf. naturmangfoldloven § 62 tredje ledd siste setning. For øvrig gjelder de alminnelige regler om klageadgang. Klage på vedtak truffet av styret, må vurderes/klagebehandles av styret med mindre det er avtalt at saken kan behandles av AU/forvalter. Dersom vedtak truffet av AU/forvalteren etter delegert myndighet påklages, skal klagen vurderes/klagebehandles av styret/arbeidsutvalget før den eventuelt sendes over til Miljødirektoratet som endelig klageinstans. Miljødirektoratet er endelig klageinstans for vedtak som treffes av styret/ forvalter som forvaltningsmyndighet»

Forvaltningsloven

§§ 28-33

«Enkeltvedtak kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse i saken til det forvaltningsorgan (klageinstansen) som er nærmest overordnet det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket (underinstansen).

Fristen for å klage er 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem til vedkommende part. Skjer underretningen ved offentlig kunngjøring, begynner klagefristen å løpe fra den dag vedtaket første gang ble kunngjort.

Underinstansen skal foreta de undersøkelser klagen gir grunn til. Den kan oppheve eller endre vedtaket dersom den finner klagen begrunnet. Dersom vilkårene for å behandle klagen ikke foreligger, skal underinstansen avvise saken, jfr. dog § 31.

Når noen reknes som motpart i saken skal underinstansen varsle vedkommende snarest mulig, jfr. likevel § 16 tredje ledd. Samtidig skal settes frist for å gi uttalelse. Varsles klagemotparten ved brev, skal kopi av klagen vedlegges med mindre parten etter § 19 kan nektes adgang til den.

Blir det ikke truffet avgjørelse som nevnt i annet ledd, skal sakens dokumenter sendes klageinstansen så snart saken er tilrettelagt. Dersom underinstansen gir til klageinstansen uttalelse som partene kan kreve å få se uten hinder av § 19, skal den sende kopi til partene med mindre Kongen er klageinstans.

Klageinstansen skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Den kan pålegge underinstansen å foreta nærmere undersøkelser m.m».

Verneformål – forskrift

Formålet med opprettelsen av Rondane nasjonalpark er å:

- *ta vare på et stort, sammenhengende og i det vesentlige urørt fjellområde,*
- *ta vare på et høyfjellsøkosystem med et egenartet og variert biologisk mangfold,*
- *ta vare på sentrale leveområder til villreinstammen i Rondane,*
- *sikre variasjonsbredden i naturtyper som Rondaneområdet omfatter, herunder innslag av høyereliggende bjørke- og barskog,*
- *bevare landskapsformer og særpregede geologiske forekomster,*
- *ta vare på verdifulle kulturminner.*

Allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Motorferdsel er i utgangspunktet forbudt, men verneforskriftens § 3 punkt 6.3 bokstav c og g åpner for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til knyttet til nødvendig transport av brensel, materialer mv. til buer og hytter på snødekt mark langs etablerte traséer samt motorisert ferdsel sommerstid på eksisterende traseer til Rondvassbu og Peer Gynt hytta i forbindelse med drift av turisthyttene.

Forvaltningsplan

s.87-88:

Vinterstid: I forskriften for Rondane nasjonalpark er det ikke et eget punkt der forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til kjøring vinterstid for drift av turisthyttene. For slike tillatelser er § 3, punkt 6.3.c brukt. Dette er bestemmelsen som gjelder. Ved drift av betjente turisthytter vil behovet for kjøring også gjelde for eksempel frakt av personell. Tillatelsen til motorferdsel vinterstid til Rondvassbu, Peer-Gynt hytta og Bjørnhollia burde i så måte hjemles i et eget punkt i forskriften som fanget opp driften av hyttene (slik det er gjort i andre forskrifter). Enkelte tillatelser har derfor vært hjemlet både i § 3 punkt 6.3.c og i § 4.

Sommerstid Til Bjørnhollia, Rondvassbu og Peer-Gynt hytta er det veg/trase, der hyttebetjeningen/ eierne må søke om dispensasjon for kjøring av varer, materiale og personell. I forskriftens § 6.3. g er ikke Bjørnhollia nevnt til tross for at vegen går inne i Rondane nasjonalpark flere hundre meter. Bjørnhollia burde derfor tilføyes under § 6.3.g i verneforskriften for Rondane nasjonalpark.

s. 96 Vintertransport til turisthyttene

I landskapsvernområder behandles slike saker etter § 3, 5.3.b eller c. Transportsøknader i Rondane nasjonalpark behandles etter § 3 pkt 6.3.c, som er det samme som for transport til buer og hytter. Transport på vinterføre og lufttransport kan tillates etter disse punkt - lufttransport bør pålegges når dette er gunstigste transportform i forhold til verneformålet. I forskriften for Rondane er transport vinterstid til turistanlegg (Peer-Gynt hytta, Rondvassbu og Bjørnhollia) ikke beskrevet som et eget punkt under hva forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til. Disse tillatelsene er derfor hjemlet i § 3, pkt 6.3 c.

(…..)

Forvaltningsmyndigheten vil sette følgende vilkår for tillatelse til motorisert ferdsel vinterstid:

- med unntak av uttransport av syke, gjelder tillatelsen ikke transport av turister/gjester til/fra turistanleggene
- motorferdsel skal begrenses til det absolutt nødvendige
- tillatelse vil gjelde for beltekjøretøy/snøskuter på forhåndsdefinert trase på snødekt mark (vist på kart i vedlegg 22)
- årlig rapportering (dato, kjørerute, kjøretøy, hensikt med turen, antall turer, antall km, person som har utført transporten)

Tillatt transport til de betjente turisthyttene vil være tilknyttet normal åpningstid rundt påske. Det er kun Rondvassbu, Smuksjøseter og Peer Gynt hytta som har åpent en lenger periode enn ukene rundt påske. Rondvassbu åpner ofte til vinterferien, Smuksjøseter har oppe allerede fra slutten av januar og **Peer Gynt hytta er åpnet 1-2 uker tilknyttet den lokale**

vinterferien. For sommersesongen så er de fleste åpent fra midten av juni til midten av september, unntatt Smuksjøseter og Rondvassbu, de er åpent tom høstferien. Peer Gynt hytta er åpent 5-6 uker i juli/august

s.97: Både Rondvassbu, Peer-Gynt hytta og Bjørnhollia vil få tillatelse til kjøring på eksisterende veger/kjørespor for drift av hyttene. Kjøringen må begrense seg til det som er høyst nødvendig av varetransport og transport av utstyr og personell. Transport av gjester til/fra hyttene er ikke tillatt (med unntak av syketransport). Turisthyttene kan påregne flerårige dispensasjoner forutsatt at rapporteringsrutinene overholdes. Det vil bli satt vilkår om rapportering i etterkant av hver sesong.

Naturmangfoldloven

I tillegg til behandling etter verneforskrift og eventuelle retningslinjer i forvaltningsplanen må skal alle saker som berører naturmangfoldet også vurderes etter de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldlovens §§ 8-12 i (kunnskapsgrunnlag, føre-var prinsippet, samlet belastning på økosystemet, kostnader ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver samt miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder), jmf. § 7.

Vurdering

Klagevilkår

Knut Olstad (driver Peer Gynt hytta) har fremmet klage på delegert vedtak av 30.mars 2020 (arkivnr 2020/3833). Den skriftlige klagen ble mottatt den 16.april 2020. Klagen vurderes å være levert rettidig av en som er part i saken.

Klagens innhold

Oppsummert klages det på vilkåret om transporttid knyttet til den lokale vinteferien. Klager peker på at som et minimum må det tillates motorisert transport i uke 6-10 da det er disse ukene danskene har ferie og at det er vesentlig danske skiturister som bidrar til at driften går rundt. Klager mener at et rimelig krav bør være at det blir gitt anledning til motorisert transport slik som gitt i utvalgssak 30/2015 (delgert vedak) slik at turisthytta kan ha åpent 14 dager i disse 4 ukene. Klager anfører at det ikke er formålstjenelig å ha åpent i helgene da danske har ankomst/avreise da. Det klages også på saksbehandlingen, om manglende forhåndsvarsel og anledning til å uttale seg. Klager peker også på at det prepareres skispor til hytta fra jul til over påske og dersom dette skal fortsette må det gjøres noe med doforholdene. Klager holder frem at turisthytta er et knutepunkt fra Høvringen, Rondvassbu, Mysuseter, Kampen, og at det et betydelig etterlatenskaper som må tas hånd om før sommersesongen. Det vises til klagen som i sin helthet er gjengitt tidligere i dokumentet.

Nasjonalparkforvalters kommentarer :

Tidsrommet for den motoriserte ferdselen:
Åpningstider og bruk av turisthytter styres ikke av vernebestemmelsene, men kan reguleres indirekte gjennom motorferdselsløyver til løypestikking, og frakt av varer, materialer o.l til turisthyttene og gjennom vilkårssetting for tidspunkt kjøringen kan skje.

Søknad om motorisert ferdsel til Peer-Gynt hytta i forbindelse med driften av denne er vurdert og behandlet etter verneforskriftens bestemmelser og i tråd med retningslinjene i forvaltningsplanen som legger til grunn at Peer-Gynt hytta har åpent 1-2 uker i tilknytning til den lokale vinterferien samt påske. Forvaltningsplanen har tatt høyde for den driften turisthyttene hadde på vernetidspunktet.

Som det vises til i saken knyttet til vedtaket av 30.mars er den lokale vinterferien endret i forbindelse med sammenslåingen til Innlandet fylke. Dette har medført at vedtaket gitt den 30.mars reduserer tidsperioden for transport til turisthytta sammenlignet med tidligere tillatelse, men er fremdeles i tråd med retningslinjene og forutsetningen i forvaltningsplanen. Antall turer er holdt likt som tidligere (10 turer).

Klager peker på at det som et minimum må tillates motorisert transport i ukene 6-10 for å kunne ta imot skiturister fra Danmark i den perioden de har ferie. Det vises til utvalgssak 39/2015 som er et delgert vedtak datert 18.desember 2015. Vedtaket gav driveren av Peer-Gynt hytta anledning til motorisert transport vinterstid fra og med uke 6 og til om med 20.april eller 3.påskedag.

Dette vedtaket ble påklaget av Fylkesmannen i Oppland. Klagebehandlingen resulterte i at nasjonalparkstyret *endret det delegerte vedtaket* slik at tidsrom for motorferdsel vinterstid i forbindelse med drift av turisthytta kunne gjennomføres med inntil 10 turer og kun utføres innenfor de 2 uker det var lokal vinterferie i Oppland (i tillegg fra og med fredag før palmesøndag til 3. påskedag det enkelte år). jf nasjonalparkstyrets vedtak datert den 18.oktober 2016 som er vedlagt saken. Også i behandling av klagen og i vedtaket som ble gitt ble det lagt vekt på at det var den lokale vinterferien og påsken som gav rammer for den motoriserte ferdselen til Peer-Gynt hytta. Dette er fulgt opp også i vedtaket av 30.mars 2020 som nå er påklaget.

I den godkjente besøksstrategien for Rondane nasjonalpark (2015) er et av målene å få tilbake villreintrekket nord-sør på vestsiden av Rondanemassivet, og aktivitet i dette området utenfor selve turistsesongen bør av den grunn holdes på et minimum. Sluttrapporten fra FoU-prosjektet i Rondane 2009-2014 peker også spesielt på sen høst og vinter som mest sannsynlige tider for kryssing av rein over denne barrieren (det mest sannsynlige krysningsvinduet for rein er desember, januar og februar – i tillegg til under jakta, jf NINA rapport 1013 Villrein og ferdsel)..

Nasjonalparkstyret vedtok den 28.juni 2019 «Retningslinjer for organisert ferdsel i deler av Rondane». Disse åpner for at det kan gis tillatelse til organisert ferdsel på ski i området opp mot Bråkdalen/Smiubelgen i helgene fra 1.mars og frem til palmesøndag med den bakgrunn at det er i helgene mange drar på tur. Sekretariatet har hatt 1 søknad om å gjøre dette vinteren 2020 (bedrift som søkte om inntil 10 turer) frem til dags dato. Retningslinjene er av midlertidig karakter og skal evalueres etter 3 år og erfaringen tas med inn i arbeidet med revisjon av forvaltningsplanen. Det er lite som tyder på at retningslinjene har ført til en stor økning av den organiserte ferdselen i dette området. Å åpne opp for organisert ferdsel her anbefalte ikke villreininteressene, men nasjonalparkstyret ønsket likevel å ha dette området med inn i denne ordningen. Hvorvidt disse retningslinjene har medført en økt allmenn ferdsel i området er ikke kjent, men en slik konsekvens ble pekt på som en mulig utfordring i arbeidet med retningslinjene.

I klagen fra Knut Olstad vises det til at det er ønskelig med motorferdsel i tilknytning til drift av turisthytta allerede i uke 6 (starten av februar) og frem til uke 10. Det vil si en utvidelse av tillatelsen som gjaldt frem til 2019, men at antall åpningsdager på hytta ikke skal endres. Forvalter peker på at tillatelsen som var gyldig frem til 2019 tillot motorferdsel i 2 uker i tilknytning til daværende lokale vinterferie (som i fylket tidligere var fordelt på 2 ulike uker). Å utvide denne perioden har allerede vært gjenstand for klagebehandling i 2016 og de samme forhold som pekt på da ligger fremdeles fast og en kan ikke se at de momenter som er trukket frem i klagen endrer dette. Det å samle motorferdselen, både knyttet til støy og forstyrrelser, er i seg selv et mål i verneområder, og i dette området vil det være av betydning at aktiviteten på vinteren holdes på et lavt nivå.

Fra klagesaksbehandlingen i 2016 er følgende hentet:
«en av de viktigste forvaltningsutfordringene med verneområdene i Rondane er å ha en forvaltning i et langsiktig perspektiv der en hindrer en gradvis og bit-for-bit utvikling med enkeltvedtak som i sum og over tid gradvis innskrenker villreinens muligheter for trekk mellom- og bruk av viktige beiteområder. På tross av den utsatte plasseringen Peer Gynt-hytta har i forhold til trekkområdet for villrein, har det i de siste ti-årene vært en gradvis utvikling av tilretteleggingstiltak og servicetilbud i både tid og rom. FMOP mener nå at denne utviklingen ikke kan strekkes lengre. Nasjonalparkforvalter er enig i at det ikke bør legges til rette for økt aktivitet i dette området, noe som også er i tråd med besøksstrategien for Rondane nasjonalpark og anbefalingene i sluttrapporten fra GPS-merkeprosjektet 2009-2014».

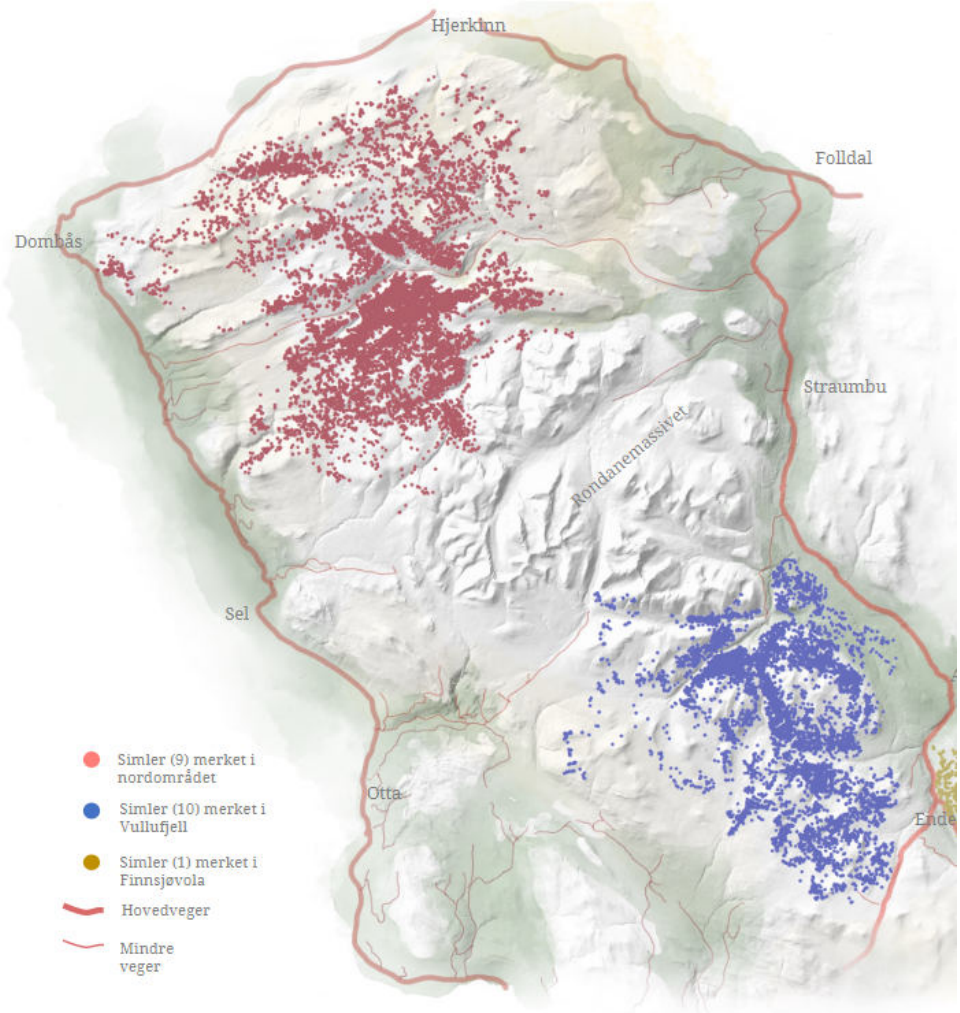

GPS data fra desember – mars fra årene 2009-2018 som viser GPS merka simler og det tydelige skillet mellom Rondane sør (blå merker) og Rondane nord (røde merker). Fra kartfortellinger Rondane på www.villrein.no

Forskere fra NINA som i mange år har jobbet med villrein og ferdsel både i Rondane og andre steder, sier om Rondane: *«Det er store utfordringer i å opprettholde en mest mulig funksjonell villreinbestand. Det må bli mer utveksling av bestandene i nord og sør. Den negative utviklingen har skjedd over lang tid, og det vil ta tid å snu den. Aktørene med interesser i Rondane må jobbe mot felles mål, selv om de i utgangspunktet har ulik forståelse av situasjonen. Det er viktig å etablere arenaer for dialog og samhandling, der alle bidrar i å definere handlingsrommet for egen og andres aktivitet.»(www.villrein.no)*

Peer Gynt-hytta er åpen til bruk for overnatting, rasting, matservering og fungerer også som utgangspunkt for ferdsel videre inn i området. En utvidelse av tidsrommet for transport av varer til turisthytta allerede fra uke 6 vil kunne bidra til økt ferdsel også *ut fra hytta* til nærliggende områder. Totalt sett gir dette grunnlag for økt ferdsel og aktivitet i et følsomt og allerede sterkt presset trekkområde for villrein. Videre vil en gradvis utvidelse av tidsrommet for åpning og bruk på én turistvirksomhet/hytte, også kunne gi presedens for andre hytter i området og derigjennom utvide de rammene forvaltningsplanen har lagt.

I forhold til naturmangfoldlovens § 10 om samlet belastning vurderer nasjonalparkforvalter at den samlede belastningen for verneverdiene allerede er stor i dette området. Dette viser seg blant annet i opphøret av villreintrekket nord-sør på vestsiden av Rondanemassivet.

Skiløyper og toalettforhold
Det er riktig som klager peker på at det fra Mysuseter og Smuksjøseter går skiløyper som i henhold til forvaltningsplanen er tillatt preparert fra *«når forholdene tillater det og frem til å med 20.april eller 2.påskedag dersom den faller etter 20.april»* (løype nr 32 og løype 35) Slik sett er det tilrettelagt for skigåing forbi Peer-Gynt hytta.

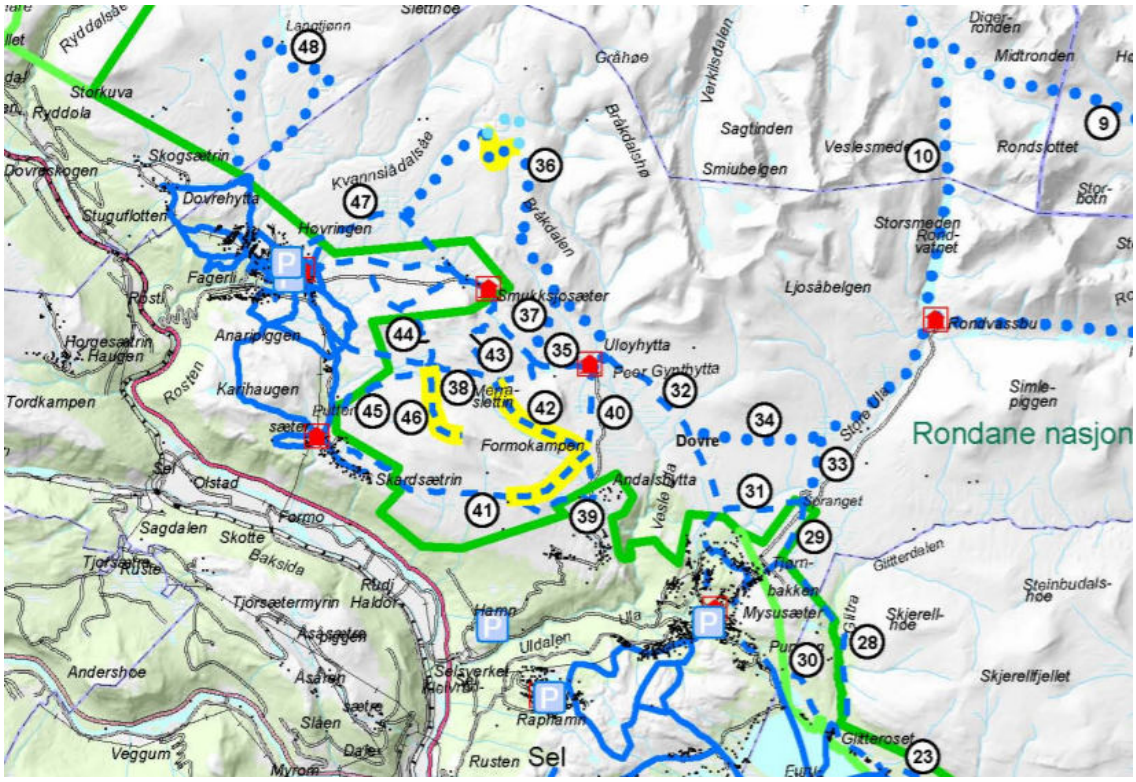

Utsnitt fra forvaltningsplanen vedlegg 20, skiløypenett (blå prikket linje =stikka løype,blå streker=preparert løype).

En eventuell tilpassning mellom skiløypetraser og turisthytters åpningstid hører hjemme i en revisjon av forvaltningsplanen, og i det foreliggende vedtaket er motorferdselen begrenset med én uke sammenlignet med tidligere tillatelse (men likt antall turer) og vil gjøre lite fra eller til på nettopp denne problematikken ettersom skiløypene kan prepareres fra når forholdene tillater det. Nasjonalparkforvalter har forståelse for at det er utfordrende med skiturister som gir uønsket opprydning av etterlatenskaper for driveren av turisthytta. Det må likevel ses på andre måter å gripe fatt i denne problematikken på enn å utivde åpningstidene ved turisthytta utover det retningslinjene i forvaltningsplanen legger opp til.

I kongelig resolusjon om verneplan for Rondane finner forvalter ingen spesifikke omtaler av Peer-Gynt hytta. De generelle omtalene om reiselivet går på at verneforskriftene gir muligheter for diverse reiselivsrelaterte aktiviteter samt nyttetransport og at arbeidet med forvaltningsplanen vil være en svært viktig arena for videre avklaringer og rammer for aktivitet i området.

I arbeidet med forvaltningsplanen (vedtatt i 2009) skriver fylkesmannen i kommentar til høringsuttalelser at:

«Det er en nasjonal målsetting å redusere den motoriserte ferdselen, og tilrettelegging som er avhengig av slik ferdsel, i nasjonalparker til et minimum. Preparering inn til Rondvassbu vil øke ferdselen ytterligere inn mot sentrale deler samtidig som effekten kanaliseringstiltakene i ytterkant vil avta. Området Spranget-Rondvassbu er dessuten særlig sårbart for å nå målet om å bevare trekkvegene for villrein i området. Kun løyper i ytterkanten av verneområdene vil derfor tillates preparert.(….)

Mange mener at det gjøres unødvendige inngrep i den aktivitet som foregår i dag, mens forvaltningsmyndighetene må ta hensyn til summen av inngrep og bruk i et langt tidsperspektiv, og balansere mellom brukerinteressen og verneverdier.»

Nasjonalparkforvalter har ikke klart å finne holdepunkter i klg res eller i arbeidet med forvaltningsplanen som skulle tilsi at vurderingen som er gjort i vedtak av 30.mars 2020 ikke er i tråd med det som var forutsetningene på vernetidspunktet.

Konklusjon

Etter en vurdering av de punktene klagen trekker frem avveid mot de rammer vernevedtak, forvaltningsplan og besøksstrategi gir, kan en ikke se at anførslene bringer frem noe nytt som ikke var kjent på vedtakstidspunktet, som skulle tilsi en endring av delegert vedtak av 30.mars 2020. Nasjonalparkforvalter tilrår at nasjonalparkstyret ikke endrer eller opphever vedtaket og at klagen oversendes til Miljødirektoratet for endelig klagebehandling.

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre

Saksframlegg

Arkivsaksnummer: 2019/5782-34 **Saksbehandler:** Trond Stensby **Dato:** 29.05.2020

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	35/2020	10.06.2020

Frydalen LVO - Søknad om godkjenning av tilbygg - gnr. 331 bnr. 70 - Iver Stakston

Innstilling fra forvalter

Med hjemmel i verneforskriften for Frydalen landskapsvernområde § 3, pkt. 1.3 d) får Iver Stakston tillatelse til utviding av vedskjul på eiendommen gnr. 331 bnr. 70 i Nord-Fron kommune.

Vilkår:

1. Tilbygget skal ha gjøres som en utviding av eksisterende uthus, der taket forlenges med samme vinkel som på eksisterende bygg. (Se figur 3 i saksframlegget)
2. Tilbygget skal ha største ytre mål 1 m * 3,4 m= 3,4 m^2.
3. Samlet BYA skal ikke overstige 68 m^2 etter utbygging.
4. Tiltaket skal ikke medføre terrenginngrep over 0,5 meter, og bygningen skal tilpasses terreng, ikke motsatt.
5. Det skal brukes tradisjonelle materialer og tilbygget skal bygges som bindingsverk kledd med stående panel. Eksisterende fargebruk skal videreføres på tilbygg.
6. Statens naturoppsyn (SNO) kan utføre kontroll i henhold til vilkårene i tillatelsen.
7. Tillataket skal ferdigstilles senest 3 år etter vedtaksdato. Senest 4 uker etter tiltaket er gjennomført skal det sendes bilder av bygningens fasader (alle 4) til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre, fminpost@fylkesmannen.no

Vedtaket er gjort i forhold til verneforskrift og naturmangfoldloven. Andre tillatelser som tiltaket krever, for eksempel fra grunneier eller kommune (plan- og bygningslov), må søker selv sørge for. Vedtaket er basert på opplysninger gitt i søknad. Dersom opplysningene i søknaden skulle vise seg å være uriktige, kan det medføre at vedtaket er ugyldig.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:

1 Utdrag SNO-rapport 2018

Saksopplysninger

Søknad

Iver Stakston har i e-post datert 25.05.20 søkt om:

«BRA eg har på hytte og uthus er 54m2-BRA (se følgende vedlegg)

BYA eg har på hytte og uthus er 64m2-BYA

Søker om godkjenning av tilbygg på 1,0m x 3,4m. =3,4m2

Tilbygget er allerede bygd så som dere ser er det en breding av eksisterende uthus, tilbygge har kun enkle vegger med jord bakke innvendig så det er en enkel skåle for å skjerme ved for ver og nedbør.»

Eiendommen gnr. 331 bnr. 70 ligger i Nord-Fron kommune, øst for Furusjøen, se figur 1 og 2.

Figur 1. Gnr. 331 bnr. 70 markert i kartet.

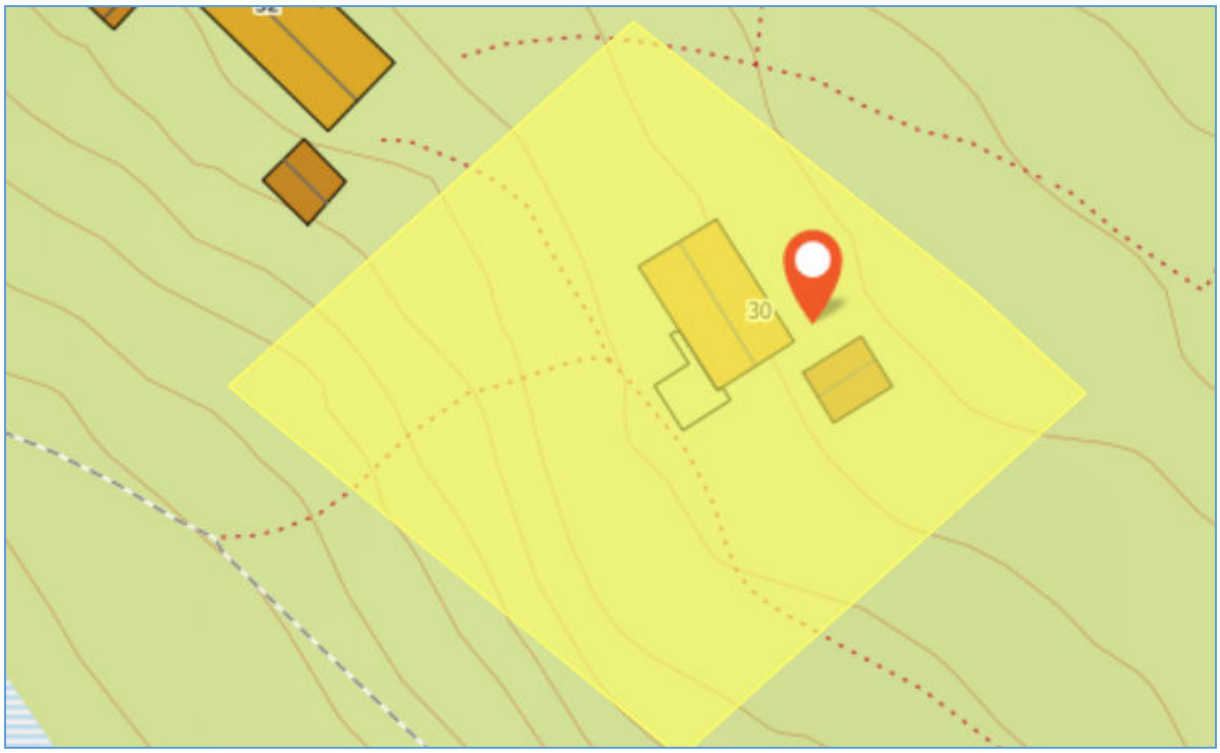

Figur 2. Gnr. 331 bnr. 70, markert med gult.

Foto av tilbygget er vist i figur 3.

Figur 3. Foto av tilbygg på uthus på gnr. 331 bnr. 70 i Nord-Fron kommune. (Foto: SNO, 2018)

Tidlegere korrespondanse i saken:

Brev fra sekretariatet til Iver Stakston, 04.04.20

Bakgrunn:
Henvendelsen gjelder tiltak på gnr. 331 bnr. 70 i Frydalen landskapsvernområde i Nord-Fron kommune.
Tiltakshaver: Iver Stakston.

Statens naturoppsyn (SNO) har i 2018 gjennomført bygningskontroll av tekniske anlegg der tillatelser er gitt av Rondane-Dovre nasjonalparkstyre. Bygningskontrollen er blant annet gjennomført i Frydalen landskapsvernområde.

Rondane-Dovre nasjonalparkstyre har mottatt rapport med bilder fra SNO sin bygningskontroll. Ut fra rapporten ser det ut som tiltaket ikke er omsøkt. Se vedlegg for utdrag fra SNO sin kontrollrapport.

Det er på denne bakgrunn du nå mottar dette brevet.

Saken gjelder:
Forvaltningsmyndighetene er gjennom SNO sin bygningskontroll blitt gjort oppmerksom på følgende:

På befaringen den 27.08.18 ble det registrert at taket var forlenget på uthuset på GNR 331/70. Tilbygget er på 1,0 m x 3,40. Taket er forlenget med samme takvinkel.

Forlengelsen av taket er ikke omsøkt og behandlet etter verneforskriften for Frydalen landskapsvernområde.

Eiers eller den ansvarliges plikter:

Det er eiers/ tiltakshavers ansvar at vilkår gitt i vedtak hjemlet i verneforskrift overholdes.

Naturmangfoldloven har bestemmelser knyttet til retting av forhold som er i strid med lovverket. Dette innebærer at forvaltningsmyndighetene kan kreve at et tiltak som ikke er gjennomført i henhold til gitte tillatelser fjernes eller tilbakeføres. Naturmangfoldloven § 69, sier følgende om ulovlige forhold: «Myndigheten etter loven kan pålegge den ansvarlige å rette eller stanse forhold som er i strid med loven eller vedtak med hjemmel i loven».

Eventuelle slike reaksjoner vil måtte vurderes i hvert enkelt konkrete tilfelle.

Tilbakemelding til forvaltningsmyndigheten:

Med bakgrunn i den dokumentasjon vi har mottatt fra SNO ber vi om din/deres tilbakemelding på de avvik SNO har rapportert.

…»

Brev fra Iver Stakston, 07.05.20

Jeg ser søknadsfrist er innen 8.mai, men ber om lengre frist på grunn av at det på denne tiden av året ikke er så lett framkommelig. Når marka er tørka vil jeg gå til hytta for å ta mål.

Brev fra sekretariatet til Iver Stakston, 12.05.20

…
Vi viser videre til vårt brev datert 06.04.20, **og gir deg utsatt frist til 1. juni 2020 med å sende inn søknad.**

Hjemmelsgrunnlag

Delegering

Miljøverndepartementet har i brev av 9. mars 2011 delegert forvaltningsmyndigheten for verneområdene til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre i medhold av naturmangfoldloven § 62, jf. § 77.

Verneformål – forskrift

§ 2 Formål

Formålet med opprettelsen av Frydalen landskapsvernområde er å:
- ta vare på et særpreget og vakkert natur- og kulturlandskap, der seterlandskap med seterbebyggelse og setervoller, vegetasjon og kulturminner utgjør en vesentlig del av landskapets egenart,
- ta vare på leveområder for villreinstammen i Rondane og et rikt dyre- og planteliv,
- ta vare på landskapsformene.

Allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

§ 3 Vernebestemmelser

1. *Landskapet*
1.1. Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter.

Med de unntak som følger av forskriftens punkt 1.2 og 1.3 er det forbud mot inngrep som … oppføring av bygninger eller anlegg, … Opplistingen er ikke uttømmende.

1.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:
…
d) Ombygginger og tilbygg til eksisterende bygninger i tråd med forvaltningsplan.

Forvaltningsplan

s. 42 - 43

Påbygninger/ombygninger er ikke å anse som vedlikehold, og en må derfor søke om tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Søknad om ombygninger og utvidelse vil behandles strengere innenfor nasjonalparkene enn innenfor landskapsvernområdene. Forutsetninger som må oppfylles for at det kan gis dispensasjon for tilbygg/ombygninger er blant annet at:

- Byggetiltaket skal være forankret i konkret behov (som vedplass, do e.l) som ikke kan dekkes innenfor eksisterende bygningsmasse

- Tilbygget må være vesentlig mindre enn eksisterende grunnflate, svært små buer bør ikke påbygges Forvaltningsmyndigheten vil kunne stille vilkår om eksteriørmessig utforming, farge og materialvalg av ombyggingen/påbygg i samsvar med tradisjonell byggeskikk eller tilpasset bygningen/bygningsmiljøet for øvrig. Vilkår kan også være begrunnet i landskapshensyn. Montering av eksempelvis vinduer og pipe på bygg som av tradisjon ikke har slike elementer vil vurderes strengt.

Frydalen LVO

Fryavassdraget er et vassdrag varig vernet mot kraftutbygging. Det er innenfor en sone på om lag 100 m ikke tillatt å føre opp nye bygg/tilbygg, jf kommunedelplanen for Frydalen. I Frydalen landskapsvernområde er det definert ut hytteområder, som ligger utenfor det vassdragsnære beltet med byggeforbud. Hytteområdene utenfor dette beltet har felles retningslinjer for ombygging/tilbygg:

- Maksimalt bruksareal etter bygging av tilbygg er 70 m² (TBRA).
- Arealet på nytt tilbygg skal ikke utgjøre mer enn 30 % av areal på hytta/fritidsboligen på vernetidspunktet. For hyttene på Tjønnbakken som ligger innenfor Frydalen LVO gjelder reguleringsplanen for Mysuseter. Med unntak av måsåbuene er arealgrensen her satt til 80 m² bruksareal.

Gnr. 33. bnr. 70 ligger i en sone «Fritidsboliger lengre enn 100 m fra varig verna bassdrag, se figur 4.

Figur 4. Utsnitt av temkart *«Spesielt verdifulle bygninger / bygningsmiljøer, hytteområder og seter- / kulturlandskapsområder».* (Forvaltningsplan for de store verneområdene Rondane)

Naturmangfoldloven

I tillegg til behandling etter verneforskrift og eventuelle retningslinjer i forvaltningsplanen (og naturmangfoldloven § 48) må søknaden også vurderes etter de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldlovens §§ 8-12 i (kunnskapsgrunnlag, føre-var prinsippet, samlet belastning på økosystemet, kostnader ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver samt miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder), jmf. § 7.

Villreinnmnda for Rondane Sølnkletten, til styresak 27/2019

«Villreinnemda skriver i sin uttale at fritidsboligen ligger i buffersona i regionalplanen, i et område med allerede stor trafikk, og et stykke fra viktige funksjonsområder for villreinen. Nemda vurderer presedensvirkningen av tiltaket å være begrenset. Ut fra villreinhensyn vil derfor ikke villreinnemnda motsette seg at dispensasjon innvilges.»

Grad av utnytting Beregnings- og måleregler, TEK 17

Bebygd areal (BYA) for en tomt er summen av bebygd areal for alle bygninger, bygningsdeler og konstruksjoner over bakken, åpent overbygd areal og nødvendig areal for biloppstillingsplasser på tomten. Bebygd areal på en tomt skrives m2-BYA og angis i hele tall. (Se figur 5)

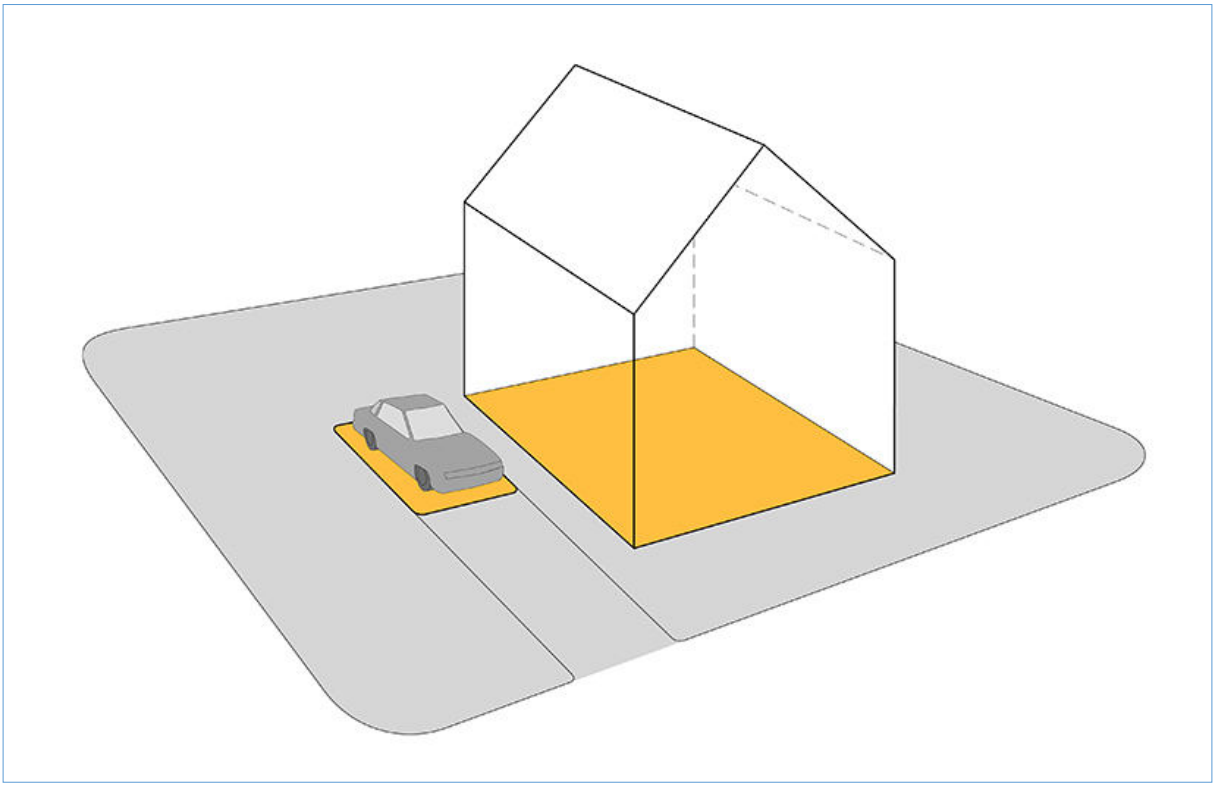

Figur 5. Prinsippskisse bebygd areal (BYA) (TEK17)

Bruksareal for bebyggelse på en tomt (BRA) er summen av bruksarealet for alle bygninger og konstruksjoner, åpent overbygd areal og parkeringsareal/biloppstillingsplasser. Bruksareal for bebyggelse på en tomt skrives m2-BRA og angis i hele tall.Se figur 6)

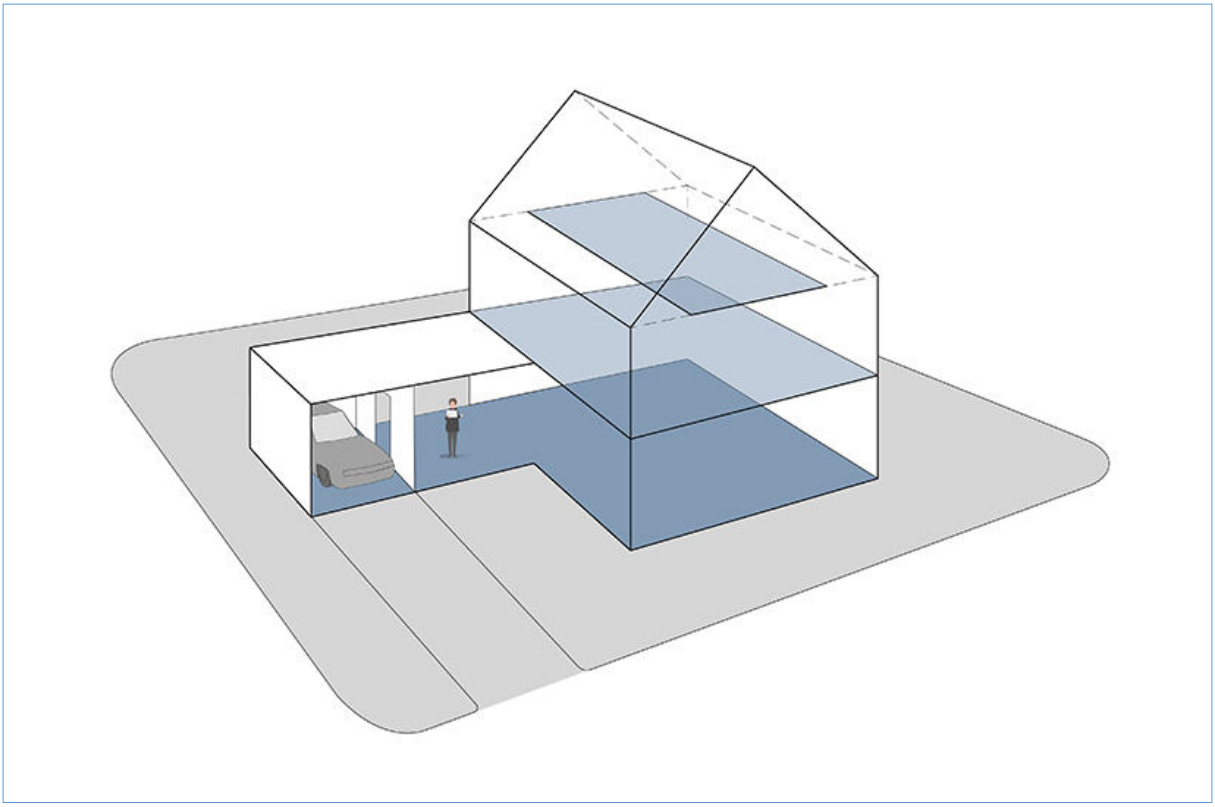

Figur 6. Prinsippskisse bruksareal (BRA) (TEK17)

Presedens

Miljødirektoratet har gitt retningslinjer for vurdering av presedens i byggesaker etter naturmangfoldloven § 48.

Vurdering

Verneforskriften gir at tiltaket det er søkt om er omfattet av forbudet etter § 3 pkt. 1.1. Det er likevel gitt i verneforskriften § 3 pkt. 1.3 at nasjonalparkstyret kan gi tillatelse etter søknad.

Det følger av forvaltningsloven § 11 at forvaltningsmyndigheten har en plikt til å behandle søknaden. Når et tiltak det er søkt om allerede er utført, følger det av almminelig praksis at søknaden skal vurderes som om tiltaket ikke er utført.

Et søk i Innlandsgis viser følgende bygninger på eiendommen:

- Bygning 1: 61,4 m^2
- Bygning 2: 18,7 m^2

Søker har oppgitt følgende samla areal for bygningene (utskrift fra matrikkelen):

- BRA på hytte og uthus er 54 m^2 – BRA (henholdsvis 42 m^2 og 12 m^2)
- BYA på hytte og uthus er 64 m^2 - BYA.

Avviket fra søket i Innlandsgis og opplysninger fra matrikkelen skyldes at arealet i Innlandsgis er knytt til utvendige mål, med takutstikk, mens BRA er innvendig bruksareal og BYA er fotavtrykket av bygget..

Forvaltningsplanen gir et maksimalt bruksareal etter bygging av tilbygg er 70 m² (TBRA).

Arealet på nytt tilbygg skal ikke utgjøre mer enn 30 % av areal på hytta/fritidsboligen på vernetidspunktet.

Søknaden gjelder et tilbygg på uthus på 3,4 m^2, som gir et samlet areal (BYA) etter utbygging på 67,3 m^2. Målt i samme plan gir BYA større måltall enn BRA. Samlet areal etter utbygging er innenfor samlet areal BRA (70 m^2) i forvaltningsplanen.

Kunnskapsgrunnlaget om verneverdiene i dette området er godt. Når det gjelder villrein foreligger NINA Rapport 1013, Sluttrapport fra GPS-merkeprosjektet 2009-2014 og NINA Rapport 339 fra 2008 som oppsummerer kunnskapsstatus og leveområde, samt tilhørende kart utarbeidet i forbindelse med arbeid med regional plan for villreinen i Rondane og Sølnkletten. NINA Rapport 551 utreder konflikten mellom villrein og menneskelig ferdsel i området (§ 8).

Utviding av vedskjulet med 3,4 m^2 gir ikke økt overnattingskapasitet, medfører ikke økt ferdsel og vil i liten grad påvirke landskapet. Tiltaket vil etter nasjonalparkforvalteren sin vurdering ikke ha nevneverdige konskvenser for villreinen eller andre økologiske forhold. (Jf. naturmangfoldloven §§ 9, 10 og12). Jf. også uttale fra Villreinnemnda for Rondane Sølnkletten til en annen byggesak i Frydalen landskapsvernområde.

Det er ikke knyttet spesielle kulturminneverdier til eiendommen.

Tiltaket er i tråd med godkjente retningslinjer, og medfører ingen ny praksis som kan gi uønsket presedens i byggesaker i landskapsvernområdet.

Konklusjon
Tiltaket har et omfang og formål i tråd med verneforskriften og retningslinjene i forvaltningsplanen, og vil ikke ha nevneverdige konsekvenser for verneverdiene.

Det kan gis tillatelse til tiltaket.

6. Frydalen landskapsvernområde GNR 331/70 Nord-Fron kommune

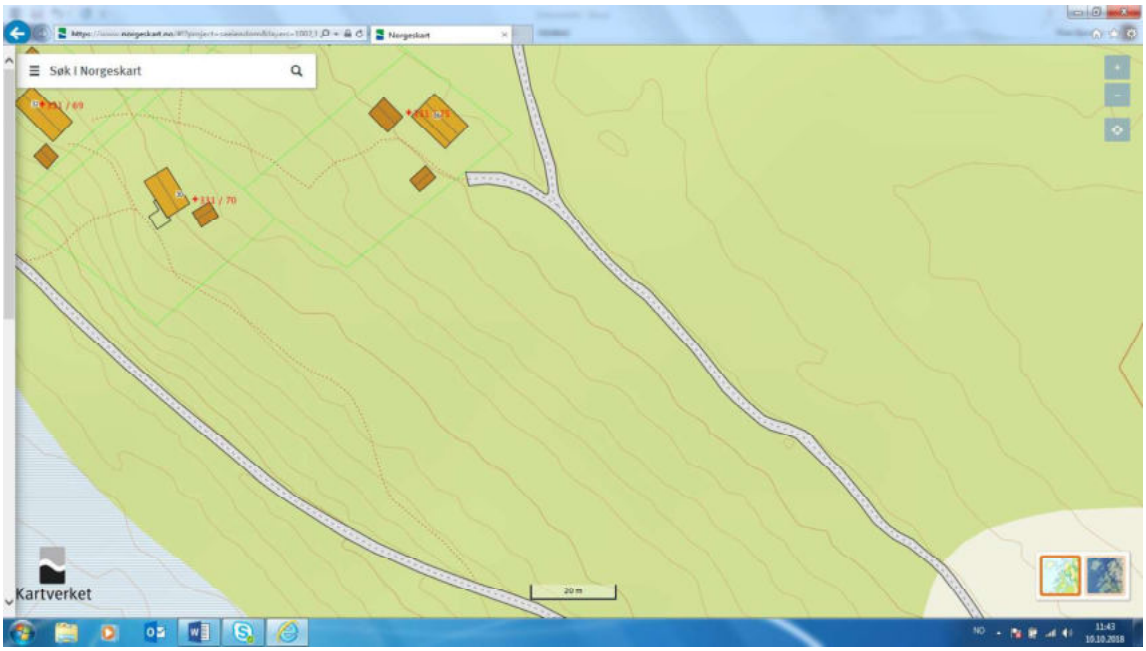

På befaringen den 27.08.18 ble det registrert at taket var forlenget på uthuset på GNR 331/70. Tilbygget er på 1,0 m x 3,40. Taket er forlenget med samme takvinkel.

Sammendrag:

Forlengelsen av taket er ikke omsøkt og behandlet etter verneforskriften for Frydalen landskapsvernområde.

Rondane-Dovre
nasjonalparkstyre

Saksframlegg

Arkivsaksnummer: 2020/5362-3 **Saksbehandler:** Trond Stensby **Dato:** 27.05.2020

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	36/2020	10.06.2020

Rondane NP - dispensasjon - 2020 - bygging av gapahuk ved teltplassen ved Rondvassbu - Den Norske Turistforening Oslo og Omegn

Innstilling fra forvalter

Med hjemmel i naturmangfoldloven § 48 får DNT Oslo og Omegn avslag på sin søknad om bygging av gapahuk ved Rondvassbu turisthytte.

Det omsøkte tiltaket vil kunne gi økt ferdsel. Det er slik sett i strid med verneformålet for Rondane nasjonalpark, og vil være til ytterligere skade for verneverdiene her. Vilkårene for å dispensasjon er derfor ikke til stede.

Retningslinjer i forvaltningsplanen gir at bygningsmassen ved Rondvassbu ikke skal utvides.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

- Søknad - Rondane NP - bygging av gapahuk ved teltplassen ved Rondvassbu - Den norske turistforening Oslo og Omegn, 28.04.20
- Uttale, Villreinutvalget for Rondane nord, 20.05.20.
- Uttale, Sel fjellstyre, 22.05.20.

Saksopplysninger

DNT Oslo og omegn har i e-post datert 28.04.20 søkt om følgende:

«DNT Oslo og Omegn søker om å få bygge en gapahuk ved teltplassen ved Rondvassbu. Hensikten er å bedre forholdene for de som telter. I dag har de en tendens til å trekke inn i fellesarealer og «kriker og kroker» rundt bygningene når det er litt ruskete vær for å lage mat. Vi har erfaring med at dette kan føre til brannfarlige situasjoner. Gapahuken blir ikke tilrettelagt for overnatting og blir ikke altfor stor. Plasseringen er nord for hytta i en naturlig forsenking i terrenget. Vi har spurt kommunen hva som er nødvendig saksbehandling etter PBL men ikke fått svar enda.

Vedlagt følger :

- *Målsatte byggetegninger av aktuell gapahuk. Jeg er litt usikker på om nasjonalparkforvalterne fikk et bilde av utgangspunktet for skissen, og vår versjon er litt mindre enn den var på bildet som ble sendt tidligere.*
- *Kart og bilde som viser plassering av gapahuk på Rondvassbu. Gapahuken ønskes plassert «lavt i terrenget» og inn i terrengformasjonene som vises bedre på bildet enn på kartet. Plasseringen er innenfor vår festetomt. Det vil bli søkt tillatelse fra Statskog parallelt med denne saken.*
- *Jeg har purret på Sel kommunes svar om hvordan dette skal behandles etter PBL, og deres tilbakemelding vil bli fulgt opp av oss.*

Denne saken er blitt enda mer aktuell i koronasituasjonen siden telting er noe av det som mange vurderer som trygt. Jeg håper derfor dere har anledning til å se behandle saken relativt raskt. Hvis det er mangler eller spørsmål til søknaden kan det tas kontakt med søknaden.

Til orientering har vi søkt Statskog om anledning til å sette opp en tilsvarende gapahuk ved Bjørnhollia. Denne blir i så fall utenfor verneområdet.»

Figur 1. Kartskisse, plassering av omsøkt gapahuk ved Rondvassbu, vedlegg søknad fra DNT Oslo og Omegn.

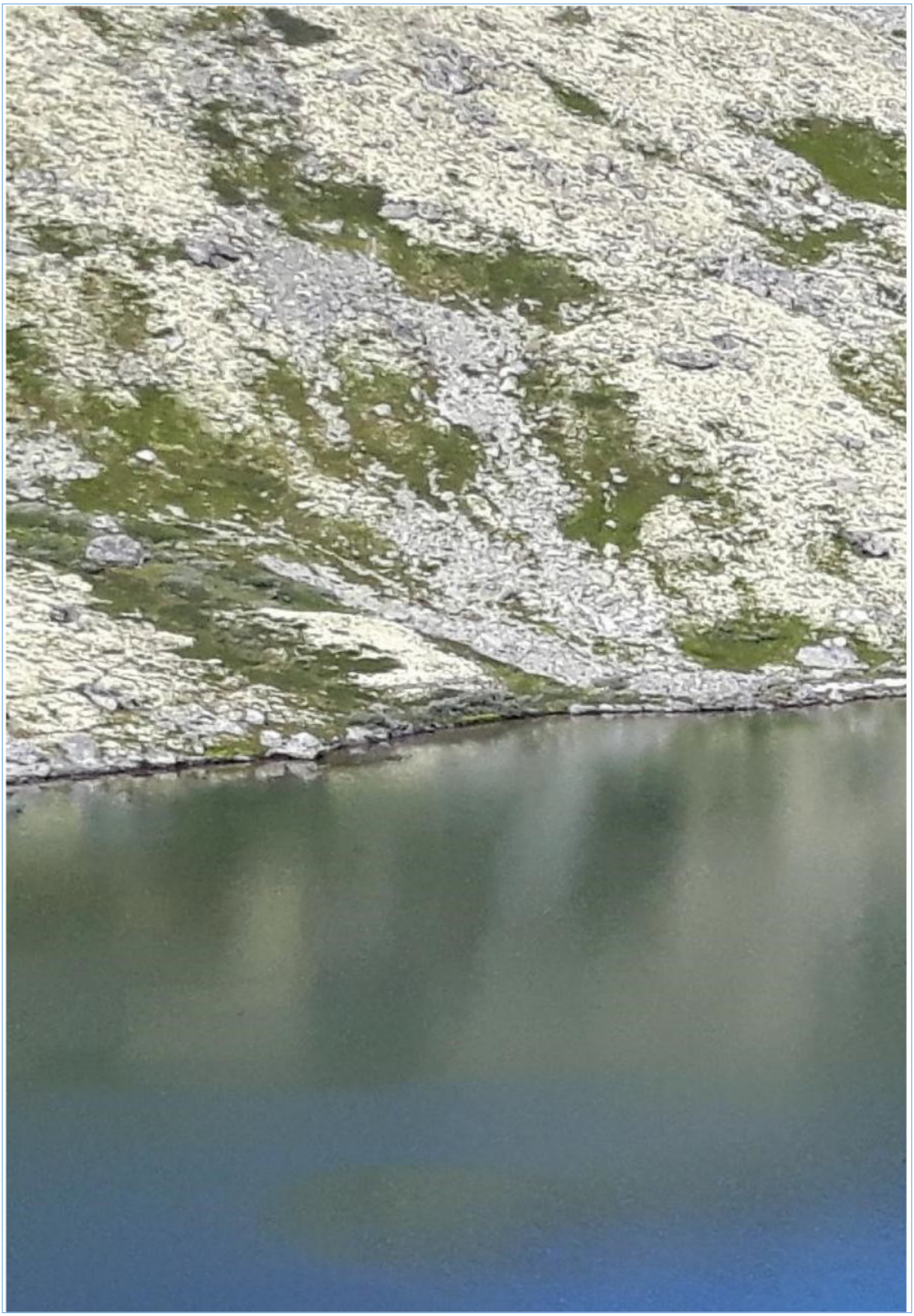

Figur 2. Foto, område for plassering av gapahuk, vedlegg søknad fra DNT Oslo og Omegn.

Figur 3. Foto, gapahuk 3 x 3,5 forklaring, se teksten, vedlegg søknad fra DNT Oslo og Omegn.

DNT Oslo og Omegn har lagt ved en forklaring, gapahuk 3 x 3,5 forklaring (jf. figur 3):
«Hovedkonstruksjonen i gapahuk 3 x 3,5 består av:
Bunnramme av 6»6» (150 x 150 mm) sammenføyd på halv ved i hjørnene.
4 stk rammer av 6»6» stolper og 2»8» åser. Underkant høyeste ås er 1750 mm. Laveste er 1200 mm.
Sammenføyning bunnramme og stolpe med gjengestål ca 30 cm i senter stolpe.
Sammenføyning ås og stolpe er med hakk i stolpe og skrudd med 4 stk 5/90 skruer.
Senteravstand åser jevnt fordelt, ca cc 950 mm.
Senteravstand sperrer jevnt fordelt ca cc 500 mm.

Innredningen
Ramme av 4»4» 700 mm innenfor bunnrammen med stikkbjelker som opplegg for benk og gulv.
Se for øvrig på bildene.

Kommentarer til gapahuken på bildene
Utstikkende deler av bunnrammen må unngås mht råte og hærverk.
Konstruksjonen trenger sideavstivning med innfelte bord på utsiden av stolpene.
Det stilles spørsmål til sammenføyningene som vises på bildene. Det er derfor foreslått at avvik fra dette.»

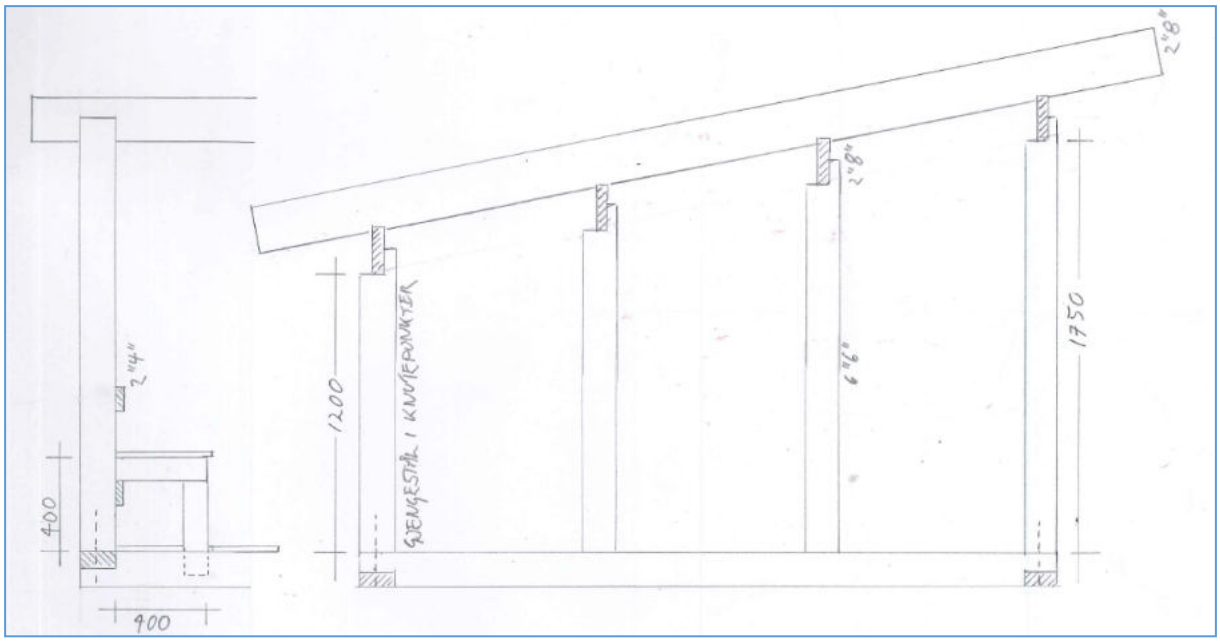

Figur 4. Konstruksjonstegning, snitt, vedlegg søknad fra DNT Oslo og Omegn.

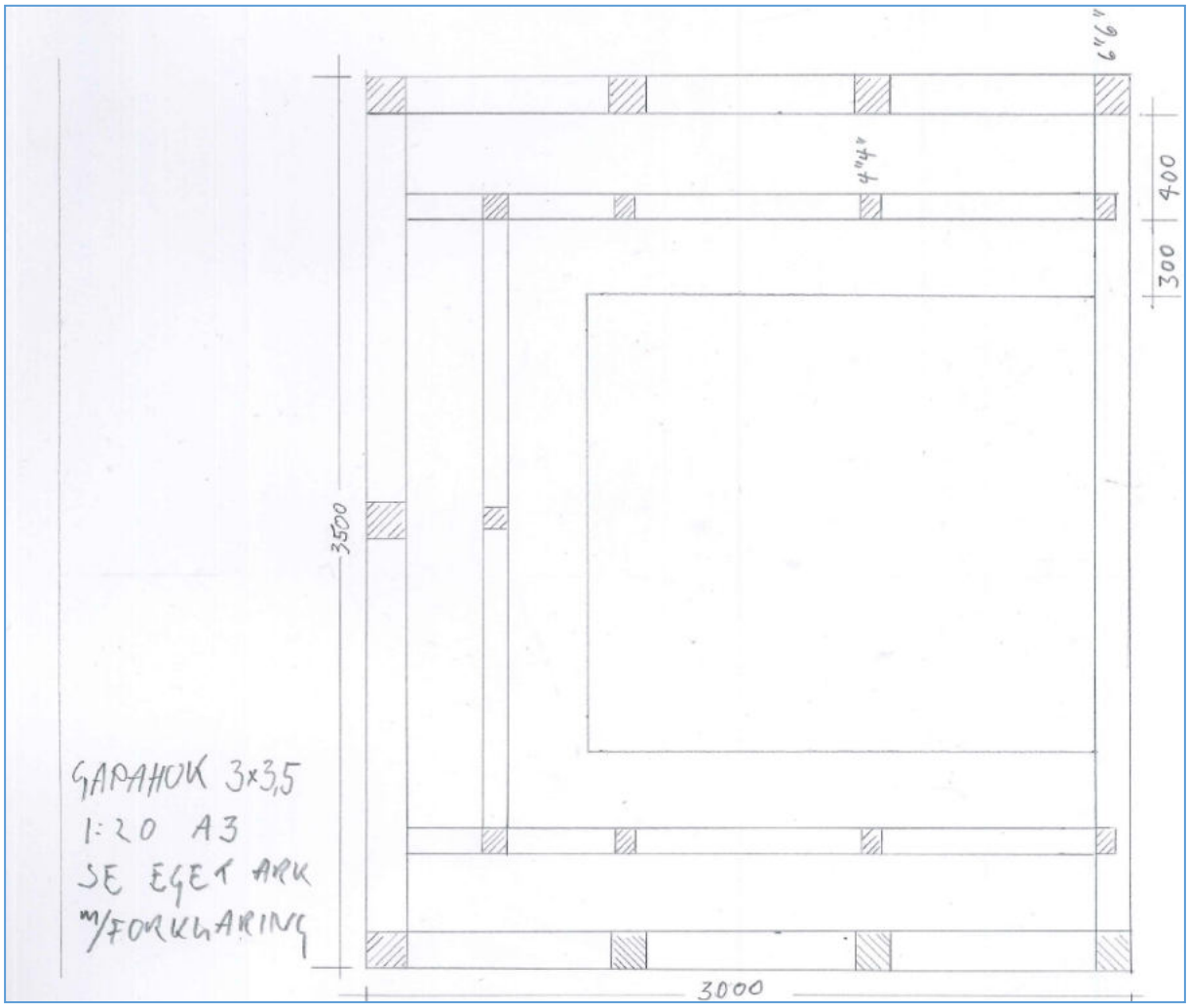

Figur 5. Konstruksjonstegning, grunnflate, vedlegg søknad fra DNT Oslo og Omegn.

For ytterligere opplysing av saken er det vist et oversiktskart med Rondvassbu i figur 6, og et mer detaljert ortofoto (flyfoto) med planlagt plassering av gapahuken i figur 7.

Figur 6. Oversiktskart Rondvassbu

Figur 7. Ortofoto (flyfoto) med plassering av omsøkt gapahuk.

Søknaden er sendt til Villreinnemnda for Rondane Sølnkletten og til Villreinutvalget for Rondane nord, med frist for å uttale seg satt til 08.06.20.

P.t. har det har kommet følgende uttalelser:

Villreinutvalget for Rondane nord, 20.05.20

«Villreinutvalget fraråder ytterligere tilrettelegging som bygging av gapahuk ved Rondvassbu. Dette vil føre til økt aktivitet også i et tidsrom selve turisthytta er stengt.

For å få i gang trekk nord-sør er det viktig å begrense trafikken fra Spranget til Rondvassbu i roligere perioder av året.

Utvalget ser også at det kan bli problematisk å påse at gapahuken ikke benyttes til overnatting.»

Kommentar:

Nasjonalparkforvalteren mener villreinutvalgets innspill er viktig med tanke på å ivareta verneformålet og verneverdiene i nasjonalparken, og har merket seg innvendingen som gjelder bruk av gapahuken til overnatting.

Sel fjellstyre, 22.05.2020

«Sel Fjellstyre fraråder ytterligere tilrettelegging som bygging av gapahuk ved Rondvassbu. Dette vil føre til økt aktivitet også i et tidsrom selve turisthytta er stengt.

For å få i gang trekk nord-sør er det viktig å begrense trafikken fra Spranget til Rondvassbu i roligere perioder av året.

Utvalget ser også at det kan bli problematisk å påse at gapahuken ikke benyttes til overnatting.»

Kommentar:
Nasjonalparkforvalteren mener fjellstyrets innspill er viktig med tanke på å ivareta verneformålet og verneverdiene i nasjonalparken, og har merket seg innvendingen som gjelder bruk av gapahuken til overnatting.

Hjemmelsgrunnlag

Delegering

Miljøverndepartementet har i brev av 9. mars 2011 delegert forvaltningsmyndigheten for verneområdene til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre i medhold av naturmangfoldloven § 62, jf. § 77.

Verneformål – forskrift

§ 2 Formål

Formålet med opprettelsen av Rondane nasjonalpark er å:

- ta vare på et stort, sammenhengende og i det vesentlige urørt fjellområde,
- ta vare på et høyfjellsøkosystem med et egenartet og variert biologisk mangfold,
- ta vare på sentrale leveområder til villreinstammen i Rondane,
- sikre variasjonsbredden i naturtyper som Rondaneområdet omfatter, herunder innslag av høyereliggende bjørke- og barskog,
- bevare landskapsformer og særpregede geologiske forekomster,
- ta vare på verdifulle kulturminner.

Allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

§ 3 Vernebestemmelser

1. *Landskapet*

1.1. Området er vernet mot inngrep av enhver art, herunder oppføring av bygninger, tilbygg, gjerder, anlegg og faste og midlertidige innretninger, vegbygging, bergverksdrift, vassdragsregulering, graving og påfylling av masse, sprenging og boring, uttak og fjerning av stein, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, framføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, merking av stier og løyper, plassering av campingvogner og bobiler o.l. Kulturminner skal beskyttes mot skade. Opplistingen er ikke uttømmende.

Forvaltningsplan

s. 45

Søknader om nybygg vil bli vurdert strengt og må behandles som en dispensasjon etter § 4, med unntak av de formål som nevnes spesielt nedenfor. Det vil kun være aktuelt med nybygg i form av små uthus for eksempel for å dekke behovet for utedo, vedskjul eller lignende. Nybygg vil i slike tilfeller kun være aktuelt der dette ansees som mer gunstig av hensyn til landskapet eller bygningsmiljøet, enn utvidelse av eksisterende hytte/bu/stølshus. Det vil ikke være tillatt å føre opp fritidsbolig, eller hytter for utleie.

Turisthytter

For å ikke legge til rette for økt ferdsel inn i villreinens leveområder vil forvaltningsmyndighetene føre en meget restriktiv praksis for dispensasjoner for nybygg og tilbygg som fører til økt sengeplasskapasitet til utleie. Dette er i tråd med retningslinjene i fylkesdelplanen for Rondane. Verneområdene i Rondane ligger i all hovedsak innenfor, eller helt inntil, leveområdet slik det defineres i fylkesdelplanen.

- Det skal ikke bygges nye turisthytter.
- Det kan ikke påregnes tillatelse til ombygging eller utvidelse av eksisterende turisthytteanlegg, som medfører økt overnattingskapasitet. Ominnredning av eksisterende bygningsmasse er tillatt. Utbygging eller ombygging som er nødvendig som følge av annet regelverk vil være et argument for å kunne gi tillatelse. Primært skal en forsøke å utnytte eksisterende bygningsmasse før det kan være aktuelt å gi byggetillatelse.

Rondvassbu

DNT Oslo og Omegn ga i sin høringsuttalelse til planen signaler om et behov for å utvide/bygge ny garasje, samt en ny bestyrerbolig. Det kan i utgangspunktet ikke påregnes tillatelse til utvidelse av bygningsmassen på Rondvassbu, og i den grad det er behov for endringer må disse søkes løst innenfor eksisterende bygningsmasse/bygningsareal.

Naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven § 48 stiller svært strenge krav til når en dispensasjon eventuelt kan vurderes, men åpner for tiltak som «ikke strider mot verneformålet og ikke påvirker verneverdiene nevneverdig». Begge vilkår må være oppfylt. Unntak kan også vurderes «dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig». Dispensasjon må heller ikke gis om vilkåra er oppfylt. Skjønn og instrukser fra overordnede myndigheter spiller også inn. Dispensasjonsregelen i § 48 kan ikke brukes for å utvide rammene gitt i vernevedtaket, men er en sikkerhetsventil som skal fange opp uforutsette eller spesielle tilfelle som ikke ble vurdert på vernetidspunktet

I tillegg til behandling etter verneforskrift og eventuelle retningslinjer i forvaltningsplanen (og naturmangfoldloven § 48) må søknaden også vurderes etter de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldlovens §§ 8-12 i (kunnskapsgrunnlag, føre-var prinsippet, samlet belastning på økosystemet, kostnader ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver samt miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder), jmf. § 7.

Presedens

Retningslinjer for vurdering av presedens i byggesaker etter naturmangfoldloven § 48

Presedensvurderingen bør være så konkret som mulig. Presedensfaren skal være reell og ikke hypotetisk. En konkret presedensvurdering vil bidra til likebehandling og ivareta hensynet til rimelighet. Dette vil øke forståelsen for verneforvaltningen.

Vurderingen av presedensvirkninger knytter seg for det første til sannsynligheten for at lignende tiltak vil fremmes i fremtiden. Dette avhenger primært av antall saker hvor likebehandling tilsier at dispensasjon vil måtte gis.

Moment i vurderingen:

- Type verneområde
- Formål med vernet
- Tiltakets omfang
- Sannsynlighet for lignende typer tiltak
- Spesiell forhold ved det omsøkte tiltaket.
- Om søker har spesielle behov
- Omtalt i kgl.res eller forvaltningsplan.

Vurdering

Det omsøkte tiltaket er omfattet av byggeforbudet i verneforskriften § 3 pkt. 1.1. Videre er det ikke hjemmel for å godkjenne tiltaket etter andre bestemmelser i verneforskriften, jf. § 3, pkt. 1.2 og 1.3.

Søknaden må derfor behandles etter naturmangfoldloven § 48. Dispensasjon kan bare gis for tiltak som «ikke strider mot verneformålet og ikke påvirker verneverdiene nevneverdig». Begge vilkår må være oppfylt for at dispensasjon skal kunne gis. Saken gjelder ellers verken sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser.

Kunnskapsgrunnlaget om verneverdiene i dette området er godt. Når det gjelder villrein foreligger NINA Rapport 1013, Sluttrapport fra GPS-merkeprosjektet 2009-2014 og NINA Rapport 339 fra 2008 som oppsummerer kunnskapsstatus og leveområde, samt tilhørende kart utarbeidet i forbindelse med arbeid med regional plan for villreinen i Rondane og Sølnkletten. NINA Rapport 551 utreder konflikten mellom villrein og menneskelig ferdsel i området (jf. naturmangfoldloven § 8).

Føre-var-prinsippet skal brukes der kunnskapsgrunnlaget om naturforholdene er svakt, eller konsekvensene av tiltaket er uoversiktlig.(jf. naturmangfoldloven § 9) Omfanget og effekten av ferdselen til og fra Rondvassbu er godt dokumentert, men det kan likevel være grunn til å være føre-var når det gjelder utviding av bygningsmassen ved Rondvassbu. Dette kan i sin tur lede til øket ferdsel.

Kartskissen i figur 8 viser hvordan det er skapt barrierer for villreinens trekkveger i Rondane, som følge av utbygging og øket ferdsel..

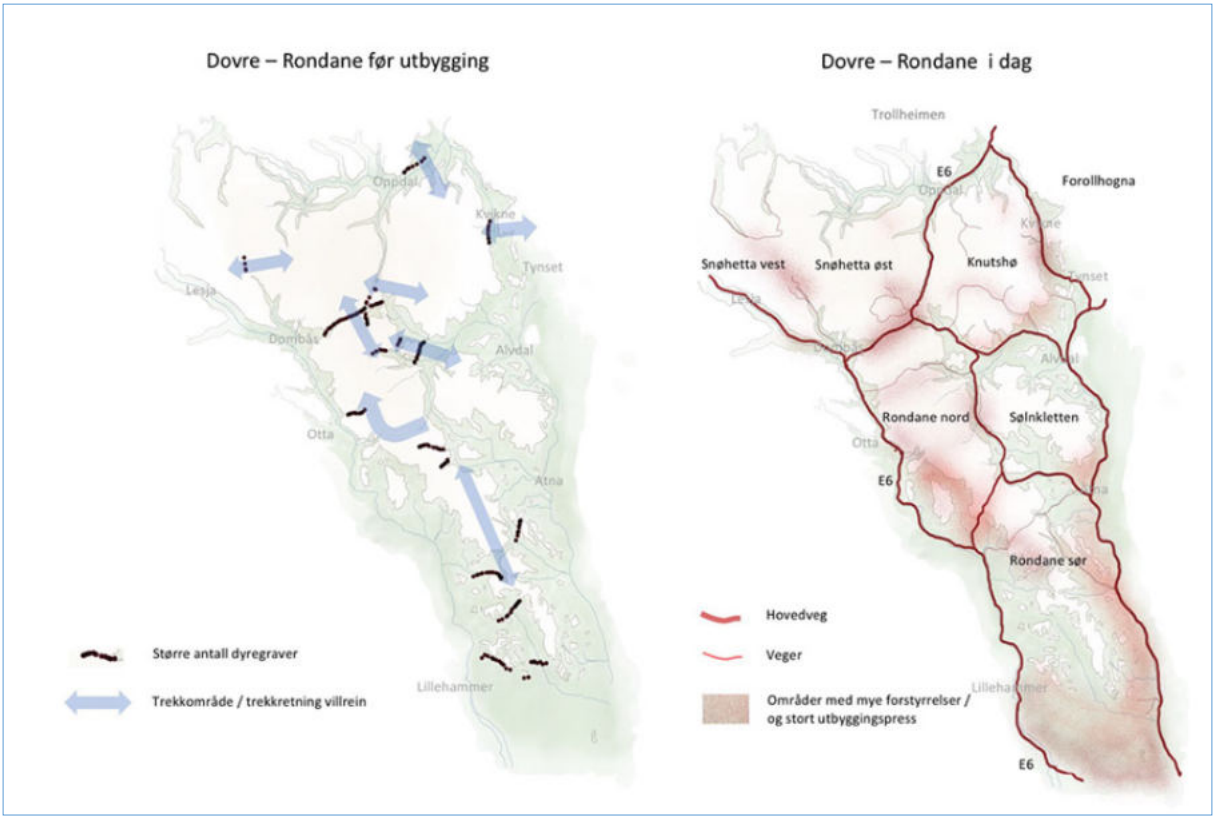

Figur 8. Dovre – Rondane før og etter utbygging (fra villrein.no)

I figur 9 er det vist plott fra GPS-merkede simler i Rondan nord villreinområde. Kartfiguren viser tydelig at villreinbestanden i Rondane nord er blitt delt i to delbestander. Det er ikke registrert kryssing av GPS-merkede dyr over aksen Mysusæter – Rondvassbu. Dette henger sammen med at ferdslen (til fots og på sykkel) til og fra Rondvassbu har et slikt omfangt at det har blitt en barriere for villreintrekket. På strekningen er det registrert mer en 30.000 passeringer, til fots eller på sykkel, i sommersesongen. Dette gir ca 333 passeringer / dag i løpet av tre månader.

I figur 10 er det vist et kart som viser ferdselsintensiteten langs ulike turruter i Rondane og Dovre. Kartet viser en ferdselsintensitet i uke 32 på mer enn 32 passeringer/time. I NINA-rapport 1013 står det bl.a. om strekningen Spranget-Rondvassbu: *«GPS-dataene fra Rondane viser at dette området i dag framstår som en total barriere for utvekslingen mellom nord og sør. I løpet av prosjektet har vi bare én registrering av at ett av de GPS-merka dyra har beveget seg over denne barrieren.»*

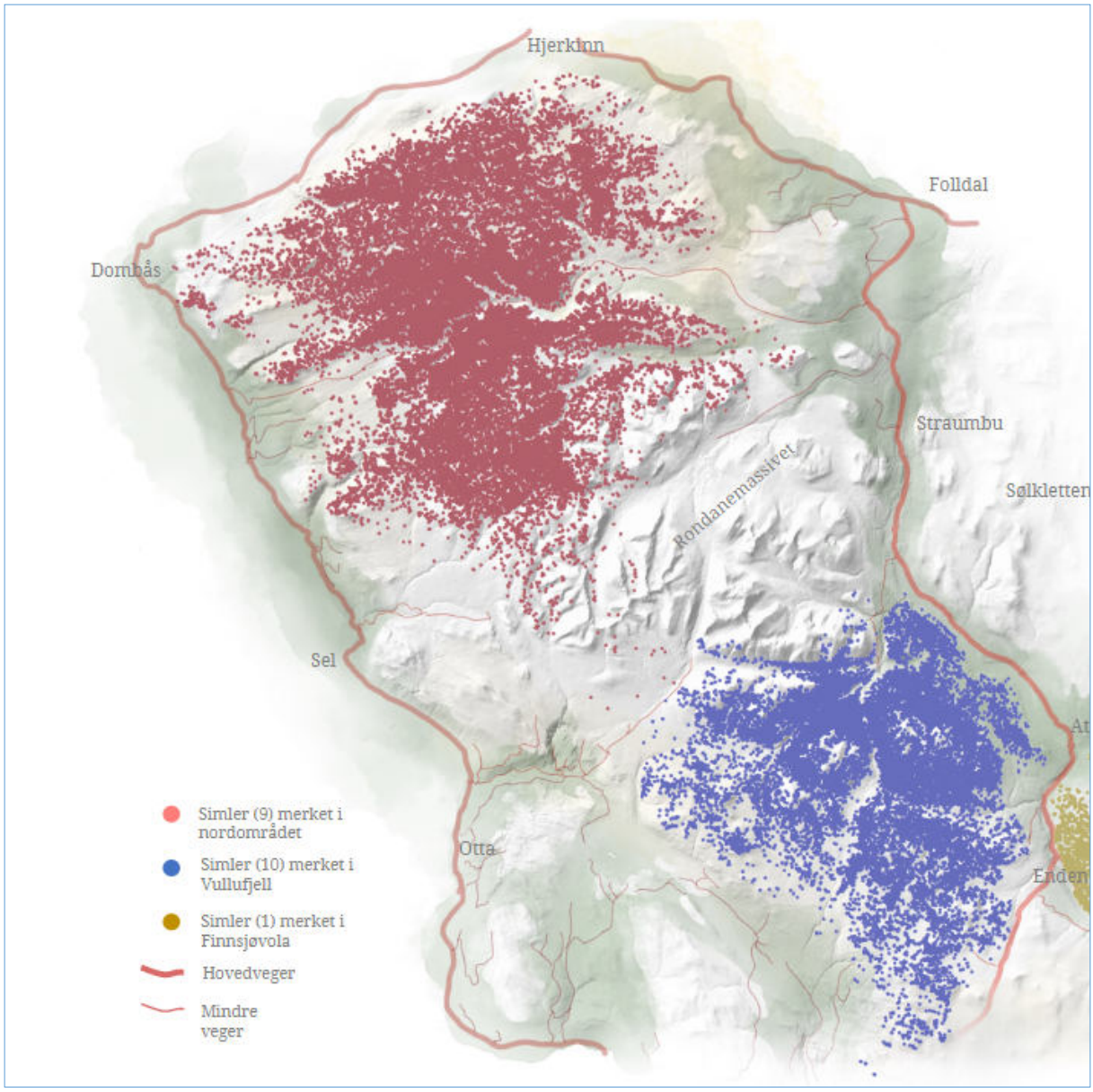

Figur 9. Plott fra GPS-merkede simler i Rondane nord villreinområde. (fra villrein.no)

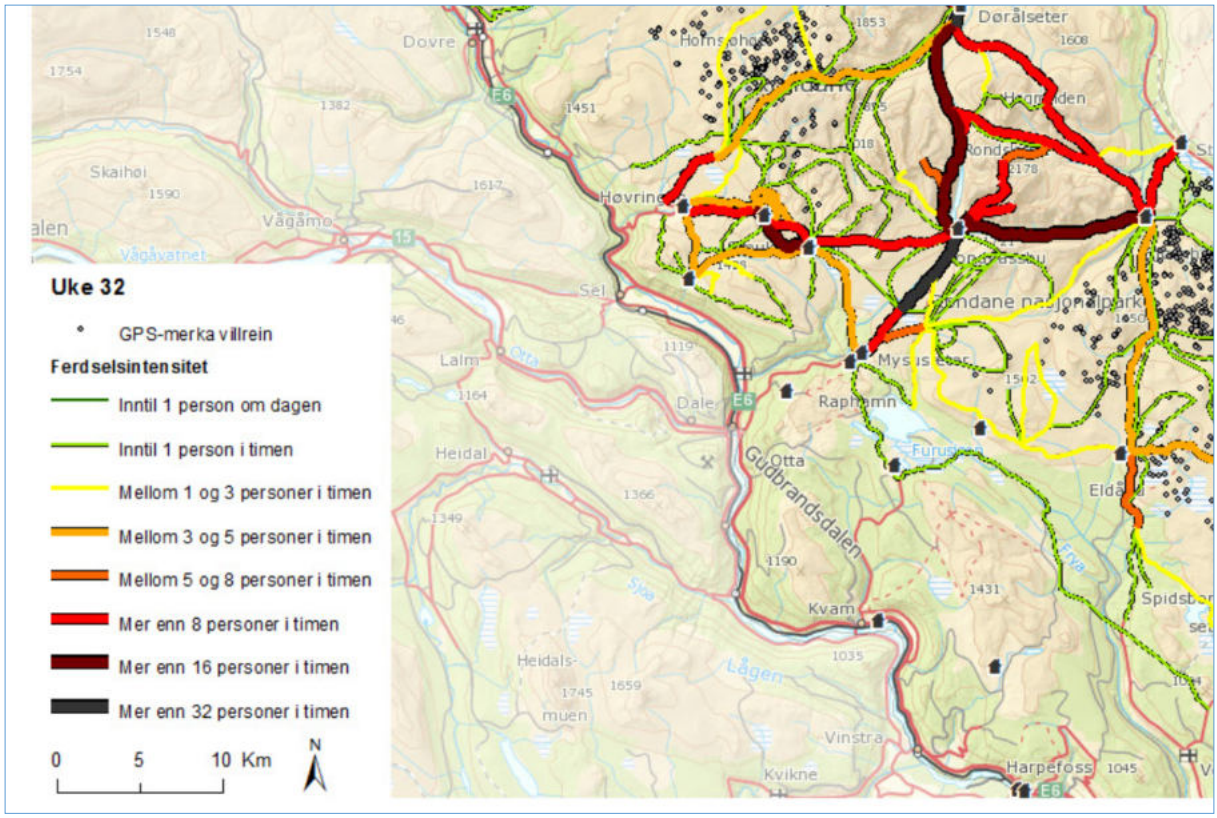

Figur 10. Ferdselsintensitet i Rondane og Dovre. (fra villrein.no).

Gapahuker blir i dag bygd mest som sosiale møteplasser, og som ly mot vær og vind. Tradisjonelt var gapahuker svær enkle husvære for overnatting. Den funksjonen kan også nyere og mer forseggjorte gapahuker ha. Dette er det også pekt på i innkomne uttaler til saken. Nasjonalparkforvalteren legger derfor til grunn at bygging av en gapahuk ved Rondvassbu vil bidra til å øke overnattingskapasiteten, med tilhørende ferdsel, og i noen grad gi en økt belastning på et allerede sterkt påvirket økosystem og leveområde for villrein. (jf. naturmangfoldloven § 10).

Villrein og villreinens leveområde er en sentral del av verneformålet for Rondane nasjonalpark. Det omsøkte tiltaket er vurdert å ha negativ effekt på villreinens leveområde, og vil derfor være i strid med verneformålet for Rondane nasjonalpark. Grunnlaget for å gi dispensasjonen er da ikke til stede. Dette underbygges videre av Forvaltningsplanen for de store verneområdene i Rondane, der det bl.a. står:
«Det kan i utgangspunktet ikke påregnes tillatelse til utvidelse av bygningsmassen på Rondvassbu, og i den grad det er behov for endringer må disse søkes løst innenfor eksisterende bygningsmasse/bygningsareal.»

Søknaden er ikke knyttet til noen bestemt situasjon eller forhold ved Rondvassbu, men mer et alminnelig ønske om å tilrettelege for de besøkende ved turisthytta. En dispensasjon kan derfor lett gi presedens for lignende søknader ved andre turisthytter.

Det aktulle området er ellers allerede godt tilrettelagt for friliuftsliv, med en godt opparbeidet turveg, T-merket rutenett og eksisterende anlegg ved Rondvassbu.

Konklusjon
Det omsøkte tiltaket er i strid med verneformålet for Rondane nasjonalpark, og vil kunne være til ytterligere skade for verneverdiene her. Retningslinjer i forvaltningsplanen gir at bygningsmassen ikke skal utvides. Området er allerede godt tilrettelagt for friluftsliv.

Det er ikke grunnlag for å gi dispensasjon slik det er søkt om.

Rondane-Dovre
nasjonalparkstyre

Saksframlegg

Arkivsaksnummer: 2020/4501-5 **Saksbehandler:** Trond Stensby **Dato:** 27.05.2020

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre	37/2020	10.06.2020

Rondane NP - dispensasjon - 2020 - padling på Stor Ula fra Rondvassbu til Spranget - Nordisk Friluftskompani AS

Innstilling fra forvalter

Med hjemmel i vernforskriften for Rondane nasjonalpark får § 3, pkt. 5.2 får Nordisk Friluftskompani AS avslag på søknad om organiserte turer med pack-raft på Stor-Ula.

Søknaden er i strid med verneformålet for Rondane nasjonalpark når det gjelder:

- ta vare på et høyfjellsøkosystem med et egenartet og variert biologisk mangfold,
- ta vare på sentrale leveområder til villreinstammen i Rondane,
- allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Søknaden er heller ikke i tråd med besøksstrategien for Rondane nasjonalpark eller retningslinjer for organisert ferdsel.

Den omsøkte aktiviteten er planlagt i kjernen av nasjonalparken, men kan lett finne alternative og egnede lokaliteter utenfor nasjonalparken.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

- Søknad - Rondane NP - padling på Stor Ula fra Rondvassbu til Spranget - Nordisk Friluftskompani AS, 03.04.20
- Uttale, Villreinutvalget for Rondane nord, 24.04.20.

Saksopplysninger

Søknad

Nordisk Friluftskompani har i e-post datert 03.04.20 søkt om følgende:

«Jeg tager kontakt til dere fra en liten aktivitetsbedrift i Nasjonalparkriket. Jeg har pratet med Rondvassbu om at lage et lite arrangement med packraft på Stor Ula i starten af deres sesong. Oplegget er over en helg med en liten gruppe på maks 10 pers.

Nasjonalpark	Dovre, Rondane
Naturreservat	Flakktjørna, Grimsdalsmyrene, Hemmeldalen, Hovdsjømyrene, Kattuglehøi, Mesætermyre, Myldingi, Veslehjerkinntjønnin
Landskapsvernområde	Dørålen, Frydalen, Grimsdalen, Vesle Hjerkinn

Packraften er en liten opppustelig båt som man padler solo. Den er veldig stabil og veldig nem at lære at bruke. Tanken er at holde et lite introkurs hvor vi padler lidt på Rondvattnet og padler lidt på den øverste del af Stor Ula som er veldig snill.

Jeg har pratet med Øystein Gården om dette, og han var veldig positiv, men at vi bør have tilladelse før det var interessant at prate mere om dette.

Derfor vil jeg nu høre om vi trenger lage en søknad, og hvad den evt bør indeholde og hvem den bør sendes til.»

Aktiviteten er også omtalt på Nordisk Friluftskompani sine hjemmesider:

https://nordiskfriluftskompani.dk/rejsekategori/packraft/ .

Og spesielt et opplegg i Rondane:

https://nordiskfriluftskompani.dk/rejse/packraftkursus/ .

Stor-Ula har sitt utløp i Rondvatnet, og løper sammen med Vesl-Ula nedenfor Mysusæter, se figur 1.

Figur 1. Kartskisse, Stor-Ula.

Høring

Søknaden er sendt på høring til Villreinnemnda for Rondane Sølnkletten og Villreinutvalget for Rondane nord, med frist for uttale satt til 15. mai.

Det har kommet en uttalelse:

Villreinutvalget for Rondane nord, 24.04.20

«VURDERING:

Så lenge aktiviteten skal skje i et tidsrom da det ellers er stor ferdsel mellom Spranget og Rondvassbu, vil ikke denne aktiviteten medføre ytterligere stengsel for rein da traseen nord - sør allikevel er stengt med turisttrafikk. Om det i fremtiden gjøres grep for å få i gang trekket vil eventuelle nye søknader vurderes i forhold til dette.

VILLREINUTVALGETS UTTALELSE:

Villreinutvalget har ingen innvendinger om at det gis tillatelse til padletur som omsøkt.

Om det i fremtiden gjøres grep for å få i gang trekket vil eventuelle nye søknader vurderes i forhold til dette.

Uttalelsen var enstemmig.»

Kommentar:
Nasjonalparkforvalteren har et annet syn på saken enn villreinutvalget. Leveområdet for villrein er allerede sterkt påvirket av ferdsel. Ferdselen har blitt en fullstendig barriere for villreintrekket på tvers av Stor-Ula. Da er det neppe god forvaltning å legge til rette for ytterligere aktivitet i området.

Hjemmelsgrunnlag

Delegering

Miljøverndepartementet har i brev av 9. mars 2011 delegert forvaltningsmyndigheten for verneområdene til Rondane-Dovre nasjonalparkstyre i medhold av naturmangfoldloven § 62, jf. § 77.

Verneformål – forskrift

§ 2 Formål
Formålet med opprettelsen av Rondane nasjonalpark er å:

- ta vare på et stort, sammenhengende og i det vesentlige urørt fjellområde,
- ta vare på et høyfjellsøkosystem med et egenartet og variert biologisk mangfold,
- ta vare på sentrale leveområder til villreinstammen i Rondane,
- sikre variasjonsbredden i naturtyper som Rondaneområdet omfatter, herunder innslag av høyereliggende bjørke- og barskog,
- bevare landskapsformer og særpregede geologiske forekomster,
- ta vare på verdifulle kulturminner.

Allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

§ 3 Vernebestemmelser
5. *Ferdsel*
5.1. All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.
5.2. Bestemmelsene i denne forskrift er ikke til hinder for tradisjonell turvirksomhet til fots i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger.

Annen organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha særskilt tillatelse av forvaltningsmyndigheten. Det vises forøvrig til forvaltningsplanen.

Forvaltningsplan

s. 60

- For ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må det søkes forvaltningsmyndigheten om dispensasjon fra verneforskriftene for Rondane og Dovre nasjonalparker samt Dørålen landskapsvernområde.
- Utover organisert ferdsel til fots og på ski utenfor merkete stier og løyper regnes følgende aktiviteter for å kunne skade naturmiljøet slik at dispensasjon er nødvendig (gjelder alle, også turistforeninger mv): - Telting i mer enn 30 persondøgn i samme nærområde - Sykling utenfor spesielle traseer avsatt til formålet i forvaltningsplanen - Organisert kjøring med hundespann - Organisert bruk av hest - Andre aktiviteter som kan skade naturmiljøet, for eksempel kiting.
- Organisert ferdsel defineres som: Ferdsel der en planlegger, koordinerer eller arrangerer en aktivitet som er kunngjort/markedsført på forhånd.

s. 61

Retten til fri ferdsel i utmark (allemannsretten) har vært og er en viktig forutsetning for den norske friluftslivstradisjonen. Denne retten skal også tilgodeses i forvaltningen av nasjonalparkene og landskapsvernområdene. Allemannsretten er nedfelt i friluftsloven og gjelder innenfor områder vernet etter naturvernloven dersom ikke vernebestemmelsene regulerer ferdselen. Friluftsloven stiller krav til alle om hensynsfull atferd på annen manns grunn. Når en ferdes i vernete områder vil det også her kunne være spesielle krav knyttet til ferdsel.

De aktuelle verneområdene har store opplevelseskvaliteter, og Rondane nasjonalpark er en av de mest besøkte nasjonalparkene i hele landet. Det er derfor en utfordring å styre ferdselen slik at friluftslivet kommer i minst mulig konflikt med verneformålet. I verneområdene bør regelen være at friluftslivet skal bygge på en friluftslivstradisjon som er enkel og lite ressurskrevende med små krav til utstyr og fysisk tilrettelegging.

s. 76

I motsetning til det tradisjonelle friluftslivet innebærer annen organisert ferdsel ofte et større antall mennesker på samme sted på samme tid. Det kan f. eks. gjelde idrettsarrangementer, teltleirer, jaktprøver, storspannkjøring med hund, mer spenningsbaserte aktiviteter som krever spesiell kunnskap, utstyr og tilrettelegging som den «vanlige» turvandrer ikke har eller krever (paragliding, fosserenning m.m). Det er i første rekke faren for uheldig markslitasje og forstyrrelser på dyrelivet som gjør at organiserte opplegg og arrangementer er underlagt søknadsplikt. I tillegg vil forvaltningsmyndigheten på denne måten komme i dialog med arrangører/tiltakshavere for å sammen kunne komme frem til en bra løsning. En slik ordning vil gi en god oversikt over omfanget av planlagt og utført virksomhet.
Forvaltningsmyndigheten vil også om nødvendig kunne nekte gjennomføring av arrangementer og opplegg som er i konflikt med verneformålet.

Vedlegg 19 til forvaltningsplanen viser soner og traseer som er åpne for organisert ferdsel. Stor-Ula er ikke vist her.

Besøksstrategi for Rondane nasjonalpark

Utdrag av besøksstrategien for Rondane nasjonalpark er vist i tabell 1.

Tabell 1. Utdrag fra besøksstrategien for Rondane nasjonalpark.

Fokusområde	Målsetning	Strategisk hovedgrep
1 Mysuseter – Rondvassbu - Høvringen	• Bedre muligheten for villrein til å trekke nordsør på vestsiden av Rondanemassivet • Legge til rette for økt verdiskaping i randområdene • …	• Hovedsaklig bruke positive virkemidler gjennom tilrettelegging og informasjon, men i noen tilfeller sette i gang prosess rundt konkrete avbøtende tiltak. • Tilrettelegge og kanalisere til ytterkantene av nasjonalparken og områdene utenfor nasjonalparken som tåler høyt besøkstrykk • … • Arbeide for å flytte deler av trykket fra menneskelig ferdsel fra de indre områdene og ut til randområdene på både øst-, nord, sør- og vestsiden av Rondane nasjonalpark. • …

Retningslinjer for organisert ferdsel (Rondane-Dovre nasjonalparkstyre)

Retningslinjene har egne soner for organisert ferdsel. Stor-Ula ligger ikke i en slik sone.

Naturmangfoldloven

I tillegg til behandling etter verneforskrift og eventuelle retningslinjer i forvaltningsplanen (og naturmangfoldloven § 48) må søknaden også vurderes etter de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldlovens §§ 8-12 i (kunnskapsgrunnlag, føre-var prinsippet, samlet belastning på økosystemet, kostnader ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver samt miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder), jmf. § 7.

Presedens

Retningslinjer for vurdering av presedens i byggesaker etter naturmangfoldloven § 48

(Merknad: Retningslinjene har overføringsverdi til andre typer saker)
Presedensvurderingen bør være så konkret som mulig. Presedensfaren skal være reell og ikke hypotetisk. En konkret presedensvurdering vil bidra til likebehandling og ivareta hensynet til rimelighet. Dette vil øke forståelsen for verneforvaltningen.

Vurderingen av presedensvirkninger knytter seg for det første til sannsynligheten for at lignende tiltak vil fremmes i fremtiden. Dette avhenger primært av antall saker hvor likebehandling tilsier at dispensasjon vil måtte gis.

Moment i vurderingen:

- Type verneområde
- Formål med vernet
- Tiltakets omfang
- Sannsynlighet for lignende typer tiltak
- Spesiell forhold ved det omsøkte tiltaket.
- Om søker har spesielle behov
- Omtalt i kgl.res eller forvaltningsplan.

Tilsvarende saker

Miljødirektoratet, 06.05.15

Miljødirektoratet behandlet i brev 06.05.15 klage på Rondane-Dovre nasjonalparkstyre sitt vedtak 31.01.14. Bakgrunnen for saken var:

Arbeidsutvalget for Rondane nasjonalparkstyre ga i vedtak av 31. januar 2014 dispensasjon til organisert ferdsel i deler av Rondane nasjonalpark. Dispensasjonen ble gitt med vilkår. Natur Opplevingar påklaget vedtaket i brev av 26. februar. Klagen omhandler vilkår om avgrensning av areal satt i vedtaket.

Klagen ble behandlet av nasjonalparkstyret i møte 3. april 2014 der styret opprettholdt vedtaket av 31. januar 2014.

Miljødirektoratet opprettholdt nasjonalparkstyret sitt vedtak. I brevet skriver Miljødirektoratet bl.a.:

«Tiltak som kan true eller redusere verneverdiene bør derfor i den grad det er mulig legges utenfor verneområdet. Det fremgår av nml. § 12 at en for å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal ta utgangspunkt i slik lokalisering som ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater.»

Vurdering

Etter nasjonalparkforvalterens vurdering faller Nordisk Friluftskompani AS planlagte kurs i bruk av packraft under forvaltningsplanens definisjon av organisert ferdsel: en planlagt og koordinert aktivitet som blir kunngjort/markedsført på forhånd. Det er ikke en aktivitet som skjer til fots eller på ski, og kravet om gjentatte turer over sesongen eller grupper større enn 20 personer før søknadsplikten inntrer, gjelder ikke den omsøkte aktiviteten. Da følger det videre av verneforskriften § 3 pkt. 5.3 og forvaltningsplanen s. 76 at aktiviteten er søknadspliktig.

Søkndsplikten gir at det ikke uten vidare kan bli gitt tillatelse til aktiviteten. Søknaden må veies opp mot verneformålet for nasjonalparken, og vurderes etter miljørettsprinsippene i naturmangfoldloven § 8-12.

Kunnskapsgrunnlaget om verneverdiene i dette området er godt. Når det gjelder villrein foreligger NINA Rapport 1013, Sluttrapport fra GPS-merkeprosjektet 2009-2014 og NINA Rapport 339 fra 2008 som oppsummerer kunnskapsstatus og leveområde, samt tilhørende kart utarbeidet i forbindelse med arbeid med regional plan for villreinen i Rondane og Sølnkletten. NINA Rapport 551 utreder konflikten mellom villrein og menneskelig ferdsel i området (jf. naturmangfoldloven § 8).

Kartskissen i figur 8 viser hvordan det er skapt barrierer for villreinens trekkveger i Rondane, som følge av utbygging og øket ferdsel..

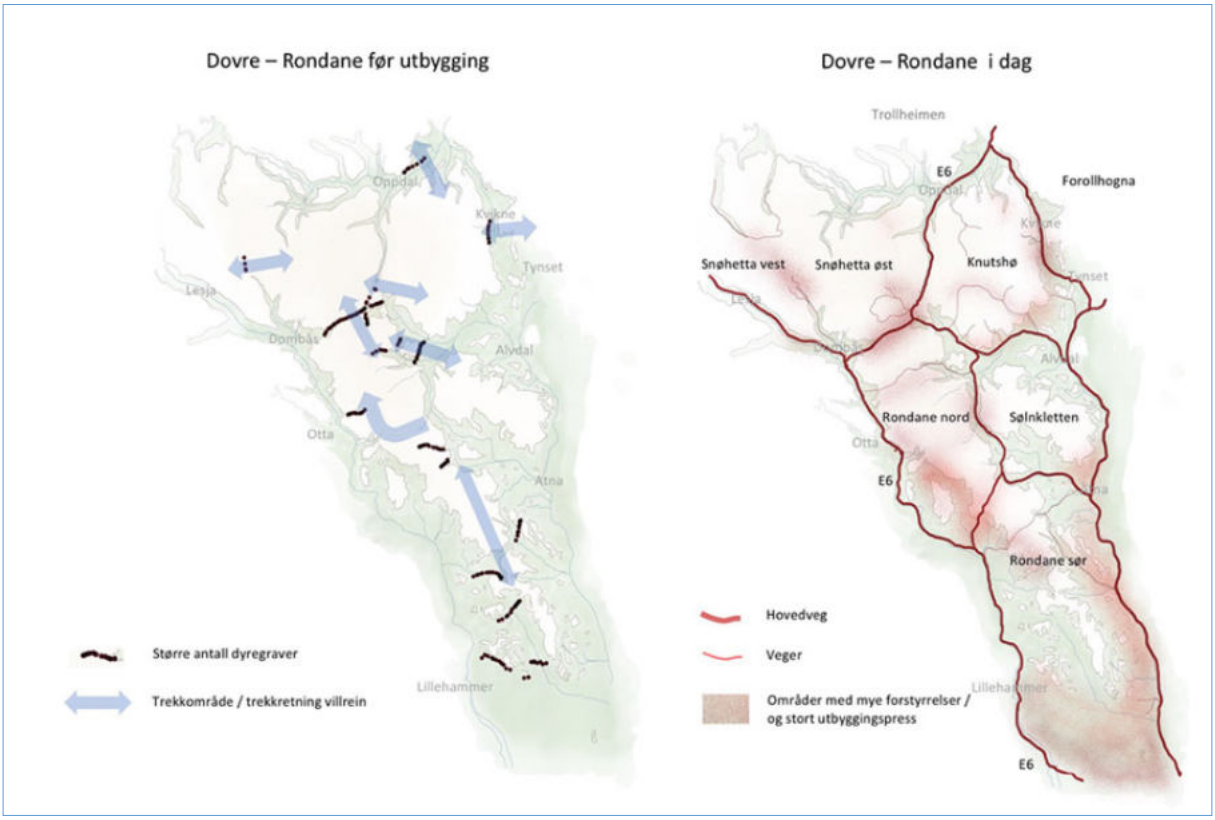

Figur 8. Dovre – Rondane før og etter utbygging (fra villrein.no)

I figur 9 er det vist plott fra GPS-merkede simler i Rondane nord villreinområde. Kartfiguren viser tydelig at villreinbestanden i Rondane nord er blitt delt i to delbestander. Det er ikke registrert kryssing av GPS-merkede dyr over aksen Mysusæter – Rondvassbu (langs Stor-Ula). Dette henger sammen med at ferdselen (til fots og på sykkel) til og fra Rondvassbu har et slikt omfangt at det har blitt en barriere for villreintrekket. På strekningen er det registrert mer en 30.000 passeringer, til fots eller på sykkel, i sommersesongen. Dette gir ca 333 passeringer / dag i løpet av tre månader.

I figur 10 er det vist et kart som viser ferdselsintensiteten langs ulike turruter i Rondane og Dovre. Kartet viser en ferdselsintensitet i uke 32 på mer enn 32 passeringer/time. I NINA-rapport 1013 står det bl.a. om strekningen Spranget-Rondvassbu: *«GPS-dataene fra Rondane viser at dette området i dag framstår som en total barriere for utvekslingen mellom*

nord og sør. I løpet av prosjektet har vi bare én registrering av at ett av de GPS-merka dyra har beveget seg over denne barrieren.»

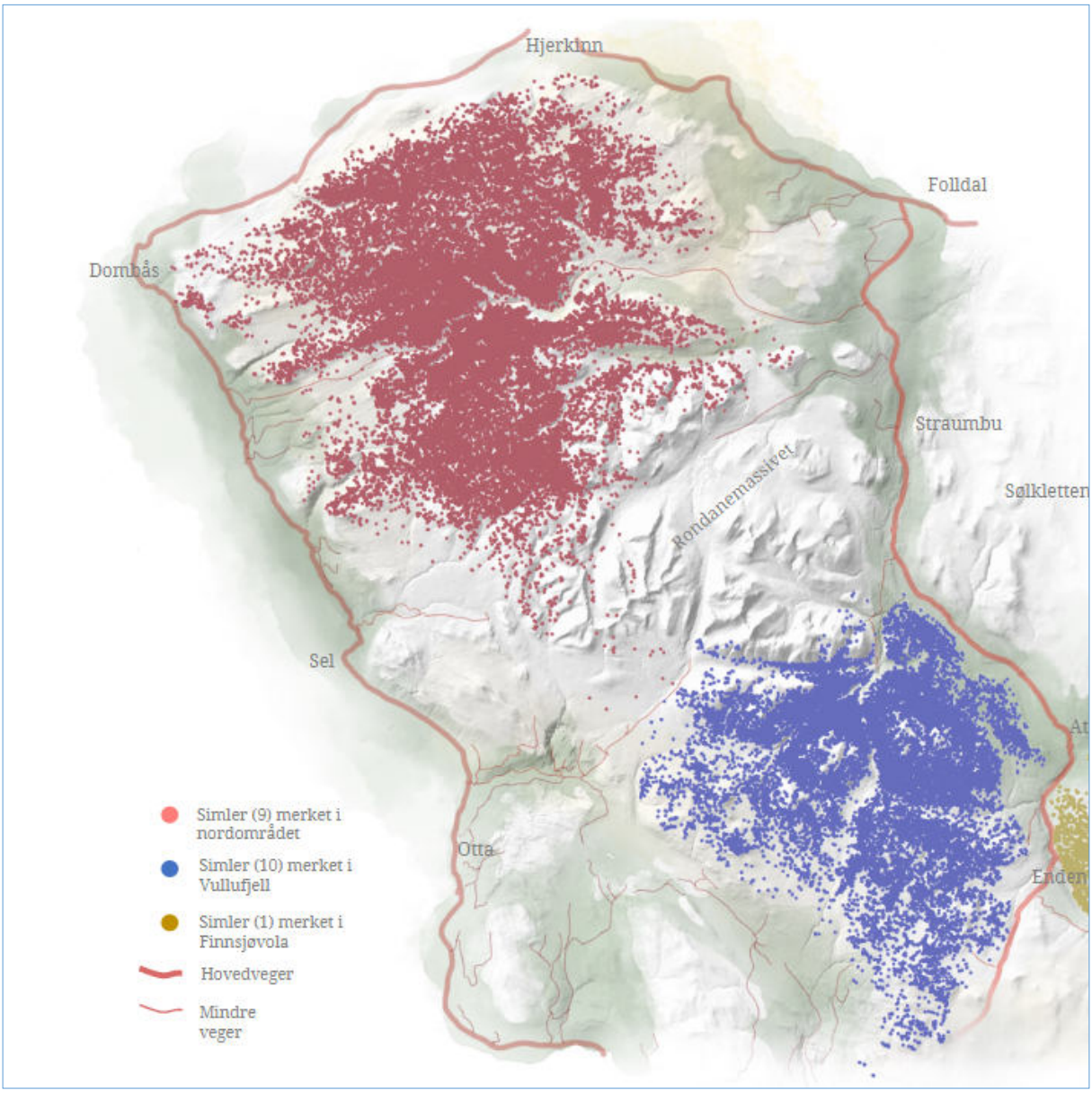

Figur 9. Plott fra GPS-merkede simler i Rondane nord villreinområde. (fra villrein.no)

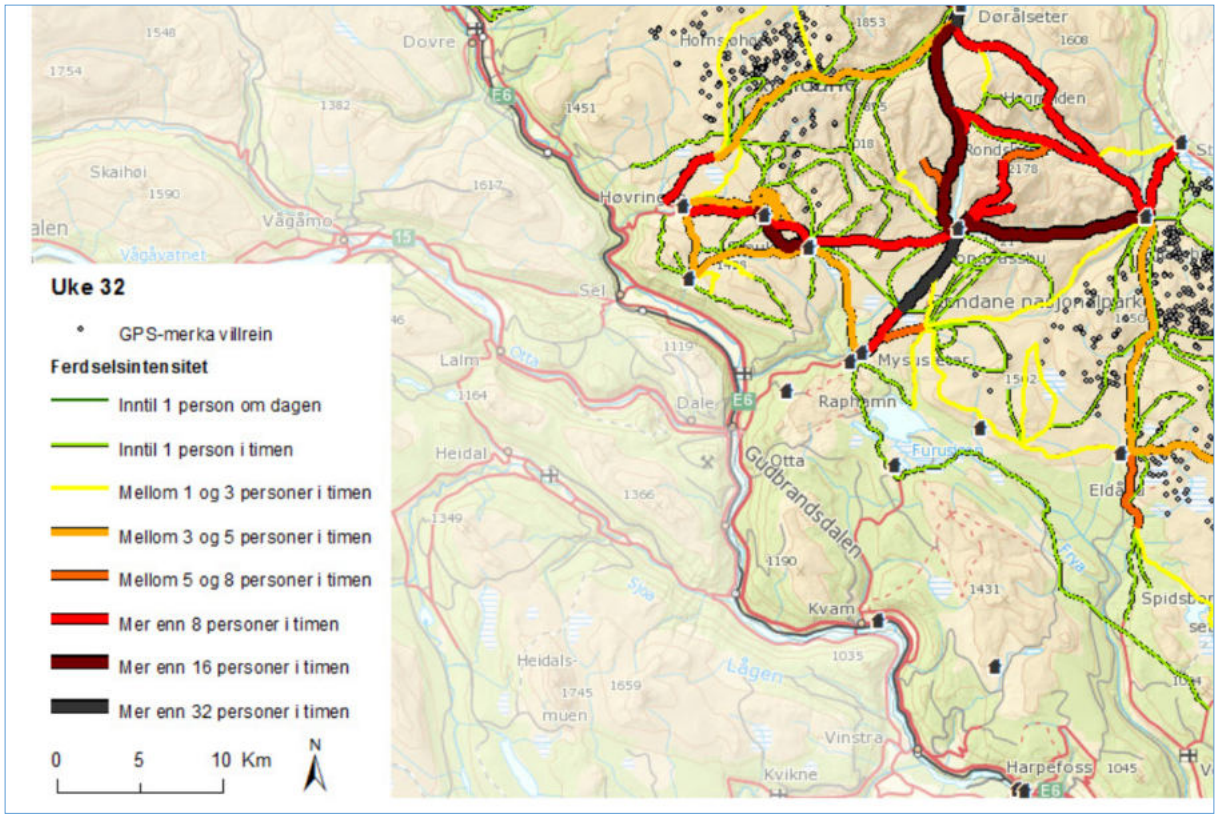

Figur 10. Ferdselsintensitet i Rondane og Dovre. (fra villrein.no).

Den omsøkte aktiviteten vil være en ytterligere belastning på et allerede sterkt påvirket økosystem og leveområde for villrein. (jf. naturmangfoldloven § 10). Det vil være i strid med verneformålet for nasjonalparken, og en grunn til å avslå søknaden.

Villreinutvalget viser til at ferdselen allerede er stor i den perioden aktiviteten er planlagt, og at nye søknader kan vurderes annerledes viss det gjøres nye grep for å begrense ferdselen. Nasjonalparkforvalteren mener en ikke har god nok kunnskap om konsekvensene av en slik tilnærming, og at en derfor må være føre-var med tanke på å påføre naturmiljøet her ytterligere belastninger. (jf. naturmangfoldloven § 9).

Både verneforskriften og forvaltningsplanen legger til grunn at en i nasjonalparken kan drive et tradisjonelt og enkelt friluftsliv, med liten grad av tilrettelegging. Etter nasjonalparkforvalteren si vurdering vil ikke den omsøkte aktiviteten være i tråd vernereglene på dette punktet.

Nordisk Friluftskompani AS opplyser på sine hjemmesider at opplegget bl.a. inkluderer:

- *«Fælles udstyr som packrafts med padler og svømmeveste, tørdragter, telte, brændere, førstehjælp, vindsæk og nødsender».*

Det er videre opplyst at antall deltagere i en gruppe er bregrenset oppad til 6 personer.

Deltagerne blir tilbudt eit ferdigsydd opplegg med bruk av ulikt utstyr som ikke er forenlig med definisjonen av et *enkelt og tradisjonelt friluftsliv*. Det er ikke opplyst i søknaden, men med frakt av utstyr m.m. vil aktiviteten måtte medføre en økning i en lite miljøvennlig motorferdsel i nasjonalparken. (jf. naturmangfoldloven § 12)

Besøksstrategien for Rondane nasjonalpark legger opp til at ny aktivtet skal legges bort fra de indre delene av nasjonalparken. Stor-Ula ligger heller ikke i en sone for organisert ferdsel.

Den omsøkte aktiviteten er derimot planlagt i kjernen av nasjonalparken, men kan lett finne alternative og egnede lokaliteter utenfor nasjonalparken.

Elvesport og rafting er en forholdsvis stor næring i Nord-Gudbrnadsdalen. En tillatelse til et aktivitetsselskap vil lett kunne skape forventninger og presedens for lignende søknader fra andre aktører i næringen.

Konklusjon
Søknaden er i strid med verneformålet for Rondane nasjonalpark når det gjelder:

- ta vare på et høyfjellsøkosystem med et egenartet og variert biologisk mangfold,
- ta vare på sentrale leveområder til villreinstammen i Rondane,
- allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Nasjonalparkforvalteren vil innstille på at søknaden avslås.

ST 38/2020 Delegerte vedtak

DS 25/2020 Delegert sak - Grimsdalen LVO - motorferdsel - barmark - Inger og Hans Skomakerstuen 2020/4901 20. apr 2020 00:00:00

DS 26/2020 Delegert sak. Hemmeldalen NR - tillatelse - motorferdsel - 2021 - 2025 - snødekt mark - Bergesjøen - Anders Grønli 2020/4835 21. apr 2020 00:00:00

DS 27/2020 Delegert sak - presisering - Rondane NP - Dispensasjon - Motorferdsel - 2020 - 2026 - Oppkjøring av skiløyper - Venabygdsfjellet Turskiløyper SA 2019/15276 27. apr 2020 00:00:00

DS 28/2020 Delegert vedtak. Rondane NP - dispensasjon - motorferdsel - 2020 - bruk av motorbåt Rondvatnet - fisketillatelse i Rondvatnet og bruk av kjøretøy på Tjønnbakkvegen - NINA 2020/5843 15. mai 2020 00:00:00

DS 29/2020 Delegert sak. Rondane NP - dispensasjon - innsamling av vannmidd - fjærmygg og sviknott - 2020 - Rondvassbu - Storula - Spranget og Illmannåe - NTNU 2020/6030 22. mai 2020 00:00:00

DS 30/2020 Delegert sak. Rondane NP - oppsetting av skilt - Folldal turlag - avslag 2020/5150 25. mai 2020 00:00:00

DS 31/2020 Delegert sak. Hemmeldalen NR - Hovdsjømyrene NR - dispensasjon - motorferdsel - 2020 - fly - geofysiske målinger - Norges geologiske undersøkelse - NGU 2020/6062 28. mai 2020 00:00:00

DS 32/2020 Delegert sak - Rondane NP - dispensasjon - motorferdsel 2020 - vedlikehold bua- Buvollen - Fron Atnedal Bygdealmenning 2020/4131 27. mar 2020 00:00:00

DS 33/2020 Delegert sak - Frydalen LVO - motorferdsel - snødekt mark -

transport av byggevarer - Midtli og Svelstad Bygg AS 2020/4517 3. apr 2020 00:00:00

DS 34/2020 Delegert sak. Frydalen LVO - Motorferdsel barmark 2020, gnr. 331 bnr. 74 - Knut Engemoen 2020/6173 3. jun 2020 00:00:00

ST 39/2020 Referatsaker

Frydalen LVO - Videre oppfølging av kontroll med byggetiltak - Ingar Eide 2019/5782

Avtale om tjenestekjøp Kistefos Skogtjenester AS - signert 2020/567

Status overvåking fotråtesituasjonen Rondane N 2020/616

Rondane NP - oppsetting av skilt - Folldal turlag 2020/5150

Årsmelding 2019 for Villreinnemnda for Rondane og Sølnkletten 2020/5434

Forslag 2020/5464

Svar. Uttalelse - Oppfølging av byggetiltak Vulufjell - Østkjølen grunneierlag 2019/19629

Svar. Rondane-Dovre. Behov for styrket naturoppsyn i store verneområder og nasjonalparker - sommeren 2020 2020/5903

Sammensetting av prosjektgruppe besøksstrategi 2020/567

Møtebok Dovre fjellstyre - Dispensasjon - Oppføring av gapahuk på campingområde ved Løken - 2019/20853

Rondane NP og Frydalen LVO - Motorferdsel 2020 og båndtvang ifbm skadefelling ulv- Ringebu, Sør-Fron og Nord-Fron 2020/5859

Sak -Rondane NP og Frydalen LVO - Dispensasjon motorferdsel 2020 og båndtvang - skadefellingsforsøk ulv 2020/5741

Delegert sak - Rondane NP - Dispensasjon - motorferdsel - 2020-2023 Peer Gynt hytta - Knut Olstad 2020/3833

Redningstjenestens bruk av snøscooter 2020/6403

ST 40/2020 Eventuelt